

RMK. I.
426 a

Verböci
Decretum Törvény
1611.

DECRETVM

Juris consuetudinarij, Inclyti Regni HUNGARIÆ & Transylvaniæ.

Azaz:

MAGYAR ES ERDELY-Orßagnak Tőrveny könyve.

VERBŐCI ISTVAN ALTAL Iratot, 1514. Ezten:

Moſtan Deakulés Magyarul, Egy haßnos Regeſtrőmal egyetemben nyobban ki boczatatot.

Cum Gratia & Privilegio.

DEBRECENBEN, Nyomtatta LIPSIAI PAL, 1611.

TŐRVENY.

§IGASSAG.

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
NYOMTATVÁNYOK
1950. év 2350 sz.

MAGISTER STEPHANVS DE VVERBÕTZ, PERSONALIS

præsentiæ Regiæ Majestatis Locumtenens, Lectoribus salutem.

CUM Serenissimus, idemq; Clementissimus, Dominus VVLADISLAUS, Hungariæ & Bohemiæ &c. Rex, superioribus annis tum sua sponte permotus, tum frequentibus uniuscujusq; ordinis subditorum suorum precibus exoratus, eas leges, easq; consuetudines, quibus à longa jam temporum serie, res Iudiciaria, hoc in Regno, tot inter bellorum, ac seditionum æstus, utcunq; firmissime stetit, ad Iuris scripti normam, ac rationem revocare decrevisset. Cæteros inter, qui Majestati suæ, & fide & observantia erant addicti, me ultro deligendum duxit, qui id muneris explerem, ut tot disjecta ac divulsa Municipalium hujus Regni Hungariæ consuetudinum, & constitutionum membra, in unum velut corpus coacta, & scripturæ adminiculo illustrata, in omnem posteritatem propagarentur. Hanc verò ipse provinciam, licet meæ imbecillitatis conscius, non tàm virium fiducia, quàm obsequendi necessitate suscepi, & quoad suppetebat facultas, pro ingenioli tenuitate, longis diuturnisq; laboribus ad calcem usq; perduxi, Cum interim reliqui Prothonotarij, mihi per id temporis collegæ Iudiciarij, insuper jurati assessores, sedis Iudiciariæ Regiæ,

& plerique alij, tam in divino, quam humano jure diu mu tumque versati, ad hæc omnia discutienda, recensenda, ad amussim trutinanda fuerant adhibiti. Quibus ex sententia peractis, in publica demum, ac generali dieta, & conventu dominorum Prælatorum, ac Baronum, Nobiliumque & Procerum Regni hujus universorum, Anno salutis humanæ, quarto & decimo supra millesimum quingentesimum, rusticana seditione, quæ paulò ante irrepserat excisa & sublata, ad diem, divo Lucæ Evangelistæ dicatam, celebrato, idem Princeps omnium cum flagitatione ac plausu, hoc domestici juris compendium, suo ductu atque auspicijs lucubratum, conceptis verbis, ac viva voce comprobavit. Et regio Imperio, regiæque authoritatis plenitudine roboratum, irrevocabili sanctione firmavit. Pollicitus insuper idipsum opus, membranis conscriptum, sese regionatim, per universam Hungariam muneris loco transmissurum. Sed cum prolixioris esset negotij, tam ingentem legum acervum, in quinquaginta, & plura exemplaria transfundi. Totenim & plures sunt districtus, ac regiones (eas nostri comitatus appellant) quas hujus muneris seorsum, ac seperatim, participes esse oportuit. Rex interim ipse, ad conventus Posonij, Viennæque indictos, rebus Regnorum suorum exigentibus, concesit. Ubi publicis, privatisque, cum excellentissimis Principibus MAXIMILIANO, Romanorum electo Cæsare, semper Augusto, ac SIGISMUNDO Poloniæ Rege, fratre suo Germano, negotijs pertractandis toto Vere, ac majore æstatis parte transacta, ad Regnum tandem regressus, in ea licet stabili, fixaque hæreret sententia, ut ipsa municipalia Regni

De quibus in fine operis vide.

Regni suijura, primo quoque tempore in lucem ederentur: Alijs tamen super alijs ingruentibus rebus, inter ejuscemodi moras, divino nutu, fatali vitæ perfunctus spatio, ad cœlestem patriam commigravit. Sed ne hoc opus, tanto studio, tantisque vigilijs elaboratum, ac firmissimo Regiæ potestatis robore (dempta duntaxat sigilli appensione) munitum, & confirmatum, in obscuro delitesceret, & paulatim obliterata rerum memoria in nihilum redigeretur, quod nihil huic quidem Regno deterius, nihilque pernicioſius, in causis præsertim discernendis, justitiaque ministranda fieri, aut excogitari posset, has eadem consuetudines, & leges municipales, nullo penitus sensu, ordineque immutato, sub ea qua prius formula, atque contextu æditæ fuerant, in publicum ædendas. Utque id latius, pluribusque pateret, * Calcographorum industria excudendas curavi.

* *Calcographorum vel Typographorum industria:*

Mely ugyan ezen Decretumot most-is ki attunk, Deakul és Magyarul. Az Magyarnak forditasaban, munkaldodvan, illyen haza feretô Firfiak, ugy mint, 1565. Eztendôben, Veres Balas, Bihor Varmegyenek iro Deakja, és Varadi fô Biro leven. Ismeg, 1571. Eztendôben, Colosvarot lako, ôreg Helthai Gaspar, az Kônyvnyomtato. Ismeg, 1589. Eztendôben, LASKAI IANOS, Erdelyben, akkori Fejervari Captalan. Mostan penig 1611. Eztendôben, Iffiu Helthai Gaspar, az Colosvari Kônyvnyomtato, és hites Tanatsbeli ember munkaja altal, Deakul és Magyarul, egy hasnos Deak és Magyar Regestromotskaval egyetemben meg jobbitatot. Es az Tekintetes, Vitezlô Nemes Magyar Nemzethôz valo feretetekbôl. Ugyan azon Helthai Gaspar, és Debrecenben lako Kônyvnyomtato Lipsiai Pal altal, kinyomtattatot.

Ezt azert akarók meg jelenteni, hogy ſenkinek igaz munkajabol talalt jo hiret nevet, ſe el ne titkolnók, ſe ollyanoknak ne tulaidonitanók, kik ebben nem farattak volna. Ahol penig ez Kônyvnek forditaſaban valami vetek eſſet volna, mint hogy eſshetet-is: arrol boczanatot kerûnk: Mert nehez az Deakbol mindent igirôl igire Magyar nyelvre forditani.

Opto autem, ut quiſquis has meas lucubrationes in manus ſumpſerit, æquus ſit in me Iudex, boniq; conſulat. Nam licet quantum mediocritate valui, ſummum in his quærendis, atq; explicandis ſtudium adhibuerim, quia tamen doctrina me quam exigua, ſermoneq; haud ſatis perpolito eſſe profiteor, tantum abeſt, ut ſi quid in meis ſcriptis vel erratum quiſpiam emendaverit, vel prætermiſsũ adjecerit, ut aut ſuccenſeam, aut indigner, ut eo etiam nomine ſim illi (quiſquis tandem is fuerit) cumulatiſsimas gratias habiturus. Quoniam errare ſæpius, ac falli proprium eſt hominis, & minus mirum eſt, memoriam aliquarum rerum excidere, quam omnium conſtare,

VALETE.

APPROBATIO ET OCCASIO Conſtitutionum.

WLADISLAUS Dei gratia Hungariæ, Bohœmiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæque REX: Ac Sileſiæ & Lucemburgenſis Dux: Nec non Moraviæ & Luſatiæ Marchio, Ad perpetuam rei memoriam. Cum ſupremus omnium rerum opifex, ab ipſo primordio rationalis creaturæ conditæ ac procreatæ, eam in genere humano varietatem, atq; id diſcrimen eſſe voluerit, ut pars præeſſe, alij imperare, alij parere deberent: Alios quidem Reges & Principes, qui cæteris æquo jure imperarent: Alios ſubditos, qui illorum juſſa & imperia capeſſerent, eſſe ſtatuit, atq; in hunc duplicem ordinem totum genus humanum ſapientiſsimè eſt partitus: Reges porrò ipſos duabus potiſsimum artibus inſtructos, atq; ornatos eſſe voluit: Legibus, & armis; ut armis quidem hoſtes propulſati, procul à finibus arcerentur. Leges autem, regnicolas, civesq; domi in officio continerent, & ſummos cum infimis ac mediocribus: opulentos ac potentiores, cum egentioribus infirmioribuſque æquo jure vivere cogerent. Hæ etenim duæ res tantopere ſunt unicuiq; Principi neceſſariæ, ut his ſublatis, nihil firmum, nihil ſtabile, nihil inter homines concors & pacatum eſſe queat: adeò verò ſibi invicem cohærentes, ſimulq; firmiſsimis vinculis indiſſolubilibus cathenis connexæ, ut ſeparari ac disjungi nequaquam poſſint. Quis enim ignorat, neq; arma tunc foris quicquam prodeſſe, cum domi plus improbi atq; injuſti, quam boni cives valeant, & fruſtra judicia ac leges implorari, cum aures regnicolarum civiumq; terror hoſtilis circumſonat? Nos itaq; qui nutu ac providentia divina, ad hoc ſublime ſolium evecti, & tot terris, tot populis, tot deniq; potentiſsimis ac ferociſsimis nationibus, atque imperijs ſumus præpoſiti, ſemper ab initio principatus noſtri, omnes noſtras curas, cogitationes, labores, conatus, omnia ſtudia & conſilia noſtra eò direximus & contulimus, ut his duabus artibus ſub-

bus ſubditos noſtros in pace, & tranquillitate contineremus. Nam & armis (quoad per nos fieri potuit) tutos eos ab hoſte præſtitimus, & in juſtitia adminiſtranda nihil à nobis prætermiſſum eſt, quod à juſto & diligentiſsimo Principe præſtari debuerit. Et poſt quam hujus Inclyti Regni Hungariæ ſceptrum, atq; imperium, benignitate Dei adepti ſumus, & ſacro ejus diademate redimiti: poſt belli ſtudia, poſt Regnum ipſum tàm metu hoſtili, quam ſeditionibus domeſticis liberatum, prima nobis ac præcipua cura fuit, Regnum ipſum & ſubditos noſtros, pace etiam domeſtica, & legibus, firmius & ſtabilius reddendum. Itaq; & eo ipſo tempore, & poſtea non ſemel varias conſtitutiones & ſtatuta, partim ſponte noſtra propria, partim præcibus & ſupplicatione fidelium noſtrorum, dominorum Prælatorum & Baronum, cæterorumq; Procerum, & Nobilium ædidimus, ſaluti ac quieti, libertatiq; ipſius Regni noſtri, hoc pacto accuratiſsimè conſulentes: Licet & antea non defuerint quædam jura Regni, quæ quia nulla ſcriptura continebantur, conſuetudines potius appellari poterant. Verùm quia & ex hujuſmodi conſtitutionum à nobis æditarum, & illorum Regni jurium diverſa interprætatione, magna plerumq; oriebantur incommoda, alijs alio, prout cuiq; libitum erat, ſenſum & interprætationem earum trahentibus. Et quibuſdam in judicando, vel judicio poſtulando, Regni conſuetudinem, alijs conſtitutionum formulam ſequentibus, atq; allegantibus, ita ut non inter eos ſolùm, quorum cauſa ageretur, ſed inter ipſos etiam judices, ac jurium Regni conſultiſsimos & peritiſsimos, magna interdum, ſuper hujuſmodi legum, conſuetudinum & conſtitutionum interprætatione, contentio oriretur, ut quandoq; hi, qui plus viribus, & potentia, quam legibus, & juſtitia fiderent, tribunal judicum magno aſſeclarum agmine aggreſsi, quod ratione, & legibus nequirent, clamore & multitudine obtinere contenderent, & qui jure inferiores eſſent, ſuperiores tamen eſſe, & vincere, non jure, ſed tumultu ac multitudine niterentur. Neq; verò judicum, & magiſtrorum Prothonotariorum, jura Regni allegantium authoritas apud illos valebat. Cum enim jura ipſa, nulla ſcripturæ firmitate fulcirentur, quicquid legum, vel conſuetudinum

num in media proferebatur, id illi vel in contrariam ſententiam trahentes, vel aliter ab alijs judicib⁹, & in alijs judicijs tractatum, atq; intellectum aſſerentes, omnes judicandi rationes turpiſsimè confundebant. Ita frequenter contingebat, ut in qua cauſa quiſpiam antea victoria potitus eſſet, in eadem, vel ſimili, alter ſuccumberet & ſuperaretur. Cum autem his, & ejus generis erroribus, plena ac referta eſſent omnia, & ex hujuſmodi conſtitutionum, & Regni conſuetudinum, tam varia ac multiplici interprætatione, tam lata calumniatorib⁹ via pateret, animiq; tam judicantiũ, quam eorum, de quorum cauſis agerent, in tantis tenebris verſarentur; Nos, quibus nihil prius antiquiuſq; eſt, quàm ſubditos noſtros in omni pace, & tranquillitate conſervare, excitati etiam precibus, & continuis querelis prædictorum fidelium noſtrorum, fideli noſtro Egregio Magiſtro Stephano de Vverbőcz, Judicis curiæ noſtræ Prothonotario, curam omnium ipſius Regni noſtri jurium, legum & conſuetudinum, conſtitutionumq; receptarum atq; approbatarum, earum videlicet, quæ in ipſo Regno noſtro, & præſertim in aula noſtra Regia judicandis & decidendis cauſis, ac ſententijs ferendis, ſequi ac obſervari conſueviſſent, in unum colligendi, atq; in titulos (ut fit) & capita diſtinguendi, ut ea poſtea nobis oblata, ac per cæteros Magiſtros Prothonotarios, & ſedis noſtræ judiciariæ juratos coaſſeſſores reviſa, diſcuſſa, ac diligenter trutinata, in unum volumen redigerentur. Ut jam gens etiam noſtra Hungarica (ſicut aliæ omnes ferè nationes & provinciæ) benè & ſapienter inſtitutæ, in judicijs decernendis & juſtitiæ adminiſtratione, non ſola conſuetudine, quæ plerumq; mutari, & labilis eſſe ſolet, ſed jure ſcripto, & fidiſsimis literarum monumentis illuſtrato, niteretur. Demum nobis in præſenti conventu, & congregatione generali eorundem univerſorum Prælatorũ & Baronum, & Regni hujus Nobilium, quam eiſdem certis & arduis de cauſis, ad feſtum beati Lucæ Evangeliſtæ, proximè præteritum, indixeramus, conſtitutis, ijdem Prælati, & Barones, ac Nobiles univerſi, noſtrum accedentes in conſpectum, quendam libellum, gentilia, municipialiaq; jura ac leges, & conſuetudines eorum vetuſtas & receptas continentem, noſtro juſſu à præfato Magiſtro Stephano collectum, & conſcriptum, nobis obtulerunt,

lerunt, ſupplicantes, ut, quia ipſi cum libellum in cunctis ſuis clauſulis, articulis, & capitulis, per venerabilem Paulum de Vvarda, Præpoſitum ſancti Sigiſmundi, proventuum noſtrorum Regalium adminiſtratorem, ac Magnificum Benedictum de Batthyan, hujus caſtri noſtri Budenſis caſtellanum, nec non egregios Magiſtros, Ioannem de Ellyevvölgy Palatinalem, ac Albertum de Bellyen, & Paulum de Bolyar, perſonalis præſentiæ noſtræ Prothonotarios: Item Stephanum Keſſerû de Gibarth, Regni hujus noſtri Hungariæ Vice-palatinum, Georgium de Mekcze Secretarium noſtrum, Michaëlem de Zob, ac Paulum de Dombo, juratos aſſeſſores dictæ ſedis noſtræ judiciariæ, & Stephanum Henczelffi de Petrôtz, Directorem cauſarum noſtrarum Regalium, perlegi, revideri, diſcuti & examinari faciendo, ſuper eorum legibus & approbatis conſuetudinibus, recto ordine & debito modo conſcriptum eſſe agnoviſſent: Propterea ipſum libellum, & omnia in eo contenta, quoad omnes clauſulas, ſenſus, capita, & articulos, in formam noſtri privilegij redigi faciendo, admittere & approbare, eiſdemq́, & eorum hæredibus, ac poſteritatibus, pro perpetuis legibus, & conſuetudinibus valiturum, authoritate noſtra Regia, & de Regiæ noſtræ poteſtatis plenitudine, roborare, & confirmare dignaremur.

Cujus quidem libelli tenor ſequitur in hæc verba.

PRO-

ÓL IARO BESZED.

Az Tekintetes és Nemes Magyar Orſagnak, harom reſze oſztatot ſzokot tôrveny Kônyben.

Az elôl jaro beſzednek Sommaja.

AZ tekentetes és Nemes Magyar Orſagnak tôrvenyit és meg regzet ſokaſit, hogy job ertelemmel meg irhaſſam, Emlekezetre valo egy nehany dologrol, mellyek az en moſtani iraſomat illetik, rôvid beſzeddel akarok ſollani. Elſôben-is az Igaſſagrol. Maſodſor penig az Tôrvenyrôl és annak Reſzeirôl. Harmadſor, az Tôrvennek Nemeirôl, és hany fęle legyen. Negyedſer az ſokaſrol, és annak modgyarol, avagy tulaidonſagarol. Ôtedſer és utolſor, az jo Bironak allapattyarol és tiſztiben valo hivatallyarul, és az tôrvenyhez illendô dolgokrol.

Leg elſô kerdeſemis ez leven, hogy ha az Biro az ket pereſnek ſavara, és feleletekre, és az bizonyſagokra tekentven: Avagy penig lelki eſmereti ſzerent, az mint tudgya és erti az dolgot, tartozek tôrvent tenni? Mely dologrol rôvideden ſzolvan, Iſtennek ſegitſegebôl, az derek dologhoz kezdek, és Magyar Orſagnak tulaidon tôrvenyit, és

PROLOGUS In Tripartitum OPUS IURIS CONſuetudinarij Regni Hungariæ.

Argumentum Prologi.

LEGES & conſuetudines approbatas inclyti Regni Hungariæ deſcripturus, quædam notabilia præſentem materiam concernentia compendiosè præmittere inſtitui. Primò quidem de juſtitia. Secundo verò de jure & diviſione juris. Tertio autem de lege & ſpeciebus legis. Quarto quidem de conſuetudine & conditionibus legis. Quinto nempe & ultimo de conditionibus boni Iudicis: & alijs rebus ad judicium ſpectantibus.

Appoſita quæſtione, utrum Iudex ſecundum allegata & probata, vel ſecundum conſcientiam, ut ipſe novit judicare teneatur? Quibus breviter præhabitis, Dei glorioſi adjutorio, propoſitum aggrediar, atq́ municipales leges, & approbatas conſuetudines ipſius Regni Hungariæ, quibus communi-

A ter

ter in judicijs utimur (pro ut memoria & ingenioli capacitate comprehendere potero) seriatim absolvam.

és meg regzet sokasit, m
kőzensegessen, az tőrve
soktunk ęlni (az mint roll
emlekezhettem, és elmer
szedegethettem) rend sz
meg irvan el vegezem.

DE IUSTITIA: QUID sit definitive, & de ejus divisione.

TITULUS I.

a Iustitiæ prima definitio

IUSTITIA[a] est constans, [b] & perpetua voluntas, jus suum unicuiq; tribuens: & hoc [c] non quantum ad actum semper, sed quantum ad affectum.

AZ IGASSAGROL, hogy mi legyen nyilvansaggal, es az ő Agairol.

ELSŐ TITUL.

AZ igasság azert az embernek tőkelletes és sún-telen valo akarattya, mely serent mindennek az ő igaz sajatyat meg adgya: és nem czak tehetsége szerent hanem igaz indulatbol arra menven.

Author tractaturus jura præmittit definitionem justitiæ, sumptam ex institutionibus Iustiniani Imperatoris, à quâ scilicet tanquam matre sua nomen juris descendit.

[b] Perpetua voluntas) *Synechdochicè dicitur pro habitu animi constante in voluntate. Cum duplex sit habitus animi: Intellectus & voluntatis. Est igitur voluntas in hac definitione posita pro genere, quæ est subjectum virtutum, & pro ipsa virtute ponitur. Iustitia enim est virtus: Virtus autē est habitus voluntatis, ut in sequentibus definitionum formulis clarius expressū habetur.*

[c] Non quantum ad actum) *Nam etiamsi non semper quis in actum virtutis prorumpere potest, si tamen propositum sit firmum, in animo juste agendi ab eo justus quis dici merito poterit.*

Iustitiæ secunda definitio.

Iustitia item est animi dispositio, & mentis affectus quo quis [d] dicitur justus: dum videlicet quis sine personarum acceptione & distinctione velit, cuilibet quantum in se est, jus suum tribuere.

Az igassag még-is, ember sű venek jora valo haylassa, és el mejenek indulattya, mely miat mondatik igaznak: ugy mint mikor valaki semely valogatasnelkúl, és kúlömbeztetes-nelkúl mindennek, az ő tehetsege serent meg adgya, megitili az ő sajat igazat.

[d] *Is dicitur justus, qui jura servat, juxta hæc naturalia præcepta. Esto vir justus cunctis reddendo suum jus. Redde creatori jus, majoriq; minori. Serva dulcorem, juris moderando rigorem. Vnde Iudex non est modo justus sit.*

Sőt az Igassag az emberben oly gyakorlot josag, melyhez kepest, mindennek meg adgya az ő meltosagat: Az Istennek kereszteni tisztesseget, szúleihez engedelmesseget, nallanal nagyubnak bőczúletet, hasonlokhoz bekesseges egyenesseget, nallanal kisebbhez fenyeteket, ő magat penig tiszta eletben tartya, és az szegenyeken, nyomorultakon voltakepen kőnyőrúl, és segiti.

c Iustitiæ tertia definitio.

Item [c] Iustitia est habitus bonus, tribuens cuiq; suam dignitatem: Deo religionem, parentibus obedientiam, majoribus reverentiam, paribus concordiam, minoribus disciplinam, sibi ipsi castimoniam, & pauperibus ac miseris compassionem operosam.

A vagy még-is az Igassag gyakorlasbol valo szűbeli josag (az kőzenseges jo meg tartatvan) mely mindennek meltosagat megh adgya. Es ezkeppen az igazsag ember elmejenek és akarattyanak oly egygező allapattya, hogy minden dolgokban, igaz itiletet tessen.

f Iustitiæ quarta definitio.

Item aliter, [f] Iustitia est [g] habitus animi (communi utilitate servata) suam unicuiq; tribuens dignitatem. Et sic est congrua dispositio animi, singulis in rebus recte dijudicans causas.

[g] *Habitus est perfectior animi vel corporis absolutio. Fit autem habitus per frequentiam actuum, sive bonorum sive malorum. Nam & Nero per actus crudeles frequenter patratos habitum acquisivit crudelitatis, & Milo habitum acquisivit fortitudinis.*

Mert Sz. Gergely Doctor-is azt mondgya, hogy az emberi tarsasag kőzőt nem lehet nagyob josag, mint az igassagnak kőveteſſe, és hogy mindent az ő igassagaban meg tartsunk. Mert ahol az igassag vagyon, minden egyeb josagos czelekedet is ot talaltatik meg. Mivel hogy (az mint

Beato enim Gregorio teste, in rebus humanis summum bonum est, justitiam colere, & unicuiq; jura sua servare. Nam ubi est justitia, ibi est omnium reliquarum virtutum concordia. Omnes enim virtutum species (ut inquit Hie-

ronymus) uno juſtitiæ nomine continentur: cui aſtipulatur verſiculus ille Heſiodi:

Iuſtitia in ſeſe virtutes continet omnes.

Iuſtitia laus. Quæ præclariſsima virtutum, eo ſplendore mortalium oculos perſtringit, & affirmet Ariſtoteles, neq; heſperum, neq; luciferum tantopere rutilare.

Iuſtitia duplex. Duplex eſt autem juſtitia, ſcilicet naturalis & legalis. [h] Naturalis eſt conſtans & perpetua voluntas, jus ſuum (ut prænotatum eſt) unicuiq; tribuens: & ſine illa nullus poteſt regnum DEI poſsidere. Legalis verò dicitur lex, quæ ſæpe mutatur, ſine qua nec gentes, nec regna, diu poterunt permanere.

[h] *Interpretibus juris Imperialis non videtur, iſtã definitionem agere de juſtitia divina, quod hic noſter author inſerit, ſed de externa, & quadam civili, & politica juſtitia, quæ tantum pertinet ad formandos in hac vita politicos mores, & exigit quandam exteriorem honeſtatem.*

Unde [i] & juſtum aliquid dupliciter intelligitur fieri: Uno modo ex ipſa natura rei, quod dicitur jus naturale. Alio modo ex quodam ſtatuto inter homines, quod dicitur jus poſitivum.

mint Sz. Hieronimus Doctor-is mondgya) az egy igaſſag nevezeti alat, minden egyeb fele joſagos czelekedetet-is kel erteni: Az mint hogy Heſiodus Poêta verſe-is tarttya:

Hogy az Igaſſag minden egyeb joſagos czelekedetet-is be foglallya magaban.

Holot az emberek ſzemei elõt az Igaſſag az tõb jok közõt ugy annyera tekentetes és tündöklõ joſag, hogy Ariſtoteles-is azt meri felõle mondani, hogy ſe az õſt, ſe az Haynali czillag nem lehet nallanal fenyesb és tündöklõb.

Ket fele penig az Igaſſag, egygyik termeßet, az maſik tõrveny ßerent valo. Az termeßet ſzerent valo Igaſſag (az mint meg mondam) tökelletes és ßüntelen valo akarattya az embernek, melyhez kepeſt mindennek az õ igazat meg adgya: Es ennelkül ſenki az Iſtennek Orßagat nem birhattya. Az tõrveny ßerent valo igaſſag penig mondatik oly tõrvenynek, mely gyakorta meg valtozik, mind az altal, ánelkül akar mely nemzet-is, avagy Orßag ſokaig meg nem alhat.

Innet vagyon hogy nemely dolgot, ketkeppen mondunk igaznak: Egykeppen, az dolognak termeßeti ſzerent, mellyet termeßet ſzerent valo igaznak mondunk. Maskeppen emberek közõt valo vegezes ßerent, mely vegezeſt irot, és ki adot tõrvennek mondunk.

[i] *Ius poſitivum dicitur quod neq; in totum à jure naturali & gentium recedit, neq; etiam per omnia ei ſervit: ſed interdum aliquid addit, interdum verò detrahit. Dicitur poſitivum quia non cœpit cum ipſa rerum origine, ſed à legiſperitis poſtea proditum eſt: ut jure gentium ſontes puniendi ſunt, ſed jure poſitivo, fur laqueo, latro autem palo, rota vel gladio punitur.*

AZ IGAZ MI LEgyen, és annak agairol.

II. TITULUS.

EZ az ſzó Igaz, mely az Igaſſagbol ßármazik, az mennyiben iraſunkat illeti, annyit teßen mint, igaz és melto dolog. Ez iraſunkban penig erttyük ezen, az mi meg regzet ſzokaſinkat, mellyek vagy meg vadnak irva, avagy irasban meg ninczenek.

DE IURE ET DIviſione Iuris.

TITULUS II.

IUS autem quantum ad noſtrum propoſitum ſpectat, tantum valet ſicuti rectum vel juſtũ, quod à juſtitia derivatur. Et in propoſito accipitur pro noſtris conſuetudinibus, ſive [a] ſcriptis ſive [b] non ſcriptis.

[a] *Ius ſcriptum dicitur quod continetur in corpore juris, ſive in Decretis & conſtitutionibus Principum eo quod juxta præſcriptum decet populum gubernare, & gubernantibus obedire.*

[b] *Conſuetudo dicitur jus non ſcriptum, quod uſu populi initiatum & continuatum eſt, vim legis habens. Prol: Tit: 10.*

Honnet ez következik, hogy ez az ſzó, Igaz, közönſeges ßó, és ſokat foglal be magaban: De az tõrveny az igaznak eggyik aga és reße. Mert minden, à mi igaz, tõrvenyböl és jo erkölcsböl vagyon, az az, irot tõrvenyböl, avagy ollyanbol, az mely még irasban nem költ. Mellyet Cicero-is ugy ertet: Hogy az igaz tõrveny, az jonak és melto dolognak tudomanya és meſterſege, kihez kepeſt az ſzent tõrvenyeket, és mindeneknek az õ igazokat ki ßolgaltatunk, mellyert az tõrvenynek ki ßolgaltatoinak mondatunk.

Unde jus nomen generale eſt, & lex ſpecies juris eſt. Omne enim jus legibus & moribus, hoc eſt, jure ſcripto & non ſcripto conſtat. Quod per [c] Tullium ſic definitur: Eſt ars ſive ſcientia boni & æqui, ſecundum quam nos [d] ſacerdotes, id eſt, ſacras leges & cuilibet jura ſua miniſtrantes appellamur.

[c] *Iuris definitio ſecundum Tullii.*

[d] *Sacerdotes juris qui durantur.*

d Iuris altera definitio.

Aliter autem jus dicitur [e] collectio legitimorum præceptorum, quæ nos [f] arctant ad obſervandũ bonum & æquum: hoc eſt, utilitatem & æquitatem, ſive veritatem, juſtitiam deſignantem.

[f] *Arctant, id eſt, ligant, conſtringunt, & intra limites officij continent, hoc eſt, intellellectum dant iſtarum notitiarum æqui & boni. Et doceret quid juſtum, quid æquum, quid iniquum ſit.*

Ius duplex.

Jus itaq; duplex eſt: quoddam enim eſt publicum, quoddam verò privatum. [g] Publicum eſt, quod principaliter ad imperium & regimen regnorum, publicamq; utilitatem ſpectat, & in ſacris, ac in ſacerdotibus, & in magiſtratibus conſiſtit: Unde qui ledit [h] ſacerdotes, vel res ſacras, vel magiſtratus, hoc eſt, rectores populi, ab omnibus tanquam pro crimine publico accuſari poterit. Privatũ verò eſt jus ſpeciale, quod ad ſingulorum hominum utilitatem pertinet: & illud [i] triplex eſt, ſcilicet, jus Naturale, jus Gentium, & jus Civile.

[g] *Ius publicum & quod in publicis perſonis conſiſtit, & ad ſtatum Reipub: pertinet id eſt, in quo agitur de authoritate Principis, de religione, de magiſtratib: de jure belli, de fœderibꝰ.*

[h] *Magiſtratus lædens & ſacerdotes, ab omnibus accuſari poteſt.*

[i] *Tripartitam diſtributionem privati juris Imperator Juſtinianus lib. 1. Tit: 1. Gratianus autem Diſt. 1. ſanciens, quos Author in hac diſtributione & pleriſq; alijs imitatur. Alias lex dicitur Divina, Humana & Naturalis.*

Ius igitur Naturale eſt commune omnium nationum, eo quod ubiq; inſtinctu naturæ & non conſtitutione aliqua habetur: quod natura omnia [k] animalia docet & docuit. Et hoc non ſolum eſt humani generis proprium, ſed etiam omnium animalium. Inde deſcendit maris & fœminæ conjunctio, liberorum procreatio & educatio, omnium una libertas, ac acquiſitio eorum, quæ cœlo terra mariq; capiuntur. Item [l] depoſitæ rei vel commodatæ pecuniæ reſtitutio.

[k] *Animaliũ ſcilicet quod libet in ſuo genere, & ſuo quoquomodo, quo conditum eſt à Deo.*

Violentiæ proximi per [m] vim repulſio. Nam hoc, aut ſi quid huic ſimile eſt, nunquam injuſtum, ſed naturale æquumq; habetur.

[m] *Omnes leges omniaq; jura permittunt, vim vi repellere, ideo quòd lege permittente fit, pœnam non meretur. Ac hominem quoq; hoc caſu occidere licet, ſi fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut dicitur Par: 3. Tit: 22. Non enim quis gati debet ut damnificetur in aliquo, ſi damnum eſt irrecuperabile.*

Item.

d Iuris altera definitio.

Aliter autem jus dicitur [e] collectio legitimorum præceptorum, quæ nos [f] arctant ad obſervandũ bonum & æquum: hoc eſt, utilitatem & æquitatem, ſive veritatem, juſtitiam deſignantem.

[f] *Arctant, id eſt, ligant, conſtringunt, & intra limites officij continent, hoc eſt, intellellectum dant iſtarum notitiarum æqui & boni. Et doceret quid juſtum, quid æquum, quid iniquum ſit.*

Ius duplex.

Jus itaq; duplex eſt: quoddam enim eſt publicum, quoddam verò privatum. [g] Publicum eſt, quod principaliter ad imperium & regimen regnorum, publicamq; utilitatem ſpectat, & in ſacris, ac in ſacerdotibus, & in magiſtratibus conſiſtit: Unde qui ledit [h] ſacerdotes, vel res ſacras, vel magiſtratus, hoc eſt, rectores populi, ab omnibus tanquam pro crimine publico accuſari poterit. Privatũ verò eſt jus ſpeciale, quod ad ſingulorum hominum utilitatem pertinet: & illud [i] triplex eſt, ſcilicet, jus Naturale, jus Gentium, & jus Civile.

[g] *Ius publicum & quod in publicis perſonis conſiſtit, & ad ſtatum Reipub: pertinet id eſt, in quo agitur de authoritate Principis, de religione, de magiſtratib: de jure belli, de fœderibꝰ.*

[h] *Magiſtratus lædens & ſacerdotes, ab omnibus accuſari poteſt.*

[i] *Tripartitam diſtributionem privati juris Imperator Juſtinianus lib. 1. Tit: 1. Gratianus autem Diſt. 1. ſanciens, quos Author in hac diſtributione & pleriſq; alijs imitatur. Alias lex dicitur Divina, Humana & Naturalis.*

Ius igitur Naturale eſt commune omnium nationum, eo quod ubiq; inſtinctu naturæ & non conſtitu-

Az termeſzetnek tõrvenye mindenfele nemzetſegekkel penig kõz, mivel hog az termeßetnek folyaſabol, és nem valami ßerzes-

ßerzesbõl zarmazik: melyre az termeßet tanit és tanitot mindenfele allatokat. Sõt ez nem czak az emberi nemzet kõzõt vagyon, hanem mindenfele egyeb oktalan allat kõzõt-is. Innet vagyon az himnek és az nõſtennek felekezeſe: Magzatoknak nemzeſe, és fel neveleſe: mindeneknek eggyenlõ ßabadſaga, és az ollyanoknak meg nyereſſere, mellyeket az eghben, fõlden, és az tengerben fognak. Ennek felette az le tõt marhanak, avagy kõltſõn adot penznek meg teriteſe, és meg adaſſa.

[l] Depoſitæ res) *Solent res metu incendij, ruinæ vel tumultus aliorumq; reſpectuum cauſa, apud amicos deponi, pro cujus intellectu ſciendum.* Depoſitum *eſſe triplex:* Prima *ſpecies dicitur oblatio realis debiti vel pignoris. Quod ſi creditor recipere noluerit pignus, apud judicem poteſt deponi, & ſic Depoſitarius liberatur à caſibus fortuitis & periculo.* Secunda *ſpecies dicitur ſequeſtrum, eo quod utraq; pars fidem ſequeſtri ſequatur: Quod nonnunquam ex voluntate partium fit: ſæpius tamen ſequeſtratio fit à Principe parte altera in vita. Par: 1. Tit: 29.* Tertia *ſpecies eſt depoſitum voluntarium & ſimplex, quando quis penes amicum rem aliquam tantum cuſtodire cauſa deponit, per verbum depono ut ſerves, vel cuſtodias hanc rem. Vnde ſciendum quod ſi mercator deponat arcam in Camera alterius mercatoris ſciente & paciente, non eſt depoſitum, nec tenetur de amiſsione ſi pereat, neq; de mendacio, quia non promiſit cuſtodire.*

Felebaratunkon eſſet er ßaknak, erõßakkal valo el teriteſſe. Mert ezt, ha vagy valami ehez haſonlo, ſoha hamiſnak, hanem termeßet ßerent valo dolognak és melto s-igaznak tarttyak lennie.

[m] *Omnes leges omniaq; jura permittunt, vim vi repellere, ideo quòd lege permittente fit, pœnam non meretur. Ac hominem quoq; hoc caſu occidere licet, ſi fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut dicitur Par: 3. Tit: 22. Non enim quis gati debet ut damnificetur in aliquo, ſi damnum eſt irrecuperabile.*

Item.

Item, Alio modo jus naturale intelligitur, quod in lege Moſaica & Evangelio continetur, quo quis jubetur alteri facere, quod ſibi vult fieri: & prohibetur [n] alteri inferre, quod ſibi fieri nolit, unde Verſus:

[n] *Si dicatur quod judex vult inferre mortem, ſed tamen non vult, ut ſibi mors inferatur: Reſpondendum, quod judex non infligit mortem ſed lex.*

Quod tibi vis fieri mihi fac, quod non tibi, noli.
Sic potes in terris vivere jure poli.

Jus itaq; naturale dupliciter poteſt conſiderari: Uno modo in quantum conſideratur homo, prout habet in ſe naturam rationalem, in qua participat cum divinis: & ſic jus naturale quod cadit in homine dicitur jus divinum. Alio modo jus naturale conſideratur in homine, quantum ad naturam ſenſualitatis, in qua participat cum cæteris animalibus, ut ſenſu, motu & inſtinctu. Et hoc modo jus cadens in homine, dicitur eſſe jus naturale.

Jus gentium duplex eſt: ſcilicet, primævum & ſecundarium. Jus gentium [o] primævum eſt, quo omnes gentes, ab initio uſæ ſunt, naturali ratione inductum abſq; aliqua conſtitutione gentium: ut nemi-

[o] *Ius gentiũ primævum proprie eſt jus naturale ſive jus rationis, quod*

Avagy maskeppen, az termeſetnek tőrvenyen ertyúk, azt az tőrvent, mely Moſeſnel és az Evangeliumban vagyon, mely azt hadgya, hogy ugy czelekedgyünk maſſal, az mint akarjuk hogy magunkal czelekedgyek mas. Meg is tiltya, hogy maſſon ollyat ne czelekedgyünk, az mit velünk czelekettetni nem akarjunk. Mely felől lllyen vers-is vagyon.

Az ménnyi jot akarz magadnak, maſnakis akary ennyet.
Es az mit nem kevanſz magadnak, maſſal ſe czeleked azt.
Igy ez földen ſok jot elhetz Iſteni igaſſaggal.

Az termeſet tőrvenyet azert ketkeppen erthettyúk: Elſőben, az emberekre valo kepeſt, mivel hogy okos termeſet vagyon bennek, és az Iſteni dolgokat meg értik: és igy az termeſetnek tőrvenye az emberekben Iſtének tőrvenyenek mondatik. Maskeppen ertetik, az termeſet tőrvenyen ez, hogy az ember elő alat, és erzekenyſege vagyon, ſinten mint egyeb allatnak, ugy mint érez, mozog, és indul: mely erzekenyſeg mondatik az emberben termeſetnek, tulaydona és tőrvenye.

Az neműnemű nemzetnek tőrvenye-is ket fele: tudnia illik, első és az maſodik: Az első nemzetnek tőrvenye ez, mellyet minden nemzetek eleitől fogva tartottak az termeſetnek okoſſagabol viſeltetven, és nem valami egyeb nemzetnek ſzerzeſeből

ből arra vitetven: ugy mint ſenkit nem bantani, &c. Es ez az termeſzetnek tőrvenyetől ſemmiben nem kűlőmbez, hanem czak kűlőmb tekentetből. Mert az termeſetnek tőrvenye, és nemzeteknek tőrvenye, egy ertelmen vagyon, de kűlőmb tekintetert. Mert az termeſet ſerent valo tőrvenynek, az menyiben az termeſzetnek follyaſabol ſzarmazot és tartatot. Az nemzeteknek tőrvenye az, az menyire neműnemű nemzetek, ez vilagnak kezdetitől fogvan, mindennemű emberi ſerzeſen kűvül, çltenek valami affele rend-tartaſſal. Es ez tőrveny ſerent, az ſolgaſagnak (avagy jobagyſagnak) allapattya jol volna: mert termeſet ſerent minden ember ſabadſagra ſűletetet.

Az maſodik neműnemű nemzetnek tőrvenye ez, mellyet az nemzet nem termeſet ſerent valo okokbol, hanem maga jovaerſ, és az kőzenſeges haſonert rendelt: Ez penig gyakorta kűlőmbez, az termeſet tőrvenyetől. Mert az termeſzet tőrvenye ſzerent, minden kőz vala: mindenek magokkal ſabad emberek ſzűlettettek vala: de az kűlőmb kűlőmb fele nemzettől talaltatot, az Uri rendnek, birodalomnak, és kűlőnczeſnek, allapattya: hadakat indittottak, fokſagokat, ſolgaſagokat, rabſagokat, és egyeb effelekhez haſonlo nyavalyakat, egymas ellen: mellyet az termeſet tőrvenyenek mind ellene voltak.

neminem lædere, &c. Et hoc à jure naturali, nihil diſcrepat, niſi ratione diverſorum reſpectuum. Nam jus naturale & gentium, pariter dicitur, ſed diverſo reſpectu: Naturale ſcilicet in quantum ratione naturali eſt inductum: Gentium verò in quantum gentes à principio orbis ſine ulla conſtitutione alia, eo uſæ ſunt. Et hoc jus ſtatus ſervi eſt integer: quia naturali ratione omnes liberi naſcebantur.

[a] Jus gentium ſecundarium eſt jus à gentibus non ratione naturali, ſed ratione publici boni, & ad communem uſum introductum: Et hoc ſæpenumero diſcrepat à jure naturali. Quia jure naturali, omnia erant communia, omnes erant liberi, de jure verò gentium facta eſt diviſio dominorum, & rerum inventa eſt ſeparatio: introducta ſunt bella, captivitates, [b] ſervitutes, & alia hujuſmodi, quæ [c] juri naturali ſunt contraria.

humanæ naturæ proprium eſt. Illæ ſcilicet notitiæ divinitus humanis mentibus inſitæ dicuntur, quibus naturalis ratio judicat, quid deceat, ut religio in Deum, pietas erga parentes, & patriam, juſtitia in omnes ultio in ſceleratos.

[a] Ius gentium, *ſecundariũ quod cõmuni omnium gentiũ uſu, & neceſſitatibus ita exigentibus eſt conſtitutum, ut ſacra tueri leges jubere, vel ſancire, magiſtratus creare, conſilium de Repub: cacpere, bellum indicere ac finire, legis aliones exequi, præmia & pœnas irrogare.*

[b] Servitutes, *jure gentium inductæ videntur, quia jus gentilitatis eam approbavit, non eam primo invenerit.*

c Iuri naturali contraria) *Per contrarietatem jus naturale non imitatur, propter regulam inferiorem legem negligendam esse, ut superior impleatur.*

Et hoc etiam gentium jure omnes penè [d] contractus inducti sunt: ut emptio, venditio, conductio, & his similia.

Sőt ezen kűlőmbező nemzetnek tőrvenye altal, talaltatot az egymaſſal valo vegezes és ſővetſeg is: ugy mint, veves, el adas, meg fogadas, ſőrzedes, és ezekhez haſonlo dolgok.

d *Contractus ſine gentium inducti. Omnibus populis cõmunes ſunt emptiones, venditiones, & aliæ obligationes jure gentium introductæ.*

Jus autem Civile eſt, [e] quod quiſq; populus, vel quæq; Civitas ſibi propter divinam, humanamq; cauſam conſtituit. Et vocatur jus civile, quaſi proprium jus Civitatis: quod tripliciter poteſt attendi. Primò generaliter, & eſt quod in unaquaq; Civitate generaliter obſervatur. Secundò ſpecialiter, & eſt quod quiſq; populus, vel quæq; Civitas ſibi proprium divina humanaq; cauſa conſtituit.

Az Polgari tőrveny penig ez, mellyet akar mely kőſſeg, avagy akar mely Varos maganak, Iſtennek tiſteſſegere, és az emberekneк jovara ſzerez. Ez penig mondatik Polgari tőrvennek, ugy mint, tulaydon czak az Varos tőrvenyenek: Mely felől harom kepen is elmelkedhetűnk. Előſzer kőzőnſegeskepen, mely ez, mellyel minden Varos kőzőnſegeskeppen el. Maſodſor, tulaidon keppen, mely ez hogy minden kőſſeg, avagy Varos maganak, Iſtennek tiſteſſegenek és maganak meg maradaſanak okaert őnnen kőzőt vegez.

e *Ius Civile eſt, quod neq; in totũ à jure naturali, vel gentium redit, neq; per omnia ei ſubſervit, ſed interdum ei aliquid detrahit, interdum verò addit. Et ſicut jus gentium ab omnibus gentibus dicitur. quod omnes gentes eo utuntur, ita jus civile à Civibus ſeu certo populo nomen traxit: & non apud omnes gentes, ſed in certo populo ſeu Civitate ſervatur: Intenditq; tantum ſervare Civilem ſocietatem, non curans de utilitate animæ.*

Harmadſor, meltoſagra valo kepeſt, tudnia illik, az Romai tőrvennek meltoſagara mutatvan, mellyet mas nevel, az Czaſari avagy Romai birodalomnak-is mondanak. Miert hogy nevezet keppen, kinem nevezik, az meltoſagert, hogy az birodalomban mellyik Varos tőrvenye legyen, hanem meltoſagoſſon

Tertio, Excellenter, ad excellentiam, videlicet, juris Romanorum, quod etiam jus Imperiale nominatur. Dum enim non exprimitur, nomine hujus, vel illius Civitatis, per [f] excellentiam, tantum jus Romanorum ſignificatur. Sicuti

f *Excellentia juris Civilis*) *Mentione juris excellenter apud nos, Decreta intelliguntur.*

goſſon az Romajak tőrvenyere mutatnak ollyankort. Az mint az Gőregeknek, ha czak rővidededen az Vers ſerzőt emlitik, Homeruſt jedzik: az Deakoknal penig Vergiliuſt. Az ſent irasban. az Apoſtolon, avagy Iſtennek edenyen, egyeb nevet hozza nem teven, Szent Palt erttyúk.

cuti per Poëtam apud Græcos Homerus, apud Latinos Vergilius ſubauditur Et per Apoſtolum in ſacro eloquio, alterius nomine non expreſſo, S. Paulus intelligitur.

MICZODA Kű-lőmbſeg legyen, az Termeſet tőrvennye, Nemzetek tőrvenye, ès az Polgari tőrveny kőzőt.

III. TITULUS.

ERtsűk meg azert, hogy az termeſet tőrvenye kűlőmbőz az tőb tőrvenyektől haromkepen. Elſőben, eredeti ſerent, mert az teremteſtől fogvan kezdetet. Maſodſor, meltoſaggal, mert az termeſzet tőrvenyet minden nemzetſeg egyarant tartya, ugy mint Iſtentől ſerezteteт, alhatatos és valtozhatatlan tőrvenyt. De az egyebfele tőrveny, mellyet valamely kőſſeg avagy Varos, maganak ſerzet, gyakran el valtozik, avagy ellenkező ſokas miat, avagy mas job tőrveny miat, kit az utan ellene ſzereſznek. Harmadſor, nagy voltaval, mert az termeſet tőrvenye ſzerent, mindenek kőzőnſegeſſek volnanak, de az nemzetſegek és Polgari tőrveny ſerent, ez ennyim, imez tiedde lőt.

QUOMODO DIFferunt jus Naturale, jus Gentium, & jus Civile.

TITULUS III.

SCIENdum itaq; quod jus Naturale differt ab alijs juribus tribus modis. Primò origine, nam incepit ab exordio naturalis creaturæ. Secundò dignitate, quia jus naturale apud omnes gentes æqualiter ſervatur, à ſolo Deo inſtitutum, firmum & impermutabile manens. Alia verò jura, quæ populus vel Civitas ſibi conſtituit, ſæpe mutantur, vel contraria conſuetudine, vel alia meliori lege, in contrarium poſtea lata & introducta. Tertiò amplitudine, quia jure naturali omnia communia ſunt: ſed jure gentium vel civili, hoc meum, illud tuum eſt.

Cæterum omnes populi, qui legibus, aut moribus utuntur, & reguntur partim ſuo proprio, partim verò communi omnium hominum jure utuntur. Hi enim qui ſuo tantũmodò jure, & non communi gaudent, aliquod jus ſibi proprium inſtituunt, & jus civile nominant: quod verò apud omnes gentes communiter obſervatur, jus gentium appellatur.

Tovabba minden kőſſeg, ki tőrvenyhez, avagy jo ſokashoz tartya magat, és ezeknek enged, reſs ſerent tulaidon tőrvenyel, reſs ſerent penig minden embereknek kőzenſeges tőrvennyel ęl. Mert az kik czak ő magok tőrvenyevel, és nem kőz tőrvennyel ęlnek, és magoknak ſajat tőrvent ſabnak, effelek tőrvennye Polgari tőrvennek hivattatik: Az mely tőrvennyel pedig minden nemzetek kőzőnſegeſſen ęlnek, nemzetſegek tőrvenyenek neveſstetik.

DE IURE MILITARI & juriſprudentia.

TITULUS IIII.

[a] *Tit. 4. initiũ ex Diſt. 1. Grat: depromptum tantum de militib: armatæ militiæ loquitur, ſive ſint equites ſive pedites.*

JUS [a] militare eſt belli inferendi ſolennitas, fœderis faciendi nexus, ſigno dato congreſsio in hoſtem.

Item, Flagitij [b] militaris diſciplina: hoc eſt, [c] caſtigatio, ſi locus deſeratur.

[b] *Diſciplina militaris. Duo præcipua ſunt neceſſaria ad militis officium & perſonam. Primò, ut numerum reliquorum militum reſeratur & ſtipendiarijs aſcribatur, ne ſub nomine militari prædo eſſe deprehendatur. Secundò, ut ſacramentum præſtet, quod mortem non vellet evitare, pro deſenſione Principis legitimi & Reipub: ac à ſignis ſive vexillis nollet recedere.*

[c] *Manlius Torquatus Coſ: filium, quod provocatus à Geminio Duce Tuſculanorũ ad dimicandum, inſcio patre deſcenderat, glorioſam victoriam, & ſpecioſa ſpolia referentem, abripi à Lictore, & in modum hoſtiæ mactari juſsit. Poſthumius Dicta-*

AZ VITEZLŐ IGASSAGROL, és az tőrveny tudaſrol.

IIII. TITUL.

AZ Vitezlő igaſsag, ál az hadakozaſnak inditaſaban, frigynek veteſeben, és az jelhőz tartvan magat, az ellenſeggel valo ſzemben menesben.

Tovabba, az Vitezek fennyiteke ál, az meg bűntetesben, ha ki helt nem allana.

Dictator Generum ſuum præſidio progreſſum, victorem, quia hoſtes ſuderat, ſecuri feriri juſsit. Q. Fulvius fratrem cohortem Legionis Senatu amovit, quod in juſſu Conſulis domum redierat. Graviter Senatus tulit, quod Q. Petilium Coſ: fortiſsime adverſus Ligures pugnantem occidere milites paſsi eſſent. Legioni neq; ſtipendium anni procedere, neq; æra dari voluit. Milites noſtræ patriæ jure communi regni uti debent, quando non ſunt in caſtris ſeu expeditione. Nam tunc milites externi coram Capitaneis debent conveniri. Indigenæ verò ratione violentiarum vel coram Capitaneis, vel poſt condeſcenſionem exercitus coram judicibus ordinarijs.

In teſtamentaria autem diſpoſitione excedunt alios Nobiles: quia teſtamentum ejus in militia ſive ſolennitate factum valet, ac ratione ſimplicitatis & ignorantiæ juris in caſtris, omnes ſolennitates relaxantur militi, dummodo conſtet de ejus voluntate.

Ennek felette ide valo az hopenznek-is ki ſolgaltataſa, tiſsteſſegre valo vitel, tiſsteſſeges ajandekozas: ugy mint mikor Coronas Cimert, avagy arany lantzot, valamely vitez embernek ajandekon adnak.

Item, Stipendiorum modus, dignitatum gradus, præmiorum honor: Veluti dum Corona, vel [d] torques donantur.

[d] *Torquis donatio. Milites dicuntur, etiam Equites Aurati, qui etiamſi nunquam militaverint, tamen ſi Corona vel torqui diſtinguantur, & donentur, per hoc præmium egregiè navatæ operæ conſequuentur.*

TOvabba, az nyereſſegnek el rendeleſſe, és kinek kinek ſemelye, és vitezſege ſerent valo el oſtaſſa, és abbol az Fejedelem reſsenek ki ſolgaltataſa.

Item, Prædæ deciſio, & personarum qualitatibus & laboribus juſta diviſio, ac principis [e] portio.

[e] *Porcio Principis qua dicatur. Cum res captæ in bello fiant capientium, limitatio ſit inter res mobiles, & immobiles. Nam immobiles jure naturali, vel gentium ſunt Principis, qui bellum indixit. Mobiles autem res magnã ex parte ſunt capientium. Perſonæ quoq; hoſtium, in ſervitutem capientium deducuntur.*

Az tőrveny tudas penig, Iſteni és emberi dolgoknak ertelme, az Igaznak és Hamiſnak tudaſa: Igaznak hogy azt czelekedgyek, Hamiſnak penig hogy azt tavoſtaſſak. Mert nem eleg czak azt tudni mi legyen az igaz, avagy az hamis, hanem eggyik

Juriſprudentia verò eſt [f] divinarum humanarumq; rerum notitia, juſti atq; injuſti ſcientia: juſti ſcilicet ad faciendum, injuſti autem ad evitandum. Quia non ſufficit ſcire quod ſit juſtum vel

[f] *Iuriſprudētia quid? Dicitur divinarum rerum notitia, non quatenus Evangelium notitiam divinã*

tribuit, sed quia notitia illa nobiscũ natæ verè sunt res divinæ. Item, quia de rebus sacris, religiosis & sanctis, quoad externam disciplinam tradat, quæ res dicuntur esse juris divini.

injustum, nisi & ipsarum rerum contrariarum, vel corporalium, habeat quis notitiam, secundum quam juxta varias conditiones rerum emergentium, varia etiam jura sunt statuenda.

eggyik dolog az maſikkal voltakeppen, és valoban mind ellenkőzzek, meg kel erteni, mely ellenkőzzeshőz valo kepeſt, az mint az dolognak modgya mutattya, az ſerent kel arrol kűlőmb kűlőmb fele tőrvent ſabni.

DIFFERENTIA EST inter juſtitiam, jus, & juriſprudentiam,

TITULUS V.

DIFferunt autem inter ſe juſtitia, jus & juriſprudentia. Nam juſtitia eſt Virtus ſcilicet moralis. Ius eſt ejus virtutis exequutivum. Iuriſprudentia eſt ſcientia illius juris.

Item, juſtitia eſt inter virtutes ſummum bonum. Ius medium. Iuriſprudentia infimum.

Item, Iuſtitia tribuit unicuiq; quod ſuum eſt. Ius verò coadjuvat. Iuriſprudentia autem docet qualiter id fiat.

DE

KŰLŐMBSEG VAgyon az Igaſſag, az Igaz, és az Tőrveny tudas kőzőt.

V. TITULUS.

Kűlőmbſeg vagyon penig az Igaſſag, az Igaz és az tőrveny tudas kőzőt. Mert az igaſſag embereknek erkőltſeben valo joſagos czelekedet. Az Igaz penig az igazſagnak veghez valo vitele. Az tőrveny tudas, az meg mondott igaſſagnak és az Igaznak ertelme és tudaſſa.

TOvabba az Igaſſag az joſagos czelekedettek kőzőt, legh tőb és elsőb. Az Igaz maſodik graditsban vagyon. Az tőrveny tudas harmadban és utolſobban.

Ennek felette az Igaſſag mindennek az ővet meg adgya. Az igaz penig ſegiti az Igaſſagot. Az tőrveny tudas penig meg tanit rea mint meheſſen mind az kettő veghez.

MI

MI LEGYEN AZ Tőrveny, és az tőrveny tulaidonſagirol.

VI. TITUL'

MIvel hogy ez előt meg mondok, hogy az Igaſſag ket dologbol ál, Tőrvenyből és ſokkasbol, az az, avagy irasbol, avagy iratlan ſokkasbol. Annak-okaert az iraſban valo igaſſagrol, az az, az emberi tarſaſag kőzőt valo tőrvenyről rővideden ezt kel meg ertenünk, hogy mi legyen az tőrveny, kiről kűlőmb, kűlőmkeppen ſolnak az bőlczek.

Mert elsőben tőrvenynek mondgyak lenni, az kőlſeg vegezeſet, mikoron tudni illik, az őrőg nep, az venſeg, az kőlſegnek valamit vegez. De ez mi moſtani iraſunkban, nem effele tőrvenyről ſollunk, mivel hogy az mint regen hatalma volt az kőlſegnek, hogy őnen kőztek tőrvent ſerezheſſen, és ſabhaſſon, moſtan effele ſabadſag tű ők el vetetet, és czak az Fejedelem ſabhat tőrvent: Mint ertől ez utan nilvabban ſollunk.

Maskeppen az tőrveny oly vegezes, ſentſeges, mely tiſteſſeges dolgokat paranczol, az tiſteſſeg ellen valokat penig meg tilt. Avagy penig: Igaſſagbol ſarmazot jo mód, ki az tiſteſſeges dolgokat paranczollya, ez ellen valokat penig meg tilſya

DE DEFINITIONIbus Legis, & ejus Conditionibus.

TITULUS VI.

QUIA dictum eſt † ſuperius, quod omne Jus aut Legibus, aut moribus, hoc eſt, jure ſcripto, vel non ſcripto, conſtat. De jure igitur ſcripto, id eſt, humana lege breviter ſciendum, quod Lex diverſimodè deſcribitur: † *Tit: 2.*

Primò namq; eſt conſtitutio populi, qua [a] majores natu cum plebibus aliquid ſanxerunt. Sed hæc definitio propoſito noſtro non quadrat. Quoniam omnis poteſtas conſtitutionis, & condendæ legis, quæ olim apud populum fuerat, in præſentiarum ad Principem noſtrum ſpectat, ut infra clarius dicetur. *Legis prima deſcriptio.* [a] *Majores natu dicuntur antiquitate, dignitate, nobilitate, & ſcientia præſtantiores. Quæ & ſanior pars dicitur. par: 3. Tit: 2. Par: 2. T. 3.*

Alio modo, Lex eſt ſanctio ſancta, jubens honeſta, & prohibens inhoneſta atq; contraria. Vel aliter, eſt recta ratio ab æquitate tracta jubens honeſta, & vetans inhoneſta. *Legis ſecunda deſcriptio.* *Legis tertia deſcriptio.*

Item,

Legis quarta descriptio continet sex conditiones.

Item secundum Papinianum, & Demosthenem, Lex est inventio hominis, donum Dei, dogma sapientum, correctio violentorum excessuum, civitatis compositio, & criminis fuga. Ex qua quidem diffinitione colligitur, quod Lex [b] inventio humana est. Postquam enim multiplicato genere humano, & surrepentib⁹ vitijs, in tyrannidem regna conversa sunt, necessariò opus fuit, leges condere, quarum primi inventores, [c] qui fuerint, passim exstat.

[b] *Legis prima conditio, quod sit inventio hominis.*

[c] *Legis primi inventores.*

Tovabba az bőlcz Papianus és Demostenes értelme szerent: Az törveny, emberek talalmanya, Istennek ajandeka, Bőlczeknek tetzese, az hatalmaskodasnak meg büntetője, varashoz illendő allapat, vetkesseknek el kergetője. Mely elő szamlalasbol megh erthettyük, hogy az törvenyt emberek talaltak. Mert az emberi nemzetseg ez vilagon megh szaporodvan, és az gonossag-is el aradvan, mivel hogy az birodalmokat kegyetlenűl kezdettek az emberek birni, az szűkseg vegre rea kenszerittette őket, hogy törvenyeket szerezzenek magoknak. Mellyeknek kik lőttek legyen első fel talaloi, és szerzői, szerenszerte meg vagyon irva.

Dicitur deinde in diffinitione, [d] legem donum Dei esse. Secundũ enim Chrysostomum, Lex Dei est una legalis via, quæ nec ad dexteram, nec ad sinistram declinat. Populus ergò sine lege, qui Dei dicta, & legum documenta contemnit, per diversas errorum vias, laqueum perditionis incurrit. Omniumque legum inanis est censura, nisi divinę legis imaginem gerat. Quia humanæ leges eatenus valent solũ, quatenus non discrepant à divinis, prout & sapiens testatur, inquiens: Per me Reges regnant, & legum condi-

[d] *Legis secunda conditio, quod sit donum Dei.*

Masodsor azert mondgyuk az törvent Isten ajandekanak. Mert az mint arany szaju Sz. Ianos mondgya, az Istennek törvenye oly igaz út, ki sem jobra, sem balra nem hajol. Az mely kősségnek azert törvenye ninczen, és az Istennek mondasat és paranczolattyat meg utallya, annak à sok tevelygesnek utanna, kárhozatnak tőriben kell esni, és mindenfele törvent heaban valonak kel tartani, valamely az Isten törvenyehez nem lesen hasonlo. Mert az Emberi törvennek czak annyiban vagyon helye, az menyiben az Isten törvenyetől el nem tavozik: az mint az Bőlcz arrol szol, mondvan: En altalam uralkodnak

nak az Kiralyok, és à törveny tevők en altalam vegeznek igazat. Annak-okaert az emberi törvenynek az Isten törvenyeből kel kisarmazni, mert czak abban az Varosban lehet jo rend tartas, az mely törvenyel igazgatvan, Isten törvenyevel birattatik. Valamely törveny azert Isten törvenye ellen vagyon, akar mint jovallotta legyen az kősseg, męg ha sok időtűl fogvan hozza sokot volna-is, semmikepen allando nem lehet.

conditores justa decernunt. Ideò Leges humanæ emanari debent à Lege divina. Nam illa respublica sola est ordinata, quæ Legibus regulatis, Lege divina gubernatur. Lex ergo, contra Legem divinam, nec populi assensu, nec consuetudine diuturna, est valida.

Harmadik tulaydonsaga à törvennek ez, hogy az bőlczeknek tetzese legyen. Holot eszünkben kel venni, hogy az mint az Fejedelemhez nem illik, hogy az artatlant büntetesse, azonkepen az sem illik hozzaja hogy az bűnőst el szabaditsa, és az gonozt büntetes nelkűl hadgya: főkepen mikor valaki az közön seges birodalom avagy tarsasag ellen vętt. Mert az ki igazza tesi az hamissat, és el karhoztattya az igazat, mind az kettő utalatos ember Isten előt.

[e] Tertia conditio legis ex definitione prædeclarata est: quod sit dogma Sapientum. Ubi sciendum, quod sicuti Principes non debent punire innocentem: ita non debent absolvere reum & facinorosum à pœna & disciplina, maximè quando quis peccat in Rempub. Qui enim justificat impium, & condemnat justum, uterque abominabilis est apud Deum.

[e] *Legis tertia conditio, quod sit dogma sapientum.*

Negyedik tulaydonsaga az törvennek, hogy az hatalmaskodasnak büntetője legyen. Mert ezert szerzettek az törvent, hogy attol valo feltekben, az emberek vakmerősegek megh zabolaztassek, és az artatlanok az gonosok közöt bekessegben meg maradhassanak. Mert az emberek nem bőczülenék meg az törvent, ha az törveny büntetesetől nem tartananak, kire az tisz-viselő embereknek nagy vigyázasoknak kel lenni.

[f] Quarta legis conditio, quod sit violentorum excessuũ correctio. Nam ideò factæ sunt leges, ut eatum metu humana coërceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia. Non enim inducerentur homines ad legis observantiam nisi esset timor pœnæ legalis, per publicam inferenda personam.

[f] *Legis quarta conditio, quod sit violentorum excessuum correctio.*

[a] *Legis quinta conditio, quod sit Lex Civitatis compositio. Civitas unde?*

[a] Quinta conditio Legis, quod Lex sit Civitatis compositio. Civitas enim ab unitate [b] Civium & æqualitate personarum nominatur.

Ótödik tulaydonsaga, hogy az törveny az Varosnak legyé gyarapodo eggéssegere. Mert az Varost, az varosbeli Polgari tarsasagnak eggyessegeről, és az semelyeknek egaranyu és egyenlő allapattyarol, szoktak nevezni.

[b] *Cives à coeundo dicuntur, quod vinculo quodam societatis Cives in unum coeant, sed cœtum, & sub ijsdem legibus eodemq; jure vivant. Civis, cui contrarium, Peregrinus. Hospes qui in aliena Civitate est. Incole dicuntur Civitas. Vrbs verò complectitur ædificia.*

Ergò omnes leges, etiam in hoc regno nostro, ad commodum reipublicæ Judices referre licet. Nã ut ex medicina nihil debet sperari, nisi quod ad corporis utilitatem spectat, quoniam ejus causa instituta est; sic à legibus nil oportet colligi, nisi quod reipub. totius communitatis conducat; quia ejus causæ ad hoc sunt compertæ.

Es ez okon ez mi Orszagunkbeli minden törvenyeknek-is, az hazanknak közönseges hasznara kell lenni. Mert az mint az Orvosságbol nem kel egyebet remenleni, hanem az egesseget, melynek-okaert rendeltetet. Azonkeppen az törvenyből-is nem kel egyebet varni. hanem az mi az közönseges Orszagbeli tarsasagnak hasznara legyen, mert ez végre irtak az törvenyeket.

[b] *Legis sexta conditio, quod lex debet esse criminis fuga.*

[b] Sexta conditio, quod Lex debet esse criminis fuga. Secundum enim B. Thomam A. Leges humanæ ad retrahendum homines à vitijs, & inducendum ad virtutes, sunt factæ. Nam homini inest naturaliter quidam appetitus ad virtutem: sed ipsa virtutis perfectio necesse est, ut ad-inveniat homini per aliquam disciplinam, quæ maximè per legis observantiam advenire solet. Ideo sub-infert idem Thomas, quod lex

Hatodik tulaidonsaga, hogy az törveny az veteknek el tavoztatasa legyen. Mert az mint Sz. Tamas D. mondgya, az emberek közöt valo törvenyek ez végre rendeltettek, hogy az embereket az vetkekről hatra ránt sak, és az josagos czelekedetekre vonnyak. Mert jollehet az emberben az josagra valo, termesset szerent vagyon valami indulat, és kevansag: De mind az altal hogy az josagos czelekedet tellyessegel veghez mehessen, szükseg hogy az embernek valami öztöne legyen, mely kivalt-

kivaltkepen az törvernek meg őrizeseből szokot következni. Es ezert mondgya azon Tamas D. hogy az törveny okossagbol zármazot, es közönseges jora valo ki adatot rendeles, attol az kinek az közönseges allapatra gondgya vagyon, az az, az Fejedelemtúl. Es az törveny regulaja, és merteke annak, mit kellessek megh czelekedni, és mit kellessek el hadni. Honnet következik ez-is, hogy az törveny igaz legyen, tisztességes, es termesset szerint lehetseges legyen, ember hazajanak termesetihez, és az helynek szokasahoz illendő, meg az helyhöz és idöhöz alkolmatos, és el mulhatatlan szükseges és valoban hasznos. Nyilvan es vilagos es valo-is legyen, hogy homalyossaga miatt valami agyaskodo fogasra, és czalardsagra valo alkolmatossagh belőle ne lehessen, az az, valaki hamissan ne magyarázhassa.

[c] *Legis definitio secundũ Thomam Aquinatem.*

[c] lex est ordinatio rationis ad bonũ commune, ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata. Estq; regula vel mensura actuum agendorum vel omittendorum. [d] Unde Lex debet esse [e] justa, [f] honesta, [g] possibilis, secundum [h] naturam & secundum consuetudinem [i] patriæ [k], loco, [l] temporique conveniens, [m] necessaria & utilis. [n] Manifesta quoq;, ne aliquid per obscuritatem incautum contineat: id est, ne aliquis possit eam captiosè interpretari.

[d] *Lex qualis esse debeat.*

[e] *Primò debet esse justa, & contineat in se justitiam. Nam jus esse non potest quod injustum est.*

[f] *Secundo debet esse honesta, quoniam præcipua qualitas juris est honestas, quæ non minus desideratur in jure, quam justitia.*

[g] *Tertio debet esse possibilis: quia ad impossibilia nemo cogi potest. Ideò pœna illa infligi non debet, qui impossibilitatem Legis transgreditur. Ex sententia tamen D. Paulus, ut quidam censent, Deus legem tulit hominibus vix possibilem.*

[h] Secundam naturam, *id est, debet procedere secundum naturalem rationem.*

[i] *Quartò, debet esse secundum consuetudinem patriæ: contrario enim usu patriæ abrogantur Leges.*

[k] *Quinto, debet convenire loco, nam in jure sicuti consuetudo patriæ consideranda est: ita vicinitas locorum quoniam sæpe in aliquibus locis talia statuuntur, quæ alibi non recipiuntur.*

[l] *Sexto accommodandæ sunt suis temporibus.*

[m] *Septimò, debet esse utilis & necessaria. Quia instante necessitate jus debet mutari & reformari, ac ad communem utilitatem redigi.*

[n] *Octavo debet esse manifesta: Duas rationes ponit, cur lex debeat esse manifesta. Prima, ne propter obscuritatem captiosè interpretari queat. Secunda, ne per eam insidiæ servantur, & laqueus paretur in cautis & simplicibus.*

Ha mind azon altal valami reszeben, homalyosnak avagy ketse-

Si tamen ambiguum vel obscu-

rum fuerit, ejus est [a] interpretari qui condidit: Vel ne laqueus alicui paretur per eam nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta. Ideò autem ista consideranda sunt, quia cum Leges [b] institutæ fuerint, non erit postea judicare de ipsis, sed oportebit [c] judicare secundum ipsas.

[a] *Leges ejus est interpretari qui condidit.*

[b] *Leges promulgando instituuntur. Firmantur cùm moribus utentium approbantur.*

[c] *Iudicare secundum novas leges oportet, sive sint efficaces, sive mitiores prioribus. Part: 2. tit: 2.*

ketsegesnek latatik, tartozik azt meg magyarazni, az ki szerzette az tőrvent: Hogy valaki effele ketsegmia meg ne czalatkozek, avagy az tőrben avagy kárban ne essek: Nem hogy valakinek tulaidon haßnaert, hanem az közönseges haßonert irattassek az tőrveny. Mely dolgokat azert kel eßünkben vennünk, hogy minek utanna az tőrvent ki adgyak, akkor oßtánon kesö annak modgyárol itiletet tenni, hanem az ki adot tőrveny szerent kel az dolgokat meg itilni.

QUARE FACTÆ sunt leges: & de quadruplici officio legis.

MIERT SZERzettek legyen az Tőrvent: és az tőrvennek negy fele tißtiről, és erejeről.

TITULUS VII.

VII. TITUL.

[a] *Leges aut sunt divinæ aut humanæ.*

QUOniam omnes [a] leges, aut divinæ sunt, aut humanæ. Divinæ namq; natura: humanæ verò moribus, & consuetudinibus constant: ideoq; hæ discrepant: quoniam aliæ, alijs gentibus placent.

MIvel hogy mindenfele tőrveny, avagy Isten tőrvenye, avagy embereke. Az Isteni tőrvenye termeßet szerent valo, az emberi tőrvenyeket penig, az erkölts és szokas szerent talaltak és szerzettek: azert az embereknek tőrvenyi egy maßtol igen külömbeznek. Mert nemely tőrveny tetzik nemelly Nemzetsegnek, nemellynek penig mas fele.

Imo Lex triplex est, Divina, quæ est æterna & incommutabilis ratio, qua Deus omnium author, omnia & singula ad bona, secundum providentiam suam. ac voluntatem dirigit, disponit, ac moderatur. Naturalis verò est quædam hujus

jus divinæ legis participatio, quæ ordine ad bonum naturæ tendit, quæq; aliter ac est assuescere non potest, de qua supra Prol: Tit: 2. Humana deniq; est rationis ordinatio, ad bonum commune, ab eo, qui curam Civitatis habet ædita & promulgata.

Summa szerent, az mi szabad, az Isten tőrvenye: az mi Igaz, emberi tőrvenynek mondgyak. Mint peldanak okaert: mas ember mezejen szabad altal menni, mert Istene az főld, és az főldnek minden tellyessege: de tőrveny szerent nem szabad: Mert vagy vegezes szerent, vagy penig sokas szerent, tiltva és tilalmasban vagyon.

Fas [b] lex divina est: jus lex humana. Nam transire per agrum alienum, fas est, quia domini est terra, & plenitudo ejus: Jus verò non est, quia statuto, aut consuetudine prohibetur.

[b] *Fas etiam est permissio quædam & tollerantia, secundum quàm multa tolleramus, ut servitutē agri, transitum videlicet agri, sylvæ, vel sœneti, dum innoxius est, aut si via publica destructa sit. Sed jus dat civilem actionem, ut etiamsi via publica destructa sit, tamen ager inseminatus, vel vetitus campus conculcari non debet. Item, poma recidiva si cadant in alterius agrum, fas est & tolleratur collectio, sed jus est sæpes non frangere, & illis destructis in alienum hortum, domino inscio transire. Item, Thesaurum fas est ubiq; quærere, sed jus inventum in agro alterius, sine scitu hæredis effodere. Eadem lex de fructibus commestis, quod permittitur poma in alterius pomario comedere, sed prohibetur exportare.*

Innet azert kerdes tamad, hogy mi vegre szerzettek, az emberek az tőrvent? Erre ez az felelet: Ezokaert, hogy az tőrventől valo felelem mia, az emberek vakmerősege meg tiltassek, és az gonoz emberek az ártatlanoknak ne ártsanak, és az gonoßok vakmerősege-is, és ártasra valo erejek az büntetestől valo felelem miat, meg zabolástassek.

Az tőrvennek penig negy fele ereje vagyon; mert minden tőrveny, avagy valamit meg enged, avagy meg tilt, avagy bűntet, avagy valamit paranczol.

Unde quæritur: quare factæ sunt leges humanæ? Et respondetur, quod ideo, ut earum metu humana coërceatur audacia, tutaq; sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis, formidato supplicio refrenetur audacia, & nocendi facultas.

QUAdruplex est autem officium legis: quia omnis lex aut [c] permittit, aut vetat, aut punit, aut imperat. [d] Permittit aliquid, ut vir fortis

Legis officium quadruplex.

[c] *Paucis comprehen-*

dit multa legis officia, quæ ex decẽ præceptis tanquam honestis imperijs animadverti possunt.

fortis, & virtuosus petat præmium.

Enged ugy mint, hogy az jo vitez és josagos czelekedetű ember, valami jutalmot kerhessen.

d Permittit licita, quæ citra damnum & injuriam alterius fieri possunt.

e Vetat, ut sacrarum virginum nulli petere liceat connubium. f Punit ut qui cædem fecerit, capite plectatur. Quandoq; autem imperat; ut diliges Dominum Deum tuum. VERSUS:

Tilt, ugy mint, hogy senki apatza szüzeket tiltesseges hazassagra ne meryen kerni. Büntet, mint hogy az ki embert ölend, törvenyel ölye, mert feje essek elerette. Paranczol penig mikor igy szol: szeressed az te Uradat Istenedet.

e Vetat, prohibita, ut, matrimoniũ inter consanguineos usq; ad quartum gradum inclusive.

Quatuor ex verbis virtutes collige legis,
Permittit, punit, imperat atq; vetat.

Negy erejet az törvenynek, meg tartsd magadnak,
Enged, büntet, paranczol s tilt.

f Ac demũ punit turpia et inhonesta, ut sunt incestus, adulteria, homicidia, furta, &c.

DE STATUTO, ET municipali jure.

AZ VEGEZESRÓL, és sajat irot törvenyről.

TITUL' VIII.

VIII. TITUL'

PRæhabita legis quidditate, atq; diversitate, jam de statuto dicendum occurrit. Est autem statutum, quod vulgo [a] Decretum appellamus, jus quoddam regni commune, vim legis habens. Et dicitur statutum, quasi stabiliter & firmiter ordinatum: vel quasi statum publicum definiens. Sæpe verò appellatione quoq; juris civilis veniunt statuta. Ubi advertendum, quod jus Civile [b] duplex reperitur. Quoddam commune,

MEG ertven mi legyen az törveny, és annak az ő külömbezese, immaron szollyunk az vegezesről. Az vegezes azert az, az mit közönsegessen Decretomnak hivunk, tudni illik, az Orszagnak nemünemű közönseges igasszaga, kivel törveny gyanant ęl. Es mondattatik Vegezesnek, Rendelesnek ez okon, mivel hogy alhatatosson és erősszen el rendeltetve vagyon, és az közönseges allapatot hatarozza meg. Gyakorta penig effele vegezesen az Varosi avagy Polgari törvent-is ertyük.

[a] Statutum, Vulgo Decretum appellati.

[b] Ius civile duplex.

ertyük. Az hol essünkben kel vennünk: hogy az egy tarsasag és egy törveny ala gyült gyülekezetnek törvenye, ket sęlenek, talaltatik. Eggyik közönseges, és az mely az törveny könyvekben meg vagyon irva. Es azt az törvent senki egyeb nem vegezheti, hanem czak az Czaszar, avagy valamely Fölseges Fejedelem. Az massik törveny penig sajat, tulaydon, mellyet valamely helynek törvenyenek, avagy el vegezesenek mondatik. Es ezt minden Orszag, Tartomany, sőt meg neha egy Varos-is szerezhet maganak.

ne, & est illud, quod in libris juris civilis habetur. Et istud non potest condere, nisi [c] Imperator, vel alius suprem⁹ Princeps. Quoddam verò privatum, quod etiam jus municipale vel statutarium dicitur. Et illud unaquæq; regio vel provincia, vel aliquando Civitas sibi constituere potest.

[c] Statuta qui possint condere.

Lex permittit Statuta condere: Primo, Principibus, sup: Tit. 6. qui plenam habent jurisdictionem in suis terris. Secundo, Officialibus, qui ordinationes pro toto tempore sui officii facere possunt. Tertio, Magistri, circa studia & mores possunt inter discipulos facere statuta, ut non ludant, vel ne lingua vernacula loquantur &c. Quarto Collegia inter sese, ratione suæ professionis, & artis Mechanicæ statuere possunt: Ne Tyrones ad æquales hausius bibant, cum hæris, vel cæteris juvenibus ejusdem vel diversi artificij: Vel diebus feriatis ne portent arma, sed ingrediantur Templa, & sacras audiant Conciones: Et similia, ad suas artes & honestatem pertinentia. Quæ non egent confirmatione, si lege communi roborentur. Si autem discrepant à jure communi, consultum est ut Principis authoritate confirmentur: ut habetur. Par. 2. tit. 3. & Par. 3. tit. 2. Ac tale statutum non ligat, non collegiatum.

Az helynek törvenye penigh ollyan, kit minden embernek ott meg kel tartani, mint, ha ott akar lakni, ot valo bizonyos törvent: Mely azt tessi hogy abban az egy tisst-viselesében, melyhez nagy hittel köteles, abban az Varosban, és helyben, maga és massal-is meg tartat. Ugyan ezen ertelemmel, regi meg regzet, egyeb hai Törvennek-is (az mint meg emlitők) neveztetik.

Jus autem [d] municipale est jus positivum alicujus loci: ita dictũ, quod in illo duntaxat municipio (id est oppido) ac loco servetur. Idem & jus statutarium (ut prætactum est) appellatur.

[d] Ius municipale dicitur, privatum jus unicujusq; civitatis. Nam municipia sunt Civitates, suo jure & legibus utentes, quarum incolæ olim municipes nominati sunt. Nunc autem abusivè, suæ cujusq; Civitatis Cives, dicuntur municipes: Quia munera, hoc est, officia, cum Civibus suscipere, id est, sustinere debent.

UTRUM VALEAT ſtatutum contra Ius Canonicum, vel naturale, vel divinum?

TITULUS IX.

SED quærendum videtur, An valeat ſtatutum contra jus Canonicum, vel naturale, vel divinum? Dic, quo ad jus Canonicum, ſi ſtatutum eſt contra libertatem [a] Eccleſiarum diuturnam, vel Privilegia eis conceſſa, non valet. Circa cauſas verò prophanas, ſtatuta civilia derogant Canonibus & eos tollunt. Quantum autem ad jus [b] naturale vel divinum, licet ſtatuta non poſſunt illud ex toto tollere, poſſunt tamen diſtinguere, ut exempli gratia: Lex divina dicit indiſtinctè, non occides: tamen lex humana & ſtatutum, concedit homicidium in multis caſibus. Idem dicendum de decimis, quæ debentur de jure divino, & tamen Papa multos Privilegiat ſuper decimis non ſolvendis. Concludam' ergò quòd per ſtatutum ac legem

[a] *Statutum contra diuturnam libertatem eccleſiarum, non valet.*

[b] *Ius naturale quare dicitur divinũ? Quia eſt ordinatio divina impreſſa naturæ. Igitur ſi diſpoſita à jure divino ſpiritualia ſunt, quales ſunt articuli fidei, in Symbolo Apoſtolico ab Evangeliſtis & Apoſtolis ſolùmodo deſcriptis, nec Imperator nec Papa, vel quiſpiam Princeps, contrarium ſtatuere poteſt.*

AZ VEGEZESNEK lehete ereje, az Romai Egyhazi rendeleſe, vagy az termeſet, avagy az Iſten Tőrvenye ellen?

IX. TITULUS.

ERRE azt felellyed, az mi az Romai Egy-hazi rendeleſt illeti, ha az vegezes, az Anyaſent-egyhaznak meg regzet ſabadſaga ellen vagyon, vagy privilegioma ellen, annak helye nem lehet, hanem ha lelkűnknek idvőſſege ellen volna. Az mennyiben penig az kűlſő Tőrvenyeket nezi, az Orſag és Polgari vegezes felyűl haladgya az Papak rendeleſit, és azokat ſemmive teſi, nem is kőteles hozza. De az menyiben az vegezes illeti, avagy az termeſet, avagy az Iſten Tőrvenyet, jollehet ezeknel nem hathatosb, meg ſem bonthattya azt, mind az altal meg valaſthattya. Mint peldanak okaert: Az Iſten Tőrvenye minden valogatas-nelkűl azt mondga, hogy ne őly: mind az altal az emberi vegezes ſzerint valo Tőrveny, egynehany okokert meg engedi, az ember őldőkleſt. Haſonlatoskeppen ſolhatunk az Dezmak felől is, kivel Iſtennek tőrvenye ſzerint tartozik minden Ember, de mind az altal, az Papa, ſokaknak Privilegiomot ád, hogy Dezmat ne fizeſſenek. Egy ſummaban mondhattyuk azert, hogy az vegezes és az Tőrveny, avagy

avagy az Fejedelem paranczolattya avagy iraſa az termeſetnek Tőrvenyet, és az Iſten Tőrvenyet nem teheti ſemmive. Mert ſem az Papa, ſem valaki egyeb oly vegezeſt nem tehet, hogy az O, avagy az Uy Teſtamentomot, nem kellene forgatnunk és meg tartanunk: vagy hogy az ſűlők à magzatit, fiakat, leanyokat, fel nem nevelnek.

vel reſcriptum [c] non poteſt jus naturale, vel divinum, in ſui univerſo tolli. Nec enim ſummus Pontifex, vel alius quiſpiam poſſet ſtatuere, ut non obſervaretur vetus vel novum teſtamentũ: vel quod liberi non educarentur à parentibus.

[c] *Statutum non tollit jus naturale. Naturalia ſunt immutabilia, quamobrem ſi fiat ſtatutum, non in toto tollendo jus naturale vel gentium, valet: ut Statutum prohibens matrimonium, contra jus naturale non valet. Sed dum prohibetur matrimonium in quarto gradu valet. Item, cum defenſio ſit juris naturalis in continenti, admittitur. Sed non valet ſtatutum, ſi in totum tolleretur defenſio. Simile eſt, quod jure naturali bona avitica cedunt liberis, tamen pater in acquiſitis pro dubito diſponere poteſt. Par: 1. Tit: 5. & 43.*

De mind az altal, reſi fierent valo dolgokban, és czikkelyekben bizonyos és igaz okokbol, az emberi vegezeſnek hellye lehet, męg az Iſten tőrvenye, és az termeſet tőrvenye ellen is: mint hogy az tolvajokat ſabad legyen meg őlni, és az eyeli lopokat.

Sed in aliquibus [d] caſibus particularibus, poteſt fieri, ex juſta cauſa, contra jus divinum, vel naturale: ut prædo poſsit occidi, vel fur nocturnus.

[d] *In temporalibus ſive moralibus & politicis reperitur de jure divino contrarium permiſſum: ut, qui occidit, occidatur: dentem pro dente, &c. Cum autem jus divinum ſimpliciter ſtatuit, nec reperitur contrarium permiſſum, illud limitatur ſtatuto, ut patet in illo dicto. In ore duorum aut trium, ſtet omne verbum: Cujus contrarium non eſt expreſſum, & tamen lex humana requirit plures teſtes. Quoniam ſi tantum duo aut tres eſſent teſtes, facilius poſſent corrumpi.*

MI LEGYEN AZ ſzokas, és hany dolog ſzűkſeges az ſokaſnak meg erősiteſere.

X. TITULUS.

QUID SIT CONſuetudo, & quæ ſunt neceſſaria ad conſuetudinem firmandam.

TITULUS X.

IAM autem de consuetudine differendum est: Ubi sciendũ, quod [a] consuetudo est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege susçipitur cum deficit lex. Nec differt [b] scriptum, an ratione constat: quandoquidem & legem ratio commendat.

[a] *Consuetudinis prima definitio.*

[b] *Consuetudo quo ad sui originem possibile est, quod sit scripta, cum oriatur ex tacito consensu populi, cujus virtus eadem est, quæ expressi. Nisi quando pro memoria notatur. In quo consensu animadvertendum, quod universitas per se non habet potestatem statuendi, nec consuetudinem inducere potest, sed illi solummodo, per tacitam concessionem possunt inducere consuetudinem, qui etiam aliquin statuta condere possunt & permittuntur: de qua supra in Notationibus tituli octavi. Ideo ubicunq; Princeps vel jus prohibet consuetudinem, contra expressam prohibitionem legis, vel Principis, induci non potest.*

Porrò si ratione lex constat, lex erit omne jam quod ratione constiterit, duntaxat quod religioni congruat, quod disciplinæ conveniat, quod saluti proficiat. Vocatur autem consuetudo, quasi communis suetudo & usus hominum, quia in communi est usu.

Sed clarius [d] consuetudo (pro ut nostrum propositum tangit) sic diffinienda videtur: Est jus quoddam moribus illius introductum, qui authoritate publica legem condere potest. Ideò appellatione juris venit etiam consuetudo.

[d] *Consuetudinis secunda diffinitio. Consuetudo alias potest dici quod moribus & usu Principis vel majoris partis populi initiatum, continuatum & introductum est, vim legis habens, vt supr: Prol. Tit. 1.*

Nó immar szolyunk az sokasrol, holot elsőbenis ezt kel meg ertenünk, hogy az sokas emberek erkőltseből vetetet neminemű tőrveny, kit tőrveny gyanant kel tartani, mikor mas irot tőrveny ninczen felőle. Es semmit az nem art, akar irva legyen effele sokas, akar penig jo okokbol sarmazek: męg az tőrvent-is, az jo okok tesik hathatossa.

Tovabba ha jo okokbol lesen az tőrveny, tehat valami jo okokbol leend, tőrveny gyanant kel tartani, czak hogy Isten és lelkünk ismeretivel eggyezzen, az jo rend-tartashoz illyek, és idvősségünkre legyen. Az sokas penig innet neveztetik, hogy az emberek közönségessen ahoz soknak és magokat ahoz tarttyak, és voltakepen vele mind köz dologgal ęlnek.

De hogy nyilvabban megh mondgyuk, mi legyen az sokas, azmint mi itt ez irasban rolla sollunk: Ez, az Fejedelemnek erkőltseből fel vőtt valaminemű oly tőrveny, az mely közönseges meltosagbol ugyan Tőrvent-is serezhetne. Mert ez az oka, hogy neha az sokason tőrvent-is ertünk.

Es ha az Fejedelem azt hadgyais, hogy tőrveny serent latassek meg valamely dolog: mind az aktal az Biro, az helynek sokasa és vegezese serint mondhat sententiat. Szinten mint visontag az sokason erttyük az közönseges tőrvent. Annakokaert, ha valaki az ő keresetiben emliti az sokast, az közönseges tőrvent-is lattatik seme elől viselni és arra tekinteni.

Minden kősseg penig az ő helyeben szerezhet maganak szokast, de hogy effele sokas jo ès allando legyen, egynehany tulaydonsag kell hozzaja. Es legh elősör, hogy bizonyos melto okokbol sereztessek. Melto okokbol vagyon penig mikor az sokasnak az Tőrvennyel egy czellya és vege vagyon. Az sentseges rendelesseknek penig, és az Isten tőrvenyenek az vege lelkünknek bodogsaga. Az Orsag és varosbeli Tőrvennek penig az vege, az közönseges jo: Ha azert az sokas lelkünknek idvősségere vagyon, melto okokbol vagyon sereztetve, az sentseges rendelesek és Isten tőrvenye serint.

Ha penig az ők elettel lattatik ellenközni, meltatlan oknelkül valo sokas. Az Orsag és Varosi tőrveny serint annak okaert, jo okokbol sarmazik az szokas, ha az közönseges jora solgal. De mivel hogy erről nyilvabban valo regulat, nem mondhatunk, summa szerent czak

Et si Princeps [e] committit ut judicetur secundum jura, tunc judex poterit ferre sententiam secundum consuetudinem & statuta loci. Sicut etiam è contrario appellatione consuetudinis venit jus commune. Ideò si quis in actione sua facit [f] mentionem de consuetudine, etiam jus commune videtur intentatum esse.

[e] *Mandatum Principis secundum consuetudinem loci exequendum & legi scripta, vel juri naturæ non debet derogari.*

[f] *Consuetudinis mentione jus commune intentatur.*

Quilibet autem populus potest consuetudinem inducere localem, sed ut valeat consuetudo, ac roboretur [g] quadam sunt necessaria. PR Imò ut sit rationabilis. Est autem rationabilis, cum tendit & accedit ad finem juris. Finis autem juris Canonici & divini est felicitas animæ. Finis verò juris civilis est bonum publicum: ideò si consuetudo tendit ad felicitatem animæ, est rationabilis secundum jus canonicum & divinum.

Consuetudo locális.

[g] *Requisita ad consuetudinem: Felicitas animæ: bonum publicum. Præscriptio & actus frequentia. Non enim debet esse contra bonos mores, alias corruptela diceretur. Et sicut lex honesta possibilis esse debet, ut supra, Tit: 6. recenseretur, ita consuetudo sancta, & populo utilis esse debet.*

Si autem repugnat [h] fini æterno est irrationabilis. De jure verò Civili, consuetudo est rationabilis, si tendit ad bonũ publicum. Et quia in hoc non sunt speciales Regulæ, dico quod consuetudo, quæ non est contra jus naturale, gentium, vel positi-

[h] *Non valet consuetudo fœnerandi, cum usuræ tàm divino quàm humano jure sunt prohibitæ.*

positivum, præsumitur rationabilis. Sed cum jus sit fundatum super ratione, videtur quod nulla consuetudo, contra jus posit esse rationabilis? Dicendum, quod consideratis diversis rationibus, potest esse consuetudo rationabilis contra legem etiam rationabilem. [a] Unde duo contraria possunt simul esse vera, consideratis diversis finibus, ut: nubere & non nubere.

[a] *Contrariorum veritas. Contrariorũ diversa est juris dispositio, cum de uno affirmativè de altero negativè pronunciatur. Quia positio unius est exclusio alterius.*

SECUNDO requiritur ut sit præscripta, id est, habeat tempus debitum, & per cursum illius temporis, ad præscriptionem requisiti firmetur. Sed hoc est tantum de jure canonico: & neq; de eo jure id requiritur, nisi quando est contra jus positivum. De jure autem civili ad inducendam consuetudinem, sufficit [b] decennium, hoc est, lapsus temporis decennalis, etiam in casu, qui est contra jus civile. Si autem esset consuetudo contra jus canonicum, tunc requiritur spacium quadraginta annorum.

[b] *Præscriptio consuetudinis contra jus positivum decennio perficitur. Longi temporis præscriptio requiritur contra jus scriptum, quæ in jure Imperiali, sicut & hîc decennio perficitur, ac tunc demum potest dici*

csak azt mondgyuk, hogy valamely szokas nem ellenkezik az termeßet tőrvenyevel, nemzetsegek tőrvenyevel, és az irott Tőrvennyel, azt jo okokbol ßerzettetnek itilhettyúk. De mivel hogy az Tőrvennek fundamentoma, az jo okoknak meg gondolasa, azt mondhatnak, hogy egy ßokas sem jo okbol ßarmazot, valamely az tőrvennyel lattatik ellenkezni? Erre azt felelhettyúk, hogy az ßokasnak jo okai lehetnek, meg az jo tőrveny ellen is, de kúlőmb, dolgokra valo kepeſt, mint hogy ket ellenkező dolog-is, igaz lehet, de kúlőmb kúlőmb tekintetre valo kepeſt, mint: Ferhez menni, Ferhez nem menni.

Masodßor kivantatik hogy az ßokasban, úd̋ő teles legen, az az, Elegseges úd̋ótúl fogvan eltenek legyen vele, és az úd̋ő alat meg rőgzet legyen. De ezt kivaltkepen mondgyuk, az Romai Egyhaznak rendeleseről: melyben nem ßúkseges effele úd̋őteles, hanem mikor az szokas, az ki adot tőrveny ellen volna. Az Orßag és Varosi tőrveny ßerent azert, az ßokasnak meg erősitesere, eleg tiz eztendő, az az, tiz eztendőnek el forgasa, meg oly dologban is, az ki az Orßag rend-tartasanak tőrvenye ellen volna. Ha penig az ßokas az Romai Egyhaz rendelese ellen volna, annak idejenek tőltesse negyven eztendőt kevan.

Ha

dici antiqua & approbata. Quando autem fit mentio consuetudinis debet intelligi de præscripta & inveterata consuetudine. Differunt tamen consuetudo & præscriptio: quia præscriptio tantum privatis & singulis jus requirit: consuetudo verò querit jus universitatis.

Ha penig az nyilvan valo tőrveny felet volna az ßokas, meg az Romai Egyhaz rendelesi ßerent is eleg az tiz eztendő, az úd̋ő-tőltesre. Ez tiz eztendőt onnet kezdven ßamlalni, mikor az kőlleg elsőben kezdet çlni az ßokkassal. Az mit peniglen mondek kőzensegeskepen, az Orßag és Polgari tőrvenyről: hogy annak úd̋ő-tőltessere eleg tiz eztendő, ezt reß ßerent ertsed, hogy ha az ßokas nem oly dologban volna, kinek el igazitassa, az Fejedelmet ugy mint leg főb ßemelt illetne: mert ekkepen az ßokas meg nem alhat: Hanem ha oly reghi úd̋ótől fogvan tartatot volna meg, hogy senki nem emlekeznek rolla mikor ßegtek volna meg, azt az ßokast.

HARMADSZOR kevantatik, az Doctoroknak kőzőnseges sentantiaja ßerent, hogy az ßokast voltakeppen gyakorlottak legyen, mely magaban nem igen ßúkseges, hogy abbol ßokast vennenek, hanem hogy ez fele ßokkassal az kőlleg çlt, kővetkezik, hogy azon kőlleg azt az ßokast jovallotta és akarta, mely jovallas, czak egyßeri czelekedetből nem kővetkőzhetik: az gyakorta valo czelekedet

Si tamen [c] præter jus inducere- [c] *Consuetudo præter jus nominatur, quæ fit in casibus à jure non decisis. De quibus scilicet lex scripta non extat, sed ad sortem judicatur, plura de his infra Prol. Tit. 12.*
tur consuetudo, etiam de jure canonico decennium sufficere videtur. Hoc autem tempus decem annorum incipit currere, à tempore primi actus, celebrati à populo. Id verò quod dixi, de jure civili indistinctè, sufficere spacium decem annorum, hoc limita nisi consuetudo induceretur in his quæ sunt reservata Principi, in signum supremæ potestatis: tunc enim non posset induci consuetudo. [d] Nisi esset tantum tempus, cujus initij memoria in contrarium non existeret.

[d] *Præscriptio consuetudinis contra Principem.*

Non semper initij memoria quæritur in præscriptionibus contra Principem, sed spacium centum annorum desiderat probari fiscus, ut: Author diserte exponit in Titulo de Præscriptione.

TERTIO, requiritur frequentia actuum, ut est communis doctorum sententia: Dic tamen, quod actus frequens de se non est necessarius, ad consuetudinem inducendam, sed quia per usum colligitur consensus populi, qui plerumq; non potest ex [e] uno solo actu colligi, igitur frequentia actuum est ut causa, consuetudo vero ut causatum.

[e] *Consuetudo dat jurisdictionem.*

[e] *Consuetudo non inducitur ex unico actu, quan-*

tamen cunq́, notorio, sed tres successiones continuè videntur ius successionis consuetudinis inducere. Ad minus autem duo actus requirantur. Nam in uno actu fortè populus per errorem, vel causa vitandi scandali non contradixit.

Requiruntur autem tot actus, & ita notorij, ut verisimiliter transiverit in noticiam populi. Non tamen actus sed tacitus consensus populi inducit cõsuetudinem. Unde ubicunq́ ex conjecturis habetur tacitus consensus populi, tunc non curatur de magna frequentia actuum. Imo aliquando ex uno actu, si habuerit causam successivam, & continuationem, per tempus infra quod consuetudo inducitur. Ut si quis supra viam publicam pontem habuerit, vel quid tale, potest induci consuetudo.

det azert, ugy mint oka az ſokaſnak: az ſokas penig ez gyakorlasbol ſármazik.

Añyi ygakorlas és oly nyilvan valo czelekedet kevantatik penig az ſokaſnak meg tartaſaban, hogy hihetőkepen az ſokas, tudaſara lőt legyen az kőſſegnek. De mind az altal, nem az gyakorlas, hanem az kőſſegnek allatomban valo egy ertelme, ſokta az ſokaſt be hozni. Honnet ez következik, hogy valahol megh tapaſtallyuk az kőſſegnek egy ertelmet, ott bator ſokat ne gondollyunk az gyakorlaſſal. Sőt inkab neha allando ſokas következhetik, czak egy czelekedetből-is, ha azon okkal, az utan is ſűntelen annyi ideig élnek vele, mely elegedendő űdő lehet, az ſokaſnak fel vetelere. Mint ha kinek egyſer hidat hadnak az Orſag utan czinalni: Avagy ehez haſonlo dolgot meg engednek.

QUOMODO DIFfert Lex à Consuetudine, & de triplici virtute consuetudinis.

TITULUS XI.

[a] DIFfert autem Lex à consuetudine tripliciter:

Primo, tanquam tacitum & expressum.

[a] *Lex, jus & consuetudo, juxta idem subjectum,*

MIT KULŐMBEzen az Tőrveny az ſokaſtol, és az ſokaſnak harom fele erejeről.

XI. TITUL.

KUlőmbez azert az Tőrveny az ſokaſtol harom uton:

Elſőben mert az ſokas alatomban valo, az tőrveny penig nyilvan valo. Maſodſor az ſokas ninczen irasban, az Tőrveny penig irott tőrveny. Iollehet ez, nem tellyeſſeggel valo kűlőmbſeg kőztek. Mert az Fejedelemnek ki mondot tőrvenyet ha, męg meg nem irtak-is, ugyan tőrvenynek mondgyak. Es ha az ſokaſt fel irjak is, azert męg-is ugyan czak ſokas, az mint hogy az ſalagos joſagrol valo ſokaſt-is, lattyuk hogy levelben-is be irjak, és be ſerzik.

preſſum. Secundo tanquam ſcriptum & non ſcriptum, quamvis hæc non ſit eſſentialis differentia. Nam licet Lex à Principe lata, non eſſet ſcripta, tamen non ideo deſineret eſſe Lex. Et ſi consuetudo redigeretur in ſcriptis, adhuc eſſet consuetudo: ut consuetudines Feudorum, [b] quæ redactæ ſunt in ſcriptis.

quaſi idem esse videntur. Quia & legem & jus ratio excitat & commendat, ſicut cõſuetudinem. Quæ ratio firmata in hominũ mentibus

juſtitiam parit: hæc ſuum cuiq́ tribuere jubet: id quod judicis officio & legis actionibus perfici potest. Itaq́ omnium Legum & Statutorum, juriumq́ & consuetudinum fundamentum est ipſa rationabilitas, ut ſupra Tit. 10. dictum est.

[b] *Feudorum jura possunt dici conditiones inſcriptionum, vel Donationum, quæ cum Privilegijs procedunt. Aut certis conditionibus & præfinitione adjunctorum ſolent ritè determinari, in aliumq́ poſſeſſorem transferri.*

HArmadſor, mert az tőrvennek mihelt ki adgyak, hellye vagyon, és az tőrveny tetelben ma-is követi: az ſokas penig űdőt kevan, és czak laſſan czuſſ be, nem is mindgyart ſokot fel vetetni: miert hogy az alatomban valo dologgal laſſabban mehetnek elő, hogy nemaz bizonyos nyilvan valo dologgal. Nem-is oly bizonyos, az mi velekedesből ſármazik, mint az mely mindeneknel nyilvan vagyon. Azert az kőſſeg-is nem ſerezhet mindgyart ſokaſt, hanem laſſan laſſan.

Tertio tanquam momentaneum & ſucceſsivum, Quia consuetudo non inducitur in inſtanti. Lentiori enim paſſu procedunt tacita, quæ ex conjecturis proveniunt, ſicut ea, quæ ſunt expreſſa. Ideò consuetudo propriè non poteſt ſtatim induci per populum, ſed ſucceſsivè.

Az ſokaſnak penig harom fele ereje és tulaidonſaga vagyon: Elſőben magyarazo ereje vagyon: mert az ſokas igen ſzepen meg feitegeti az tőrvent. Annak-okaert, mikor az irot tőrveny

Consuetudo autem triplicem habet virtutem, ſcilicet interpretativam. Eſt enim legum interpres optima. Ideò lege exiſtente dubia, debemus recurrere ad consuetudinem

Consuetudinis virtutes tres.

nem loci. Et si de ea apparet, non est recedendum ab eo intellectu, quem consuetudo tribuit. SEcundò habet virtutem abrogatoriam, quia derogat legi, quando est contra legem. TERtiò, habet virtutem imitativam, quia imitatur legem ubi deficit Lex.

törveny homalyosnak, és ketségesnek lattatik, akkor meg kel tekintenünk, annak az helynek szokassat. Es ha az szokas nyilvan valo leszen, nem kel az törveny-tetelnek attol az ertelemtöl el szakadni, mely az szokassbol vilagosson ki jöhet. MAsodszor, kisebitö és ellenkezö ereje vagyon, mert mikor az szokas, az irot törveny ellen vagyon, azon törvennyel ellenközik. HARmadszor, hasonlo ereje vagyon, mert az mely dologrol, irot törvent nem talalhatunk, abban az szokassal ugy ellyünk, mint egy törvennyel.

DE LEGE, ET STATUTO, ac consuetudine contraria: quid sit sentiendum?

AZ TÖRVENYRÖL, vegezesröl, és vele ellenközö szokasrol: mit kellyen ertenünk?

TITUL. XII.

XII. TITUL.

Dicatur autem consuetudo generalis, quæ ubique in regno servatur. Specialis sive particularis, quæ in certa Provincia, Comitatu vel Civitate est introducta, & pro lege usurpata.

SED quærendum occurrit: Ubi lex, vel constitutio, & consuetudo inveniatur esse contraria, utrum nam sit servandum? Dic, quod si lex præcedit, & postea sequitur consuetudo contraria, tunc si consuetudo est generalis, vincit legem generaliter & universaliter. Si autem consuetudo est particularis, non vincit legem universaliter, sed solum in loco ubi consuetudo viget. Si verò consuetudo præcedit, lex autem subse-

DE effelöl kerdes tamad: hogy mikor az törveny avagy szerzes ellenközik az szokassal, mellyiket kel meg tartani? Erre azt felellyed, hogy ha elsöb leend az törveny, és az utan következendik oly szokas, mely vele ellenközik, (ez penig ha közenseges szokas leszen) tehat felyül haladgya, és közönsegessen söt tellyessegge hathatosb az törvenynel. De ha az szokas, czak reszszerent valo, az közönseges törvent el nem nyomhattya, hanem czak azon az hellyen, ahol affele szokast tartnak. Ha penig elsöb

elsöb leszen az szokas, és az utanna valo törveny ellenkezik vele, akkoron az szokas nem elözi meg az törvent, söt az törveny semmive teszi az szokast.

subsequitur contraria, tunc consuetudo non vincit legem, imò potius tollitur per legem sequentem.

Consuetudo contrario statuto tollitur: vel consuetudo tollitur lege. Quid ubiq; locorũ consuetudinario jure observetur attendi debet. Quidam enim opinantur, quod generalis consuetudo possit abrogare etiam legem generalem, in eo loco ubi viget: sed mihi magis placet Gratiam sententia inquientis. Consuetudo cedat veritati, revelatione facta veritatis. *Quia & Christus non dicit,* Ego sum consuetudo, sed via, veritas & vita. *Ideo usus seu consuetudo, qui veritati est contrarius abolendus est. Et in quibus jus non invenitur expressum, procedatur æquitate.*

Ez ellen mind az altal az Romai gyülekezetnek törvenyenek rendelöi, azt mondgyak, hogy az Papa törvenye, nem rontya meg valamely helynek szokasat, ha vele ellenközik-is, ha azt az szokast kivaltkeppen meg nem nevezi. Mert az Papa felöl nem lehet ollyan szó hogy szokasa ellen czelekednek. Tehat vissontag ez következik, hogy ha valamely Varos avagy gyülekezet, vegezest vegez, az ö maga szokasa ellen, azzal az szokasnak veget vett, bator az szokast ingyen se emlitse az vegezesben. Mert az Varos avagy kösseg ketseg nelkül tudgya maga szokasat.

Errol azert ket rendbeli tanusagot mondok. Elsö mikor az szokas utan, vele ellenkezö közönseges törvent szabnak, azzal azt az elöbi szokast semmive teszik. Az masodik, mikor az irot törveny utan, vele ellenkezö szokas következik és fel kel, azzal azt az elöbi törvent semmi

Canonistæ tamen tenent oppositum, asserentes, quod lex Papæ, non tollit consuetudinem certi loci contrariam, si de ea non fuerit facta mentio. Quia Papa non præsumitur scire contrarias consuetudines. Ex quo infertur à contrario sensu, quod si Civitas vel aliqua Cõmunitas facit statutum, contra suam consuetudinem, tunc tollitur consuetudo, licet de ipsa non faciat mentionem. Quia Civitas, vel populus præsumitur scire suam consuetudinem.

Porrò igitur duas Regulas. Prima est, Quando præcedit consuetudo, & sequitur lex generalis contraria, tollit consuetudinem præcedentem. Secunda Regula, Quando lex præcedit, deinde sequitur consuetudo contraria legi, tollit

Regulæ consuetudinis, & legis.

Supra, Tit. 6. Vbi scribitur, quod omnis potestas constitutionis & condendæ legis in præsentiarũ ad Principem spectat.

tollit legem præcedentem. Quod intellige (ut supra dixi) quando est consuetudo generalis inducta à populo, qui potest legem & consuetudinem generalem inducere. Nam si esset consuetudo specialis certi loci, tunc in illo duntaxat loco vinceret legem.

ve tessik. Mellyet ugy kel ertened (az mint fellyeb-is megh mondam) mikor az közönseges szokas, ollyan kösseg közös kel fel, és köztek meg tartatik, mely törvent és közönseges szokaſt-is szerezhet. Mert ha czak bizonyos nevezetes helynek szokasa leszen, tehat czak abban az helyben elözheti meg az törvent, az melyről szól.

In qua Princeps sic procedit, quod populus nonnulla quæ ad publicum bonum conducere arbitratur unanimi consensu decernit, ac in scriptis Principi porrigit supplicans illa consensu ipsius stabiliri, quas Princeps ubi approbarit, vim legis sortiuntur. Par: 2. Tit: 3. Quamobrem consuetudinem idem potest statuere, qui & legem.

a Lege non decisus casus, supra titulo decimo notatum est, præter jus debere judicare casus, de quibus lex scripta non extat. Ex præsenti autem textu planius datur intelligere, quod in casu à jure non decisо consuetum profidet de nova inductione juris, quod vim legis potest obtinere.

Ubi verò emergit casus, nec [a] decisus lege scripta, nec consuetudine: & tamen est similis legi scriptæ, pro una parte, & similis consuetudini pro alia parte, quidnam sit sequendũ, & quodnam simile præferendum, à plerisq; dubitatur. Dic igitur omnes causas amplectendo, quando reperitur solum simile consuetudini, illud debet attendi: quando verò solum simile legi, tunc illud erit attendendum. Si verò reperitur simile legi & simile consuetudini, tunc primum debet inspici, utrum sit magis [b] simile: secundum, utrum sit magis rationabile & æquum.

Holott penig oly dologh történek, kiről sem irott törveny, sem szokas nem talaltatik: mind az altal reá szerint az irott Törvenyhez hasonlo, mas reszről penig hasonlo az szokashoz, ezfeleben mit kellyen czelekedni, és mellyik fęlt kellyen valaßtani, sokan sokat vetelkednek felőle? De közönsegessen egy csomoban kötvẽ, felőle azt mondhad, hogy mikor oly dolog talalkozik, mely csak az szokashoz lattatik hasonlonak lenni, akkor az szokaſt kel abban követni: mikor penig az törvenyhez hasonlo dolog talalkozik, tehat az Törvenyre tekintve kel azt megh itilni. Ha penigh mind az kettőhőz lattatik hasonlonak lenni, azt kel meg latni mellyikhőz illendőb: Masodsor, mellyiknek legyenek meltob okai, és job igasſaga.

b Similis legis imitatio. Vbi jus scriptum non est, de similibus ad similia procedendum est. In imitatione tamen

tamen similium legum, diligenter perpendum est, ne similitudo à lege correcta & abrogata sumatur. Quoniam cum vires legum abrogatarum enervatæ & ademtæ sint, fieri non potest, ut ex debili lege firma sententia statuatur.

Ha penigh mind az kettőhőz melto és elegedendő okai vadnak, tehat ha szokasbol valo dolog forogh előttünk, annak az helynek szokasa szerint valo itiletet kel felőle tennünk. Ha penig oly dolog forog előttünk, melyről irott törveny vagyon, tehat az irott Törvenyhez tartsuk magunkat és azt kövessük.

Licet magna sit authoritas consuetudinis, tamen non est tanta vt vincat rationabilem legem, prout notat Baldus, sed semper consuetudo legem imitatur, & non lex consuetudinem, nisi respectu observationis, in loco illo, in quo est consuetudo.

Quod si in omnibus sit paritas, tunc si sumus in materia consuetudinaria, debet attendi simile loco consuetudinis. Si verò sumus in materia juris scripti, tunc attendamus simile juri scripto.

MI LEGYEN AZ Biro, az Törveny-tetel, az Pőr, az Felperes, és az Alpőres.

XIII. TITUL.

DE mivel hogy az törvenynek ki szolgaltatoi, az Birak szoktak lenni, kik tudni illik, igaz ertelemmel mindennek jol vegere menven, és mindeneket meg hanyvan, vetven és jol megh visgalvan, az ő tisztek és meltosagok szerent, minden felől jo itilettel törvent mondnak: Azokaert nem illetlen hogy ő rollok is valamit szollok. Holot ertsük meg, hogy az Biro ez okon mondatik Bironak, hogy az törveny szolgaltatasaval bir, és minden indulatokat el hagyvan, igyekezik, az az, igazat szolgaltat az kösseg közöt.

QUID SIT IUDEX, quid Iudicium, quid Causa, quid Actor & Reus?

TITUL. XIII.

SED quoniam moderandis legibus judices præsunt, qui recto judicij examine, ex jurisdictione eis competente singula discutiunt: Ideò non videtur absurdum de ipsis quoq; aliquid explicare. Ubi sciendum quod [a] Judex dicitur, quasi jus dicens, vel quia jure disceptet, id est, justitiam ministret populo.

Testimonium Capituli censetur esse Iudex Pedaneus. Jus

Jus autem eſt objectum juſtitiæ, ideò [b] judicium ex vi nominis importat juſti vel juris determinationem, in cauſa, quæ coram judice agitur.

[b] *Iudicium quid?*

Cauſa autem dicitur à [c] caſu, quo venit. Eſt enim materia & origo negotij, nec dum diſcuſsionis examine patefacta: quæ dum proponitur cauſa eſt: dum diſcutitur judicium: dum finitur juſtitia cenſetur. Et hoc loco juſtitia appellatur, quæ dicta eſt Lex. [d] Lex autem juris ſtatus dicitur, quia per ſententiam jus de ſe non conſtituitur, ſed ſtatus juris declaratur.

[c] *Cauſa quid? Cauſam alij à cavendo dici putant, quod ea ſit juſtitia, quæ cavet, ut aliquid agatur, à Cauſa dicuntur patroni cauſidici, qui in judicijs verſantur, & cauſas tuentur.*

[d] *Lex quid?*

Az igaz penig czellya az igazſagnak: azert az itiletnek igaznak, és tőrvevy ſerent valonak kel lenni, mindennemű dologban, az mely az Biro eleiben kęl.

Az Pőr penig, avagy úgy és eſſet, mondatik az eſſetről, tudnia illik, az mint eſſet az dolog. Mert az eſſet az pőrledeſnek első indulattya és kezdeti, męgh minek előtte az dolognak jol vegere ſem mentenek mint és hogy eſſet: Mely eſſetet az mig az ſęk finin elő ſamlallyak, és az tőrvenyben elő adgyak, Pőrnek mondunk: az mig tractallyak és forog az Birak előt, tőrveny ſzolgaltataſa: minek utanna az tőrvent ki mondgyak, igaſſagnak ki mondaſſanak mondgyuk. Es igy it ez hellyen igaſſagnak mondatik, az tőrvenynek vegben valo ſakkadaſsa. Az tőrveny penig az igaſſagnak allapattyanak lennie mondatik, mert az ſententia ki mondaſſaval nem ſabnak valakinek tőrvent, hanem miben allapadot legyen meg valakinek igaſſaga, az magyaraſtatik meg.

In omni verò negotio quod ad judicium venit diſcutiendum, hæ [e] perſonæ requiruntur JUdex, ACtor, & REus. In negotio autem non notorio teſtes quoq; neceſſario requiruntur.

[e] *Perſonæ ad judicium requiſitæ.*

Minden dologban penig, valamellyet tőrveny eleiben vetnek, ezeknek az ſemelyeknek kel lennie. Az Bironak, az Felpőreſnek, és az Alpőreſnek. Az mely dolog penig nem nyilvan valo, abban az bizonſagok-is ſűkſegeſſek.

[f] Actor itaq; quaſi accuſator, qui ad cauſam vocat.

Az Felpőres ezokaert ollyan mint egy vadlo, mint hogy ő hija az tőrvenyre az Alpőreſt.

[f] *Actoris & Rei æqua debet eſſe conditio. Non debet actori licere, quod reo non licet, ut: licitum eſt mulieri probare abſentiam viri, Ergò eodem modo licitum eſt viro probari præſentiam, quia mos utriq; gerendus eſt.*

dus eſt. In actionibus criminalibus, videtur actor accuſare, ſed in Donationibus, Diviſionibus, metarum reambulationibus & ſimilibus, magis cupit bona reſtitui, aut literas exhiberi, quam accuſare. Ideò generalius definiendo ſecundum Iuſtin: Actoris eſt, qui deſiderat, aut exhiberi, aut reſtitui, Lib: 4. Tit: 15. Item Actor agit civiliter. Accuſator, criminaliter accuſat.

Az Alpőres penig az, az kit valamiert az tőrvenyre hinak, és karhoztatni akarjak, ha gonozt nem czelekedet-is.

[g] Reus verò à re, quæ petitur, nuncupatur, etiamſi non ſceleratus conſcius.

[g] *Reus is eſt à quo deſideratur aut ut reſtituat, aut exhibeat. Alias tamen dicitur, quicunq; in litem trahitur, etiamſi nihil admiſerit.*

Az bizonyſagok azok, kiket az ketfęl, az ő beſedeknek meg bizonyitaſſara és erősiteſere, melleje állat, kiket az regiek elevenen bizonyſagoknak mondottak. Kiert az emberek (az mint Ariſtoteles mondgya) ugy follyamodnak az Birohoz, mint egy elő Igaſſaghoz.

[h] Teſtes antiquitus ſuperſtites dicebantur, eo quod ſuper ſtatu cauſæ proferebantur. Unde homines (ut inquit Ariſtoteles) ad judicem confugiunt, ſicuti ad aliquam juſtitiam animatam.

[h] *Teſtes dicuntur à teſtificando, quia teſtimonium dicendo, tuentur ſtatum.*

HANY DOLOG ALtal lehet meg, hogy az tőrveny latas, az igaſſagnak veghez vitelenek mondaſſek: és az jo Bironak meltoſagarol, tiſztiről, és ſajat tulaidon reja bizot hivatallyarol.

QUOD REQUIRANtur ad judicium, ut ſit actus juſtitiæ: & de juriſditione, officioq; & conditionibus boni Iudicis.

XIIII. TITUL'

HOgy penig az tőrvenytetelből az igaſſag vilagoſſon ki jőjen (az mint Thamas D. tanit) arra harom dolog kel. Első, hogy az tőrveny-tetel, az igaſſagra valo hailandoſagbol ſzarmazek ki,

TITUL' XIIII.

VT autem judicium ſit actus juſtitiæ (auctore Thoma) [a] tria requiruntur. Primò, ut procedat ex juſtitiæ inclinatione.

[a] *Legis actio tribus conſtat requiſitis.*

Iustitia, Authoritate & Prudentia. Alias autem quatuor requiruntur ad judicium. Iudicis gravitas, Legis authoritas, litis experientia, ac mentis constantia. Vide infra Par: 3. Tit: 2.

Secundo, ex præsidentis authoritate, atq; jurisditione.

Masodik az fő Bironak meltosagabol, és birosaga tisztinek erejeből.

Tertio, ut extat proferaturq; ex prudentiæ recta ratione. Si enim judicium, aut si contra rectitudinem justitiæ, vel per eos qui non habent ad judicandum authoritatem, vel sine prudentiæ examine: tunc non rectum, sed [c] vicioſum & illicitum judicium censetur.

Harmadik, hogy essessen és jo lelekből, sőt melto okokbol, mondassek ki az tőrveny. Mert ha tőrvent tesznek, az igassag ellen valot, avagy oly semellyek tesznek tőrvent, kiket hogy meg birallyak, ninczen meltosagok rea, avagy az dolognak jol vegere nem menven, maga gondolatlanul czelekesznek: Illyenkepen nem jo, nem igaz, hanem vetkes és meltatlan, sőt mely ugyan nem volna szabad, ollyan tőrvennek itilik.

[c] Processus vicioſus. Imperitiá sive imprudentia, culpæ ascribitur, & eo ipso quod acceptat officium videtur se asserere, sufficientem & peritum. Secus tamen de judicibus Civitatum publico suffragio consensuq; electis sentiendum, nam hi velint nolint officium subire coguntur. Qui si etiam quandoq; errant, attamen citra injuriam illorum, sanioris revisionis gratia, partes appellandi habent facultatem, Par: 3. Tit: 10. & 11. Quamobrem si judex, qui authoritate propria causas litigiosas cognoscit, per imperitiam, injustè condemnat quenquam tenetur, quasi ex maleficio. Secus si per dolum, quia amissa dignitate, & bonis, efficitur infamis, Par: 2. Tit: 16. Ideò Iudex tàm in judicando quàm consulendo, debet sequi communem opinionem, si ea non sit manifestè falsa.

[d] Iurisditio quid?

[d] Iurisditio verò est potestas ex jure publico introducta, dicitur à ditione, id est, potestate, & juris: quasi juris potestas.

[e] Iudicis officium. Iudex circumspectus motum animi sui ex argumentis & testimonijs, quæ rei aptiora esse compererit confirmabit. Item, Boni judicis est lites dirimere, nec permittere debet partes ad arma vel rixam venire, quos potest sua jurisditione compellere.

[e] Officium autem judicis, est jus compotens ipsi judici, ad ea, quæ sibi ut judici facienda incumbunt, peragenda præstitutum.

Az tőrveny-tetelre valo meltosag és hatalom penig, az kőzőnseges valastasbol vagyon, ugy mint, mikor az itilő mesterseget avagy birosagot valakire adgyak és rea bizak, hogy masson hatalma és meltosaga legyen, tőrvent mondani, és igazat is neki tenni.

Az Biro tiszti penig, az megh itilesre, és veghez valo vitelre, hozza mint birohoz illendő meltosag.

Ugy

Ugy kűlőmbez penig az Biro tiszti, az ő hatalmatol, mint hogy kűlőmbez az pőrledes, az kőtestől, kiről pőrelnek. Mert az mint az pőrlődes altal azt nyerhetik meg, az mire valaki kőtette magat, azonkepen az Biro tisztinek altal, vegben vissik, mint hogy ő tisztinek és hatalma alat vagyon, és tisztinek ereje szerent czelekesznek.

Az Biro tisztinek penig kivaltkepen ez, hogy esszen mindennemű dolognak, jol vegere menyen, és ertelmessen igazgassa.

Differt autem officium Iudicis à jurisditione, sicut [a] actio ab obligatione: Nam ut per actionem quis consequitur, quod in obligatione venit, ita per officium judicis ad effectum perducitur, quod in jurisditionem venit, & eam deducit in actum.

[a] Actio & obligatio differunt quia actio persequitur jus, in judicio quod sibi debetur, obligatio verò est juris vinculum quo necessitate astringimur alicujus rei solvendæ.

Ad judicem autem præcipuè [b] spectat maturè singula discutere.

[b] Discussio matura. Hæc habet Iudex in officio. Primò: ut sine affectu expectet allegationis. Secundò, ne alicui parti jus suum claudat, sed omnes partes judicij ordine servet. Tertiò, ne aliter judicet, quam legibus & constitutionibus aut moribus proditum est. Quartò, quando voces discrepant, cedat saniori parti, ut docetur: Par: 3. Tit: 2.

Iudex ordinarius non debet habere sportulas, nec licet justum judicium vendere: Modica tamen exennia recipere possunt, sed ea moderatione, ne perducant, ad nimiam quantitatem: Et ne litigatoribus enorme damnum inferant.

Az tőrveny-tetelre-is és sententia ki mondassa, ne menyen hannyat homlok, nyakra főre, se ne hirtelenkedgyek, mert ha elmejet és akarattyat az hirtelenseg el ragadgya, igen mustoha kezzel kezd ekkepen az igazsaghoz nyulnia. Tovabba, se eggyik se az masik fełnek, tőbbet ne kedvezen: semely valagato se legyen, sőt mas ember szűkseges dolgaihoz ugy szollyon, mint ha maga dolgaihoz szollana.

De inkab attol oja meg magat, hogy belső indulatokat hatra hagyvan, szűvet sarkabol ki ne vessek: hogy igaz uttyabol

Nec debet inferenda sententia [c] præceps aut subitus esse, alioquin voluntas ejus præcipitata noverca justitiæ dicitur. Nec plus uni, quam alteri parti debet favere: nec esse acceptor personarum, alienam que necessitatem suam debet existimare.

[c] Præcipitantia pernitiosa. Voluntas judicis præcipitata, dicitur noverca justitiæ. Veritas autem justitiæ est adæquatio sententiæ ad causam.

In primis autem [d] passionibus animi carere: ut non moveatur prece, odio, vel amore.

[d] Iudex passionibus animi carere debet.

bol ki ne mozdithassak, valaki kőnyergesere, gyűlőlsegből bossusagra, baratsagert kedvezesre hajolvan.

[e] *Forum conscientiæ. De conscientia judicis, qualem debeat habere, vide titulum proxime sequentem & ultimum.*

Nam Judex etiamsi tulit sententiam justam, tamen tenetur, in [e] foro conscientiæ, si id fecit potius odio, quam amore justitiæ.

Nec debet esse Judex, nimis crudelis, nec pius nimis, sed æquus in judicando. In omni enim judicio conjuncta sunt, misericordia & virtus, id est, justitia, & in harum conjunctione consistit æquitas. Unde Gregorius: omnis qui juste judicat [f] stateram in manu sua gestat, & in utroq; penso justitiam & misericordiam portat: sed per justitiam reddit peccatis sententiam: per [g] misericordiam peccati temperat pœnam, ut justo libramine, quædam per æquitatem corrigat, quædam per misericordiam indulgeat.

[f] *Stateram gestare: metaphoricè dicitur: quemadmodum enim aurum & argentum libra pensatur, sic causæ, & res, prudentiæ recta ratione per judicem examinari, & sententiæ, tanquam in statera ponderari debent.* [g] *Iustitiam videtur judex excedere, quando nimia pietate ductus, & ex misericordia etiam non rogatus officium suum interponit.*

[h] *Dei judicium. Iudex imaginem extremi judicij, apud se*

Qui [h] Dei judicium oculis suis semper timens & tremes, in omni negocio formidat, ne de justitiæ tramite devians cadat. Ubi namq; justitia suum modum excedit [i] crudelitatis vicium gignit, & nimia pietas dissolutionem disciplinæ parturit.

se velut in conspectu habeat. Nam illa ipsa horæ quando judex judicat de alijs, ipse judex à Deo judicatur.

[i] *Summum jus, summa crudelitas & injuria est.*

Humanum autem judicium, [k] quatuor modis solet perverti.

[k] *Passionibus animi justa judicia pervertuntur.*

Timore, dum metu potestatis alicujus, veritatem loqui pertimescimus.

Cupiditate, dum præmio animum alicujus corrumpimus.

Odio, dum contra quemlibet adversarium molimur.

Amore, dum amico vel propinquo aliquid præstare contendimus. [l] Quæ omnia in judice summopere sunt cavenda atque fugienda.

[l] *His alij subjungunt preces, quando videlicet judex ad preces pauperis ejusdem miseretur. Nonnulli addunt & insciam, quando per imprudentiam male judicat. Sed ut judex constans sit, & animi motum cohibeat, antiquitas de juramento prospexit. Iudex igitur debet fungi officio boni & innocentis viri, nec debet flecti, ira, odio, precibus aut amicitia, & maximè tenetur timere* DEUM.

AZ BIRO AZ PÔres befedere, és bizonsagara tartozike tőrvent szolgaltatni, avagy az maga lelki ismereti szerent?

UTRUM IUDEX secundum allegata & probata, vel secundũ conscientiam judicare teneatur.

Mert az Biro bator igaz tőrvent tegyen-is, mind az altal lelki ismereti ellen vętt, hogy ha azt az masfelnek gyűlőlsegeből czelekette inkab, hogy sem mint az igassaghoz valo szeretetiből.

Az Biro penig se igen kegyetlen kemeny ne legyen, se felette kegyes és engedelmes, hanem az igassagot szemei előt hordozvan, jo itellettel valo igaz és igyenes tőrvent igyekezek tenni és ki mondani. Mert minden tőrvenyben, eggyút kel jarni az kegyesseghnek, és az kemenysegnek, és ez kettő közőt, maradhat meg az tőrveny szerent valo igassag. Mert ez okon mondgya Sz. Gergely Doctor-is: hogy minden jo itilő Biro egy mérő serpenyút tart kezeben, az serpenyűnek feleben az igassagot, az masik feleben az kegyesseget fúggesti és mertekli: Holot az kemeny igassag szerent, az bűnt meg sententiazza: az kegyes irgalmassag altal penig az bűnteset meg kőnyebbiti, hogy igaz mertek szerent, az vetket és bűnt igaz itiletből valo igassaggal meg fedgye, megh bűntesse, nemely vetket penig kegyes irgalmassagbol meg-is engedgye. Mely Biro az ISTENNEK itiletit, szemei előt viselven mindenkor fęlve és rettegve, minden dolgaiban felelemmel, jar és czelekesik, hogy az Igassagnak

nak utarol el hajolvan, el ne essek. Mert mihelt az igassag az ő czéllyat fellyúl haladgya, ottan kegyetlensegnek vetket nemzi, mint vissontag az felette valo kegyes engedelmesseg, az embereket fennyitek neikúl valo eletre és bajokra bokta boczatani.

Az emberi itiletet penig, negy dolog bokta el forditani.

Az felelem, mikor az hatalmassaktul valo feltekben az igazat nem merik ki mondani.

Az telhetetlenseg, mikor valakinek elmejet ajandekkal el nyomjak.

Az gyűlőlseg, mint mikor ellensegre tőrnek.

Az szeretet, mint mikor barattyoknak, avagy attyokfianak dolgaert feletteb tőrekődnek. Mely dolgoktul hogy az Biro felette igen meg oja magat, és minden voltakepen el tavostassa, valossaggal meg kevantatik.

TITULUS XV.

[a] *Pro commodiore declaratione hujus quæstionis sciendum. Quod aliæ actiones sunt bonæ fidei, aliæ stricti juris. Quæ divisio cum obscurior videatur, ideò præmittendum, quod officium Iudicis est duplex: Aliud dicitur nobile, primarium vel spontaneum, quod per se stat, non deserviens actioni, eò quod judex sua, id est, propria jurisditione & authoritate exercet, etiam si nulla proponatur actio. Quo soli Principes tanquam supremi judices, qui merum & mistum habent imperium, cum consiliarijs judicant & decernunt, ut: quando pupilli petunt. Tutorem, vel spoliatus instat, ut restituatur in integrum. Hoc non fit jure actionis, sed officio judicis nobiliori. Aliud dicitur mercenarium, vel subalternum, quod per se non stat, sed actioni deservit, & cessante actione, cessat tale quoq; officium judicis: Hoc etiam servile dicitur, quia quemadmodum servi à nutu & imperio Domini pendere debent, ita inferiores & pedanei judices, à Decretis & Constitutionibis regni, quæ pro honestate & utilitate publica posita sunt. Hujusmodi igitur judex ad actiones stricti juris obligatur, & ne aliter judicet, quam legibus & constitutionibus, aut moribus proditum est. Unde sequitur, quod judices Civitatum, non secundum allegata & probata, judicare debeant, juxta Trip: Par: 2. Tit: 75. Sed juxta leges privilegiorum suorum, Par: 3. Tit: 20. Postea quam autem semel tulit sententiam, judex esse desinit in ea causa, & sententiam mutare non potest, sive benè sive malè pronunciavit, functus est suo officio. Cujus judicium, si partes non probant, potest emendari, penes prohibitionem novum judicium, repulsionem aut appellationem. In Civitatibus tamen prohibitio & repulsio non est in usu, nec pro juris remedio admittitur.*

NUNC quæstio subjungenda est.[a] An Iudex secundum allegata & probata partium, vel secundum quod novit, & ex conscientia debeat judicare? Verbi gratia: Aliquis accusatur de capitali, vel alio de crimine, & judex scit illum esse innoxium, ut quia vidit, id crimen ab alio fuisse patratum, tamen testes, contra eum testificantur. An condemnabit scienter innocentem?

XV. TITUL.

MOST immaron egy kerdeſt kel utanna vetnünk, tudni illik: Az Biro az pőres elő ſamlalt beſedere, és az ket fęlnek bizonyitaſſara, avagy az bizonyſagh az mint az dolgot be hozta, avagy à mint az dolog ſem-latomaſt nala nyilvan vagyon, maga lelki iſmereti ſerint, tegyene az dolog felől mely előtte forog Itiletet és Tőrvent? Mint peldanak okaert: Egy embert fęjere kereſnek, avagy mas vętekert vadollyak, tudgya penigh az Biro, hogy az az ember abban artatlan, mivel hogy latta az Biro, hogy mas ember cselekette az vetket, mind az altal az bizonyſagh, az be vadlott emberre ſolgal. Illyen dologban, tudvan artatlanſagat, az Biro megh ſententiazaẽ, avagy nem?

Erre azt felellyed, hogy az Bironak ugy kel tőrvent tenni, mint tiſt-viſelő embernek, azokaert ugy viſſellye és tartſa magat az tőrvenyben, nem mint ő magatol tudná valamit, ugy mint egy kőz ember, hanem az mint nekie erteſſere adgyak, ugy mint tiſt-viſselő embernek.

Az Bironak penig ket dologbol lehet valami erteſſere: elſőben kőzőnſegeſſen, Iſtennek és az embereknek nyilvan valo tőrvenyek altal, mellyek ellen ſenkit bizonyſagra ki nem boczatnak: maſodſor reſ ſerent lehet tudaſara, ugy mint levelbeli bizonyſag altal, és ęlő embereknek tanubizonyſag-tetelekből, és egyeb tőrveny ſerent valo tanuſagbol: az Bironak ezokaert ehez kel nagyob kőteleſſegenek lenni, mikor tőrvent teſſen, hogy nem mint àhoz, kit ő maga mint maga ſemelyeben tud. Ezokaert mondgya Szent Agoſton D. Az jo Biro, ſemmit nem czelekeſſik maga fejetől maga akarattyabol, hanem az tőrvenyből, és meg regzet rend-tartasbol itil igazat.

Effele dologban mind azon altal az Biro felette igen ſorgalmatos legyen, és arra igyekezek, hogy annak az fęlnek foghaſſa partyat és mentheſſe, az mellyet lelki iſmereti ſerent, nyilvanſaggal tud hogy igaz és artatlan, hogy az bizonyſag és erette ſolok miat meg fogyatkozvan, meltatlan el ne veſſen.

Ha penig arra jutot volna az dolog, hogy az masfęl oly erős bizonyſagot allatot volna be az tőrvenyben, kiknek ſemmikepen

Dic quod judicare pertinet ad judicem, ſecundum quod fungitur publica poteſtate, ideò inſtrui debet in judicio, non ſecundum quod ipſe judex novit, tanquam perſona privata, ſed ut ſibi innoteſcit, tanquam perſonæ publicæ.

Id autem poteſt ſibi dupliciter innoteſcere, vel in communi, per leges ſcilicet publicas, divinas aut humanas, contra quas [b] probatio non admittitur: vel in particulari, per inſtrumenta & teſtes, & alia legitima documenta: quæ magis ſequi debet judicando, quam illud, quod ipſe novit in perſona privata. Ideo inquit Auguſtinus: Judex bonus nihil ex arbitrio ſuo facit, ſed ſecundum leges & jura pronunciat.

[b] *Probatio non admittitur contra leges.*

In hoc tamen caſu judex debet eſſe valde ſollicitus, ut foveat partem illam, quam in conſcientia ſua ſcit eſſe veram, ne pereat propter defectum teſtium & advocatorũ.

Si verò eò ventum eſt, ut adeò validæ probationes in judicio proferantur, quæ nec repelli, nec col-

lidi valeant, omni arte & ſtudio eſt judici enitendum, ut innocens convictus eripiatur. Si nulla ejuſcemodi via reperiri poteſt, quærat rationem, ſi ſine ſcandalo fieri poteſt, ut alteri cauſam committat: Si id nequit, tunc proferat ſententiam ſecundum allegata & probata. Eſt enim judicis officium, magis laborare pro ſalute boni publici, quam ſingularis: cum & ipſe, in quantum judex, ſit perſona publica. Et bonum commune, ſit nobilius particulari, ut habetur primo Ethicorum:

Nam ſi Judex fert ſententiam pro innocente, in judicio tamen convicto: redundaret in perniciem publicam: populus enim ſcandalizaretur, viaq; aperiretur, innocentes opprimendi, & noxios abſolvendi. Si enim Judex velſet innocentem punire, diceret ſe [c] conſcientia ſua ſcire, eum eſſe reum. Pariter & ſi vellet ſceleratum abſolvere: & ſic iniquis judicibus malè judicandi aditus pateret. Fateor eſſe qui aliter ſentiant, ſed hæc videtur opinio communior, & æquior fore.

[c] *Conſcientia judicium propter iniquitatem pedaneorum judicum non admittitur. Diligenter hic notandũ*

kepen ellene nem alhatnanak, ſőt le ſem ſallithatnak, męg-is minden tehetſegevel és meſterſegevel azon legyen az Biro, hogy az meg ſententiazot artatlant meg ſabadithaſſa. Ha ſemminemű uton modgyat nem talalhattya, kereſſe męg-is modgyat, hogy ha botrankozas nelkűl meg lehet, hogy mas itilye meg azt az pőrt. Ha ebben ſem lehet modgya, tehat mondgyon ſententiat, az pőres elő ſamlalt feleleti, és az ſerent, az mint az bizonyſag be hozta. Mert ez az Biro tiſti, hogy inkab igyekezek az közönſeges jo rendtartaſnak meg maradaſſan, hogy nem mint czak egy ſemelynek jovat tekintſe: Holot ő-is, az menyiben az Biroſagnak tiſtit viſſeli, közönſeges ſemely ſokot lenni. Az közönſeges jo penig meltoſagosb és böczületesb az tulaidon jonal: mint az bölcz Ariſtoteles, az jo erkölczről irt elſő Könyveben mondgya.

Mert ha az Biro oly tőrvent teſen, mellyel az artatlant menti, kit az ęk ſinin az bizonyſag meg ſullyoſitot: belőle közönſeges veſedelem következhetnek: mert miatta az kőſſeg botrankozasban eſnek, és az Biro utat nyitna, hogy az artatlant meg nyomoritanak, és az artalmas vetkeſt gyakran el ſabaditanak. mert ha ollyaten Biro, valamely artatlant meg akarna bűntetni, azt mondhatna, hogy ő igaz lelki iſmereti ſerent tudgya azt hogy vetkes. Haſonlokepen ha az gonoz tevő latrot el akarna ſzabaditani, viſontag artatlannak mondhatna: és igy

igy az gonoz lelki iſmeretű, és hamiſſagra igyekező Biraknak, hamis itiletnek ki ſolgaltataſara, utat nyitnanak és ſabad mezőt adnanak vele. Ugy vagyon hogy vadnak, kik mas ertelemben vadnak, de ez az elmelkedes latzik jobnak és igazbnak lennie.

venit, quod uno ore, tàm ab Authore quàm á Legiſperitis pro ſingulari commendatur, de Conſcientia. Eſt enim conſcientiá (ut inquit Baldus) dictámen rationis, & cognitio ſui proprij cordis: quæ omnino de apicibus cordis eſt, & ſcientia clauſa in mente, quam Deus aſſociavit animæ, ut eam repræhenderet, de erroribus: Ideoq; dicitur, Conſcientia mille teſtes. Ea igitur quæ conſiſtunt in intellectu judicis, probantur per ſimplicem ejus aſſertionem, quam ſolus Deus cognitam habet.

AZ BIRONAK KETfele Lelki iſmeretiről: tudni illik, az mint az dolgot ſem-latomaſt tudgya, és az mint az pőreſſek eleiben adgyak.

XVI. TITUL'

DE mivel hogy az Szent Iras magyarazo Doctorok, egy alhatatos ertelemben vadnak effelől: Hogy valaki lelki iſmereti ellen czelekeſik, az vetkezik.

SED quia conſtans eſt Theologorum ſententia: Quemlibet qui contra [a] conſcientiam facit peccare:

[a] *Iudex ſecundũ conſcientiã tenetur judicare, ut: I. Oldendorp. Act: inquit.*

I. Quia conſcientiæ mille teſtes: Facere autem contra conſcientiam, eſt ædificare ad gehennam. II. Quia aliter dicere quam ſcire, mentiri eſt, præſertim cum alicujus detrimentum ſequitur. Pulchrè autem mentiri: non eſt verum. III. Quia judici probandum eſt, non adverſario: Itaq; ſi Iudex jam veritatem certò tenet, quid opus eſt alia probatione.

Legyen tehat tudaſunkra, hogy az lelki iſmeret ket rendbeli, tudnia illik, az ki mit ſemlatomaſt mint tud, és az ki mit hiti ſerent mint megh mond. Ezokaert az Biro noha lelki iſmereti ellen czelekeſik, mikor az dolog ellen, kit ſemlatomaſt tud mint legyen, czelekeſik: mind az altal nem czelekeſik lelki iſmereti ellen, aval, hogy hellyen hadgya azoknak ſóvat, kik hitek ſerent valamit meg vallanak.

Sciendum igitur quod duplex eſt conſcientia, videlicet rei & dicti. Unde Iudex licet faciat contra conſcientiam rei, id eſt, negocij, vel facti, non tamen facit contra conſcientiam dicti, hoc eſt teſtimonij.

DE PUBLICI CONſcientia judicis: videlicét, rei & dicti.

TITUL' XVI.

Aliud eſt enim ſimpliciter ſcire, & aliud eſt, pro ut debet judex ſcire. Iudex autem duplicem perſonam repræſentat, unam privatam aliam publicam. [b] Fieri autem poteſt, ut aliquid ſciat, tanquam perſona privata, & id neſciat tanquam perſona publica. Sicut dicitur aliquid ſcire, ut Deus, & illud neſcire ut homo, prout eſt illud teſtimonium Evangelicum: De die autem illa, & hora (ſcilicet extremi judicij) nemo ſcit, neque Angeli Dei, neq; Filius, niſi Pater ſolus. Quod intelligitur filium neſcire ut hominem, ſcire tamen ut Deum. Idem de ſacerdote [c] confeſsionem audiente, qui etiam interrogatus per viam teſtimonij poſſet dicere, ſe neſcire audita in confeſsione, quia neſcit ut teſtis. Sic etiam Iudex debet [d] informare conſcientiam ſuam, in his quæ ad propriam perſonã attinent, ſecundũ ea, quæ in publico Iudicio ſciri poſſunt.

[b] In his ſenſus magis, quam verba debent attendi.

[c] Confeſsio in teſtificatione non prodenda.

[d] Informatio Iudici neceſsaria. Iudex per viam teſtimonij interrogatus, non tenetur teſtificari de ſecretis.

Mert mas ő magaban valamit tudni, és meg mas, az mint az Bironak kel tudni. Az Biro penig ket ſemelt viſel, egyiket ugy mint egy kőz emberet, az maſikat, ugy mint, tiſt-viſelő ember ſemelyet. Meg lehet azert, hogy valami dolgot tudgyon, mint egy ő maga ſemelyeben, de azt ugyan nem tudhattya mint tiſtbeli ſemely. Az mint ſoktak mondani, valamit tudni, mint Iſten, de azt nem tudni mint ember: az mint az Evangelicuſoknak bizonyſagok ſól: Arrol az naprol penig és orárol (ugy mint az utolſo itiletről) ſenki nem tud, ſem az Iſtennek Angyali, ſem az Fiu, hanem czak az Attya. Mellyet ugy ertnek, hogy az Fiu nem tudgya emberſege ſerent, de tudhattya Iſtenſege ſerent. Haſonlo, az ki lelki paſtoranak meg gyonik, kit az utan ha rea kerdenenek, hiti ſerent azt mondhatna hogy ő azokat nem tudgya, az miket hallot, mikor neki meg gyont, miert hogy nem-is ugy tudgya, mint tanu, ki ſemevel valamit latot. Azonkepen az Biro-is vegere mennyen és jo lelki iſmereti ſerent az kőrnyűl alo dolgok felől tuda kozvã, ſeme eleiben vegye, viſellye, és az mely dolgok maga ſemelyet illetik, kűlőmben, és meg kűlőmben ertſe meg azokat az dolgokat, az mellyeket meg tudhat, ugymint az ſęk ſinin valo tőrveny monda Biro.

His duo adjungam: unum quod ſi ſit ſupremus judex, ut Papa & Imperator, vel [e] alius, qui non † aſtringitur legibus, tunc debet ſequi

† Mitigare poteſt legem.

Ezekhez męg ket Czikkelt ragaſtok: Eggyiket, hogy ha az fő Biro, ő maga az Papa, Czaſar, avagy az Fejedelem, akar valakinek Főldes Ura leſsen, mely nem kőteles az tőrvenyhőz, qui veritatem: [f] Si verò eſt Iudex inferior, tenetur ſecundum allegata & probata, etiam contra conſcientiam judicare. Nec tunc peccat, quia reſtringitur ad id faciendum juris authoritate.

[f] Ut habetur Par: 2. Tit: 75. Secus tamen P. 3. Tit: 20. ubi juxta leges privilegiorũ judicandum dicit.

[e] Princeps debet ſequi veritatem in judicando: Sicuti Rex Salomon, 3. Regum 3. qui non ſecundum allegata & probata de ſcortis judicarat, non enim diviſionem puerorum urgebant, ſed vivum amba volebant, ſtratagemate itaq; ſapiens Rex uſus, ex commiſeratione matrem cognovit. Sic diſpar conjugium, ſapè ſolertia reſtauratum eſt, ut quando parti innocenti, educatio liberorum adjudicata erat. Depoſita enim protervia, una cum liberis, maluit conjugale ſubire jugum, quam natis ſuperſtitibus privari.

Supremus judex non aſtringitur legibus. Tres gradus judicum reperiuntur. Prior gradus eſt judicis ſupremi, propriam juriſditionem habentis, quia juxta conſcientiæ dictamen debet ſequi, veritatem. Secundus ſuperioris, qui per Principem eligitur, qualis eſt protonotariorum & aſſeſſorum, qui ſecundum allegata & probata ac conſtitutiones judicant. Tertius gradus eſt pedaneorum, qui comitatuum & aliarum ſedium cauſas diſcutiunt. His poſſunt adnumerari Civitatum quoq; Iudices, qui conſuetudinem loci obſervant, & cauſas appellatas, ad ſuperiores judices tranſmittunt, revidendas & trutinandas: Utrum videlicet juſtè vel debitè ſententiæ fuerint pronunciatæ & accommodatæ. Par: 3. Tit: 10.

Az maſik czikkel ez, hogy ha az Biro, az ſęk ſinen ůl, és valaki ot előtte embertelenůl vetkezik, tehat effelet mindgyart megh bűntethet, ſinten ugy, mint ha egy nehany bizonyſagal rea rakodot volna. Mert bizonyosb dolog, valakit az czelekedeten meg kapni, hogy ſem mint mas bizonyſag utan, ennek vegere menni, és rayta el ęrni.

Secundum eſt, quod ſi Iudex ſedet pro tribunali, & continget aliquem ibi, coram eo aliquod delictum facere, tunc poteſt illum ſtatim [f] punire, ac ſi probaretur per teſtes. Melius eſt enim probare aliquid per ipſum factum, quam per teſtes.

[f] Pœnæ quando non differendæ. Iudex ſedens pro tribunali, tanquam de ſolio celſitudinis contemplatur cauſantes. Cum igitur videt in facie ſedis, cauſam injuriosè vel probrosè geri, non eſt neceſſe, ut teſtes ſtatui mandet, ſed ad inſtantiam partis læſæ, bona fide, & ex authoritate ſua, ſecundum conſcientiam, ſententiam proferat: convictumq; in violatione ſedis, vel alio onere judiciali ſtatim puniat, ut docetur P. 2. T. 66.

Si

Si verò non ſedet pro tribunali tunc ſecus. Nam ſi judex ex feneſtra prætorij, vel domus ſuæ intueatur, unum quempiam interficientem, & quoniam hoc homicidium vel non defertur in judicium, vel delatum non probatur, & Iudex voluerit homicidam de ſe ipſo [g] torturæ, ut veritas per illius confeſsionem eliciatur, certè non poteſt. Sola enim Iudicis ſcientia ad hoc non ſufficit, ut ad torturam reus deveniat, cum ipſe illud neſciat, ut Iudex, ſed ut privata perſona. Nec ipſius teſtimonium in hac parte valeat: cum in una & eadem cauſa, nemo poſsit eſſe [h] teſtis & Judex.

[g] *Tortura non admittitur ſine probatione.*

[h] *Teſtis & Iudex nemo ſimul Officium judicatus publicum eſt: ideò conſcientia judicis quoq; publica eſſe debet. Nec tenetur ob gratiam ſe authoritate judicatus privare, & nec teſtimonium tanquam ſingularis perſona dicere debet: alioquin ſimul Teſtis & Iudex videbitur eſſe. Par: 2. Tit: 22. & 82.*

Igitur aliunde eſt edocendus: vel per [i] teſtes, vel alia documenta, ut poſsit torquere criminoſum.

[i] *Nemo debet petere judicem ut aliquem torqueat: Imò neq; captus poteſt ſe torturæ ſubijcere, ſi ſecus judicatum eſt: quia nemo eſt Dominus ſuorum membrorum. Pro inquirenda tamen rei alicujus veritate, quandoq; debent Capitanei confinia tenentes captum turturæ ſubijcere. Alioquin cum ſit meri & miſti judicij pedanei judices absq; ſcitu Principis torturam exercere non permittuntur, ut patet. Par: 3. T. 20.*

Dubium

De ha az Biro nem az ęk ſinin ahol tőrvent mond, úlne, annak męg mas modgya volna. Mert ha az Biro, à tőrveny mondo, avagy tanats-hazbol, avagy az ő ſajat haza ablakarol latna, hogy valaki egy embert meg őlne, kit ez gyilkoſſagert ingyen ſem kereſnenek, erette pőrben ſem fognak, avagy ha pőrben be allattak volna is, de az czelekedetet ſenkivel nem bizonyithatnak meg, az Biro penig az gyilkoſt maga fejetől meg akarna kinzatni, hogy őnőn maga vallas-teteleből nyilatkoztatnek ki az igaſſag, bizonyara erre nem mehet, hogy meg kinoſtathatna. Mert hogy czak az Biro tudgya, nem elegſeges arra, hogy az Alpőreſt az czigara vonyak, mert azt ő nem ugy tudgya, mint itilő Biro, hanem mint maganak valo ſemely. Az ő tanu-bizonyſag-tetele-is, ennie reſzeből és ez forman meg nem alhat: miert hogy ſenki azon egy úgyben, avagy pőrben, nem lehet tanu avagy bizonyſag-is, és itilő Biro-is.

Ez okaert az Biro maſtol mënyen vegere, és annak modgya ſerent ugy tudgya meg nyilvan: vagy az bizonyſagoknak vallaſſa altal, vagy egyeb kőrnyúl allo dolgoknak tőrveny ſerent valo megh ertekezeſe altal, el annyira, hogy az gonoz tevőt meg kinoſtathaſſa.

De

De ketelkedhetnenek azok-is kiket igaz-tetelre boczatnak, és egyeb ſolgak-is, ugy mint, kik az Birak tőtte tőrvenyit veghez ſoktak vinnie, kiknel nyilvan lehet az, hogy az tanuk hamiſſat vallottak, és hamiſſan eskúttek valakire, avagy hogy az Biro hamis tőrvent tőt: mind az altal az Biro kenzeriti őket, hogy az artatlant meg ölyek, avagy maſkepen meg bűnteſſek: Kiről az Sz. Iras magyarazo Doctorok kőz akkarattal igy ſolnak, az Biro ſóvat nem kel meg fogadni és engedelmes nekie lenni, ha azt nyilvan tudgyak: kúlőmb azert az, ha ők is nem tellyeſſeggel bizonyoſſok benne, hanem męgh nállok-is ketſeges, mert oly, ha mentſegek vagyon az engedelmeſſegnek diczireteſs jo voltaert. Erről az dologrol ſent Thamas Doctor, azt irja, hogy ha az Biro ſententiajaban el tűrhetetlen hamiſsagot, és nyilvan valo boſſuſagot latnak, ne legyenek engedelmeſſek. Mert ekkeppen mentſegek lehetne az hoheroknak, kik az ſent Martyromokat meg őltek. Ha penig nem oly nyilvan valo hamiſſag leend az Biro ſententiajaban, akkoron engedhetnek, és ſolgalhatnak az Biro parancsolattyara: mert nalloknal nagyobnak mondaſat, ők meg nem cirkalhatnak, el ſem kerülhetik. Az artatlant is nem ők ölik meg, hanem az Biro, kit ők ſolgalnak.

Dubium quoq; eſt de miniſtris & executoribus, qui ſciunt teſtes falſo juraſſe, vel judicem iniquè judicaſſe, tamen coguntur à judice innocentem [k] interimere, vel aliter punire? Unde communis eſt Theologorum ſententia, eos non debere obtemperare, ſi pro certo id ſciunt: Secus verò ſi dubitent, quia tunc excuſantur propter obedientiæ bonum. Ideò ſecundum Sanctum Thomam, ſi ſententia intollerabilem errorem ac injuriam contineat, non debent obedire. [l] Alioquin excuſarentur carnifices, qui martyres occiderunt. Si verò non adeò manifeſtam contineat injuſtitiam, tunc non peccant exequendo: quia ſententiam ſuperioris, non habent diſcutere. Nec ipſi [m] innocentem interimunt, ſed Judex cui miniſterium præbent.

[k] *Carnifices excuſantur ab homicidio.*

[l] *Carnifices qui Martyres occiderunt non excuſantur.*

[m] *Innocentis interemptio judicem infamat.*

FINIS PROLOGI.

Az Tekintetes
ES NEMES MAGYAR-
országnak Tőrvenyinek es szokáſinak Summa szerint, harom Reſre valo oſtatarol.

Elsô Reſz.

I. TITULUS.

VEghez viven, ISTENNEK segitségebôl, az fô czikkelyeket, kiket ezen derek iraſomnak könnyebben valo meg ertesere ſükſegesnek itilek vala: Immaron következik hogy az Tekintetes es Nemes Magyar-orſag ſokot Tőrvenyerôl kivaltképen ſollyak. Mivel hogy azert az mi egeſ Tőrvenyünk, kivel ſoktunk elni, ez harom dolgot foglallya be magaban, tudnia illik, Az ſzemelyeket, Külömb külömb fele dolgokat, Es az Tőrvenynek folyaſat: Es miert-hogy minden fele Tőrvenyeket, az ſemelyekre valo kepeſt, kezdik ki ſzolgaltatni. Annak okaert melto hogy iraſomnak elſô fundamentoma, es kezdeti legyen az ſemelyeknek Tőrvenyerôl, es ez utan ezen mi ſokot Tőrvenyünknek ket reſzerôl is ſzollok: (Iollehet ez dolgokrol nem mind azon el kezdet rendel ſolhatok, hanem hol eggyikrôl ſ hol maſikrol kell irnom, az mint az Tőrveny folyaſanak rendi

ca mo-

De Trpartita
DIVISIONE IURIum, & Conſuetudinum Inclyti Regni Hungariæ, in generali.

Pars Prima.

TITULUS I.

EXpeditis, Opitulante Deo, notabilibus, quæ ad introductionem hujus opuſculi præmittenda videbantur, jam ſpeciatim de conſuetudinibus hujus Inclyti Regni Hungariæ tractandum ſupereſt. Quia igitur omnis conſuetudo juris, qua utimur, vel ad Perſonas pertinet, vel ad Res, vel ad Actiones: & quia certum eſt, quod omnia jura reſpectu Perſonarũ prodierint, ideo dignum videtur à Perſonarum jure exordiũ cœptæ materiæ ſumere, deindeq; de duab⁹ reliquis conſuetudinarii juris partibus (non directè quidem ſemper, ſed præpoſtero interdũ ordine, prout ſequitur rerum in judicijs emergentium ſeries, & conditio re-

A qui-

Tripartitum quare nominatur.

quirere dinoscitur) tractare, & secundum hoc, præsens opusculum tripartiri, dignum duxi.

Argumentum & ordo Primæ partis.

In PRIMA siquidem ejus parte, de his, quæ ad Personarũ rationem spectant, Nobilitatis scilicet nostræ primordio, libertate, bonorum, juriumq; possessionarium acquisitione, gubernatione, divisione, venditione, alienatione, concambiali permutatione, præscriptione, pignoratione, metali reambulatione, jurium Quartalitiorũ, ac Dotalitiorum solutione, bonorumq; mobilium, & immobiliũ æstimatione

Argumentũ & processus secundæ partis.

In SECUNDA vero ipsius parte, de rerum ac causarũ prætextu præmissorũ bonorũ, & jurium possessionarium, aliorumq; negotiorũ movendorum, & suscitandorum processibus, & executionibus, ac sententiarum exinde ferendarum seriebus.

Argumentũ & ordo Tertiæ partis.

In TERTIO tandem & ultimo opusculi membro, de causarum & actionũ judiciariarũ in curiã Regiam, per viam appellationis, ex omnib⁹ regni Comitatibus, atq; de Croatia, Sclavonia,

Incorporata regna Hungariæ.

& Transylvania, sedibusq; spiritualibus deducendarũ, ac transmittendarũ ordinibus & modis.

Item

es modgya alkolmatosbnak mutattya) es ez okon, ez jelen valo könyvemet harom reßre oßtom.

Mert az Decretomnak ELSŐ Reszeben szollok az szemelyeknek, az az, az embereknek az ű allapattyokrol, tulaydonsagokrol, tudni illik, az mi Nemessegünknek eredetiről, es ßabadsagarol: Az joßágnak kereseseről, birodalmarol, meg oßtasarol, el adasarol el idegeniteseről, czereleseről, ůdő tőlteseről, zalagositasarol, főldeknek hatar-jarasarol, leany negyednek es jegy ruhanak ki fizeteseről, ingo bingo morhanak es joszághnak bőtlűjeről.

Az MASODIK Reszeben penig az Tőrvenynek folyásarol, ki ez meg nevezett joßágh felől, es egyeb dolgok felől ßokot tamadni, minemű sententiat szoktak az Tőrvenyben, annak rendi es folyasa ßerent ki mondani, es annak erejevel igazat-is tenni az nyerő fęlnek.

Irasomnak HARMADIK es utolso Reßeben ßollok az Appellatiokrol, az az, minemű rendel, es moddal kellessek minden Vármegyekből, Horvat-Országhbol, Thot-Orßagbol es Erdelyből, Király Udvaraban es az szent Szekről-is, kerdőre venni es vinni, s-el-is erezteni az Tőrvent.

Tovab-

Tovabba ugyan ottan az szabad Varasok Tőrvenyeről-is, főben jaro dolgokrol es azoknak megh itileseről, es veghez valo viteleről, es ezekhez hasonlo dolgokrol, jo rendel akarok irni.

AZ ORSZAG TŐRvenyenek es szokasanak, kivaltkepen valo Első reßeről (tudnia illik) az szemelyekről, es leg első ßőr, Hogy mind az Egyházi személyeknek, mind penig az kűlső Uraknak egyenlő szabadsagok es Nemessegek vagyon.

II. TITUL'

ELSŐBEN-IS ezt vegyük eszűnkben, hogy az mely szemelyeknek ßokott Tőrvenyeről ez jelen valo irasomban ßollok, azok ket fęlęk, mert avagy Papok es egy-hazi ßemélyek, avagy penig kűlső közönseges rendbeliek: Iollehet penig az Egy hazi szemelyek (ugymint kik altal Urunk Idvőzitőnk hirdetetni akarta mi nekűnk az idvősseges tudomant) bőcsűlletesbek az kűlső rendbelieknel: mind azon altal minden Papi rendeknek Plebanusoknak, az szabad es Nagysagos Urakkal, Nemessekkel, es Magyar-Orßaghi Fő nepekkel, Nemessegekre es joßágokra valo kepest, egyenlő ßabad-

Item de liberarum civitatum legibus, ac causis criminalibus, & earum decisionibus, cum correquisitis semper & necessariis circa præmissa materiis, & rebus sua serie tractabitur.

DE PRIMA PARTE Iuriũm & consuetudinũ Regni in speciali, & primò quòd tam personæ spirituales, quam seculares una & eadem libertate utantur.

TITUL' II.

SCIENDUM In primis est, quod personarum, de quarum juribus, & consuetudinib⁹ nunc agitur, aliæ sunt spirituales, sive ecclesiasticæ: aliæ verò seculares, & quamvis personæ spirituales (quarũ medio salutẽ humanã Dominus & Salvator noster administrari voluit) personis secularib⁹ digniores habeantur, tamen omnes domini Prælati, & ecclesiarũ Rectores, ac Barones, & cæteri Magnates, atq; Nobiles, & Proceres regni hujus Hungariæ, ratione Nobilitatis, & bonorũ temporalium, una eademq; libertatis, exemptio-

In Prist 2. 2. 94 de Spiritual. præmiß.

Ecclesiasticæ personæ digniores sæcularibus.

Libertas dominorum &

A 2 nis,

Nobilium æqualis. Par. 1. Tit. 3. & 9. Par. 2. Tit. 11.

nis, & immunitatis prærogativa gaudent: nec habet dominorum aliquis magis, nec Nobilis quispiam minus de libertate, hinc etiam una eademq; lege, & consuetudine, ac uno & eodem juridico processu, in judicijs utuntur, homagiorum duntaxat quantitas variatur. Nam [b]Dñi. Prælati, & Barones [a] centũ, Nobiles [b] quinquaginta marcas pro [c] homagijs suis consequũtur, ut [d] infra clarius dicetur. Et hoc quoq; non ratione libertatis, sed prætextu dignitatis & officij; Prælati ut puta occasione dignitatis Sacerdotij: Barones vero respectu officij, quo funguntur, & à Principe sublimantur, unde & Regi propinquiores in stando, vel sedendo, & primi in consilio voces emittendo, atq; priores rem publicam augmentando, & defensionem patriæ peragendo, cæteris Nobilibus existunt, virtuteq; dignitatis, & officij meritò præferuntur.

In homagiis differunt:
a fl. 400.
b fl 200.
c Par. 1. tit. 12. & 17. Par. 2. T. 23. Par. 3. tit. 5. 21. & 26.
d Par. 1. tit. 93. & 94. Par. 3. tit. 4. & 26.

DE EXORDIO NOstræ Nobilitatis, & quomodo regimen in Principem nostrum translatum sit.

TI-

III. TITUL'

IOLLEhet ez jelen valo Kőnyvben nem Historiat, hanem az mi hazanknak es Orszagunknak szokasit, es sajat tőrvennyet akarom megh irni, de mind az altal mivel hogy azt iram az előt, hogy az Papi rendeknek, szabad Uraknak es az Nemessegnek egyenlő szabadsaga vagyon, Es ennek felette sokan ketelkednek az mi Nemzetsegűnknek eredetiről, es kik mondassanak ez orszagh tagjai kőzőt igaz Nemesseknek; Melyből tudni illik, mind az szabad Urak, s mind az Fejedelmek-is szoktanak tamadni, annak okaert rővid beszeddel az Nemessegnek eredetit es kezdetit meg jelentem: Mely dologban jollehet az bőlts embereknek ertelmek szerint Nemesnek mondatik az, az kit az ő josaga megh Nemesitet: mind az altal az Nemessegh, kit mas nevel Szabadsagnak-is mondhatunk, melyről ez mostani irasomban szollani akarok, az Magyarok kőzőt legh elsőben akkor kezdetet, mikor az Magyarok Scythiabol ez Orszagban jőttenek, kit Pannonianak hittanak, mostan penig immaron az Magyaroktol Magyarorszaghnak nevezterik. Mert minek utanna Scythiabol minden-fęle hazoknepevel ki indultanak volna, es sok kűlőmbkű-

AZ MI NEMESSEgűnknek eredetiről, es az birodalom az mi Fejedelműnkre mikepen szállot.

III.

TITUL' III.

QUanquam non historiam texere, sed consuetudines, & peculiares approbatasq; hujus Regni leges ipse describere constituerim: quia tamen universos Dominos, Prælatos, & Barones, ac Nobiles, una et eadẽ exemptionis, & libertatis prærogativa gaudere dixi, & alioquin dubitari solet à plerisq;, unde nobilitas nostra, de qua Baronatus, & omnis tandem principatus progredi solet, exordiũ sumat: quive sint, & intelligantur veri nobiles regni, ideo paucis ejus nobilitatis progressum, & initium declarare statui. Ubi sciendum, quòd licet secundum cõmunem, peritorum sententiam Nobilis ille sit, sua quem virtus nobilitat: in quantũ tamen propositũ nostrum tangit, Nobilitas, quæ etiam liberorum nomine plerunq; intelligitur, primũ inter Hũnos, sive Hungaros, post ingressum eorum ex Scythia in Pannoniam, quæ nunc mutato nomine, ab Hungaris illam incolẽtibus Hungaria vocitatur, orta fuisse perhibetur, hoc modo. Cum enim egressi ex Scythia Hunni unâ cum uxoribus filiisq; & filiab⁹, ac cuncta eorum familia, plures

Principatus progressum habet à Nobilitate.

Nobilitas Hungaris unde.

a Qui ingressus Pannoniam tus est no à Nato Salv. 3 Sub Valentinio Rom Imperatore ac D masio Papa.

peragrarent, pervagarenturq́ regiones, Capitaneis ordinatis, & uno prę̃terea Rectore, ad lites diſsidentiũ ſopiendas, furesq́ & latrones, ac alios malefactores caſtigandos: unanimiter electo atq́ conſtituto cõmuni omniũ ſententia, decretoq́ edictũ fuit, ut dum aliquæ res communitatẽ æqua ſorte tangentes occurrerent, aut generalis expeditio exercitus incũberet, tunc mucro, vel enſis, ſanguinis aſpergine tinctus, media Hunnorũ per habitacula caſtraq́ deferretur, & vox præconica ſubſequeretur dicẽs: vox Dei et præceptũ communitatis univerſæ eſt, ut unuſquiſq́ in tali loco (eundẽ deſignando locum) armatus, vel qualiter poteſt, compareat, communitatis conſiliũ ſimul & præceptũ auditurus. Hæc conſuetudo inter Hungaros uſq́ ad tempora Geyſę Ducis, patri ſcilicet glorioſi Principis & Apoſtoli noſtri beatiſsimi Stephani primi, Regis Hungarorũ, inviolabiliter extitit obſervata. Quæ multos Hunnorũ perpetuam redegit in ruſticitatẽ. Nam ſtatutũ, & ſancitum erat, ut tranſgreſſores eiuſcemodi mandati, niſi rationabilem aſsignarent [a] excuſationem, cultro media per viſcera ſcinderentur, aut commu-

[a] *Vid. Par. 2. Tit. 52.*

kúlömb tartományokat el jartanak volna, önön közték közönſeges akaratbol Capitanokat valaſztanak, es egy ítilö Meſtert, ki az pereſsek dolgait el igazitana, az lopokat es tolvajokat, es egyeb fęle gonoſz tevöket megh büntetne: Ezt-is közönſeges akaratbol es vegezesböl meg parantſoltak, hogy mikor oly dolog követköznek, ki az egeſz Nemzetſeget illetne, avagy orßagos hadat kellene inditani, akkoron egy veres hegyes tört, avagy kardot hordoznanak az Magyarok taboraban, es egy porozlo utanna illyenkeppen úvöltene: Ezt mondgya az Iſten, es ezt parantſollya az Orſzag hogy mindenerre ſ-erre az helyre (megh nevezven az helyet) fegyvereſsen, avagy az mint keßúlhet egyben gyúlyön, es meg ertſe mit hadgyon az Orſzagh. Ez ſzokaſt megh tartottak az Magyarok, mind az Geyſa Nertzegh idejeiglen, mely Geyſa Attya volt az mi dicsö Kiralyunknak, es Apoſtolunknak Szent Iſtvan Kiralynak; mely ſokas miat ſokan az Magyarok közzúl örök paraztſagra jutottanak. Mert ezt rendeltek volt hogy az kik ezfele parantſolatnak nem engednenek, es ha oda nem méneſeknek elegſeges okat nem adhatnak, azok avagy keſſel kettö metzetnek, avagy örök

rab-

rabſagra vetetnenek Mely vegezes miat az mint mondam, ſokkan póra löttek az Magyarok közzúl. Mert mivel hogy azon egy nemzetböl Hunnortul es Magortul egy akaratbol ßarmazot nemzetſeg közzúl valo volt: egyebkeppen ſemmi modon nem lehetet volna, hogy eggyik Ur, maſik ſzolga, eggyik Nemes, maſik nemtelen es paraßta lehetet volna.

Minek utanna penigh Iſtennek lelke altal az mi meg mondot Kiralyunk altal, az Magyarok az Igaſſagnak eſmeretire, es az Kereſztyenſegnek vallaſara juttak volna, es Sz. Iſtvant meg koronaztak volna, az egeß Orßagh mind az Nemeſſegnek mind peniglen az joſzagnak el adaſanak tellyes hatalmat (kivel, tudni illik, az Nemeſſeg az Paraßtſagtol ſokot meg válaßtatni) az Kiralyi Koronara, es az Fejedelemre, az egeſz birodalommal egyetemben bizta, es immaron az Nemeſſegnek eredeti, es adáſſa, ugy mint viſontagſaggal valo tulaydonſag ſzerint, oly moddal ſzármazik az Kiralyi meltoſaghtol, hogy eggyik az maſiktol ſemmikepen el nem ßakkadhat, es eggyik az maſik nelkúl ſemmikepen nem lehet. Mert Fejedelemme ſenki nem lehet, hanem ha az Nemeſſeg valaſzttya: es ſenki Nemes & perpetuã in ſervitutem redigerentur. Hæc ſanctio plurimos Hungarorũ (ut prę̃fertur) plebeæ perhibetur effeciſſe conditionis. Nam cum una & eadẽ de generatione, à quodã ſcilicet Hunnor, & Magor unanimiter proceſſerint, aliter fieri nequiviſset, ut hic Dominus, ille ſervus, hic Nobilis, ille ignobilis et ruſticus efficeretur. Poſtquã vero inſpirante Spiritus ſancti gratia, ad agnitionem veritatis, Catholicæq́ fidei profeſsionẽ, opera ipſius ſancti Regis noſtri Hungari venêre, & eundem ſponte in Regẽ elegêre, pariter & coronavêre, omnis [b] nobilitationis & ex conſequenti poſſeſsionariæ collationis (qua nobiles decorantur, & ab ignobilib⁹ ſegregantur) facultas, plenariaq́ poteſtas, in jurisdictionẽ ſacræ coronæ Regni hujus, & per conſequens in Principem ac Regẽ noſtrum, à cõmunitate & communitatis authoritate, ſimul cum imperio & regimine translata eſt, à quo jam omnis Nobilitatis origo, per quandam translationẽ reciprocam, reflexibilemq́ connexionem, ita mutuò ſemper dependet, ut ſe jungi ſegregariq́ nequeat, & alter ſine altero fieri non poſsit. Neq́ enim Princeps

[b] *Par. 1. Tit. 9. 10. 13. 64.*

ceps niſi per Nobiles eligitur: Neq; Nobilis niſi per Principem creatur, atq; dignitate nobilitari decoratur.

mes-is nem lehet, hanem ha az Fejedelem teſi Nemeſſe, es Nemeſſegnek ſzabadſagaval ekeſiti megh.

QUOD VERA NOBILITAS

per exercitia militaria, & cæteras virtutes acquiratur, ac poſſeſsionaria donatione roboretur.

TITUL⁹ IIII.

[a] *Primus modus acquiſ: Nobilitatis.*

PRoinde [a] vera Nobilitas, uſu diſciplinaq; militari, ac cæteris animi, corporiſq; dotibus & virtutibus acquiritur. Nam ubi Princeps noſter quempiam hominum, cujuſcunq; conditionis exiſtat, ob præclara facinora, ac ſervitia, caſtro, vel oppido, ſive villa, aut alio jure poſſeſsionario cõdonaverit, mox ille per hujuſmodi donationem principis [b] (ſtatutione legitima ſubſequente) in verum Nobilem creatur, & ab omni ruſticitatis jugo eripitur. Et iſta tandem donativa libertas, per noſtrates, Nobilitas appellatur, unde talium Nobiliũ filii, merito [c] hæredes & liberi nuncupantur: Et hujuſmodi nobiles, per quandam participationẽ & connexionem, immediatè prædeclaratam, mem-

[b] *Par. 1. tit. 32. & 2. 12. 71.*

[c] *Par. 1. tit. 17.*

AZ IGAZ NEMESſeget Vitezlő dolgokkal, es egyeb joſagokkal ſzerezhetik megh, esjoſágnak adaſaval, kel meg erősit. tnie.

IIII. TITUL⁹

ENnek okaert az igaz Nemeſſegh, Vitezſegnek gyakorlaſaval, es egyebfęle teſti elmenek joſagaval, es joſagos czelekedet altal ſzokot nyeretetni es talaltatni. Mert mihelt az mi Fejedelműnk valakinek akar minemű rendbeli emberlegyẽ, az ő bőczűletes jo czelekedetiert es ſzolgalattyaert, akar Varat, akar Varoſt, akar Falut, akar valami Ioſagot, ajandekozand: Mindgyart az Kiraly ezfęle adomanyaval azt az embert (mihelt iktatándgya magat) igaz nemeſſe teſi, es az paraſtſagbol ki veſi, es oſtan az Fejedelemnek effele ajandekozaſa altal ſerzet ſzabadſagot ſoktunk Nemeſſegnek mondani: ez okaert ezfęle Nemeſſeknek gyermeki meltan őrőkkeſſek leſznek (az Attyok joſagaban) ſ-zabadoſoknak hivattatnak. Ennek felette az mint az elől-

elől-is mondam viſsontag az Orſágh tagjai kőziben es az Kiraly koronaja ala ſamlaltatnak, es az Tőrveny ſerint meg koronazot Fejedelem kivűl ſenki ő nekiek nem parancsol.

membra ſacræ coronæ eſſe cenſentur: nulliuſq; præter Principis, legitimè coronati, ſubſunt poteſtati. *Par. 1. tit: 9.*

& ejusq; legibus et Judicibus Ordinarijs

HOGY MINDEN AZ

ő ſajat ſzolgalattyaval kereſet joſaggal ſabad akarattya ſerint elhet, es annak adhattya az kinek ſinten akarja.

V. TITULUS.

EZ fele joſágot peniglẽ, kit vitezſeg altal ſzoktak nyerni, az tőrveny-tudok, Tabori őrőkſegnek hijak. Az mellyet penig Deaki tudomany altal nyernek, csak ugy mint Tabori joſágnak avagy tulaydonnak nevezik, mint ha ſayattya avagy tulaydona volna, annak az kinek adgyak: Ez okon, ha az fia nyer ezfele joſzágot, męg az Attya akarattya ellen is ſabadſaga vagyon rayta, és viſsontag ha az attya haſonlokepẽ joſágot talalhat, az fia ellen hatalma és ſabadſaga vagon rayta akar hova tegye. Innet vagyon azert fundamentoma és eredeti az mi reghi ſokaſunknak, hogy minden Szabad és Nagyſagos Urak, és Nemeſſek minden fęle marhajokrol, joſágokrol, és őrőkſegekről, kit ſajat faratſagokkal, ſzolgalattyokkal és vitezſegekkel ſzerzettenek és talaltanak,

QUOD QUILIBET

de bonis proprijs per eum conquiſitis, liberè diſponere poſsit.

TITULUS. V.

TAle autem Jus poſſeſsionarium, per exercitia militaria conquiſitum, apud legiſtas peculium caſtrenſe, quód verò literali ſcientia, vel doctrina cujuſpiam acquiritur, peculiũ quaſi caſtrenſe nuncupatur: & dicitur peculium quaſi proprium, vel privatum bonum, ita quòd licet filiò de eo facere quicquid voluerit, etiam præter voluntatem Patris, & è contra. Et inde traxit originem ac fundamentum illa laudabilis & vetuſtiſsima, olimq; approbata [a] conſuetudo noſtra, quod ſcilicet quilibet dominorum Baronum, ac Magnatum & Nobilium, de & ſuper univerſis rebus, bonisq; & juribus poſſeſsionarijs, per eum proprijs ſuis laboribus, ſervitijs, virtutib⁹ qualitercunq; acquiſitis, & inven-

Vide Par: 1. tit. 43, 44.

[a] *Par: 1. tit: 40, 44, 51, 57.*

K Part 1. Tit. 11.

tis, ante divisionem cum patre, vel fratribus factam, liberam (prout volueirt) disponendi semper habeat potestatis facultatẽ, sicuti [b] inferius in serie divisionum inter fratres fiendarum, limpidius declarabitur.

nak, minek elõtte az Attyokkal avagy attyokfiaival meg osztoznanak, az mi kedveknek tetzik azt rendelhetik, és vegezhetik felõle, és annak adhattyak az kinek akarjak, az mint ez utan erõl nyilvabban szollunk, mikor az attyafiak közõt valo osztozasnak modgyarol kelletik irnunk.

QUOD NOBILES ETIAM ABSQ POSSESSIONARIA DONATIONE CREANTUR, QUODQ AD NOBILITATEM COMPROBANDAM, INSIGNIA NOBILITARIA NON SINT IN JUDICIO NECESSARIA.

HOGY AZ FEJEDELEM NEMESSEGET ADHAT, ÉS NEMESSE TEHET AZ KIT AKAR, JOSZÁG ADAS NELKÚL IS: ES HOGY AZ NEMESSEGNEK MEG BIZONITASARA AZ TÕRVENYBEN NEM SZ�úKSEG AZ NEMESSEGNEK CIMERE.

TITULUS. VI.

VI. TITUL[s].

Secũdus modus adoptionis Nobilitatis.

SCiendum ulterius, quod veri Nobiles etiam alio modo, & absq; jurium possessionariũ donatione fiant & creentur, dum videlicet Princeps noster, quoscunq; plebeæ conditionis homines à rusticitatis & ignobilitatis servitute sequestrando, & [a] eximẽdo, in cœtum ac collegiũ, numerumq; verorũ regni Nobilium aggregat & ascribit. Tales etiam sine possessionaria collatione, veri Nobilis reputantur: qui quidẽ Nobiles [b] utroq; modo creati, & eorundem cuncti hæredes, per lineam virilis sexus, legitimè descendentes (si etiam arma, seu insignia nobilitaria,

TOvabba igaz Nemesfekke maskepen-is lehetünk, ha finten az Fejedelem joszágot nem ad is: tudni illik, mikor az Fejedelem az kõssegh közzül ki valaßt, és az parasti solgalatbol és nemtelensegbõl ki veven, az igaz Nemessek rendiben irja, és sama köziben be vesi. Es ez feleknek ha joszagot nem ád is az Kiraly, mind az altal igaz Nemessek soktanak lenni, és mind az ket rendbeli Nemessek akar joszágossok akar joszágtalanok legyenek, és minden maradekjok kik az Fiui ágon el terjednek (bator ha Cimeres level nem lessen-is, csak Ne-

Nemessegek legyen) igaz Nemesseknek mondattatnak. Mert hogy az Fejedelem mẽg Cimert -is adgyon valakinek, az nem szúkseg az Nemessegre, hanem csak ekessegh az Nemessegnek. Mert ha csak Cimert ad az Fejedelem, azzal senkit megh nem Nemesit, mint hogy az Varosbelieknek es egyeb parastoknak is vagyon Cimerek, mellyeket az Fejedelem adot: De mind azaltal ez okon az igaz Nemessek köziben nem szamlaltatnak. Az Nemessegnek azert megh bizonyitasara nem szúkségh az Tõrvenyben az Cimer levelet mindenkor elõ venni, hanem csak az Donatio level is, hogy az Kiraly joszágot adot nekie, Avagy csak az Iktato level, kiben az jószagnak adasa ki legyen fejezve, eleg az Tõrvenyben. Avagy ha illyen levele nem volna is, csak adhasson menedek levelet, hogy valaha leany negyedet fizettek volna ki, csak hogy Kiralyi igazsaganak úd̃ mulasat el halatta legyen, az az, szaz esztendõnel reghieb legyen az menedek level, szinten be éri az Tõrvenyben Nemessegenek megh bizonyitasat. Mert leany negyedet csak ollyan joszagbol adnak kit ez fele solgalattya altal nyer valaki. Az penzen võtt joszagbol penig nem negyedet hanem illendõ rest adnak az Zazlos, és Nagysagos Urak és az Nemessek leanyinak.

Armorũ insignia non nobilitant.

ria, aut literas super armorũ figuris, & collationibus æditas non habeant) veri tamẽ semper Nobiles censentur. Arma enim à Principe cuipiam concessa, non sunt de necessitate, sed solummodo de bene esse Nobilitatis. Nam armorũ collatio simpliciter facta, non Nobilitat quenquam. Cum etiam civiũ & plæbeorum hominũ multi habeant armorũ insignia per Principem donata, per hæc tamen in numerum Nobilium non computantur. Ad Nobilitatẽ itaq; comprobandam non petuntur in judicio exhiberi insignia, vel arma Nobilitaria, sed solæ literæ donationales vel statutoriæ, cum declaratione possessionariæ collationis æditæ, produci debent: immo illis non habitis, literæ duntaxat expeditoriæ super solutione Quartalitiorũ (dummodo tempus præscriptionis jurium regalium transcendisse dinoscatur) confectæ, ad cõprobationẽ hujusmodi nobilitatis abundẽ sufficiunt. Nam [c] Quartalitia non nisi de quibus possessionariis acquisititijs solvuntur. De juribus autẽ emptitijs non Quartalitia sed portiones congruentes puellis & filiabus Baronũ ac Magnatum, atq; Nobilium dantur.

Nobilitas quomodo probetur in judicio. Par: 2. tit. 36.

[c] *vide par. 2. tit. 89.*

QUOD EX NOBILI Patre, & ignobili Matre generati, veri Nobiles censeantur: Sed non è converso.

TITUL' VII.

Tertius modus acq. Nobilitatis.

ITem illi, qui ex Nobili duntaxat matre, & rustico patre sunt propagati, veri nobiles non dicuntur, nisi forsitã mulier ipsa fuisset per Regem in verũ hæredem jurium paternorũ (sine tamen præjudicio legitimorũ successorum) præfecta atq; creata. Nã hoc modo, filij sui, etiam ex ignobili patre progeniti (quia præfectio naturam vimq; donationis, ac juriũ possessionarium collationis sapit, atq; repræsentat) veri Nobiles reputantur. *Filij patris familiam sequuntur, nõ matris. Par: 1, tit. 22, 51.* Econtra verò ex Nobili patre, & ignobili matre filii procreati, recti & veri Nobiles censentur. Pater enim generat, mater autem formam solũ generandi dat & prestat. Qualiter autem præfectio prænotata fieri possit, & debeat, inferius eam scriptã habebis.

Part 1 Tit. 17.

QUOD ETIAM PER adoptionem Nobiles fiant, & creentur.

TI-

HOGY AZ NEMES Attyatul és Nemtelen Anyatul valok, igaz Nemesseknek tartatnak, de nem vißontag az Nemtelen Attyatul, bár Nemes legyen az Annya-is.

VII. TITUL'

DE az kiknek az Annyok Nemes, az Attyok penig Nemtelen, ezfeleket nem mondhattyuk igaz Nemesseknek, hanem ha az Kiraly azfele aßßont az attya örökßegeben firfiui ágha tenne, de ugy ha az igaz örökesek is meg engednek. Mert illyenkepen ha Nemtelen attyatol lennenek is az fiak, ugyan igaz Nemessek leßnek az fiai; miert hogy az annyanak firfiui ágha tetelnek annyi ereje vagon, mint ha joßággal ajandekozta volna megh az Kizaly. Vißontag penigh czak az Attya legyẽ Nemes, ha az annya nemtelen is, az fiu ugyan igaz nemes leßen, mert az Attyatul vagon az fiunak nemzese, az annya penigh czak meheben fogadgya. Mint legyen penig az fele firfiu ágha valo tetel, ez utan irjuk megh.

FOGADOT FIAKis igaz Nemessekke leßnek, és Nemesse tetetnek.

VIII.

VIII. TITUL'.

ENnek felette meg mas moddal is Nemesse lehetnek az nemtelenek, tudni illik, az fiuva fogadas altal, illyẽkepen mikoron mint Ur, avagy Nemes ember egy parazt ßemelt fiuva fogad, es utanna örökkesse teßi, az ő javaiban, s az Kiralytol consensust nyer, hogy az Kiralyis meg engedgye es javallya, es ez mellet oz ő joßágaban es örökßegeben bele iktattya, ez fele nemtelen mind maga s-mind fiai igaz Nemessek leßnek Ez okon mert à fiu fogadasnak (az Kiraly engedelme mellettek leven) annyi ereje vagyon, mintha az Kiraly ajandekon atta volna neki azt az joßagot.

AZ NEMESSEGnek fõ és kivaltkepen valo negy szabadsagarol.

IX. TITULUS.

IOllehet penigien ez Nemessegnek sok szabadsaga vagyon, kiről az Fejedelmek privilegiomja es articulussa ßol: Mind az altal negy kivaltkepen valo ßabadsagokrol akarok emlekezni. ELS ő hogy az Nemesseket idezes nelkúl, es tőrveny ßerint valo sententiazas nelkúl senki őket ßemelyekben sohult meg nem foghattya, akar ki mint fogtassa es vadollya ő-

ket

TITUL'. VIII.

Quartus modus acq. Nobilitatis.

ITEM fiunt adhuc & alio modo nobiles, per adoptionem, dum videlicet quis dominorum, vel nobiliũ, rusticũ seu ignobilem quempiam, in filium sibi adoptaverit, & successorem, hæredemq; bonorum suorum substituerit, & hujusmodi adoptioni consensus Regius accesserit: tandem & statutio legitima bonorum ipsorum subsecuta fuerit, (quia adoptio æquè sicuti præfectio cum consensu Regio vim donationis tenet) ignobilis ille, & filij sui, veri nobiles reputantur.

Adoptio cũ consensu facit Nobilem. Par: 1, T. 63. & 66.

DE QUATUOR PRIvilegiatis, & præcipuis Nobilium libertatibus.

TITULUS IX.

QUamvis autem horum Nobilium multæ sint libertates, per privilegia & constitutiones Principum explicatæ, quatuor tamen censentur esse præcipuæ, quas hîc inserendas curavi. PRIma igitur est, quod ipsi, nisi citati, vel vocati, ordineq; judiciario condemnati fuerint, in eorum personis, ad quorumvis instantiam, vel cla-

I. Libertas. *Nobilis ad simplicẽ quærelam detineri non potest.*

clamores aut preces, nusquam, & per neminem detineri posint. Violatur tamẽ hæc libertas in factis [a] causisq; criminalibus, puta, homicidio deliberato, Villarum combustione, furtoq; & rapina, seu latrocinio, Atq; etiam violenti adulterio, in quibus honorem, titulumq; & libertatẽ nobilitatis quilibet amittit. Etsi poterit, etiam per rusticam manum, in [b] loco delicti & criminis commissi, liberè semper talis detineri, & juxta suos excessus condemnari, puniriq; merito valebit. Verùm tamen si de loco delicti aufugerit, & manus adversantium evaserit, postea non aliter nisi citatione, vel vocatione mediante, processuq; juridico damnari & aggravari debebit.

II. Libertas. SECUNda libertas, Quòd Nobiles totius Regni, legitimè (ut [c] prætactum est) coronati, nullius præterquam Principis subsint potestati, Et ipse quoq; Princeps noster, ad simplicem quærelã, & siniſtram suggestionem alicujus, neminem eorum præter viam juris, & altera parte non audita, in persona vel rebus suis, ordinaria authoritate, impedire potest.

III. Libertas. TERTIA est, quod justis eorum juribus, & omnibus proventibus

[a] *Par: 3, tit. 5, & 32. Par. 2, tit. 69.*

[b] *Nobilis in loco delicti detineri potest. Par. 3. tit. 20.*

[c] *Par. 1, tit. 4.*

ket reajok valo kialtasaval, és akar mint kerje és kőnyőrőgjőn hogy meg fogjak. Megrontatik mind az altal ez az sabadsag, ha főben jaro dologbã tapastalyak őket, tudni illik, santsandekkal valo Ember őldőklesben, Faluknak gyutogatasaban, lopasban, ragadozasban avagy tolvaylasban, és erősak serint valo paraznasagban, mely dolgokban akar kiis tisteisseget és Nemes sabadsagat el vesti, és ha lehet az mely helyẽ az vetket cselekette, azon helyen męg az Parastok is meg foghattyak, tőrvent lathatnak reja, és erdeme serint bűntethetik. Mind az altal ha az fele helyről el futhatand, és ellensegi kőzzül ki saladhatand; azutan egyebkepẽ meg nem itilhetik, hanem reja kel hini, es tőrveny folyasa serint kel meg sententiazni és megh bűntetni.

MASODIK Szabadsag ez, hogy ez Orsagbeli Nemesseknek senki nem parantsol, senki ő velek egyeb nem bir, hanem az mint ide fől is meg mondam, csak az tőrveny serint megh koronazot Kiraly; De męg az Fejedelem is valaki panasolkodasara, és sin alat valo kizdetesere, senkit kőztők Tőrveny uttyan kivűl, és az mas fęlnek igazsagat eleiben nem veven, sem szemelyeben, sem marhajaba tisti és meltosaga serint, meg nem haborithat.

HARMADIK ez, hog minden josagokkal, és annak jővedelmevel az űnőn magok hatarokban, sabadon elhetnek, az mint sinten kedveknek kel: es solgalattal, sedessel, vedessel, adozassal, Vamnak es Harmintzadnak fizetesevel, senkinek semmi modon nem tartoznak, hanem czak az Orsagh oltalmazasara es az hadakozasra kőteleſek.

NEGYEDIK, es (hogy az tőbbit el hagyam) utolso ez, hogy ha valamely Kiralyunk avagy Fejedelműnk az Nemesseknek reghi sabadsagokat meg akarna rontani, az mellyek az nehai Fől feges Andras Kiraly Decretomaban elő vadnak samlalva es ki vadnak fejezve, (az kin minden Magyari Kiralyok elsőben meg soktak eskűnni, es az utan tesik fejeben az Koronat) tehat az Kiralynak is ellene alhatnak, es ellene solhatnak, es ez okon hitetlensegnek notajaban sem esnek.

Az Nemesseken penigien itt ertsed kőzőnsegeskepen minden Papi Urakat, Nagysagos Urakat, es ez Orsagnak eleit, kiknek az mint az elől meg mondam, egyen lő szabadsagok és meltosagok vagyon.

HOGY

tibus, intra terminos territoriorum suorũ adjacentibus, liberam semper, prout volunt, fruendi habent potestatem, ab omniq; conditionaria servitute, ac datiarum & collectarum, tributorum, vectigaliũ tricesimarumq; solutione, per omnia immunes & exempti habẽtur, militari duntaxat pro regni defensione tenentur. QVARTA (ut reliquas præteream) & ultima est, Quòd si quispiam Regũ & Principum nostrum, libertatibus Nobiliũ in [d] genrali decreto excellentissimi Principis quondã D. secundi Andreæ Regis, cognomento Hierosolymitani (ad quod observandũ quilibet Regum Hungariæ, priusquam suum caput sacro dyademate coronatur, sacramentum præstare solet) declaratis & expressis contravenire attentaret: tunc sine nota alicujus infidelitatis, liberam illi resistendi, & contradicendi habent in perpetuũ facultatem. Per Nobiles autem hoc in loco generaliter universos dominos Prælatos, Barones, cæterosq; Magnates, & alios regni hujus Proceres intellige, qui (sicuti [e] prænarratũ est) una ejusdemq; libertatis prerogativa semper muniuntur.

IV. Libertas. *Par. 2, tit: 14, & 24.*

[d] *Generali Decretum.*

Par. 1. tit. 14.

[e] *Par. 1, tit. 3.*

QUOD

QUOD PRINCEPS noſter cunctorum Dominorum, Baronum, ac Nobilium regni, verus & legitimus ſucceſſor ſit.

HOGY AZ MI KIralyunk és Fejedelmünk, minden rendbeli Uraknak, és ez Orſzagbeli Nemeſſeknek, igaz és Törveny ſerint valo örökösſe legyen.

TITULUS X.

X. TITULUS.

[a] Par: 1, T. 3, & 4.

QUia dictum eſt [a] ſuperius, quod omnis Nobilitatis, & poſſeſsionariæ collationis plenaria poteſtas in Principem noſtrum translata ſit, ideo advertendum, quòd Princeps ipſe noſter univerſorum Dominorum, Baronum & Magnatum, ac aliorum regni Nobilium, poſſeſsionatorumq; hominum, in caſu, quo quis eorũ ſine hæredibus & poſteris deceſſerit, verus & legitimus [b] ſucceſſor ſit. Omnia enim bona, & jura eorum poſſeſsionaria ab ipſa ſacra regni Hungariæ corona, virtute translationis prænotatæ originaliter dependent, & ad eandem ſemper reſpiciunt, devolvunturq;, eorũ poſſeſſore legitimo deficiente. Unde inolevit iſta conſuetudo, dudum approbata, quòd unica & ſingularis perſona exiſtens, verò & nec non & legitimo ſucceſſore carens, ac deſtituta, ſuper juribus ſuis poſſeſsionarijs, ſine conſenſu Regio nil quicquam jure perennali

[b] Par: 1. tit. 13, 23, 64, 65.

Mivel hogy ez elött azt mondok, hogy az mi Kiralyunk hatalmaban vagyon, az Nemeſſegnek, es az joſzágnak oſztogataſa, annakokaert ezt-is eßünkben tartſuk, hogy ha valamely Ur akar Zazlos es Nagyſagos Ur legyen, akar penig Nemes, akar joßágos ember, es magtalanul haland megh, tehat joßága az Kiralyra ßal, ugy mint igaz es Törveny ſzerint valo örökkeſre. Mert ezfele joßágh biraſanak, es el adaſanak eredeti es fundamentoma az Magyari ßenſetges Koronatul fúgh; es ha az ki uraſagaban volt az joßágnak, annak mindeneſtúl fogvan magva ßakadot, iſmeg azon Koronara ſzakad es ſzal az joßágh. Innet ſzarmazot azert az mi reghi jo ßokaſunk, hogy czak egy czupa ſzemely (kinek ugy mint egyedúl valonak ſemmi bizonyos örökkösſe nem volna) az ú joßagat, Kiralyi conſenſuſsa es engedelme nelkúl, ſenkinek örökben

ben el nem adhattya. Sőt kőz bőczű felet męg ßalogban ſem vetheti ſenkinek, az mint erről ez utan is bővebben ßolyunk Tovabba męg az Papi Urak, és Egyhazi ßemelyek joßagabanis, haſonlokeppen az Kiraly ßokot örőckes lenni De nem ugy hogy az-fele joßagot az Annyaßent-egyhaztol el ſzakazza, és mas idegennek adgya: hanem mikor az Papi tißtek és Oltar meſterſegek meg fogyatkoznanak, ackoron az Annyaßent egyhazban ez-fele joßag gondgya-viſeleſere valo, melto ßemelt valaßßon, kit az utan az az Erſek, és az Púſpőkők, az tißtben jovallyanak, és meg confirmalyanak. Mely confirmatiora az Romai Annyaßent-egyhaznak vagyon meltoſaga.

nali [c] diſponere poteſt. Immò etiam pignoris titulo nullã de eiſdẽ faſsionem ultra [d] communem æſtimationem eorundem, faciendi habet facultatem: prout [e] infra ſati⁹ ſuo loco ſuper ea re tractabitur. Præterea cunctorum quoq; dominorum, Prælatorum, & virorum Eccleſiaſticorũ Princeps ipſe noſter verus pariter & legitimus ſucceſſor eſt, Non quantum ad bonorum & jurium poſſeſsionariorũ ab eccleſia ablationem & ſequeſtrationem; ſed quantum alteri (vacantibus prælaturarum ſedibus, & eccleſiarum rectoratibus) ad gubernandũ cum eccleſia collationem, ſalvo jure confirmationis Archiepiſcopatuum, & Epiſcopatuum, quę juriſdictioni ſacroſanctæ Romanæ duntaxat eccleſiæ ſubeſſe dinoſcitur.

[c] Par. 1. Tit. 60.
[d] Par. 1. Tit. 64. 68. & 83.
[e] Par. 1. Tit. 60. 63. & 66

HOGY AZ PAPAnak ez Orſagban Papi tiſzteknek el adaſahoz ſemmi kőzi ninczen, hanem czak jovallya és confirmalya.

XI. TITUL'

EZT-is peniglen meg ertſük, hogy noha az Papanak

QUOD PAPA IN COLlationibus beneficiorum eccleſiaſticorum in hoc regno nullam juriſditionem retinuit, præter confirmationis authoritatem.

TITUL' XI.

SCiendum autem, quòd licet Papa, ſeu ſummus Pontifex,

C

fex, utramq; jurisditionem, temporalem scilicet & spiritualē habeat, in collationibus tamen beneficiorum ecclesiasticorū, pro tempore vacantiū in hoc regno, summus ipse Pontifex nullam jurisditionem exequitur, præter confirmationis authoritatem : Et hoc quadruplici ratione.

PRIMO ratione fundationis ecclesiarum. Quia Reges Hungariæ, cum soli fuerint omnium Ecclesiarum,& Episcopatuū, Abbatiarumq;, & Præpositurarū in hoc regno fundatores, per ejuscemodi fundationē omnē facultatem [a] juris patronatus, nominationis, electionis, ac collationis beneficiorū, sibiipsis acquisierunt, & vendicarunt. Qua ex causa juris videlicet patronatus ratione, pertinet semper ad Reges nostros hoc in regno, beneficiorū ecclesiasticorum collatio.

[a] Par. 1. T. 12.

SECVNDO ratione susceptæ Christianitatis, Quia Hungari non per prædicationem apostolicā, vel Apostolorū, quorum principis vicem, & personā in terris Papa gerit, sed per institutionem proprii Regis eorū, sanctissimi videlicet Stephani Regis, de quo & [b] superius memini, conversi sunt ad catholicam fidem, qui primus omnium Episcopatus, Abbatias, & Præposituras hoc in regno fundavit, & harum omniū ecclesiarum prælaturas ac beneficia, solus ipse, ex nutu summi Pontificis, quibus maluit (idoneis tamen & virtutibus probitatum insignitis) contulit : sicuti ecclesia de eo solenniter canit.

[b] Par. 1. Tit. 1.

Hic [a] ad instar Salomonis
Struit templa, ditat donis,
Ornat gemmis, & coronis
cruces & altaria.

[a] *Videlicet Sancto Stephanus.*

Et mox subinfertur:

Ad regendum hæc Prælatos,
Viros ponit literatos,
Iustos, fidos & probatos,
ad robur fidelium.
Sic talentum sibi datum
Deo reddens duplicatum,
Ab æterno præparatum,
sibi scandit solium.

Ecce apertè describitur, quod ipse, & non alter quispiam ad regenda templa, per eum constructa, donisq; ditata, Prælatos justos & fidos posuit, prout ex ejus quoque historia, & pluribus privilegiis suis, super ecclesiarum fundationibus & dotationibus confectis liquidè patet. Itidem, & plerique Cæsarii ac Pontificii juris interpretes suis commentariis conferi-

nak, két fele tiszti és meltosaga vagyon, tudni illik, testi és lelki, mind az altal ez Orszagbeli Papsagoknak el adasahoz, ha hol oly úrós hellyek volnanakis, semmi közi egyeb ninczen, hanem hogy az Papi tisztben, az valastot semelyeket azon Papa meg confirmalya: Mely fokasoknak negy okait tudhattyak.

Első, az Annyasent-egyhaz kezdetire tekintven. Mert az Magyari Kiralyok, önnön magok rendeltek, kezdettek és szerzettek it ez Orszagban az Annyasent egyhazat, Püspökseget, Apat-Urságot,és Præpostsagot, és ez okon, effele tisztre valo valastasnak, és tisteknek el ostogattasanak meltosagat és Urasagat s-Patronussagat önön magokra vöttek, és magoknak meg is tartottak. Ennek okaert az mi Orszagunkban czak az Kiraly ostogathattya, és adhattya el az Papi tisteket, annak az kinek akarja.

Masodsor, az Keresztyensegre valo teresűnkre kepest, mert az Magyarok nem az Apostoloknak prædicalassokra (kiknek tistit viselne ez földön az Papa) tertenek meg az közenseges hitre, hanem az ő saiat Kirallyok sent Istvan Kiraly tanitasaval, melyről ez előt is emlekeztem, haylottak az Romai hitre: Es ezen ezen Kiraly serzette leg elősör-is ez Orszagban, az Püspökseget, Apat-urságot, és Præpostsagot, s az egyhazi tisteket-is, és jo sagot az Papanak jo akarattyabol, ezen Kiraly azoknak ostogatta, a kiknek akarta,de mind az altal ollyaknak kik meltok voltak az tistre, jo és jambor eletű embereknek: az mint az annyasent-egyhazban is ez Szent Istvan Kiraly felől illyen sep dicziretet mondnak:

Tudni illik hogy sent Istvan,
Templomot rak mint Salamon,
Ajandeckal és gyöngyöckel,
Ekesit oltarokat.

Es utanna következik :

Ezekben Papot Deakot,
Tudos sü és probaltakot,
Hogy az igaz tudomanyban,
Hiveket epitenek.
Igy az girat az Istennek,
Nagy hasonnal teritven meg,
Az örök nagy diczösegben,
vitetet bodogsagban.

Melyből meg tetzik nyilvan hogy ő maga, és nem egyeb, az ő tőlle epitetet és fel ekesittetet templomoknak gondgya viselesere, igaz és hű Papokat rendelt, az mint az ő eletenek historiajabol, és több Privilegiumokbol, kikből az Templomok fundalasarol, és ajandekozalsarol irtak, sepen meg latzik, és ennek felette az Romai Czasarok és Papak Decretominak magyarazoi az ő irasokban erről nyilvan emlekeztek.

ptum prodidêre. Unde etiam Rex & Apoſtolus dici meruit, eo quòd vices Apoſtolorum in terris prædicatione, & bonorũ operum, atq; exemplorũ exhibitione geſsit, Et propterea duas quoq; cruces, per collationem ſummi Pontificis, in ſignum ſuæ ſanctitatis, quòd ſcilicet Rex & Apoſtolus juſtè diceretur, dignè meruit habere pro armorum inſignibus, unde ab illius tempore, gens Hungarica duplicatam crucem pro armis, ac inſignibus habere pariter & geſtare conſuevit. Inſignium namq; quatuor fluminum, ſcilicet Hiſtri ſeu Danubii, ac Thybiſci ſeu Thycię, nec non Szavæ & Dravæ à regno Pannoniæ, quod modo Hungari incolunt, atq; inhabitant, pro ſe vendicavit.

Arma ſeu inſignia Hungariæ.

TERTIO ratione legitimæ præſcriptionis: Quoniam Reges Hungariæ à tempore, regiminis ejuſdem beatiſsimi Stephani noſtri Regis, qui anno Dominicæ incarnationis primo, ſupra milleſimum, in Regem Hungaricæ gentis fœliciter inunctus pariter & coronatus eſt, ad hæc uſq; tempora ſemper in reali, & pacifico uſu, ac poſſeſsione collationis hujuſmodi beneficiorũ eccleſiaſticorũ, pluſquam per quingentos annos perſiſtentes,

Rex Steph. coronatus fuit Ao 1001.

keztek. Ezokaert azon Szent Iſtvan Kiralt, Kiralynak és Apoſtolnakis ſoktak nevezni, mivel hogy tanitaſaval, prædicalaſſaval, jo czelekedetivel, és jo pelda adaſaval mint egy apoſtol ollyan volt. Ugyan ezen dolgaert az Papa, ugyan azon ſent Iſtvan Kiralynak Cimerúl ket kereſtet adot az ő ſentſegenek jelúl: Es ez okon meltan mondhattyuk ötet Kiralyunknak és Apoſtolunknak-is. Sőt ez időtől fogva az Magyarok, ezen ket kereſtet ſoktak orſag Cimere gyanant viſelni. Mert ez negy folyo Viz, Tiſa, Duna, Szava, Drava, azt jelenti, hogy moſt az Magyarok birjak és lakjak ez Orſagot, kiben ez follyo vizek vadnak.

Harmadſor az idő tőlteſre valo kepeſt: Mert az meg mondot ſ. Iſtvan Kiralynak, koronazattyatol és birodalmatol fogvan, ki volt Chriſtus Urunk ſúleteſe utan, Ezer és egy eztendőben, ez moſtani oraiglan mayd ött zaſ eſtendőtől fogva, az Magyari Kirallyok mind illyen bekeſſegeſſen birtak és oſtogattak az Egyhazi tiſteket, és ekkeppen męg az Romai Szent Szek ellen-is, egy-nehanyſor időt tőltettek ebben az ſokaſban és tőrvenyben.

Negyed-

Negyedſer, mert az Orſagnak ez meg mondot ſabadſagat, az mennyire neſ, az Papi tiſteknek és biraſſanak oſtogattaſara, regen-is męg Sigmond Kiraly (ki Romai Czaſar-is volt) idejeben, az Orſagnak tőb ſabadſagi kőzt az Conſtantiai kőzőnſeges, és hires neves gyúlesben, holot tőb Papok és kereſtyen Kirallyok kőzzúl, czak Cardinal-is harmintz kettő volt, az Papa ugyan hitivel is, és eskúveſſel meg confirmalta, az mint erről fúggő peczet alat valo level-is kőlt, kiben ez dolog ſepen meg vagyon irva. De hogy ez gyúleſről és Conciliumrol ſumma ſerent emlekezzem, negy egeſ eztendeiglen tartot. Kezdettet penig Ezer negy ſaz, tiſen-negy Eztendőben, Mely gyúlesben annak-utanna, ezer negy-ſaſ tizen-hetben, Otto Papat, kit mas nevel ötődik Martonnak-is hinak valaſtottak Papaſagra, és az utan valo eztendőben, tudni illik, Ezer negy ſaz tizennyoltzadik eztendőben, azon gyúles, Marton Papa és Sigmond Czaſar ackarattyabol el bomlot, és ezen gyúlesben az huſon harmadik Ianos Papa, ackarattya ellen-is, le

ſtentes, tempus præſcriptionis jurium eccleſiaſticorum, etiam ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, iteratis vicibus dudum tranſcenderunt.

QUARTO, quia iſta libertas regni, quantum ad [c] beneficiorum collationes, olim tempore Domini Sigiſmundi Imperatoris, & Regis noſtri, una cum complurimis libertatibus hujus regni, in generali ac celebri concilio Conſtant. cui triginta & duos Cardinales, demptis aliis viris eccleſiaſticis, & multis Principibus Chriſtianis præfuiſſe conſtat, corroborata, juriſq; jurandi religione firmata fuit, prout in Bulla ſuperinde confecta, clarè continetur. Hoc autem concilium (ut ſummariè, breviſsimèq; tangam) per quadriennium duravit. Nam anno Domini milleſimo quadringenteſimo decimo quarto incepit. In quo concilio tandem anno ſalutis milleſimo quadringenteſimo decimo ſeptimo, Papa Otto, qui Martinus quintus appellatus eſt, electus extitit, poſtea verò anno ſequenti videlicet milleſimo quadringenteſimo decimo octavo, idem conciliũ ipſius Martini Pontificis, prefatiq; Sigiſmundi Imperatoris juſſu diſſolutum fuit, & in eodem concilio Ioannes vigeſimus

[c] *Par. 1. T. 12.*

tertius ſe Pontificatu (licet invitus) abdicavit, Gregorius vero ſponte ceſsit, & renunciavit: Sed Benedictus penè reſiſtens & cedere nolens, decreto concilii reprobatus, ac pontificatu privatus extitit: & in eodem concilio Ioannes Huſs, & Hieronymus Pragenſis ejus condiſcipulus tanquam hæretici, combuſti & incinerati fuerũt. Schiſma vero pro quo tollendo & dirimendo conciliũ ipſum aggregatum pariter & celebratum erat, novem & triginta annis duraſſe recolitur, quod tandem opera ipſius Sigiſmundi Imperatoris ſublatum extitit, atq; pax & tranquillitas peroptata, Dei eccleſiæ fœliciter reſtituta eſt.

le tötte az Papaſagot, Gergely Papa penig ßabad akarattya ßerent le teve az tißtet, de Benedek Paparol az Concilium ugyan erővel vona le az Papaſagot.

Ebben az gyűlesben egettek meg az Hußß Ianoſt, és Pragai Hieronymuſt, az ő tanitvanyi tarſat ugy mint eretnekeket. Az ő tudomanyok penig, kinek ki gyomlalaſaert főkeppen ez az nagy gyűles hirdettet vala, harmintz kilentz eztendeig tartot, kinek ez utan Sigmond Czaßar ſegitſegeből illyen vege lőn, és az Annyaßent egyhazban az reghi bekeſſeget és eggyeſſeget ßerenczeſſen hellyere allata.

QUOD OMNES DOmini Prælati, & perſonæ eccleſiaſticæ, Regi noſtro ad fidelitatis homagium præſtandum obligentur. Et quod ratione bonorum temporalium coram judicibus ſecularibus juri ſtare teneantur.

HOGY MINDEN Pap Urak és Eghaziak, mindennek felette kötelesſek Kiralyunkhoz hűſeggel lenni. Es hogy az joßagok és örökſegek felől tartoznak az kűlső Birak előt törvent alani.

TITULUS XII.

Par. 1. Tit. CUM igitur collatio beneficiorum eccleſiaſticorũ, ſimul cum bonis, & juribus poſſeſſionariis,

XII. TITUL'

MIvel hogy azert megértők, hogy az Egyhazi tißteknek el oßtogataſa, és az Annyaßent egyhaz jovainak és

nak és joßaganak gondgya viſeleſe az mi Fejedelmünket és Kirallyunkat illeti: Annak-okaert minden Egyhazi ßemely, akar minemű rendbeli, és meltoſagbeli legyen, vala kinek ez Orßagban, Vara, Caſtellya, Erőſſege, Varoſſa, Faluja, és Mayora, avagy pußta teleke, avagy akar minemű joßaga, és erőſſege vagyon, az kit birna, az ő ßabadſaga és meltoſaga hellyen maradvan, ez Nemes Magyar Orßag Koronas Kirallyanak, és Fejedelmenek tartozik, ſőt ugyan köteles mint ßinten à tőb rendbeliek, feie es joßaga veßteſe alatt, mindenkoron hűſeggel lenni: Es effele vilagi joßag dolgabol, mellyet az Egyhazi rend birr, minden hatalmaskodaſert, és az mely dolgok ezekből zarmaznanak (ha pőreſek tamadand) ßabadon ez Orßag rendelt birai eleiben hihattyak őket törvenyre, és azok elől, mint az töb Nemes rendek, tartoznak törvent allani.

riis, ad eccleſias Dei pertinentibus, ad Principem & Regem noſtrum ſpectare dinoſcatur: Ideo omnes viri eccleſiaſtici, cujuſcunque ordinis, gradus, ac dignitatis exiſtant, qui in hoc regno Hungariæ, caſtra, caſtella, fortalitia, civitates, oppida, villas, poſſeſsiones, & prædia, vel etiam alia quæcunq; jura poſſeſsionaria gubernãt & poſsident, non obſtante dignitatis & exemptionis eorum prærogativa & libertate, Regi & Principi hujus inclyti Hungariæ regni, legitimè coronato, inſtar perſonarũ ſecularium ejuſdem regni, ad homagium fidelitatis præſtandum, ſemper obligantur; & ratione hujuſmodi bonorum temporalium, quæ poſsident, quorumlibet etiam actuum potentiariorum, ac aliorum negociorũ inde emergentium, in præſentiam quorumlibet judicum regni ordinariorum, ab eorum adverſariis (ſi quos habuerint) in cauſam liberè conveniri & attrahi poſſunt, coram quibus more aliorum ſecularium reſpondere, juriq; ſtare tenentur.

Par. 3. tit. 4. Eccleſiaſtici juri ſtare tenentur.

Par. 2. tit. 40. 44. uſq; ad tit. 50.

AZ KIRALY ADOmanyarol, és annak modgyarol ſumma ßerent.

TITU-

DE DONATIONIbus Regiis, & earum ſpeciebus in generali.

TITU-

TITUL' XIII.

Tituli Regnicolarum.

QUoniam omnes domini Prælati, Barones, Magnates, Nobilesq́, & Proceres totius regni Hungariæ, nec non regnorũ eidem incorporatorũ ac partium sibi subjectarum, cujuscunq́ status, conditionis, dignitatisq́, & præeminentiæ existant universa eorũ jura possessionaria, ex [a] donationibus Serenissimorũ dominorum Regum Hungariæ habent atque possident. In primis igitur de donationibus Regiis, & earum speciebus in generali dicendum occurrit. Ubi sciendum est, quòd donatio regia duplex sit, scilicet pura & mixta. Pura donatio est jurium possessionariorũ, in jurisditionem sacræ coronæ regni legitimè redactorum, perennalis per Principem cuipiam, ob servitia vel præclaras virtutes, facta collatio. Mixta verò donatio dicitur illa, quæ ultra servitiũ, etiam summam aliquam pecuniarũ complectitur, & talis usitato vocabulo inscriptio nuncupatur. Regia enim Majestas (ex prædeclarata jurisditione sacræ coronæ regni hujus Hungariæ) de & super universis juribꝰ possessionariis, quorũcunq́ decedentium, & semine vel hæredibus

Par. 1. tit. 3.

Donatio Regia duplex.

Dispositio Principibus libera.

XIII. TITUL'

MIvel hogy minden Pap Urak, Szabad, Zaßlos és Nagyßagos Urak, Nemeßek és ez Orßagbeli fő emberek mind az tőb Orßagbelieckel, kik az Magyar Koronahoz halgatnak, akar minemű rendbeliek, és meltoßagbeliek legyenek, az ő joßagokat Kiraly adomanya altal ßoktak kivaltkeppen birni: Annak okaert itt elől ben is az Kiraly adomanyarol, és annak modgyarol ßolyunk ßumma ßerint. Tanullyuk meg azert, hogy ket-fele az Kiraly adomanya: Egyik czak ßajat adomany, az maßik penig kőz adomany. Sajat adomanya az Kiralynak ez, mikor valamely joßag ßakad az Kiraly Coronara, és azt az Kiraly valamely hűvenek jambor ßolgalattyaert, avagy bőczűlletes joßagaert, őrőkben fiurol fiura adgya. Kőz adomannak penig azt mondgyak, mikor ßolgalattya felet, az Kiraly bizonyos ßumma penzben is kőtt valamely hivenek joßagot: Es ez fele adomant egy ßoval ßalagnak, avagy ßalagul valo el keresnek mondhattyuk. Mert az mint ez előt ßollek az Magyari Coronanak meltoßagarol Kiraly ő Főlfege minden meg holt, avagy magva ßakat embernek joßagaval ßabad mindenkepen, akar maganak akarya tartani, akar penig maßnak ajandekozza, avagy ßalagoßitßa és kőlße. Hogy peniglen az embereknek gonoßaga bűntetlen ne maradna, és hogy az nemeßegnek és paraßtßagnak kűlőmb bőczűleti lenne: Tovabba hogy az hűßegnek és hitetlenßegnek kűlőmb jutalma lenne. Az hitetlenek engedetlenßeget, és az latroknak az ő gonoßagokra valo ßabadßagot, hogy az mi eleink meg ßoghatnak, és meg előzhetnek, kőzőnßeges akaratbol, mind az tőrvenynek erőßegeért, mind peniglen az hazanknak jovaert, és megh maradaßaert vegeßtek és rendeltek ezt, hogy nem czak az magva ßzakadtak joßága (az mint meg iram) hanem minden partoßoknak joßága, kik ez Orßagnak jo allapattyat meg haboritanak, avagy Kiraly ő főlfege meltoßaga ellen, fel fuvalkodvan engedetlenek volnanak, es mas embert tőrventelen, hatalmaßul, es vakmerőkeppen mernenek haborgatni, ez feleknek jovok męg ugyan eltekben ßzallyon az Kiralyi Koronara: ez okon hogy az gonoßzok bűnteteßet az emberek latvan, nemellyek meg rettennyenek, nemellyek peniglen, az kiknek az

dibus destitutorum, ac deficientium, liberam (prout voluerit) disponendi, pro se scilicet reservandi, vel alteri cui maluerit conferendi, aut inscribendi, plenariam semper habet potestatis facultatẽ. ET NE pravorum hominum patrata malitia impunita relinqueretur, Neve Nobilitas & rusticitas æqualis æstimationis censeretur: rursus nè fidelitas ac infidelitas simile præmium sortiretur. Ad conterẽdam igitur infidelium proterviam, & rebellionem, pravorumq́ & flagitiosorum hominũ malè agendi licentiam reprimendam, majores nostri, non solum jura possessionaria aliquorum in semine (ut [a] dictum est) deficientium: verum etiam contra statum publicum regni hujus, ex eoq́ in despectum dignitatis Regiq́ majestatis cõtumaciter sese erigentiũ, ac alios præter juris æquitatem absolutè temerarieq́ turbantium, ad sacram coronã dicti regni Hungariæ consequenterq́ collationem Regiam (etiam [b] superviventibus illis) devolvenda esse, tum juris rigore exigente, tum verò reipublicæ utilitate exposcente communi decreto sanxerunt, atq́ statuerunt, Ut exemplo punitionis scelleratorum, alii terreantur, alii vero

// Dr autsotte lehet coronati Regis Hung in 2da parte Tit. quoad jus modo ad collationem Suæ Matt. de bolo

Castigatio malorum. Par. 3. T. 32.

[a] *Par. 1. T. 10. Par. 1. Tit. 24. & 28.*

[b] *Par. 1. Tit. 14. 24. & 28.*

Donationes aut per notã

aut per defectum impetrantur.

ad opera fidelitatis exercenda atq; peragenda, si quibus forsitan talia bona collata fuerint, ferventius accendantur.

DE CASIBUS NOTAM infidelitatis afferentibus.

TITUL' XIIII.

Par. 2: Tit. 4. 75.

SUnt igitur casus isti, & vocantur Notæ infidelitatis, in quibus Regia majestas, bona aliquorum, eisdem superviventibus, cui voluerit, de jure, libereq; donandi habet facultatem.

Quiq; casus. Par. 3. Tit. 19. & 21. P. 2. T. 75.

PRIMUS est de crimine læsæ Majestatis, si quis videlicet impias manus in personam Principis nostri injecerit, vel capiti ejus gladio, aut veneno insidiatus fuerit, sive murũ aut domum, in quo Princeps ipse extirerit, violenter invaserit.

SECUNDUS casus est, si quis evidenter se erigit & opponit contra statum publicum Regis & coronæ.

Par. 1. T. 9.

Hæc tamen [a] erectio, seipsum juste defendendo, notam afferre non intelligatur.

Falsis literis habet actum in 2 p. T. 17.

ITEM qui conficit falsas literas, vel falsis literis evidenter utitur in

az illyen gonoz tevők joszagat adandgya az Kiraly az ő hűsegekben, és szolgalattyokban alhatatosban meg maradgyanak.

AZ ESSETEK, mellyek hitetlensegnek Notajat hozzak.

XIIII. TITUL.

ILlyen dologert esnek penig az emberek hitetlensegnek notajaban, kiknek jobagokat męg eltekben: Kiraly ő felsege, tőrveny szerint szabadon el adhattya.

ELSŐ Kiraly ő felsege megh sertesenek nevestetik, mikoron tudni illik, valaki az mi Fejedelmünk szemelye ellen hitetlenül tamadna és hatalmaskodnek, avagy fegyverrel feyere tőrne, avagy megh etetne, avagy az keritest, avag az hazat melybe az Fejedelem volna hatalmasul ostromlana.

MASODIK mikor valaki lathato-keppen magaban fel fualkodik, és az orßag kőzenseges allapattyat meg haboritvan, az Kiraly és Korona ellen tamadand. Ha ki mind az altal maga oltalmaban, és igassagaban engedetlennek talaltatik, ez okon nem esik notaban.

ITEM Az ki hamis levelet czinal, avagy hamis levellel nyilvan

nyilvan ęl az tőrvenyben. Avagy hamis peczetet faragtat és aval ęl.

ITEM az ki ál penzt veer, avagy tudvan vele ęl, és lathatokeppen azfelet bőven kapnak az kezeben.

ITEM az kik meg őlik, avagy vęret onttyak negyed iziglen vęrßerent valo Attyok fiainak. Azok is kik attyokat annyokat, feryeket, és felesegeket meg őlik. De ezt ugy kel ęrteni, ha tőrven nelkűl és hamissan czelekednek.

ITEM Az kik vęrßerent valo attyok-fiaival vetkeznek negyed ißig: Avagy mustoha anyockal, és vęr ellen, ha az vetek nyilvannak talaltatik lęnie, és męg meg is leveletitetne.

ITEM Az kik tűzet vetnek avagy faluknak, jobagoknak, s hazaknak gyutogatoi.

ITEM Kik idegen dulo fosto nepet, avagy soldosokat, hoznak be ez orßagban, és hadat inditanak, ez Orßagnak bekesseges allapattyat hog meg haborgassek.

ITEM Az kik az Kiraly uti hitt levelet meg nem bőczűlik és meg haborgattyak, ha rejajok meg bizonyithattyuk.

ITEM Az kik sajat Urok Varat, vagy erősseget el arulyak. Avagy ez Orßagbelieknek

De Poena conditionis q cuderet fa Moneta & et Aur Matth. 3 4 64 Au

tur in judicio. Aut qui sculpit, vel utitur falsis sigillis.

ITEM Cusores falsarum monetarum, vel eisdem monetis scienter & publicè, in magna quantitate utentes.

ITEM occisores, vel vulneratores fratrum, ac consangvineorũ suorum, usq; ad quartum gradum inclusivè. Nec non patricidæ, uxoricidæ, ac mariticidæ. Veruntamen uxoricidium, & mariticidium intellige præter juris processum & æquitatem patratum.

ITEM stupratores consanguinearum, similiter usq; ad quartũ gradum inclusivè. Aut novercarũ violatores, Incestuosi, dum fuerint evidenter convicti, vel proscripti.

ITEM incendiarii publici villarum & possessionum.

ITEM inductores exterorum hominum spoliatorum, vel stipendiariorum ad disturbandum internum regni statum.

ITEM violatores literarum fidei publicæ, vel salvi conductus, dum evidenter fuerint convicti.

ITEM Traditores castrorum dominorum propriorum. Nec non expugnatores, & interceptores, aut

ſubtractores caſtrorum, vel caſtellorum, aut aliorum fortalitiorum quorumcunq; regnicolarum, dum evidenter fuerint convicti.

ITEM interemptores, captivatores, verberatores, vel vulneratores judicum ordinariorum regni, & eorundem vices in judiciis gerentiũ.

ITEM occiſores litigantium, ſeu cauſantium, ſive ad Regiam majeſtatem, aut ad octavas, vel brevia judicia, ſive ad ſedem judiciariam alicujus comitatus, aut alia quæcũq; loca judiciorum, ad cauſarum ſcilicet perſecutionem proficiſcentiũ, vel ad diætam, & conventionem generalem, de Regio edicto celebrandam, venientium, & accedentium.

ITEM Occiſores, vulneratores, aut verberatores hominum Regiorum, ac teſtimoniorum capituli, vel conventus, in executione aliqua procedentium.

ITEM publici hæretici, damnatę ſcilicet hæreſi adherentes.

ITEM mutilatores membrorũ, & eruitores oculorum, præter Banos, Vayvodas, & alios honores in confinibus regni tenentes.

ITEM amiſſores caſtrorum finitimorum regni.

ITEM adminiſtratores armorum &

nek Varait Caſtellyit avagy erőſſeget, meg ſzallyak, meg veſſik, avagy meg lopjak, es ez dolgot raytok el erik.

ITEM, Az kik meg ölik meg fogyak, meg verik, avagy vęret onttyak az Orßag Birainak, avagy az kik az tőrvenyben kepekben ßoktanak úlni.

ITEM, Az kik az pereſſeket meg ölik, mikor avagy Kiralyhoz ő Felſegehez, vagy az Octavara, vagy az rővid tőrvenyre, vagy az Warmegyere, avagy egyeb tőrveny es ßekes helyre tőrvenkőzni: Avagy Kiraly parancsolattyabol valamely bizonyos hagyot napra, vagy Orßagos gyúleſre mennenek.

ITEM, az kik meg ölik, ſebhetik, avagy verik, az Kiralyi embert, avagy Captalanbol, avagy Conventből valaßtot ßemelt, mikor az Kiraly levele mellet exequutiora avagy eleg tetelre megyen.

ITEM, Nyilvan valo eretnekek, kik meg vetet velekedeſekhez ragazkodnak.

Item, Kik valakinek tagjait metelik vagjak, avagy ßemet ki tollyak, az Banoktol, Waydaktol, es egyeb vegbeli Tiſztartoktol el valvan.

ITEM, Kik ez Orßagnak vegh Varait el veßtik.

ITEM, Kik ez Orſzagra terő ellenſegnek, ugy mint az Tőrő-

Tőrőkőknek, avagy fegyvert ßerzenek, avagy eleſſel taplalyak őket.

VEGEZetre az kik meg haborgatnak, fognak, avagy meg foßtanak azokat, az kik Poganyſagbol ki térven Tőrők orßagbol, ez mi Orßagunkbol ßőknenek, es kőztünk meg akarnanak maradni.

HOGY AZ LAtroknak, Lopoknak, es gyilkoſſoknak joſzagat Kiraly el nem adhattya.

XV. TITUL'

EZ meg mondod eſſetekből ez kővetkőzik, hogy az Lopoknak, latroknak, Tolvayoknak és ezfele dulo foßtoknak, gyilkoſoknak, és az kik az kivűl, az mint meg mondok nemes embernek vęret ontanak, vagy meg vernek, vagy hazokra hatalmaſul mennenek, avagy joßagokat és őrőkſegeket, avagy hatarokat dulnak, vagy el foglalnak, ez fele gonoz tevőnek joßaga az Kiralyra nem ſzal, ſem az Kiraly maſnak el nem adhattya. De mind az altal ez feleket az Kiraly tőrveny ßerint halalra és Fejek veßteſre itilheti, ugy mint az lopokat z kaßto-fara, az Tolvajokat kaora vagy kerekre, az többit penig

& victualium Turcis, & aliis infidelibus, regni ſcilicet hujus æmulis, & hoſtibus.

ITEM turbatores, detentores, & ſpoliatores illorum qui ſectæ eorum damnatæ renunciantes, ex Turcia ad iſtud regnum confugiunt moraturi.

QUOD BONA LAtronum, furum, & homicidarum, Donationi Regiæ non ſubjaceant.

TITULUS XV.

EX præmiſſis itaq; caſibus ſubſequitur, quod furum, ac latronum, ſeu prædonum, & aliorum ejuſcemodi ſpoliatorum. Item homicidarum, & alio modo Nobiles vulnerantium, ſeu verberantium (demptis* caſibus prædeclaratis) domoſq; eorum violenter invadentium: nec non poſſeſsiones, & jura poſſeſsionaria, territoriaq; aliorum deprædantiũ, vel occupantium bona & jura poſſeſsionaria, in Fiſcum Regium non devolvuntur, neq; collationi Regiæ majeſtatis ſubjacere dinoſcuntur: ſed tales capitali duntaxat ſententia, fures ſcilicet patibulo, prædones vero palo, vel rota, cæteri

Par. 3. T. 32.

Par. 1. T. 14

Pœnæ publicæ. Par. 2 Tit. 12.

Par. 3. T. 32.

cæteri autem gladio, juxta ſcilicet eorum demerita, ſunt feriendi atq; puniendi. Bona verò, & jura poſſeſsionaria ipſorũ (ſi morte damnati fuerint) in filios, vel illis non exiſtentibus, in fratres eorum, in generando efficaces & ſufficientes, aut alios legitimos eorum ſucceſſores, derivantur. Ubi autẽ gratia Regia illis conceſſa, & ſententia nihilominus executa fuerit: tunc jura ipſorũ poſſeſsionaria à manibus Judicis, & adverſæ partis, ad inſtantiam ſcilicet cujus ſententia lata extiterit, per filios, aut fratres ipſorum generationales, vel alios ſucceſſores legitimos, [a] æſtimatione communi mediante, redimuntur, prout in ſententiarum ſeriebus in ſecunda parte, clarius dicetur.

Capitaliter damnatis qui ſuccedant.

Par: 2. T. 57.

[a] *Par. 1. Tit. 16. & Par. 2. T. 43. & 56*

peniglen Fő vetetre, ki ki mint erdemli. Ezek penig jobagok és őrökſegek, ha őket meg ölik fiokra, avagy ha fiok nem lejend, vęr ſerint valo Attyokfiaira, avagy egyeb tőrveny ſerint valo őröckeſsire ſál. Ha peniglen az Kiraly meg kegyelmezend nekiek, mind az altal az peret, az Sententianak erejevel el jarand, ackoron ez feleknek őrökſeget az Birotol, es az pereſtől, Ki az Sententiaval el jart, az fiai avagy attyafiai, es az kikre az őrökſeg nezne, kőz bőcsel hozzajok valhattyak, az mint erről az ſententiaknak rendiben, iraſomnak maſodik reſzeben nyilvabban ſolunk.

QUOD DIFFERENTIA ſit inter notam infidelitatis, & ſententiam capitalem dupliciter.

TITUL' XVI.

1. *Differentia. Per Notam infid: amittitur Caput & hæreditas. Par: 2. T. 75.*

DIfferentia itaq; eſt inter notam infidelitatis, & ſententiã capitalem dupliciter. PRIMO, quia per notam infidelitatis, & caput, & hæreditas, ſeu perpetuitas omni-

HOGY KETFELE kűlőmbſeg vagyon, az hitetlenſeg notaja, es az főben jaro ſententia kőzőt.

XVI. TITUL'

Kűlőmbez azert az hitetlenſegnek notaja, az főben jaro Sententiatol ket kepen. ELSŐben, mert az hitetlenſegben eſſet ember mind fejet es őrőkſeget, az az, minden jovait es

es jobagat, őröckőn őröcke el veſzti, es az mely ſayat reſze volna őrőkſegeben, męg ha hitetlenſegeert feiet vennekis, ſoha ſem fiaira, ſem nemzetſegere nem ſaal: affeleknek az ő nemzetſege, es czimere az ő hitetlenſegenek gyalazattyara, viſontag az húſegnek es tőkélletes jobagnak őrők dicsiretire, az hitetlen embertől mindeneſtől fogvan el ſakad, es el idegenúl, jobaga is ſoha maradekira nem ſaal.

MIND az altal itt oly fiakrol ſollunk, az kik az hitetlenſegnek idejen, immaron ez vilagban voltak, es nem affelekről az kik az utan ſűletetnek. Mert bator az Attya notaban eſſet legyen-is, es ſententiat ſolgaltatot legyen az feyere: mind az altal hogy ha az Kiraly mind feyenek ſmind jobaganak meg kęgyelmezend, es jobagaban meg maradhat, az mely fiai az utan ſűletetnek meltan és tőrveny ſerent, őrőkőſsők lehetnek, az attyok jobagaban.

DE azert Kiralynak ezen kegyelme, az hitetlenſegben eſſet embernek nemzetſeget (az hitetlenſeg utan lőtt fiaitol meg valvan) az meg ſententiazot embernek jobagaban őröckőſſe nem teſi. Męg az

omnium bonorum, juriumq; poſſeſsionariorum infidelis hominis amittitur, & nunquam hæreditas ipſorum jurium poſſeſsionariorum, ad portionem ſuam cedentium, in filios vel fratres generationales talis infidelis, aut labe infidelitatis aſperſi, obfuſcatiq;, & condemnati hominis (ſi etiam capite plecteretur) de cætero revertitur: Immò genealogia ſua, vel generationis ſuæ propago, in ignominiam contentumq; infidelitatis, & in laudem præclaræ virtutis, illibatæ fidelitatis, quantum ad devolutionem bonorum, à ſe perpetuò aliena efficitur.

FILIOS tamen intellige jam natos, & non naſcituros. Nam poſt paternam condemnationem, ſeu labæ infidelitatis ejus innodationẽ, filii naſcituri, in juribus paternis (ſi gratiam Regiam, & dominium adhuc bonorum ſuorum pater eorum conſecutus fuerit) meritò, ritęq; ſuccedunt.

Poſtumi Par: 2. T. 62.

GRATIA tamen hæc Regia ad ſucceſsionem mutuam, quantum ſuper devolutione bonorum generationi ſuæ (demptis filiis poſt condemnationem procreandis) in nulla parte ſuffragabitur. Nec trahit alios fi-

Vide Par: 1. Tit. 20. 49. & 56. 65.

x Part: 2. Tit. 12. Filiarũ jus ſemp ſalvum. mſta

os filios prius natos, vel fratres generationales ipſa gratia cum condemnato illo, ad priorem ſucceſsionis eorum ſtatum, niſi mutuus ſuper devolutione bonorum ex novo contractus per faſsiones inſtrumentales inter eos ſequeretur, & conſenſus ſuperinde Regius, impetraretur. Hoc enim modo & non aliter mortua, & amiſſa ſucceſsio vivificabitur, atq; inſtaurabitur.

Per Sententiam Capitalem ámittitur caput. Bona nonámittuntur.

PER ſententiã verò capitalem, proprietas & hæreditas bonorũ ac jurium poſſeſsionariorum non amittitur, Sed ſi ſententia condemnatus quiſpiam extremo ſupplicio punietur, tunc univerſa bona, & jura ſua poſſeſsionaria, in filios (ſi habuerit) vel fratres ſuos propinquiores, aut alios legitimos ſucceſſores, ſimpliciter devolvuntur. Si autem gratiam Regiam meruerit, & executio ſententiæ nihilominus per adverſam partem peracta fuerit: tunc eadem jura poſſeſsionaria filii, vel fratres, aut alii legitimi ſucceſſores, æſtimatione (ut præfertur) communi, in termino, per judicem ad id præfigendo, ad ſe redimendi habent authoritatem.

II. Differ.

ALIA inſuper differentia inter notam

az nota elõt valo fiai-is, és vęr ſierint valo attyafiai, ſem lehetnek az hitetlen ember joßagaban õrõckeſſek ollyan modon, mint ha notaban nem eſſet volna, bator ha ßinten az Kiraly kegyelmet adna-is az hitetlenſegrõl nekie. Mind azon altal illyenkepen õrõckeſi lehetnek, ha egy-maſſal kõteſt és vallaſt tejendnek, hogy joßagok egy-maſra ßallyon és ßakkadgyon, és effele kõteſekre az Kiralytol conſenſuſt és engedelmet nyernek, hogy õ is javallya vegezeſeket. Mert egyedúl csak ez lehet orvoſſagok, hogy az hitlenſeg miat el veßet õrõkſeget, egy-maſnak meg nyerheſſek, és hellyere allathaſſak.

De az fõben jaro ſententia miat az bũnõs ember jovainak tulaydonſagat, és joßagat el nem veßti, hanem ha feyet veßik is, az utan minden joßaga fiaira, (ha volnanak) avagy kõzel valo attyafiaira, és utanna valo õrõckeßire ßál. Ha peniglen Kiraly meg kegyelmezend nekie, és mind az altal az peres az ſententiaval ugyan el jarand, ackoron az bũnõs ember reßere valo joßagot, vagy fiai, vagy attyafiai, avagy egyeb igaz õrõckeſſe kõz bõczel valthattya hozzajok, az Birotol bizonyos napot kerven, mikor fizeſſek meg az bõczet.

Vagyon ezfelett mas kũlõmbſeg-is ez ket fele ſententia kõzõt, mert az fõben jaro dologban, az meg ſententiazot fęl az õ pereſevel ſententia ki-mondaſa utan-is meg bekelhetik, (de azt ertſed affele ſententiaknak veghez vitele elõt) ès ha igy meg bekelhetik pereſevel, az Kiraly kegyelme nelkúl-is ment ember lehet, és az Biro ſem nyulhat jovaiban és joßagaban.

Hitetlenſegnek notajaban penig az ki eſſendik, bator ha azzal meg bekelendik-is, az ki ellen vetet volna, az fellyúl megh mondot dolgokban is, mind az altal magat attol meg nem ohattya, kinek az Kiraly joßagat el atta, hogy az ne haborgatna. Mert ez Orſzag tõrvennyenek erõſſege és Kiraly õ Fõſege meltoſaga, ki ellen az hitetlen ember vetet, az Kiraly adomanya ßabadſagot ad annak, az ki effele hitetlennek joßagat el kerendi, hogy vele põrelheſſen, és joßagat tõrveny ßerent el veven, ſajattyava teheſſe.

KIK LEGYENEK ES KIT mondgyunk õrõckõſſeknek és maradekoknak. Es minemũ joßag ßallyon czak ferfiu agra es minemũ illeſe mind az két agat.

TIT-

notam & ſententiã eſt, quoniã condemnatus homo, cum adverſa parte, etiam poſt latam & pronunciatam ſententiam (ante tamen ejuſdem ſententiæ executionem) ſi concordaverit, aut concordare poterit: tunc illi neq; gratia Regia eſt neceſſaria, neq; judex ſe in dominium bonorum ac jurium poſſeſsionariorũ ipſius ſententiati hominis ingerere poterit.

Concordare cum adverſario licet. Par. 2. T. 57.

NOtam tamen infidelitatis ſi quis incurrerit, ſi etiam cum eo, quem in caſibus prænarratis læſit, plenè concordaverit, ab impetitione tamen illius, cui Regia Majeſtas bona, & jura poſſeſsionaria, per aliquam notam contulit, ſe præcavere non poterit. Ex juriſditione etenim ſacræ coronę regni hujus, contra cujus utputa dignitatem authoritatemq; infidelis ipſe deliquit, & ex conſequenti collatione Regiæ majeſtatis, impetrator ejuſcemodi bonorũ & jurium poſſeſsionariorũ, liberã agendi procedendiq;, & ea bona, juris ordine obſervato, pro ſe vendicandi & appropriandi plenariam habet poteſtatis facultatem.

Par. 1. T. 14.

QUI SINT ET INTELligantur Hæredes & poſteritates: & qualia bona ſolum maſculinum, qualiave utrunq; ſexum concernant.

E TIT-

TITUL' XVII.

CÆterum, quia ab inceptæ materiæ profecutione (ob occurrentem, & quidem neceſſariam notæ, & ſententiæ in hoc loco declarationem, pariter & diſtinctionem) digreſsionem feci, Igitur ad Donationum Regiarum evidentiorem explanationẽ revertendo, & primo clauſulam illam: ſine hærede decedentium, vel in ſemine deficientium declarando.

NOtandum eſt, quòd quamvis appellatione poſteritatum, omnes de jure Patri vel Matri ſuccedere debentes, etiam poſthumis incluſis, ſive mares ſive fœminæ ſint, intelligantur: Prolium verò nominatione tam filij quam filiæ jam natæ, vel nati, poſthumis excluſis, ſignificentur, Liberorum autem nuncupatione & filij & filiæ, nepotesq; & neptes pariter contineantur, tamen de vetuſta & approbata regni hujus noſtri conſuetudine, hæredes, ſolummodo filij legitimi, qui juribus paternis hæreditariis ſuccedere ſolent, intelliguntur: licet in caſu, quo bona, & jura poſſeſsionaria paterna, vel etiam materna, utrumq; ſexum, tam ſcilicet mares, quàm etiam

XVII. TITUL'

TOvabba mivel hogy még az ket fele ſententianak kúlömbſegeről ſollank, az el kezdet dolgot, tudni illik, à Kiraly adomanyarol valo iraſomat egy keveſſe ſélben hattam vala: Moſtan azert az elöbi iraſomnak nyilvabban valo meg magyarazaſat veſzem elö, es meg mondom mit kellyen ertenünk, holot az Kiraly adomanyarol azt iram, hogy minden ember joſaga ki örökös nelkúl magtalanul meg hal, Kiralyra ſál, mit jegyezzen itt az örökös.

IT azert eſünkben vegyük, hogy jollehet maradeknak avagy czemeteknek mondgyuk az attyaknak avagy annyaknak örökes fiait és leanyit, még ha az attyanak halala utanna-is lennenek ez vilagra: Az magzatokon mind fiakat és leannyokat ertſünk, azoktol meg valva, kik az attyok halala utan ſületetnek. Gyermekeknek mondgyuk penig mind az meg regzet fiakat, leanyokat és unokakat, mind az altal ez mi Orſagunk regi (örökeſſeknek) ſockaſſa és törvenye ſerent, örökeſſeknek czak az fiakat mondgyuk, kikre tudni illik, az attyok joſaga ſokot ſallani: Noha olyban, hollot az attyai avagy az annyai joſag-is mind az ket agat illetne, ez okö az

az leanyokat-is, örökkeſſeknek mondhattyuk, noha kivaltkepẽ az örökeſſen czak az fiakat erttyük. Mivel hogy penig az Attyai joſag nem mindenkoron ſolgal az leany agra-is, annak-okaert az leanyokat inkab mondhattyuk maradeknak, hogy ſem mint örökeſſeknek De még maradeknak-is, nem ezokon mondgyuk, hogy az fiackal egyetemben az Attyok joſagaban, mindenkoron örökeſſek lehetnenek, hanem hogy az fiackal egy vęrek tagok, és hogy neha mind az attyoknak, ś mind annyoknak joſagaban, ök-is reſeſſek, és örökeſſek.

Mert az leany agat, czak ez fele joſag illeti, mellyet vagy attya, vagy annya penzen vött volna: Avagy az mellyet attyanak és annyanak Nemes ember halalaert, attak volna: Tovabba, mikor az leany negyednek ki fizeteſeert, egy darab joſagot örökben ſakaſtananak az leany agnak: De az Battya, és töb attyafiai akkarattyabol, kikre azon örökſeg és joſag nezne: Avagy az mely joſagban az leany agat, az ö vęr ſerint valo attyafiai engedelmeböl, az Kiraly fiui aga örökölſe tenne mind az ket agra: Eſſele joſzag mind az ferfiu és leany agra ſolgal.

De etiam fœmellas concernere dinoſcuntur, Hæredis nomen ipſe quoq; filiæ (licet impropriè) gerere permittantur. Filiæ itaq;, quià non omnibus bonis, juribus paternis participant, ideò rectè non hæredes, ſed poſteritates potius nuncupantur. Et poſteritates quoq; dico nuncupari, non quantum ad jurium paternorum communiter & ſemper devolutionem, ſed quantum ad ſanguinis propagationem, & in caſibus quibus legitimè ſortiuntur bonorum paternorum, vel maternorum ſucceſsionem.

NAm jura duntaxat poſſeſsionaria, pecuniis paternis aut maternis empta & comparata: Præterea in homagium alicujus interempti nobilis data & obligata, cæterum pro jure Quartalitio, ſeu in ſortem reſtitutionis quartæ puellaris perpetuò collata & inſcripta, dummodo hujusmodi perennalis inſcriptio Quartalitij non ſit in præjudicium fratrum, vel aliorum ritè ſuccedentium facta. Item, Illa etiam jura poſſeſsionaria, in quibus aliquæ puellæ vel fœminæ per Regiam majeſtatẽ (ſine tamen præjudicio fratrum generationalium) in veros ſucceſſores, quo ad utrũq; ſexum præficiuntur, jus fœmineum æquè, veluti maſculinum ſequuntur.

ALia vero vniverſa jura poſſeſſionaria, qualitercunq; acquiſita, ſolummodo juri maſculino deſerviunt. Et dixi notanter, pecuniis paternis, vel maternis empta. Quoniam in bonis & juribus poſſeſſionariis, pecuniis aliquorum fratrum comparatis, puellæ ſeu fœminæ, ſorores videlicet eorum, nil juris habere poſſunt, neq; collaterali modo ipſæ fœminæ ſuccedere, aut portionem aliquam acquirere permittuntur: ſed juribus tantum de paternis, aut portionem congruentem, in caſibus immediatè præſcriptis, aut jus Quartalitium pro ſe requirendi habent authoritatem. Dixi etiam, quo ad utrunq; ſexum, pari modo notanter. Nam in caſu, quo Regia majeſtas puellam, ſeu mulierem aliquam, in juribus paternis, vel etiam fraternis (ſi frater ipſe hæredibus careat, & præfectioni conſentiat) in verum hæredem, & ſucceſſorem maſculinum ſimpliciter præfecerit, non inſerendo ſcilicet in literis præfectionalibus utrunq; ſexum: tunc hujuſmodi jura poſſeſſionaria, mortua ipſa muliere, ſolummodo in filios (ſi habuerit, aliter autem rurſus in Fiſcum Regium) devolvuntur, & filię ſuæ juribus duntaxat earum Quartalitiis, de eiſdem, juxta hujus regni

Filiæ in quibus non ſuccedunt.

I. Par. 1. Tit. 18.

II. ut hîc.

III. Par. 1. Tit. 73.

IV. Par. 1. T. 28 & 96.

V. Par. 1. T. 21. & 102.

Præfectio puellarum.

pra Tit. 7.

Par. 1. T. 78.

ſimili infra Part 1. Tit. 48

DE az kivûl mindenfęle jofag, akar mint kereſtek legyen, czak ferfiu agat illet. Ennek penig oka vagyon, miert mondam azt, hogy az attyok és annyok penzen vętt jofagaban ęrękeſſek az leannyok, mert ha az battyai kęzżûl valamellyik penzert joſzagot ſerzend maganak, az leany agnak, akar nenye akar huga legyen avagy aſſony-emberis, ezfele joſzaghoz ſemmi kęzi ninczen, és az battya melle nem alhat, hogy ezfele joſzagbol reſt kevanyon, és veheſſen oldalol valo attyafiatol: hanem czak az attyai joſzaghoz nyulhat, melyből az mint rendel meg iram, avagy reſet veheti ki jofagul, avagy czak leany negyedet kevanhat. Eztis mondom amà cickel felől, *utrumq; ſexum*, az az, mint az ket agat, melyet ha bętű ſerent az kiraly leveleben irnak. Illyen dologban, mikor Kiraly ő Felſege egy leànt, avagy aſſonyallatot, az attya vagy attyafiai ackarattyabol (ha az attyafiainak ęrękeſſe nem leend, és ez dolognak enged) fiui aga és ęrękeſſe teſi, de az levelben ha mind az ket agat meg nem nevezi, és bętű ſerint be nem irattya: tehat az fele leany avagy aſſonyember halala utan, az jofag kiben fiu aga tęttek volt czak az fiakra ſál, (ha penig fia nem leend, az Kiraly kamorara ſál) és ha

leanyi volnanak is, ez Orſag tęrvennye ſerint, czak negyedet vehetnek, ez illyen jofagbol.

AZ SZOLGA lattal nyert Joſzag, mi okon nem illet leany agat.

XVIII. TITUL'

HA penig valaki okot kerdi, hogy az ſolgalattal talalt jofag, miert nem illet leany agat? Erre ez az felelet: Mivel hogy az Magyar Orſzag, hozza tartozo Orſzagockal egyetemben, eleitől fogvan, az ellenſegnek torkaban volt, és fegyverrel oltalmaztak, és az joſzagot ez okon nagyob reſre, fegyverrel, és vęrek hullaſſaval talaltak az mi eleink, és moſt-is ugy talallyak. Az Aſſonynepek penig és leannyok az ellenſeggel nem ſoktak vinni, ſęrre elegtelenek is, ez okon azfele joſzag leany agat nem illet.

VIZONTAG, AZ penzen vętt jofag, miert illet mind leany, mind fiu agat.

Ha

conſuetudinem provenire debentibus, contentari debebunt.

QUARE IURA POSSESſionaria ſervitiis acquiſita, jus fœmineum non ſequantur.

TITUL' XVIII.

Homo feminei ſexûs bona acquirens facto ſibi bene quo jure ſuo ppria acquirere habeat.

SI autem quæratur, Quare bona, ac jura poſſeſſionaria ſervitiis acquiſita, jus fœmineum non ſequantur? Reſponde, quòd ideo, quia regnum iſtud Hungariæ, cum partibus ſibi ſubjectis, in medio, faucibusq; hoſtium ſitum, & poſitum eſt, quod gladio ſemper & armis tutari defendiq; ſolet, bona etiam, & jura poſſeſſionaria (ut communiter) arte militari, ſanguinisq; effuſione, progenitores noſtri acquiſierunt, & modo quoq; acquiri conſueverunt. Mulieres autem & puellæ armis militare, cum hoſtibusq; decertare non ſolent, neq; poſſunt. Et ob hoc bona ipſa juri fœminæo non deſerviunt.

Hungaria in faucibus hoſtium poſita.

Par. 1. T. 19. & 99.

E CONTRA, CVR IVra poſſeſſionaria pecuniis empta, jus fœmineum æquè ac maſculinum concernant.

TITUL' XIX.

SI verò é contrario quæratur. Cur jura poſſeſsionaria, pecuniis (ut præmiſſum eſt) paternis, aut maternis empta, jus fœmineum æquè ac maſculinum concernant? Dic, quòd ideo, quoniam pecuniæ inter res mobiles computantur: de rebus autem mobilibus, tam paternis, quam etiam maternis, & filij, & filiæ æquales portiones ſortiuntur: & ex conſequenti etiam de bonis, & juribus poſſeſsionariis hujuſmodi pecuniis, de quibus, utpote decedente patre, vel matræ, filiæ portionem habere debebant, comparatis, portiones congruentes ipſis filiabus dantur. Licet originem, & fundamentum conſiderando, quod etiam pecuniæ maximis ſervitiis, & laboribus, interdumq; ingenti ſanguinis effuſione acquiri, & congregari conſueverint. Et quod onerā bellorum, & defenſionē patriæ, mulieres ſeu puellæ per ſe gerere ſuſtinereq; non poſsint, etiam de emptitiis bonis, & juribus poſſeſsionariis, portiones perpetuas non merentur habere: nè tamen à ſucceſsione rerum & bonorum paternorum penitus excluſæ viderentur, fraternus amor, & dilectio filiorum, qua erga ſorores afficiuntur, & jure quoq; divino affici tenentur, permiſit filias portiones congruas, perennali jure, cum eis pariter de prænarratis bonis, ac juribus poſſeſsionariis emptitiis habere, & onera bellorum, tutelamq; patriæ, in hac parte maritis ipſarum impoſuit peragere, atq; ſufferre.

Par. 1. T. 17. Par. 3. T. 29.

Pecuniæ inter Res mobiles öputantz

Par. 1. T. 57.

Par. 1. T. 17.

Alia lectio: fraterno amore dilectione, qua erga ſorores permiſit filias portiones vino congruas habere ſequentia

XIX. TITUL'

HA penig azt kerdened, hogy az mint az elŏt meg iram, az attyai vagy annyai penzen vŏtt joßag, miert illeſſe mind az ket agat? Erre azt kel felelni: Mert ugy mond, az penz az ingo bingo marha kŏziben ßamlaltatik: Az fiaknak penig, és leanyoknak egyenlŏ reßek vagyon attyoknak és annyoknak ingo és bingo marhajokban: Kŏvetkezik azert hogy effele penzen vŏtt joßagbol, melybŏl attyok avagy annyok holta utan reßt vehetnenek, az leanyoknak portiojok ßerint illendŏ reßzt tartoznak adni. Ha mind az altal az penz kereſsſnek fundamentomat megh tekintyŭk, hogy nagy ßolgalattal faratſaggal, és vęres vereitteckel ßoktak az penzt talalni. Az hadakozaſra penig és hazanknak oltalmazaſara: ſem az aßßonyiallatok ſem az leanyok nem elegek. Erre tekintven męg az penzen vŏtt joßagbol és ŏrŏkſegbŏl-is, nem erdemlenék hogy reßt kevanhatnanak: Mind az altal, hogy az attyai jokbol és joßagbol mindeneſtŏl fogvan ki ne reßtetnenek, az attyafiui ßeretet kivel az fiak az ŏ Nenyekhez és hugokhoz, Iſten

paranczolattya ßerint-is tartoznak, vitte erre az engedelemre az fiakat, hogy az ŏrŏk aron vŏt joßagbol az leanyokis az fiackal egyetemben egyenlŏ reßt veheſſenek. Az hadakozaſt penig és hazanknak oltalmazaſat ŏ kepekben bizzak az ŏ feryekre és Urokra.

AZ HITETLENſegnek notajaban eſſet embernek, ha Kiraly meg kegyelmez, mind az ket agra valo joßaga az utan is, mind az ket agra ßolgale?

XX. TITUL'

ISmeglen kerdes tamad, hogy ha valaki hitetlenſegnek notajaval karhoztatik, ŝ mind az ket agra valo joßagot birt, minek utanna az Kiraly fejenek, és joßaganak meg kegyelmez, az kegyelem utan lŏt leanyokat egyarant illetie azon joßag az fiackal, avagy nem? Mivel hogy minden elŏbbi ßabadſagat az hitetlenſegnek notajaban eſſeſſe miat el veßtette volt. Az felelet ez, hogy egy arant. Mert az Kiraly kegyelme altal, az notaban eſſetnek minden elebbi privilegiomi, nezven az ŏ tŏlle valo ŏrŏckeſſekre és maradekira, meg élednek, és

UTRUM BONA, NOTA infidelitatis condemnati, utrunqué ſexum concernentia, poſt factam gratiam iterum utriqué ſexui deſerviant.

TITULUS XX.

ITEM quæritur, ſi quis in nota infidelitatis condemnatus fuerit, cujus bona, juraq; poſſeſsionaria ſexum, maſculinum ſcilicet & fœmineum contigiſſent, atq; ſecuta fuiſſent, & tandem ipſe condemnatus capiti ac bonis ſuis gratiam Regiam habere meruerit, utrum filiæ poſt gratiam naſcituræ, in bonis paternis æqualiter cū filiis ſuccedant, an non? Quandoquidem priora privilegia, per ipſam notam infidelitatis mortificata fuēre. Dicendum quod ſic; Quia per gratiam Regiam omnia privilegia priora ipſius infidelis, quantum ad hæredes

Par. 1. T. 16.

ac

Par. 1. T. 16. & 49. ac posteritates post se (directè tamen & non collaterali modo) sequẽtes, vivificantur, roburq; prioris firmitatis sortiuntur, & ex consequenti bona illa rursus utrunq; sexũ sequuntur. Nisi forsitan in literis gratiosis exceptio per expressum superinde fieret. Nam in potestate Principis consistit gratiæ collatio,

Par. 1. T. 37. & bonorum ipsorũ remissio. Quemadmodum igitur, & quibus sub conditionibus Princeps ipse gratiam fecerit, illaq; bona remiserit, sic etiam de cætero bonorum eorundem successio sequetur. De filiabus autem ante condemnationem paternam natis, nulla est quæstio. Nam illæ portiones suas ob patris delictum non amittunt: ad successionem tamen mutuam cum eo amplius (sicuti in série differentiarum notæ infidelitatis, & sententiæ capitalis prenaratum est) non deveniunt.

De simili quære at T. Tit. 16. Notatu

Filiarum jus semper salvũ

Par. 1. T. 16.

és ismeg az elõbi erejekbẽ maradnak, kibõl ez következik hogy azon jobagok ismeglen mind az ket agat illetik (de az egyenes lineaban és nem az oldal felt valokat) hanem ha az kegyelem levelben nyilvan valo emlekezet lenne felõlek, tudnia illik, hogy jobaganak kegyelme nem volna. Miert hogy az Fejedelem babad vele, mint adgya az kegyelmet, és mikepen ereßti meg mellette az jobagot. Az mint azert az Fejedelem adangya az kegyelmet, ésmeg ereßtendi az jobagot, az jobag-is ollyan-keppen bál eggyikrõl az masikra. Az leanyok felõl peniglen, kik az attyoknak meg sententiabassa elõt búllettettek semmi kerdes ninczen. Mert azok az õ reßeket, az õ attyok vetkeért el nẽ vetik: De azert az attyok reße berint valo jobagban rezessek nem lehetnek, az mint oda fel az hitetlensegnek notaja, és az fõben jaro sententia kúlõmbsegek felõl, megirtam.

AN BONA TUM PRO servitiis, tum pecuniis simul collata, utrunq; sexum sequantur.

TITUL' XXI.

QUÆritur ulterius, Si Regia majestas, aut quispiam Domi-

AZ MELY IOSZAGOT valakinek bolgalatert és penzeért is adnak, mind az ket agat illetie avagy nem?

XXI. TITUL'

TOvabba ezt is kerdhetik, hogy ha az Kiraly õ Felsege, vagy az Urak, avagy

vagy Nemessek kõzzúl valakinek avagy Varat, avagy Castelt, avagy Varost, avagy Fallut, vagy pusta hellyeket, hú bolgalattyaert, ès kedves voltaert ajandekozna; Ez mellet penig bizonyos summa penzben-is, mely summa az Donatioban avagy effele jobagrol valo kõlt vallas levelben nyilvan meg volna irvan, õrõkben adna avagy kõtne, effele jobag mind az ket agra bolgalnak, avagy penig czak az fiu agat illetne? Erre azt felellyúk, hogy czak az fiu agat illeti: Mert az jobagnak keressesében és talalasaban mindenkoron az fondamentomra, és az jobag gyúkerere kel tekintenünk és nem azagra avagy fiatallyara, annakokaert effele jobagnakis az fondamentomra tekintven, az az, Valakinek hú bolgalattyara, kinek illyen jobagot adnak: Igy nem penzen võt jobagnak, hanem Kiraly õrõk adomanyanak mondhattyuk. Mind az altal az leany ág-is effele summabol az õ reßet meltan ki veheti. Holot penig ollyan nagy summaban volna az jobag kõtve, hogy annyit nehezen erne: tehat azon jobagot az Orbagnak Biraja egy Captalannal avagy Conventel kõz bõczel intezek, és bõczúl-

Dominorum vel Nobilium, jus aliquod possessionarium, sive castrum, aut fortalitium, sive oppidum, villa, vel prædium existat, tum pro servitiorum exhibitione, vel beneficiorum & complacentiarum impensione, tum verò pro certa pecuniarum summa, in literis superinde Donationalibus, aut etiam Fassionalibus expressa, simul cuipiam perpetuò cõtulerit & inscripserit, utrum hujusmodi jus possessionarium utrunquè sexum sequatur: an autem masculino duntaxat sexui deserviat? Dicẽdum, quòd virilem solummodo sexum concernat, eò quòd bonorum acquisitio radicem semper adeptionis & consecutionis eorundem, non autem appendiculum, vel ramum respicit, propterea à radice acquisitionis, hæreditarium & non emptitium jus esse comprobatur. Veruntamen filiæ seu fœminei sexus homines, de ejuscemodi pecuniarum summa portiones suas meritò habere possunt. Vbi autem summa ipsa pecuniarum grandis adeò & notabilis esse videretur, ut jus illud possessionarium modo ante lata collatum, vix tanti valoris reputaretur; tunc jus idem possessionarium, per judicis & alicujus testimonialis loci homines, communi æstimatione medi-

Par. 1. T. 28. 57. 73. Item. Par 1. T. 47. 69. Item. 18. & 88.

anti, æſtimari & ſecundum hujuſmodi æſtimationis exigentiam, portio pecuniaria filiabus cedens, per filios reddi debet.

COROLLARIUM. Unde ex radice adeptionis bonorum elicitur, Quod frater quiſpiam vendens precio portionem ſuam poſſeſſionarium alteri fratri, in quem etiam alioquin jure generationis & ſucceſsionis hujuſmodi portio (venditore ipſo deficiente) devolvenda erat, eadem portio jus fœmineum non ſequitur. Et per portionem intellige etiam totalem poſſeſsionem, & plura alia jura poſſeſsionaria ſimilia. Cauti ſunt itaq; acquiſitores vel emptores bonorum, Prout enim literas ſuas formabunt, ita & bonorum ſuorum ſucceſsionem atq; devolutionem habebunt.

bőczúllyek meg, és ekkeppen kőz bőtſel fizeſſek ki az fiak az leannyok reſere valo ſummat.

Nyilvanſagnak okaert azert, az joſag kereſeſeből, illyen tanuſagot vehetünk; hogyha egyik attyafia az maſiknak oly joſagot adna el penzen, mely joſag az ő halala utan, ugyan vęr ſerint-is, arra az ő attyafiara ſallana, effele joſagban az lean àghnak reſe nem lehet. Męg ha nem csak reſi ſerint valo joſagot, hanem egeſi falut, avagy egy nehany rendbeli joſagot el adna is illyenkeppen egyik attyfiu az maſiknak.
Okoſok legyenek azert, az kik joſagot akarnak magoknak kereſni, avagy penzen venni, mert az mint iratattyak az joſagrol valo levelet, azonkeppen kel az joſagnak is egyikről az maſikra ſallani.

DE CLAUSULA DONATIONIS (per defectum ſeminis) quid per ſemen intelligatur.

TITUL' XXII.

QUONIAM in ſerie literarum Regiarum Donationalium conficiendarum, ſuper bonis, ac juribus poſſeſsionariis illorum, qui hæredibus deficiunt, hæc clauſula (per

AZ KIRALY ADOMANYABAN mikoron az levelben, az magva ſakadaſrol ſolnak, mit kellyen erteni az magon.

XXII. TITUL'

MIvel hogy az Kiraly Adomanyarol valo Donatio levelben, mikor valamely Embernek halala utā (kinek

(kinek őrőckőſſe nem volna) joſagat maſnak adgyak, ez Cikkelt mindenkoron az levelben ſoktak irni, hogy ugy mond, *ennek s-ennek joſagat magva ſakattul adgyuk, &c.* Annak okaert ſokkan illyen ertelemben vadnak ez cikkel felől hogy ha az fele meg holt Urnak avagy Nemes embernek leanyi maradnak: ugyan meg kellene az levelben nevezet ſerint irni, hogy *ferfiui agnak* magva ſakadaſaert atta el az kiraly az joſagot &c. Es mikor igy nem irnak az Donatiot, haſontalan volna és le ſallana: mivel hogy męg leanyi volnanak, és ez okon meg magva ſakatnak az ollyan embert nem mondhatnak: De kűlőmben kel ezt erteni, mert it az magon, czak az ferfiui agat, es nem az leany agat ſoktuk erteni. Heaban valo dolog volna azert azt odairni tőb beſeddel à mit annelkűlis az igenek érejen meg erthetünk. Ennek penig ugyan termeſet ſerint valo oka-is vagyon, mert mikor az ferfiui mag bőſegesb, akkor inkab mind fiak leſinek tőlle: viſontag az aſſony magvabol az leanzo.

Meltan mondhattyuk azert, hogy magva ſakadot annak (ha leanyi volnanak-is) kinek tőb ferfiu aga nem maradand. Innet vagyon, hogy az Nemes Attyatul, és paraſt annyatol valo

(per defectum ſeminis talis, vel talis, &c.) ſemper apponi, interſeriq; ſolet, Ideò putaverunt aliqui, quod ſi Dominus, vel Nobilis ille, qui deficit, filias poſt ſe reliquerit: tunc neceſſe ſit, in ejuſcemodi Donationalibus literis, per expreſſum deſcribere pariter & addere clauſulam (maſculini ſexus) ut contineatur in Donationis tenore, per defectum ſeminis maſculini ſexus, talis, aut talis, &c. Alioquin autem Donationē ipſam non valere, neq; impetratori talium bonorum ſuffragari poſſe: arguentes & allegantes, illum in ſemine (eò quòd filias habeat) nondum defeciſſe. Quod tenendum non eſt. Nam per ſemen virilis duntaxat maſculinus ſexus, & non fœmineus intelligitur. Fruſtra igitur & ſuperfluum eſt, id addere, vel apponere, quod etiam alioquin vocabuli virtus continet in ſe. Et ratio eſt, quia naturaliter ex ſemine viri ſuperabundanti (ut plurimum) maſculus concipitur: & è contra ex ſemine fœminæ, fœmina generatur.

REctè igitur dicitur is in ſemine defeciſſe (ſi etiam filias habeat) qui in virili ſexu defecit. Hinc eſt, quòd ex Nobili patre, & ignobili

matre generati filij, veri nobiles reputantur & patris familiam conditionemq; ſequuntur: ſed non è converſo, prout & ſuperius apertè declaravi. Verumtamen ſi bona & jura poſſeſſionaria cujuſpiã utrunq; ſexum manifeſtè concernũt, & uterq; ſexus deficiet: tunc ritè & commodè ponenda erit in Donatione Regia (Per defectum ſeminis utriusq; ſexus, talis &c.) ut in ea parte, per ſemen, ſucceſsio intelligatur.

Par. 1. T. 71. & 51.

valo fiak ugyan igaz Nemeſeknek tartatnak, és az attyok nem zetſegeben és allapatban mennek elő: De viſontag nem, az mint arrol oda elő nyilvan ſoltam. Mind az altal, ha valamely joſag mind az ket agra nyilvan ſolgalna, és mind az ket ág el fogyna: tehat akkor igazan és haſnoſſon bele irhattyak az Kiraly adomanyrol valo levelbẽ, *hogy ennek s-ennek mind az fiu és leany aganak magva ſzakadaſaert attak el joſagat*, mint hogy it az magon az ſucceſsiot avagy őröckeſſeget erttyúk.

QUANTO TEMPORE jus Regium duret, & præſcribatur.

TITUL' XXIII.

QUIA igitur Regia majeſtas, cunctorum Dominorum, Baronum, Magnatum, Procerumq;, & regni [a] Nobilium in ſemine deficientium, verus (ut præmiſi) & legitimus ſucceſſor eſſe cenſetur: Sunt igitur plures Dominorum & Nobilium, ac regnicolarum, poſſeſſionatorum ſcilicet [b] hominum, qui jura regalia pro ſe malè vendicantes, aut videlicet pignoris titulo, aut Faſsione invalida & inefficaci, vel Regio conſenſu indigente, & neceſſario:

a Par. 1. T. 3. & 10.

b Par. 2. T. 71.

Hic Tit. intelligitur Item contra celatores jurium Regiorum. quenti Tit. & ſub fin. jus Regẽ.

AZ KIRALY IGASſaga hany Eſtendeig tart, és mikor telik ki ideje.

XXIII. TITUS:

MIvel hogy az mint meg mondam, hogy Kiraly ő felſege mindenfele Uraknak fő Embereknek és Nemeſeknek valakiknek magvok ſzakadna, tőrveny ſerent valo őröckeſſe volna, erre valo tekentetekbe ſockan az Urak, és ez Orſzagbeli joſagos Nemeſſek kőzzúl, tudgyak hogy Kiraly igaſſaga fekzik joſagokban, de męg-is azt kőltik, hogy avagy ſalagul birjak, avagy bizonyos vallaſok, és Kőteſek volna felőle (kiben azert ſemmi nincz, ſ-az Kiraly ſem adot conſenſuſt rea) avagy

aut

vagy hogy ők abban az joſagban őröckeſſek volnanak, és vęr ſerent ś tőrveny ſerent is őket illetne. Avagy peniglẽ valami ſin alat, fő kepen haboru időben, és hadkort valamely joſagban allatomban be czuſznak, és allatomban az joſagot mind birdogalyak, azt hanyvá vetven, hogy ők annak az joſagnak ſok időtől fogvan Uraſagaban voltanak, és időt is tőltőttenek benne. Ez fęlęk ellen azert jol meg tanulyuk, hogy ſaz eſtendeig tart az Kiraly igaſſaga effele joſagbá, és ez ſaz Eſtendő forgaſſaban, effele czalardok joſagat kiraly igaſſagaval tőllek el vehetik, és ig czak hejaban leſsen az ő údő tőlteſſekkel valo magok biztataſa.

aut alio ſucceſſorio vel hæreditario jure, in ſe devoluta fingentes aut alia indirecta via, taliter, qualiter dominium eorum (maximè guerrarum, diſſenſionumq; temporibus) ſubintrantes, taciturnitatis ſilentio tenere gubernareq;, & poſsidere ſolent, ſeſe in eiſdem juribus poſſeſſionariis longęvi temporis preſcriptione mediante, firmare & fundare prætendentes. VNDE SCIENDVM eſt, quod jus Regium centum annis in bonis & juribus poſſeſſionariis quorumlibet malę fidei poſſeſſorum durat, & exquiri poterit, objectione præſcriptionis alicujus non obſtante. *Jus Regium 100 annis durat ghus expletis. Exąsitis poſtea illa lorũ ő tibbit.*

Inſt. p. 1 T. 78

Infra Tit. 74

MI LEGYEN VAloban az Kiraly igaſſaga, és az Ioſag.

XXIIII. TIT:

AZ Kiraly igaſſaga azert, az Kiraly Coronanak tőrveny ſerint valo igaſſaga, és kőzi, mely alatomban, fekzik oly őrőkſegbẽ, és joſagban, melyet valaki modnelkúl, és nem igaz uton s-kiraly engedelme nelkúl birna. Az Ioſagő penig erttyuk kőzenſegeskeppen mind az Varakat, Caſtellyokat, erőſſegeket, Koltſos varoſokat, mező varoſokat, falukat, főldeket, erdőket és telekeket.

It azert,

QUID SIT IUS REGIum definitive, & quid jus poſſeſſionarium.

TITUL' XXIIII.

IUS igitur Regium, dicitur juriſditio ſacræ Coronæ regni, in bonis ac juribus poſſeſſionariis, per quempiam pro ſe mala fide contraque conſenſum Regium uſurpatis, tacitè latens & conſiſtens. Nomine autem poſſeſſionarij, generaliter intellige Caſtra, Caſtella, Fortalitia, Civitates, Oppida, Villas, Poſſeſſiones, Terras, Sylvas, & Prædia.

UBI SCIENDUM, quòd poſſeſsio dupliciter accipiatur. PRIMO quidem pro dominio, uſuq; ac gubernatione alicujus rei mobilis, vel immobilis. ET hoc modo dicitur poſſeſsio, quaſi pedum poſitio in uſum ac dominium ipſius rei, quam quis realiter tenet & gubernat. ALIO modo autem (prout in propoſito) poſſeſsionis appellatione villa ſignificatur & intelligitur; & hoc propriè loquendo. Nam caſtra, caſtella, civitates, oppida, & prædia, ſeparata habent vocabúla.

Verumtamen hoc in loco nomine juris poſſeſsionarij, generaliter intellige caſtra, caſtella, fortalitia, civitates, oppida, villas, portiones poſſeſsionarias, terras, prata, ſylvas, & prædia. Prædium autem nos dicimus agrum illum eſſe, in quo prius homines habitare ſolebant, modo tamen nulla ædificia apparent, neq; coloni habitent, quaſi prædæ expoſitum: ab antiquis derivatum, qui agros, quos bello capiebãt, in prædæ nomine habebant. Fundum etiam, ſeu locum ſeſsionis nobilitaris,

It azert ertſük meg hogy mikor birodalomrol ſollunk, avagy az mi birtokunkat emlittyük, ezt ket kepen erthettyük. Mert ELSŐBEN, azt jedzi, az min nekünk hatalmunk vagyon, akar ingo, bingo, akar örökſeg legyen az, czak hogy mi birhaſſuk és gödviſſelesünk alatt legyen. Mert ez forman mondatik az poſſeſsio, labainknak be teveſſe, mellyel az joßagot valaki maga ßamara foglallya, és valoſagos uraſagaban és gondviſſelese alat vagyon. MASODSZOR ez nevezeten tulaidon keppen joßagot és falut ertünk. Mert az Varaknak, Caſtellyoknak, keritet kolczos és mezö Varoſſoknak és telekeknek ſajat, és tulaidon nevek vagyon. Mind az altal it az poſſeſsion, az az, az joßagon, közenſegeskeppen ertſed az varakat, caſtellyokat, erőſſegeket, kolczos varoſſokat, mezövaroſokat, falukat, joßagbeli reßekt, földeket, reteket, erdőket, és telekeket. Prædium, az az, Teleknek penig oly mezőt hivunk, kin az előt emberek laktak, de moſtã puſta, ſem haz ſemlako ninczen raita, mint haki prædara hatta volna: miert hogy ez ige az regiektől marat, kik oly földet, mellyet fegyverrel vőttek volt meg, ön kőßtek prædanak, az az, hadi nyereſegnek tartnak vala. Azonkepen az Funduſt, az az, az nemes üles helyet, és jobbagyok hazak hellyet,

hellyet, melyen mivel hogy ſem haz, ſem lako ninczẽ, puzta teleknek mondgyuk. Mik legyenek penig az varok, caſtellyok, erőſſegek, kolczos és mezö varoſſok nyilvá vagyon, melyert nem kel azokrol az magyarazat. Mert ez cikkel alat, *cum omnibus pertinentiis*, az az, mindẽ hozza tartozokkal egyetembẽ, közönſeges keppen mind azokat erttyük, valami akar keritet kolczos, akar mezö varoshoz, avagy valamely faluhoz valo: ugy mint ßanto földek és gyepek, mezők és kaßaloretek, nyomas, erdők, czerek, berkek, hegyek, völgyek, ßőlők, ßőlőhegyek, vizek, folyovizek, tók, reßek, viz follyaſok, molnok, és malom hellyek, ſumma ßerint, valamely varoſnak avagy falunak, akar mi jövedelmi haznai és hozza tartozo volnanak. Gyakorta peniglen erttyük ez ßón valamely Varnak minden törveny ßolgaltataſra valo hatalmat és birtokat, avagy minden joßagot, akar hol legyen, czak hogy ahoz tartſon és oda ßolgalyon, ugy mint keritet és mezö varoſok, faluk, reßbeli és egeſz joßag, és pußtatelekek. Mind az altal ezzel az ertelemmel igẽ ritkan elünk, mert hogy ha mindenkoron ki nem feyezzük-is, de ſumma ßerint, az keritet és mezö varoſſokat, falukat, reß joßagot és telekeket, valamely varnak czak tartomanyanak ßoktuk mondani.

Iollehet

bilitaris, atq; Jobagionalis, ædificiis & habitatore penitus deſtitutum, ſimiliter prædium appellamus. Caſtra verò, & caſtella, fortalitia, civitates, & oppida nota ſunt, & declaratione non egent. Pertinentiarum ſiquidem nominatione communiter intelliguntur & continentur omnia illa, quæ ad civitatem, oppidum, aut villam aliquam ſpectant: prout ſunt terræ arabiles cultæ, & incultæ, agri, prata fœnilia, paſcua campi, ſylvæ, virgulta, nemora, montes, valles, vineæ, promontoria, aquæ, fluvij, piſcinæ, piſcaturæ, aquarum decurſus, & molendina, ac eorundem loca. Et generaliter omnes utilitates ac proventus, ipſi civitati, aut oppido, vel villæ deſervientes. Sæpe autem pertinentiarum appellatione comprehenduntur omnes juriſditiones alicujus caſtri, vel omnia bona immobilia, ubilibet adjacentia, ipſi caſtro annexa atq; deſervientia. Sicuti civitates, oppida, villæ, portiones poſſeſsionariæ, & prædia. Tamen hujuſmodi nomine, vel ſignificatione rarò utimur, ſed civitates, oppida, villas, portionesq; & prædia ad caſtrum attinentia, ſi non ſpecificè, generali tamen poſitione denotare ſolemus.

Par: 3. Tit. 6. Pertinentiæ qu

ET

ET quamvis jus Regium ad universa ferè jura possessionaria, quæ donationi & collationi Regiæ, quovis modo vel titulo subjacent, generaliter referri & extendi queat, tamen si quis Dominorum aut Nobilium, in casibus vel criminibus, notã infidelitatis afferentibus & inducentibus excesserit atq; deliquerit: aut si quis in semine (de recenti) defecerit, hujus vel horum bona, ac jura possessionaria non nomine juris Regij simpliciter, sed per notam infidelitatis (eam declarando) vel per defectum seminis ipsius defuncti hominis, impetrari, & sæpe in ejusmodi Donatione jus quoq; Regium (si quid in illis bonis etiam aliter haberetur) impetratores apponere consveverunt, ideo descriptio super jure Regio immediatè prædeclarata, non de hujusmodi genere juris Regij, sed quantum ad celatores jurium Regalium est intelligenda atq; referenda.

Par: 1. T. 13. & 28.

ad sicut impetra- bonor hæreditari- ex decessum ultimi stagrat hæredib et: Ita etiam impe tio rerum mobi- m, alioqui Impe- ns cadit ab A- me etiam si tem- e Actionis proposita n ultimo ille fris- mortuus. De Poena impetrantis quare in D. Vlad. 1492

Qui jus Regium liquibus bonis impe t nihil eaq; bona i Regio ō poterat exclusemet, vel alter ejam poederet in præ- ris, extinc admissor ali- in æstiõe talium bonor con- ter. Alb. D. 1439 Art. 24. ex Matis D. 1464 Art. 11.

QUOD IMPETRATORES bonorum injustè, nomine juris Regij in æstimatione eorundem bonorum perennali, condemnentur.

TITUL. XXV.

Si Iollehet azert az Kiraly igassaga kőzőnsegeskeppen, mindenfele jossagot az kit Kiraly el adhat, avagy valamikeppen kiralnak kőzi lehet hozzaja, ő magaban be foglallya: mind az altal ha ki az Urak, vagy az Nemessek kőzzűl hitetlensegben essendik: avagy uyonnan valakinek magva sakadand, effele jossagot nem mingyart czak az Kiraly igassaval kel meg kerni, hanem avagy az hitlensegnek nevevel, és mint esset legyen az hittlenseg meg magyarazvan: avagy penig magva sakattul kerheti meg, és es mellet az Kiraly igassagat-is be soktak az Donatioban iratni, hogy ha mi kőzi volna, ő felsegenek affele jossagban, azt-is oda engedgye: Az mint azert elsőben sollek az Kiraly igassaga felől, hogy mi legyen, azt nem utolso és kőzenseges kiraly igassagarol kel erteni, hanem azokra valo kepest kel magyarazni, az kik az Kiraly igassagat jossagokban el titkolnak.

Art 59 Sondincith in Som. aut. bonor et si occupabit extra tenet.

HOGY AZ KI KIraly igassagaval, valaki jossagat meltatlan meg keri, azon jossagnak ő rők bőtsűen marad.

XXV. TITUL.

Ha

HA azert valaki Kiraly igassagaval valamely jossagot meg kerend, tudni illik, kinek Urasagaban valamely Ur, avagy Nemes Ember sok időtől fogvan bekessegessen elt volna, és az pőrnek follyasat vegig úsven, (mert ez mostani sokkasunk serint, effele pőrnek neg Octavan vegenek kel sakadni) az fele Ur avagy Nemes ember meg bizonyithattya, hogy ő jo moddal, és igassaggal vagyon abban az jossagban, és igazan birja, tehat az ki meg kerte yolt, azon jossagnak, mellyet ő veve akarna tennie, és az ő igaz Urat belőle ki akarna vetni, ő rők bőczűen marad. Hogy ekkepen hasonlo merteckel meryenek nekie, az kivel ő masnak akar mernie, és ő essek abban az Karban, melyben ő mást akart eiteni.

Eckepen jarnak azők-is valakik hitetlensegert jossagot kernek, és azt reajok nem bizonnyithattyak, mert ezek-is az meg kert jossagnak ő rők bőczűen maradnak (ha az pőrt le nem tessik) és mellőle nem akarandnak el allani: Iollehet

SI quis itaq; nomine juris Regij, aliqua jura possessionaria pro se impetraverit, in quorum utpote pacifico Dominio, quispiam Dominorũ aut Nobilium olim perstitisset, & elapsis legitimorum terminorum in causa superinde suscitanda processibus (in quatuor enim terminis octavalibus, juxta consvetudinem modernorum ejuscemodi causa finaliter terminari solet) si Dominus, vel Nobilis ipse justo titulo, bonoq; jure, impetrata illa jura possessionaria se possedisse, possideroq; poterit comprobare, tunc impetrator talis in æstimatione perennali, eorundem jurium possessionariorum, male & injustè impetratorum (quorum perpetuitatem pro se usurpare, vendicareq;, & legitimum possessorem illis perpetuò privare prætendebat) convinci debet & cõdemnari, ut simili mẽsura sibi remetiatur, & pari damno, quod alteri inferre satagebat, cõpensam sortiatur.

Hic habet locũ Perpetuus aestim.

Et idem est tenendum etiam de illis, qui per notam infidelitatis in prædeclaratis casibus, aliqua jura possessionaria à Regia majestate pro se impetrant: & hujusmodi crimen notæ infidelitatis adversus eos, quorum jura possessionaria impetrata fuerint, comprobare non poterunt,

quòd videlicet tales quoq; in æstimatione ipsorum jurium possessionariorũ perennali (si liti cedere noluerint) condemnẽtur: licet plerique sentiant ipsos solummodo in [a] emendatione linguæ eorum convinci & aggravari debere: Ex eo scilicet, ut innocentes & innoxios, coram Regia majestate malè diffamasse intelligantur.

[a] Part. 2. T. 72

lehet erről sokkan illyen értelemben vadnak, hogy azokat kik hitlenség nevével, kerik meg valaki jószagat, czak nyelv valtságon kel azert marasztani: Mivel hogy Kiraly elől artatlan, és büntetlen embereket hamissan meg szolottak, és meltatlan kisebbitettek meg nyelvekkel.

QUOD IMPETRATORES bonorum, per defectum seminis quorumpiam, in nullo onere convincantur.

TITUL' XXVI.

impetratio aut. sefa defectum seminis nõt neq; debet fieri illis, qui ante memoriam vel ann. plures annos retri sunt, sed de q. retro dec. sit. sæ, possedit.

SI quis autem per defectum seminis cujuspiam decedentis, & hæredibus deficientis, bona vel jura possessionaria, tanquam ad sacram Regni coronam jure devoluta, ab ipsa Regia celsitudine impetraverit, & tandem in examine cauillæ, inde movendę, eadem jura possessionaria, non ad collationem Regiam, sed ad fratres aliquos generationales, vel fœminei sexus ipsius defuncti homines, aut alios legitimos successores, derivata fuisse, literarũ testimonio verificabunt: tunc impetrans ipse nulli subjicitur pœnæ, nec ullo onere propterea gravabitur,

HOGY AZ KIK magva szakattul kerik meg valaki jószagat, azok szemmi birszagon nem maradnak.

XXVI. TITUL'

HA valaki peniglen valamely holt ember jószagat magva szakattul Kiraly igasságaval, mint ha ő felségere szallot volna, meg keri, és az utan hogy tőrvenyre kél az dolog, levellel meg bizonyithattyak, hogy az Kiralt nẽ illeti, hanem vagy vęr szerint valo attyafiaira, vagy az meg holt embernek leanyi agara, vagy egyeb rendbeli őrőckesire szallot: Ez okon az ki meg kerte, semmin nem marad, mert szerszu agnelkúl valo holt embernek ketszeges jószagat, kertte volt meg: hogy azert az Kiralyi

Kiralyi Coronanak igasságat idővel ki tessek, és az Kiraly-is ketszeget ki vehesse belőle, ha ő rea szallotte avagy nem az à jószag, ez ockaert mentsege lehet az meg kerőnek. Mert netalan az is az ki az meg kerő ellen az jószagot meg nyeri, és levellevel őrőckesse teheti magat az jószagban, talam az magva szakat ember elteben azon jószagot nem birta: A honnet kővetkezik, hogy effele magva szakat Iószagrol valo Donatio levelben mikor be irandgyak az Kiraly igasságatis, és az kinek Kiraly atta, az jószagot, az Kiraly igasságat kezdi az tőrvenyben forgatni, hogy az jószagot azzal-is őveje tegye, ezert nem marad semmin.

Mind azon altal, ha męg-is vakmerőkeppen kezdi az Kiraly igasságat hánni vetni, és męg-is el esik mellőle: igy az meg mondot bűntetesen marad. De azert ki effele jószagot meg kert, ha kedve lesen hozzaja, ugyan tőrveny szerent is meg latathattya, hogy ha Kiraly igasságaval hozza ferhet az jószaghoz: Mert mivel hogy, ez Cikkelt effele Donatio levelben be szoktak irni, ugy mint (az dolog igy leven, az mint mondgyak) szokkan illyen ertelemben voltak, hogy ez illyen Donationak első részeből, mely szol arrol, hogy ennek

bitur, eò quòd mortui hominis bona, tanquam ambigua hærede scilicet masculino carentis destitutiq; impetravit: Vt jurisditio ipsius sacræ Regni Coronæ in tempore exquireretur, & ambiguitas devolutionis ipsorum bonorum tolleretur. Nam ille quoq;, qui causam obtinuerit, & ad se bona illa devoluta esse declaraverit, forsitan vivente eo, qui jam occubuit, dominium eorundem bonorum reale non habuit: unde si etiam jus Regium in hujusmodi literis Donationalibus per defectũ seminis emanatis, casu insertum vel annexum fuerit, & ulterius impetrator ille jus ipsum Regium prosequi voluerit: in nullo propterea judiciali gravamine convinci debebit.

II Firma salica Cãa defectus sem in qua succubun

Si tamen ampliori processu pertinaciter cum jure ipso Regio agere non cessabit, rursusq; succubuerit: tunc pœnæ [a] præmissæ subjacebit, Poterit autem impetrator ipse (si voluerit) in causa juris Regij legitimè procedere. Nam licet consideratione illius clausulæ, quę in literis Donationalibus semper inseri solet, videlicet (præmissis sic ut præfertur stantibus, & se habentibus &c.) arbitrati sunt nonnulli, cassata & invalidata prima parte Donationis, quæ per defectum seminis erat, etiã reliquam partem super jure Regio

[a] Part. T. 28. In g nali actione bon

confectam, ceſſare & anihilari debere. Quoniam tamen hoc verum fuit, quòd ille, cujus bona impetrata erant, ſine ſemine deceſsit: clauſula prænotata totali Donationi, & cum hoc juri ipſi Regio derogare non videtur. Idcirco impetrator ipſe, ſi voluerit, cauſam ſuam ſuper dicto jure Regio, ritè proſequi valebit.

Par.1.T.23.

QUOD BONA, IN LIte exiſtentia, per defectum ſeminis impetrari non poſsint.

TITU: XXVII.

ADvertendum eſt autem, quod ſi quiſpiam prętextu hæreditatis, aliquorũ jurium poſſeſsionariorum, [a] cauſam litemq; ſuſcitaret, & antequam eam ad finem effectumq; perduceret, ab hac luce ſine ſemine decederet, tunc in eo caſu, bona & jura ejuſcemodi poſſeſsionaria in lite exiſtentia, per defectũ ſeminis ipſius decedentis, à Principe impetrari non poſſunt. Quoniã propa-

a Par.2.T.71.

neks-ennek, az kinek joßagat magva ßackattul meg kertek, valoban magva nem ßakat, tehat az levelnek tõb reße-is, mely ßól az Kiralyi igaſſagarol le ßal és ſemmit nem haßnal az meg kerõnek. Mind az altal, ha azt meg bizonyithattyak, hogy az el holt embernek, kinek joßagat valaki meg kerte, magva ßakat: az meg irot Cikkel, az egeß Donationak és evel eggyũt az Kiraly igaſſanak eggyßers mind artalmara nem lehet. Ez okaert az meg kerõ fel ha akarja, Kiraly igaſſagaval-is, jo modgyaval, põrelheti az meg kert joßagot.

HOGY AZ MELY joßag põrben vagyon, azt magva ßackatul meg nem kerhetik.

XXVII. TITU:

DE azert ezt eſsünkben vegyük, hogy ha valaki valamely joßagot põrleni kezdene, és minek elõt te meg nyerhetne és az põrt veghez vihetne, azombã magtalanul tõrtennek meg halni, tehat effele joßagot magva ßackatul, az Fejedelemtõl meg nem kerhetnek: Mert az õ vęr ßerint valo attyafiuſagat, kire valo kepeſt, az â meg holt ember,

ber, męg elteben kereſe az joßagot, azon embernek halala, ſemmive tõtte. Mind az altal az Fejedelem-is nem lehet annyera valo õrõckeſſe effele embernek, hogy az mely joßagot elteben ſaiattyava nem tehetet, hanem męg az põr folyaſaban leven, ketſeggel czak remelhette annak meg nyereſet.

Mind az altal ha oly joßag marat volna az meg holt embernek, mellyet avagy ßalagban vetet volna, avagy penig jegyruhaert, avagy leany negyedert, avagy valtſagos kepen valakinek el kõtõt volna: Effele joßagot avagy az Kiraly, vagy az kinek az Kiraly adandgya, mindenkoron magahoz valthattya. Mert az joßagnak effele el kõteſe, tulaidonſagat az joßagnak el nem veßti, hanem azomban meg tarttya, mint elteben az meg holt ember birta. Ezen ertelemben legyünk mindenkepen az hittes attyafiakrol is, kikre az meg holt hites attyafiunak joßaga, jollehet tõrveny ßerint, de azert nem vęr ßerint ßaal, és effele el ßalagoſitot és el kõtet joßagot kirõl ßollek, effele attyafiak-is magoknak meg valhatnak. Ez okon ßoktuk kõz pelda beßedben is mondani, *hogy az põrt penzen elſem adhattyak, meg ſem vehetik.* Mely pelda beßedet nem

[b] propagatio ſanguinis, cujus reſpectu decedens ille bona ipſa acquirebat, & proſequebatur, extincta eſt. Princeps autem, licet ſucceſſor ejus ſit reſpectivè ad bona, quæ vivens poſsidebat aut poſsidere poterat, nõ tamen cenſetur eſſe [c] propagativus hæres ab ea conſequenda, quæ decedens ipſe, juri ſuo nondũ appropriaverat & addixerat, ſed in dubio adhuc litis illa ſe conſecuturũ ſperabat.

b Par.1.T.47

c Par.1.T.37.

Verumtamen, ſi habuerit bona ac jura poſſeſsionaria, præ manibus alienis, pignoris titulo, vel pro Dotalitio aut Quartalitio, ſive etiam alio redemptibili modo obligata, talia bona Regia majeſtas, vel ille qui Donatione Regia potietur, cui ea contulerit, ad ſe redimendi facultatem ſemper habebit. Nam hujuſmodi obligatio non excludit bonorum proprietatem, qua defunctus ipſe, vivens potiebatur. Et hoc idẽ, eſt de fratribus quoq; adoptivis per omnia ſentiendum atq; tenendum, qui ſucceſſores legitimi, non tamen hæredes veri fratris defuncti reputantur, & ejuſcemodi bona redemptibilia ſibi vendicare optimo jure poſſunt. Hinc prodiit tritum illud, & vetuſtum proverbium, quòd (lites prætio venundari, & coëmi non poſsint.) Quod quidem dictum non eſt ſic accipiendum, ut miſerabilis

aliqua perſona egeſtate & inopia gravata, vel alio defectu præventa, non poſsit bonorũ ſuorum juſto titulo ſe concernentium, acquiſitionem & recuperationem cauſarumq́ & litium inde ſuſcitatarum, aut movendarum directionem & perſecutionem alteri commendare. Vel etiam hujuſmodi bona litigioſa, ſeu in lite exiſtentia, bonis ſub conditionibus, vendere & à ſe alienare. Sed ita proverbium ipſum eſt intelligendum, ut ille, cui bonorum ipſorum venditio facta, vel ejus cauſa proſecutio commendata fuerit, nomine ſuo proprio, in eadem cauſa, nec vivente, ſed neq́ decedente eo, qui venditionem hujuſmodi bonorum fecit, procedere poteſt, ſed nomine ejuſdem venditoris, cauſam ipſam dirigere & proſequi debet. Exitus autem & finis litis dubius eſt, & interim, quoaduſq́ pro parte actoris cauſa ipſa finem ſortietur, venditor ille, bona hujuſmodi litigioſa ſua eſſe, non poterit rectè affirmare. Ideo neq́ emptor, valebit pro eiſdem nomine ſuo proprio, tanquam pro bonis venditoris in judicio contendere. Unde ſi litis intermedio, antequam ſcilicet bona prænotata per ſententiam diffinitivam reobtenta fuerint, venditor ille deceſſerit, tunc emptor ipſe impenſam & oleum pariter perdet.

Nam

nem kel arra magyarazni, hogy valamely nyomorult ſegeny, és meg ſúkúlt ember, oly jobaganak gondgyaviſſeleſet és meg kereſéſet, ki ötet meltan illetne, avagy el kezdet pernek, avagy mellyet el akarna kezdeni, forgataſat és veghez vitelet maſra nem bizhatna: Avagy affele peres jobagot, jo modgával el nem adhatna maſnak. Hanem eſt kel ezen ertenúnk, hogy az kinek el adna az jobagot, avagy az kire bizna az pörnek gondgyaviſſeleſet: Effele ember ő maga kepeben az el adonak ſem elteben ſem holta utan, az jobagot nem pörelheti, hanem czák az el adó nevevel.

Mivel hogy penig az törvennek vége ketſeges, még az el adó is, valameddig az pört, ugy mint fel peres, veghez nem viſi, addig az jobagot ſajattyanak nem mondhattya, és ez okon ſokkal inkab az meg vevő-is, ömaga kepeben az el adonak jobagat törvennyel nem keresheti. Innet azért ez következik, hogy ha az el adó fél, ez pör közben, mig az törvennek veget nem erne meg haland, Az vevőnek mind penze, s-mind az jobag oda leben. Mert az mint meg

mondok

mondok az utan ſemmikeppen nem pörelhet: és ez okon meg tapaſtalhattyuk, hogy az pört penzen is heaban vötte volt meg.

Nam ex ratione præallegata, amplius in cauſa illa procedere non poterit: & ex conſequenti lites, hoc eſt bona litigioſa, non potuiſſe precio comparare, manifeſtum erit.

HOGY AZ KIRALYtol, adatot jobag, leany agat nem illet, még ha az ellenzőnek ellene mondaſat penzel le ſallitanak is.

XXVIII. TIT:

EZIS gyakran eſik, hogy valaki magva ſakattul, avagy hitlenſeg nevevel, avagy Kiraly igaſſagaval, ker meg valami jobagot, és mikor iktattya magat ellene mondnak, mely ellene mondokkal az utan meg bekellik, és meg eggyez: Es az mi igaſſagok volna az joſzágban, abbol penzel ki fizeti őket, hogy avagy könnyebben ferkezzek azon joſaghoz, avagy hogy az ellenzőknek, vagy leany negyedek volt benne, vagy jegy ruhajok, vagy abbol az jobagbol ki kellet volna őket hazaſitani, avagy egyeb valami közöket mondhattak volna hozzaja, és effele köteleſſegtől és fizeteſtől

QUOD BONA, DOnatione Regia acquiſita, Si etiam pecuniarum ſumma contradictoribus ſolvatur, jus fœmineum non concernunt.

TITUL' XXVIII.

ITEM, ſæpe numero contingit, impetratores aliquorum bonorum, & jurium poſſeſsionariorũ, aut per defectum ſeminis quorumcunq́ decedentium, aut per aliam quamvis notam, vel etiam juris Regij titulo, cum contradictoribus illis, qui tempore executionis [a] hujuſmodi Donationum apparuerunt, & Statutioni earum contradictionis velamine obviaverunt concordare, & in unionem devenire, atq́ ſummam aliquam pecuniarum, eiſdem contradictoribus ſolvere, ut citius faciliusq́ dominium bonorum impetratorum adipiſcerentur, aut eadem bona ab omni prorſus ampliori ſolutione, cui forte prætextu jurium Quartalitiorum, aut dotum, & rerum Paraffernalium, & aliorum

[a] Part. I. tit. 32.

hujus

hujuſmodi negotiorũ ſubjacebant, liberarent.

Vnde putaverunt nonnulli, talia bona jus fœmineum perinde atq; maſculinum ſequi debere: quod minimè verum videtur. Nam jurium poſſeſſionariorum proprietas ad ra-

Par: 1. T. 21. 37. & 73.

dicem atq; originem acquiſitionis ſemper eſt referenda, prout ſuperius quoq; breviter declaratum eſt: Et ob hoc ex ſtipite Donationis acquiſitia bona, & non ramo ſolutionis patrimonem denis, emptitia eſſe cenſentur. Donatio enim, quæ præceſsit, in cauſa fuit, ut ſolutio pecuniaria ſubſequeretur.

QUOMODO CVM DONATIONE Regia, per defectum ſeminis procedendum ſit.

TIT: XXIX.

QVAliter autem cum Donationibus Regiis, per defectum ſeminis æditis & confectis, procedendum ſit, quidvé de bonis & juribus poſſeſſionariis impetratis, infra deciſionem cauſæ, inde inchoandæ, agendum exiſtat: quomodo etiam cauſa ipſa finiri & terminari

teſtől hamareb meg ſabadithaſſa az joſagot.

Ennek okaert, hogy illyen keppen valo fizeteſſel is jut az joſaghoz, ſokkan azt velik, hogy effele joſag, mind az ket agra ſolgal: mely igaznak lenni nem lattatik. Mert az joſagnak tulaidonſagat az fundamentomabol és gyükőreből kel meg itilni, és honnet legyé első eredeti effele joſag kereſetinek és talalaſanak, mint az előt-is erről iraſomban emlekeztem: Igy azert az Kiraly adomanyara tekentven, effele joſagot, Kiraly adomanyanak kel tartanunk, és nem vőt joſagnak, bar ha valami fizetes leſen mellette-is. Miert hogy az adomany az okka, hogy az penzbeli fizetes lőt.

MIKEPPEN KEL el foglalni, az magva ſakattul meg kert joſagot.

XXIX. TIT:

MIkeppen kellyen peniglen el jarni az magva ſakattul meg kert joſagnak Donatiojaval, és effele joſag felől tőrveny ſakkattaig mit kelleſek mivelni: Tovabba mikeppen kelleſek tőrvennyel veget ſakaſtani: Mivel hogy erről az közönſeges decre-

decretomban eleg vilagos emlekezet lőt és Articulus iratot felőle: Annakokaert az mint ot meg vagyon irva, ához kel magunkat tartanunk, noha az az Articulus, neműnemű cikkelyekben, ez Orſagnak regi ſokkaſaval, nem mindenben eggyez: Hogy penig ez dolgot könnyebben és jobban meg ertheſſük, azon Articuluſt, igiről igire ugyan it-is be irattuk, mely ekkeppen következik:

Tovabba ugy-mond ha valamely Vaarmegyeben valami joſag magva ſakkatul, kiralyra ſalland, és nyilvan nem tudhatni, ha valoban Kiralyra ſallotte, avagy vęr ſerint valo attyafiait, avagy penig leany agot-is illetne: Es mind az ket dologrol ketſeg volna, Kiraly igaſſaga ha legyene benne, avagy penig az attyafiaknak, és leany agnak legyen közi és igaſſaga hozzaja: Tehat az kort az Vaarmegye Iſpannya az ſolga birakkal és tőb nemeſſeggel gyűljen őſſve, és valaſſon egy jambor tőkkelletes Nemes embert, de nem az Szabad Urak közzűl, ſem peniglen az maga birok közzűl, hanem az közep ſerint valo, az az, fel huſu és allapatu Nemes emberek közzűl, és adgya ennek kezehez az joſagot, hogy meg effele ketelkedeſnek, és felőlle valo pőrnek vęge ſakad, addig az joſagot

minari debeat, ex quo in decreto generali clara ſuper ea re mentio & articulus conſcriptus habetur: Ideò modus ille ibidem denotatus in hac parte obſervandus relinquitur, licet vetuſtæ conſuetudini Regni hujus, in quibuſdam clauſulis præjudicari videatur: Nihilominus, ut hujus rei notitia facilior habeatur, articulum, in eodem decreto, inde conſcriptum verbotenus inſerendum & hîc annectendum curavi, qui ſic incipit:

ITEM, ſi in quocunq; comitatu, aliqua jura per defectum ſeminis quorumcunq; decedentium devoluta fuerint, & de hujuſmodi poſſeſſionibus, manifeſtè non conſtet, an ad jus Regium pertineant, vel aliquos fratres generationales, ſeu homines fœminei ſexus concernant, ſed inter iſta duo, videlicet jus Regium, & jus aliorum ſcilicet generationalium, vel fœmineum, dubium intervenerit, tunc homo communis Nobilis & Idoneus, in quolibet comitatu, ad id per comitem parochialem, cum judicibus Nobilium & aliis Nobilibus comprovincialibus, in unum locum congregatis, non tamen ex Baronibus, nec de potentioribus, ſed de mediocribus Nobilibus electus, hujuſmodi jura devoluta, & dubia, & alia ſimilia, ſi quæ contigerint, tamdiu conſervet, &

manu teneat, absq; damnificatione qualibet: excepto solum, quòd de proventibus consuetis hujusmodi possessionum (quam diu in manibus suis remanent) expensas moderatas capere, & facere possit: de quibus tandem rationem reddere valeat, & teneatur, quousq; hujusmodi devolutio jurium, sine hæredibus decedentium, in sede judiciaria curię Regiæ publicata fuerit: ipsaq; publicatione facta, quicunq; easdem possessiones, & jura sibi pertinere allegaverit, infra anni unius integri revolutionem, jura sua producendo, easdem ad se pertinere comprobet. Quod si facere poterit, Iudex curiæ Regiæ, eidem statui mandet, & faciat cum affectu. Si verò improbatione defecerit, juri Regio relinquantur. Et si qui ulterius ad easdē jus habere speraverint, eas de manibus Regiis legitimè requirant.

Ubi autem uxores, & filiæ hujusmodi hominum absq; hæredibus masculinis decedentium, in talibus possessionibus, & juribus remanserint: tunc possessiones eædem & jura, à manibus earum occupari, & aufferri non debent, priusquam de earum juribus, videlicet an hæreditariè & perpetuò ad jus fœmineū pertineant, an ne, veritas inquiratur. Quòd si regot, kar és fogyatkozas nelkúl birja: Mind az altal effele jobagnak sokot hasnabol mertekleteskeppen költhet-is maga sükségere, mind addeg, mig az jobag kezenel lesen, miglen az Kiraly udvaraban és az törveny szekben fel nem hirdetik, hogy az jobag magva sakat legyen: de azert effele költségeről, az az valastot köz Nemes ember tartozik sámot adni. Holot penig az jobagnak magva sakkadot voltat az Kiraly meg hirdettetti, valaki azon jobaghoz közit mondgya, tartozik hogy estendö forgassanak allatta igassagat elö hozza, és Kiraly elöt el hitettse, hogy ötet illeti. Es hogy ha meg bizonyithattya, az Orsag biraja vissa adassa az jobagot, és bele iktassa. Ha peniglen meg nem bizonyithattya, az jobag az Kiralye lesen. Es ha valaki megis közit mondana hozzaja, és meg-is igassagat remelli benne törvennyel keresse, és vegye ki az Kiraly kezeből.

Holot peniglen effele magva sakat embernek felesege és leanyi maradnanak, az jobagot nem kel kezekből ki venni, hanem elsöben meg kel valoban erteni miczoda igassagok legyen az jobagban, és ha örökesseke benne, és leany agat illete az jobag avagy nem. Ha azert meg erthetik hogy leany agra nem solgal az jobag, tehat minek elötte, az meg holt ember feleseget és leanyit az jobagbol ki tenne, vagy Kiraly ö felsege, vagy akar ki az kire sallot volna az jobag, tartozik jegy ruhujat, és egyeb igassagat meg advan, az jobagbol ki fizetni. Az leanyokat peniglen mig ki nem hazasittyak, addig az attyok udvarhazat, és jobaganak negyed reset nekiek kel engednie, hogy az Orsag törvennye szerint mint leany negyedjeket birjak. Ha penig férhez mennek, az leany Negyedet penzel kel nekiek meg fizetni: Ha peniglen effele leanyok közzúl valamely jobagtalan emberhez menend, ez orsag törvenye szerint, az ö leanyi negyedben, ugyan örökes lehet, és belöle ki nem fizethetik. De ugy maradhat meg az jobagban ha az battyainak és attyafiainak akkarattyabol (ugy mint kikre sallana, az leany negyedben adot jobag, effele leanyoknak ki hazasitasa utan) menend jobagtalanhoz. Ha penig attyokfiai, avagy fiúlei, hire és akkarattya nelkúl menend jobagtalanhoz, igy az attya udvarhazabol és jobagabol, akar Zazlos Ur, akar Nemes ember leanya si repertum fuerit, eadem jura juri fœmineo non competere: tunc dictis uxoribus talium decedentium, antequam de dominio dictarum possessionum excludantur, per Regiam majestatem, vel alios, ad quos repertæ fuerint esse devolutæ, de earum dotibus, & juribus, plena satisfactio impendatur. Filiabus verò usq; ad tempus maritationis earum, domus paterna, cum quarta parte possessionum paternarum, pro quarta filiali, secundum consuetudinem Regni sequestretur, & possidenda relinquatur. Postquam verò maritatæ & traductæ fuerint, de earum jure Quartalitio, pecuniaria solutione mediante, satis fiat. Ubi autem aliqua ex ipsis filiabus homini impossessionato maritata fuerit, dictante eadem Regni consvetudine, in perpetuo jure & dominio hujusmodi quarta filialis possessionaria succedere debet, & remanere. Ita tamen, si ipsa de voluntate & consensu fratrum seu consanguineorum suorum, in quos post ipsius matrimoniū hujusmodi jura seu Quartalitia reverti, & redundari debeant, homini, ut prefertur, impossessionato nupserit. Alioquin sive de domo paternali, sive de curiis & servitiis Baronum, seu majorum Nobilium, dictis suis fratribus cum sanguineis, aut paren-

Par: 3. T. 19.
Par: 1. T. 30.

tibus irrequisitis, & nolentibus, seu non consentientibus id fecerit: jus suum Quartalitium, non cum possessione, sed cum satisfactione pecuniarum, requirendi habebit facultatẽ.

DECLARATIO ARTIculi Decreti, super bonis, per defectum seminis impetratorum æditi.

TITUL' XXX.

QVI quidem Articulus, prout præmisi, vetustæ consuetudini Regni hujus præjudicare videtur.

PRIMO siquidem in publicatione jurium, modo prædeclarato, dubiorum.

SECVNDO verò in termini octavalis non præfixione.

TERTIO insuper in Quartalitiorum puellarum, ignobilibus nuptarum restitutione. Nam hujus publicatio juxta veterem & approbatam Regni legem, non in curia Regiæ majestatis, sed in faciebus ipsorum jurium possessionariorum, maximè verò in loco solitæ residentiæ illius, qui in semine defecit, tempore videlicet legitimæ statutionis eorum, præsentibus vicinis & commetaneis fieri debet, & à die ejusdi ita-

Par. 2. T. 71. In causa Defectus seminis Fabitz Anniversarium: postea ō concedit Rumanus Pistoriensi.

leanya legyen, reſt nem vehet, hanem czak penzel fizetik ki az ő negyedeből,

EZEN MAGVA ſakat joſagrol valo Articulusnak vilagosb ertelme.

XXX. TITUS.

DE az mint mondam, ez meg irt Articulus valami reſeből maid kűlőmbez ez Orſag regi tőrvennyetől.

Es ELSŐBEN-is effele magva-ſakat ketſeges joſagnak meg hirdetteſevel.

MASODSZOR hogy bizonyos ideje ninczen, mikor latasſek tőrveny felőle.

HARMADSZOR, az leany negyednek, joſaggal valo meg adaſſaban, mikor joſagtalanhoz menendferhez. Mert effele joſagnak magva ſakat voltat ez Orſagnak meg rőgzet tőrvennye és ſockaſa ſerint, nem az Kiraly udvaraban ſoktak meg hirdetni, hanem az hol az joſag vagyon, és kivaltkeppen, az magva ſakat embernek lako hellyere, és az iktataſnak ideyen, az ſomzedok, és kik egy hatarban laktanak velle, azokazoknak jelen letekben. Igy ſoktak penig meg hirdetni az iktataskort, hogy valaki ellene mondana az iktataſnak, avagy az perben akarna be allani, akar az meg holt ember leanyi, kik meg az attyok hazaban laknak, akar vęr ſerint valo attyafiai, akar valaki az leany agbol akarna ellenzeni az iktataſt, tehat egy eſtendő forgaſaban, tartozzek ezfele pernek meg lattaſara rendelt Biro elől, ugy mint moſtani ſokaſunk ſerint az Orſag biraja elől (avagy Nador Iſpan elől, mint ez elől ſoktak vala) minden leveleit, és igaſſagat elő hozni, akar follyő egyebfele ſokot tőrveny, akarne, és igy bizonnyitſa meg hogő őrőckes legyen az joſagban. Mert ha meg nem bizonyittya, az joſag, avagy az Kiralye leſen, avagy azt az kinek Kiraly adandgya, az mint erről nyilvan ſool, az felſeges Matthyas Kiraly Decretumais, melyből vettek is ez meg irt articuluſt, Iollehet valami cikkellyeben ott kűlőmben vagyon meg irva. Ezert kel peniglen, ez illyen magva ſakadot joſagnak el foglalaſaban és iktataſabā meg nevezni az Birot, hogy akar mely fęl-is tudhaſſa mely Biro eleiben tartozzek mennie, és kitől varjon tőrvent és igaſſagot, az meg mondot dolgokban. Az leannyok penig (az mint meg mondam az articulusban) az Attyok udvarhazaban,

di ſtatutionis atq; publicationis, infra ipſius anni unius integri revolutionem, quicunq; ſtatutioni prędictæ contradixerint, vel etiam alij, qui poſtea cauſæ & liti ipſi ſeſe ingerere & immiſcere voluerint, ſive ſint filiæ illius defuncti, in domo paterna relictæ: ſive fratres generationales, ſive autem cæteri fœminei ſexus homines, jura ſua producendo coram Judice ſuo, ad id ſpecialiter & expreſſe deputato, Nunc videlicet coram domino Judice curię Regiæ, (nam alias coram Domino Palatino conſueverant) ſive celebrentur octavæ, ſive non, ad ſe & ad jus eorum pertinere tenentur comprobare. Aliter autem in jure Regio, & per conſequens illi, cui majeſtas Regia bona prænotata contulerit, relinquuntur poſsidenda: Prout in Decreto Sereniſsimi Principis quõdam Domini Mathiæ Regis, de quo præſens Articulus eſt excerptus, ſed variatus & immutatus, manifeſtè continetur. Ideò enim Iudex in tali defectu ſeminis cauſa, per expreſſum denominatus eſt, ut ſciat quælibet partium, infra terminum ſibi præfixum ad Iudicem ſuum recurrere, & juſtitiam in prędmiſsis ab eo poſtulare. Filiæ autem in domo paterna (prout in articulo continetur) cum quarta parte bonorum

Par. 1. T. 67.

ipſorum, infra tempus maritationis earum, habitabunt. Vxor etiam ſeu relicta defuncti, ex domo & curia ipſa mariti, quouſq; ad ſecundas nuptias ſe non tranſtulerit, excludi nõ poterit, ſicuti infra, ubi de ſolutionibus Dotalitiorum tractabitur, clarius dicetur. Puellæ quoq; ſeu filiæ Nobilium, non cum illorum vel illarum conſenſu, ad quos vel ad quas jura earum quartalitia redundari debebunt: ſed cum patris vel fratris ipſarum, qui ſcilicet hujuſmodi quartalitia ſolvere tenentur, conſenſu, nuptuitari debent.

1. T. 93. 102. & 134. Par. 1. T. 29.

DE EO, QVI CUM IVre Regio in cauſam cujuspiam ſe immittit.

TITUL' XXXI.

ITEM ſuper jure Regio, noviter impetrato, ſi quis in cauſam cujuſpiam ſe cum literis Donationalibus immittat. Non tenetur in cauſam attractus, vel actor, ad id, vel contra illud, literas ſtatim producere: ſed impetrator ille procedat de Regni conſuetudine cum Regio jure, & hoc, ſi actor, vel reus triumphabit (nam aliter, ſi uterq; deficiet) jus

ban, és jobaganak negyed reſzeben, hazaſſagok ideiglen meg maradhatnak. Az meg holt ember feleſege-is, ugyan ott az meg holt Uranak udvarhazaban lehet mind addeg mig valakihez ferhez megyen, és addeg belõle ſenki ki nem rekezt heti, az mint ez utan erről, nyilvabbã ſollok az legyruha meg fizeteſenek meg iraſaban. Eſzele magva ſzakat ember leanyit-is, nem azoknak ackarattyokbol, kel ki hazaſitani, kikre ſzalana, az ő leany negyedik, holtok utan, hanem oly attyokfiai akkarattyabol, kik attyokrol valo attyokfiai, és őket penzel ki tehetik, azokkal eggyet ertven, adaſſanak ferhez.

AZ KI KIRALY IgaſſagavaI, ál be valaki periben.

TIT: XXXI.

TOVabba ha valaki, Kiraly igaſſagat maganak meg kerendi, valamely jobagban, ki immaron põrben volna, és az Kiraly adomanyaval, az põrben ő is be alland ſem az alperes, ſem az felperes, nem tartozik hogy ez ellen mindgyaraſt elő adgya igaſſagat: hanem ha mit meg kert Kiralytol, Kiralyigaſſagaval azt ez Orſzag tõrvenye follyaſa ſzerint, vigye veghez, ebben-is ugy

ugy lehet modgya, ha valamellik peres fél, vagy az fel peres, vagy az alperes, nyerendi meg az peres jobagot: Mert ha mind az kettő el veſzendi, igy mindgyaraſt, hellye lehet az Kiraly igaſſaganak. Es ebbẽ az dologban, ez põrnek biraja az Sentẽtianak ki mondaſſa utan-is, az põres felek közt tartozik, à Kiraly juſſarol valo adomany levelet, az meg keretől iſmeglen be venni, és annak arrol tõrvent tenni.

HOGY KIRALYnak mindenfele adomanyit, tõrveny ſzerint valo iktataſſal, egy eſztendőnek forgaſſa alat, meg kellyen erősiteni.

XXXII. TITU:

TVDnia meg-is illik, hogy Kiralynak minden adomanyit; Akar magva ſzakkadas miat legyenek meg keretetven; Akar nemely gonoz embereknek hitlenſegek miat: Akar Kiraly igaſſanak nevevel kik hamiſſan Kiraly igaſſagit magoknak tarttyak: Akar uy adomannak nevevel, őnen jobagokat melto igaſſaggal, és igaz tõrveń ſzerint kik birjak; Es ezekről levelek kelven és meg iratvan az Donationak napjatol fogva ſzamlalvan, egy egeſz eſztendőnek forgaſſa alat, tõrveny ſzerint valo iktataſ-

jus Regium locum ibidem habebit. Et in hoc caſu judex cauſæ, etiam poſt latam, & pronunciatam inter ipſas partes ſententiam, literas ſuper hujuſmodi jure Regio Donationales, ab impetratore rurſus ad ſe acceptare, & eidem judicium ſuper eo facere tenetur.

Par: 1. T. 69. & 66. Par: 2. T. 84.

QUOD UNIVERSÆ donationes Regiæ, infra anni unius revolutionem, ſtatutione legitima, firmari debeant.

TITU: XXXII.

ET ſciendum, quòd omnes Donationes Regię, ſive per defectum ſeminis quorumcunq; decedentium, ſive per notam infidelitatis aliquorum pravè agentium, ſive nomine juris Regij, mala fide jura regalia detinentium, ſive novæ Donationis titulo bona ſua juſto jure poſſidentiũ, emanatæ & confectæ, infra integram unius revolutionem, à die Donationis computandam, legitima ſtatutione firmari, ſtabiliriq; debent, ſive fiat contradictio, ſive non.

Par: 1. T. 13. & 28. Par: 1. T. 4. Par: 2. T. 12. & 71.

non. Nam aliter Donationis vigor, seu virtus, expirabit, & ipsa Donatio inefficax viribusq; destituta manebit.

DE LITERIS STATUtoriis, Reambulatoriis, Admonitoriis, & brevibus Evocatoriis, quot diebus durent ad exequendum.

TITUL⁹ XXXIII.

Par: 2. T. 18.

VBI notandum, quòd literæ Introductoriæ, pariter & Statutoriæ Regales, super qualibet Donatione, cum servitiorum declaratione editæ & conscriptæ, incipientes sic: Cum nos debitum habentes respectum, &c. Vel, Cum nos attentis & consideratis &c. Prout scilicet Donationis Exordium seriesq; vel continentia verbalis se habet, ad ipsam usq; anni revolutionem, ad exequendam hujuscemodi Donationem Regiam efficaces sint, roburq; sortiantur firmitatis. ALIÆ verò omnes literæ similes, tàm scilicet Introductoriæ & Statutoriæ seu Recaptivatoriæ, quám etiam Reambulatoriæ: Sed & Admonitoriæ quælibet, per; Dicitur nobis, cum clausu-

CUM NOS: *annum complectuntur.*

DICITUR: *60. Dies.*

iktatassal meg kel erősíteni, és helyre allapitani, akar ellenze valaki akar ne. Mert ha ez nem leßen, az adomannak ereje el telik, és az Donatio level-is haßontalan leßen, és erejeben meg fogyatkoztatvan marad.

AZ IKTATO HAtarjaro, Intő, avagy Kenalo, és rővid Hivatal leveleknek, hany napig tartson erejek, az eleg tetelre.

XXXIII. TIT:

EBBen ezt-is eßünkben vegyük, hogy az be vivő, s-mind penig az Kiraly Iktato levelek, akar mi Donatiokrol, mellyekben valakinek hú ßolgalattyat, Kiraly ki nevezi, és illyenkeppen kezdik el az levelet: *Mivel hogy ugy mond mi meltan meg tekintettük volna, &c.* Avagy ekeppen: *Minek utanna eßünkben és elönkben vöttük volna enneks-ennek hüseges ßolgalattyat, &c.* Az mint az Donationak kezdeti vagyon, és az több részet-is irjak, egez eßtendeig tartnak és erejek vagyon arra, hogy effele Kiralyi adomanban, azzal be iktathaßak magokat. EGYEB, mindenfele haßonlo leveleknek, ugy mint Be vitel; Iktato, Vißa foglalo, s-mind penig Hatarjaro, sőt kenalo leveleknek, mellyeket kezdnek meg irni, *Dicitur nobis, az az, (jelenti*

jelenti minekünk ez, ez,) Es mellyikben ez cikkel-is beße leend, hogy hijatok reja, az ßokot törveny napjara, &c. Ez fele levelnek ki adaßanak utan na, czak hatvan napig elhetnek velle, az utan erőtlen leßen.

Mind az altal effele Bele vittel és vißa foglalo, avagy hatarjaro, és Intő levelekben, valamely octavara valo nap iratik, melyre az hivataly (kinek okait azon levelben meg irjak) meg legyen: Tehat annak az Innepnek, mellyet az Octavanak, az az, törvennek ki ßolgaltataßanak napjanak teßnek, nyoltzad napjara elő kel vinni annak törvenye ßerint. Az nyoltzad nap mind az altal nē az Innepnek utanna, hanem előtte tartatik meg, annak vegben vitelere. Az hatalomra valo hivatal-is, kit az moßtani ßokaßunk ßerint, harmintzkettődik napra ßoktunk irni; haßonlatoskeppen ez-is czak hatvan napig tart, azon levelnek ki adaßa utan: Es ha hatvan napnak alatta el nem jarnak dolgokban, levelek mellet, az utan nem leßen leveleknek hellyek.

AZ DONATIOKrol valo iktato levelek, mit haßnalyanak, mikor az okat meg magyarazak, avagy nem magyarazak, miert attak legyen az loßagot.

XXXIIII.

la illa, (Ad terminū competentem &c.) emanatæ, sexaginta duntaxat diebus, à die emanationis ipsarum literarum supputandis, pro executione peragenda, validæ reputantur.

SI TAMEN in literis hujusmodi Introductorijs, seu Recaptivatorijs, aut Reambulatorij, vel Admonitorijs, terminus aliquis octavalis, ad quem scilicet Evocatio (ex ratione in eisdem literis expressa) fieri debeat, denotatus & conscriptus fuerit: tunc ad octavum usq; diem illius festivitatis, cujus videlicet octavæ inferūtur & inscribūtur, executio cum illis ritè legitimeq; peragi poterit. Octava tamen dies ante festū, & non post intelligatur. Cum literis quoque Evocatorijs, ratione quorumcunq; actuum potentiariorum, ad tricesimum secundū diem, secundū modernorum usum sonantibus, Similiter infra spacium sexaginta dierū, à die emanationis ipsarum computandorum, procedendū est. Nam aliter etiam illæ viribus de cætero carebunt.

QUID LITERÆ STAtutoriæ donationum cum declaratione, & quid sine declaratione valeant.

TITUL' XXXIIII.

CÆterum hoc quoq; sciendum, quòd universæ Donationes Regiæ, quocunq; jure & titulo factæ, cum literis Introductorijs, & Statutorijs, non solũ cum declaratione, scilicet per clausulam, Cum nos &c. Verum etiam simplici modo per aliam clausulam, videlicet: Dicitur nobis &c. confectis, & per quoslibet judices Regni ordinarios datis, executioni demandari possũt. Verũ tamẽ si introductio per clausulam: Dicitur nobis &c. fiet, tunc in judicio etiam literæ Regiæ Donationales penes Statutum in specie produci debebunt: Ut intelligatur, quo jure, vel titulo, aut quibus sub conditionibus Donatio ipsa facta existat. Nam aliter Statutio ipsa nullius censebitur fore firmitatis. Si tamen cum declaratione, videlicet, per, Cum nos, &c. Introductio & Statutio executa fuerit: tunc in casu, quo literæ Donationales super eo confectæ periclitarentur, & amitterentur: sola ipsa Statutoria sufficiet. Nam seriem Donationis, & rationem, seu causam, propter quam videlicet eadem Donatio facta est, in se declaratam habet.

Part. T. 36.

DE

XXXIIII. TIT:

TOVabba ezt-is tudnunk kel, hogy Kiralynak mindenfele adomanyarol kőlt iktato levellel, akar ſolgalattyanak emlekezetivel, akar penig, ha ſolgalattyat ingyen ſem emlitik-is benne, hanem czak, *Cum noſſal*, avagy *Dicitурral* irjak, mely ez Orſag birai kőzzűl akar mellyik elől, kőlt legyen, ember iktathattya magat vele. De ha az iktatas, czak az *Dicitурral* leßen és ſolgalattyanak nęmet meg nẽ irjak, tehat az tőrvenyben nem elegſeges czak az iktato level, hanem az Donatio levelet-is elő kel hozni és be mutatni: hogy ugyan valoban ki teſſek, mi okon és mi modon atta legyen Kiraly az joßagot. Mert ha az Donatiot elő nem adhattya, az iktataſnak-is ſemmi ereje nem lehet. Ha penig az ſolgalatnak ki nevezeſſel irvan: *Cum nos*, altal, az az, mikoron mi &c. megyen vegben, az be vitel és Iktatas: tehat ha az Donatiok avagy adomanyrol valo levelek el veßnenek-is: az tőrvenyben czak effele Iktato level-is elegedendő. Mert ez elege meg magyarazza mi ockon atta legyen Kiraly az joßagot.

AZ

AZ KIRALY CONſenſuſſarol, és engedelmeről valo level felől, kiben az vallaſt, igiről igire, be nem irtak volna.

XXXV. TIT:

EZEN ertelemben kel lennünk azfele levelről-is, kiben az Kiraly Conſenſuſſarol, avagy engedelmeről valo emlekezet volna: Mert ha az az vallas, melyre Kiraly ő felſege conſenſuſt adot igiről igire, be nem leend irva, az engedelem levelben: tehat ha az fęle vallaſt ſőrin elő nem mutathatnak az Biro elől; Kiralynak effele engedelme és Conſenſuſſa erőtlen és haßontalan leßen.

AZ KIRALY VY adomanyarol, ſumma ſerent, és honnan legyen eredeti.

XXXVI. TIT:

SOKkan ſoktak az ő őrőkſegeket és joßagokat, Uly adomanyul meg kerni az Kiralytol, és gyakorta az Kiraly igaſſagat is, ez fele Uly adomanyrol valo levelben, magoknak és maradekjoknak meg kerik, jelentven Kiralynak, hogy az ő eleik regtől fogvan azon

DE LITERIS CONſenſualibus Regiis, abſq; faſſionis verbali tenore confectis.

TITUL' XXXV.

ET hoc idem, quod de literis Statutorijs præmittitur, tenendum eſt etiam de cunctis literis, cõſenſum Regiæ majeſtatis explicantibus: quod videlicet faſsio, cui majeſtas ſua conſenſum ſuum Regium præbuit, ſi in ipſis literis conſenſualibus verbotenus inſerta non fuerit: tunc niſi faſsio illa in ſpecie coram judice producatur: conſenſus hujuſmodi Regius penitus in validari debebit, & in efficax erit.

x Verbo ad Verbum omnis faſsio in Conſenſu Regio Jeri debebit.

DE NOVA DONATIone Regia, in generali, & unde ortum habeat.

TITUL' XXXVI.

ITEM ſolent nonnuli, bona & jura ipſorum poſſeſsionaria, à Regia majeſtate novæ Donationis ſuæ titulo, ſæpe cum omni ſuo Regio jure, pro ſe & eorum hæredibus impetrare, aſſerentes, progenitores ſuos ab antiquo, vel etiã ſemetipſos duntaxat à tempore adeptionis, &

Nova Donatio concedenda eſt locum ubi ſaltem debet habere juſtè et ō ficte poſtulat, bonor ipſor impetratore redemptionis eorum pro ad Progenitores Part. T. 13. 14 ſui Item: 26. 27. tract. 29. 30. mo ill Item: 36. 37. ad Impetrationis ſ ſibi Part 2 Tit 77

Par:2. T.77

consecutionis hujusmodi bonorum, in dominio pacifico eorundem perstitisse. Et licet plerique ejuscemodi Donatione nova, justè bonoque modo utantur: in contrarium tamen plurimæ fraudes per nonnulos, salutis eorum immemores, in hac parte committuntur. Quidam enim fœminei sexus, generationis suæ homines, de ipsis juribus possessionariis per hanc excludere nituntur, literas originales, quæ scilicet jura possessionaria emptitia fuisse, aut alio titulo jus fœmineum sicuti masculinum concernere declararent, occultantes, igne comburentes, vel aliter dilaniantes. Quidam verò fraternæ charitati contrariantes, & uxoribus filiabusque suis faventes, dum potissime semen masculinum in se deficere conspiciunt, & jura sua possessionaria in fratres condivisionales devolvi metuunt, nomina uxorum, filiarumque suarum in literis novæ Donationis inscribi faciunt, fratres ipsorum generationales prætermittendo, & illis bonis seu juribus possessionariis eosdem privare, vel magis despoliare satagendo.

azon jobagnak bekeseges Urasagaban voltanak volna. Es jollehet ez fele uy adomanyal, sokkan igazan és jo moddal elnek: vissontag azert kik lelkeket nem sannyak, sokan czalardul, és hamissan soktak kerni az uy adomant: Mert ez okkal sokkâ ki akarjak tagadni az leany agat, mikor az jobagrol valo ok levelet, kiből ki tetzenek, hogy ha az jobagot penzen vöttek volt, avagy egyebkeppen is, mind fiu és leany agra solgalna az jobag, avagy el reitik, avagy túzben vetik, avagy egyeb keppen el sakattyak. Nemellyek penig az attyafiai seretetet meg tagadvan, felesegeknek avagy leanyinak akarvan kedveskedni, kivaltkeppen mikor esekbe vesik, hogy ő raitok az ferfiu ag el fogyna, és felnek, hogy jobagok az töb egy oslassan valo attyok fiaira sallana, tehat felesegeknek, és leanyinak neveket az uy adomanyban, be irattyak, az vér serint valo attyokfiainak nevet az levelből ki hadgyvan, és illyen moddal igyekezik, őket az örökségekből és jobagokbol ki tudni és rekezteni.

natio nova seu Principis ratione. Principis nobilis ex causa vocari potest. 2. Tit. 12 in modo 46.

QUID SIT NOVA DONATIO, descriptive, & quòd dupliciter illa potest attendi.

TITU-

MI LEGYEN AZ nova Donatio, ugy mint, az uy adomany, és hogy ket keppen erthetni.

XXXVII.

XXXVII. TIT:

KIből it meg kel ertenúnk, hogy az Kiraly uy adomanya, melynek leveleben ez Cikkelt be sok tak irni (hogy ennek sennek az jobagnak bekeseges Urasagaban eltenek volna az ő elei, és ő maga-is benne volna) semmi nem egyeb, hanem az előbbi adomannak uyonnan valo meg erősitetese: mely igeből ezt magyarázhatni, hogy még az előt-is meg keressetjobag volt ez, akar Donatio altal, akar az jobagnak egyeb uton valo talalassa altal.

De hogy az uy adomant inkab meg erthessúk, vegyúk eszúnkben, hogy ezfele uy adomant ket okert mondgyak uy adomanynak.

Elsőben az Kiraly koronara valo kepest, melytől fúg az jobag adomanya.

Masodzor az vér serint valo attyafiakra és leany agra valo kepest.

Az Kiraly meltosagara valo kepest azert nem súksseg hogy az uy adomannak, az előt valo adomanra tekinteti legyen. Mert ha az Kiraly valakinek valami jobagot egysser el adot, és az törveny serint bele-is iktata magat: nem volna súksseg, hogy ez fele jobagot, uiulan meg kerne; sőt inkab czak az előbbi

TITULᵘ XXXVII.

VNDE sciendum, quòd nova Donatio, cum clausula, præsenti tempore inseri solita, videlicet, In cujus, vel quarum pacifico dominio progenitores suos perstitisse, seque persistere asserit, etiã de presenti, &c. facta, non est aliud, quam prioris Donationis, legitimæ factæ, iterata roboratio, quæ ex sui vocabuli significatione semper præsupponit priorem Donationem, vel aliam bonorũ ipsorum acquisitionem. Par:2. T.77.

Sed ut clarius prœmissa descriptio novæ Donationis intelligatur, NOTANDVM est, quòd nova Donatio dupliciter potest attendi, vel considerari.

PRIMO respectu jurisditionis sacrę Coronę Regni, seu Principis nostri, ad quem ipsa Donatio spectat.

SECUNDO autem respectu fratrum generationalium, & fœminei sexus hominum.

Respectu itaque jurisditionis Principis nostri nova Donatio non requirit, neque præsupponit priorem Donationem. Nam si prior Donatio, super aliquo jure possessionario, legitimè facta, & statutio exinde juridicè subsecuta haberetur: nõ esset necessarium, jus illud possessionari-

onarium de novo impetrari, sed potius deberet prior ipsa Donatio confirmari. Immò neq; Confirmatio videretur esse necessaria: cum Confirmatio non sit de necessitate: sed solummodo de benè esse Donationis, & juris possessionarij gubernationis. Nec valet ex se Confirmatio, si Donatio in ea inserta non valere dinoscatur. Vnde nova Donatio sive cum jure Regio simul, sive simpliciter solet à Principe impetrari. Quod licet impetrator ipse sit in dominio juris alicujus possessionarij, tamen dominium illud, indirectè forsitan, & contra jurisditionem ipsius sacræ Coronæ, considerat se possidere pariter, & habere. Non enim omnes Domini, vel Nobiles per Donationes Regias: sed etiam per Fassiones instrumentales, seu privilegiales, diversis sub Titulis, & coloribus, consueverunt jura possessionaria gubernare. Proinde hujusmodi defectum juris sui, per Donationem ipsam Principis, studet reformare, effectiveq; instaurare. DICITUR autem Donatio ipsa nova, pro eo, & in tantum, quòd tunc & de recenti facta sit per Principem bonorum sibi collatio: prout in nonnullis privilegiis, & literis Donationalibus excellentissimorũ Principum, quondam

elõbbi Donatiot kellene meg erõsiteni és Confirmaltatni. De meg az Confirmatio sem sükseges az jobagnak elsõ adomanyara, mind azon altal nem art nekik. Mivel hogy az Confirmatio-is õ magaban erõtlen, ha az Donatioja semmire kellõ lesen. Az uy adomant azert avagy czak õ sinten, avagy az Kiraly igassagaval egyetemben soktak meg kerni az Kiralytul. Ezockaert hogy jollehet, az ki az uy adomant kevannya, az jobagnak Urasagaban úl, mind az altal esseben võtte, hogy nẽ jo modgyaval, és netalam Kiraly igassaga ellen-is birja az jobagot. Mert az Urak, és az Nemessek, nem minyajan Kiraly adomanyaval birjak az jobagot, hanem kúlõmb kúlõmb okokbol és moddal lõt kõtessekkel, és ok levelekkel. Holot ezockaert igassagoknak effele fogyatkozasat ismerven, az Kiraly uy adomanyaval soktak hellyere allatni, és jo karrban útni. Uy adomannak penig czak ennyiben mondatik és ezokaert, hogy azkort atta elsõben valakinek az Kiraly azt az jobagot. Az mint az regi Magyar Kiralyoknak, Lajos Kiralynak és Sigmund Czasarnak Privilegiomok leueleiben lattam és

tam és olvastam-is hogy uy adomanyul attanak jobagot, de az levelben semmi emlekezet arrol nem volt, hogy annak elei az jobagban eleitõl fogvan bekessegessen eltek volna: Avagy õ maga-is bekeseges Urasagaban lõt volna; Hanem (az mint az Donationak sokot sollyasa és tenora) az uy adomany levelben, czak hú solgalattyat irtak be: Es effele jobag el adast, és rolla kõlt levelet, az sellyúl meg mondot jokbol, ez ockaert mondom, hog uy adomannak soktak hijni és mondani, mivel hogy az ki az uy adomant nyerte, akar volt az elõt az jobagnak Urasagaban, akar nem volt: Mind az altal akkorõ újolag atta neki Kiraly az jobagot, és nem az elõt. Mert ha az elõt-is atta volna (à mint mondam) az jobagra nem uy adomant, hanem confirmatiot kellet volna kerni: Es effele uy adomannak penig, kit az Kiraly az sent Coronanak igassagaval sokot adni, mẽg ha az Kiraly igassaga ellẽ esnek-is, akar minden Kiraly igassagaval adna, akar penig czak uy adományal, mindenkoron hellye és ereje vagyon. Effele jobagot penig mas ember, sem Kiraly igassagaval, sem penig magva sackatul, ennek utaña meg nem kerhet: Mert mẽg az Fejedelem-is, az mely

dam Dominorum, Ludovici, & Sigismundi Imperatorum, Hungariæ Regum, vidi, atq; legi, possessionarias collationes novæ Donationis titulo factas, nulla clausula apposita, nullaq; mentione habita de hoc, quod progenitores impetratoris, in dominio bonorum, & jurium possessionariorum hujusmodi, nova Donatione collatorum, aliquando perstitissent, vel impetrator ipse perstitisset: Sed cum servitiorum duntaxat (prout in omni Donatione fieri consuevit) declaratione æditas, atq; confectas: quas quidem possessionarias collationes. Sed & literas super ea re emanatas, ex ratione præallegata, existimo, teneoq;, hoc titulo novæ Donationis factas, & æditas fuisse, Quod scilicet impetrator ipse, dominium bonorum impetratorũ, prius sive non, tamẽ per Principem, tunc de recenti, & non per prius, fuit bonorum ipsorũ facta sibi Donatio. Si enim prius quoq; Donationem super eisdem juribus & bonis habuisset, tunc (ut præmisi) non nova Donatio impetrari, sed potius prior debuisset confirmari, & ejuscemodi nova Donatio, respectu jurisditionis ipsius sacræ Coronæ, seu cõtra jurisditionem Principis nostri, sive cum jure Regio (ut præfertur) simul, sive simpliciter facta, semper valet,

valet, & ſemper eſt efficax: nec poterit per alterum quempiam jus tale poſſeſsionariũ, nomine juris Regii, vel alio defectus ſeminis titulo de cætero impetrari. Princeps enim ipſe, Donationi ſuæ ſemel factæ, per ſe vel per alium de jure nequit iterum refragari, dummodo ſit hoc verum, quòd aut impetrator ipſe, aut progenitores ejus, in reali ac pacifico dominio (hoc eſt non abſoluta potentia, vel non occupatione temeraria ſibi uſurpato) juris ejuſdem poſſeſsionarij fuêre. Nam ſi alias fraudulenter, & iniquè bonorum impetratio premiſſo titulo fieret, puta, dicendo quiſpiam, villam aut poſſeſsionem unam, ſuam eſſe, & ſe in dominio ejuſdem jamdudum perſtitiſſe: cum tamen poſſeſsio illa non ſua, ſed Regię majeſtatis, ad aliquod caſtrorum ſuorum Regalium, de jure & ab antiquo pertinens fuiſſet: tunc in tali, & aliis ſimilibus caſibus, ipſa Donatio non valet: Immò impetrator ille, tanquam falſarius & mendax propterea acriter eſt puniendus. Secus etiam eſt, ſi quiſpiam Potentum, abſoluta potentia & occupatione temeraria, villam unã pro ſe uſurparet, & in ejus dominio, malè ſibi vendicato, revolutionem unam annualem tranſigeret, ſeq; poſtea in reali dominio villæ ipſius longo

Regula.

mely adomant egyßer meg adot, ſem ő maga, ſem maſſal meg nem maſſolhattya és ſemmiſſe nem teheti; czak hogy ez igaz legyen, hogy az ki az üy adomant nyerte, avagy ő maga avagy penig az ő elei, annak az joßagnak bekeſſeges Uraſagaban valoſaggal volt. (Az az, nem ſajat hatalmokkal, ſe vakmerő keppen maſtol ne foglaltak legyen el) Mert ha czalardul és hamiſſan kerne meg valaki az joßagot, tudni illik, mondvan, hogy valamely falu avagy joßag, ővе volt volna, és annak Uraſagaban regtől fogva lőt volna: de az à joßag nem ővе hanem Kiralye lőt volna, és regtől fogvan igazan Kiraly ő Fölſege vala mellyik varahoz tartozot volna: tehat effeleben és haſonlo czalardſagban, az uy adomannak ſemmi ereje ninczen: Sőt azt az ki igy czalardkodik és hazud, Bőrnyű keppen meg kel büntetni. Haſonlo ez-is ehez, ha valamely Hatalmas ßanßandekbol valo hatalmaſſaggal és vakmerő keppen, egy falut maganak foglalna, és mivel hogy Uraſagaban, egy eßtendőt tőltene, és az Kiralynak azt adna eleiben, hogy ő annak az joßagnak bizonyos Uraſagaban ſok időtől fogvan volt, és ez okon uy adomannyul kerne meg az Kiralytol. Mert

Mert ezkeppen-is az Kiralyigaſſagaval meg nyert uy adomannak-is, nem lehet ereje, mas embernek igaſſaga ellen, az kitől, tudni illik, az az hatalmas el foglalta volt az joßagot: Mert rea bizonyittyak hogy nem jo uton és igaſſaggal kerte volt meg mas ember joßagat.

MASODSZOR mondam, hogy az uy adomant erthettyük, az vęr Berint valo attyafiakra és leany agra valo kepeſt, és az mint elsőben meg mondam, mi legyen az uy adomany, arra valo kepeſt kel eretni.

Tanuſagunk azert innet ez, hogy ez fele uy adomanyrol kőlt level, melyben ez volna irva hogy az fiu agaban az joßagban, bekeſſegeiſen elt volna; nem elegſeges az leany agnak, azon joßagbol valo ki tudaſara, meg ha az mellet az ferfiui ag, ő magok kozőt valo Oßlas levelet adna elő is, avagy az leany negyednek ki fizeteſ ſeről valo menedek levele volna-is. Hanem az Originalt, az az, à joßagnak eredetiről valo levelet hozza elő az törvenyben, hogy meg teſſek mint talaltak az joßagot, penzen vőtteke, avagy egyeb jo uton, mint s hogy Berzettek. Mely levelet ha elő nem hozhatnak,

longo tempore perſtitiſſe Regiæ majeſtati diceret: & ſic eam novæ Donationis titulo pro ſe impetraret. Nam hoc quoq; modo, ipſa Donatio, etiam cum jure Regio facta, contra jura illius, à quo villa ipſa fuit occupata, nil tenet, nulliusq; cenſetur eſſe firmitatis, eò quòd expoſitio, pariter & impetratio ſiniſtrè facta fuiſſe comprobetur.

SECVNDO verò, uova Donatio poteſt attendi & conſiderari, reſpectu fratrum generationalium, ac fœminei ſexus (ut prætactum eſt) hominum: & hac conſideratione præmiſſa, deſcriptio novæ Donationis eſt intelligenda. *Par: 1. T. 36.*

AD DECLARANDVM igitur quòd jura ejuſcemodi poſſeſsionaria, nova Donatione, cum clauſula prænotata, In pacifico dominio &c. impetrata, jus fœmineum non concernant, Literæ ipſe novæ Donationales, immò etiam diviſionales inter fratres maſculini ſexus, Ac Expeditoriæ, ſuper Quartalitiorum ſolutione confectę, inſufficientes reputantur. Sed originales quoq; literæ, quibus videlicet eadem jura poſſeſſionaria, aut prius acquiſita, aut empta, vel aliter adepta fuerint, in judicio producantur, neceſſe eſt. Quæ ſi produci & exhiberi non poterũt, *Par: 1. T. 21. & 73.*

quia non habentur(multorum enim Nobilium, & poſſeſsionatorum hominũ privilegia, ac literalia inſtrumenta, aut diſturbiorum temporibus,per æmulos Regni direpta: aut pacato quoq; tempore, ignis ſæpe voragine conflagrata dinoſcuntur) tunc in cauſam attracto,juramentũ, quinquageſimo ſe Nobilibus meræ nobilitatis titulo, & privilegio fungentibus, præſtandum imponitur. Qui ſi jurare poterit: Tunc à poſſeſsionaria datione abſolvitur,& jus Quartalitium duntaxat perſolvere compellitur: Si quitantia ſeu recognitio ſuper ea re non habeatur.

nak, mivel hogy ſok jobagos Nemes embernek ok levelei az hadak miat, és kúlſő ellenſeg miat el veſztenek: avagy még bekeſſeges időben is túz mia meg egtenek, tehat akkor az alpereſnek ötven Nemes emberrel, tiſta Nemes ſemellyekkel, hitet vett az tőrveny, hogy leany agat nem illet az jobag. Mely alperes ha meg eskúſik nem tartozik az leany negyedik jobagtul ki adni, hanem czak penzel fizeti ki: ha annak ki adaſarol menedek levele nem leſzen.

UNDE PROVENIAT proditio fraterni ſanguinis.

TITUS XXXVIII.

VBI autem alio ex latere facta, & præhabita hujuſmodi juramentali depoſitione, prætactis literis originalibus, impetrator ipſe, ſi per ſe, vel procuratorem ſuum uſus fuerit, vel etiam aliter illas occultaſſe, & contra contenta earundẽ literarum jura ipſa poſſeſsionaria, præmiſſo novæ Donationis titulo, malè & in præjudicium jurium fraternorum, vel etiam fœmineorum, pro

HONNET LEGYEN az attyafiui vęr arulas.

TIT: XXXVIII.

HOlot peniglen az alperes illyen modó meg eskúſsik, és mas felől az tőrvenyben, avagy ő maga, avagy Procatora az Original levelet, az jobagnak eredetiről valot, elő adangya, és elni akar vele; Avagy vegere mehetnek, hogy ez fele Originalt, el reitet és titkolt volt, és ugy kerte meg az jobagot uy adomannyul, vęr ſzerint valo attyafiai avagy az leany ágh ellen, és azok nevet az Donatio-

az Donatiobol avagy uy adomanybol ki hatta volna, kiket az jobag igazan illetne, és ez okkal, effele jobagtol, attyafiait avagy nenyeit és hugait hamiſſan, ki akarta volna rekkeſzteni, és az őrökſegből ki tagadni, mihelt egyem ez dolgot valoban rea bizonyithattyak: tehat ez-fele embert à tőrveny hamis hútűnek ésvęr arulonak meltan itilheti. Az kik penig mellette meg eskúttek, azok-is mind húti ſzegettek, és mindnyajan hamis hútűe leſznek. Mikor peniglen az leany agat, az mint meg mondam, ki nem eskúſi valaki az jobagbol, hanem czak reſzetlene akarja azt tenni, hamis hútűe ezzel nem leſzen, hanem czak vęr arulaſnak terhen marad.

MI LEGYEN AZ atttyafiui vęr arulas, és mi legyen búntetęſe,

XXXIX. TIT:

AZ vęr arulas peniglen ez, mikoron eggyik attyafiu az maſikat, avagy eggyik vęr ſzerint valo leany ag, az maſik attyafiat, az ő igaſſaga mellől, mely az jobagban vagyon, alnokul és czalardul, ſzijn allat ki rekkeſzti, és örökſegeből ki tudgya. Itt peniglen az at-

QVID SIT PRODITIO fraterni ſanguinis definitivè & de pœna ejuſdem.

TITUL' XXXIX.

FRaterni autẽ ſanguinis proditio, eſt fratris, vel ſororis, juſtis ſuis juribus, per alterum fratr̃, aut ſororem, doloſa adumbrataq;, & fraudulenta privatio, vel exhæreditatio. Per fratrem autẽ & ſororem, hoc in loco, intellige quemlibet generationis ſuæ hominem, in juribus

pro ſe impetraſſe,& nomina eorum, quos bona illa ritè concernere dinoſcebantur, de literis Donationalibus emiſiſſe, per hocq; de eiſdem bonis, fratres, aut ſorores perperam exhæreditare voluiſſe, ſufficienti & evidenti documento, poterit declarari, atq; comprobari: tunc talis in pœna perjurij, ac proditionis fraterni ſanguinis, meritò debebit condemnari. Conjuratores nihilominus ejus in fidefragio, pœnaq; ſimiliter perjurij omnes convincentur eo facto. Vbi autem juramentum non præceſſerit, ſed exhæreditationis ſolummodo cauſa declarata fuerit: pœna perjurij tunc ſublata erit, & proditio duntaxat ipſa fraterni ſanguinis locum habebit.

possessionarijs secum æqualiter succedentem. POENA autem proditionis fraterni sanguinis, ultra dedecus & infamiam, inde contrahendã, hæc est, Vt ille proditor, ad condemnatus, universis bonis & hæreditatibus suis, perpetuò destituatur, & in illum fratrem aut sororem, quem scilicet vel quam fraudare, justisq; suis juribus despoliare, & de eisdem exhæreditare nitebatur, eadem cuncta bona & hæreditates transferantur, & ipsemet quoq; in persona sua, ad fovendum pariter & serviendum illi tradatur. Quem usq; ad obitus sui diem, frater ipse proditus, vel soror prodita, victu & amictu, tanquam unum de familia sua conservare tenebitur.

Part. I. T. 44. ET hoc idem intelligendum est etiam de mulieribus, seu filiabus quorumcunq; Dominorum, ac Nobilium; quarum scilicet aliqua, in juribus paternis (quæ etiam alioquin jus fœmineum contigissent) per Regiam majestatem, ad supplicationem quorumpiam, in verum hæredem, & succesorem masculinum se præficere procurabit, per hocq; alias ejusdem generationis, seu progeniei fœmellas, bonis ipsis privare machinabitur.

Præterea si quispiam fratrum, aut sororum, alterum generationis

az attyafiu neven erttyuk, valakinek mind battyat, Otset, Nenyet, Hugat, és summa szerint, mindenfele nemzetet, kit egyarant illetne az jossagnak örökkes volta. Az vgy arulasnak büntetese penig nem ezak ez hogy hiret nevet tiltese get el vesti, de annak felette valakit effele vgy arulasban tapasztalhatnak, az minden jossagat, és örökseget öröcken öröcke el vesti: Es minden jossaga és örökssege annak az attyafianak adatik, mellyet az jossagbol ki igyekezet tagadni és örökségitől meg foztani, és affelet ez illyent attyafia kezeben kel adni, hogy ugy tartsa mint egy szolgajat. Mellyet mind holta napyaiglan tartozik etellel, itallal és ruhazattal, mind eggyik haza nepet el tartani.

Ezen büntetesek vagyon az Assonynepeknek-is avagy az Urak és nemessek leanyinak, ha ki közzülek az attya jossagaban, mely leany agat-is illetne, az Kiralytol fő embernek könyörgessevel és tőrökedesevel szerfiu aga tehetne magat, és az tőb vgy szerint valo attyafiat, és az tőb leany agot, az sele örökségből ki akarna tudni.

Ennek felette ha ki vgy szerent valo attyafiat, vagy szerfiat, vagy assony allatot vakmerő

keppen el tagadna, hogy nem az ő nemzetsegeből valo volna, és ez meg tagadot attyafiu, vagy levellel, vagy ha levele nem volna emberi bizonysaggal, (kinek hatvan esztendeigien valo emlekezetivel szabadon elhet, de nem sellyeb) az ő nemzetseget meg bizonyithattya, hogy ő-is attyafiu hozzaja: Ez dologbol-is vgy arulas jő ki, mivel hogy ez-is az meg tagadot felt, az ő törveny szerint valo igassagabol ki akarta tudni, és örökségetől meg fosztani.

suæ hominem, de genealogia sua existere pertinaciter negaverit, Et ille tandem literali documento, vel deficientibus literis, humano forsitan testimonio, usq; ad sexaginta annorum spacium, sed non amplius, se de ipsa genealogia esse comprobaverit: tunc ex istis quoq; casibus pœna proditionis fraterni sanguinis, sequi debebit. Nam exinde alterum justis suis juribus fraudare, exhereditareq; se voluisse declarabit.

Nisi talis Dom. ex alieno Regno tunc forte ibi re poena possit gaire Fr. mitig. Part. I. T. 47. & 52.

AZ ATTYAI ES ősi jossagot, mikeppen ossak meg az attyafiak.

XL. TITUS.

MIvel hogy eddig az, Kiraly adomanyarol szo lottam, immaron jer szollyunk közelbis, azon Kiralyi adomannyoknak agairol. Es elősser-is, az vgy szerint valo attyafiaknak jossagarol és örökségeről, melyet avagy Kiraly adomannya altal, avagy egyebkeppen-is, valami modon tataltak és szerzettek, és ez szele jossag mikeppen ossolyon meg köztek.

Itt azert summa szerint ezt vegyük esünkben, hogy minden Zazlos és Nagyssagos Urakñak és Nemesseknek attyai és

DE DIVISIONIBUS bonorum Paternorum, & auitorum, inter fratres fiendis.

TITUL' XL.

ITEM præhabita Donationum Regiarum declaratione, jam ad ramos earundem est recurrendum. Et primò de fratrum carnalium bonis, ac juribus possessionariis, per Donationes acquisitis: & tandem alio quovis titulo adeptis, & consecutis, ac eorundem bonorum divisionibus erit differendum.

VNDE NOTANDVM, quòd universa bona, & quælibet jura possessionaria cunctorum Dominorum,

Baronum ac Magnatum, & Nobilium, Paterna & Avita, quocunq; nomine censeantur, inter filios eorundem Dominorum, & Nobilium, fratres scilicet carnales, æqualiter dividantur, & quòd sunt fratres, in tot sequestrantur partes. Domus autem paterna filio juniori deputatur ad residendum, & habitandum: ita tamen, ut cæteris quoq; filiis, seu fratribus, de communi proventu hujusmodi bonorum, & jurium possessionariorum, aliæ domus, illi paternæ similes, in loco communi, ubi videlicet illorum quilibet voluerit, exstruantur, & ædificentur habitādæ: ad quas de terris arabilibus, sylvis, pratisq;, & fœnilibus consimiliter communibus, tot & tantū, quot scilicet & quantū ad ipsam domum paternā spectare dinoscitur, excidatur, & sequestretur, atq; annectantur perpetuò possidenda, pariter & habenda. Et hoc verum est, si tantu n habuerint de communibus terris, sylvisq;, & pratis, ut hujusmodi divisio eorum debitè peragi & expediri possit. Nam alioquin omnes terræ, ac sylvæ, pratáq;, & fœnilia, ad dictam domū paternam attinentia & pertinentia, in tot debebunt dividi partes, quot de novo ædificabuntur domus Nobilitares, Et ad quam-

ősi jobaga, akar mi nevel nevezteſſek: Ez fele Urak és nemeſſek fiai kőzőt, ugy mint egy teſt és vęr ſierint valo attyafiak kőzőt, eggyenlő keppen megyen oſlasban, és valamenyin leendnek az attyafiak annye reſre kel fel oſtani. Az attyai haz penig az kiſſebik fianak jut lako hellyűl: de azert az tőb attyafiainak, és battyainak, az jobagnak kőzőnſeges haſnabol, az kőz főlden, ahol ſinten ki ki akarja; mindeniknek az attyok hazahoz haſonlo hazat kel epiteni: Es ez uy hazhoz az kőz ſanto főldből, erdőből, retből, ſena fúből, annyit annyit kel ſackaſtani, az mennyi az attyok haza utan volna, hoģ az uy hazhoz, őrőkben birjak és ellyek.

Ennek penig ugy kel lenni, ha oly bő leſen az kőz főld, hogy mind az ſanto főld, mind az erdő, és az ręt, ki tellyek belőle, és mindenecknek jo modgyaval reſe juthaſſon belőle. Mert ha ki nem telnek, tehat az attyok haza utan valo főldet, erdőt, retet, és kaſalo fűvet annyi reſre kel fel oſtani, menyi uy udvarhazat epi enek, hogy mindenik háznak egyenlő reſe jullon, kin élheſſen. Es męg ennek felette, ugyan ezen uy udvar hazhoz

hoz kel azt is az ſanto főldet, erdőt és retet, tellyeſſeggel ſackaſtani, az mely jart az hely utan, avagy az jobbagy úles utan, az kin az udvarhazat uyonnan epittettek.

quamlibet illarum domorum æqualis portio aſsignabitur utenda. Incluſa tamen ſemper illa quantitate atq; portione terrarum, ac ſylvarum, & pratorum, quæ ad ſeſsionem, vel locum ſeſsionis Jobagionalis, in cujus ſcilicet facie domus nova conſtruetur, ſpectabat, atq; pertinebat.

MIT KEL CZELEkedni, ha az attyai haz, kőből czinalt leſen, avagy ſok kőltſeggel epittetet?

XLI. TITUL.

HA penig az attyok haza kő avagy tegla lend, avagy friſſen, és ſok kőltſeggel faragtatvan epittettek, és oly ſokat erne, hogy az joſagnak kőzőnſeges haſnabol, hozza haſonlo hazakat nem epithetnenek: Sőt meg czak eggyet ſem epithetnenek hellyeſſen: Tehat eſſele dologban az attyai hazat Kőmüveſſeckel, és Atſokkal az Orſag birajanak egy embere jelen leven iſteneſſen igaz leikek iſmeretek ſierent meg kel bőczültetni, és az mennyi ſummara megyen az bőts, azt annye reſre kel oſtani, az mennyin az attyafiak vadnak, az kiſſebik fiu penig, avagy attyafia, az ő reſehez, az mennyere őtet

QVID SI DOMUS PAterna, lapidea vel magnis ſumptibus conſtructa fuerit?

TITUL. XLI.

VBI autem domus ipſa paterna lapidea, aut latericia, vel aliter ſumptuoſo ædificio conſtructa, fabricataq; fuerit, & tantę æſtimationis reputata fuerit, ut de communi proventu talium bonorum ſimiles domus conſtrui non poſsint, ita ut nè una quidem ædificari commodè poſsit: tunc in tali caſu domus ipſa paterna, unà cum magiſtris lapicidis, ac muratoribus, & fabris lignariis, per hominem judicij, conſcientioſe æſtimari, taxariq;: & ſumma æſtimationis in tot portiones, quot ſunt fratres, dividi debebit, filiuſq; junior, ſeu frater, portionem ſibi cedentem, gratis habebit. Sed

portio-

portionem cæterorum fratrum pecuniaria solutione, juxta ipsius taxationis & æstimationis seriem refundere, illisq; persolvere tenebitur. Et hoc intellige, si filius ipse junior tantæ ætatis fuerit, ut rebus suis commodè prospicere non possit. Nam aliter in tali sumptuoso ædificio æqualis fieri debebit inter fratres divisio. Cæterum si bona, jura ejuscemodi possessionaria, jus fœmineum æquè veluti masculinum concernant, & patre defuncto filij, filiæq; superstites manserint, ac filiarum altera junior ætate fuerit, tunc in tali quoq; casu non filiæ, sed potius filio, filiam ipsam juniorem natū immediatè præcedendi, tanquam digniori sexui & personæ, domus paterna dabitur habitanda, sub conditionibus tamen prædeclaratis.

QUOD LITERALIA instrumenta frater natu major conservare debeat.

TITUL' XLII.

ET hoc idem est intelligendum etiam de literarum, ac literalium instrumentorum conservatione, quod scilicet non filiæ majori, sed filio, etiam si junior ætate fuerit, literæ, & literalia instrumenta, factum

ötet illeti ingyen jut; de à tőb battyainak reßeit penzel tartozik ki fizetnie, az el intezet és meg mondot summa ßerint. Ezt pedig ertsed, ha az kiſſebik fiu annyi údős leßen, hogy maga jovaira haßnoſſon gondot nem viselhetne. Mert egyebkeppen, effele draga summaban keszitet epülettel egyarant oßtnak meg az attyafiak. Tovabba effele joßag eg arant illeti, az leany agot-is, mint ßinten az fiu agat, és az attyok halala utan fiak és leannyok maradnak, és az eggyik leanya kiſseb leend köztok: tehat ugyan ollyan dologban is, nem az leannak, hanem inkab az fiunak, ki leg közelb volna az kiſſebbik leany elöt üdővel, adatik az attyahaz lako hellyül, ugy mint meltosagosb, és böczületesb ßemelynek, de az fellyúl meg mondot okok allat.

HOGY AZ OK LEveleknek tartasa, örökbik attyafiat illeti.

XLII. TIT.

EZEN ertelemben legyünk az Ok levelek tartaſſa felől-is, hogy nem az öregbik leanyra, hanem az fiura, meg ha az Nennyenel kiſſeb időü volna is, kel az joßagrol valo ok leveleknek tartaſſat

taſſatbizni. Az fiak, avag attyafiak közzül penig, az öregbik söt az idősbik battyokra. De azert ugy kel az öregbik battyokra bizni, ha tißta eßü leend, és sem ßeleſnek, sem bolondnak, sem penig nyilvan valo tekozlonak nem talaltatik lennie: Avagy az töb attyafiait nem igyekezik, az attyai és ősi joßagbol, örökségből ki ßinleni. Mert effele fogyatkozaſſok miat, nem az öregbek battyoknak, hanem maſnak, az ki attyarol leg közelbek battyok avagy attyokfia leßen, annak kel az ok leveleket kezeben ßamlalni, és meg tartaſnak, meg maradaſnak okaert, arra kel bizni. Az leannyok penig affele joßagrol valo leveleknek, mellyek mind az ket agra valo joßagrol ßollananak, az Orßag birai elöt maſſat veheti, kmellyet az ſerfiui attyafiakis tartoznak nekiek ki adnia.

Ennek felette ezt is jo meg tudnunk, hogy az kit illet az leveleknek tartaſſa, azon attyafiunak kel az töb ötſei ellen valo pöreknek is gondgyat viselni (közönseges költségből) mind addeg mig az joßag valoban meg nem oßland közöttek.

AZ

factum bonorum ac jurium possessionariorum ipsorum tangentia & concernentia, dari debeant ad conservandum. Quas, & quæ inter filios, seu fratres major natu conservare semper solet. Et hoc verum est, si frater ipse major natu sanæ mentis, & non furiosus vel amens extiterit, ac dissipator bonorum suorū manifestus non fuerit, vel cæteros fratres suos de bonis paternis & avitis, ac etiam suis, exhæreditare palam non prætenderit. Nam casibus in istis, non fratri natu majori, sed alteri ex fratribus, ad lineam generationis paternæ propinquiori, literæ, ac literalia instrumenta, dari & assignari debebunt, ad retinendum, atq; conservandū. Filiæ verò transsumptum, seu paria literarum, ac literalium instrumentorum bona, utriq; sexui deservientia, tangentium, pro se, coram judicibus regni ordinariis habere possunt, & illis earum fratres dare tenentur. SCIENDVM hîc præterea, quòd illi erit omnium causarum, & litium, contra fratres motarum vel movendarum, infra divisionis tempus, supportatio (communi tamen sumptu) ad quem literarum ipsarum spectabit conservatio.

DE

DE DIVISIONIBUS bonorum, per fratres acquisitorum, Et de clausula Donationis: Per eum.

TITUL' XLIII.

VLterius notandum, quod si duo, vel plures fuerint fratres carnales, aut etiam uterini, in bonis, & juribus possessionarijs avitis, vel paternis indivisi, quorum alter in curia Regia, vel aliorum dominorum laribus servitio se mancipaverit, Alter autem domesticis curis & laboribus domi vacaverit, & ille servitio deditus, bona aliqua, seu jura possessionaria, ab ipsa majestate Regia, vel alijs etiam forsitan dominis, servitiorum suorum meritis, ita exigentibus, pro se impetraverit, & nomina fratrum suorum, domi manentium, clausula cum illa: (ET PER eum &c.) in literis, seu privilegijs Donationalibus inscribi & inseri procuraverit: Tunc licet impetrans ipse, ante tempus divisionis cum fratribus suis fiendæ, de hujusmodi bonis, per eum acquisitis & inventis, liberam, prout voluerit, disponendi habeat facultatem. Et hoc intellige non pro se, vel suis heredibus, aliquo sub colore usurpãdo, aut reservando; sed à se prius realiter

AZ ATTYAFIAK kereset jobaganak meg obtasarol, Es az Kiraly adomannak imez Cikkellyerôl:

PER EVM, &c.

XLIII. TIT:

TOvabba ezt-is meg kel jedzenünk, hogy ha ket avagy tôb test szerent valo attyafiak, avagy egy mehbôl valok az ôsi vagy attyai jobagban obtozatlanok volnanak: kiknek eggyikke Kiraly udvaraban, avagy egyeb Uraknak valo szolgalatban, foglalta volna magat, az masik attyafiu peniglen, otthon az haznak gondgyat viselne és munkalkodnek: azomban amaz ki szolgalatra atta volt magat, akar Kiralytol ô felsegetôl, akar mas rendbeli Uratol, valami örökseget és jobagot, jambor szolgalattyaval nyerhetne: és az othon valo attyafiainak neveket-is, az ô Donatio leveleben, illyen modon bele iratna, hogy ô altala, ugy mond, vagy ô utanna, az tôb attyafiaknak is adta volna az Ura azt à jobagot: Tehat az dolog igy leven: noha az à szolgalo attyafiu, annak elôtte mig az tôb attyafiaival meg nem obtozik effele jobagot, mellyet sajat szolgalattyaval talalt, akar kinekis el hadgyhat, és valamint kedve tarttya el idegenethet. De azert valami sin alat maganak,

ganak, avagy az ô maradekinak meg nem tarthattya: hanem tellyesseggel tôle úresnek kel lenni. Mind az altal, ha az obtasra kęl az dolog, az tôb attyafiak-is effele nyert jobagbol, sinten annyi resz vehetnek, tôrveny és igasság szerent mint az ki talalta. Mert valamely jobag felôl, avagy adomany, avagy egyeb ok level és Privilegium kęl, annak az jobagnak annye resre kel oblatni, mennyi ember nevere szolland az level. Hanem ha azon levelben, nyilvan ki valastottak és ki nevestek volna, hogy kie legyen az jobag s kie nem. Holot azert az levelben azt irjak: és ô altala, ugy mond, Ez cikkelt nem ugy kel erteni, hogy annak az jobag talalo attyafianak (halala utan) szallyon masra, az mint egynehanyon vissza magyarazzak; és azt akarjak ki hozni belôle, hogy, az mig eel, az ki az jobagot talalta, addeg az tôb attyafiak resz nem vehetnenek belôle, hanem holta utan, az fiaival kellene obstan meg obstani: De ennek az ô igaz ertelme nem ez: Mert az obtozotlan attyafiak valameddeg meg nemobtosnak, mint az hasznokat, s mind az kart egy-arant vesik, szenvedik, és egyenlôke pen kel tûrniôk. Honnet ez-is kôvetkezik, hogy ha valamely, test szerint valo attyafiaknak, avagy kik attyaval, és annyaval

aliter alienando. Tempore tamẽ divisionis, unusquisq; fratrum portionem suam, de illis sibi cedentem, æquè ut impetrator ipse principalis, habere de jure potest. Jura enim possessionaria in quibuscunq; literis, seu privilegiis Donationalibus contenta, semper in tot debent dividi partes, quot sunt personæ, vel nomina hominum literis, in eisdem specificè denotata. Nisi forte exceptio, vel distinctio fuerit ibidem super hoc declarata. Clausula itaq; ipsa (PER EUM) non est intelligenda, ut tantum valeat, quantum post eum: prout quidam plus sapere volentes, quàm oportet sapere, intelligendum arbitrati sunt, arguentes & astruentes, inde cæteros fratres vivente principali impetratore, portionem de hujusmodi bonis acquisitis, & inventis habere non posse, sed illa, post decessum ipsius impetrantis, cum filiis ejusdem dividenda esse: quod tenendum non est. Fratres etenim indivisi, infra divisionis tempus, & lucrũ, & damnum æqualiter participare, sufferreq;, & tolerare debent. Hinc est, quòd si etiam nomina aliquorum fratrum carnalium, aut uterinorum, vel etiam patruelium*, divisionem bonorum inter se nondum habenti-

um, in literis hujuſmodi Donationalibus inſcripta non fuiſſent, tamen tempore diviſionis, portionem ſuam unuſquiſq; illorum (ut præmittitur) de jure habere poteſt: Vnde per hunc terminum, PER EVM, &c. ſemper intellige, medio, vel per medium ejus, ſcilicet impetrantis: quaſi diceret majeſtas Regia, conſideratione ſervitiorum talis fidelis ſui, eidem, & medio ejus, vel propter eum, etiam alteri poſſeſſionem ſeu villam unam contuliſſe.

val eggyek volnanak: avagy czak attyokrol volnanak eggyek-is, és mig meg nẽ oſtoßtak volna, neveket az Donatioban be nẽ irtak volna-is, mind az altal, mikoron oſtoßni akarandnak, mindenik attyafiu, meltan ki veheti az ő reſet: Annak okaert, ez cikkellyen tudni illik, Es ő altala, ne azt ertſük, hogy (ő utanna) hanem ő altala, és vele egyetemben ennek és ennek: Mind ha azt mondana: Az Kiraly hogy ennek ẽs ennek az ő jambor ßolgalattyat, és hűſeget meg tekintven, adta volna ez joßagot, avagy falut neki és ő altala, avagy ő erette, és ő vęle egyetemben maſnak is.

QUOD FRATRUM quiſpiam bona per ſe inventa, pro ſe reſervare voluerit.

TITUL' XLIIII.

VBI tamen fratrum aliquis (cæteris torpori, & negligentiæ, deſidiæq; deditis) continuè ſerviendo, ſanguinis ſui effuſione, vel aliter ſervitiis, aut virtutibus ſuis, bona aliqua, ſeu jura poſſeſſionaria quæſiverit, & cum cæteris fratribus ſuis illa participare noluerit: tunc

vat. L. Tit. 5. et 43.

HA AZ ATTYAFIak kőzzűl valamellyik, az joßagot mellyet ő maga kereſet, maganak akarja tartani, medgyen?

XLIIII. TIT:

HOgy ha peniglen valamely attyafiu lattya hogy az tőb attyafiai czak reſtſegben, és veſteg heveresben mennek elő, ő penig vere hullaſaval ßolgalvan, avagy egyeb keppen valo ßolgalattyaval és joßagos czelekeditivel, valami joßagot, avagy falut, talaland, és az tőb attyafiaival nem akarja kőzleni: Tehat

Tehat ha ő is az attya őrőkſegeből joßagabol, és mindennemű jovaibol, reſt nem kevan, hanem az tőb attyafiainak hadgya: az ő maga kereſte joßagat, talalmanyat, czak maganak és maradekinak őrőkke meg tarthattya. Kiből ez jő ki, hogy az vęr arulas az attyafiak kőzőt, nem az joßagnak ſajat talalaſa és kereſſeſeben eſik meg (az mint nemellyek velik) hanem az attyai és őſsi meg kereſſet joßagbol valo ki rekkeßteſſeben és ki tudaſſaban.

HOGY AZ EGY TESTvęr attyafiak kőzőt, az joßag oßtaſnak nem hoßßu perrel kel meg lennie.

XLV. TIT:

EZT-is meg tanullyuk, hogy az vęr ßerint valo attyafiak, avagy az kik egy mehbeliek volnanak-is, ha meg oßtozotlanok, nem oßtoßnak perr follyas altal, és hoßßu tőrvenykezeſſel: hanem az Kiralytol vegyenek paranczolatot, az Vármegye Iſpanra, avag Vice Iſpanra, és ßolga Birakra, az mely Varmegyeben leend az joßag mellyet meg oßtozni akarnak: Ha peniglen az à joßag kűlőn kűlőn Varmegyekben leßen, az Kiraly levele ßollyon oggyik itelő Meſternek, és il-

tunc ſi omnibus bonis, & juribus paternis renunciaverit, acquiſita per ſe ipſum bona totaliter pro ſe, & hæredibus ſuis perpetuò reſervare valebit. UNDE SEQVITUR, quod proditio fraterni ſanguinis non in acquirendis bonis, & juribus poſſeſſionariis (prout nonnulli putaverunt) ſed in exhæredandis, de acquiſitis, paternis ſcilicet & avitis bonis conſiſtit.

QUOD DIVISIO BOnorum inter fratres carnales, non proceſſu litis fieri debeat.

TITUL' XLV.

SCIENDUM eſt deinde, quòd diviſio inter fratres carnales, & etiam uterinos, nondum tamen diviſos, non proceſſu litis, ſed per literas duntaxat Regiæ majeſtatis Præceptorias ad comites, vel vice comites, & judices Nobilium illius comitatus, ubi bona & jura poſſeſſionaria dividenda ſita ſunt, & adjacent, ſonantes: vel ſi eadem bona in pluribus comitatibus habeantur, ad unum magiſtrorum Prothonotariorum datas, & directas fieri ſolet, atq; debet, per quos vel

Nota: Fręs Indiviſi Diviſionem celebrare volentes, univerſa L 3 debita quem ſi quibꝫ debent ante diviſionem peragẽ, de communibꝫ rebus et facultatibus eorum creditoribꝫ omnimodam ſatisfactionem impendere tenentur, reliqua cedent in diviſionem

quem uniuersa bona, & quælibet jura possessionaria, paterna & avita, ac etiam per eos communiter acquisita, simul cum universis rebus mobilibus, cujuscunq; speciei seu materiei existant, contradictione alicujus ex fratribus non obstante, juxta numerum personarum dividi, & ab invicē sequestrari semper possunt.

FACTA AUTEM semel inter ipsos fratres (modo antelato) divisione, si quispiam forsitan fratrum in ejuscemodi juribus possessionaris, aliqua ex causa legitima, rursus divisionem habere voluerit, aut portionem suam minorem, vel inutiliorem cæteris esse, aut juris ordine demanibus suis ablatam fuisse allegando: tunc divisio hoc modo non nisi processu juris, unico tamen termino octavali (si per judicem ex propositis & allegatis partium admittenda censebitur) fieri poterit, atq; debebit. Sæpe numero enim absq; rationabili & legitima causa, secundo divisio postulatur. Et hic articulus etiam de fratribus patruelis, nondum divisis, est intelligendus.

QUANDO NOVA DIvisio bonorum inter fratres condivisionales admittatur, & quando non.

TIT-

és illyenkeppen, avagy az Ispanok, Birak, vagy az Itilō Mester altal, minden attyai, és ősi jossagokat, és valamit ő magok talaltak volna is, minden ingo, bingo marhajokkal egyetemben, akar mi fele legyen, męg ha az attyafiak kőzzűl valaki ellenzeneis, mind annye resre ossak, az mennyire leendnek az attyafiak.

Ez illyen oslats utan penig, ha valamely az attyafiak kőzzűl ėzen fele jossagban, valami igaz és melto okbol uy oslast kevanna: avagy azt hanna vetne, hog ő nekie kisseb és hasontalamb ress jutot, avagy hogy ő tőle el pőrlettek volna az ő resset: tehat illyen masod uttal valo oslashoz tőrvennyel fęr, de oly tőrvenyel, melynek egy octavā vege sakkadgyon (ha az Biro, mint az ket peres sovabol meg ertendi, hog sukseges leend az masodsor valo oslas-is) Mert gyakorta tőrtenik ez, hogy oknelkűl és heltenűl kevanya nemely attyafiu à massor valo ostast. Ezen articulus tartalsa serint kel ertenűnk, az vęr serint ket attyafias Attyaktol valo attyafiaknak-is ostassokrol, kik męg meg nem ostostak volna.

AZ OZTOZO ATtyafiak kőzőt, mikor kel meg engedni, az uy ostozast, és mikor nem kel meg engedni.

XLVI.

XLVI. TITUS.

EGY oslasson valo attyafiak kőzőt penig, hogy ha az Job attyok, ősek és regi elėiek, oslast tőttek volna és erről, level-is kőlt volna kőztek: az annak utanna uyulan valo oslas, meg nē engettetik. Hanē ha az attyafiak kőzzűl valamellyik hatalmasb kezdene lenni, és az igaz ostasnak utanna, à masik attyafia josaganak, avagy hataranak valami resset, darabjat, hatalmassul maganak foglalna, és tulaidonitana, mellyet rea is bizonyithatna; Tehat mivel hog, az erőtlemb attyafia, az masik hatalmassaganak ellene nem alhat, az oslasnak meg igazitassat ujolā, meg kevanna. Mert ez okon, uy oslasnak kel kőztők lenni: Mely ostast mind az altal, hossu pőrnek follyasaval, vihet elő, ezt is męg ugy, ha az attyafiu, ki az ostast kevanya, kevansaganak az mint meg mondam, oly eleg seges okat adhattya. Mert haczak erre valo tekintetiben kevanna az uy ostast, mivelhogy latna, hogy ő kőztők, avagy az attyok kőzőt valo ostas utan, mas attyafianak az ő resse serint valo sajat főldőn, jo plantalt sőlői, és gyűmőlcsős kerttei volnanak, avagy resset irtovannyal jobba tőtte volna: az ővе peniglen ezenkőzben műcletlen és irtasnelkűl marat volna; Ez okon az uy oslast, męg hossu pernek

TITUL. XLVI.

INTER fratres verō condivisionales, si aut avorum, aut abavorum temporibus divisio in aliquibus bonis & juribus possessionariis facta fuisset, & literæ quoq; divisionales super ea re confectæ extitissent: deinceps divisio non est admittenda. Nisi forsitan alter fratrum, potentior cæteris evadens, post rectam divisionem particulam aliquam juris possessionarij, vel territorij, alterius sui fratris, violenter pro se usurpasse seu vendicasse cōprobaretur, Et impotentior frater, violentię potentioris fratris resistere non valens, æquam divisionem ex novo postularet. Nam hoc casu, divisio ipsa de novo peragenda dinoscitur: Longo tamen processu litis, & hoc quoq; eo modo, si frater ipse divisionem postulans, legitimam (ut præmisi) assignaverit rationem. Nā si considerans alterum fratrem, post factam cum eo, vel progenitore suo divisionē, in terris sibi cedentibus, vineas & promontoria plantasse, vel aliter frutices & virgulta extirpasse, ex eoq; utiliorum sua portione, quæ fortè inculta manfit, existere, & propterea divisionem postulare compertus fuerit, Etiam longo litis processu, hoc est, in quatuor terminis

nis octavalibus, novam divisionem bonorum consequi non debebit. Si autem temerariè particulam aliquã juris sui, vel territorij, alterum per fratrem occupatam fuisse allegaverit; tunc super potentiaria hujusmodi usurpatione bonorum suorũ, vel particulæ juris sui possessionarii, etiam insinuatione mediante, fratrem suum juri, in causamq; convenire licitè poterit. Et hoc, si tempus prę scriptionis, in actibus potentiariis observari consuetum, non transcenderit, quod triginta & duobus annis allegari observariq; solet. Nam super hæreditario jure, & proprietate juris possessionarij inter fratres, præscriptio nunquam est admittenda.

Fratres per Metarũ sectiones distinctionem inter se fecerint, succio nihilominus interceptum servatur.

PRÆTEREA, si fratres aliquando per metarum inter se erectiones, & distinctiones, divisionem fecisse reperti fuerint, tunc divisio bonorum de cætero inter eos, & ipsorum hæredes fieri nunquam permittitur. Hujusmodi tamen metalis distinctio & erectio, mutuam in se bonorum devolutionem inter fratres non excludit, neq; exclusisse intelligitur.

QUOD

follyasaval-is, ugy mint, negy octavan-is, meg nem nyerheti; meg sem engettetik. De ha azt forgatna, hogy hataranak, valami reßet, oknelkúl és hatalmassul foglalta volna el az attyafia: Tehat effele dologban, holot hatalmasul és meltatlanul vőttek volna el jobagat, avagy jobaganak valami reßet, az foglalo és hatalmas attyafiat, meg rővid tőrveny follyassaval, ugy mint, magyarazattal valo hivattallal-is rea ke resheti. De ug keresheti meg, hogy ha effele attyakfiak közőt valo hatalmaskodas az foglalasbá az közönseges hatalmaskodasnak modgya ßerint Időtőltes nẽ lőt, az mint ßoktunk vele elni, ha harmintzket eßtendőt nem tőltőt, az hatalmas attyafiu az el foglalt reßben. Mert egyebkepen az jobagnak tulaidonsagara nezven, az attyafiak közőt, údő tőltes soha nem lehet.

Annak felőtte valamikor az attyafiak egyßer ugy ßtoznak meg, hogy ki ki meg hatarozattya az ő reßet, és ki ßakkaßtya az tőb attyafiai reßeről; effele jobagban sem ő magok, sem maradekyok soha többe ostast nem tehetnek. De azert ha igy meg hatarozak-is, egy mas reßbeli jobagot, mind az altal, ne veld azt hogy ez okon az vęrtől el idegenúlne az jobag-hanem eggyik attyafiunak reße az masikra ßokot ßallani.

HOGY AZ ATTYAfiak közőt, meg ostot jobag, ha eggyiknek magva ßakadna, az masikra ßál, ha kik hazassagra mentenek volna-is közzúlők.

QUOD UNIVERSA BONA, inter fratres divisa, altero fratrum deficiente, in alterum devolvantur, etiam matrimonio interveniente.

XLVII. TITUL'.

TITUL' XLVII.

TOvabba ezt-is tanullyuk meg, hogy az attyafiak közőt, effele meg ostot jobag, ha valamelyiknek magva ßackadna, ßaz, avagy ket ßaz, és tőb eztendő utan-is (męg ez idő alat ha negyed iz utan, eggyik attyafiu ág az masik attyafiu agban hazasult volna-is) az tőb első attyafiakra, és azoknak maradekira ßokot ßallani. Czak hogy az ęlő attyafiak leveleckel bizonithassak meg, az ő nemessegeknek igaz rendi, és lineaja ßerent, hogy az magtalanul meg holt attyafiu, az ő nemzetsegekből lőtt legyen, és annak eleivel az ő elejek is jobagokban igaz ostas attyafiak voltak, és azockal voltakeppen megh ostoztak egy-massal. Ha penig levelekkel fel nem ernek, emberi bizonysaggal-is, hatvan eztendeig (de fellyeb nem) az ő nemzetsegeket és attyafiusagoknak agait meg bizonyithattyak. Kiből elsőben ez következik, hogy az ostas utan, ha vala-

SCiendum ulterius, quòd universa hujusmodi bona, & jura possessionaria, inter fratres divisa, altero ipsorum hæredibus carente, etiam post centum, ducentos, & etiam plures annos (si matrimonia quoq; post quartum generationis ipsorum gradum, inter eos, vel alterum eorum celebrata fuissent) in cæteros fratres superstites, & hæredibus gaudentes devolvuntur; dum modo fratres ipsi, in humanis agentes, per rectam generationis lineam, fratrem defunctum & hæredibus destitutum, de sua vera progenie fuisse, & cum progenitore illius, in bonis & juribus possessionariis, ab ipso derelictis, progenitores eorum divisionem habuisse, vel fecisse valeant, literali documento comprobare. Deficientibus vero literis, etiam humano testimonio ad sexaginta annorum curricula, sed non amplius, prosapiam & genealogiæ suæ stirpem, ramumq; de jure poterunt verificare. UNDE sequitur, quòd bo-

m. Nota: Unica generationis fratre defuncti fratres posse literali cumento tenere bare. Deficie bo vero literis et humano testimo ad annos 60 § tent probare. Sup. Punct 1 § 3

na & jura poſſeſsionaria, poſt diviſionem inter fratres factam, per aliquem fratrum acquiſita & inventa, eodem fratre acquiſitore præmortuo, & hæredibus deſtituto, non in fratres condiviſionales derivantur, ſed Fiſco Regio applicantur.

HOC quoq; neceſſariò interſerendum occurrit, quòd bona, & jura poſſeſsionaria, duobus aut tribus perſonis, alienis ſanguine, non fratribus, nec conſanguineis, per Regiam majeſtatem qualitercunq; Donata, aut aliter per eoſdem acquiſita, altero eorum decedente, & hæredibus carente, rurſus ad collationem Regiam devolvuntur. Sola enim ſanguinis propago, & fraternalis mutua diviſio, efficit ex ſe mutuam & reciprocam bonorum in alterutrum condeſcenſionem, atq; devolutionem, allegatione cujuſvis præſcriptionis non obſtante.

ha valamely attyafiu, ő maganak joßagot kereſend, és talaland, ś magtalanul haland meg, és őrőckőſi nem leendnek, joßaga ennek nem az egy oßlaſſon valo attyafiakra, hanem az Kiralyra ßál.

Ezt-is ugyan innet meg tanolhattyuk, hogy ha az Kiraly ket vagy harom embernek, kik idegenek és nem attyafiak volnanak, joßagot adna: avagy akar mikeppen joßagot ßereznenek magoknak, ha valamellyik meg hall magtalanul, annak reße iſmeg az Kiralyra ßál. Mert czak az vér ßerent valo attyafiuſag, és attyafiak közőt egy maſſal valo oßtozas, teßi, hogy eggyik attyafiurol az maſikra ßallyon az joßag, melyben ſemmi idő tőltes ne leheſſen.

UTRUM BONA, MARITO & uxori ſimul collata, deficiente marito, in uxorem ipſam devolvantur, & é converſo?

TITUL' XLVIII.

QVONiam nonnulli Dominorum, & Nobilium, ſolent nomina uxorum ſuarum in literis, ſeu

HA AZ uRANAK feleſegevel eggyűt adgyak az joßagot, és az Uranak magva ßakad, az joßag az feleſegere ßalle? avagy vißontag az feleſegeről az Urara?

XLVIII. TIT:

MIvel hogy nemellyek az Urak és Nemeſsek közzűl feleſegek nevet-is ßok-

is ßoktak be iratni, az ßolgalattyockal talalt joſzagrol valo kőlt Ok levelekben: Annakokaert, ßoktak maſodßor azt-is kerdeni, hogy ha az Ura magtalanul meg halland, az ő joßagbeli reße feleſegere ßalle avagy nem? Hollot az aßßonyember nem attyafia, hanem czak feleſege volt az ő ferjenek: Es vißontag az feleſege-is ha magtalanul meg haland, az ő reße az Urara ßalle? Kire ez az felelet, hogy eggyikről az maſikra ßál. Mert jollehet az ferfiat az ő feleſegenek, és vißontag az feleſeget, az ő Uranak nem mondhattyuk vér ßerent valo attyafiaknak: mind az altal az hazaſſagban valo eggyeſűleſert, eggyiket az maſikhoz męg attyafiackal-is közelb valoknak mondgyuk. Mert az hazaſſok az Evangelium ßerent, egy teſtnek, és nem kettőnek mondatnak: Eggyik attyafiu penig az maſiktol mas teſt. Annakokaert az hazaſſagbeli eggyeſſegert, az Ura joßagbeli reße, az feleſegere, és vißontag az feleſege reße az Urara, az mint meg mondok, meltan ßokot ßallani.

ITT mind az altal vigyazni kel, hogy mikor az Donatioban, avagy az ok levelben be nem irjak, az *utriuſq; ſexuſt*, mind az leany és az ferfiu agat hanem czak ez cickel nelkúl adgyak

ſeu privilegiis Donationalibus, ſuper bonis & juribus poſſeſsionariis, juſto titulo ſervitiis eorum acquiſitis conficiendis, ponere pariter & inſerere, Ideo quæritur ſecundò: Vtrum decedente marito ſine hæredibus, portio ſua in hujuſmodi juribus poſſeſsionariis & bonis habita, in uxorem ſuam devolvatur? Cum non frater, ſed conſors vel uxor dun taxat mariti fuiſſe mulier ipſa cenſeatur. Et è converſo, An uxore abſq; hęredibus defuncta, portio ſua in maritum ejus condeſcendat, atq; derivetur? DICENDUM, quod ſic: Nam licet vir mulieri, & mulier viro non ſit neq; cenſeatur eſſe frater ſanguinis propagatione: carnis tamen unione, & copulatione pluſquam frater eſſe reputatur. Iam enim ſecundum Evangelicam doctrinam non ſunt duo, ſed una caro: *Matth. 19.6.* frater autem altera caro exiſtit. *Mar. 10. 8.* Propter unionem itaq;, & copulam carnis, portio poſſeſsionaria mariti, in uxorem ſuam, & è contra uxoris in maritum, caſu in prænarrato, ritè devolvenda erit.

Hîc tamen advertendum eſt, *Par. 1. T. 22.* quòd ſi in præallegata Donatione, vel literis Donationalibus, clauſula utriuſq; ſexus, non interſeratur, Sed ſimplici modo Donatio emanat, tunc jura hujuſmodi poſſeſsiona-

ria, fœmineum (ſi etiam filias ipſa mulier habeat) non ſequuntur, ſed maſculinum duntaxat ſexum concernere dinoſcuntur: Ubi tamen in Donationis tenore, clauſula iſta adjecta & appoſita fuerit, quod videlícet, ſi impetratorem ipſorum bonorum hæredíbus maſculinis carere contingat: tunc eadem bona in filias ſuas devolvantur. Tunc ipſa bona & jura poſſeſsionaria, ubi & poſtquam ad manus filiarum devenerint, propter clauſulam & rationem prænotatam, utriq; ſexui ſemper deſervient. Et idem eſt tenendum de bonis quoq; emptitiis, ſi nomen uxoris in literis Emptionalibus, & Inſcriptionalibus inſertum fuerit, Quod ſcilicet altera partium deficiente, in alteram, illo modo antelato, devolvantur.

adgyak ki: Effele joßag nem ßál az leany agra, męg ha effele aßßonnak leanyi maradnanak-is, hanem czak ferfiu agat illet az joßag: Holot mind az altal az Donatioban ez czikelt bele irjak, tudnia illik, hogy ha az embernek ferfiui magzattya nem lenne, azon joßag leanyra-is rea ßallyon. Tehat effele joßag ha leany keßre jutand-is, mind az ket ágra ßolgal, illyen okokert, az mint meg mondam. Ezen ertelemben legyűnk, az vőt joßag és ßalagos joßag felől-is: hogy ha feleſege nevet-is bele irjak az levelben, ha eggyik meg hal-is az joßag az maſikra ßál-

UTRUM BONA, NOta infidelitatis condemnati, in fratrem adoptivum, Regio conſenſu accedente, condeſcendant?

TITUS XLIX.

QVIA ſuper devolutione bonorum nunc tractatur, ideo adhuc quæritur, Vtrum bona, & jura poſſeſsionaria cujuſpiam ob notam

HITETLENSEG. ben eſſet embernek joßaga, ßalhate az Kiraly engedelmeből fogadot fiura, avagy nem?

XLIX. TIT:

MIvel hogy arrol kezdenk ßollani, az joßag mikeppen ßalyon eggyikről az maſikra, azert męgis illyen kerdes tamadhat, tudnia illik,

nia illik, az hittlenſegben eſet ember fejenek és joßaganak, ha az Kiraly meg kegyelmez, azon ember joßaga ßalhate az fogadot attyafiara, kivel az előtt ugy vegezet volt, hogy eggyik joßag az maſikra ßallyon, és effele vegezeſekre az Kiraly conſenſuſt adot volt nekiek, és az altal jo vallotta ßerzeſſeket? Kire azt felellyük, hogy az fogadot attyafiara nem ßal. Mert effele fogadot attyafiuſagnak ßinten annye ereje vagyon, mint az vęr ßerent valo attyafiak kőzőt valo oßtozaſnak, hollot eggyikről maſikra ßokot az joßag ßallani: Ez peniglen nyilvan valo dolog, hogy az hitetlenſegben eſet embernek joßaga, ſem az előt valo fiaira, ſem peniglen vęr ßerent valo és oßlo attyafiaira, nem ßalhat. Haſonlatoskeppen azert az fogadot attyafiura-is, nem ßalhat affele joßag, męg ha az Kiraly engedelmeből fogadot volna-is valakit attyafianak. De minek előtte Kiraly az hittlen embernek meg nem kegyelmez, kire kellyen ezfele joßagnak ßallani, nem ßükſeg hogy ez felől valami kerdeſt tamaßunk, mert az joßag aze lőtt volna, az kinek az Kiraly atta és ajandekozta volna. Mert valameddig valaki az ő joßaganak Uraſagaban űl, addeg oly vetekben eytheti magat, hogy az ő reßet őrőcke el veßtheti, az fogadot attyafiuſaghoz bar ne bizzek, mert az ſem menti meg, hogy joſzaga arra ßallana.

tam infidelitatis condemnati, poſt factam capiti & bonis ſuis gratiam, in illum, cum quo ſuper devolutione bonorum ſuorum prius fraternalem adoptionem & contractum fecerat, & hujuſmodi contractui conſenſus Regius acceſſerat, condeſcendant, an ne? DICENDUM, quòd non. Quoniam contractus ipſe vim fraternalis condiviſionalitatis in bonorum ſucceſsione tenet. Modo certum eſt, quòd talis infidelitatis nota inquinati & obſuſcati hominis bona, nec in filios ſuos, prius natos, nec etiam in fratres ejus carnales, aut condiviſionales deriventur, Et ideo neq; in fratrem adoptivum (ſi etiam conſenſus, ut præfertur, Regius ſuper ea re fuiſſet impetratus) bona prænotata devolvuntur. Super condeſcenſione aut eorundem bonorum ante collatam gratiam Regiam nulla eſt quæſtio: quia tunc ipſa bona illi ceſsiſſent, cui per Principem donata fuiſſent. Quam diu enim quisquam dominium reale bonorum ſuorum tenet & poſsidet, interim ſemper ea, delictis ſuis & exceſsibus ita exigentibus, perpetuò amittere poteſt, fraternali adoptione non obſtante.

QVID DE SVCCESSIone filiarum duorum fratrum, in hæredes seorsum præfectarum, sit sentiendum?

TITUL' L.

ITEM ulterius quæritur, Si duo fuerint fratres carnales, aut condivisionales, quorum uterq; (sexui masculino destituto) filias suas, in propriis bonis, ac juribus suis possessionariis, seorsum & diverso tempore, in hæredes masculinos, vel etiam utrunq; sexum per Principem præfici & creari procuraverit, neutro fratrum hujusmodi præfectionem alterius impugnante, utrum deficientibus filiabus, vel hæredibus, aut posteritatibus unius fratris, bona & jura ipsarum possessionaria, in filias, vel posteritates alterius fratris superextantis, devolvantur ratione consanguinitatis earum, vel in regium Fiscum condescendant? Dicendum, Quòd Regio Fisco erunt applicanda. Quoniam ille non successionis, vel consanguinitatis jure, sed præfectionis virtute, bona ipsa adepta fuisse dinoscuntur. Præfectio autem vim, naturamq; Donationis repræsentare dinoscitur, & ejuscemodi

MINT SZALLYON az jobag ket attyafiunak leannyirol egymasra, kiket kúlön kúlön údőben tőttek volna ferfiu aga?

L. TITUL'

TOvabba ezt-is kerdhetik, hogy ha ket vęr ßerent valo oßlo attyafiu leend, kik nyilvan lattyak, hogy ő nekiek ferfiu magzattyok ninczen, ś ez okon őrőkßegekben és jobagokban az ő leanyokat kúlön kúlön údőben, ferfiu aga, avagy penig mind az ket aga, tetetnek az Kirallyal, ś ezen mind ketten megalkunnanak, hogy eggyik se ellenzene ez dologtol az masik attyafiat, hogy ha eggyik attyafiu leannyinak magva ßakadna, és semmi őrőckeße nem maradna, az masik attyafiunak penig leannyi maradeki ęlnenek; az magva ßackatnak jobaga, az ő attyafiußagokra kepeßt, az masikra ßalanae, avagy penig kiralyra ßakadna? Kire ezt fellelyúk, hogy Kiralyra ßál. Mert az magva ßakat attyafiu immaron nem vęr ßerent kezdette birni az jobagot, hanem arrol el menven az præfectiohoz, az ő leannyinak ferfiu aga valo tetelehez ragazkodot volt, és az utan birta. Az leany agnak penig ferfiu aga valo tetelenek annye tulaidonsaga és ereje vagyon, mint

mint az Donationak, és ellő adomannak: it peniglen nem egyßersmind attak, az leanyagnak az jobagot, hanem kúlön kúlön és kúlömb úd̋őben; és ez okon kővetkezik hogy ezfele jobag az Kiralyra ßál. Mind ßinten mikor az attyaßiak kőzőt valo oßlas utan is, mikor eggyik attyafiunak jobagot ád az Kiraly, és az maßik egy oßlaßon valo attyafianak nevet az levelben be nem irattya, ßokot az dolog ugy esni, hogy ha meg hall az attyafiu, ki ujontaban talalta volt az jobagot, az oßtas utan, azon jobag nem az vele meg oßtozot attyafiara ßál, hanem az Kiralyra, ßabad leven vele valakinek ő Felsege adni akarja.

AZ ATTYAK ES az fiak kőzőt valo joszag oßtasrol, és az attyanak fiain valo meltosagrol.

LI. TIT:

TOvabba, jollehet az attya és az fiu kőzőt az jobag hogy meg oßtaßek, nem mindenkor engettetik: Mind az altal esik oly dolog gyakorta, hogy (ha az fiu nem akarna-is) az attya kenzeritheti, hogy vele meg oßtozek: Es vißontag, ha az attya nem akarna-is, mind az altal az

DE DIVISIONE BOnorum inter fratres & filios eorum, & de paterna, seu patria potestete.

TITUL' LI.

SCIendum deinde est, quòd quamvis inter patrem & filium, divisio bonorum non semper admittatur, sunt tamen multi casus, in quibus (si etiam filius nollet) pater suus eum ad divisionem peragendam compellere potest: & è converso, si videlicet pater nollet, filius nihilominus

Sup. Tit. 47

ominus diviſionem bonorum cum patre peragendi habet authoritatẽ. Sed antequam iſti caſus declarentur, neceſſarium videtur ſcire, qualem, & quot modis habeant patres in filios ſuos poteſtatem.

UBI NOTANDUM, quòd omnes filij, & filiæ parentum legitimæ, & illegitimæ ætatis, non emancipati, hoc eſt à patria ſervitute non liberati, infra tempus emancipationis, ſeu liberationis: quæ juxta conſuetudinem patriæ noſtræ ex parte filiorum, per ſolam bonorum, & jurium poſſeſſionariorum cum patre diviſionem, Ex parte verò filiarũ, per earum deſponſationem, & nuptiarum ſolennitatem, ſeu matrimonii conſumationem fieri conſuevit, in patria poteſtate conſiſtant. Qui ergo ex te, & uxore tua naſcuntur, quamdiu emancipati non fuerint, in tua poteſtate erunt: Et non ſolum illi, verum etiam nepotes tui, hoc eſt filij, qui ex tuo filio non emancipato generantur, in tua pariter poteſtate manebunt. Qui tamen ex filia tua naſcuntur, illi non in tua, ſed patris, vel avi eorũ poteſtate erunt: ſive pater nobilis, ſive ignobilis exiſtat, quia filij non matris, ſed patris familiam ſequuntur. Et inde eſt, quod

Par: 1. T. 7. & 22.

az fia vele megh oſtozhatik. De minek elõtte ezfele dolgokrol ſollyunk, ſükſeg meg ertenünk, az attyaknak hany fele és minemũ meltoſagok hatalmok legyen az fiakon.

Hollot eſünkben kel vennünk, hogy minden fiak és leanyok, ha az õ tõrveny ſerent valo ũdejeket el ertek, avagy nem erttek volnais, az õ ſületeknek birtokokban hatalmok bãn vadnak, mind addeg az ig az attyoknak birodalmabol meg nem ſabadulnak. Ez Orſagnak ſockaſſa ſerent penig az fiak attyoknak birodalmabol, az joſagnak fel oſtaſſa altal ſabadulnak ki: az leanyok penig, az õ ki hazaſitaskort, és haza adaſſok altal. Az kik azert te tõlled, és feleſegedtõl ſarmaznak, miglen az te birodalmodbol meg nem ſabadulnak, à te birtokodban vadnak: Sõt nem czak ezek, de meg az te unokaid-is, ugy mint, az ollyan fiak, kik az te birtokodbol ki nem ſabadult fiadtol nemzettetenek, az õ attyokkal az fiais egyetemben az te meltoſagod alat vadnak. De azok az kik az te leannyodtol ſületetnek, az te hatalmodban nincznek, hanem Attyok avagy lob attyok hatalmaban leſznek: akar Nemes, akar Nẽmtelen lõt legyen az attyok. Mert az fiak nem az annyoknak hanem az attyoknak nemzetſeget követik.

tik. Es innet vagyon ez-is, hogy az nemes annyatol, és nemtelen attyatol valokat, az igaz nemeſſek kõziben nem ſoktak ſamlalni.

AZ ATTYAI meltoſagoknak, ELSÕ ez, hogy az fiu valameddeg az attya hatalma alat leſzen, attya akarattya és hire nelkül, az attyanak ſem ingo bingo, ſem penig álo marhajabol, joſagabol, ſemmit penzen el nem adhat, ſem egyebkeppen el nem idegenithet, ſem penig affelerõl maſſal ſem minemũ tokmat nem indithat, ſ nem tehet.

MASODIK, hogy az atyak, az õ fiokat, mẽg ha jol fel ſerdültek-is ũdejek ſerint, vetkek ert meg verhetik, meg dorgal hattyak: ſõt ha nagyob vetek miat meg erdemlik, mẽg meg-is tõmletzezhetik õket.

HARMADSZOR, hogy ſükſegek koron az atyak fioknak terhet magokra vehetik, és felelhetnek felõlek, és gyakorta mẽg joſagokat is (de az oſtozaſnak elõtte) utolſo ſükſegeknek idejen el adhattyak és el idegenithetik, az mint effelõl oda alab bõſegesben ſollunk.

NEGYEDSZER, hogy az attya akarattya ellen ſenki az õ fiat nalla meg nem tarthattya.

ÕTEDSZER, hogy az attya ki valthattya magat az fian, de az fiu az attyat õ magaert fogſagban nem adhattya.

HATOD-

quòd ex nobili matre, & ignobili patre generati, inter veros nobiles non computentur.

PATERNARUM itaq; poteſtatum PRIMA eſt, quòd filius, quamdiu in poteſtate patris erit, de bonis paternis mobilibus, & immobilibus, invito & non conſentiente patre, nil quicquam vendere, vel aliter alienare, neq; etiam contractum ſuper his, cum aliquo facere, aut inire poteſt.

SECUNDA, quòd patres, filios ſuos, etiam legitimæ ætatis, ipſorum de meritis interdum exigentibus, caſtigare & corripere, immo, ſi exceſſus, & flagitiorum qualitas expoſtulaverit, incarcerare etiam poſſunt.

TERTIO, quòd neceſsitate rationabili ingruente, patres onera filiorum ſuſcipere, ac ſuper ſe levare, & ſæpe etiam bona ipſorũ, nondum tamen diviſorum, in extremæ neceſsitatis caſu, vendere & alienare poſſunt, prout declarabitur infra.

Par: 1. T. 59. & 60.

QVARTO, quòd invito patre, filium ſuum apud ſe retinere poteſt nemo.

QVINTO, quòd pater, poteſt filium ſuum obſidem pro ſe ponere; ſed non è converſo.

N SEXTO,

SEXTO, quòd filij non poſſunt teſtari quicquam de mobilibus paternis, niſi quantum patres eorum admiſerint: Quia teſtamentum ex libero teſtantis arbitrio debet procedere. Tales vero filii, non in eorũ, ſed aliorum, videlicet patrum, conſiſtunt poteſtate. Secus tamen eſt, de rebus per filios, propriis eorum ſervitiis, vel literariis diſciplinis acquiſitis. Super illis namq́, etiam præter voluntatem patris, libere teſtari poſſunt.

Par. 1. T. 5.

HATODSZOR, hogy az fiak, az attyok ingo bingo marhaibol, teſtamentomban ſemmit el nem hadgyhatnak, hanẽ az menyiben az attyok meg engedi. Mert az teſtamentum tetelnek, azoknak kik czelekezik, ſabad akarattyokbol, birtokokbol kel ſarmazni. Effele fiak penig męg nem ſabadok magokkal, mert az attyok birtokaban vadnak. De azert kúlõmb ertelmúnk legyen, az fiaknak marhajokrol, mellyeket ſajat ſolgalattyokkal, avagy penig deaki tudomannyokkal talaltanak. Mert affelekrõl, męg az atyok akarattyok ellen is ſabadon teſtamentomot tehetnek.

CASUS, IN QVIBUS pater poteſt filium ad bonorum diviſionem compellere.

TITUL' LII.

ITEM ulterius ſciendum, quod pater poteſt filium ſuum puberem, atq́ legitimæ ætatis: ſed non impuberem, in caſibus infra ſcriptis, ad diviſionem hæreditatũ, & aliarum rerum, compellere: non tamen poteſt de illis eum exhæreditare.

PRIMO, ſi filius in parentes manus violentas injecerit, vel aliam gravem & notabilem injuriam eis intulerit.

MICZODA OKKAL kenzeritheti az attya az fiat, hogy vele meg oſtozek.

LII. TITUS:

TOvabba ezt-is megh ertſúk, hogy az attya az fel nõtfiat, ki immar tõrveny ſerent valo idejet el erte: de nem az neveletlent, ez ide ala meg irt okokert az õrõkſegnek, és egyeb marhaknak meg oſtaſara kenſeritheti: mind azon altal azon jokbol õrõcketlenne nem teheti.

ELSÕ, ha az fiu hatalmaſul fúleire tamad, avagy nagy és nyilvan valo boſzuſaggal illeti.

MASO-

MASODIK, ha az ſúleit fõben jaro vetkeckel vadolya, oly dologban, mely az Fejedelemnek avagy az Orſagnak veſzedelmere nem volna.

HARMADIK, ha ſúleinek çletek ellen intſelkednek, mereggel vagy egyeb modon valo gonoz tanatsbol, halalokra jarvan.

NEGYEDIK, halatrockal, és tiſztatalan eletũ roſz embereckel tarſalkodik, az attya akarattya nelkúl, és az feleckel kõlti és emeſzti latnul attya jovait.

ÓTÕDIK, ha az attyat ellenſegnek kezebõl, fogſagabol és az tõmlõtzbõl, mikor ki ſerezhetne, ki nem valttya, ki nem ſabadittya és felõle nem felelven, kezeſſeget erette fel nem veſzen.

SECUNDO, ſi parentes criminaliter accuſaverit de tali cauſa, quæ in perniciem Principis, vel rei publicæ totius regni non vergit.

TERTIO, ſi vitę parentum inſidiatus fuerit, veneno ſcilicet vel alio modo in necem parentum conſpirando.

QVARTO, cum maleficis, vel aliis nephandæ vitæ hominibus, contra voluntatem patris perſeveraverit, bona paterna pravè conſumendo.

QVINTO, ſi parentem captum, de manibus inimicorum, vel de carcere, cum potuerit, non redemit, neq́ liberavit, vel pro eo fide jubere recuſavit.

VISZONTAG MI ockal kenſeritheti az fiu az attyat, hogy velle meg oſtozzek.

LIII. TITUS:

VIſzontag peniglen, ez ide ala meg irt okokbol, az fiu-is (męgh ha az attya hatalmaban volna-is) az õ attyat joſaganak és marhajanak meg oſtaſara, kenſeritheti, és az attyai hatalom az oſtaſnak ellene nem alhat.

ELÕ-

DE CASIBUS, IN QVIbus è contrario filius cum patre diviſionem facere poteſt.

TITUL' LIII.

È CONtrario verò, filius (etiam in poteſtate paterna cõſtitutus) patrem ſuum in caſibus ſubnotatis, ad bonorum, & rerum diviſionem faciendam cogendi & inducendi habet authoritatem, præmiſſa patria poteſtate non obſtante.

PRIMO, quando pater dilapidator bonorum ſuorum extiterit, & bona ſua, ac filiorum ſuorum non ex neceſsitate, & cauſa rationabili, ſed per fraudem potius alienavit, vel alienare manifeſtè prætendit, & de hujuſmodi voluntate ſua filio evidenter conſtabit.

SECUNDO, ſi quando hæreditates, & jura ſua poſſeſsionaria, licet non alienavit, nec alienare intendat: tamen ea non debitè colit, aut cuſtodit, ſed deſolari permittit.

TERTIO, ſi pater filium ſine juſta cauſa, & ſine notabili culpa, impiè & crudeliter corripit.

QVARTO, quando pater filium poſt perfectum tempus legitimæ ætatis, matrimonium contrahere vetat.

QVINTA, quando pater cogeret filium ſuum ad peccandum.

Quamvis autem filius patrem criminaliter accuſare (prout immediatè prænarratum eſt) non valeat: tamen hoc caſu (Deo enim magis quã parentibus obediendum eſt) poterit filius, honeſtis conditionibus, patrem ad diviſionem bonorum faciendam, non accuſando, vel criminaliter contra eum agendo: ſed potius errori, & defectui illius compatiendo,

Előszer, mikoron az attya, az ő jovait tekozolni kezdi, és mind ő maga, ś mind fiai joßagat, nem ßükſeges okokert, hanem helytelen helyre, alnakul kezdi veßtegetni, ßanßandekkal el is akarya idegeniteni az fiatol, az fiu penig, az attyanak effele igyekezetinek vegere mehet.

Masodszor, mikor őrökſegit és joßagat el nem idegenitene-is, ſem el idegeniteni igyekeznék: mind az altal nem elegedendő keppen műelteti, avagy oltalmazza, ſőt el hadgya puſtulni.

Harmadszor, ha az attya az fiat melto ok nelkúl, és nyilvan valo vetek nelkúl, kegyetlenúl meg veri, meg kinza.

Negyedszer, mikor az attya nem akarja, hogy az fia emberkort mar erven-is, meg hazaſullyon.

Ötedszer, Mikoron az attya az fiat ketelenitene, valami gonozſagra és ßarvas vetekre.

Es noha azert, az mint az előt-is meg mondam, az fiu az attyat halalra nem vadolhattya: mind azon altal ha gonozra intene az fiat (mivel hogy Iſtennek kel inkab, hogy ſem mint ßűleinknek engedni) és az fia ezt ertven, nem hogy vadolna az attyat, és halalra kereſne, hanem inkab meg ßanvan fogyatkozaſat, tißteſſeges inteſſekkel inditſa és erőlteſſe az joßagnak meg oßtaſſara.

De ez okokbol valo oßtaſt, ertſed mindenkoron az őstől marat joßagban, és ingo bingo marhaban, és nem affeleben kit az attya ſajat ßolgalattyaval talalt volna. Mert ha az attya kenzeriti az fiat az oßtozaſra, az meg irt okokert, tehat affele jokbol, őrökſegből és ingo bingo marhakbol, kit ő maga ßerzet és talalt volna, nem tartozik az fiaval meg oßtozni. De ha ez meg irt okokon kűvűl indultatik és leßen az attya és az fia kőzőt az oßtas: tehat egy arant mindenfele joßagnak, marhanak kel kőztők fel oßlani. Mert az attya az fianak, és vißontag az fiu az attyanak, termeßet ßerint, tartozik egymaſnak kereſni, és azt egymaſſal kőzleni, akar mi marhat, joßagot talalhat.

do, provocare & inducere, atq; etiam compellere.

DIVISIONEM autem prædeclaratam bonorum & rerum, propter præmiſſos caſus fiendam, intellige ſemper de bonis & juribus poſſeſsionariis, atq; rebus mobilibus avitis, & non propriis ſervitiis vel virtutibus patris acquiſitis. Nam ſi pater ob cauſas & rationes præſcriptas coëgerit filium ſuum ad diviſionem: tunc de bonis & hæreditatibus, ſeu juribus poſſeſsionariis, atq; rebus mobilibus, per eum qualitercunq; conquiſitis, & inventis, diviſionem cum filio facere non tenetur. Verum ſi ceſſantibus premiſsis cauſis, diviſio inter patrem & filium facta ſubſecutaq; fuerit: tunc indifferenter de omnibus bonis & rebus, inter eos diviſio fieri debebit. Quoniam pater filio, & è contra filius patri, quicquid rerum & bonorum poterit acquirere, jure naturali tenetur.

Voumtamen hoc Quando ſcilicet us ob caſus præ ſor cogeret pat ad diviſionem b Atticũ tunc ſte filius habet propijs ſervitijs ſita et indulti ratioe patrũ po tenet ei dare po nem: ſicut de tal bonis per ſe acqui o tenet, Nam ſi Frēs ſuos dilapi res o poſſet reſ prout ſupra Sicſimr ſi miſi c hæreditti pater Multo magis ſi patrem o pote retinere, miſi ſeuit portioni ex bonis Avitis prædecessoribus

AZ OSZTASNAK meg is egy fő okarol: Es affele joßagrol, mely az fiut annya utan illet.

LIIII. TITUL'.

EZT-is tudni kel, hogy minek utanna az fiu, az attya ackarattyabol, tőrveny

ADHUC DE UNO CAſu diviſionis, & de bonis, filium jure materno concernentibus.

TITUL' LIIII.

SCIendum etiam eſt, quód poſtquam filius, annuente patre

tre legitimam duxerit uxorem, (nõ obstantibus prænarratis casibus) poterit patrem suum semper (ritè tamen & legitimè) ad divisionem in omnem eventum cogere, ubi æqualiter de utriusq; patris videlicet & filij, bonis ac rebus, divisio peragenda erit. Verumtamen si filius habuerit patrimonia, ac jura possessionaria separata, quæ sibi jure materno provenerunt, sive vivente, sive decedente matre, ejusmodi bona cum patre dividere non tenetur. Quia in ea parte matris solum, & non patris familiam bona illa sequuntur, prout manifestè ratio quoq; sola dictat.

veny feleſeget veſſen maganak (az fellyúl meg mondot okok ellene nẽ alvan) tehat az edes attyat (jo modgyaval és tőrveny utan) az oſtaſra mindenkoron és minden modon erőltetheti, holot egyarant mind az kettőnek, ugy mint az attyai mind penig az fia jovaiban és joſagiban oſlaſt kel tenni.

De ha az fiunak kűlőn valo őrőkſege és joſaga leend, mely az anyarol czak őtet illetne, ſem az annya çlteben, ſem holta utan, ez illyen joſagot, nem tartozik meg oſtani az attyaval. Mert effele joſag, czak az annyarol, és nem az attyarol valo nemzetſeg utan jar, az mint ezt akar ki is nyilvan eſſeben veheti.

DE FILIIS FURIOSIS, & mente captis, quòd semper in patria potestate consistant.

TITUL' LV.

NEc hoc prætermittendum est, quòd filij furioli, amentes, ac mente capti, quia nunquam ad annos discretionis & perfectæ ætatis pervenisse existimantur, ideo nunquam de patria potestate liberantur. Vnde parentes eorum possunt ipsos ad omnia justa & honesta obligare, Bona etiam illorum in casu manifestæ necessitatis alienare. Attamen ipsi quoq; tenentur de victu & amictu condecenter illis providere. Idem est intelligendum (patre defuncto) etiam de fratribus ipsorum furiosorum, Quod scilicet frater eorum, sanæ mentis, inter alios ætate grandior, curam eorundem furiosorum & amentium, tanquam pater supportabit.

Lect 1 Tit 59

HOGY AZ BALGATAG és nem tiſzta eſſű fiak, mindenkor az ő attyok birtokaban vadnak.

LV. TIT.

EZT ſem kel el feleytenűnk: hogy az balgatak, kaba, és nem tiſzta eſſű fiak, mivel hogy nem mondhattyuk, hogy oly időt erhetnenek, melyben az jot az gonoſztul meg tudnak valaſztani, és tőkellẽtes emberſeghben lehetnenek, annak-okaert, az ő attyok hatalmabol, és kezei alol alol ſoha ki nem ſabadulnak. Melyert effelekket az ő ſűleiek minden igaz és tiſzteſſeges dologra ketelenithetik és kenſeri hetik. Sőt meg az illyen fiaknak joſagat is nyilvan valo ſúk ſegnek okaert az attya el-is idegenitheti. Mind az altal az attyak-is tartoznak vele, hogy taplalaſokra és tiſzteſſeges ruhazatyokra gondot viſellyenek. Ha penig az Attyok meg halna, annak gondgyaviſeleſe ſál az fiai kőzőt az nagyobikra, tudni illik, hogy az ki űdősb és eſesb az fiai kőzőt, az viſſellyen gondot az balgatag és eſelyős attyafira, mint egy attya.

HANYKEPEN SZAbadulyon meg az fiu az attya hatalmabol?

LVI. TITVL'

IOllehet az fiak az attyai hatalmabol, ki menekednek, mihelt egy maſſal meg oſtoznak (az mint az előt-is meg mondok) mind az altal tőb okokbol is, és mas modgyaval is az attyai hatalom az fiakon meg ſokot ſűnni.

ELSőBEN, mikor az attyok teſtamentom nelkűl meg hal, és neveletlen fianak teſtamentomaban tutort nem hagyand: De ezt-is igy, ha effele attya is magaval ſabad volt, és ha immar

QUOD MODIS CESſet & tollatur paterna potestas.

TITUL' LVI.

QVAMvis autem filij, de potestate paterna, per divisionem bonorum (prout prænotatum est) eliberari & mancipari soleant: tamen sunt aliqui casus, in quibus etiam aliter cessat, & tollitur patria potestas.

PRIMO, per mortem patris, sine testamento decedentis, Si videlicet tutores testamentarios filio illegitimæ ætatis non substituit: & hoc si pater ipse jam sui Juris fuerat,

Quia si decedit ei Testamento Tutor tunc ō in prīs tutor erit poſſ

rat, & in poteſtate patris ſui non erat. Nam hoc modo filius in poteſtatem avi ſui reincidere debebit.

Par: 1. T. 16. SECundo, aufertur patria poteſtas, ſi pater ob aliquod crimen infidelitatis, vel alios enormes exceſſus, hæreditate bonorum, & jurium ſuorum poſſeſſionariorũ privabitur, ac ad capitalẽ quoq; ſententiam, per hoc condemnabitur. Nam ſicut à mutua & reciproca bonorum ſucceſsione, per hujuſmodi notam, ſeu criminis pœnam, tam de filiis, quam fratribus decidiſſe, ita etiam patria poteſtas ſublata, & extincta eſſe comprobabitur, atq; verificabitur.

TERTIO, ceſſat paterna poteſtas, ſi pater in manus hoſtiles & captivitatem inciderit. Nam qui captus eſt, alium in poteſtate ſua habere non poteſt. Quia tunc ſui juris non eſt: & hoc quamdiu in captivitate manebit. Nam poſt ejus eliberationem atq; reverſionem, paterna poteſtas inſtaurabitur, & reviviſcet.

ut ibq; n. p mortua persona reputab.

HINC EST, quod etiam præſcriptio contra ipſum interea non procedit, neq; ipſe contra quempiam præſcribere poteſt: ſed infra reverſionem ſuam, omnia in ſtatu eodem priori permanebunt: & poſt reditum ſuum in cunctis cauſis & earum articulis, atq; proceſsibus, ſtatum priorem ſortietur.

MARD Ő-is az Ő attya birtokabol ki kőlt volt. Mert illyenkepen az fiu az Iob attya birtoka ala ſokot maradni.

MASODSZOR, ha az attya hittlenſegert, avagy egyeb ſarvas vetekert joſagat el veſti, és ez okon feyen maradand. Mert az mint hogy ezfele hittetlenſeg miat, mind fiaitol, és attyafiaitol, illyen hittetlen ember el ſakad: azonkeppen az attyai meltoſag-is mindgyart el veſti és ketſegnelkúl ſemmive teſi.

HARMADSZOR, ha az attya ellenſeg kezeben, és fogſagaban eſendik: Mert az ki fogſagban eſik, maſon annak hatalma nem lehet: mivel hogy mig fogſagaban vagyon addeg Ő magaval ſem ſabad. Ha penig meg ſabadul, és haza jőhet, az Ő attyai meltoſaga, és hatalma iſmet hellyen allapadik.

Innet vagyon ez, hogy Ő az Ő fogſagaban, ſem Ő mas ellen, ſem mas Ő ellene, nem præſcribalhat, údőt nem tőlthet: hanem haza jöveteleig minden dolga az előbbi allapatban al és marad: Meg tereſſe utan-is minden pőri, és azoknak Cikkellyei és follyaſi, az előbi allapatot nyerik.

HOGY

HOGY MINDEN Urak és Nemeſſek, az Ő ſajat joſagokat ſabadon el hadhattyak, és el adhattyak maſnak, az mint ſinten akaryak.

LVII. TIT:

TUdnia valo dolog penig, hogy minden Szabad, Zaſlos és Nagyſagos Ur, ſőt Fő, Nemes, és Joſagos ember, kinek fiai és leanyi vadnak, kik ha egyet nem ertenenek-is, ſőt męg akkarattyok ellen-is, mindenfele marhajat, jovait, és joſagat mellyet avag ſajat ſolgalattyaval nyert, ès talalt volna, avagy ſajat penzen (mivel hogy az penzt-is ſolgalattyaval ſokta az ember kereſni) ſerzet és vőt volna ęlteben, ſabadon az mint ſinten akarja, maſnak el hadhattya, ès el adhattya, ſőt el-is idegenitheti: Melytől az fiainak és leannyinak ellene mondaſſa, tiltaſſa és egyebfele ellen tartaſa, ſemmikeppen meg nem foghattya. Ha peniglen az attya, az Ő marhajat jovait és joſagat męg elteben fiai és leannyi kőzőt el oſtotta volna, hogy az Ő holta utan kőzőttek, valami haboruſag, gyúlőlſeg és perpatvar ne tamadgyon. Ez fęle oſlaſt męg az attyok halala utan-is, fiai és leannyi tartoznak hellyen

QUOD QUILIBET Dominorum & Nobilium, ſuper bonis ſuis propriis, liberam diſponendi habeat facultatem.

TITUL' LVII.

SCiendum eſt autem, quòd quilibet Dominus, Baro, Magnas, ac Nobilis, & poſſeſsionatus homo, filios & filias habens, ſine omni conſenſu, immò & contra voluntatem eorundem, de & ſuper rebus, ac bonis & juribus ſuis poſſeſsionariis, per eum propriis ſervitiis ſuis acquiſitis, & adeptis, ſive propriis pecuniis, quæ etiam ſervitiis acquiri conſueverunt, comparatis & emptis, vita ſua comitè, liberã (prout voluerit) diſponendi, & ea etiam alienandi, plenariam habet poteſtatis facultatem, filiorum vel filiarum contradictione, inhibitione, vel alia quavis repugnatione non obſtante. Et ſi quam Pater ipſe diviſionem in eiſdem rebus, ac bonis, juribusq; ſuis poſſeſsionariis, in humanis agens, inter filios filiasq; fecerit, né eo è medio ſublato, diſſenſiones, odia, contentionesq;, & differentiarum materiæ inter eoſdem, prævia ratione, ſuboriantur, etiam poſt obitum Patris, filij & filiæ, diviſionẽ ipſam

Par: 1. T. 8. & 48.

7. Modo ne fiat præjudicium Cor. et Fiſci.

Par: 1. T. 17. & 19.

O ratam

ratam habere,& in eadem perpetuò permanere tenebuntur. Et hoc idem eſt etiam de bonis, & juribus poſſeſsionariis, vigore alicujus contractus, ſeu fraternalis adoptionis, vel etiam præfectionis, in aliquem virum, aut aliquam fœminam redactis & derivatis, tenendum. Quià ſolus vel ſola, ejuſcemódi bona conſecutus, aut adepta eſſe intelligitur, atq; comprobatur.

hellyen hadni, és mind őrökke ahoz tartani magokat. Ezſerint kel meg tartanunk, effele jokrol és joßagokrol-is, mellyet valaki, akar ferfiu akar aßßonyalat legyen, maganak nyerhet, avagy maſnak attyafiava valo fogadaſſal, avagy ferfiui aga valo tetelevel, kőlt vegezeſt. Mert illyenkeppen mind az ferfiu, ś mind az aßßonyallat, ő maga talallya azt az joßagot, azert ßabad Uraſaga vagyon rayta.

QUOD PATER BONA Avita, in præjudicium filiorum, alienare non poteſt.

TITU: LVIII.

VERVM tamen ſuper bonis, ac juribus poſſeſsionariis Avitis, Pater in præjudicium filiorum, vel etiam ſiliarum, (ſi ea jus quoq; fœmineum ſequantur,) & ſimiliter frater, in præjudicium fratris, ſuper bonis, ac juribus poſſeſsionariis paternis, vel avitis, ſine conſenſu filiorum, ac filiarum, vel fratrum, quantum ad alienationem aut vẽnditionem eorundem bonorum ſimpliciter, nullam penitus faſsionem facere poteſt: Quæ ſi etiam fieret: nullius cenſeretur eſſe vigoris, neq; firmitatis. Ut cernere licet infra part. 1. Tit. 61 ultima ſectionis ejus. SO-

HOGY AZ ATTYA az őſtől maradot joßagot, fiai ellen, el nem idegenitheti.

LVIII. TIT:

DE azert az őſtől maradot őrökſeget és joßagot az attya, fiai és leannyi ellen: (ha leant-is illet) Es haſonlokepen az attyafiu-is, mas attyafia ellen, az attyai vagy őſsi joßagrol, fiainak, leannyinak, és attyafiainak akarattyoknelkúl, ſemmi oly vallaſt, és kőteſt nem tehet maſſal, hogy modnelkúl mindgyart el idegenitheſſe, és el adhaſſa: Ha penig vallaſt tenne-is, annak ſemmi ereje és hellye nem lehet.

Mert

Mert vadnak ollyak, kik az ő attyai és őſsi joßagokat, gyakran ßúkſegekert, neha peniglen ſemmi bizonyos dologert és ßúkſegekert, hanem czak torkokert, tobzodaſokert, és jolakaſokert. Neha peniglen attyokfia ellen valo gyúlőlſegekből, kire az őrdőg-is őket ezteketi: Neha mind az altal jol és igazan, de gyakrabban gonoz ßandekkal, akar kinek is zalogban vetik, avagy őrőkben el adgyak, és kúlőmb kúlőmb ßin alat el kőtik: Esmeg hog ef fele kőtes és vallas-tetel effele joßagrol erősb leheſſen, és fel ne bomolyon, fiainak, leannyinak, és attyafiainak terhet magokra, őrőkſegekre, és joßagokra, ßoktak az vallas-tettel levelben fel venni.

MI LEGYEN AZ terhe fel vetel: Es hanykeppen vehetik fel fioknak és attyokfiainak terhet.

LIX. TIT:

VALakinek penig terhet fel venni ez, mikor valamely joßag meg vővejenek felel valaki, hogy az attya vagy attyafia vallas tetelet, az el adot joßag felől, meg allya és meg tarttya.

Melyből meg ertyúk: Hogy az fiaknak és attyafiaknak terhet

SOLENT namq; non nulli bona, & jura poſſeſsionaria paterna, & avita ſæpè neceſsitate cogente, interdum verò nulla rationabili cauſa adurgente, ſed gula duntaxat & crapula, commeſſationeq; monente: interdum autem damnabili invidia, contra fratrem concepta, inſtigante, pariter & Diabolo cooperante: Aliquando verò benè & rectè, ſæpius tamen malitioſè, quibus poſſunt impignorare, aut perpetuò vendere, inſcribere, & diverſis titulis, exquiſitisq; coloribus obligare: & ut facta ſuper eo faſsio majoris firmitatis exiſtat, & invalidari nequeat, onera filiorum filiarumq;, & fratrum ſuper ſe, & hæreditates ſuas in ſerie faſsionis aſſumere, atq; levare.

QUID SIT ONUS Aſſumere, & quot modis onera filiorum, & fratrum aſſumantur.

TITUL' LIX.

ONERA autem aſſumere, eſt fidejuſsionem quandam ſuper obſervatione paternæ vel fraternæ faſsionis, emptori bonorum aliquorum facere.

VNDE ſciendum: Quòd onera filiorum, vel fratrum, tribus modis

assumuntur. PRIMO modo, Simpliciter. SECUNDO verò, Rationabiliter. TERTIO autem & ultimo, Necessitate.

PRIMO inquam Simpliciter, quando scilicet nulla evidenti necessitate, nulla etiam rationabili de causa, (prout immediatè præmisi) sed aut malitiosè, aut gulosè, aut etiam injuriosè, onera ipsa assumuntur. Et sic nihil tenet in judicio: Sed de plano, simpliciterq; assumptio hujusmodi revocatur, & fassio quoq; invalitatur.

SECUNDO modo, Rationabiliter, manifesta videlicet & rationabili causa occurrente, puta possessionem præ manibus alienis in pignore habitam, ad se redimendo, vel dotem & res Paraffernales, atq; jus Quartalitium solvendo, ut scilicet una portio, aut particula venderetur, & residuitas omnium bonorum ab onere necessariò eriperetur. Item Piscinas, Molendina, Domosq;, & curias, ex necessitate construendo, vel portionem aliam, & forsitan meliorem precio possessionis, aut portionis venditæ emendo, aut concambium possessionariũ faciendo. Quæ quià filio, vel fratri in lucrum hæreditatis

het haromkeppen ſoktuk fel venni. Elöſer modnelkúl. Masodſor, bizonyos okokert. Harmadſor, az ſúkſeg rea kenzeritven.

Elsőben modnelkúl, mikoron tudni illik, ſemmi nyilvan valo ſúkſeg és ſemmi bizonyos okokert (az mint fellyúl is meg mondam) hanem czak gonoſul, avagy torkoſſagert, avagy boſuſagbol, fioknak avagy attyokfiainak vetik fel terhet: Es effele terhe fel vetelnek az tőrvenyben ſemmi hellye ninczen: hanem minden ellenvetes nelkúl, és terhe nelkúl, meg hihattyak, és az à vallas tetel-is ſemmie tetetik.

Masodszor, bizonyos, és nyilvan valo melto okokert: Ugy mint, mikor valakinek joſaga, maſnal volna ſalagban, és idegen kőzből hozza akarna valtani; vagy jegy ruhat, és az jeg ruhan kúvúl adatot ajandekot, avagy leany negyedet, akarna meg fizetni: hogy effele bizonyos okokert az joſagnak eggyik reſet el advan, az tőb joſagot illyen ſúkſeges fizeteſſel meg mentheſſe. Tovabba hogy Halas-tókat, Molnokat, Hazakat és Nemes udvarakat, ſúkſeg-kepen kellene epiteni: avagy ha az el adot joſagnak arraval mas joſagot és haſznoſſabat venne, avag czerelne raita. Mely dologbol mivel hogy az fiaknak avagy az attyafiaknak joſa-

joſaga-is őrőkke eppúl és nevekedik: Annakokaert effele terhe fel vetelt ſemmi nelkúl meg nem hihatnak. Mind az altal, ha az fia, kinek nevet az Vallas tetel levelben és az terhe fel vetelben megirtak, és ugyan ki neveztek, az illyen kőteſt meg akarja hini: tehat az attya elteben, azon attyanak dijat, és mindenfele joſaganak akar minemű hellyen legyen kőz bőczit le kel tennie: Az attya halala utan penig, czak azon attya, joſaganak kőz bőczúvel meg hihattya és ſemmive teheti. Ugyan ezent kel ertenúnk az attyafiaknak vallaſokrol-is. De mind az altal ezt eſűnkben vegyúk, hogy ha az terhe fel vetel czak kőzenſegeskeppen leend, és az fiaknak avagy az attyafiaknak neveket az vallasban bele nem jrjak, és ki nem feyezik, tehat effele terhe fel vetelnek ninczen ſemmi ereje, hanem tellyeſſeggel le ſalithattya.

Harmadszor, és utolſor, ha az utolſo ſúkſeg rea kenſeriti; ugy mint, mikor valakit, mas ember ellen feyere, itilnek, és ne talam az ki mondot tőrveny erejevel ſemelyebenis meg fogyak, és az ſententia ſerint valo bűnteteſre az Biro kezeben adgyak: Avagy ha ſemelye ſerent meg nem foghattyak-is, mind az altal az Kiraly-is, fejenek ha meg nem kegyelmezend, avagy ha meg

ditatis ſuccedunt, ideò ſimpliciter onera prę assumpta in tali caſu revocari, & retractari non poſſunt. Sed ſi filius, in ſerie faſsionis & in assumptione oneris, ſpecificé nominatus, ea revocare voluerit, tunc vivente Patre, cum homagio & æſtimatione communi, univerſorum jurium poſſeſsionariorum Patris, ubilibet adjacentium: Mortuo verò patre, ſolummodo cum communi æſtimatione ipſorum, jurium paternorum retractandi & annihilandi, habet poteſtatis facultatem. Et idem eſt etiam de fratrum faſsione ſentiendum, atq; tenendum. Hîc tamen advertendum eſt, quòd ſi assumptio oneris generaliter facta fuerit, & nomina filiorum, vel fratrum, in faſsionis ſerie nominatim expreſſa denotataq;, nõ extiterint, tùnc ejuſcemodi oneris assumptio nil tenebit, ſed ſimpliciter invalidari valebit.

TERTIO verò & ultimo modo, extrema neceſsitate urgente, dùm videlicet quis ſententia capitali, juris ordine, adverſus alium convictus & condemnatus fuerit, & forſitan in perſona quoq; propria, vigore ipſius latæ ſententiæ detentus, ac ad manus judiciarias ad infligendam ſibi pœnam à jure ſtatutã assignatus fuerit, Vel licet non detentus,

† Ista Retractio fuit semper. Fit autem cum ſ tione oneris ſo bonor paternor bique existen communi æſtir tione mediante et postea secum Datum p Empt Deponet Acten utrumq; Dah tui contra quem Nota.

× Part. 2 Tit 50 et Tit 60

Iste textus modus deſt in Redem capitis paterni tum de manibus vel alior Sed ſi pater vel capti ſit convict poſſit niſi ſuam priam portionem lienare p reden vel fratrum, fil

ſui capitis vel pro Concordia vel kegyelmezend fratre innocens privetur ſua portione per faſsionem patris vel fratris et deveniat in Ruſticitatem ut supra. Part. 1. Tit. 18. te docet. et Part 2 Tit. 55.

tentus, gratiam tamen Regiam non conſequutus, Aut ſi gratia ſibi data fuerit, ita tamen, ut concordet cum adverſa parte (Nam & alioquin Regia Majeſtas gratiam non ſecus, niſi ut concordet, facere poteſt) Vel in Turcarum, Saracenorũ, aut Thartarorum, ſeu aliorum quorumcunq; hoſtium, & inimicorum captivitate detentus, & indè non ſecus, niſi pactione quapiam liberatus fuerit, Tunc hoc ultimo modo præmiſſi oneris aſſumptio nunquam revocabitur. Nulla etiam via, faſsio ſuper ea re facta, per filium vel fratrem retractabitur. Immò ſi Pater portionem filij, (quia propria portio ad caput ſuum redimendum non ſufficeret) in caſibus præmiſsis, ante diviſionem, cum filio factam, alienaverit, filius ſufferre tollerare q; debebit. Nec ejuſcemodi faſsioni, ſi etiam unica & ſingularis eſſet perſona fatens, nec Regius, nec fratrum conditionalium conſenſus eſt neceſſarius, ſed ſemper de ſe rata manebit, atq; firma.

t.i. Tit. 10. locus travius. Hic ſi includeretur emptio pro ſentio ſi poſſet eſſe maxim præjudicium ſi ea unica per

ſona exiſtens et non valens ſemper vendere committeret maleficium et cum adverſario concordaret.

COROLLARIUM itaq; ex præmiſsis infertur, Quòd poſſeſſionaria venditio triplex eſt; ſcilicet:

kegyelmezend is, illyen okkal enged meg ő nekie, hogy az ő pereſevel meg bekellyek (mert az Kiraly kúlőmben meg nem kegyelmezhet, hanem hogy pereſevel meg alkodgyek) Avagy peniglen ha az Tőrőknek, Szeretſennek, avagy Tatarnak, avagy akar mi nevezeten valo ellenſegnek fogſagaban eſnek, és onnet kúlőmben, ki nem ſabadulhatna, hanem ha nekiek meg ſatzolna. Tehat ez utolſo mód ſerint, az fellyúl meg mondot terhe fel vetelet, ſoha meg nem hihattyak. Es ſemmi-nemú uton az fellyúl meg mondot dolgokrol valo vallas-tetelt, ſem az fia ſem egyeb attyafia meg nem hihattya. Sőt ha az attya az ő maga reſe joſagaval freye valtſagat fel nem erne, fiaval is mig meg nem oſtozot volna, az meg mondot ſúkſegekoran, az fia reſere valo joſagot-is el idegenitheti, mellyet az fianak el is kel túrni és ſenvedni. Ez fele vallas tetelnek meg erősiteſſere, ha az vallo ſemely immar czak eggyes és magva ſakkattul volna-is, ſem az Kiraly, ſem az oſtozo attyafiainak engedelme nem ſúkſeges, hanem ő magatol ereye vagyon, és meg alhat.

Ezekből azert ſumma ſerint ezt tanullyuk, hogy az joſagnak el adaſſa harom fele: Tudni illik:

lik: Modnelkúl valo, Bizonyos okokbol, és ſúkſegből valo.

Az modnelkúl valo el adaſnak ſemmi hellye ninczen.

Az Bizonyos okbol valonak penig neha hellye vagyon, s neha ninczen, és meg hihattyak.

De az ſúkſeges el adas mindenkoron jo, és hellye vagyon és ſoha meg nem hihattyak: Az mint az fiaknak és az attyafiaknak terhek fel vetele, és meg hivaſanak magyarazattyabol, kiről moſtan ſollank, nyilvan meg tetzik.

AZ TŐRVENY SZErent valo meg kinalaſrol, kinek az joſag el adaſanak előtte ſúkſegeskeppen meg kel lenni.

LX. TITUS.

TOvabba, mivel hogy nemely embereknek, főkeppen attyokfia ellen valo vallastetelekből, akar ſalagos, akar őrők arron el adot joſag felől legyen, ſok kar ſokot kővetkezni: hollot tudni illik, nemely ötven forintot alig kért, az Captalanba penig és Conventben, avagy az Orſag biraja előt ſanſandekal, és nagy czalardul azt vallya, hogy ſaz avagy ket ſaz forintot vőt fel tőlle. Az Captalan penig és Convent

cet, Simplex, Rationabilis & Neceſſaria.

SIMPLEX venditio, nihil valet.

RATIONABILIS verò aliquando valet; & aliquando retractatur.

NECESSARIA autem ſemper valet, & ſemper tenetur, & nunquam invalidatur, prout ex immediata prædeclaratione aſſumptionis & revocationis onerum filiorum ac fratrum, clarè liquet.

DE LEGITIMA ADmonitione, in poſſeſsionaria venditione neceſſariò præmittenda.

TITUL' LX.

NOTANDVM ulterius, quòd quià in faſsionibus, tam impignoratio, quam etiam perpetuitatis jure & titulo, maximè in præjudicium fratrum, per plærosq; faciendis, damnabilis quædam abuſio ſuccrevit, quòd ſcilicet quinquaginta florenos interdum à Fœneratore quis accepit, aut centum aut ducentos florenos coram Capitulo, vel Conventu, aut Judicibus ordinariis Regni, ſe accepiſſe, ſtudioſè & quidem malitioſè fatetur. Capitulum

lum autem,& Conventus, vel judices Regni ordinarij, juxta faſsionis factæ ſeriem & modum, literas faſsionales,& Obligatorias dare tenentur: Sicq; nonnulli propediem tanta pecuniarũ ſumma bona ſua obruunt, & involvunt, ut vix medietatem ſummæ eadem bona valere dinoſcantur. Unde ſæpe evenit,ut hujuſmodi bona,ab ipſa ſua progenie, perpetuò alienentur.

ET ideò quælibet poſſeſsionaria venditio,immò & impignoratio,legitimam ſemper requirit filiorum, aut filiarum, vel fratrum, ad quos ſucceſsio & devolutio hujuſmodi jurium poſſeſsionariorum venditioni,aut impignorationi expoſitorum ſpectare dinoſcitur (ut illam,vel illa ad ſe recipiant) admonitionem: qui ſi legitimè admoniti & requiſiti, poſſeſsionem ſeu jura hujuſmodi poſſeſsionaria, juxta condignam & communem eorum æſtimationem, valorem pro ſe habere,& ad ſe recipere voluerint, ante omnes alios emptores,aut fœneratores,liberam plenariamq; habent pro ſe recipiendi, & emendi facultatem.

Admonitio. Par: 2. T. 20. & 24.

SI vero venditor,aut impignorator ipſe, admonitionem præmiſſam facere recuſabit, & jura ſua poſſeſsionaria, præter ſcitum vel conſenſum,dictorum filiorum, aut filiarũ, vel

Convent,avagy az Orſag biraja, mindenkoron az vallas-tetelnek rendi ſerint tartozik,az vallaſt, és az kõtes levelet kiadni: Es ezkeppen nagy ſokkan oly nagy ſummaban eytik és kõtelezik joſagokat, hogy felet ſem erne meg,honnetgya korta ez-is következik, hogy affele joſag az vértúl örökke el idegenúl.

Szükſeg ennek okaert az joſagnak el adaſaban, sõt czak el ſalagoſitaſaban-is tõrveny ſerint meg kinalni vele az fiakat, leannyokat és attyafiakat, kikre az-fele el ado, avagy el ſalagoſsitando joſag nezne,és kiket illetne,hogy inkab õk vegyek hozzajok: Kik ha az illyen meg kinalas utan, az joſagot melto és kõz bõcz ſerint, avagy az mit erne az joſag, hozzajok akarnak venni, minden egyeb vevõk és aroſſok ellen, leg elsõben is õk vehetik meg magoknak.

Ha penig az el ado, avagy ſalagoſito ſemely meg nem kinallya õket, és az joſagot fiai és leannyi, avagy attyafiai hire és engedelme nelkúl, valakinek el idegeniti, avagy el ſalagoſittya, és fiai, leanyi, avagy attyafiai kõzzúl valaki, ez illyen joſagnak meg vevõjet, az Kiraly udvaraban rea hina: tehat ez pernek czak eggyetlen egy Octavan vegenek kel ſakadni, és az fel peres az joſagot czak kõz bõtſel viſſa veheti; akar mely nagy ſummat irtanak legyen az kõtes és vallas tetelrõl valo levelben, mellyen el attak volna az joſagot.

Mind az altal ez okot ki veven belõle, mikoron valakit feyere ſententiaznak, ſ meg fogyak, és búnteteſre az Biro kezeben adgyak: Mert illyen ſúkſegekoran (mivel hogy czak harmad napiglan valo ſabadſaga lehet, hogy pereſſevel meg alkudgyek) nem tartozik az meg mondot kinalaſſal, hanem akar kinek is, és mentel job arron lehet, azon fogſagban ſabadon el adhattya.

Ezen ſabadſaga vagyon annak-is, az ki kúlſõ ellenſegnek fogſagaban volna, mert az is az õ joſagat, minden kinalas nelkúl feye valtſagaert el adhattya, és õrõk ke el idegenitheti.

vel fratrum, cuipiam alienabit, vel impignorabit, & ipſorum filiorum, aut filiarum,vel fratrum aliquis,aut aliqua, emptorem hujuſmodi bonorum, ſeu jurium poſſeſsionariorum, contra ſe in curiam Regiam propterea evocabit: tunc in uno duntaxat termino juridico, ſcilicet Octavali, cauſa ipſa finiri debebit, & actor ipſe bona,ſeu jura poſſeſsionaria prę notata,ſola ipſa communi æſtimatione eorundem, pro ſe recuperabit: non obſtante pecuniarum ſumma, quantumvis magna in literis fœneratoris,ſeu emptoris ſuper ea re faſsionalibus,ſpecificata.

Dempto tamen & excepto caſu, quo quis in capitali ſententia convictus detineretur, & manibus judiciarijs ad luendam pœnam traderetur.Nam hoc modo(quia pręter trium dierum ſpacium indutias ad cõcordandum cum adverſa parte non habet) admonitionem(modo antelato) facere non tenetur: ſed quibus, & in quanta ſumma poterit,liberam vendendi bonorum ſuorum authoritatem ibidem ſemper habet.

Vide ſuperiorem titulum in mod. 3. Poſitne fieri

Sanct. Tit. 55 et Tit. 59

Et hoc idem eſt intelligendum etiam de eo, qui apud hoſtes externos in captivitate tenetur, quòd ſcilicet is quoq; bona ſua ſine omni admonitione, pro capitis ſui redemptione, vendere perpetuoq; alienare poteſt.

VBI autem admonitio prædeclarata, venditionem perennalẽ bonorum, & jurium poſſeſsionariorum, legitimè præceſſerit, & nemo filiorum, aut filiarum, vel fratrum, bona ipſa, & jura poſſeſsionaria, venditioni expoſita pro ſe habere ſeu emere voluerit, vel forſitan inopia prępediente comparare non poterit: tunc ijdem filij, ac filiæ, fratres ipſi, non aliter poſtea, niſi pecuniæ ſumma, in literis faſsionalibus ſpecificata, plenariè depoſita & perſoluta, vel etiam perennali æſtimatione mediante, & longo litis proceſſu, bona illa pro ſe vendicare valebunt. Nam & venditores bonorum ſuorũ, in caſibus, articuliſq; rationabilibus, & admittendis, non ſunt adeò coërcendi, & aſtringendi, ut juſtis eorum juribus & rebus, uti aut frui debitè nequeant.

Attamen ſi quis filiorum aut filiarum, vel fratrum, bona ipſa ad ſe recipere velle, tempore ipſius admonitionis reſponderit, & allegaverit: tunc ad deponendam ſummã ipſam condignam, & concordandum cum venditore, terminus brevis, & competens, coram judice (cujus authorithate & literis admonitio ipſa fit & exequitur) ad comparandũ, ſibi præfigi debebit. Termino autẽ ipſo adveniente, ſi ſummam illam, juxta judicis

Holot penig az meg kinalas utan, az aruban ereſtet joſagot, fiai, és leannyi, avagy attyafiai kőzzúl ſenki maga ſamara meg nem akarja tartani és venni: avagy ne talam ſegenyſege miat meg nem vehetne: Tehat az utan, azok kúlőmben az joſaghoz nem fernek, hanem ha az derek penzt, ki az kőtes levelben ki leſsen fejezve, avagy az joſagnak őrők bőczúet kel letennie, és męg hoſſzu pőr follyaſaval tehetik övekke. Mert az el ado ſemellyeket-is, mikor ſúkſeges dolgokert, és okokbol indultatnak az el adaſra, nem illik ugy annyera meg kőtelezni és meg tiltani, hogy az ő ſajat joſagokkal, és marhajokkal ſabadon ne ęlheſſenek.

Ha penig az fiak és leannyok, avagy attyafiak kőzzúl valamely az kinalaſnak idejen, azt mondandgya hogy hozza veſsi az joſagot: Tehat az Biro, kinek erejevel és levelevel kinaltak meg, az joſag megvetelevel, egy rővid és illendő napot rendellyen, mellyen ő előtte, mind az ket fęl ſemelye ſerint jelen leven, meg alkudgyanak az arra felől, és melto árrat az vevői-s tegye le az napra. Az nap el jővén, ha az Biro

Biro itileti, és az kőz bőcz ſerint, le nem akarja tennie, tehat az el ado ſemely ſabadon el adhattya idegennek az joſagot.

De az ſalagos joſagrol kúlőmb ertelemben legyünk. Mert akar kinallyanak meg vele maſt, akar ne, de az fiak, leannyok és attyafiak, avagy Kiraly igaſſaga ellen, az meg mondot kőz bőcznelfellyeb az joſagot el nem ſalagoſithattyak. Mind az altal az bőczúnek oly rendel és moddal kel lenni, hogy nem czak az hazakat, Nemes udvarakat, jobbagyos hellyeket, puſsta hellyeket, és puſsta telekeket, az mezző varoſſok és faluk hataran bőczúllyek meg; de ezek felet męg az főldőket is, erdőket, reteket, tókat, és molnokat, mind oda tudgyak (ſinten mint az leany negyed ki adaſban az bőcz ſokot lenni): Es valamenyre az illyen bőcz, az Biro intezeſſe ſerint nevekedik, ſinten annyi ſumma penzt kelle tenniek az joſagert, hogy ha az fiak, leannyok, avagy attyafiak magoknak akaryak meg ſalagoſsitatni, és meg valtani: Sőt azok-is kik Kiraly igaſſagaval akarnanak, az ollyan joſag melle allani, ezzel tartoznak (mikor tudnia illik, egy ő maganak valo ſemely, ki magva ſakadaſahoz kőzelgetne ſalagoſitot volna el). It peni-

judicis ipſius deliberationem, & bonorum ipſorum communem ęſtimationem deponere recuſaverit, venditor ille liberam bonorum ſuorum alienandi facultatem habebit.

DE IMPIgnoratitiis autem bonis & juribus poſſeſsionariis, ſecus eſt ſentiendũ. Nam jura aliqua poſſeſsionaria, ſupra valorẽ dictæ communis æſtimationis eorundem, ſive præcedat admonitio legitima, ſive non, in præjudicium ipſorum filiorum aut filiarum, vel fratrum, aut etiam juris Regij, impignorari nemini poſſunt. Verùm tamen hæc æſtimatio, & ejus ſeries, non ſolum domos, ac curias nobilitares, ſeſsionesque, Jobagionales, populoſas ac deſertas, vel Prædiales, in faciebus oppidorum, villarum, aut poſſeſsionũ adjacentes: ſed etiam terras, ſylvas ac prata, piſcinas, & molendina (prout in Quartalitiorum ſolutione) per omnia includit: & in quantum hujuſmodi æſtimatio juxta limitationem judicis ſe extendit, in tantum etiam depoſitio atq; reſtitutio pecuniarũ pro juribus impignoratitiis, per filios, aut filias, vel fratres: ſed & per eos, qui forſitan cum jurisditione Regia (in caſu, quo impignoratio per unicam & ſingularem perſonã, defectuiq; ſeminis, proximam facta fuerit) procedere videbuntur, fieri

Impignoratitia bona. *Par: 1. T. 10. 27. 63. 80. 81. 82. 83. 102. & 103.* *Par: 2. T. 18. 20. & 24.* *& Sup. Tit 58* *Inf. Tit. 61*

debebit. Filias autem & mulieres, in casibus præmissis, illas intellige admonendas esse, quas jura ipsa possessionaria vendenda, vel impignoranda, cum sexu masculino, æquali jure concernunt.

Nam aliter filiæ, vel mulieres ipsæ pro extraneis in hac parte reputantur: Et non secus quam vicini, aut commætanei agere permittuntur. Hoc excepto, quòd si voluerint ante omnes vicinos & comætaneos sese ad emptionem ac receptionem bonorum illorum ingerere, & illa pro se habere possunt:

Vicini & comætanei. Par:2. T. 64. & 74. Par:1. T. 70.

Vicini verò & comætanei, per admonitionem prædeclaratam, & pro ipsorum parte factam, jura possessionaria venditioni exposita, pro se quidem ante omnes alios emptores extraneos & remotiores vendicare possunt: Non tamen æstimatione communi, prout fratres vel sorores, sed capitalis semper pecuniæ summæ, in literis Fassionalibus expressæ, depositione, & plenaria solutione, vel etiam ipsorum juriũ possessionariorum, perennali cum æstimatione. Unico tamen termino Octavali, si admonitio ex parte vendentium non præcesserit, & ipsi nihilominus vicini, & comætanei pro parte ipsorum, admonitionem super ea re

peniglen affele leanyokrol es assonyi-allatokrol soliunk, hogy meg kel őket kinalni, kiket az jobag, mellyet aruban boczattak, egy arant illet az ferfiui ágal.

Mert ha egy arant nem illeti, önekiek-is czak annyi kőzek le het az jobaghoz mint az idegennek, és czak ugy solhatnak az jobaghoz mint az somsedok és hataroſok. Ettől ki valvan, hogy ha kedvek lessen hozzaja, minden somsedok és hataroſok elől, az jobag melle alhatnak, és magok samara meg tarthattyak.

Az somsedok penig és hataroſok, az fellyúl meg mondot kinalas utan, az aruban boczatot jobagot, jollehet minden kúlső aroſſok ellen magoknak vehetik; de azert nem kőz bőtsel, mint az attyafiak és leannyok, hanem az derek summanak, mellyet az kőtes levelben irtak, eppen valo meg fizeteſſevel, avagy az jobagnak, őrők bőczúevel. Es czak egy Octavan vege sakad, ha az el ado semely őket meg nem kinalta, az somsedok penig és hataraſok ő magok kepekben meg intettek, és penzekkel meg kinaltak az el ado semelt.

semelt. Mely hataros som sedok az salagos jobagert az derek summat, az mennyiben lőt volt az el saloglas, tartoznak le tenni. Az bőczben penig magokat nem elegyithetik, sem melleje nem alhatnak: mivel hogy ez illyen jobagnak tulaydonsaga, őket nem illetti.

MIKEPEN KEL AZ attyafiunak jobagbeli reset vissa venni, mellyet az masik attyafia el adot avagy el salagositot.

LXI. TITUL'.

TOvabba ezt-is meg ertsúk, hogy gyakran az őregb attyafiak, neha penig az kissebik-is othon lakvan, és attyoktol avagy ősőktól marat jobagot, mellyet kőztők męg meg nem osztottak, az tőb, és őregb attyafiaknak tavol letekben, birvan: Effele vęr serint valo attyafiai terheket magokra fel veven, azoknak is jobagat el soktak salagositani, avagy őrők aron-is el adni. Es ez altal az vevők is, nem czak az el ado, avagy el salagosito semelynek jobagbeli reset, de az tőb attyokfiai reset-is, azoknak terhek fel vetele ea re solitam peregerint. Qui pro juribus possessionariis impignoratitiis, pari modo capitalem summam, pro qua hujusmodi impignoratio facta fuerit, persolvere tenentur. Nec de æstimatione aliquali se in parte ingerere vel immittere possunt: cum de proprietate & hæreditate talium jurium possessionariorum, nil ad eos pertinere dinoscatur.

QUOMODO PORTIO fratris, per alterum fratrem vendita, vel impignorata, recuperari debeat.

TITUL' LXI.

NOrandum ulterius, quòd plerunq; solent natu majores, & interdum etiam minores, qui absentibus fratribus, natu majoribus, bona & jura possessionaria eorum, paterna & avita, nondum divisa, domi manendo possident, oneribus cæterorum fratrum carnalium, vel uterinorum, in se sumptis, eadem jura possessionaria impignorare, aut perpetuo vendere. Per hocq; emptores non solum portionem illius vendentis, vel impignorantis, verum etiam cæterorum fratrum ejusdem, quorum utputa illa gravamina in se

Onus assumere sit Vide p. 1. T.

accepit, portiones poſſeſsionarias conſueverunt pro ſe vendicare.

Receptio.

Unde ſciendum eſt, quod ſi aliquando talis venditio, aut poſſeſsionaria alienatio, ſimplici modo per quempiã committeretur: tunc portiones cęterorum fratrum, ſine omni prorſus ſolutione, actori vel actoribus, in primis octavis reddi & reſtitui debent. Portio autem fratris vẽditoris æſtimabitur, & valor duntaxat communis æſtimationis ipſius portionis, emptori recompenſabitur. Sic etiam illa portio fratris venditoris, actori poſsidenda dabitur, oneris vel gravaminis præaſſumpti revocatione, ſeu depoſitione prorſus ſine omni. Pro reſidũitate autem, & ſuperfluitate pecuniarum, ſummæ in literis Faſsionalibus denotatæ, reliqua bona, & jura poſſeſsionaria, fratris ipſius vendentis, quæ ad recompenſam ejuſdem ſummę ſe extendere ſufficereq; videbũtur, mox & ulteriori proceſſu juridico non expectato, per judicem æſtimari, & manibus emptoris ſub conditionibus, in literis ejuſcemodi Faſsionalibus declaratis, dari debent poſsidenda. Si autem alia bona, præter vendita, non habuerit, & rebus quoquè mobilibus, ad portionẽ ſuam cedentibus, adeò deſtitutus fuerit, ut ſumma prænotata ex illis inſtaurari, & recupe-

vetele mellet, magoknak ſoktak tulaidonitani.

Annakokaert tanullyuk meg azt, hogy mikor valamely attyafiu haſonlatoskeppen oknelkúl és modnelkúl el adgya avagy ſalagoſittya az joßagot: tehat az tőb attyafiai reßet az fel pereſnek, az első egy Octavan, minden fizetes, és valtſagnelkúl meg kel teriteni, és viſſa adni. Az el ado attyafia reßet penig ezak kőz bőtſel vehetik viſſa, az meg vevő ſemelytől. Es azt-is az el ado attyafiu reßet, az fel pereſnek kel adni: az fel vőt terhenek meg hivaſſa, le ſallitaſſa, és mindennemű meg fizetes nelkúl. Az derek ſummanak penig meg fizeteſeert és meg teriteſeert, mellyet az kőtes levelben be irtanak volt, az el ado ſemelynek tőb joßagat, vala-mig fel erik vele, ugyan azon egy tőrveny ki mondaſakort, tartozik az Biro meg bőczúlni, és az vevő ſemelynek kezeben ereßteni, azon okkal az mint az kőtes levelben meg volt irva. Ha penig az el adot joßaganal tőb nem leend, és ſajat ingo bingo marhajaval-is fel nem eri, az meg irt ſummanak meg teriteſet: tehat az vevő ez illyen modnelkúl valo aruban (kiről az

az elől-is, ugy mint az elsőről ſollek) túrye karat. Mert mikor ſúkſeges okokert adgyak el az joßagot, az fellyúl meg irt maſodik mod ſerint hihattyak meg az fel vőt terhet-is: az ſummat-is penig az mennire lehetſeges leßen, meg kel az vevőnek teriteni.

Ezen ertelemben legyünk az attya felől-is, ki az ő ős joßagat, az fiainak kedvek és akarattyok ellen, modnelkúl és oknelkúl el idegeniti, akar őrökben el advan, akar penig el ſalagoſitvan: tudnia illik, hogy az attya vallas tetelit-is, effele oknelkúl első mod ſerint valo kőtesben, terhenelkúl meg hihattyak, és az fiak reßeket minden fizetes-nelkúl viſſa vehetik: az attyok reßet-is az fiak kezeben czak kőz bőczel kel meg teriteni és meg ſerzeni.

AFFELE VALLAStetelekről, mellyeket meg nem hihatnak.

LXII. TITUS.

ERre mind az altal jol rea figyelmezünk, és eßünkben tartſuk, hogy mikor eggyik attyafiu az maſiknak vallas tetelet meg akarja hini, ha affele az araban adot, avagy

recuperari non poſsit: tunc emptor ipſe damnũ hujuſmodi ſuperfluitatis, neceſſariò tolerare cogitur: & hoc in caſu (ut præfertur) ſimplici, ſuperius declarato. Nam in caſu rationabili, etiam oneris retractatio (modo antelato) ſubſequi, & de illo ſuperfluitas prænarrata pecuniæ (in quantum poterit) emptori refundi debebit.

Et hoc idem eſt intelligendum etiam de patre, qui jura ſua, & filiorum ſuorum avita, in præjudicium, & ſine conſenſu ipſorum filiorum ſuorum, perperam & irrationabiliter alienabit, vel venditioni aut impignorationi exponere curabit: quod ſcilicet Faſsio ſua, in caſu ſimplici prælegato, ſimpliciter invalidari, & portio filiorum, ſine omni prorſus ſolutione, portio verò patris, communi æſtimatione mediante, eiſdem filiis reddi & inſtaurari debebit.

Supra Tit. 58. et 60

DE QUIBUSDAM FASſionibus non retractandis.

TITUL' LXII.

HIC tamen attendendum & cordi imprimendum eſt, quòd ſi frater faſsionem alterius fratris retractare & revocare volens, bonis aut juribus poſseſsionariis, per hanc vendi-

venditionem aut commutatis, aut acquisitis scienter & sine juridica reclamatione usus fuerit, & fructum illorum realiter perceperit: tunc fassionem hujusmodi nunquam revocare valebit. Per usum enim realem, fassioni illi consensisse videtur. Et idem est de fassione quoq; paterna, per filium retractanda, dicendum.

supra Tit. 72.

Part. 1. T. 70. & 72. Sic pariformiter sentiendum est de fassionibus illis, quæ inter fratres generationales, aut condivisionales, vel etiam quoscunq; alienos & extraneos, prætextu jurium possessionariorũ litigiosorum, per modum compositionis & concordiæ fiunt atq; celebrantur. Et in hujusmodi compositione, certa portio vel particula jurium ipsorum possessionariorum, uni partium, per alteram partem, bona illa litigiosa tenentem, & possidentem, vel aliter efficacia forsitan jura ad ea habentem, datur, aut remittitur: reliqua verò particula seu portio, causa pacis & unionis, apud se remanebit, & relinquetur perpetuò possidenda: Quæ quidem fassiones (quia finis & exitus litium dubius adhuc, & incertus erat) semper observantur, & nunquam retractantur. Nam & alioquin fassiones prædeclaratæ, quæ invali-

supra Tit. 27

avagy czerelt, avagy egyeb modon szerzet jobaggal, örökseggel, tudvan el, és hasnat-is ugyan valoban vesi, törvenybeli ellen-mondas nelkúl: tehat effele vallast soha meg nem hihat. Mert az vele valo çles alt·l, az vallas-tetelnek és kötesnek engednie lattatik. Ezent mondhattyuk, az attyanak vallas-tetelerôl is, kit az fia meg akarna hini.

Hasonlo ertelemben legyünk affele valastetelekrôl-is, mely vçr szerint, es egy oßlasson valo attyafiak közöt, sôt akar minemú idegenek közöt-is, valami pôres jobag felôl valo szerzödesbôl és bekessegbôl lesen. Effele meg alkuvasban penig gyakorta bizonyos reß adatik, az pôres jobagbol, valamely fçlnek, melynek àzon kivúl is ne talám jo igasaga volna, az pçres jobaghoz: eggyik reßetskeje penig, bekesegnek okaert ugyan maganal marad és tellyes birtokaban: Mely meg alkuvasrol valo vallastetelek (miert hogy az pernek vege és ki menetele mçg ketseges volt, és bizontalan mire mennyen) mindenkor meg tartatnak, és soha meg nem hihatni. Mert ezen kúvúlis, affele vallas-tetelt, mellyet meg hihatnak, nem az jobag-

nak

nak vissa vetelerôl, avagy magahoz valo kaptsolasrol, hanem az jobagnak czak el idegeniteserôl, kel erteni.

AFFELE VALLAStetelekrôl, mellyek utan iktatas kel, avagy nem kel.

LXIII. TIT:

TOvabba, ha az meg mondot, avagy egyeb fele okokbol, az vçr szerent, és egy oßlasson valo attyafiak, az fçle jobagokat, mellyek annelkúl-is egyrôl az masikra szálana, egy masnak vallyak, akar az Orßag Birai elôt, avagy Captalanban, avagy Conventben: Effele vallasra sem az Kiraly engedelme, sem penig egy eßtendô alat valo iktatas nem sükseges. De az idegenek közt valo, örök vallastetelek, akar minemú jok és jobagok felôl valok, annelkúl sükôlkednek: Sôt mçg szalagost-is, ötven forintnak ha felette vagyon, egy eßtendônek forgassa alat, törveny szerint valo iktatassal, sükseges keppen soktanak meg erôsiteni. Ezt-is ugy, ha az, az kinek az jobagot vallyak, akkoron az jobagnak Urasagaban nem volna. Merr ha az vallas és kötes elôt-

invalidari & retractari possunt, non de recipiendis ad se, vel obtinendis pro se, sed de alienandis duntaxat à se bonis, & juribus possessionariis intelliguntur.

DE FASSIONIBUS, quæ statutione legitima indigent, & quæ non.

TITUL' LXIII.

Part. 1. T. 65. ITEM Fassio perennalis, inter fratres generationales & condivisionales, aut in præmissis, aut etiam aliis casibus, prætextu talium jurium possessionariorum, quæ etiam alioquin in alterutrum essent devolvenda, Coram quovis judice ordinario, vel alio loco testimoniali & autentico facta: Nec Regio consensu, nec etiam juridica Statutione indiget. Aliæ verò omnes fassiones perennales, super quibuslibet bonis ac juribus possessionariis, inter alienos ac extraneos, quocunq; modo factæ. Immò etiam pignoris titulo ultra summam quinquaginta florenorum celebratæ & emanatæ, infra integram unius anni revolutionem statutione legitima firmari solent, atq; debent. Et hoc, si ille cui fassio facta fuerit, extra dominium ipsorum bonorum extiterit. Nam si in domi-

Inscriptiones ultra flor: 50. factæ Statutione egent.

nio eorundem reali etiam antea fuerit, aut medio ejus, qui fassionem fecit, Dominium hujusmodi reale & possessorium, de facto consequi poterit: Tunc (etiam transacta ipsa annuali revolutione) Statutio prænotata semper exequi valebit.

HOC quoq; præviso, quod si forsitan fassionum aliqua Regio cõsensu egeat, & consensus talis, usq; ad annualem ipsam revolutionẽ impetrari nequeat, tunc fassio hujusmodi non prius, nisi post impetrationem ipsius consensus Regij dicti, usq; ad integram unius anni (ut præmittitur) revolutionem, vigore ejusdem consensus, Statutione legitima (sive sequatur contradictio, sive non) roborari debet. Et hoc intelligẽ de fassione, non cum futura conditione, sed de præsenti facta.

Nam super aliquo contractu, seu fraternali adoptione, bonorumq; in alterutrum devolutione, si fassio per quempiam alteri, vel forsitan per duas partes sibi ipsius mutuò & in alterutrum celebraretur: Ita videlicet, ut si quam partium hæredibus deficere contingeret, bona & jura possessionaria ejusdem in partem superviventem devolverẽtur, & Regia Majestas hujusmodi fassioni seu contractui, & fraternali adoptioni, suum Regium consensum largire-

elõt-is, minden voltakeppen Urasagaban volt az jobagnak: Avagy ez vallo semely, ha az jobagot fogyatkozas nelkül kezeben adhattya: Tehat, az estendõnek forgassa el mulvanis, az meg mondot iktatast vegben viheti.

De ezt jol meg latvan, hogy ha valamely vallas-tetelre kük seges leend az Kiraly engedelme, és ezt az engedelmet, egy estendeig az Kiralytol meg nem nyerhetik, tehat effele vallast, mind addeg sem illik iktatni, valameddig az Kiraly is meg nem engedi és Consensust nem ad rea: Ha penig meg engedi, egy estendõnek forgassaban, az Kiraly engedelme erejevel, el kel jarni az iktatassal-is, akar ellene bollyon valaki akar ne az iktataskort. Es ezt ertsed ollyan vallasrol, mely nem jövendõ dologrol bol, hanem jelen valorol.

Mert ha valaki, mast fiava, avagy attyafiava fogad, és ha jobagarol ollyan vallast és kõtest tesen, hogy holta utan, az masikra ballyon; avagy mind ketten ugy vegeznek, hogy vifontag egymasra maradgyon jobagok: tudni illik, illyen forman, hogy ha valamely fel magtalanul halna meg, hat annak az jobaga, az elõ semelyre ballana, és effele vallas tetelt javallana és hellyen hadna, Kiraly õ Felsege: Miert hogy az vallas-

tur. Quia fassio ipsa, & ex consequenti consensus ipse Regius conditionalis est, & non nisi altera partium deficiente locum habebit. Ideò utriusq; partibus superviventibus, vel fortè illa persona, quæ alteri fassionẽ cum conditione prænotata fecit, in humanis adhuc agente, Statutionem aliquam subsequi non est necesse: Nisi forsitan in bonis illis, & juribus possessionariis jus Regium fuisset, vel esset impetratum. Isto namq; casu Statutio ipsa super jure Regio, quod in multorum sepe bonis occultatum jacet, ut legitimè subsequatur necesse est.

IDEM super præallegato consensu Regio dicendum, Ut altera partium deficiente infra anni unius revolutionem, integram consensus ipse, qui vim Donationis tunc habebit, & ex consequenti, fassio in eodem consensu scripta, legitimam sortiri debebit statutionem.

Perünicam et singularem & sonoram Fassiones Impignorationis ultra communem æstimat. facta Consensu Regio indigent. 1 Part. Tit. 10.

vallas-tetel, és az Kiraly engedelme-is jövendõre bol, és czak ugy mehet veghez, ha valamellyik meg haland. Annak okaert valameddeg, avagy mind ketten elnek, avagy az az semely meg nem hal, az ki halala utan masnak vallotta jobagat, nem kükseg mindgyarast az illyen vallasra az iktatashanem ha az Consensus mellet az Kiraly igassagat is meg kerttek volna azon jobagban. Mert igy az Kiraly igassagat is meg kerven (mely sok Nemessek Jobagban allatomban fekszik) kükseg hogy estendõ alat az iktatast, veghez vigyek.

Az mint penig bollank, az Kiraly engedelmeről is, ezenkeppen tartsuk, hogy miheit az mas fẽlnek magva bakad: Az Kiraly engedelmeben (kinek annyi ereje vagyon mint egy Donationak) be irt vallassal, be kel magat egy estendõnek forgassa alat iktatni.

MI LEGYEN AZ Kiraly engedelme.

LXIIII. TIT:

AZ Kiraly Consensusa és engedelme ez, mikor az Kiralyi Coronanak meltosaga és Babadsaga kerent, valamely jobag az Kiralyra bal-

QUID SIT CONSENsus Regius definitive.

TITU: LXIIII.

CONsensus autem Regius, est jurisditionis sacræ Coronæ Regni, super juribus possessionariis, in eam successorio modo ju-

Sup: Tit. 23. 24. 25. 26. 29. 35.

Par. 1. Tit. 78. 79. Consensus quando sumsit originem.

recq; devolvendis, per Principem, seu Regiam Majestatem, spontanea cessio. Quæ quidem jurisditio sacræ coronæ Regni, quantum ad devolutionem & successionem bonorum, ac jurium possessionariorum, isto, quo nunc utimur modo, à tempore regiminis seu imperij excellentissimi Principis quondam Domini LUDOVICI Regis, ab anno scilicet Dominicæ incarnationis Trecentesimo quinquagesimo primo, supra millesimum originem sumens, cunctorum Regum, successorum scilicet suorum temporibus, usq; modo inviolabiter & inconcusse servata, atq; ratificata, super universorum Dominorum, Baronum & Magnatum, ac Nobilium Procerumq; Regni bonis, & juribus possessionaris, (qui utpote in semine & hæredibus deficiunt, vel in unicam & singularem personam deveniunt: Sicq; defectui seminis approximabunt) legitimè successionis virtutem semper habet.

1351.

ANTE enim ejus Principis tempora, quilibet Baro, Magnas, Nobilisq;, & possessionatus homo, super juribus suis possessionariis, (si etiam hæredibus defecisset) prout voluit, sine omni consensu Regio, liberam disponendi habuit facultatem. Et in eo solummodo casu, si hæredibus & omnibus propinquis destitutis ac intestatus quisquam illorum decessisset, Jurisditio prænotata locum habuisse dinoscitur.

ra fallana, és ő felsege fabad akarattya ſerint azon jofagot masnak engedi. Hogy penig ez mostani fokkasunk ſerint az magva fakat jofag, ez Orſagnak Coronas Kiralyara, és az Fejedelemre fallyon, nem mostan kezdetet, hanem meg az Főlseges LAIOS Kiraly idejetől fogvan, ugy mint, (Christus Urunk fűletese utan, Ezer harom faz és ötven egy Eſtendőben) kezdetet, melytől fogvan, minden utanna valo Kiralyoknak idejeben-is ez oraiglan minden cikkellyibē meg tartottak, ès naponkent meg erősittettek: Hogy minden Zazlos, s Nagysagos Urak, Nemessek, Fő és vitezlő rendek jofaga (valakinek magva fakadna, avagy immar czak egyedúl vaso ſemely volna, és immar magva fakattat varhatnak) az Kiralyi Coronara fallyon.

Lajos Kiraly idejenek előtte, mint hogy az Nagysagos Urak, sőt az fő es Nemes vitezlő jofagos embernek, ha semmi őrökkesi nem voltak volna-is, Kiraly engedelme nelkúl-is fa badsaga volt oda hadni jofagat, az hova akarta Kiraly igassaganak penig czakoly ember

ber jofagaban volt helye, kinek semmi őröckős maradekja, és semmi attyafia nem volt, és testamentum tetel nelkúl el holt.

MINEMŰ VALLAS tetelekre fűkseg az Kiraly engedelme, és mineműekre nem fűkseg?

LXV. TIT:

INnet kővetkezik azert, hogy mostan minden Urak, Nemessek és jofagos ember vallas tetelere, ha czak egyedúl valo ſemely leend, és magva fakadasahoz közelgetne, akar kinek-is, és akar minemű fűkseges okokbol, és moddal akarja, őröckeskeppen eltetni jovait, és jofagat, Kiraly engedelme igen-is fűkseges, mivel hogy effele jofag ő Felsegere fallana, az mint meg mondam. Mert Kiraly engedelme nelkúl, nem czak őrők aron el adot jofag felől, de czak el falogositas felől valo vallas-is (ha az köz böczet meg haladgya) akar mint kősse, és vallya el valaki, ugyan erőtlen leſsen.

Ebből

QUALES FASSIONES consensu Regio indigeant, & quales non?

TITUL. LXV.

VNDE sciendum, Quòd nunc omnis Fassio Dominorum, ac Nobilium, & aliorum possessionatorũ hominum, per singularem & unicam personam, ac defectui prolium vel seminis approximantem, quibuscunq; personis, & ex quibusvis casibus ac rationibus, conditionibusq; & articulis, super quibuscunq; bonis, & juribus possessionariis, perpetuò facta, consensu Regio (propter jurisditionem successionis prænotatæ) semper indiget, estq; necessaria. Nam sine ipso consensu non solum super bonis, perennali jure obligatis, verùm etiam pingnoris titulo (ultra communem æstimationem ipsorum bonorum) inscriptis, fassio prænarrata, qualitercunq; (ut præmittitur) facta atq; celebrata, viribus destituta manebit.

Par. 1. Tit. 59.

Par. 1. Tit. 60.

Par.1.T.63.

VNDE sequitur, Quòd fassio inter plures, & per plures personas, fraternas, vel alienas, mutuò aut seorsum quibuspiam facta, Regio consensu non indiget. Jus enim successionis, propter alias personas ex utraq; parte hæreditario modo & jura successuras, locum in Principe, seu jurisditione Regia, nondum habet. Et hoc est verum, si personæ ab una parte stantes, seu fassionem facientes, vim successionis invicem & in alterutrum habent. De personis quoq;, ab altera parte stantibus, idem est sentiendum atq; tenendum. Nam aliter Regius ipse consensus impetrandus semper & necessarius erit: Pluralitas enim personarum, non excludit jurisditionem Regiam, ubi nulla dinoscitur esse fraternitatis, neq; consanguinitatis connexio, vel alterius successionis in bonis mutua, reciprocaquè vicissitudo.

Ebből ez következik, hogy mikor egy nehany attyafias ember, avagy ha idegen lésen is, avagy ő magoknak, avagy külön külön vallast tésnek egy masnak, effele vallasra nem szükség az Kiraly engedelme. Mert holot mind az ket fele eggyikről az masikra szalhat törveny szerent az jószag, itt az Kiraly igasságanak hellye nem lehet. De ugy, ha az vallas tevő szemelyeknek oly igasságok vagyon, hogy eggyikről az masikra szalhat az jószag őröckes keppen. Ha peniglen illyen igasságok nem volna, mindenkoron szükség az Kiraly engedelmet meg kerni és nyerni. Mert az vallas tevő szemelyeknek sokasaga, az Kiraly igasságat, ki nem rekkeztheti, holot semmi vér szerint valo attyafiusag, avagy oly köteleseg nem volna köztök, hogy eggyikről viszontag az masikra szalhatna az jószag.

QUID SIT CONTRACTUS definitive, & quando indigeat legitima Statutione.

TITUL. LXVI.

NOTANdum igitur est, Quòd quilibet contractus, inter

MI LEGYEN AZ contractus, ugy mint az jószag felől egy massal valo vegezes, Es mikor kelletsek abban az Iktatas.

LXVI. TIT.

TAnullyuk meg azert, hogy valamikor az jószagos emberek, és egyes szemelyek-is egy-massal alkuvas szerent vegezest tésnek, hogy eggyik jószaga az masikra szallyon, ha valamelliknek halala történik, és effele vegezest, akar az Kiraly engedgye meg, akar affele szemelyek közöt legyen az vegezes (az mint felöle szoltam) miheltaz eggyik fél nek magva szakad, mindgyart az mas fél egy ez tendőnek el forgassa alat, az jószagban iktassa magat. De minek előtte iktatna-is magat, az elő fél, mivel hogy effele vegezes altal, avagy attyafiuva fogadasnak erejevel őröckesse lőt, ez okaert az meg holt embernek ugy mint oltozo attyafianak jószagat szabadon el foglalhattya, és (ha valami törveny szerent valo akadaly az dologban nem esik) kezehez veheti.

AZ egy-massal valo vegezes penig, avagy attyafiui fogadas ez, mikor valaki lattya hogy vér szerent valo örökkesi nincsenek, mas idegent engedelemből, attyafiuva fogad, és jószagaban be boczat, hogy jószaga rea szallyon. Holot ez az Cickelt esünkben kel vennünk, hogy effele embernek vér szerent valo örökkesinek nem kellenni. Mert ha elő örökösi vadnak, kikre az jószag szalhat, az idegent ezek ellen attyafiuva nem fogadhattya. Ha kedig örökkesi nin-

ter quoscunq; possessionatos homines aut alias personas, super devolutione quorumcunq; bonorum in alterutrum, altero deficiente, fienda formatus, tàm scilicet consensu Regio stabilitus, quam etiam pluralitate personarum fatentium modo prę- Par. 1. T. 63.
allegato roboratus: Statutione legi- Par. 2. T. 71.
tima, post defectum seminis, partis cujuspiam, infra annualem (ut præmissi) revolutionem ratificari debet. Interim autem pars supervivens, vigore juris successorii, ex hujusmodi contractu, vel fraternali adoptione, sibi attributi, dominium bonorum partis deficientis, tanquam scilicet fratris sui condivisionalis, simpliciter pro se vendicandi, manibusq; suis (dùm modo legitimum aliquid non obstet impedimentum) applicandi habet authoritatem.

CONtractus autem, seu fraternalis adoptio, est alienæ cujusvis personæ per quempiam (hæredibus legitimis deficientibus) in bonorum suorum successione permissiva substitutio. Dictum est autem notanter, hæredibus deficientibus. Nam veris & legitimis hæredibus ac successoribus superextantibus, & superstitibus, fraternalis adoptio locum non habet. Verum illis deficientibus, adoptatus ipse frater, vel filius, succesio-

Par. 1. Tit. 8

Par. 1. Tit. 6. 7. 8.

ceſsionis hujuſmodi virtutem & facultatem, in bonorum ipſorum devolutione, ſortiendus erit. Dictum eſt etiam, permiſsiva ſubſtitutio, quoniam ſine permiſsione, vel conſenſus adhibitione Principis noſtri, ejuſcemodi ſubſtitutio, ſeu adoptio, nullius eſt vel erit firmitatis: ſed bonorum ipſorum devolutio in Principem, ac jurisditionem ſacræ Coronæ directè ſpectabit, atq; pertinebit. Neq; ſine conſenſu Principis adoptivus ipſe frater, aut filius, dominium talium bonorum ingredi, vel pro ſe vendicare valebit.

ſi ninczenek, az fogadot attyafiura, avagy fiara ſokot ſallani és nezni az joſag. Engedelemből valo fogadaſnak penig azert mondgyuk, mert az Kiraly akarattya és engedelme nelkúl ſenki maſt fiava, ſem attyafiava nem fogadhat: miert hogy affele magva ſakat joſag, igyeneſſen az fejedelmet nezne és illetne. Az fogadot Attyafiu-is penig avagy fiu, Kiraly engedelme nelkúl affele joſagnak Uraſagaban be nem mehet, maganak ſem foglalhattya.

QUOD DOMINIUM bonorum duplici modo quiſpiam dicatur habere, & de contractibus in fine.

TITUL' LXVII.

ADVERtendum autem eſt, Quòd duplici ratione atq; via Dominium aliquorum bonorum quis habere dicitur.

PRIMO, jure poſſeſſorio, dùm quis reale pacificumq; dominium, tàm in fructibus percipiendis, quam etiam ſervitiis per colonos exhibendis, bonorum aliquorum apertè tenet: & hic modus generalis eſt, ac omnibus manifeſtus.

SECUN-

HOGY AZ JOSZAGnak Uraſagat birnia, ketkeppen mondatik: és vegtere az vegezeſſekről.

LXVII. TIT.

EZt-is vegyük eſſinkben: Hogy az joſagnak Uraſagat birnia, ketkeppen ſoktuk erteni:

ELSŐBEN, minden voltakeppen: mikor valaki az joſagot valoban és bekeſſegeſſen birja, és az joſagnak haſznat veſi, ſ az jobbagyokat-is nyilvan ſolgaltattya: Es az joſzagnak effele biraſa, közönſeges és mindeneknel nyilvan valo.

MASOD-

MASODSZOR, őrőckeskeppen: Mikor valakire oly joſag ſál, mely őtet nyilvan illeti: az mint az vęr ſerint, és egy oſlaſſon valo attyafiak joſagaban, kik nemzetſegek ſerent egymashoz közel vadnak, ſokot lenni.

Mint peldanak okaert: Iollehet eggyik vęr ſerent valo attyafiu, az maſik attyafianak, meg oſlot joſagat ęlteben valoban és nyilvan nem birja, mind az altal arra tekentven, hogy halala utan mindgyart ő rea kel ſallani, ugyan Uraſaga vagyon abban-is: melynek erejevel, ha az attyafianak magtalanul, történik meg halnia, mindgyart az ő joſagat ſabadon és minden iktatas nelkúl, és törveny follyas nelkúl, maganak foglalhattya, és az ő maradeki ſamara tarthattya. Ha penig az meg holt attyafianak leanyi és feleſege maradna, ſ az joſzag penig leany agat nem illetne, és nyilvan volna, hogy ſem az meg holt attyafiu ęlteben, ſem az ő öſſeknek idejeben, az fele joſagban az leany agnak valoban valo Uraſaga, és reſe nem volt volna, tehat az attyafia leanyit mind hazaſſagokiglan, az feleſeget

SECUNDA via, dominium bonorum dicitur aliquis habere, jure vel modo ſucceſſorio, quando devolutio aliquorum jurium poſſeſsionariorum, ad ipſum manifeſtè ſpectat, prout in bonis, & juribus poſſeſsionariis fratrum carnalium, vel etiam condiviſionalium, in propinqua linea generationis habetur. *Jus ſucceſſorium*

VERbi gratia: Licet frater carnalis, altero fratre ſimiliter carnali ſupervivente, dominium reale ac poſſeſſorium bonorũ ſuorum, poſt factam condiviſionem, non habeat: jus tamen, ac dominium ſucceſſorium de facto & immediatè habet: Cujus virtute poſtquam frater ipſe ſine hæredibus deceſſerit, mox & immediatè ſuperſtes, & in humanis agens frater, bona defuncti fratris, ſimpliciter, abſq; omni ſcilicet Statutione juridica, & alio proceſſu juris, pro ſe vendicabit, & poteſtati ſuæ juſtè, meritoq; applicabit. Et ſi frater ipſe defunctus, uxorem & filias poſt ſe relinqueret, & bona ſua ſexum fœmineum non ſequerentur, Ita videlicet, quòd prius vivente fratre præmortuo, & progenitorum quoq; ſuorum temporibus, reale dominium aliqua fœminarum in eiſdem bonis non habuiſſet: tunc eaſdam filias, infra tempus maritati- *Par: 1. Tit. 47. 61.* *Sine omni juridica Statutione bona tum condiviſionum ſemper eorũdem ſuper pro ſe occupare*

Par. 1. T. 29. Tit. 66.

onis earundem, Uxorem autem seu relictam illius, tamdiu, quousq; sub nomine & titulo domini & mariti sui vixerit, & tempus viduitatis suæ peregerit, eo præcisè jure & modo, quo frater ille defunctus, dùm superviveret, victu & amictu, omnibusq; vitę necessariis, juxta bonorum illorum exigentiam, educare providereq; & conservare, ac honestè tandem filias nuptui tradere: Uxorem autem (si voluerit) nuptui pariter tradere, & insuper Dotalitium, ac res Parafernales ejusdem persolvere, frater ipse supervivens de jure tenebitur.

Itidem quoq; de contractibus, seu fraternalibus adoptionibus (ubi de eo contractu manifestè constat) est sentiendũ. Nam licet frater præmortuus, hęredibus, ex suis lumbis descendentibus caruerit: hærede tamen substituto, qui successor legitimus apellatur, nondum defecit. Secus tamen est de illis fratribus, qui ante sexaginta, aut centum, ducentos, vel plures annos, in bonis, & juribus eorum possessionariis divisi fuissent, & à tanto jam tempore vix etiàm Genealogiæ suę linea memoriæ haberetur, sed solo quasi nomine fratres condivisionales dicerentur. Nam in hoc casu ea lege procedendum est, prout in facto juri-

si modo et fratres optivi occupationem tenere possent.

um possessionariorum per defectum seminis aliquorum decedentium à Majestate Regia impetratorum procedi solet.

Par. 1. T. 29.

seget penig az Ura nevet viseli, és ŏßvegysegben çlven, szinten azonkeppen és modon, mint az megholt attyafia çlteben, etellel és ruhazattal, az mint az joßagnak haßnabol lehet, taplalni kel, és az leannyokat fel nevelni, tißteßegeßen ki hazasitani: Ha az felesege akarja azt-is adgya fernek, és annak felette jegy[illegible]uhajat és paraphernumalis, az elŏ attyafiu tartozik tŏrveny szerent megh fizetni.

Ezen ertelemben legyŭnk az fiuva avagy attyafiuva valo fogadas felŏl-is, mert it-is jollehet az meg holt attyafiunak, teßt ßerent valo ŏrŏkkeße nem marad, mint az altal vagyon kire ßalhasson joßaga: De azert affele fogadot attyafiaknak joßaga, kŭlŏmben ßál eggyikrŏl az masikra, kik hatvan, szaß, avagy ket szaß, vagy tŏb eztendŏnek elŏtte joßagokban oßtoßtak volt, és annye idŏtŏl fogvan, nemzetsegeknek-is agait sem tudgyak elŏ ßamlalni, mind az altal męg-is oßtozo attyafiaknak mondgyak és tartyak magokat. Mert ez fele dologban azon tŏrveny follyasaval kel

HOGY AZ JOSZAGnak hatalmas el foglaloit, hatalmaßul belŏle ßabad ki hanni.

LXVIII. TITUS.

TOvabba ha valaki azfele joßagnak Urasagaban hatalmaßul be menne, avagy valamint el foglalna, mely nem ŏ rea, hanem masra szallot volna: tehat az kire az joßag nezne, egy eztendŏnek forgassa alat az hatalmas foglalot az joßagnak Urasagabol, hasonlo hatalommal ki vetheti, és ki rekeßtheti. Mert effele hatalmaßt, hatalommal ßzabad ki verni.

HA penig az foglalo eztendŏt tŏlt benne, tŏrvennyel kel az utan ellene jarni, és az joßagnak meltatlan el foglalasaert, rŏvid hivatallal pŏrben foghatni: hollot szinten ollyankeppen, mint ha az jo-

QUOD VIOLENTI occupatores bonorum, iterum violenter de illis ejici possunt.

TITUL' LXVIII.

ITEM, si quispiam hominum se in Dominium talium bonorum, & jurium possessionariorum violenter ingereret, ingredereturq; , & quovis modo immitteret, quæ in alterum, & non ipsum derivata fuissent: tunc ille, qui vim, jusq; successionis in illis bonis habet, infra anni unius integri revolutionem, etiam per potentiam, & parem violentiam, ipsum occupatorem, de dominio eorundem, ejiciendi & excludendi habet facultatem. Quoniam in hac parte *vim vi repellere licet.*

Articulus sup. nō occupatorib⁹ & contra legitimos Successores nihil Valet nec pro Violento malæfidei occupatore citari et convenari quit, pro hoc in Coppejes Cāā Granianā Judicatū 1592. in Oct. Festo B. Georgij M.

Transacto verò anni unius spatio, —*Si sine processu* processu juris contra occupatorem *vir egerit. Tunc* eum agere debebit: & cum prætextu indebitæ occupationis, usurpationis hujusmodi bonorum, brevi Evocatione, vel Insinuatione mediante, in causam attrahere poterit: *lenty ille Occupator totum et eō jus suum et juribus possess. oc* *potis habuisset vel habere potuisset, p*

ter talem Violentā eorundē occupationem amisisse eo facto dign
scitur, nec amplius ad prosequutionem talis causæ vel juris Cadu

Ubi eo directè modo, quo ratione bonorum de manibus ſuis propriis occupatorũ, violens occupator, eo quòd jurisditionem alterius vi & potentia pro ſe vendicavit, in ſententia capitali convinci debebit: ſi tamen actor, bona illa jure ſucceſſorio ad ſe devoluta fuiſſe comprobaverit. Et idem eſt tenendum de illorum quoq; jurium poſſeſſionariorum violenta occupatione, in quorum reali dominio quiſpiam à diuturno ſpatio perſeveraſſet: quòd ſcilicet ſpoliatus ipſe, occupatorem de illis, pari violentia, ſi poterit, intra unius anni ſpatium, ejiciendi & expellendi habet authoritatem. Paut

Sup. P. 1. Tit. 23

DE CLAUSULA: NIL IURIS, & qualia bona iterum in donantem, vel vendentem redeant.

TITUL' LXIX.

VLterius ſciendum, quòd ſi in ſerie literarum aliquarum faſsionalium, clauſula illa, (NVLLUM JUS, nullamvé juris & dominij proprietatem pro ſe reſervando, &c.) aut ſtudioſè, aut ignoranter inſerta fuerit: tale jus poſſeſsionariũ, ſuper quo videlicet hujuſmodi faſsio facta extiterit, nunquam in

In Donatioe vel ditioe et Inſcriptio bonor ſ. to eſt clau- nullũ jus etiaſi alterig ſit unica p̃ſo- valet, nam ad ip- ſum revertitur: in Concambiali permutatione videtur aliud quia unica per- eum, a quo exiſtens dabat ſua bona alterí ſine clauſula nullũ jus & deficiente illa unica p̃ſona utraq; bona habebant Superſtibꝰ

Sicq. Fiſcus debet Duretur.

az joſagot ſajat kezebŏl foglalta volna ki, az hatalmas foglalot az tŏrveny fejen itilimivel hogy mas ember igaſſagat erŏvel és hatalommal maganak foglallya. De azert ugy marad fejen, ha az fel peres meg bizonyithattya, hogy az à joſag tŏrveny ſerint ŏtet illetne, és ŏ rea ſallot volna. Ezent kel ertenúnk, affele joſagnak is el foglalaſa, Melynek Uraſagaban valaki ſok idŏtŏl fogvan volt volna: tudni illik, hogy az joſagtol meg foſztatot ember, az foglalot, ha lehet, haſonlo hatalommal, ſzabadon ki vetheti, és ki verheti.

3. Titul 23.

AZ NULLUM JUS ROL: mikor ember, ſemmi igaſſagot az joſagbã maganak nem tart: és minemú joſag, terjen iſmeg arra, ki el ajandekozta, avagy el adta.

LXIX. TIT:

TOvabba ezt is tanullyuk meg, hogy ha valamely vallas, és kŏtes levelben, avagy ſzanſandekkal, avagy penig feleitſegbŏl ez cickelt bele irandgyak, hogy az joſagnak ſemmi igaſſagat és tulaydonſagat, az vallo ſzemely az utan maganak nem akarja tartani: Tehat effele joſag ſoha az vallo ſzemelyre tŏbbe meg nem teer, męg ha az vevŏ ſemely magtalanul meg halna-is, hanem az Kiraly adomanyara ſál mindeneſtŏl.

HA peniglen ez cickelt az levelben nem irjak, akar czere joſagrol, akar ŏrŏkben valo el adaſrol legyen, az vallas tetel, mint hogy gyakorta valakinek jo ſolgalattyaert, és egyeb ſúkſeges okokert ſoktanak joſagot adni, ſalagoſitani, avagy ſummaban kŏtni: hat, ha az magtalanul meg haland, és ſemminemú attyafia nem kezd maradni, az kinek az joſagot adtak, vagy kŏttetek volt, az joſag az ŏ elŏbi tulaydonſaga ſerent, iſmet az el ado ſemelyre, mely azt el adta volt, és rolla vallaſt-is tŏt volt, avagy maradekira viſſa teer, és az elŏbi igaſſagal hozza tęr, és viſſa valtnattya, mert az joſzag ſallaſanak tulaydonſagat, és Uraſagat maganak meg tartotta, és ŏrŏcke maſnak nem kŏttette volt.

MI LEGYEN AZ joſagnak el częreleſe, es miert talaltak az czeret?

Miert

eum, qui faſsionem fecit (etiam ſine hæredibus, eo, in quem jus ſuum tranſtulerat obeunte) de cætero reflectitur aut redundabit: ſed collationi Regiæ majeſtatis penitus ſubjacebit.

VErumtamen, ſi Faſsio absq; clauſula prænotata celebrabitur, ſive in mutua & concambiali bonorum aliquorum permutatione, ſive alia perennali collatione, utpote pro ſervitiorum remuneratione, (prout plerunq; ſolet) aut alia quavis rationabili ex cauſa, datione inſcriptioneq; vel obligatione: tunc eo ex humanis ſublato, & hæredibus, aliisq; legitimis ſucceſſoribus deſtituto, cui collatio aut quævis inſcriptio bonorum ipſorum facta fuerat, rurſus & iterum in illum, qui faſsionem fecerat, vel bona ipſa contulerat, ejuſdemq; hæredes & poſteros univerſos (Quoniam juris ſucceſſorij proprietatem & dominium pro ſe reſervaverat, nec à ſe in alterum perpetuò transtulerat) ipſa bona devolvuntur, & juri priſtino effectivè derivantur, atq; reintegrantur.

Par. 1. T. 21.

Cùm reſuſione juſti precij.

QUID SIT CONCAMbialis permutatio bonorum, & quarè ſit adinventa.

TITUL' LXX.

QUOniam autem semper concambiali permutatione bonorum, & jurium possessionariorum mentio habita est. Hinc sciendum, Quòd concambialis bonorum permutatio, est jurium possessionariorum, duarum vel plurium partiũ, sibiipsis vicissitudinaria commutatio, & in alterutrum legitima translatio Adinventa autem est, tùm propter quietioris status consequendi facultatem: tum propter uberioris fructus percipiendi emolumentum. Plurimi namq; bona sua in longinquis partibus, à loco residentiæ ipsorum, magna adeò distantia & intercapedine sita habent, ut plus ad provisionem illorum exponere cogantur, quàm de fructibus eorum percipere possint. Non-nullorum autem bona, propter potentum pernicioſam & violentiam vicinitatem in extremam devenerê desolationem. Plericq; verò ratione talium bonorum continuas habent lites & controversias, ut ne nocte quidem propter eas quiescere possint. Ita ut longé plus jacturæ, quam utilitatis indè reportent.

QUApropter quilibet possessionatus homo, de bonis & juribus possessionariis suis concambium sibi utile

LXX. TITUS:

MIert hogy az joszagnak częret, egy nehany hellyen emlittettúk: Annak okaert az częre, ket avagy tőb ember joßaganak vißontag valo el valtoztatasa, és eggyiknek masikert tőrveny ßerent valo adasa. Talaltak penig az częret, az joßagnak bekesseges allapattyaert, és bőßegesb haszna veteleert. Mert sok embernek hazatol oly meszsze vagyon joszaga, hogy gondgyaviselere tőbbet kel kőlteni, hogy sem mint mennyi haßnat venne. Nemellyeknek penig joßagok az hatalmas és karos Szomßedoknak vesekedesek miat, elis ßokot pusztulni. Sokaknak penig effele joßagok miat, oly ßúntelen valo perei vadnak, hogy meg eyel sem alhatnak miatta, és ez okon tőb karat vallyak, hogy semmint haßnat vennek joßagoknak.

Annakokaert minden joßagos ember, az ő joßagat, őrőkseget haßnoßon és alkolmatos-

matosson ßabadon el częrelheti, fiai leanyi és attyafiai oknelkúl valo tilalmaval, és ellenzessevel semmit nem gondolvan. Mind az altal az mely resz joßagot czereben veßen (ha magtalanul haland meg) az tőb vęr ßerint valo, és egy ostatsson valo attyafiaira ßál, mint hogy az is az reß, az mellyet czereben adot volt, az tőb attyafiaira ßallot volna őrőkkes keppen.

CZALARDßaggal lőt częrerőL.

LXXI. TIT:

DE ezfele joßagnak el częreleseben sok ember nagy sok czalardsagot ßokot czelekedni. Mert sokkan joßagokat attyokfia ellen, sőt nyilvan valo karokra, nem igazan, hanem valami ßin alat el akarvan idegeniteni, hogy az attyafiak ez fele joßagot az vevektől, avagy inkab az usoraſoktol hatra ne vehessenek ő magok ßamara: azt kőltik, hogy częreltenek egy massal (tudvan azt hogy az igaz częret mindennek meg

tile & proficuum jure, liberecq; facere potest, contradictione filiorũ, ac filiarum, vel fratrum suorum sim pliciter non obstante. Attamen portio illa, quæ in concambium sibi dabitur, in fratres generationales, vel condivisionales (deficiente eo fratre, qui concambiũ fecerat) devolvitur, tanquã alia portio sua, per quam commutatio concambiales facta fuerat, quæ in ipsos fratres, vigore juris succesſorij, derivanda erat.

QUID SI CONCAMbium fraudulenter & simulatè factum & celebratum?

TITUL' LXXI.

VERUM, quià plurimæ fraudes in hujusmodi concambiali bonorum permutatione per plerosq; fieri & committi consueverunt. Quidam enim bona sua, in præjudicium & jacturam fratrum suorum, non verè, neq; justè, sed fictè & simulatè vendere, pariter & alienare prætendentes, ne fratres ipsi bona ejuscemodi ab emptoribus, ne dicam fœneratoribus, pro se repetere, & juri eorum vendicare, appropriareq; possent, titulum vel colorem concambialis permutationis (quæ justo & recto modo, liberè fieri per-

eri permittitur) in literis, seu privilegiis fassionalibus inseri procurant, jus aliquod possessionarium remoto in loco, vel fortè etiam propinquo situm, & adjacens per emptorem, seu fœneratorẽ, in concambium sibi datum esse profitentes, tamen dominiũ hujusmodi juris possessionarij, ad modicum solùm tempus (ut fraus ipsa interim palliaretur) aut nunquam pro se vendicabunt, sicq; fratres eorum, ad quos successio bonorum, & jurium possessionariorum ipsorum, hoc sub titulo alienandorũ spectaret, defraudantes, illos exhæreditabunt, etiam, eo jure possessionario, quod venditori per emptorem in concambium dari simulabatur, atq; fingebatur, apud eundem emptorem perpetuò remanente.

NE igitur fraus & dolus cuipiam patrocinari videatur, Postquam hujuscemodi fraudulentũ concambium fratribus vendentis, & bona ipsa alienatis innotuerit, Mox ad instantiam ipsorum fratrum, facta primum legitima super ea re evocatione, sola communi æstimatione eorundem bonorum, præmisso modo alienandorũ mediante, Unico tamen semper termino Octavali, actori hujusmodi bona, per judicem reddi, adjudicari, restituiq; debebunt.

QUAN-

meg engedi az tőrveny) Es az vallas-tetel levelben aztirattyak be, hogy mas tavol valo jobagot. avagy kőzelb valot attak volna nekiek: De azert az meg nevezet joszagnak Uraſagat, avagy czak keves ideig birjak (hogy az czalardſagot inkab el fedezheſſek) avagy penig ſoha kezekhez ſem veſik: Es illyenkeppen az ő attyokfiait, kikre az illyen ſin alat el veztegetet jobagnak Uraſaga meltan ſallana, meg czalvan, az jobagbol őket ki tudgyak, és gyakorta azt is az jobagot, mellyet czereben mondnak hogy nekiek attak, azon embernel hadgyak, az kiről kőltőttek volt, hogy el czereltek.

HOGY azert az czalardſaghoz és alnakſaghoz ſenki ne bizzek: Mihelt az tőb attyafiak effele czalardſaggal ſzerzet, czerenek vegere mehetnek, mindgyaraſt azt az kinel talallyak tőrvenyre kel hini, és az el adot jobagnak kőz bőczűet meg itilven, czak egy octava alat tartozik az Biro viſſa venni tőle, és az fel pereſnek meg kezeben ereſteni.

MIKOR

MIKOR NEM HIhattyak meg az czeret ſemmikeppen.

LXXII. TIT:

TOvabba, ha az Attya, avagy attyafiu valakivel czerel: Es fia avagy valamellyik attyafia, az czere jobaggal, tudvan, és tőrveny ſerint valo ellenzes nelkűl avagy tilalom nelkűl ęl, és haſznatis valoban veſi: Effele czeret ſem az fia, ſem az attyafia az utan meg nem hihat. Mert abbol hogy belőle ęlt, meg tetzik, hogy am-az melől el allot, és az el czerelesben eggyet ertet, és jovallotta.

HA AZ CZEREhez penzt adnak, affele jobag illete leany agat?

LXXIII. TIT.

MIvel hogy az Czere jobag nem mindenkoron egyarant valo, hanem eggyik tőb az maſiknal, neha penig haſznosb, neha penig tőbbet ęr, annal mellyet erte adnak: Annak okaert hogy az czere egyenlő, és egyaranyu legyen, az mely fęlnek jőbaga kevesb erő volna, penzel bokta fel nevelni, ſummat hozza

QUANDO CONCAMbium nullo modo possit retractari.

TITUL' LXXII.

ITEM, si Pater vel frater quispiam concambium aliquod fecerit: & filius aut fratrum aliquis eo concambio scienter, & sine juridica reclamatione vel prohibitione usus fuerit, fructumq; bonorum per mutatorum realiter perceperit: concambium ipsum postea filius, vel frater ille, retractare nequibit. Vsus enim realis, in hac parte, in vim cessionis consensusq; transibit.

SI IN CONCAMBIO pecunia superaddatur, Utrum talia bona jus fœmineum sequantur?

TITUL' LXXIII.

ITEM, Quià jura possessionaria, modo concambij permutata quantitate, fructuositate & valore, non semper æqualiter sibi correspondent, Ideò solent pleriq; , quorum bona & jura possessionaria minoris precij valorisq; existunt, ad ea, ut concambium æquale fiat, summam aliquam pecuniarum superad-

S dere;

dere: Vnde nonnulli putaverunt, hujuſmodi jura poſſeſsionaria, (eò quòd pecunia addita eſt) jus fœmineum æquè veluti maſculinum ſequi debere. Quod tenendum non eſt. Nam jurium poſſeſsionariorum conſervatio & ſequela, non à ramo, pecuniæ ſcilicet additione, ſed à radice & origine acquiſitionis, & inventionis ſuæ, judicanda cenſetur: Et ob hoc in tali caſu, homines fœminei ſexus, non niſi de pecuniis ſuperadditis, portiones ſuas rehabere poterunt. Proprietas autem, hæreditas jurium ipſorum poſſeſsionariorum ſexui maſculino ſalva manebit. Et hoc verum eſt, ſi ex origine & radice ejuſcemodi jura poſſeſsionaria ſexum fœmineum non ſequantur. Super ea namq; ambiguitate, Vtrum aliqua jura poſſeſsionaria ſexum fœmineum æq; veluti maſculinum ſequi debeant, nec ne? ſemper ad originales literas, quibus bona ipſa acquiſita & inventa fuerunt, recurrendum eſt.

Par. 1. Tit. 24 & 37.

mina de pecuniis portionem re- bere poſſent.

Et ſi bona Concubinarum etiam iſta debebunt

hozza advan: Ez okon nemellyek azt veltek, hogy effele joſag, az penznek hozza adaſaert, ugy illetne az leany agatis, mint az fiu agat. De ezt nem ugy kel erteni; Mert az joſagnak tulaydonſagat, hogy kit illeſſen, nem az agarol, tudni illik, az penznek hozza valo adaſſarol, kel meg itilni, hanem az gyükeret és eredetit kel meg tekinteni, az az, mint kereſtek, és talaltak legyen elsőben az joſagot: Es ez okon, az leany ág, effele joſagnak czak az fel penzeből vehet reſt: Az joſagnak penig tulaydonſaga eppen ſál az ferfiu agra. De ez-is ugy lehet meg, ha affele joſzag eleitől fogvan nem illette az leany agat. Ha penig ketelkedni kezdnek affelől, hogy valamely joſag, mind az ket agra ſolgale, avagy nem? Tehat mindenkoron az ok levelekre kel fogni, mellyekből ki tetzik, az joſagot elsőben-is mint kereſtek és talaltak.

Data primo concernebant utrumq; alia vero illata accepta concernere Et è contrario.

QUID VALEAT EVIctio, ſeu expeditoria cautio præaſſumpta?

MI HAZNA LEgyen az oltalom fel vetelnek?

TITU-

LXXIIII.

LXXIIII. TIT:

Mert hogy az joſagnak el czereleſeben, és el adaſaban, az menedekben ſoktak fel venni, és arra felelnek, hogy meg oltalmazak egymaſt az joſagban, és az vallas-tetel levelben-is be irattyak fogadaſokat, mellyet az Deakok Evictionak mondnak. Annak okaert ha eggyik fel az maſikat, tőrveny ſerint rea kereſi, hogy őtet az ő fogadaſa és igireti ſerint, az czereben adot joſzagnak Uraſagaban, az pereſſek ellen, kik őket haborgatnak, meg oltalmazza, de meg nem oltalmazhattya: tehat az czereben adot joſagot (ha még jelen vagyon) tartozik ſőrin nekie viſſa adni: Ha peniglen kezeből ki kőlt volna, és viſſa nem vehetne: tehat akor haſonlo joſagot, annyi ſamut, ollyan haſnoſt, és annye erőt, tartozik az kar vallot embernek adni, kit az neki adot joſagnak Uraſagaban meg nem oltalmazhatna. De ezzel ugy tartozik, ha az vallas tetele, avagy menedek levelben, kőzönſegeskeppen és tellyeſſeggel, az oltalmazaſra, rea igirte volna magat. Mert mikor egyeb bizonyos okokot és cikkellyeket irnak az menedekben, hogy azokra valo tekentetben igirte volna az oltalmot:

TITULUS LXXIIII.

CÆTERVM, quoniam in concambiali permutatione bonorum, ac jurium poſſeſsionariorum, Expeditoria cautio, quæ apud legiſtas cautio de Evictione nuncupatur, inſeri & aſſumi plerunq; ſolet: Si igitur partium aliqua, legitimè requiſita, alteram partem, juxta præaſſumptam tutoriam, expeditoriamq; cautionem, in dominio hujuſmodi jurium poſſeſsionariorũ permutatorum, adverſus quoſpiam cauſantes, & legitimos impetitores conſervare non poterit: tunc jura ſua poſſeſsionaria, in concambium alteri parti data, (ſi reſtant) in ſpecie reddi & reſtitui: Si vero à manibus ipſius partis alienata fortè fuerint & recuperari requiverint: tunc ſimilia jura ſua poſſeſsionaria, quantitate ac fructuoſitate, & valore, juribus alienatis, æquipollentia parti damnificatæ, quæ in dominio illorum conſervari nequibit, dari, ſtatuiq; debent. Et hoc verum intellige, ſi Expeditoria cautio in literis faſſionalibus, ſimplici communiq; modo inſerta fuerit. Nam aliter, ſi clauſula ipſa Expeditoriæ aſſumptionis, cum de conditionibus & articulis aliquibus poſita declarataq; extiterit; tunc ipſæ eædem conditiones,

Par. 2. T. 59.

articuliq; positi, in hac parte observari debebunt. Et hoc idem intellige etiam de cæteris juribus possessionariis, sub expeditoria ipsa cautione per quampiam alienantis, vel legitimè vendentis. Quod si emptor bonorum, in dominio eorum per venditorem conservari nequibit: tunc simila bona qualitate, quantitate, fructuositateq; & valore, illorum loco sibi dari debebunt.

mot: tehat akkor azon cickellyeket kel meg tartani Es ugyan ezent kel erteni, egyeb jobag felől-is, mellyet el advan és idegenitven, felelnek felőle hogy meg oltalmazak benne. Ha kedig az vevőt az el ado megh nem oltalmazhattya az jobagnak Uraſagaban, mellyet el adot: tehat haſonlo jobagot kel erte adni, mely jobagaval, nagy voltaval, haſnaval annye erő legyen, mint az előbi volt.

QUI INTELLIGANtur, per legitimos impetitores?

TITUL. LXXV.

PER legitimos verò impetitores, accipiendi ac intelligendi sunt, causantes & processu juris agentes: non autem violenti occupatores, & manu potenti procedentes. Nam contra tales, non tenetur quis alterum in juribus venditis conservare. Emptor itaq; bonorum, dùm per quempiam, ordine juris prætextu hujusmodi bonorum emptorum impedietur, in causamq; trahitur: tunc venditorem eorundem bonorum, in defensionem causæ ipsius, antequam eadem decisionem sortita fuerit, penes se evocare tenetur. Nam si evocare neglexerit: & sic

KIKET ERTSENEK, az tőrveny ſerint valo haborgotokon?

LXXV. TIT.

AZ tőrveny ſerint valo haborgotokon és bantokon, erttyük az pereſeket, kik tőrvennyel jarnak: Es nem azokat kik hatalommal foglallyak el az jobagot, és erőſakkal czelekeznek. Mert effelek ellen ſenki nem tartozik az el adot jobagban, máſt meg oltalmazni. Az vevőt azert effele jobagban, ha valaki tőrvennyel kezdi keresni avagy perben fogni haborgatni: Tehat tartozik az el ado felt, kitől az jobagot vőtte, az ő igaſſanak meg oltalmazaſara melleje inteni az tőrvenyre, męg minek előt tőrvent allana, avagy veghez, menne az perr. Mert ha melleje nem

hivattya: és igy az joſzag mellől tőrveny ſerint el marad és el veſzi: az el ado fęl az oltalmazaſnak terhetől meg ſzabadul, és ennek utanna az vevőt nem tartozik tőbbe, az jobagnak Uraſagaban meg tartania avagy oltalmaznia.

EFFELE OLTALmazaſrol valo ſő kerdes.

LXXVI. TIT:

TOvabba itt illyen kerdes tamadhat: Ha ki fel fogadgya, és maſnak magat arra kőtelezi, hogy valamely jobagban azt meg oltalmazza: Es údő jartaban, avagy hatar jaraſſal, avagy mas forman, de tőrveny ſerent, az jobagnak egy darab főldet, valaki el ſakaſztana és el tulaydonitana, az jobagnak dereka bekevel maradvan: Az el ado fęl, tartozikke am azt abban az darabotska főldben meg oltalmaznia és meg tartania? Erre ez az felelet, hogy nem tartozik. Mert ő azt az jobagot minden haſnaival és tőrveny ſerint hozza tartozando reſzivel, tulaydonſagival, adta volt el maſnak: és ugy ajanlotta volt magat, hogy őtet annak Uraſagaban meg akarja tartani, oltalmazni Az penig az darab főld, tőrveny ſerent,

QUÆSTIO NOTAbilis, ſuper Evictione, ſeu Expeditoria cautione.

TITU: LXXVI.

ITEM quæritur, Si quis alterum in dominio cujuſpiam poſſeſſionis conſervaturum aſſumpſerit, & ſe ad conſervandum obligaverit, & aliqua terrarum particula ab ipſa poſſeſſione, temporum proceſſu per quempiam metali Reambulationé, vel alio titulo, diſtracta juridicèq; ſequeſtrata fuerit, corporali poſſeſſione ſalva remanente, Vtrum teneatur aſſumens, alterum in illa quoq; particula terræ conſervare? Reſponde, Quòd non tenetur. Quoniam ipſe poſſeſſionem illam, cum cunctis ſuis utilitatibus, & pertinentiis, ad eandem de jure ſpectantibus, alteri contulit: & ſic ipſum in dominio ejuſdem conſervare aſſumpſit. Particula autem illa terræ, ad hujuſmodi poſſeſſionem de jure non ſpectabat. Et ſic ipſe

& ſic jura ejuſcemodi poſſeſſionaria ſeu bona juridicè amiſerit: venditor ipſe ab onere expeditoriæ cautionis abſolvetur, liberabiturquè & deinceps emptorem in dominio eorundem conſervare non tenebitur.

quoq́, qui vendidit quo ad particulam eandem, malæ fidei poſſeſſor erat. Ideò alterius jura vendere non potuit, prout neq́ vendidit, vigore illius clauſulæ: (Ad eandem poſſeſſionem de jure ſpectantibus, & pertinere debentibus &c.) Niſi forſitan ſe ità obligaſſet, ut cum eiſdem curſibus metarum & limitibus, quibus per eum poſſeſsio illa obtenta fuiſſet & poſſeſſa, in dominio ejuſdem alterum conſervaret. Hoc enim modo æquivalentem terram, loco amiſſæ terræ alteri dare tenetur.

QUOD DONATORES & venditores bonorum, contra poſſeſſores eorundem, per ſemetipſos agere non poſsint.

TITUL' LXXVII.

Part. 1. T. 59. HOC unum tamen advertendum eſt, Quod Expeditoria cautio prænarrata, ſemper ad exteros & alienos cauſantes, ac legitimos impetitores & actores: non autem ad ipſos donatores & venditores bonorum eſt referenda, prout quoſdam, bona ſua alteri conferentes ipſe vidi, contra poſſeſſores & dominos eorundem bonorum, per ſemetrent, nem ahoz az joſaghoz valo volt: Sőt męg az el adoſęl-is, modnelkúl birta. Ezokaert mas ember igaſſagat el nem adhatta, mint hogy nemis atta, az meg irt cickel tartaſſa ſerent; holot az irta, hogy abban oltalmazza meg, az mi tőrveny ſerent az joſaghoz valo volt. Hanem ha ugy kőteleſte volna magat, hogy azon hatarral oltalmazza meg őtet, az joſagnak Uraſagaban, az mellyel ő birta adiglan. Mert ezkeppen az el vőt főld hellyeben, mas haſonlo főldet kellene nekie adni.

HOGY AZ IOSZAGnak el ajandekozoi, ès el adoi, azockal kik az joſagot birjak, ő magok ſemelyek ſerent nem pőrelhetnek.

LXXVII. TIT:

EZ dologban ez eggyet męg-is eſűnkbē vegyúk, hogy az oltalomnak fel fogadaſſa, kiről ſolank, mindenkoron az kűlső és idegen pereſſek, ś tőrvenyel valo haborgatok és fel pereſſek ellen ſokot lenni, és nem azokra valo kepeſt kel erteni, kik az joſagot avagy el ajandekoztak, avagy el adtak volna: Mint hogy egy nehany embert lattam ennen magam, hogy joſagoſiagokat maſnak advan, azonra tamadot, és perlet aval, ki ő utanna birta az joſagot. Mivel hogy ugy mond az joſagnak Uraſagaban megh nem tarthatna és oltalmazhatna, ś azert azon igyekeztenek az joſagot hogy iſmet viſſa veheſſek, kiben ſemmi modgyok nem lehet.

MI LEGYEN AZ ûdő-mulas, és kűlőn kűlőnkeppen hany eſtendőt foglallyon be magaban.

LXXVIII. TIT:

MIvel hogy az ûdő mulaſt mind az őrőckes joſagnak, és mind az ſalagoſnak kereſeſeben, ſőt męg az hatalomrol valo perben-is gyakorta ſoktak emlegetni: annakokaert ſűkſeg hogy az ûdő-mulaſrol avagy el teleſről, hogy keves beſzeddel ſzollyunk. Es leg elſőben mi legyen: az utan penig, hany eztendőt foglalyon be, és hany keppen vettetik.

Tudgyuk meg azert, hogy az ûdő-mulas, valamely joſagnak perrel valo meg tartaſanak, vagy meg kereſeſenek, az tőrvenytől rendeltetet hatarnak, ûdő ſerent valo be tellyeſiteſſe. Mely ûdő mulas az Kiraly igaſſagara tekentve, akar minemű ſemetipſos cauſam atq́ litem ſuſcitaſſe: quaſi non poſſent illos in dominio bonorum ipſorum conſervare, per hoc eadem bona rurſus pro ſe vendicare ſatagentes, quod nunquam eſt admittendum.

QUID SIT PRÆSCRIptio definitivè, & quot annorum curricula diverſimodè complectatur.

TITUL' LXXVIII.

QUOniam præſcriptionem tàm prætextu bonorum hæreditariorum, quàm etiam ratione jurium poſſeſsionariorum, impignoratitiorum, ſed & actuum potentiariorum, in judiciis allegare ſæpenumero conſueverunt; Pauca igitur de præſcriptione neceſſariò dicenda occurrunt. Et primò de ejus quiditate: Deinde verò de ipſius duratione, & diverſitate. *Præſcriptio.*

SCIendum igitur, quòd præſcriptio eſt termini ad juridicam, tùm retentionem, tùm re acquiſitionem bonorum, de jure ſtatuti temporalis completio, quæ ſuper bonis, ſeu juribus poſſeſsionariis venditis, occupatis, & quomodolibet alienatis, Regali- *Par. 1. Tit. 23. & 52.*

galibus, cẽntum, Eccleſiarum quadraginta, Nobilium triginta duorũ, Civium verò duodecim annorum curriculis completur. In actibus ſiquidem potentiariis, triginta duorũ ſimiliter annorum ſpatium præſcriptio requirit: Villanorum autem præſcriptio, unius anni integri duntaxat, & unius diei terminum complectitur Inter fratres verò generationales, & condiviſionales, ratione jurium poſſeſſionariorum, (demptis actibus potentiariis) ac in Dotalitiorum, & Quartalitiorum per eos ſolutione, præſcriptio nunquam admittitur. In foro autem Eccleſiaſtico præſcriptio aliter allegatur. Sed quià non eſt mei inſtituti, aliquid de Eccleſiaſtico foro diſſerere, illud ſilentio pertranſeo, & quibus intereſt limitandum committo.

Cœterum, quanquam in metis quoq; rectificandis, & juribus impignoratitiis plurimi peritorum, præſcriptionem non eſſe admittendam, communi ſententia & proverbio aPar: 1. T. 84. ſtruant; Quia tamen hæc allegatio non ſimpliciter eſt intelligenda, ſed recto moderamine diſcutienda, Illam igitur ſuis in locis inferius dilucidè declarabo.

QUI-

minemũ joßagban kit el attak vagy el foglaltak, vagy akar mikeppen el idegenittettek volna, ßaz eztendőre telik be: az egyhazi joßagban penig negyvenre: az Nemeſſek joſzagaban harmintz ket eztendőre: az Varosbeliek kőzőt penig tizen ket eztendőre telik el. Az hatalom dolgaban-is harmintz ket eztendeig tart az údő tőltes. Az falubeliek kőzőt penig az údő mulas eztendőt és harom napot foglal magaban be. Az vęr ßerent valo, és oßtozo attyafia kőzőt, az joſzagban mellyet eggyút birnak (hatalomtol el valva) és az jegy ruha felől, és az leany negyed felől valo ki fizeteſről, az údő mulas ſoha meg nem engettetik. Az egyhazi ßeken azert maskeppen és kűlőmben emlekeznek az údő teleſről, de miert hogy moſtan az egyházi ßekről ßolni nem igyekezem, el halgattom és azokra hagyom kik azt forgattyak.

Vegtere azert noha az hataroknak meg igazitaſſaban, és az ßalagot joßagban, ſok ertelmes emberek, kőz beßedben mondgyak, hogy údőt nem hadnak tőlteni: mind az altal miert hogy ez beßedet modgyaval kel ertenúnk, és igaz rendel el igazitanunk, ide alab felőle vilagosban kel ßolnunk.

MINE-

MINEMũ ũDŐBEN nem lehet az údő mulas, ès hellye-is ninczen.

LXXIX. TIT:

TUdnia illik azerton, hogy údőmulas, nem leßen azoknak dolgaiban, kik az ellenſegnek, ugy mint, Tőrőknek, Szeretſennek, Tataroknak, avagy egyeb Hitlenneknek kezeben és fogſagabá eſnek, és ot tőrtenik az meg hatorozot údőt el tőlteniek: Mert az ollyan Nemes ßemely, mely javaitol meg foßtatot, mihelt haza kőrűl, tőrveny uttyan, azokat iſmeglen vißßa ßereßheti és foglalhattya: az údő mulaſnak tőrvenyet heaban forgatvan. Es ha ki Kiralytol ßamkivettetnek, annak az ßia, az Fejedelemtől valo felteben, avagy attyahoz valo kegyeſſegből, az attyaval eggyút menne az ßam ki vetesben, azomban ot valo leteben, joßagokat idegen birna annyera hogy údőt is tőltenenek benne, az Nemeſſek joßaganak tőrvenye ßerint: Meg jőven az fiu (melynek az attya vetkenek terhet hogy viſelne nem illik) az ő reßeßerint valo joßagot męg az údő mulas utan is ßabadon meg kereßheti, és az idegen kezből meltan vißßa veheti: Eſſ le údő mulaſt penig, pőrinditas nelkűl is

QUIBUS TEMPORIbus præſcriptio non currat, locumq; non habeat.

TITUL' LXXIX.

SCIENDUM tamen eſt, Par. 1. T. 84.
Quòd ſi quempiam in Turcarum, Sarcenorum, Thartarorum, aut aliorum Infidelium manus & captivitatem incidere, & ibi tempus præſcriptionis transgredi contigerit: (captivitas Lib. 1 ſit à Præſcr.
tùnc eo caſu præſcriptio nil tenet: Sed Nobilis, bonis ſuis deſtitutus, poſtquam ad propria remeaverit, proceſſu juris ea pro ſe recuperare poterit: obſtaculo præſcriptionis obviare non valente. Et ſi quis per Regiam Majeſtatem exilio damnaretur, & filius ejus, metu fortaſſe Principis, aut pietate ſuadente, cum Patre pariter proficiſceretur, ibiq; commorando, ſuper jurium ſuorum aliena detentione, tempus præſcriptionis, jura Nobilium Regni transſcribentis, evolveretur ac compleretur: Redeunte filio, (qui iniquitatem patris portare non tenetur) bona ſua alienata, ad portionem ſuam cedentia, non obſtante præſcriptione idem pro ſe ſe reſtaurandi habet authoritatem: Quæ quidem præſcriptiones, etiam abſq; litis motione, per literas prohibitorias, ac

Nec prim. filius Exulis ligat.

Sunt et alij ca
Pupillor ætatis
ma ſtatte uſq; 12
Item, ſi mi patrem
cepit currere P
ptio, et pater eam
mitere cepit, ſed r
bant aliquot an
quor pupilly ſucce
mitterum per no

I pro-

non computetur illud tempo quod contra patrem cucurrit ab anno Duodecimo incipiat currere Pupill
Item: Omnis Præſcriptio interrumpitur per publicã pteſtationem cum Inhibition. vel p Evocationem:

litis motio durat 32. annos

protestatorias, excludi semper possunt. Nam & litis motio, modernorum tempore, non plurium, quàm ipsorum triginta & duorum annorum spatium complectitur. Et si causa interim prosequuta non fuerit, expletis illis, ex novo litis motio ipsa suscitari debet.

DE IURIBUS POSSESsionariis, impignoratitiis, in generali.

TITUL' LXXX.

EXPLICATIS superius jurium possessionariorum proprietatibus & hæreditatibus, earumq; speciebus, Nùnc de jurium Impignoratitiorum serie & quidditate dicendum restat. Et quanquam jura possessionaria, impignoratitia nedum possidere, aut gubernare damnabile salutiq; contrarium, verùmetiam aliquid de illis scribere formidabilè videatur: quoniam tamen leges imperiales atq; civiles ejus usum admittunt, Ideò in hoc Regno, partibusq; sibi subjectis, usus iste pernitiosus multum inolevit, incrementumq; grande cœpit: Adeò, ut si quosdam pœna generalis decreti, super ea re inter cætera æditi non perterreret, Etiam depositа & persoluta

Par. 1. T. 60. & 61.

tilalom vagy tudomany tetel level altal, mindenkort ki rekkeszthetik. Mert az pőr inditas-is, ez mostani sokasunk szerent tőbbet be nem fog, harmintz két Esztendőnel. Es ha az pőrben ez alat el nem jarnanak, az harmintz két Esztendő el telven, az pőrt ismeg uyolag kel meg inditani.

ZALAGOS JOSZAgokrol, derek keppen.

LXXX. TIT:

MEG jrvan ide fellyeb, az Jószagoknak tulaidonsagirol, és örökségekről, és azoknak nemeiről. Mostan szollok az szalagos jószagoknak rendiről, és mi voltarol. Es jöllehet az szalagos jószagokat birnia-is bún és lelek ellen valo dolog, nem hogy felelmes nem volna affelől valamit irnia, mind azaltal miert hogy à Czaszari és az Polgari tőrvenyek birnia meg engedik, azert it-is ez Országban, és hozza valo tartomanyokban, ez veszedelmes szokkas-is igen fel kőlt, és annyera fel-is vőttek, hogy ha nemellyeket az Decretombeli el vegezet büntetes meg nem rettentene, męg ha szinten az ő penzeket le-tennek és meg fizetnek-is, az ő nallok levő jokat,

jokat, és az szalagban vetet jószagokat, meg boczatani soha nem igyekeznenek: Hanem lelkek ellen is, à mig lehetne, magoknak meg tartanak. Annakokaert az el szalagositasnak modgyarol és erejeről, é hellyen rővideden irni akarok,

MI LEGYEN AZ jószagnak el szalagositassa, és hany kepen erteszek.

LXXXI. TIT:

IT tehat meg tudgyuk, hogy az jószagnak el szalagositasa ket keppen ertetik: Tudnia illik, az el szalagosito avagy szalagban vető fęlről: és az vevő, avagy szalagra ado fęlről. Az szalagban vető fęl az, à ki az ő tulaidon jószagat, ketelen szükśege miat, ideig masnak engedi elni. Az vevő fęl kedig mondatik ehez kepest, mas ember jószaganak haszna vevője, és az derek penznek meg kerője, sőt ideiglen valo veszedelmes és kar hozatra melto meg tartoja. Ez magyarazat penig nem arra megyen, hogy valaki az szalagos jószagnak haszнat is vegye, és annak felette, az derek penzt-is meg kerje: sőt inkab illyaten visza kereszt, és haszon vetelt meg tilt és kar hoztat. Mert ha valaki ezen modon szalagos

soluta pecunia, eis debita bona, ac jura ipsa impignoratitia, remittere nusquam curarent: sed in pernitiem animarũ suarum, quamdiu possent, ea detinerent. Propter quod de pignorationis ipsius modo & vigore, pauca hîc subnectenda statui.

QUID SIT BONORVM pignoratio, & quot modis intelligatur.

TITUL' LXXXI.

VNDE sciendum, Quòd Impignoratio jurium possessionariorum dupliciter intelligitur, Videlicet ex parte pignorantis, seu dantis: & ex parte creditoris seu recipientis. Ex parte igitur dantis, Impignoratio est juris proprij, necessitate cogente, temporalis ad utendum alteri concessio. Quantum autem ad creditorem seu recipientem, Impignoratio, est juris alieni, cum fructuum perceptione, ac capitalis summæ repetitione, pernitiosa, damnabilisq; ad tempus detentio. Et hæc definitio non eo tendit, ut fructus & utilitatis bonorum impignoratorum quispiam percipiat, & insuper capitalem quoq; summam repetat; sed potius ejuscemodi re-

petitionem & uſum confundit, atq; damnat. Nam ſi quis hoc modo, bonis impignoratis utitur: uſuram palàm committere dinoſcitur. Verùm, ſi omnes fructus (demptis expenſis: quas etiam verus dominus pro conſervatione ipſorum bonorum facere deberet) in capitalem ſummam computaret: hoc modo bona impignorata tenere, non damnabile, ſed ſummè laudabile foret: per hocq; creditor ipſe, pietatis opus ad proximum ſuum feciſſe comprobaret.

QUALITER INTELLIgatur præſcriptio, in bonis impignoratitiis non admittenda.

TITUL' LXXXII.

QUIA verò in cauſis impignoratitiis, præſcriptionem non eſſe allegandam neq; admittendam, in commune jàm proverbium venit: quæ quidem proverbij ipſius deductio non ſimpliciter eſt intelligenda: ſed quemadmodum immediatè præmiſſi, pignoratio dupliciter attenditur: Ex parte ſcilicet impignorantis, vel dantis: & ex parte recipientis. Authoritas itaq; ipſa ex parte ſolummodo dantis & impignorantis, vera eſt, admittendaq; intelligitur. Ex parte autem credi-

ſalagos joſagokbol el, uſorat vennie nyilvan iſmertetik. De ha minden haſznot (az kőltſegtől el valvan, mellyet az igaz főldes Ura-is az joſagnak meg tartaſaert tartoznek kőltenie) à derek penzből ſamlalna, és az ki telven, az joſagot meg boczatana: Ugy az ſalagos joſagot tartani, nem volna ſidalmas, ſőt nagy dicziretre volna melto: mert ez altal az penzes meg hivő fęl, az ő felebaratyahoz, és attyafiahoz valo kegyes voltat hogy meg mutatta, meg bizonyitana.

MIKEPEN ERTESſek az ůdő-mulas, hogy az ſalagos joſagban meg nem engettetik,

LXXXII. TIT:

MIvel hogy penig, ugyan kőz pelda beſzeddel lőt, hogy az ſalagos joſagban ůdő-mulas nem lehetne, ſőt megh ſem kellene engedni? De az kőz beſzednek ertelmet nem illethettyůk mindenre: hanem az mint az elől meg mondam, az el ſalagitaſra ket felől kel vigyazni: Egy felől arra ki ſalagban veti és adgya: mas felől ki maga hoz veſi. Az el ſalaglo fęlnek penig uttya vagyon rea és megis engettetik: De az Creditornak és ki penzet adgya rea, ſemmikeppen meg nem engettetik, hanem meg vettetik, az kőtes.

Mert ſokkan joſagokat, az ſükſeg miat, ſalagban ſoktak vetni, mellyet mind holtok napyaiglan is meg nem valthatnak. De męg fiai-is és attyokfiai, az attyok halala utan avagy ſegenſegek miat, avagy gondviſeletlenſegek és tunyaſagok miat: Neha penig hogy joſagoktol igen el tavoznak, és meſſe főlden ſolgalnak, avagy az Orſag kűvűl jarnak (és ez okok miat joſagokat meg nem valthatvan) az alat az ůdő mulaſnak rendelt hatarat és ůdejet ſokkal meg haladgyak, mely effele történetben azert az ůdő mulas, az el ado felre valo kepeſt meg nem engettetik. Holot ezokaert ez illyen el ſalagoſito Nemeſſeknek fiai és attyokfiai avagy maradeki meg bizonyithattyak, hogy ezek az jok és ſalagos joſagok idegen keznel czak ſalagban vadnak, és magoknak viſſa valtani akarjak: tehat az kinel talallya az el ſalaglot joſagat, annak nem haſznalhat az ůdőmulaſnak törvenye (ha ugyan ketſzer avagy haromſzor, avagy tőbſzer-is, el tőlt volna az ůdő) és ha ugyan azon gazda (ne mondgyam uſoras) az ſalagos joſagot, Kiraly igaſſaga nevevel azomban maganak meg kerte volna is: tarto creditoris, ſeu recipientis, penitus rejicienda cenſetur,

SOLENT enim plurimi bona eorum, neceſsitate urgente, pignori obligare, & ea ad obitus uſq; diem ipſorum non poſſe redimere. Filij etiam, aut fratres, decedente patre, vel fratre, aut inopia præpediti, aut negligentia ignaviaq; ducti, Inderdum etiam in ſervitiis ſuperiorum longinquis & remotiſsimis in partibus addicti, vel aliter extra Regnum præoccupati, annos & terminos præſcriptionis, (ejuſcemodi jura impignoratitia non redimendo) longè tranſcendere, & in tali caſu præſcriptio, ex parte dantis, non eſt admittenda. Ubi namq; filij, aut fratres Nobilium impignoratorum ſeu impignorantium, illorumq; hæredes, bona ipſa & jura poſſeſsionaria impignorata, ad ipſas manus alienas, titulo pignoris deveniſſe poterunt comprobare, & ea pro ſe voluerint rehabere, atq; redimere: tùnc *Part. 1. T. 27* poſſeſſor ille jurium impignoratitiorum, obſtaculo præſcriptionis non ſuffragente (ſi etiam binario, aut ternario, vel ampliori numero præſcriptio interveniſſet.) Et ſi idem poſſeſſor (ne dicam fœnerator) bona ipſa impignoratitia, nomine forſitan juris Regij, interea temporis pro ſe impetraſſet: bona eadem

Par: 2. T. 71. remittere tenetur. Et ſi quid tandem juris ab ea bona ſe habere prætendit: id extra dominiũ eorundem proceſſu juris proſequi debebit.

ET hoc intellige, ſi poſt factam prius impignorationem, jure poſtea perennali, impignorans ipſe, bona ejuſmodi illi poſſeſſori non obligavit. Nam hoc caſu, bona eadem remittere non tenetur: Sed filij, aut fratres impignorantis, ſi ipſa bona, in præjudicium eorum non potuiſſe jure perennali obligare, vel alienare allegabunt: eo proceſſu, quo ſuper Par: 2. T. 15. juribus hereditariis ſolitum eſt procedere, talia bona & jura poſſeſſionaria requirere tenebuntur.

Nam duplici titulo, Impignoratitio videlicet, & perennali ſimul, nemo jus aliquod poſſeſſionarium tenere poteſt: Sed poſtquam perpetuitatis titulo quis illud poſſidere cœperit, Mox virtus impignorationis ceſſabit, & expirabit omninò. Verum tamen eandem authoritatẽ, quæ in cauſis, juribuſq́, & rebus impignoratitiis preſcriptio non eſt alleganda, Nonnulli perperam abuſive, que, & ſiniſtrè interpretantes, intelligereq́ ſatagentes, multa bona & jura poſſeſſionaria dominorum Prælatorum, ac Baronum, & Regni Nobilium, mediantibus literis impignora-

tartozik kezebôl ki boczatani. Es ha valami kôzit mondgya ahoz az joſaghoz, az joſaglira-ſagan kúvúl, tôrveny uttyan kereſſe.

Ezt-is penig ugy ertſed, ha az elôbi el ſalaglas utan, ôrôk aron nem atta az joſagot, az ôrôkkes, ki ſalagban vettette volt. Mert ez forman, nem tartozik penzet fel venni és az joſagot meg eresteni: hanem ha az el ſalaglo fiai, avagy attyafiai, azt forgattyak, hogy ô ellenek és nyilvan valo karokra ôrôk aron el nem kôthette, el nem idegenithette volna az joſagot: tehat illyen tôrvenkezesben azon modon jarjanak el, az mint ſoktak az ôrôkſeg és joſagnak meg kereſſeben el jarni.

Mert ket uton ſenki joſagot nem birhat, ugy mint, ſalagoſſul és ôrôkkeſsúl egyſerſmind: Mert minek utanna az joſagot valaki ôrôkkeſsúl kezdi birnia, ottan az ſalagnak ereje meg ſúnnik és voltakeppen el telik. Mind azon altal ezt az meltoſagot, tu ſnia illik, hogy az ſalagos joſagfelôl valo tôrvenkezesben, az úd ô mulaſt nem kel forgatni, nemellyek nem igazan magyarazvan, ollyan ertelemre akaryak vinni mellyel az Pap Urak, ſabad Urak, és az Orſagbeli Nemeſſeknek loſagit, aſſele el ſalaglo levelek

velek erejevel, mellyek hatvan, hetven, záz és neha tôb Eſtendôk elôt kôltek, ugymint zalagos joſagot, magoknak venni es foglalni akarnak.

Ennek-okaert vigyazni kel, es tudni, hogy minden effele regi zalagos levelek, mellyekben az úd ô-mulaſnak hatara ki tôlt, haſontalanok es erôtlenek (hogy-ha az fôl pôrôs, ki ollyan levelekkel valaki joſagat pôrli, elegedendô bizonſaggal, fôkeppen levelbeli tanubizonſaggal, meg nem bizonyithattya, hogy ôtet abbol az zalagos joſagbol, mely kezenel volt és birt, hatalmaſul vetettek ki, és ok nelkúl, s valtſag nelkúl vôttek el tôle az zalagos joſagot) Mind azon altal, ha effele hatalmaſkodaſt és ki úzeſt, avagy az joſzagnak ok nelkúl valo el foglalaſat, mely ô rayta eſset volna, hatvan Eſtendônek alatta, emberi bizonyſaggal (elegedendô vel és igazzal) meg bizonyithattya, hellyen kel hadni.

Mert gyakorta az ſalagos joſagert az ſummat le telik, melyben maſnak joſaga kôtve volt, és Creditoranak meg fizet. Kire az ſalagos leveleket tôrin ki nem veheti: hanem menedek és Quittantia levelek kelnek rolla, és azokat adgyak

gnoratitiis, ante ſexaginta, ſeptuaginta, centum, & plures annos confectis & emanatis, prænarrato pignoris titulo, pro ſeſe vendicare uſurpareq́ nituntur.

QVAPROPTER adverten-
dum eſt, Quód omnes ejuſcemodi antiquæ vereſq́ literæ impignoratitiæ, quæ tempus præſcriptionis tranſcenderunt, (ſi de violenta expulſione, vel indebita ablatione bonorum, & jurium ipſorum poſſeſſionariorum impignoratitiorum, per actorem, & acquiſitorem eorundem bonorum legitimum probabileq́ documentum, & teſtimonium, literali fulcimento produci non poterit) inefficaces, nulliusq́ firmitatis ſunt cenſendæ atq́ committendæ. De violenta tamen, & indebita hujuſmodi expulſione, vel bonorum ipſorum ablatione, ſexageſimi uſq́ anni ſpatium, & non amplius, etiam humanum teſtimonium (ſi ſufficiens, & juſtum per actorem produci poterit) acceptandum erit.

SÆPE numero namq́ ſuper ea integra pecuniarum ſumma, pro qua videlicet quis bona ſua alteri impignoraverit, creditori ſuo ſatis facit. Attamen literas impignoratitias in ſpecie non ſemper poterit rehabere: ſed ſolummodo literæ, ſuper ea re

Expe-

Expeditoriæ, ſeu Quitantiales illi dantur: Quæ ſæpe periclitantur, maximè, ſi eundem hominem hæredibus deficere, & bona ſua ad manus Regias, aut alterius ex Donatione Regia, vel etiam aliter, applicari devenireq; contigerit.

IN ſimili igitur caſu, contra veteres literas impignoratitias, non tenetur quis ſignanter alienigena, decedente deficienteq; impignoratore, literas Expeditorias exhibere: niſi forſitan minus juſtè violenterq; jus pignoratitium, de manibus ſui poſſeſſoris (ſicuti prænarratum eſt) per quempiam ablatum fuiſſe, poſſet comprobari. Nam hoc modo non videtur æquum, pecuniis ſuis illum debere fruſtrari. Res enim vel poſſeſſio, in hac parte, cum onere tranſit. Verumtamen, ſi meminerit, capitalem ſummam per prius de illo ſe extorſiſſe: ſtudeat ipſi pignori potius cedere atq; renunciare, quàm animæ ſuæ periculum parere.

adgyak neki: mellyet gyakorta el tevednek és el veſznek, fő keppen, ha azon embernek magva ſakadaſſa tőrtenik és az ki valtot joſzag avagy az Kiralyra ſal, avagy az Kiraly maſnak ajandekoza, avagy egyeb uton valaki kezeben jut.

Effele igyben ennek okaert, az regi ſalagos levelek ellen, ſőrin nem tartozik az menedek leveleket elő adni az idegen gazda, mikor meg holt és magva-is ſackadot az el ſalagoſito ſemelynek: hanem ha meg bizonyithattya (az mint meg mondam) ezt, hogy ő tőle modnelkúl és hatalmaſſul vőttek volna el az ſalagos joſzagot: Mert eckeppen, nem latzik meltonak lennie, hogy annak penzet heaban el vennek. Mert akar mi fęle marha és joſzag, az ő terhevel ſokot eggyik Urarol az maſikra ſallania. Męg-is azert ha meg emlekezik rolla, hogy az derek ſommat annak előtte meg vőtte legyen: Igyekezek jnkab az ſalagnelkúl el lenni, hogy nem mint az altal lelkenek veſzedelmet ſerzeni.

QUOD IURA POSSESSIONARIA, ultra communem eorum æſtimationem pignorari non poſſunt.

HOGY AZ IOSZAgot kőz bőcznek felette el nem ſalagoſithattyak.

LXXXIII. TIT:

DE az mint az elől-is rővideden emlitem, eſt jol eſzedben ved, hogy az joſzagot akar mely Nagyſagos Ure, Fő embere, Nemes és akar minemű rendbeli joſzagos embere legyen-is, kőz bőcznek felette, akar mi okonis, el nem ſalagoſithatni. Mind az altal, ha valaki joſzagat kőz bőcznek felette el ſalagoſitana: Tehat az tellyes eletenek forgaſſaban, ſemelye ſerint, kűlőmben meg nem valthattya, hanem ha annye penzt, à mennyit fel vőt, egy ſommaban le teſzen, és ugy valttya viſſza. Holta utan azert, avagy męg elteben-is, annak az ki el ſalagoſitotta, fiai, avagy attyafiai, à kikre, tudnia illik, effele meg valtas nezne, az felyűl meg mondot, kőz bőtſel meg valthattyak. De az el adasban és ſaloglasban valo ſer-tartaſt mindenkor meg tartvan. Az kőz bőczen penig it ertſed, nem az ökrőket, lovakat, teheneket, juhokat, avagy egyeb effele el ado marhakat, hanem az ſalagban vetet joſzagnak bőczűet és erteket, ugy mint, az kőz bőczűnek altala, à mennyi ſummara

TITUL' LXXXIII.

HOC unum tamen attende (prout ſuperius quoq; breviter tetigi) Quod jura poſſeſſionaria quorumcunq; Dominorum, Magnatum, Nobilium poſſeſſionatorumq; hominum, cujuſcunq; ſtatus, conditionis, dignitatisq;, & præeminentię exiſtant, ultra valorem communis æſtimationis eorundem jurium poſſeſſionariorum, in quocunq; caſu, titulo pignoris obligari nequeunt. Verumtamen, ſi ultra condignam & communem æſtimationem eorundem cuipiam forſitan obligarentur: tunc ille, qui alteri obligavit, vita ſua comite, per ſeipſum, non aliter, quàm depoſita reſtitutaq; pecuniarum ſumma, per eum ad id levata, ad ſe redimere poterit. Eo tamen decedente, aut etiam in humanis agente, filii vel fratres ipſius impignorantis, ad quos videlicet hujuſmodi redemptio ſpectare videbitur, præmiſſa communi æſtimatione mediante, pro ſe redimere valebunt, caſibus venditionis, vel impignorationis prædeclaratis, ſemper obſervatis. Per communem autem æſtimationem in hoc loco intellige, non Boves, Equos, Vaccas, Oves, aut alias res vendibiles: Sed valorem bonorum, ac jurium poſſeſſionariorum

Part. I. Tit. 10. & 60.

Part. I. Tit. 58. 59. & 60.

nariorum impignoratorum, in quantum ſcilicet ſe communi ipſa æſtimatione mediante, incluſis etiam terris, ſylvis & pratis, ac aliis pertinentiis & utilitatibus (prout etiam ſupra notatum eſt) valor eorundem bonorum extendit, ſecundum enim ejuſcemodi valorem, ſolutis tandem pecuniis, fieri debebit.

Par. 1. T. 60. & 63.

mara megyen, fel ſzamlalvan földet, erdejet és reteit, és egyeb hozza tartozót és hatnait: Mert az ſalagban vetet joſagnak effele erteke lerint, kelletik annak utanna az penznek ſummajat valtſagaban, le tennie,

DE METARUM DIſtinctionibus & rectificationibus in generali.

TITUL' LXXXIIII.

Par. 1. T. 58. & 82.

ITEM, quoniam in metis quoq; rectificandis, præſcriptionem nõ currere ſuperius diximus, Ideò de metarum reambulatione, ſimul & rectificatione breviter aliqua ſubjungam. Vnde ſciendum eſt, quòd roborato ſolio, regimineq; hujus inclyti Regni Hungariæ, & populo Hungarico, ad agnitionem veritatis, & vere fidei profeſsionem, inſpirante Spiritus ſancti gratia, veniente, glorioſus Rex & Apoſtolus noſter, beatus STEPHANUS, Inclytus quoq; & pius REX ſanctus LADISLAUS, Multi deindè divi ſereniſsimique Reges Hungariæ, eorum ſcilicet ſucceſsores, plurimas terras (quas nùnc poſſeſsiones vocamus)

AZ HATAROKnak meg valaſztaſarol, ès eligazitaſarol.

LXXXIIII. TIT:

TOvabba, mivel hogy ez elõt meg mondok, hogy az hataroknak meg igazitaſſaban-is az údõ mulas nem lehet, és nem foly: azert az hataroknak jaraſſarol és meg igazitaſſarol ſollok. Hollot eſũnkben vegyük, hogy minek utanna az Magyarok, ez orſagot valoban kezdettek birnia, és az ſent Lelek ajandekat veven, az igaſſagnak iſmeretire és kereſztyenſegre jutvan, az mi felſeges Kiralyunk és Apoſtolunk ſent ISTUAN Kiraly, és ſent LAZLO Kiraly, ſõt Magyar Orſagnak ſok ſentſeges kövétkezet Kiralyi, ſok földeket (mellyeket moſt faluknak nevezünk) az Kiralyi varaktol, mellyekhez, ugy mint, ez Ma-

ez Magyar Orſagi Koronanak birodalmahoz valok voltanak, el ſakaſztvan, Kalaſtromok és egyhazokhoz õrõk alamiſnaban adtak: Annak felette az ſolgalo rendnek (kiket moſt Nemeſſeknek mondunk) ſolgalattyok ezt kevanvan õrõkben adtanak: Mely földeket, az el ajandekozas údejen, hataroknak fel hannyaſaval, egyeb földektõl neha el haſsitottak: Annak utanna meg ſaporodvan az Orſagban az Szabad, és Nagyſagos Urak, és Nemeſſek, egy földnek avagy falunak hataraban, gyakran ket, és neha harom avagy tõb falutis últettek és nepet ſallittottak rea. Az hol nemelykort ſemmi jegyes hatart nem tõttenek, hanem czak eleſekre az faluk ſamara el inteztenek az földben. Neha kedig hataroknak fel hanyaſaval-is azt egymaſtol el valaſztottak. Vdõ jartaban azert az Urak és Nemeſſek fiai és õrõkeſsi, joſagokat magok közõt meg oſztvan, az oſtasban egyik reſzere egy falu, és az maſiknak mas falu juttot. Kik annak utanna el halvan, és tellyeſſeggel el fogyvan, effele faluk és joſagok, kúlõmb kúlõmb fele emberekнek kezehez jutnak, neha az Magyar

camus) à caſtris regalibus, ad quæ, veluti juriſditionem ſacrę Coronę Regni hujus ſpectabant, ſequeſtrantes, tùm Monaſteriis, Eccleſiiſq; in perpetuam eleêmoſinam: tùm verò ſervientibus ipſorum, (quos jam nobiles appellamus) exigentibus eundem, ſervitiis, in perpetuam hereditatem contulerunt: Quas quidem terras, tempore hujuſmodi Donationis, metali etiam diſtinctione ab aliis terris ſegregari fecerunt: Multiplicatis dehinc Baronibus, ac Magnatibus, & Nobilibus hujus Regni, ſub incluſione metarum unius terræ ſeu poſſeſsionis, ſæpe duas, & interdum etiam tres aut plures villas, nonnulli eorum condeſcendi ac collocari, populiſq; & inhabitatoribus decorari fecerunt. Nullam aliquando metalem diſtinctionem, ſed quandam duntaxat ad utendum limitationem, inter villas ipſas facientes. Interdum tamen etiam metarum erectione, eaſdem à ſeſe ſeparantes. Procedente itaq; tempore, filii hæredeſq; ipſorum dominorũ, Baronum & Magnatum, ac Nobilium, jura eorum poſſeſsionaria inter ſeſe dividentes, uni una, alteri altera villa in portionem devenit atq; ceſsit: Quibus tandem defunctis, & ſæpe deficientibus, ejuſcemodi villæ ac poſſeſsiones, ad diverſorũ

Servitores Nobiles.

manus hominum, ex Donationibus divorum Hungariæ Regum, vel aliter, ſimul cum literis metalibus devenerunt. Sicqué in Reambulationibus, & rectificationibus metarum, differentiæ primûm ſubortæ fuerunt. Nam illi, quorum ad manus literæ metales, cum poſſeſsione, eaſdem literas tangente, inciderunt, ex hujuſmodi metali incluſione, etiam alias villas & poſſeſsiones, virtute literarum ipſarum, ad ſe pertinere putaverunt. Noviſsimis ſiquidem temporibus, etiam per manifeſtam potentum, violentorumq; occupationem, & terrarũ diſtractionem, variæ contentiones in ipſis metis rectificandis ſuboriri cœperunt.

Magyar Orßagi ßent Kiralyoknak Adomanyabol, neha penig mas uton-is, az hatar jart levelekkel egyetemben. Es eckeppen az hatar jarasban és igazitasban, kezdet tamadni az igyenetlenſeg. Mert azok az kiknek kezekhez jutottak az hatar jart levelek, az faluval egyetemben, melynek az levelek ßolgaltanak, effele hatarnak fel veteſſevel, mas falukat-is és joßagokat, az leveleknek erejevel, ŏveknek itiltenek lennie. Fŏkeppen ez utolſo ůdŏkben, az hatalmaſſoknak nyilvan valo el foglalaſok, és fŏldŏknek el vetele miat, az hataroknak meg igazitaſſaban ſok fęle vetelkedeſſek kezdettek tamadnia.

QUALITER INTELligatur, in metis rectificandis, præſcriptio non admittenda:

TITUL' LXXXV.

LIcet itaq; in metis rectificandis non ſit præſcriptio admittenda: verùm tamen corporales poſſeſsiones, ſub incluſionibus quarumcunq; literarum metalium adjacentes (maximé in caſibus pręmiſsis) anihil-

MIKEPEN KELYEN erteni, hogy az hatar igazitasban ůdŏmulas nem lehet?

LXXXV. TIT.

IOllehet azert hogy az hatar igazitasban ůdŏ mulas nem lehet: Mind az altal, ha valaki hataraban, Kiŏl derek hatar jart level vagyon, mas falut ůltetet volna (fŏkeppen azon okokkal az kikrŏl ßollek) az uyonan ůltetet

anihilari, vel occupari virtute talium literalium metalium non poſſunt. Tempore etenim fundationis, & deſcenſus hujuſmodi corporalis poſſeſsionis reclamatio, & inhibitio (ne ibi poſſeſsio aut villa extrueretur) per eum, ad quem terra vel meta pertinebat, fieri debuiſſet. Verùm ad hujuſmodi villam, & poſſeſsionem corporalem, ſub incluſione ipſarum literarum Metalium (ut præfertur) adjacentem, juxta rectam & æquam judicis ordinarii limitationem, & diuturnũ uſum, ac reale dominium terrarum, ſylvarũ, montium, promontoriorum, pratorumq;, per colonos & inhabitatores hujuſmodi Villæ, vel poſſeſsionis habitum & tentum. Metalis diſtinctio pariter & annexio, earundem terrarum, ſylvarum, virgultorum montium, promontoriorum, aquarum, pratorumq;, & fœnilium adusum ipſorum colonorum ſufficiens, fieri conſtituiq; debebit: Reliquis clauſulis literarum ejuſcemodi metalium, actori ſalvis permanentibus.

Particulæ verò aut quantitates aliquarum terrarum, ſylvarum, promontoriorum, & pratorum, paulatim à ſuo membro, corporali videlicet poſſeſsione, quoviſmodo diſtractæ vel occupatæ, vigore literarum metalium, (dum tamen ipſæ literæ

Part 2 T. 36

tetet és ßalitot falut, az elsŏ hatar jart levelnek erejevel, melyben az falu fŏlde nevezet keppen be jrva vagyon, el nem foglalhattya. Mert az meg telepedeſnek ůdejen kelletet volna annak, az ki az hatart birta, és az meg hatarozot fŏld à kie volt el tiltani (hogy ot ŏrŏkſeget avagy falut ne epitſenek.) De ha nem tiltotta, és abban az hatarban mas falut hagyot le telepedni: Azoknak az parazt embereknek, kik ez illyen falut lakjak, az Orßag biraja melto és igaz intezeſe ßerint, az mint regtŏl fogvan, ezen otvalo lakos paraßt emberek eltek és birtak, azon falu hataranak tartomanyabol, az ßerint ßakaßon és hatarozon el az fŏldben, az uyulan le telepedet lakoſoknak ßükſegekre, mind fŏldekbŏl, erdŏkbŏl, męzŏkbŏl, hegyekbŏl, vizekbŏl és ßena retekbŏl: Mely dolog meg leven, mind az altal, affele hatar jart leveleknek tŏb cikkelyi, az fel pereſnek eppen meg maradnak.

Tovabba ha valamely reß ßerint valo fŏld, erdŏ, hegy avagy ręt, az derek hatarbol, ki ßakadot volna, avagy el foglaltak volna, az hatar jart levelnek erejevel (czak hogy jol kŏlt

terræ ritè sint emanatæ) instaurari, & suo principali membro, (vetusta & approbata regni hujus consuetudine dictante) per actorem, juramento mediante, juxta ejusdem particulæ distractæ, vel occupatæ quãtitatem, & æstimationem, reincorporari possunt atq; debent: Allegatione cujusvis prescriptionis non obstante. Qualiter autem ejusmodi terræ, aut sylvæ, æstimari debeant, & quid duo, aut tria, vel plura terrarum jugera fœnetaq;, vel sylvæ valeant, in serie æstimationum infra clarè descriptam habebis.

Part. T. 133. & 134.

kôlt legyen) ez Orßagnak regi meg rôgzet ßokkala ßerint, viſſa veheti, az fel peres, az elôbi derek joßaganak hatara hoz, de annyi magaval valo hitivel, az mennyit az el foglalt fôldnek, bôczúe ßerint, az tôrveny hûret talál nekie: Akar mely údô mulas forgataſſa, ellene nem alhatvan. Mire bôtſúlteſſenek penig az fôldek, erdôk, és ket avagy harom, akar tôb hold fôldek, ßena retek és erdôk mit erjenek, az bôtſúrôl valo tituluſban ide alab vilagoſſon meg talalod.

QUALES LITERÆ Metales valeant: & quales non?

TITUL' LXXXVI.

Part. T. 37. & 134. Part. 2. T. 36.

SCiendum ulterius, quòd in metarum Reambulationibus, & literis, super ea re conficiendis, plurimæ fraudes, apertaq; scandala cõmitti consueverunt. Nonnulli enim salutis & honoris eorum immemores, acceptis literis Regiis aut aliorum judicum Regni ordinariorum reambulatoriis, per clausulam: (DICITUR NOBIS) emanatas, Hominem Regium aut Palatinalem, ac ali-

MINEMÛ HATAR jart levelek jok: és minemûek nem?

LXXXVI. TIT:

EZt-is tovabba vegyûk efúnkben, hogy az hataroknak jaraſaban, és az hatar jart levelek iraſaban, és kiadaſaban, ſok czalardſagok és nyilvan valo vetkek ßoktak eſni. Mert nemely emberek údveſſegekrôl, és tißteſſegekrôl el feleitkezven, az vagy az Kiraly hatar jaro levelevel, avagy az Orßag Biroi parantſolattyaval, mellyek ez Clauſulaval, tudni illik, (*Dicitur nobiſſal* ßoktak kelni, és iratni) az ô hataroknak meg igazitaſara és el jaraſara, Kiraly emberet, avagy

avagy Nador Iſpanet, valamely Captalannal avagy Conventnek, bizonyſagul boczatot emberevel el mennek, és ôket penzel, avagy ajandekkal gyakran hamiſſagra haittyak: Mert az mint othon meg beßellik, hogy mi modon jartak volna el az hatart, erre valo kepeſt (ha hamiſſan beßellik-is, czak hirevel ſem leven az mas fçlnek hogy meg jartak volna) ollyan hatar jart levelet, ok levelnek modgya ßerint iratnak magoknak, és az Captalombol avagy Conventbôl-is ki ßerßik, az minemût ßeretnek: effele leveleket penig annak utanna nallok el titkolyak, és tiz, avagy tizenhat, neha penig huz Eßtendeig, avagy tôb ideig czak halgatnak alatta, mint ha annye ideje volna, hogy ôk az levelek tartaſſa ßerint, el jartak volna az hatart: Ez utan penig mikor gondolyak, hogy netalantan immar az Kiraly, avagy Captalan, avagy Convent emberi, de mçg az hataros Szomßedi-is, kiknek nevei czalardul az hatar-jart levelben iratvan vadnak, ez vilagbol ki multak volna, az hatar jaraſt nyilvan és tôrveny utyan, azon levelnek erejevel uyonnan el kezdik, és ezenkeppen ſok fôldeket hamiſſan és alnakkul ßoktak gyakran magoknak tulaidonitania; hogy azert effele czalard embereknek utat el foghaſſak, és az igaſſag az levelek-

alicujus Capituli, vel Conventus teſtimonium, ad Executionem ſeu Reambulationem ipſam tranſmiſſos, pecuniis aut muneribus ſæpe corrumpere, & ad eorum relationẽ tales, quales voluerint, literas metales, privilegii more, pro ipſorum parte conficere, & à Capitulo, vel Conventu, (altera parte, cujus ſcilicet perambulaſſe iniquè retulerunt, penitus ignorantem) pro ſeſe extrahere, eaſdemq; literas apud ſe demum occultare, & reambulationem ipſam taciturnitatis ſilentio, uſq; decem, ſedecim, & interdum viginti quoq; & plura annorum curricula præterire: & tandem vigore illarum, decedentibus forſitan jam Regio, ac Capitulari vel Conventuali hominibus: ſed vicinis, & commætaneis, quorum nomina fraudulenter in literis metalibus inſerta fuerunt, Reambulationem metalem publicè, & jam juridicè peragere: ſicq; terras plurimas, juri eorum iniquè & doloſè vendicare ſæpenumero ſolent: quorum damnabili lucro ut via præcludatur, & veritas ex literis eliciatur, per judices Regni ordi-

ordinarios, & eorum Prothonotarios, hujuſmodi literæ, (per clauſulam: DICITVR NOBIS) ad relationem aliquorum Regiorum, vel Palatinalium, Capitulariumq́, aut Conventualium hominũ emanatæ, diligenti ſemper examine, curaq́, & ſollicitudine ruminentur: atq́ ſuper uſu earum, ſi videlicet poſt factam Reambulationem illam metalem, vigore earundem literarum, dominium & uſum terrarum in ipſis ſpecificatarum ac incluſarum, aliquando actor ipſe tenuiſſet, atq́ poſſediſſet, veritas inquiratur: Et ſi nullum uſum ac dominium penes illas ſe habuiſſe verificabitur: tũnc conſtabit, eaſdem literas indebitè, contraq́ juſtum proceſſum Regni confectas fuiſſe, & per hoc inefficaces eſſe.

LITERÆ verò metales, ex juridica commiſsione, quorumcunqué judicium Regni ordinariorum, nec non ex legitima Reambulatione, inter duas aut tres, vel etiam plures partes (eiſdem partibus conſentientibus) facta; præterea per modum

velekbõl ki teſſek, az Orſzag Birai és Itilõ meſteri, effele levelekrõl, mellyek ez igekkel, (hogy czak mondgyak nekik) kelnek ki, avagy Kiraly embere, vagy Nador Iſpane avagy Captalane, vagy Conventnek bizonyſag tetelere, és Relatiojara, hogy mint jartak legyen az hatart, vadnak iratva: Mindenkor ſorgalmatos gond viſſeleſſel ertekezzenek, és kerdezkedgyenek, sõt ugyan vegere mennyenek, tudakozzvan ezen: Hogy ha az hatar jaras utan, azon hatar jart levelnek erejevel, ez fõldeknek uraſagaban, az levelben be irt hatarok és barazdak ſerint; bir ta legyene ez illyaten fel peres, valamikor, és voltakeppen elte legyene? Ha azert ez meg bizonyittatik, hogy az fel peres, ſoha nem elte, uraſagaban ſem volt ez fõldeknek: ottan meg tetzik, hogy effele leveleket meltatlan az Orſzagnak igaz follyaſanak ellene ſzerzettek és irtak, és ez okon azon levelek erõtlenek és haſzontalanok leſznek.

OLLYAN hatar jart levelek penig jok, mellyek az Orſzag Birainak ki mondot tõrvenyek hagyaſabol kelnek: Es mikor az tõrveny ſzerint valo hatar jarasbol, ket avagy harom ſzemely, avagy tõb felek kõzt (mikor ez felek eggyet ertnek) kelnek: Ennek felette ha

ha alkuvasbol, avagy egymasnak valo vallas-tetelbõl vadnak: Czak hogy mas ember igaſſagat avagy fõldet õnõn kõztek meltatlan fçl ne oſztottak legyen.

Tovabba effele hatar-jart leveleknek-is hellyek vagyon, mellyek az kõzõnſeges meg regzet ſokas ſerint irattatnak és kelnek, ugy mint, mikor az hatar-jaras az Kiraly avagy Nador Iſpan, avagy egyb helynek hiteles emberi altal lõt, és az jarta meg az hatart, jelen leven az Szomſzedok-is: és kivaltkeppen azoknak jelen letekben, kiket ket felõl az joſzagnak el hatarozot fõlde illeti, és birjak, és immar uraſagaban-is vadnak; avagy kik tiſztan hataros Szomſzedoknak tartatnak és volnanak: és igy nyilvan, mindenek elõt, kiknek tudnia illik, és az tõrvenynek igaz follyaſa ſerint el jart hatarrol, hatar-jart levelek mikor kelnek, elegedendõk, erejekbenis meg maradnak meg is tartatnak.

Affele hatarfolyaſok is és az hataroknak fel hanyaſok, mikor az tõrveny ſerint valo Magyar Orſzagi Kiralyok, Donatio avagy adomany levelekben, nevezetkeppen be vadnak irva, mindenkor erejekben meg tartatnak. De igy tartatnak meg hogy ha az Adomany és hatar jaraſa és fel hanyaſa utan, azõn fõldeket és joſzagokat egymastol el nem ſzaggattak, és egyeb joſzag-

dum concordiæ, & faſsionis, inter quoſpiam celebratæ: dummodo aliorum jura ſeu terras inter ſeſe ſiniſtrè non dividant, vel diviſiſſe non comprobentur.

CÆTERVM communi quoq́ & conſueta, de Reambulatione per Regium, aut Palatinalem, alicujusq́ loci teſtimonialis homines, præſentibus vicinis, & commætaneis jurium poſſeſsionariorum, ſeu terrarum Reambulatarum, præſertim illis, ad quos terræ ipſæ pertinent, vel vicinitas ſaltem terrarum illarum ſpectare dinoſcitur, palàm, manifeſteq́, & legitimè peracta, confectæ, & emanatæ, efficaces cenſentur ſemper, & robur ſortiuntur firmitatis.

CURSUS etiam, & diſtinctiones metales, in literis Donationalibus, quorumcunq́ Dominorum Regum Hungariæ legitimorum, denotatæ & explicati, ſemper obſervantur. Et hoc verum tene, ſi poſt factam Donationem metalemq́ diſtinctionem, terræ ſeu poſſeſsiones hu-

juſmodi, in alias diverſasq; terras, vel poſſeſsiones non fuerint diviſæ, aut metaliter per uſum & dominium ſegregatæ.

jobaghoz avagy faluhoz nem keztek birnia: avagy mellyek vagy obtozaskort, mashova nem juttak volna, avagy ha valaki mas hatarhoz jo modgyaval foglalvan, nem elte, nem birta volna.

DE TERRIS, PER FLUviorum vehementiam diſtractis, quid ſentiendum ſit?

TITUL' LXXXVII.

ITEM, Quiâ plurimarum Civitatum, Villarum, ac poſſeſsionum multorumq; oppidorum, & prædiorum metæ, ac curſus metales, fluviorum & aquarum fluvialium diſtinctione cinguntur, pariter & clauduntur: per hujuſmodi autem fluvij inundationem, atq; vehementiam, magnæ ſæpe numero terrarum, pratorum & ſylvarum particulæ ſcinduntur & ad partem alterius vicinæ Civitatis, aut oppidi, vel poſſeſsionis ſegregantur & accedũt. Impetus enim, & vehementia fluminis de ſuo ſolito curſu alveoq;, & meatu, in alium novum meatum ſæpe numero vergi dilabiq; ſolet.

Unde nonnulli putaverunt, & opinati ſunt ejuſcemodi terras, prata, vel ſylvas, quæ ſcilicet ex ipſius aquæ

MIT KELLYEN ERteni oly földekről, mellyeket az follyo viznek aradaſſa és ſebeſſege, masfele ſakaſt?

LXXXVII. TIT:

MIvel hogy ſok keritet és koltſos, ſőt mező városſoknak, faluknak, jobagoknak, telegeknek hatarit nagy follyo vizek kőrúl és kőſte follyak, és az hatart el valaſtyak: ez follyo vizek arradaſſa és ſebeſſege pedig gyakorta az földeknek, berkeknek, erdőknek nagy reſet el ſakaſtya, és mas Szomſed Varoſnak avagy falunak reſzehez veti. Mint hogy az follyo vizek ſebeſſegek és erejek miat, az ő ſokot follyaſokbol, és meneteliből, gyakorta-uy és mas follyaſra ſoktak ſegnie és mennie.

Honnet nemellyek azt veltek, hogy effele földek, retek és erdők, mellyeket, az viznek follyaſa, és mas arokra meneſſe miat, az Szomſed varos, avagy falu reſzere ſakaſtot hogy ahoz az Varoshoz, avagy faluhoz valo volna az az föld: Ezt hozvan bele, hogy az ő hatarokat az viznek follyaſſa ſokta tartani. De ezt nem ugy kel erteni és tartani. Mert ez forman ſok czalardſag kővetkezhetnek, holot akar mi vizet és follyo vizet reytek czatornakon, és aprodonkent valo aſſaſok altal, vagy gát és jaſol kőteſſekkel és tőlteſſekkel, oda vehetnek az hova ſeretnek, hogy igy mas ember földet, erdejet és retit magoknak tulaidonithatnak.

De ezt az velekedeſt viſſakel erteni: Mivel hogy effele follyo vizeknek főkeppen hajos vizeknek, az ő jővedelmek ſokra ſokot menni: Ezockaert akar mely fele legyen az viznek follyamattya, az az Varos, avagy mező varos, ſőt meg czak egy falu is, melynek hatarabol, mas földere és hatarara ſakadot az viz, és arra foly, ſoha ez valtozas altal az ő jővedelmet, mely volt az malmokbol, revekből, vamokbol, tanyakbol, és egyeb haſon-vetelt el nem veſti: hanem valamint annak előtte, az mig az follyo viz

quę curſus, meatusq;, ſeu alvei tranſmutatione, in partem alterius vicinæ Civitatis, oppidiq;, vel poſſeſsionis ceciderint, & ſegregatæ fuerint, ad eandem Civitatem, aut oppidum vel poſſeſsionem poſtea ſpectare pertinereq; debere, Allegantes & aſtruentes, metas ſuas per curſum meatumq;, & alveum fluminis dirigi. Quod tenendũ non eſt. Nam hoc modo plurimę fraudes committi, & aquæ ſeu flumina per occulta canalia, ac foſſata interdum ſatis exigua, vel aggerum poſitionem & repleturam, in eum, quem quis mallet locum, & alveum deflui, terræq;, & ſylvę, aut prata alterius facilimè per hoc uſurpari poſſent.

SIC itaq; contraria opinio intelligenda eſt: Quod ex quo fluvialis, ſeu fluminis, præſertim verò navigabilis, proventus magnæ æſtimationis cenſetur, Ideò quocunq; aqua, ſeu fluvius labatur & defluat, Civitas aut Oppidum, vel poſſeſsio illa, de cujus territorio, in alterius terram ſeu territorium verget aut divertet, nunquam per hoc ſuis proventibus puta molendinis, vadis, vectigalibus, piſcaturis, aliisq; utilitatibus privabitur: ſed quemadmodum prius, dùm fluvius in ſuo vero, ſolitoq; & antiquo meatu currebat:

Ita etiam tunc, cum in alium novum jam alveum declinaverit, liberam, plenariamq; suis proventibus, & utilitatibus fruendi & utendi habet facultatem. Verumtamen sylvæ, pratáq;, & terræ solummodo illius erunt, cujus prius erant. Et qui pacificum eorum dominium habebat.

Hinc est, quod nonnulli aggeres & repleturas, pro defensione terrarum suarum, & pratorum, aut sylvarum, in terris, & territoriis, aliorum facere, tenereq;, permittuntur, ne scilicet in propriis terris & territoriis, per aquarum inundationem, aut vehementiam damna patiantur. Per hoc tamen alienas hujusmodi terras pro se vendicare non intelliguntur. Simile est de molendinorum aggeribus, & repleturis, super decursum illorum fluviorum, quorum medietas uni, & altera alteri possessori vel villæ deservit, constructorum, quorum finis licet in terris alterius adjaceat, adjacereq; de jure permittatur: (dummodo hujusmodi repletura damnum apertum alteri parti afferre non videatur) tamen per hoc nec fluvius, nec terra alterius usurpatur: sed vero domino suo semper reservatur.

QUID

viz az ő igaz, és regi meg ßokot folyaßaban folytsugy annak utanna-is, mikor uy árkot mossot, ßabad és tellyes jövedelmet és haßnat, veheti és elheti. Igazan penig mind az erdők, retek és földek czak azé leßnek, az kie annak előtte voltak: és ki azoknak bekeßeges uraßagaban volt.

Es ezokaert nemely embereknek ßabad gatokat és tőlteßeket, maga földenek, reteinek és erdeinek oltalmara, mas ember földen és hataran kőtni, tőlteni, és tartani, hogy ßajat földen és hatarin az viznek aradaßa és ßebeßege miat kart ne vallyanak. Ezzel mind az altal mas ember földet magoknak nem foglalyak, ßem el nem tulaidonithattyak. Haßonlo itilet vagyon, az malmoknak tőlteßek és gattyai felől, az ollyan follyo vizeken, mellyeknek eggyik martya, eggyik faluhoz valo, az maßik penig az maßik faluhoz valo: mely gatok és tőlteßek noha mas ember földehez vadnak raggaßtva, kit meg az tőrveny-is meg enged (czak hogy effele tőltes és tuhaztas, nyilvan valo karara ne legyen, és munkat ne czinallyon az mas felnek) mert ez altal, ßem az follyo vizet, ßem maßnak földet, nem elik: hanem az ő igaz Uranak tartatik meg mindenkor.

MI

MI LEGYEN AZ leany negyed, és kiknek kel meg fizetni?

LXXXVIII. TIT.

EL vegezven eddeg az joßagrol valo dolgoknak iraßat, akar őrőkben, akar penig ßalagoßul biryon valaki joßagot: Tovabba mivel hogy ßollek az hatar jaraßnak el igazitaßsanak modgyarol-is: Immar ez utan az leany negyedről, avagy negyednek, és az jegy ruhanak, ajandek marhakkal valo meg fizeteßeről, és meg adaßsarol ßollok.

Holot tudgyad, hogy leany negyednek mondgyuk, azt az joßagot, mellyet adnak az leannyoknak, avagy aßßonyallatoknak, az Attyoknak joßagabol, és őrőkßegeből, az attyai nemzeßnek jelenßegere, nem őrőkke, vagy őrőkkeßúl hanem czak valtßagos keppen.

Az Attyai joßag penig, mellyet ßolgalattyaval, kereßet, leany agat miert ne illeßen, és az leannyoknak az fiakkal és tőrveny ßerint valo őrőkkeßőkkel, miert nem lehet az joßagban reßek: Vißontag minemű joßagbol veheßenek ők-is reßt, ide fel nyilvan meg mondottuk, ahol arrol ßolottunk, hogy az attyai joßag, minemű őrőkkeßőkre ßallyon.

AZ

QUID SIT IUS QUARTALITIUM definitivè, & quibus ßolvi debeat?

TITUL' LXXXVIII.

PRÆhabita jurium poßeßsionariorum, tum perpetuitatis jure, tum verò pignoris titulo conßervationis, ßed & metalium Reambulationum, rectificationumq; deßcriptione, Iam conßequenter ßuper quarta puellari, ßeu jurium Quartalitiorum, nec non dotum, & rerum Paraffernalium ßolutione, reßtitutioneq; diffèrendum eßt.

UBI ßcias, quòd jus Quartalitium, eßt jùs poßeßsionariorum, puellis & mulieribus, de bonis ac juribus paternis hæreditariis, in ßignum parentelæ propagationis, non perennali, vel hęreditaria, ßed redemptibili lege, conditioneq; deputatum.

QUARE autem jura poßeßsionaria paterna, ßervitiis acquißita, jus fœmineum non concernant, & filiæ de illis, cum filiis pariter, & hæredibus legitimis portiones habere nequeant; Et quibus de poßeßsionibus, portiones hæreditarias habere debeant, ßuperius, ubi de ßucceßsione hæredum in bonis paternis ßienda deßcriptio facta eßt, expreßsé reperies.

Par: 1. T. 28. 29. 37. 73. Item 47. 69. Item 18. 88. 17.

DE MODO SOLUTIonis jurium Quartalitiorum, ſeu quartæ puellaris.

TITUL' LXXXIX.

Part. I. Tit. 89. §. 96.

ADvertendum eſt autem, quòd quiſq; Baro, Magnas, vel Nobilis, ſive unam, ſive decem, vel plures habeat filias, una ſolutione quartæ puellaris eas abſolvere poterit: ita videlicet, ut univerſa jura poſſeſſionaria paterna, ſimul cum cunctis ſuis utilitatibus, & pertinentiis quibuslibet, in quatuor rectas & coæquales ſegregantur partes: quarum quarta pars, in ſortem ſcilicet Quartalitiorum cedens, communi æſtimatione mediante limitabitur, & æſtimabitur, juxta cujuſvis æſtimationis ſeriem, ſuper eodem Quartalitio, omnibus filiabus una & eadem ſolutione, pecuniaria tamen, & non rerum venalium, ſatisfactio impendi debebit. PROPRIETAS autem, & hæreditas hujuſmodi quartæ partis, unà cum cæteris partibus ſeu portionibus, filiis & hæredibus perpetuò remanebit. QUÆLIBET autem filiarum poterit ſeorſum, ſi voluerit, Quartalitium ſuum repetetere. Veruntamen heredes, à quibus repetitur, cauti eſſe debent, ne uni tantum ſolvant, quòd pluribus ſolvere tenentur. QUOD

AZ LEANY NEGYednek ki fizeteſenek modgyarol.

LXXXIX. TIT:

ESzünkben vegyük azert, hogy minden Zabad és Nagyſagos Urak és Nemes embereknek, akar ég akartiz avagy tőb leanyi volnanakis, egy fizeteſſel elegithetik ki őket az ő leanyi negyedekről: Illyenkeppen, hogy az attyanak minden jośagat, minden haßnaval, és hozza tartozoval egyetemben, negy egyenlő reßre oſztyak: melynek az negyedik reßet, mely egy leany Negyedet teßen, bőczű ßerent, kez penzel kelle tenni, és az leanyokat vele ki fizetni, és nem valami egyeb fele el ado marhaval. Az jośagnak penig tulaidon ſirafaga, és ennek az negyed reßnek biraſſa és őrökkes volta, az tőb reßekkel egyetemben mindenkor az fiaknak és az tőb őrökkeſſeknek marad.

Kűlőn kűlőn penig kereſhetik az leannyok, az ő negyed reßeket. De az fiak avagy őrökkeſſek okkoſſok legyenek, hogy egynek ne fizeſſenek annyet, az mennyivel mind azoknak tartoznanak fizetnie.

HOGY

HOGY HA AZ EGgyik Leanynak, az Leany negyedet meg attak: az maſik az őrökſeg felől meg is perelhet.

XC. TIT:

HA penig az Leany negyedet eggyik leannak törvenykezes nelkűl, és az okleveleknek, és menedekeknek elő hozattaſſa és latogataſa nelkűl meg adgyakis: az maſik leannya (ha akarya) az jośagnak Uraſaga és őrökkes tulaidonſaga felől, mely jośagot az attya birt, törvenybe foghattya azt, (az kinek az jośag kezeben vagyon) Es törveny ßerint vegere mehet, hogy ha az jośag illette leany agat, avagy nem.

HOGY AZ HAIAdon Leanyok vallaſt nem tehetnek.

XCI. TIT:

MIert hogy az leannyokat, az ő elmejeknek gyenge erőtlen volt aert, könnyẽ-meg tſalhattyak: Azert mig hayadonok (meg ha törveny ßerint valo tőkelletes időre mentenek, és emberkort ertenek volna is) ſoha őrökke valo vallas-tetelt, avagy meg ideiglen valot-is, magok ſama-

QUOD SI UNI FILIArum quarta puellaris data fuerit, Altera adhuc ſuper hæreditate contendere poterit.

TITUL' XC.

SI verò uni filiarum, abſq; ſtrepitu juris, productione q; literarum, ac literalium inſtrumentorum, factum jurium poſſeſſionariorum paternorum tangentium, quarta puellaris perſoluta fuerit: altera nihilominus filiarum, (ſi voluerit) ſuper proprietate, ſeu hæreditate eorundem jurium poſſeſſionariorum paternorum, poterit in judicio cum eo (cujus interierit) contendere, Et utrum jura ipſa ſexum fœmineum ſequantur, nec ne, experiri.

QUOD PUELLÆ, IN capillis conſtitutæ, Faſsiones facere non poſſunt.

TITUL' XCI.

VErum, quia puellæ pleruncq; animi levitate ſeducuntur: Ideò in capillis exiſtentes, (ſi etiam legitimam & perfectam attigiſſent ætatem) nunquam, Faſsiones perennales, vel etiam temporales,

les, sibiipsis, aut successoribus, vel fratribus earum præjudicantes, facere possunt. HINC est etiam, quòd puellæ ipsæ ad tutelam fratrum minoris ætatis non admittuntur, neq; tutorum officia, ex Regni consuetudine gerere permittuntur.

ra, avagy az őrökkesseknek, avagy attyokfiai ellen soha nem tehetnek. Es ez annak-is az oka, hogy az leannyok még az kisseb idejű attyokfioknak is, tutori és gondvisselői, oltalmi nem lehetnek, sem tutorsagnak tiztit, az Orszagnak meg regzet sokkassa szerint, viselni nem engedik.

QUALITER PUELLÆ, infra tempus maritationis earum, in domo paterna maneant?

TITUL' XCII.

QVO verò pacto puellæ, quæ capillos adhuc velamine nudatos gestant, decedentibus earum genitoribus, in paternis laribus, juribusq; possessionariis, usq; ad nubiles ipsarum annos permanere, Et qualiter de illis tandem exmaritari debeant, superius, ubi de bonis, per defectum seminis decedentium, impetratis tractatum est, manifestum habes documentum. QVALITER autem quarta puellaris æstimari debeat, & quid castrum, quid curia nobilitaris, quid sessio Jobagionalis &c. valeat, in serie æstimationum infra clarè patebit. Tit. 133.

Par. 1. T. 29. 67. & 101.

Par. 1. T. 33.

AZ HAIODON LEannyok az ő ki hazasitasoknak ideiglen, mi modon maradgyanak, az Attyok hazanal?

XCII. TIT:

AZ hajadon leannyok penig az ő attyok halala utan, az attyai hazban, és jossagban, az ő el hazasitasoknak ideiglen, mikepen maradgyanak, és annak utanna, mikeppen kellesek abbol őket ki hazasitania, ide fel ahol az magva szakat jossagnak el kereseről szoltunk, nyilvan valo tanusag vagyon felőle. Mikepen kellessek penig meg bőtsűlni, az leany negyedet, és az Var, az Nemes udvarhely, és az Jobagy hely avagy űles, és ez szele bőtsű szerint mit erjen, az bőtsűlesnek rendiben ide ala nyilvan meg leszen irva.

MI

MI LEGYEN AZ jegyruha voltakeppen: és mi legyen az Paraphernum.

XCIII: TIT:

TOvabba az jegyruhanak meg fizetesseben, ezt is eszünkben kel vennunk, hogy jol lehet, az mely ajandekot, az vő legeny ad az meny-asszonnak, és az mit az meny-asszony attya hazatol ő magaval hoz, sokkal kűlőmb eggyik az masiktol. Mind az altal kőzenseges keppen mi ezt jegyruhanak soktuk mondani. Az jegyruha azert az asszonyallatnak, az ő Urok marhajabol és jossagabol, az hazasagban eggyút valo lakasokert, adot jutalom. Paraphernumnak, az az, menyekezői ajandeknak minden marhat mondunk, mellyet az asszonyiallatoknak vagy az Ura, vagy az Attya, annya, vagy attyafiai, vagy akar ki hazassaganak, kezfogasanak és gyűrő valtassanak idejen, adnak. Az mi Orszagunknak regi szokasa, és tőrvenye szerint, annakokaert az jegyruha, az tőrveny szerint el hazasitot asszony allatoknak jutalma, mellyet az ő szűzessegeknek el vetelejert, és vellek halasert, az ő Urok jossagabol az ő rendek és allapattyok szerint soktanak ne kiek adni. Mert az Uroknak allapattyok, meltosagok, és jossagoknak

QUID SIT DOTALItium definitivè, Et quid Paraffernum.

TITUL' XCIII.

ITEM super solutione Dotum, & rerum Paraffernalium id occurrit animadvertendum, quòd quanquam Dos (unde Dotalitium descendit) ac Donatio, & Paraffernum longè differant, Nos tamen, confuso vocabulo, Dotem & Donationem simul permiscentes, Dotalitium, vel solummodo Dotem dicimus, quæ uxori propter ejus defloorationem & concubitum, de bonis mariti datur. Paraffernales autem res, dicimus omnia bona mobilia, quæ mulieri, aut per maritum, aut parentes vel fratres, sive etiam alios quoscunq;, tempore solennitatis nuptiarum, aut desponsationis vel subarationis ejus dantur. UNDE sciendum, quòd de Regni nostri veteri approbataq; consuetudine, Dotalitium est merces fœminarum, legitimè conjugatarum, ob debitum matrimonii, de bonis & juribus possessionariis maritorum, juxta status illorum exigentiam, dari consueta. Nam secundum status, & dignitatis maritorum præeminentiam, ac bonorum, & jurium possessionariorum

Par. 1. T. 67. 93. 97. 100. 105.

Par. 2. T. 18. & 24.

Part. 2. Tit. 60.

eorundem quantitatem variatur, fitquè ſolutio Dotalitiorum.

Verbi gratia: Relicta Baronis plus conſequitur ratione Dotalitii, quam relicta unius Magnatis. Itidem relicta Nobilis, centum vel quinquaginta colonos poſſidentis, plus nomine Dotis aſſequitur, quam alterius Nobilis, cui minor fuerit colonorum numerus, Si enim maritus officiũ Baronatus geſſerit: tunc mulier ipſa centum marcas: Si verò Magnas vel Baro ſolo nomine fuerit, & officio Baronatus caruerit, Aut inſignis Nobilis, vel miles extiterit, & quinquaginta ſeſsiones jobagionales populoſas, vel plures habuerit: relicta ejus quinquaginta marcas pro Dote ſua conſequitur. Marcam quamlibet per quatuor florenos Hungaricales, aut quadringentos denarios, præſentis monetæ computando. Relictæ autem aliorum inferioris ſtatus, & conditionis Nobilium, de bonis, & juribus maritorum poſſeſsionariis, ſecundum magis & minus, juxta ſcilicet bonorum quantitatem, æſtimatione communi mediante (excluſis agris, ſylviſq; & pratis, ac aliis pertinentiis, & proventibus bonorum exterioribus) dotes ſuas rehabere poterunt. Mortua verò muliere, qui ſibi in linea conſanguinitatis propinquior erit, Dotaliti-

dò Mulier talis tali Dote ſua, dicto vel mortis periculo nullâ fecerit poſitionm. ut te fit 109 docebit.

goknak rendi, és mi volta ſzerint, hol többel hol kevesſebbel fizetik meg az jegy ruhat.

Mint peldanak okaert, az Szabad ſzaſlos Ur meg hagyatot feleſegenek, több az ő jegyruhaja, hogy nem mint az köz Szaſlos Ure: Tovabba az Nemes ember feleſeget, mely Nemes embernek Zaz, avagy ötven haz jobbagya volna, több jegyruha illeti, hogy nem mint az kinek kevesſeb jobagya volna. Mert ha az Ura Szabad ſaſlos Uraſagnak tiſtit viſſelte, annak az ő jegyruhaja teſzen ſáz Girat, az az, negy ſáz forintot: az ki penig effele tiſtet nem viſelt, hanem czak Szaſlos Urnak mondottak, hogy ha azert jeles Nemes ember, avagy jeles Vitez volt, és leg könyebben ötven haz jobagya volt, annak feleſege jegyruhaja ötven girat ér; minden girat negy negy záz penzre, avagy negy negy forintra ſamlalvan.

Egyeb nemeſſeknek kik annal alab valo allapatbeliek, azoknak feleſegek jegyruhaja, az ő jobagok ſzerint neha több neha kevesſeb, mellyet köz bötsel kel meg adni, ki rekeſztven az bötsből az mezöket, reteket, erdöket, és az jobagnak kúvúl valo jövedelmet. Ha penig az aſſony ember meg hall, az ki ő neki leg közelb vér ſzerint valo attyafia, az keresheti meg az jegyruhat, és az veheti meg.

az ke-

talitium ejus requirendi, ſibiq; vendicandi habet facultatem.

Dotalitium mi[illegible] vel filiab ejus [illegible] debaz, aut [illegible] dificientibz [illegible] ſibi ꝛc.

KIK LEGYENEK az Orſag közöt, tiſztek ſzerint igaz Szabad ſzazlos Urak.

XCIIII. TIT:

HOGY az Szabad ſaſlos Uraknak tiſztekről, és nevekről ketſeg ne tamadhaſſon, azoknak neveket ide ala meg irtam. Mert ezek az igaz ſzabad ſazlos Urak, kiknek neveit regtől fogvan, az Kiralyoknak Decretumiban, és Confirmalt leveleiben be ſzoktak irnia, Ugy mint, Az Magyar Orſagnak Nador Iſpanya, Kiralynak Orſag Biraja, Dalmatiaban, Horvat Orſagban, és Tót Orſagban az Ban, Erdelyi Vvaida, és az Szekelyeknek Iſpanya, Szerini Ban: Mert az Maczoniai Banſag az Török miat ugyan mi időnkben el veſet Tovabba az Tharnok meſterek, és az Kiralynak és Kiralyne Aſſonnak ayton aloinak, Poharnakinak, Aſtalnakinak és Lovaſinak meſteri. Es az Temeſvari és Poſoni Iſpanok. Mind ezeknek, az meg hagyot feleſeginek, az ő jegyrujokert, és ajandok marhajokert (az mint meg mondottuk) ſáz ſáz girat, ſoktak adnia, mellyet tartoznak azok meg fizetni, kiket ez dolog illet. Hogy

QUI SINT, ET INTELligantur ex Officio veri Barones Regni.

TITUL' XCIIII.

NE autem ſuper officiis, & nominibus Baronatuum, dubium ſuboriri poſsit, eorum nomina hîc inſerenda exiſtimavi. Sunt itaq; veri Barones, quorum ab antiquo nomina, decretis & literis confirmationalibus Regiis inſeri conſueverunt. PALATINVS Regni Hungariæ, Iudex curiæ Regiæ, Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclavoniæ Banus, Vvayvoda Tranſsylvanus, & Syculorum Comes, Banus Szerinienſis: (Nam Maczonienſis Banatus per Turcos noſtro ævo deletus eſt.) Item Thavernicorum, Ianitorum, Pincernarum, Dapiferorũ, Agazonum Regalium, & Reginalium Magiſtri. Nec non Themeſienſis, & Poſonienſis comites. Horum omnium relictis, pro earum Dotibus, & rebus Paraffernalibus, centum (ut præmiſſum eſt) marcæ, per eos, quorum interierit, dari ſolent, atquè debent.

QUOD DOTALITIO-rum ſolutio, partim pecuniis, partim rebus venalibus fieri debeat: Et quales ſint res venales.

TITUL' XCV.

Par:1. T. 67. 104.105. Par: 2. T. 18. 24. 60. Par:1. T. 93. 94. 95. 96. 97.103.109. 134. Par: 3. T. 3.

DOtalitiorum autem ſolutio, partim pecuniis numeratis, partim verò rebus mobilibus & venalibus (juxta tamen verum precium, & valorem earundem rerum) fieri ſemper ſolet. Excluſa tamen veſtium ſartitarum, ac armorum & equorum boumq́, ac aliorum pecorum claudorum æſtimatione. Quæ in ſortem ſolutionis Dotalitiorum non acceptantur. Res autem mobiles & venales, in hac parte, tales eſſe debent, quę in foro quotidiano vendi poſſunt, prout ſunt oves, boves, equi, capræ, vaccæ, vituli, & porci, qui ſe movere de loco in locum commodè poſſunt.

HOGY AZ IEGY-ruhanak felet kez penzel, felet ingo marhaval fizeſſek: Es mi legyen az ingo marha.

XCV. TIT.

AZ Iegyruhanak ki fizeteſſe penig leßen fel reßent kez penzel, fel reßent ingo marhaval, mellyet el adhatnak, bizonyos jo és igaz arra ßerint. Ki veven az foldozot ruhazatot, fegyver ßerßamot, és ſanta bena loakat, ökröket, és egyeb bena baromnak bőtſűet: mellyeket az jegyruhanak ki fizeteskort, ßamban be nem veßnek. Ez dologban penig, az ingo és el ado marha ollyan legyen, hogy az mindennapi vaſart el adhaſſak, ugy mint, juh, ökör, lo, ketske, úno, borju és diſno: mellyek egy helyről maſra kőnyen el mehetnek.

QUOD MULIER, A primo marito integram: & à ſecundo mediam Dotem habeat: Et unde Dotalitia ſolvantur.

TITUL' XCVI.

ITEM,

HOGY AZ ASZ-ßony allat az elsö Uratol, egeß jegyruhat vehet: Es az maſodik Uratol felet: Es honnet fizeſſek meg az jegyruhat:

XCVI. TIT:

TO-

TOvabba meg-is ertenúnk kel, hogy az aßßony allatnak az ő tißta ßúßeſſegeert, az első Ura joßagabol egeß jegyruhat adnak: Az maſodik Uraeből, ßúzeſſegenek le tetele utan, ferhez menven felçt: Az harmadik Uratol, czak negyed reßet: Az negyedik Uratol az jegyruhanak czak nyoltzad reßet kerheti meg: Ha penig valamely ötödßer avagy hatodßor ferhez megyen, jegyruhaja annyera meg ßaal, hogy vegtere igen keves leßen. Az jegyruhat penig az ő feryek joßagabol fizetik meg az aßßony allatoknak, az mely joßagban ötöt vittek volt. Mert az Attyai joßagbol, nem az jegyruhat, hanem az negyedet kel meg fizetni: hanem ha valamellyik kőzzűlek az annya, avagy Job-anya reßeről valo jegyruhat kereſne: mellyet törveny ßerint meg-is kereshet: Ha annak elöt te hogy el igazodot arrol valo menedeket nem attak volna felöle.

AZ IEGYRVHAT és az negyed reßt, mikepen kereshetik egyßer s mind.

XCVII. TIT:

MInd az altal ezt meg kel erteni, hogy az annya, és az ßep, avagy nagy, akar jobannya, jegyruhajat, egyßer smind egy és azon ßemely

ITEM, Advertendum eſt, Quod quælibet Fœminarum, à primo marito (ratione floridæ virginitatis, in qua nuptui tradita fuit) integram Dotem: A ſecundo verè, poſt defloration̄em ſcilicet nubendo, mediam duntaxat Dotem: A tertio quartam partem: A quarto octavam ſolùm partem dotis habet. Si quæ autem etiam quinto, vel ſexto marito nupſerit, Dos ſua in tantum minuetur, ut admodum exigua ſit futura. Solvuntur autem Dotalitia mulieribus de bonis & juribus poſſeſsionariis maritorum, ad quæ fuerint traductæ. Nam de juribus paternis, non Dotem, ſed Quartalitium habere debent: Niſi forſitan aliqua earum Dotalitium, matris vel aviæ ſuæ requireret: quod de jure facere poterit: ſi Expeditoria ſuper eo prius non fuerit data.

a vel portionem qualem juxta bo qualitatem

QUALITER DOTALI-tium & Quartalitium ſimul quæri poterit.

TITUL' XCVII.

SCiendum eſt tamen, Quòd Dotalitium matris & aviæ, ſimul una & eadem perſona quærere non poteſt. Nam ſi matris meæ

Quartalitium quæro: tùnc Dotalitium aviæ meæ quærere debeo. Quià Mater matris meæ, avia mea eſt. Si autem ſola mater mea Quartalitium ſuum de juribus paternis quærat: tunc ipſa Dotalitium matris ſuæ, & non aviæ quærere debebit. Nam aviæ ejus Dotalitium, illius generationis, & quidem propinquioris eſt quærere, de cujus proſapia mulier illa proceſsiſſe dignoſcitur.

ßemely nem keresheti. Mert ha az en annyam negyedet keresem, tehat az en ßep annyamnak jegyruhajat kel keresnem: mert az en annyamnak az annya ennekem ßep avagy nagy annyam. Ha kedig ő maga az en annyam az ő negyedet az attyai joßagbol keresi: tehat az en annyam az ő annya jegyruhajat keresheti, és nem az ßep annya jegyruhajat. Mert az ő ßep annyanak jegyruhajat az kőzelben valo nemzetnek kel meg keresni, az kinek nemzeteből az aßßony alat ßarmazot volt.

QUOMODO FOEMInæ, de bonis maritorum ejici poſsint, & quomodo non: Et de rebus eorum mobilibus.

TITUL' XCVIII.

Part. I. T. 99. 29. 92. 102. 110. Et fratrib. Judæis

ITEM, univerſæ res mobiles mariti, ſine liberis atq; ſine teſtamento defuncti, cujuſcunq; materiei exiſtant, & quocunq; nomine cenſeantur, ad ſuam uxorem devolvuntur: quæ de bonis & juribus poſſeſsionariis, domoq; reſidentiæ & curia mariti, quamdiu ſub nomine & titulo defuncti mariti, viduitatis tempore peregerit, & ad alia vota ſe non tranſtulerit; etiam cum reſtitutione

AZ ASZSZONNYALlatokat, az ő Urok joßagabol, mikeppen tehetik ki, és mikeppen nem: Es azoknak ingo bingo marhajokrol.

XCVIII. TIT:

Fiak nelkűl és teſtamentom neikűl, meg holt Nemes embernek, minden ingo bingo marhaja, akar minemű legyen, és akar mi neven neveßteſſek, az ő feleſegere ßaal: Kit az ő Uranak joßagabol és lako hazabol, avagy Nemes udvarhęlyeből, mind az ideiglen is, az mig az ő Uranak nevet viſſeli, és őßvegyſegben leßen, avagy mas ferhez nem megyen, ki nem tehetnek, ki nem rekeßthetnek: męg ha az ő

az ő jegyruhajat neki meg adnajak is. De minek utanna maſhoz megyen, és haza-is adgyak: tehat az, az kire, az meg holt Nemes embernek joßaga, tőrveny ßerint valo őrőkkeskeppen ßallana, azt az aßßonyallatot, előßer az ő jegyruhajat neki meg advan, az joßagbol ßabadon ki teheti, és ki rekeztheti. Sőt inkab ha az meg holt Nemes embernek el annyera bőſeges, és haßnos joßaga volna, hogy az feleſegenek jegyruhajat ſokkal fellyűl haladna, tehat az, az kire az joßag ßallana, ezt az aßßonyallatot, męg ha az Ura nevet viſelne-is, az joßagnak tőb reßeiből, tudni illik, mely az jegyruhajanak bőtſűet fellyűl haladna tőrveny ßerint, az ő biraja előt abbol ki teheti és ki rekeztheti, és czak annyet kel ki ßakaßtani az joßagbol, és neki hadni eletere, az mennyi az ő jegyruhaja volna. Mind az által az ő Uranak lako hellyeből, avagy Nemes udvarhazabol az aßßonyallatot ki nem rekeßthetik: hanem ha az lakohaz, Vár avagy Caſtely volna. Mellyet az aßßonyallatnak nem illik engedni: hanem az Uranak valahol az Váron és Caſtellyon kűvűl valo udvarhazat kel neki lakoul hadni. Azokrol penig kiknek ſok varok vagyon, és kik tőb Várat birtak, és benne laktak kűlőmb ertelemben kel

tutione Dotis ſuæ, excludi non poterit. Poſtquam tamen maritata nuptaq; cuipiam fuerit: tùnc ille, ad quem bona, & jura poſſeſsionaria mariti defuncti, jure hæreditario ſucceſsorioq; devoluta fuiſſe dignoſcentur; mulierem ipſam, reſtituta primùm ejus Dote, de eiſdem bonis ejiciendi & excludendi plenariam habet authoritatem. Immò ſi bona, & jura poſſeſsionaria, viri ipſius præmortui, adeò copioſa fructiferaq; fuerint, ut Dotalitium uxoris longè excedere videantur: tùnc is in quem bona ipſa derivabuntur, poterit mulierem illam, ſi etiam nomen & titulum mariti ſui gereret, de reliqua parte bonorum, quæ ſcilicet æſtimationem Doti ſuæ precellere & excedere videbitur, juris ordine, coram ſuo judice excludere, & tantum duntaxat ſibi ad utendum de juribus illis poſſeſsionariis deputare, quantũ Dotis quantitas poſtulabit. De loco tamen & domo, curiaq; ſolitæ reſidentiæ mariti, excludi mulier ipſa nequibit: niſi forſitan domus ea caſtrum fuerit. Quod ſibi non concedjtur: ſed domus alia mariti, extra caſtrum alicubi ſita, ad habitandum eidem deputabitur. Secus eſt de illis, qui multa habent atq; poſsident caſtra, pro loco habitationis

o Et si primus (
sanguinemb ō cu
rat solvere dot
qlibet potent
ut supra Tit. c
ergo Decis

tationis deputata. Nam hoc casu etiam mulieri castrum deputari poterit habitandum.

kellennünk. Mert ez okon az asszonyallatnak is lakasara egy Várat rendelhetnek.

DE DIVISIONE RERUM mobilium mariti, inter relictam, & liberos, ac fratres ejusdem.

TITUL' XCIX.

Par: 1. T. 18. & 19.

VBI autem maritus decedens, filios & filias, simul cum uxore, nec non fratribus indivisis in domo sua post obitum suum reliquerit: tùnc primùm portio defuncti, à portionibus fratrum indivisorum super extantium, in cunctis rebus mobilibus, dividi ac sequestrari debet. Deinde verò omnes res mobiles ipsius mariti præmortui, quocunq; nomine censeantur, inter uxorem ac filios, & filias, ejus cummuniter dividuntur, & in tot partes, quot personæ sunt in domo nondum divisæ, vel emaritatæ sequestrantur: ac unicuiq; portio sua restituitur, dempto eo, quod equos curriferos, & vestem, potiorem mariti, defuncti domina relicta illius per se tollet. Arma verò militaria sine divisione, filiis, aut fratribus indivisis cedent. Illis autem omninò deficientibus, non

MEG HOLT NEMES embernek marhajanak, felesege, gyermeki, és attyafiai közöt valo meg osztassarol.

XCIX. TIT:

HA peniglen valamely meg holt Nemes embernek, hazanal holta utan, fiai és leanyi, felesegevel egyetemben, és az ő osztatlan attyafiaival maradnanak, tehat elsöben is az meg holt Nemes embernek részet, minden fele ingo bingo marhakbol, az töb elö és osztozatlan attyafiai jovaitol külön kel venni. Az utan azon meg holt embernek mindenfele ingo marhaja, akar mi nevel nevezettetik, ösvegy felesege közöt, és az ő fiai, és leanyi közöt, közönseggel annyi egyenlö részre osol, mennyi osztozatlan, és ki nem hazasitot szemely leend, az attyai hazban: és igy mindeneknek az ő része meg adatik, ezt ki veven, hogy az szekeres lovakat, és az Uranak jobbik ruhajat, elöber is maganak vesi az ösvegy asszony. De az hadi szerszamok és fegyver, osztas kívül, fiainak, avagy osztozatlan attyafiainak jutnak. Ha penig sem gyer-

gyermeki, sem Attyafiai nem lesznek, nem czak ezek, hanem minden ingo bingo jok és marhak (az mint otsen meg mondam) az felesegere szalnak (hanem ha az Ura testamentomot töt volna rolla.) It kedig ez helyen, oly fiakat erts, kik az meg holt attyokkal osztozatlanok voltanak, és oly leanyokat, kiket meg ez jokbol el, és ki nem hazasitottak. Mert az osztozasnak utanna az fiak, és az ki hazasitasnak-is utanna az leanyok, attyoknak effele ingo és bingo marhajabol, reszt nem vehetnek.

AFFELE MARHAROL mellyet az meny-asszonnyal az mennyekezönek idejen adnak.

C. TIT:

EZt-is azonban esmünkben vegyük, hogy affele ruhazat, és minden egyeb fele marha, mellyet az menyasszonnyal szülei és attyafiai, és egyeb rendbeliek, az menyekezei lakodalomnak, avagy kez-fogasnak, akar gyürö valtasnak idejen adnak (mely marhakat mi Paraphernumnak, az az, vele adot és hozot ajandok marhanak mondunk) ha az Ura, gyermeki nem leven, meg hall, azon menyasszonnak, az az, felesegnek (hogy ha el nem költek)

non solum ea, sed & omnia bona mobilia (prout jam præmissum est) in ejus relictam (nisi forsitan super eisdem maritus testamentum fecerit) devolvuntur. Filios autem hoc in loco, cum patre defuncto, nondum divisos: Filias verò, de bonis suis nondum nuptui traditas & emaritatas intellige. Nam post divisionem, filij, & post connubium filiæ, portionem de hujusmodi rebus, & bonis mobilibus paternis habere non possunt. *Sed omnia eunt Uxoris.*

DE PARAFFERNIS, & rebus cum sponsa, ac tempore nuptiarum sponsæ datis.

TITUL' C.

NOTANdum tamen est, quòd vestes, & aliæ quælibet res, cum sponsa, per parentes, vel fratres, aut alios quospiam, tempore (ut prænotatam est) solennitatis nuptiarum, aut desponsationis, vel subarationis ejus datæ (quas nos res Paraffernales dicimus) mortuo marito sine liberis, eidem sponsæ, hoc est uxori, (si quæ ex illis restabunt) simul cum Dote sua salvæ manebunt,

bunt, restituiq; debebunt. Nec tempore divisionis aliarum rerum mobilium, hujusmodi res secum traditæ divisioni subjacebunt. Imò, si etiam liberos, filios videlicet & filias habuerit, & ad secundas nuptias forsitan se mulier ipsa transtulerit, vel aliter cum eisdem liberis suis cohabitare noluerit, Liberè res illas pro se retinebit. Sponsa verò, sine liberis & testamento defuncta, res ipsas parentes ejus, vel fratres propinquiores recuperare, sibiq;, vendicare possunt. Liberos tamen, si post se reliquerit, ad illos devolventur. Res autem, per sponsum sponsæ, aut pro honore nuptiarum, aut pro subaratione traditæ, decedente (antequam convenirent) sponsa, nunquam per sponsum recuperari poterunt. Verumtamen post copulam carnalem, si sine liberis & intestata (nam testamentum super illis facere potest) ab hoc seculo decederet, apud maritum manebunt.

DE EQVIS EQVATIalibus defuncti, ad quinquagenarium usq; numerum.

TITUL' CI.

ITEM,

MEGHOLT NEmes embernek ötven számig valo lovak méneséről.

CI. TIT:

Tovab-

TOvabba erre-is vigyaznunk kel, hogy ha valamely Nemes embernek lovak méneſſe leſſen, és az ménesben ninczen ötven lo: Kiket feleſege elteben egyben gyútót avagy vót volna: ezeket önön köztek egyarant kel meg oſtani. Sőt ha hazaſſaganak elötte ſerzette volna-is, czak hogy ötvennel keveſſeb legyen, ugyan közönſeggel oſtol el köztök: Ha penig ötven leſſen, avagy annal töb-is: tehat az Ura teſtamentomot tehet rolla, mint ſajat kereſmenyeről: De ha azokrol teſtamentomot nem teſſen és úgy hal meg, az fiainak örökſegekhez kel azt is ſamlalni.

Igaz azert ha őstől maradot leſſen: Az Teſtamentomnak ſemmi erreje és hellye ninczen: hanem czak annyeban, menyi az teſtamentom tenne, Ura reſſere jutna: Es eddig az tőrveny teſtamentomot hadgy tennie. Aztőb reſſet penig, az fiakra és oſtotlan attyafiakra, és tőrveny ſerint valo örökeſſekre ſaal, és azokat illeti: Es abbol az őſſvegy feleſegenek jegyruhajat, és leany negyedet ſoktak fizetni: hogy effele fizeteſert ne kenſeriteſſenek az örökkeſſek, az örökſegeket el idegeniteni, holot ezen kúvúlis az

ITEM, Hoc quoq; advertendum eſt, quod ſi maritus equos gregales (quòs equatiales dicimus) infra quinquagenarium numerum habuerit: ſtante & durante conjugio ſuæ uxoris aggregatos vel emptos: æqualiter inter eos dividuntur. Imò ſi etiam ante conjugium ad manus mariti, equi hujuſmodi equatiales deveniſſent, dummodo numerum quinquagenarium non attigiſſent: pariter dividi, & communes eſſe debebunt. Si tamen eundem numerum attigerunt, vel exceſſerunt: tunc maritus poterit de eiſdem tanquam rebus per eum acquiſitis teſtari. Sed ſi ſuper eiſdem inteſtatus deceſſerit, circa hæreditates filiorum computabuntur.

VERUM tamen, ſi aviti fuerint: tunc teſtatio quoq; de eiſdem non tenebitur, neq; locum habebit: niſi quantum ad portionẽ mariti teſtantis cederet, quòd de jure fieri permittitur. Reliqui tamen, cum juribus poſſeſſionariis pariter, ad filios vel fratres indiviſos, & alios ſucceſſores legitimos derivabuntur, atq; pertinebunt, cum quibus ſolutio Dotalitiorum, & Quartalitiorum fieri debebit: ne prætextu ejuſcemodi ſolutionis, cogantur ſucceſſores hæreditates ſuas alienare, qui & alio-

quin filias de juribus paternis emaritare, nuptuiq; tradere tenebuntur. Et hoc si filiæ portiones de rebus mobilibus paternis, post ejus obitum, non tulerunt. Nam hoc modo portiones hujusmodi ad maritationem cedent: insuper & Quartalitia sua rehabebunt.

is az fiak, az leanyokat az attyai jobagbol tartoznak fernek adni, és ki hazasitani. Ezt-is ugy hogy ha az leanyok az ő attyok halala utan reßt nem vőttek az ingo marhabol. Mert ha vőttek, effele reß az ki hazasitasokra tudatik: De azert ennek felette az ő negyed reßek meg adatik.

DE IURIBUS POSsessionariis Mariti, durante conjugio uxoris comparatis.

TITUL' CII.

ITEM ulterius sciendum, Quòd si etiam durante conjugio, maritus quispiam possessiones, & jura possessionaria precio comparaverit, & nomen conjugis in literis Fassionalibus inseri nõ fecerit: tunc de talibus possessionibus, ac juribus possessionariis (etsi emptitiis) mulier ipsa pro se portionem habere non poterit. Verùm si voluerit, & nomen titulumq; mariti sui præmortui gesserit: semper, vita sua comite, in bonis ac juribus possessionariis filiorum ac filiarum residere, permanereq; liberè valebit: Sub conditione tamen, superius in articulo (QUOmodo fœminæ de bonis maritorum ejici possint) planè declarata.

AZ FERFIUNAK oly jobagarol mellyet hazasaganak idejekort feleségevel edgyút ßerzet.

CII. TIT:

TOvabba ezt-is tudni kel, hogy valamely hazassagbeli Nemes ember feleségevel edgyút laktaban, penzen avagy örők arron jobagot ßerez, és az feleségenek nevet az vallas levelben be nem irattya: tehat effele jobagbol és falubol (noha penzeken vőttek) az aßßony semmi reßt nem vehet. De ha akarja, és az ő meg holt Ura nevet viseli, holtig az ő fiai, és leannyi jobagaban ßabadon meg maradhat: De ezen fellyúl valo articulus tartassa ßerent, melyben nyilvan meg magyarazok (az aßßony-allatokat mikepen kellyen az Urok avagy feryek jobagabol kitenni.) Az leannyok jobagaban penig penig, ugy mondom hogy meg maradhat: Ha az jobag az leany agot-is illeti. Mert holot masodßor is ferhez menend az ő ßvegy aßßonyi allat, az ő jegyruhajat meg advan, az Ura jobagabol, az kit az dolog illeti, ki teheti és ki rekeßtheti. Az ki azert feleségenek azzal akar kedveskedni, hogy az jobag örökkessen illesse feleséget is, az vőt jobagrol valo vallas tetel levelben az feleség nevet-is be irassa.

Ha penig az meg holt Nemes ember, holta utan ßalagos jobagot hagy, mely jobagot akar mely időben, tudni illik, hazassaganak előtte, avagy hazasaganak idejeben vettettek ßalagban neki, és oda kőtettek: męg ha feleségenek, avagy mind az ket aghnak neve az ßalagos levelben nintsen-is: Megis mind az altal, az feleség kőzőt, fiai leanyi, és atyafiai kőzet, ha kiknek reßek volna benne, ßinten mind egyeb ingo bingo marhakat, hasonlo-kepen egy arant, kel meg oßtani. Mert az ßalagos jobag valtsagos, és hogy meg valtyak, penze leßen: az penz penig az ingo marha kőziben ßamlaltatik, mellyet egyenlő-kepen ßoktak meg oßtanti. Ezt-is igy ertsed, ha az ßalagos jobagot az utan, örökben nekie nem attak, és nem kőttettek volt.

HOGY

ta. Dico autem filiarum: Si bona illa jus quoq; fœmineum secuta fuerint. Ubi enim ad secundas nuptias mulier se transtulerit, restituta Dote sua, de illis, per eum, cui competet, ejici & excludi poterit. Qui enim per jura hęreditaria uxori suæ cupit complacere, studeat nomen ejus in emptionis, & Fassionis serie ponere.

VERUM, si jura Impignoratitia maritus ipse defunctus, quocunquè tempore, ante scilicet conjugium, vel in conjugio sibi obligata, post obitum suum reliquerit, etiam si nomen uxoris, seu uterq; sexus hęredum, in literis Obligatoriis, & Impignoratitiis non contineatur: æqualiter tamen inter conjugem, filios, filiasq;, vel fratres indivisos, instar aliarum rerum mobilium dividentur. Quoniam jura Impignoratitia redemptibilia sunt, quæ post redemptionem in pecunias convertentur. Pecuniæ autem inter bona mobilia cõputantur. Et hoc, si hujusmodi jura Impignoratitia postea in hæreditates conversa non fuerint.

QUOD MULIER DE bonis Mariti, etiam pignori per eum obligatis, Dotem ſuam rehabere poteſt.

TITUL' CIII.

SCIENDUM deinde eſt, quod ſi maritus mulieris neceſſitate fortè ingruente (prout ſæpe numero fieri ſolet) jura ſua poſſeſſionaria alteri cuipiam impignoraverit, maximè absq; uxoris ſuæ conſenſu: tùnc mortuo marito, poterit mulier ipſa Dotem ſuam ab eo, qui jura hujuſmodi poſſeſſionaria pignori tenet, requirere, pariter & rehabere. Quoniam impignoratio, nõ excludit proprietatem & perpetuitatem jurium ipſorum poſſeſſionariorum. Alioquin enim, ſi mulier ipſa redemptionem illorum expectaret, nec prius Dotem ſuam aſſequi poſſet: Interim forſitan, quo ad redemptio fieret, ex humanis decederet, & ſic Dote ſua fraudaretur. Attamẽ tempore redemptionis eorundem jurium poſſeſſionariorum, ille, ad quem redemptio ipſorum ſpectabit, non ſolùm ſuper capitali ſumma, pro qua utpote impignorata fuerant: ſed etiam ſuper ſolutione ejuſcemodi reſtitutæ Dotis ſatisfactionem impendere tenebitur. *Illis*

eam requirere *bonis ubicunq; ſit* *ſi Uxor conſentiat* *impignoratis, niſi ſi* *ejus conſenſus* *in eo caſu, &* *Dotem ab eo* *bona fuerunt ſua* *ſibi impignorata* *ibi de illis*

omnibus impignorata fuerant, et qui ſolutionem QUOD *Dotis fecerunt. Sitamen ſuit perpetua bonorum alie-* *natio, tunc ex illis nulla Dos ꝓ Emptorem eſt ſolvetur*

HOGY AZ ASZſonyi-allat, az Ura el ſalaglot joßagabol is, az ő jegyruhajat meg veheti.

CIII. TIT:

EZ-is erteſſünkre legyen, hogy ha valamely aßßonyi-allatnak az Ura avagy ferye, az ßúkſeg őtet arra kenßeritven (az mint gyakorta tőrtenik) az ő joßagat, valakinek el ßalagoſsittya, főkeppen az feleſege engedelme nelkúl: tehat az Ura halala utan, az aßßonyi-allat az ő jegyruhajat attol meg keresheti, és raita meg veheti, effele ßalagos joßagot az ki birja: Mert az ßalagoſitas nem rekeßti ki az joßagnak tulaidonſagat és őrőkkes voltat. Mert egyebkent, ha az aßßonyallat az joßagnak valtaſſat varna, és az ő jegyruhajat, addeg nem kereſne, netalam azonkőzbe, az mig az joßagnak meg valtaſa lenne, ezvilagbol is ki mulnek, és ez keppen az ő jegyruhajabol meg, cz alatkoznek. Mind az altal az joßagnak meg valtaſakort, az az, az kire az joßagnak meg valtaſſa nez, nem czak az derek ſummarol, az miben az joßag el volt ßalagoſitvan, de meg annak felette, eleg tetelt tartozik tennie arrol is, az mit amaz jegyruhaban fizetet az ßalagos joßagbol.

HOGY

HOGY FELESEGEnek jegyruhaja, az Uranak gonoßagaert el nem veßi.

CIIII. TITUL:

ENnek felette, ha valamely embernek, gonoßagaert, avagy egyeb hitetlenſegnek notaja miat, joßaga tőrveny ßerint el foglaltatnek (meg ha az ollyan ferfiunak fejet vennek-is) az ő feleſege mind az altal jegyruhajat attol, az ki az joßagot birya, mindenkor meg veheti.

HOGY AZ ASZſonnyi-allat, ki paraßnaſagban talaltatot, az ő jegyruhajat el veßti: De nem az vele hozot és ajandok marhat.

CV. TITU.

HA penig az aßßonyi-allat az ő hitit meg ßegven, mellyel az ő Uranak tartozik, és paraßnaſagban leledzik, és abban tapaztaltatik, mellyert egymaſtol el valnak: ő az paraßnaſagert jegyruhajat el veßti: de az vele hozot és ajandok marhat el nem veßti, ugy mint, az mit neki menyekezői napjan, ßúlei, attyafiai, avagy az Ura adot volna, avagy egyeb vendegek és az Ura

QUOD DOTALITIVM uxoris, pro maleficio mariti non amittitur.

TITUL' CIIII.

PRæterea, ſi jura poſſeſſionaria mariti, pro ejus maleficio, aut etiam per notam aliquam infidelitatis ejuſdem, juridicè occupabuntur (etiamſi maritus capite plecteretur) uxor ipſa nihilominus Dotem ſuam, ab eo, qui jura ipſa poſſeſſionaria poſsidebit, ſemper recuperare valebit.

QUOD MULIER IN adulterio depræhenſa, perdit Dotalitium: ſed non res Paraffernas.

TITUL' CV.

ADvertendum inſuper eſt, Quòd ſi mulier violata fide, qua marito ſuo tenetur, adulterium commiſerit: & in adulterio depræhenſa, divortium tandem ſubſecutum fuerit: perdit ipſa Dotem ſuam: ſed non res Paraffernales, hoc eſt res, ſecum tempore nuptiarum, per parentes, aut fratres, vel virum ſuum, ſive etiam alios quoſpiam datas, vel etiam per virum ſuum traditas.

ditas. Verùm si post adulterium maritus mores ejus scienter approbaverit, cum ipsa cohabitando & concumbendo: tunc etiam Dotem suam recuperabit, Et postea neq; necem illi propter adulterium (si etiam secundò peccaverit) maritus inferre valebit: quam prima fronte, ubi scilicet ad notitiam ejus adulterium devenit, liberè jureq; inferendi habet facultatem. Ubi autem ipsa mulier ob hujusmodi adulterium judicè extremo supplicio mulctata fuerit: fratres ejus solummodo res Paraffernales, & non Dotalitium ejus recuperare poterunt. Et hoc, si liberos non habuerit, aut testamentum de illis non fecerit: Nam hoc modo ad liberos suos devolventur: vel testamentariis ipsis cedent.

az Ura is fel mutatot. De ha parasnasaga utan az Ura feslet erkőltset tudvan el halgattya, és vele eggyút lakik és hál: tehat jegyruhajat-is el nem vesti. Es annak utanna ez paraznasagaert halallal sem büntetheti (ha ugyan masodsor vetkeznek-is) holot első vetkeert, mikoron bizonyosson meg tutta parasnasagat, meltan és törveny szerint meg őlethette volna. Mikor penig effele asszonyi-allat az parasnasagert törveny szerint halallal büntetődik: az ő attyafiai czak az ajandok marhat, az Paraphernumot, és nē az jegyruhat nyerhetikmeg. Ezt-is ugy, ha gyermeki nintsenek, és testamentomot nem tőt felőle: Mert eckepen, vagy gyermekire marad, vagy kiknek testamentomban hatta, azoknak jut.

DE MATRIMONIO, inter Consanguineos scienter, vel ignoranter contracto.

TITUL' CVI.

Parti. T.107. l. T.47.53.54.

ITEM, si inter virum & uxorem, propter consanguinitatem, vel affinitatem ignoratam, divortium factum fuerit: tunc fœmina, tam Dotem, quā res Paraffernales à viro rehabebit. Soboles etiam ipsorum

AZ ATTYAFIAK kőzőt valo hazassag, melyben őket tudva, avagy azt nem ertven egyben attak.

CVI. TITUS.

AZonkepen, mikor oly ferfiat és asszonyi-allatot, miert hogy vęr szerint valo attyafiusagokat avagy sogorsagokat nem tuttak, nem ertettek, meg-is egyben attak és hazasittottak, az törveny egy mastol el valaszt: Akkor az asszonyiallat mind jegyruhajat, s mind az Paraphernumot az Uran meg veheti. Magzattyok is, kik eggyút lakasokban lesznek, attyai és annyai jószagokban, az succesionak törvenye szerint meg maradhatnak. De ebből azert nem azt kel erteni, hogy mind az ket agat illetne: hanem ha az jószag czak az ferfiu agot illeti, czak az fiakra szaal: ha kedig mint az ferfiui s mind az leany agat illeti: tehat az jószag mind az fiakra, mind penig az leanyokra egyarant szaal. De mind ez altal, hogy ha tudvan, és az attyokfiainak és azoknak, kikre ő utannok jószagok szallana, ellenzesek és tilalmok ellen, egyben hazasultak, és ugy lőt volna az el valas, avagy el nem váltak volna-is: Magzattyok, kik eggyút lakkasokban születtetteknek, szülejeknek jovaibol, és jószagokban őrökkessek és reszesszek nem lehetnek: hanem az vęr szerint valo attyafiakra, avagy egyebekre ő utannok valokra, szallanak. Mely magzatokat ha Papa melto hazasagbol születetteknek mondana-is: meg-is az jószagoknak szallasa ellen (mellyek az vęr szerint valo attyafiakra: avagy, azok nem leven, az kiralyi meltosagot illetik) az legitimationak és igazlasnak nem lenne hellye. Ennek felette, effele asszonyi-alat jegyruhajat el veszti: és czak az ajandek marhat vehetimeg Uran.

rum, stante conjugio procreatæ, in bonis & juribus utrorumq; parentū possessionariis, jure successorio permanebunt. Per hoc tamen non est intelligendum, quòd uterq; sexus æquè succederet: sed si bona ipsa juri solummodo masculino deserviunt, ad filios duntaxat spectabunt. Si verò utrumq; sexum sequuntur: tunc & filij, & filiæ, æqualiter succedunt. Attamen, si scienter & contra prohibitionem fratrum, vel eis succedere debentium, matrimonium contractum, & tandem divortium secutum, vel non secutum fuerit: soboles durante matrimonio generatæ, in bonis & juribus possessionariis eorum parentum succedere non possunt: sed ad fratres generationales, vel alios succedere debentes, eo facto devolvuntur. Quas etiam si Papa legitimaret: tamen ad successionem bonorum (quæ ad fratres generationales: & illis non existentibus, Regiam majestatem respiciunt) ipsa legitimatio locum non haberet. Mulier præterea Dote sua carebit: res Paraffernales solummodo suas à marito suo rehabere valebit.

Etiam si Papa legitimaret amitte Successio, qa et al jõe regnum est rũ (m)-2 p. T.3 Inquo nam casu obtinuit dux Fatem m p.2 Et

QUOMODO NOSCItur, Matrimonium inter Conſanguineos ſcienter contractum?

TITUL' CVII.

SCientia autem conjugum apparebit ex hoc, ſi matrimonium illud, reclamantibus & contradicentibus fratribus, vel aliis, ad quos ſucceſsio ſpectat, Aut in tali propinquo gradu conſanguinitatis fuerit contractum, quod eorum eis utriſq; notoria fuiſſet. Conſanguinitas enim, ſecundum ſacros canones, & Regni quoq; noſtri legem, uſq; ad quartum gradum incluſivè connubium prohibet atq; vetat.

MIKEPEN ISMERtetik meg az attyafiak kőzőt valo hazaſſag, hogy tudvan lőt.

CVII. TIT:

HOGY penig effele hazaſſok tuttak legyen vęrſegeket, ebből tetzik meg, ha az attyafiak, avagy egyebek kiket az joßag ő utannok illetne, meg ellenzettek, és rolla el tiltottak: Avagy ha oly kőzel valo attyafiuſagok és vęrſegek oly igen nyilvan volt, hogy mind az ket felnek ertesſere és tudaſſara lehetet, męgis egy maſt el vőttek. Miert hogy az Egy-hazi és az Orßagnak tőrvenyi, az hazaſſagot incluſive, az az, be ßamlalvan, negyed iziglen meg tilttya.

QUOD IGNORANTIA legitimas, ſcientia verò illegitimas proles, intèr conſanguineos generet.

TITUL' CVIII.

INDE ſequitur, quòd ignorantia in hac parte legitimas: ſcientia verò illegitimas, ad ſucceſsionem bonorum immobilium utrorumq; parentum proles generat atqué

HOGY AZ ATTYAfiak kőzőt valo hazaſagbol, mely tudatlanſagbol lőt, igaz ágybol valo magzatok: viſontag az kik attyafiuſagokat tuttak, magzattyok nem igaz ágybol ßületetnek.

CVIII. TIT:

INnet kővetkezik, hogy nem tudvan enyeből vęrſegeket, az hazaſſok igaz tőrveny ßerint valo ágybol ßületetteknek tartatnak olyaten magzati: viſontag az ki tudvan vęrſeget, meg-is feleſegúl el veßi, amaz-is hozza megyen, tőrveny kúvúl, és nę igaz agybol ßületet magzatnak tartatik az ő gyermekek: attyoknak, annyoknak és attyokfiainak jovaiban nem-is reßeſúltetnek, rejajok ſem ßallanak ßűleinek őrőkki. Ez illyeneket penig ſem Papa (az mint oda fel-is meg vagyó) ſem az miFejedelmünk, az igaz fiak és attyafiak igazſagok ellen, kikre tőrveny ßerint neznek effele jok, nem legitimal, az az, nem igazithat: hanem ha fiak és attyafiak nem leven, az joßag tißtan czak az fejedelemet illetne. Mert ez uton, valakinek valamint akarja az Fejedelem, az ßerint vegezhet effele joßag felől, és el-is adhattya.

què producit: & illegitimas proles, quantum ad ſucceſsionem prædictam. Neq; ſummus (ut præfertur) Pontifex, neq; etiam noſter Princeps, in præjudicium, & contra voluntatem filiorum legitimorum, & aliorum, de jure ſuccedentium, legitimare poteſt: niſi in caſu, quo filiis, aut fratribus non exiſtentibus, ſucceſsio directè ad Principem noſtrum ſpectaret. Nam in eo caſu, cuicunq; & qualitercunq; voluerit, ipſe Princeps liberam ſuper illis bonis & juribus poſſeſsionariis, diſponendi habet poteſtatem.

AZ FELESEGE AZ Uranak mikepen engetheti megjegyruhajat.

CIX. TIT:

NOha az aßonyi-allat Uraval eggyút elteben, harom kivaltkepen valo okokert meg engedheti, Uranak az ő jegyruhajat: Előßer, mikor az Ura az joßagot, melyben az Uranak, ſemmi reße nintſen, nem-is illeti, őrőgbitette és őrőkkittette. Maſodßor, mikor az Ura az feleſege

QUALITER UXOR, Dotalitium ſuum marito ſuo relaxare poſsit?

TITUL' CIX.

ITEM, quanquam durante matrimonio, uxor Dotem ſuam marito (ut communiter) triplici de cauſa relaxare ſolet. PRIMO, ſi maritus bona ſuæ conjugis, quorum ſucceſsio non reſpicit, neque cadit in virum ſuum, ampliaverit, & augmentaverit. SECVNDO, ſi expenſas neceſſarias, etiam alio

modo bonis in illis vir fecerit. TERTIO, ſi uxor marito ſuo, ut prætextu Dotalitii ſui, ipſa decedente, ſaluti animæ ſuæ conſulat, commiſerit, vel aliter ſuper illo diſponendum ordinaverit. Tamen, juxta modernorum conſuetudinem, etiam præmiſsis cauſis ceſſantibus, poterit mulier ipſa viro Dotalitium, maximè in mortis articulo, quando de metu & timore viri ſuſpitio tollitur, relaxare. Secus eſt tamen, ſi uxor in humanis agens, & ſana exiſtens, per maritum, metu & terrore ad relaxandum ſibi cogeretur. Nam in tali caſu, facta per mulierem ſuper ea re legitima reclamatione, atqué retractatione relaxatio hujuſmodi, & Faſsio quoqué inde celebrata, locum non habebit.

QUOMODO MARItus uxori, & ècontra conſors viro ſuo, ſuper bonis ſuis Faſsionem facere poteſt?

TITUL' CX.

CÆterùm, quamvis opinione multorum, maritus uxori, & ècontra uxor marito, ſuper bonis & juribus ſuis poſſeſsionariis, (aut ob immenſum, & eximium erga conjugem viri amorem, aut mulieris

ſege joßagara ßúkſeges kőltſegeket tőt. Harmadßor, ha az feleſege meg hadgya Uranak, hogy az ő holta utan, az ő jegy ruhajaert lelke údvőſſegere gondolyon, avagy egyeb kepen-is teſtamentomot tenne felőle, De mind ez okoknalkúl-is; az moſtani ßokas ßerint, halala orajan, hollot nem tart Ura haragjatol, meg engedheti neki az jegyruhat. Kúlőmb azert ez, ha az feleſege elteben és egeſsegeben, Uratol arra kenßeritetnek, ijeßteſſel és fenyegeteſſel, és igy tőlle valo felteben engedne meg. Mert ez uton, ha az aßßonyi-allat tőrveny ßerint meg ellenzi, meg hivandgya, effele engedelemnek, ha vallaſt tőt volna rolla-is, nintſen hellye.

MIKEPEN TEHET vallaſt az Ura az feleſegenek az ő maga joßagarol, és vißontag az feleſege az Uranak?

CX. TIT:

TOvabba noha ſok embereknek ertelme ßerint, az ferye az feleſegenek, és vißontag az feleſege az ő Uranak joßagarol valo vallaſt, ſem őrőkben, ſem penig ßalagoſſul nem tehetne, (mivel

(mivel hogy vagy czak egymashoz valo buzgo ßerelmekből lenne, avagy az aßßonnak az Uratol valo felteben:) Mind az altal ez mi Orßagunknak regi, és meg regzet tőrvennye és ßockaſſa ßerint, mindenfele joßagokrol, főkepen mellyet ő magok kereſtek, avagy egyebkent ßerzettek volna, (mellyeket męg idegennek-is el hagyhatnak, az ßerint, az mint oda fel az joßagnak el adaſſarol és el idegenteſſeről ßollottunk) ßabadon egymaſnak vallaſt tehetnek. Czak hogy effele vallas-tetel az ſiaknak és attyafiaknak karokra ne legyen. Sem penig ketelenſegből, vagy felelemből ne legyen. Mert ha abbol lejend, és tőrveny ßerint ellene mondand az aßßony, az vallas-tetel ſemmiſſe leßen.

Hogy peniglen az hazaſſok egymaſnak ßalagban veſſek és el kőlſek joßagokat, modnelkúl, nem ßabad: hanem ha bizonyos, nyilvan valo okai és mentſegi volnanak rolla. Ugy mint, hogy az feleſege edes attyanak hazatol, avagy az előbi Ura mellet ßerzet jokat, vagy annak hazatol, keß penzt, draga kőveket, győngyőket, függőket és kaptſokat, avagy egyeb

ris à marito timorẽ) nec perennali, neq́ impignoratitio jure Faſsionem facere queat: de veteri tamen & approbata lege hujus Regni noſtri, tam maritus uxori, quam etiam uxor viro, de & ſuper cunctis juribus ſuis poſſeſsionariis, potiſsimum per ſeſe acquiſitis, vel aliter obtentis, (quibus videlicet etiam alteri ignoto, vel alienigenæ, de jure, ſub conditionibusq́, de venditionibus, & alienationibus bonorum, ſuperius expreſsis & declaratis, diſponere, Faſsionemq́ facere poſſet) liberam diſponendi, & perennalem Faſsionem celebrandi, atq́ faciendi habet facultatem. Dummodo Faſsio hujuſmodi, non ſit in præjudicium filiorum vel fratrum, manifeſtè vergens. Neq́ ſit coactæ & violenter, vel timore celebrata. Nam hís modis facta per mulierem legitima ſuper ea re reclamatione, nullius erit firmitatis.

l. Part. 2. Tit. 5

m. Simpliciter Faſ. inter conjuges ẽ admittitur ut part 2 Tit 53 et 63 patet.

TITULO autem vel jure Impignoratitio, Faſsio inter conjuges ſimpliciter non admittitur: niſi manifeſta, evidentiq́ ex cauſa & ratione celebretur. Puta uxor, aut de paternis, aut prioris mariti laribus, & domo, paratas pecunias, ſive jocalia, gemmas, & monilia, vel res aureas, aut argenteas, palàm & ad notitiam

Part. 2. T. 60.

titiam multorum, ad maritum attulit: maritusq; illas, & illa, aut ad bonorum emptionem, vel redemptionem, aut piscinarum, vel molendinorum constructionem, sive domorum ædificationem, manifestè convertit. Isto & alio consimili (si scilicet abfuerit dolus omnis) casu, Impignoratio & inscriptio ipsa admittenda censetur. Nam si simpliciter admittenda foret, Maritus ob amorem & favorem consortis suæ, bona sua tanta pecuniarũ sæpe summa involveret, (si præsertim erga suos successores odio duceretur) ut vix, eo decedente, successores ipsi, ea bona prænotata, de manibus uxoris, vel cui illa tandem inscriberet, eliberare possent. Et idem est ex parte quoq; uxoris ad virum (si rationabilis & evidens causa casusq; occurrerit) intelligendum.

egyeb arany és ezüst marhakat, nyilvan és sok embereknek tuttara, hozot az Ura melle: az Ura penig azon jokat lathatokepen költette volna, örökségeknek szerzésére, avagy az jószagnak meg valtasara, avagy halas-tonak, és molnoknak czinalassara, avagy hazaknak epületire. Igy azert és hasonlokepen (ha semmi czalardsag az dologban nem lészen) az hazassok el köthetik és szalagban vethetik egymasnak az jószagot. Mert ha modnelkül egymasnak valhatnak és köthetnek, gyakorta az Ura, az ő feleségehez valo szerelmeből, oly nagy summaban nekie kötne az jószagot (fökepen ha azokat gyülölne, az kikre időre nezne az jószag) hogy holta utan az felesége kezeből nehezen, avagy ugyan soha sem vehetnek ki, fökepen ha ő-is masnak kezdene kötni. Ugyan ezent kel erteni vißontag az Aßonyrol, az Urara valo kepest (hogy ha valami nyilva valo oka nem leend vallas-tetelecknek.

DE LEGITIMA, ET Illegitima Puerorum ætate, & Procuratoria eorum constitutione.

TITUL' CXI.

QUO-

AZ GYERMEKEKnek törveny szerent valo, és vißontag neveletlen idejekről: és azoknak Prokator vallasokrol.

CXI. TITUS.

Mivel

Mivel hogy az Szabad Zazlos Uraknak, Nagysagossoknak és Nemesseknek, ez vilagbol ki mulasoknak utanna, gyakorta sokot gyermekek kitsid és neveletlen korokban tülök maradnia, és mas embereknek oltalmaala, és fel neveléssere jutnia: Ezockaert az gyermekeknek oltalmarol-is és fel neveléseről sükseg és illik sollanom. De minek elötte az oltalomrol, és azokra valo gondvisseléseről irnek, az gyermekeknek idejekről sollok valamit.

Holot elsöben-is ezt kel meg tudnunk, hogy az gyermekek avagy magzatok közzül, nemellyek meg allapadot emberkorokban juttak, nemellyek penig még tökkelletes emberkorokat meg nem ertek. Tökélletes meg allapadot emberkorokban vadnak az Ferfiak, hußon negy Estendös korokban. Az leanyzok penig, az mostaniok sokasok szerint, tizen hat estendös korokban. Az kik penig közzülek ezt az időt el nem ertek, még alkolmatlan üdejü embereknek tartatnak. Ezek is avagy törveny szerint valo üdeiüek avagy üdötlenek. Az törveny szerint valo üdeiüek (kiket jol fel serdülteknek-is mondunk) mind az ferfiak, s mind penig az leanzok azok, kik tizenket estendössek. Ugy vagyon az mi regi sockasunk szerint,

QVOniam decedentibus, & ex hoc sæculo migrantibus Dominis, Baronibus, Magnatibusq;, & Nobilibus, liberi & pueri eorum in tenera sæpe, & illegitima ætate, solent remanere, & in tutelam, educationemq;, & defensionem aliorum meritò, de jureq; coguntur devenire: Ideo super ipsorum quoque puerorum tutela, & educatione, tractare necessariò congruit. Antequam tamen de ipsa tutela tractetur, de ætatibus eorundem puerorum, aliquid differendum occurrit. *Par: 1. T. 27. & 115.*

Ubi sciendum, quòd liberorum alij sunt perfectę ætatis, alij imperfectæ. Profectę ætatis sunt masculi viginti quatuor annorũ. Fœminę verò juxta modernorum consuetudinem sedecim annorum. Imperfectæ autem ætates sunt, qui infra hujusmodi perfectæ ætatis annos vitam agunt. Et horum alij sunt legitimæ ætatis, alij verò illegitimæ. Legitimæ ætatis (qui & puberes dicuntur) masculi pariter & fœmellæ, nostra hac tempestate, sunt duodecim annorum. Licet de nostra veteri cõsuetudine, masculi decimo quarto, fœmi- *Perfecta ætas Mase. 24 An Fem. 16.*

fœminæ autem duodecimo eorum anno dicantur esse legitimæ ætatis. Vocantur autem, vel dicuntur legitimæ, pro eo, quod lites jam cum alio agere, & instituere possunt. Omnes autem alij infra hos annos vitam agentes, illegitimæ ætatis nominantur.

Quanquam igitur, secundum antiquorum usum & consuetudinem, masculi quartodecimo ætatis eorũ anno, procuratores constituere cœperint, nostro tamen ævo, & juxta modernorum usum, anno ætatis ipsorum duodecimo generaliter pro curatores constituere: anno verò decimo & sexto, super debitis ac pignoris titulo: anno autem decimo octavo de auro & argento, cæterisq; rebus ipsorum mobilibus Fassiones facere possunt. Anno tandem vigesimo quarto universa bona, & quælibet jura eorum possessionaria vendendi, permutandi, & quocunq; titulo voluerint alienandi plenariam habent facultatem. Conditionibus tamen super venditione, ac alienatione bonorum, & jurium possessionariorum, superius conscriptis, per omnia semper observatis.

PVELLÆ verò, anno nativitatis earum consimiliter duodecimo, pro-

ha p.1 Tit. 124

ſerint, az ſerfiak tizen negy eſtendős korokban, az leanzok penig tizenket eſtendős korokban voltanak tőrveny ſerint valo űdeiűek. Mondatnak penig hogy az tőrveny ſerint valo idejek meg vagyon, ezert, hogy immar egyebeckel perelketnek és prokatort is valhatnak. Valakik penig ezt az időt męg nem ertek, neveletlen arvaknak mondhattyuk.

Noha azert az regieknek ſokkaſok ſerint, tizen negy eſtendős korokban kezdettenek az ſerfiak procatort vallani; mi időnkben azerton, és az moſtaniak ſokkaſok ſerint, tizenket eſtendős korokban kőzenſegeſſen procatort valhatnak: tizenhat eſtendős korokban adoſſagokrol és ſalagokrol: Tizen nyoltz eſtendős korokban penig, aranyrol és ezűſtről, és mindennemű ingo marhakrol vallaſt tehetnek. Vegtere penig, huſon negy eſtendős korokban mindennemű joſagokat, őrőkſegeket, el adni, el czerelni, és akar mely uton el idegeniteni ſabadok. Meg tartvan, mind az altal, az el adaſrol, és el idegeniteſről, az fellyűl meg irt okokat.

Az leanzok is haſonlatoskepen tizenket eſtendős korokban

rokban prokatort val hatnak: Tizen negy eſtendős korokban az adoſſagokrol, ſalagos joſagokrol, aranyrol, ezűſtről, és egyeb ingo jokrol felel hetnek: Tizenhat eſtendős korokban, annyai negyedről, jegyruharol, és mindennemű egyeb igaſſagokrol, tulaidon őrőkſegeknek el adaſarol is (az fellyűl meg mondot mod ſerint) ſabad tetzeſekből vegeſhetnek és vallaſt tehetnek. Czak hogy az leanyzok, kik meg hajadon fővel vadnak, és maſnak gondviſſeleſe és tutelaja alat vadnak, valami vegezeſre, tizenhat eſtendős korokban avagy az utanis az vallas tetelre erőſak ſerint valo kenſeritesből ne haitaſſanak. Mert eckepen mihelt hazaſſagra adgyak, effele erővel és kenſeritesből valo vegezeſt és vallas-tetelt igyen és meltan is meg hihatnak, és fel fordithatnak: miert hogy bizonyos dolog ez, hogy magokkal meg nem ſabadok, az az, magok uraſagokban meg nem voltak.

KIK ERTESSENEK magokkal ſabadoknak lennei: Es az gyermekeknek harom fele oltal mirol.

CXII. TIT:

Magok-

procuratores constituere: decimo quarto de debitis ac juribus Impignoratitiis, auroq; & argento, ac aliis rebus mobilibus respondere: Sexto decimo verò anno, super Quartalitiis, Dotibus, ac cunctis aliis earum juribus, etiam possessionaria datione ipsas concernentibus, Fassiones (modo prælegato, & conditionibus sub prædeclaratis) facere, & pro ut libuerit, de eisdem disponere possunt. Dummodo puellæ, in capillis existentes, & præcipuè sub tutela alienorum constitutæ, ad Fassionem aliquam, ipso sexto decimo anno, vel etiam post peragendam, violenta coactione non inducantur. Nam hoc modo postquam nuptui traditæ fuerint, Fassionem hujusmodi coactam, simpliciter revocandi & retractandi habent authoritatem: cum potissimè sui juris tunc non fuisse dignoscantur, hoc est, non in potestate propria constitutæ.

QUI VEL QUÆ INtelligantur sui juris esse: Et de puerorum triplici tutela.

TITUL' CXII.

ella quoad nuptui
data ô Tutel-
ság alterius tutela
exsistunt.

SVI juris autem dicuntur esse, qui in nullius potestate consistunt. Virgines autem, & puellas, quamdiu viro nupserint, semper sub alterius tutela & potestate persistere constat. Nam aliter, carentes Tutore puellæ ipsæ, ex ingenij earum levitate, facile seduci, decipiq; possent. Unde meritò de tutela, & Tutoribus puerorum, aliquid dicendum congruit. Ubi notandum, quòd triplex est tutela, scilicet, Legitima, Testamentaria, & Dativa: Quæ licet diffinitivè sit potestas, ad tuendum eum, qui ob imperfectam ætatem se defendere nequit, de jure data atq; permissa: tamen virtute sui vocabuli: defensionem semper designat. Vnde & Tutores authoritatem solummodo defendendi, & non alienandi bona pupillorum habent.

Tutor, in lingua Hungarica similiter TUTOR *usitatius dicitur.*

MAgokkal ſabadoknak lennie penig azok mondatnak, kik ſenki hatalma alat nintſenek. Nyilvan valo dolog penig ez-is hogy à ſúzek és leanzok, mind addeg az mig ki nem hazaſittyak ők̃et, mas oltalma és hatalma alat vadnak. Mert egyebkent, ha tutorok és gondviſſelők̃ek nem volna, az ő elmejeknek gyenge és haylando volta miat, kőnyen el hitethetnek, és meg czalhatnak. Ennek okaert meltan az oltalomrol és tutorſagrol illik valamit irnom. HOLOT Elſőben is eſt vegyük eſünkben, hogy az TVTORSAG harom fele, tudni illik, elſő az tőrveny ſerint valo: maſodik, Teſtamentum ſerint valo: harmadik ollyan tutorſag kit az Fejedelem ad. Az tutorſag penig noha oly hatalom, mellyet az tőrveny adot és engedet meg, annak oltalmara, az ki magat gyenge idő̃tlen és alkolmatlan ideje és neveletlen volta miat, meg nem oltalmazhattya: mind az altal az ő nevezetinek ereyevel, mindenkoron oltalmat jegyez. Honnat az Tutoroknak-is czak arra vagyon hatalmok, hogy az arvak jovait oltalmazzak, és nintſen az el idegenitesre.

DE PRIMA TVTELA, quæ Legitima nominatur.

TITUL. CXIII.

AZ ELSŐ TUTORſagrol, mely tőrveny ſerint valonak mondatik.

CXIII. TIT:

Hoc quoq; animadvertẽdũ est: Quod si quispiam Tutela Defuncti Pupilli Orphanos in minori ætate constitutos, quor bona ipse cum Matre pupillorũ ad manũ apprehendet eadẽ fidelitate illis pupillis ẽ obligatꝰ tenquam Ipse Legitimꝰ aut Dativꝰ Tutor

Ugorem val Ketſam cujusdeis Tőr-

TÓrveny ſerint valo Tutorſagnak mondatik, az ſúleink és attyank fiai gondviſſeleſſek és oltalmok. Mert az attyok el halvan, és az annyok meg maradvan, és neveletlen fiok avagy leannyok kik meg az tőrveny ſerint valo idő̃t el nem ertek, az attyok hazaban ha maradnak: tehat az annyoknak engettetik, fianak és leannyanak tutelaja, oltalma és gondviſſeleſe, mind addig meg az ő meg holt Ura nevet viſſeli, és maſodik hazaſſagra el nem megyen. Azonkepen viſontag: ha az annyok meg hal, az attyok elven, ha ugyan paraſt nemből valo volna is, és az fiokra avagy leannyokra nem attyai, hanem annyai aghrol maradot jok és ő̃rő̃kſegek volnanak-is: meg is mind az joknak mind az gyermekeknek, az attyok és ſenki nem egyeb viſſeli gondokat, és az tutorſagot. Miert hogy nagyobnak tarttyak az neveletlen ſemelyre valo gondviſſeleſt, hog nem az joſagnak meg tartaſſat: Az leanzokhoz-is noha illik, Bator ugyan tőkelletes idejekre nevekettenek legyen-is, az meg el adgyak, hogy mas tutorſaga oltalma és gondviſſele allat legyenek: az mint meg is irtam.

Mind az altal erre vigyazanak, hogy az paraſt nemből valo attyok, ha mas feleſeget

bona et jura ipsor pupillor hoz-
seu jura officacia sup bonis ipsorũ possess. habere, ſed debet fideliter tacere et defendere

TUtela igitur Legitima, dicitur parentum, pariter & fratrum defenſio. Nam ſi patre præmortuo, & matre ſuperſtite, filius vel filia, illegitimæ ætatis, in domo paterna remanſerit, mater ſua, quamdiu titulum & nomen mariti ſui præmortui geſſerit, & ad ſecundas nuptias ſe non tranſtulerit, & tutelam filii & filiæ gerere exercereq; permittitur. Et econverſo: ſi mater deceſſerit, patre ſuperſtite, ſi etiam de ignobili, ac ruſtica progenie pater ipſe oriundus fuerit, & jura poſſeſsionaria in filium vel filiam, non paterno, ſed materno jure redacta extiterint: tutelam bonorum, atq; etiam liberorum, pater, & nemo alter exercebit. Major namq; reputatur tutela perſonæ, quam bonorum conſervatio, & hoc infra tempus illegitimæ ætatis puerorum. Licet puellas etiam, poſt tempora legitimæ ætatis, infra maritationis tempus, ſub tutela ſemper eſſe conveniat: prout immediatè prænotatum eſt.

ANIMADverdendum tamen eſt, quod ſi pater, ignobilis ſecundam uxorem duxerit, & bona pu-

Nobilis vel

impetrare, etiam ſi nõverit illor nulla privilegia

pillorum, à priore uxore relicta, dilapidare cæperit: hoc casu tutela ejus cessabit, & in alterum transibit. Verumtamen pater Nobilis existens, etiam nepotum suorum (filio decedente) tutelam, & provisionē, tanquam caput principale, supportabit. Nec id prætermittendum est, Quòd si pupillorum mater, separata patrimonia, ipsam solam, & non maritum concernentia habuerit: mortuo marito (si etiam ad secundas nuptias se transtulerit) à tutela filiorū, vel filiarum, in ea parte mater excludi non debet, ex quo successio bonorum sit causa tutelarum: & ipsa censeatur esse, quæ debet filios & filias in hujusmodi bonis suis, post se relinquere successores & hæredes. VErumtamen, si filius fratrum gubernatores habeat, ad quos successio seu devolutio jurium, & bonorum paternorum, spectare videatur, curam & tutelam eorundem bonorum paternorum, frater propinquior, & non mater exercebit: sicuti de fratrum & consanguineorum tutela, infra clarius dicetur.

Si etiam Mater ad nuptias transtulerit, etiam secundo casu puero illi tutrix detur, non nisi elapsis admplius 7 annis & de gremio Matris excipi et ignari Debebunt

a aut praemiror 7 annos Tu

es q̃ haberitem

illiũ gubernatores

nt fuit matres

pillũ ad rerum

atrem ex eorum

nib̃ præstare te

nt et ordinare

ibus aut 7 annis

ati Tutoris Ordinem ad se recipi

si tberit facultatem.

DE SECUNDA TUTELA quæ Testamentaria appellatur.

TI-

CXIIII. TITUS.

AZ masodik Tutorsag mely Testamentom ſerint valonak mondatik, ez: Mikor az attya halalos agyaban fekſik, és apro neveletlen fiakat leanyokat hadna, és nem volna oly battya avagy ötse (kit az tutorsagnak gondgya visseleſſe illetne) avagy ha volna is, de azt altal latna, hogy idővel az ő jovait maganak kezdene foglalni és ragadozni, és igy ketseges Tutor fogna lenni, azon fiait, avagy leannyit, rokonsaginak, avagy vęrſerint valo attyafiainak, avagy gyakorta bizot baratinak is, tutorsaga avagy gondvisseleſe, alla hadgya testamentomban. Es ez tutorsag ala ſamlaltatnak nem czak az elő fiak leannyok: hanem meg az annya mehebe valok-is. Effele Testamentomnak penig mindenkor ereye és hellye vagyon: hanem ha az teſt ſerent valo attyafiak, avagy az tulaidon feleſege, tőrveny ſerint és igaz okbol, ellene mondana és fel bontanak: Miert hogy, az Testamentom ſerint valo tutorsagot ollyan ſemellyekre kel bizni, kik az mi hazank ſokkasa ſerint, az tutorsagnak gondviſſeleſere elegedendők.

TITUL' CXIIII.

SEcunda tutela dicitur Testamentaria, Dum videlicet pater in agone constitutus, & filios vel filias teneræ illegitimæq; ætatis existentes, & fratrem (cui onus tutelæ congrueret) aut non haberet: aut quidem haberet, sed illum ad bona sua diripienda aspiraturum, & ex eo suspectum Tutorem futurum esse considerans, filios suos, vel etiam filias, tutelæ defensionicq; cognatorum, aut consanguineorum, vel sæpe amicorum suorum submittit. Et hæc tutela, non solum ad filios, vel filias superstites: sed etiam ad posthumos & posthumas se extendit, quæ (nisi fratrum carnalium, vel uxoris legitima & justa præpediatur contradictione: & dummodo talibus personis, quæ ad tutelam, secundum consuetudinem patriæ nostræ, admitti consueverunt, testatio tutelæ fiat) semper tenet atq; valet.

Part. 2. Tit. 6.

AZ MASODIK TVtorsagrol, mely Testamentom ſerint valonak, mondatik.

CXIIII.

AZ HARMADIK Tutorsagrol, mely adatotnak mondatik.

CXV.

DE TERTIA TUTELA, quæ Dativa nuncupatur.

TITUL. CXV.

Patroni lingua Hunga: dicuntur. Az jobbagyoknak földes Vrok. Az Várossok ban az Birák és Tanátz.

TErtia tutela dicitur Dativa, quia datur à Principe, quæ etiam Principis & Patronorum tutela nuncupatur. Et habet fieri, quando tam Legitima, quàm etiam Teſtamentaria tutela deſinit & deficit, hoc eſt, ſi pater inteſtatus deceſſerit, & nec fratres, nec conſanguineos (quibus tutela competeret) poſt ſe reliquerit. Tutelæ datio ad Principem & patronum ſpectat. Quoniam deficientibus cunctis fratribus, qui vigore ſucceſsionis bonorum onus tutelę ſubirè debebant: mox hujuſmodi jus ſucceſsionis in Principem redundabit: qui tanquam legitimus & verus ipſorum orphanorum & pupillorum ſucceſſor ac patronus, de tutela ipſorum providere conſuevit, & de facto, ex ſuſcepti regiminis ſui officio, ſubvenire debet.

Alia lectio: ꝙ Patronus eſt omnium Pupillorú ꝛc. ſtat.

aut. 1 Tit. 125.

UBI ſciendum, quòd Princeps ipſe noſter, præmiſsis ſic ſtantibus, tales Tutores Orphanis & pupillis dare deſignareq; debet, quos intellexerit, ad bona & jura illorum poſſeſsionaria non aſpirare: & in eo comitatu habitare, vbi orphani quoqué ipſi reſidentiam perſonalem habent: Et quòd de alienatione, vel dilapi-

CXV. TIT:

AZ harmadik Tutorſag az, mellyet az Fejedelem ſokot adni: az Fejedelem penig, és az Patronus, akor ad Tutort, mikor ſem tőrveny ſerint valo, ſem Teſtamentom ſerint valo tutor nintſen, az az, mikor az attyok Teſtamentom tetelnelkúl hal meg, és ſem attyafiat, ſem oly rockonſagot (kit az Tutorſag illetne) nem hagy utanna. Mert mikor valakinek attyafiai nintſenek, kiket illetne az tutorſagnak gondviſſeleſſe, az ſucceſsionak ereje ſerint: ottan annak igaſſaga az Fejedelemre ſaal: ki ugy mint tőrveny ſerint, az arvaknak igaz ſucceſſora, őröckeſſe, és fő oltalmazoja, az tutorſagra valo valaſztaſra gondot ſokot viſelni, és minden okvetetlen, Iſtentől rea bizot tiſzti ſerint, tartozik az Arvak fogyatkozaſanak eleit venni.

It illik ezt-is tudni, hogy az mi Fejedelmúnk az meg mondot dolog igy leven, oly Tutorokat tartozik az Arvaknak adni és valaſztani, az kiket bizonyoſſon meg ertet, hogy oly meg hit emberek, az kik az arvaknak jovait és joſagit magoknak nem kevannyak: és hogy abban az Varmegyeben laknak, azhol az Arvaknak-is ſemellyek ſerint, lakaſſok vagyon: Es hogy ne legyen felő, hogy

hogy az arvak jovait elidegenitſek, és eltekozollyak effele Tutorok.

Effele valaſztot Tutoroknak tiſtek penig ez, hogy vagy az Varmegye Iſpanok előt, vagy az vice Iſpanok előt, hogy ha lehetſeges: Avagy penig egy avagy ket Nemes Birak előt, ázon Varmegyeben, az hol az Arvak laknak. Avagy hogy ha az jok és az joſag bő és ſok volna, és kúlőmb kúlőmb Varmegyekben volna, ez Orſag Birai kőſſűl eggyik előt, vagy penig kepebeli embere előt (az mint az joſagnak allapattya és mi volta kevannya) az arvaknak minden jovokrol és joſagokrol Inventariomot és Regeſtomot czinalyanak, az az, mindeneket ſorgalmatoſſon fel irataſſanak. Hogy igy az tutorſagnak ideje el telven, minden fel irt jokrol, és valamit kezekhez ſamlaltak volna, és meg az joſagnak haſznarolis, igaz ſámot adhaſſanak. Mert ha valamit oknelkúl és modnelkúl attak ki, az Arvaknak jovaiban, mihelt fel nevekednek, az Tutorok tartoznak, az arvakat karokrol meg elegiteni: és nem czak azok az Tutorok tartoznak ſámadaſſal, kiket az Fejedelem rendel, hanem mind az Tőrveny ſerint valok, mind penig az Teſtamentomos tutorok, az fellyúl meg irt ſám adaſra kőteleſek.

Hogy

dilapidatione bonorum eorundem pupillorum, per ipſos Tutores faciendam, non timeatur.

DEbent autem hujuſmodi Dativi Tutores, coram Comite, vel vice comite, ſi fieri poterit: aliter autem coram uno, aut duobus judicibus Nobilium illius comitatus, in quo (ut præfertur) pupilli ipſi habitare dignoſcuntur. Vel ſi bona & jura poſſeſsionaria eorum, multa & magna, in diverſiſq; comitatibus ſita fuerint & poſita, Coram uno ex judicibus Regni ordinariis, vel eorum vices gerentibus, (prout videlicet bonorum ac jurium ipſorum poſſeſsionariorum qualitas & conditio requirit) ſuper omnibus rebus, & bonis ipſorum orphanorum Inventarium & Regeſtum facere, Vt expleta tutela, de omnibus rebus inventis, & manibus eorum aſsignatis, & de fructibus quoq; bonorum, tempore medio perceptis, congruam rationem reddere queant. Quoniam de malé diſpenſatis, orphanis illis, jam legitimam ætatem agentibus, Tutores ipſi ſatisfacere tenentur: & non ſolum Dativi, verum etiam Legitimi ac Teſtamentarij Tutores, ad præmiſſa facienda pariter obligantur.

Tutores ſolvat. que dilapida.

QUOD

QUOD autem impuberes, seu illegitimæ ætatis pupilli, & orphani, sub tutela esse debeant, Naturali juri rationiq; consonum & conveniens videtur: ut illi, qui propter imperfectam ætatem sese defendere nequeunt, aliorum tutela defensioneq; gubernentur. Item animadvertę jam annos legitimæ ætatis adtigerint, tandem poterint se dederint vi directionem Regiæ Mtis commendare.

Hogy peniglen az neveletlen és elegtelen Iffiatzkaknak, és arvaknak, bizonyos tutorsag allat kellesek lenniek, az Termeßet és okkossagnak tőrveny. etől vagyon és alku: hogy azok, kik erőtlen, elegtelen idejek miatt magokat meg nem oltalmazhattyak, mas emberek oltalma, gondvisseleše és tutorsaga alat, vissélteššenek.

QUALITER VIRILIS, & qualiter Fœminei sexus fratres in tutela succedant.

TITUL' CXVI.

SED ut præmissa clarius innotescant, Sciendum est, quòd quia onus tutelæ, eo ordine defertur & notatur, quo bonorum successio, seu jurium possessionariorum devolutio. Deficientibus igitur, & non existentibus testamentariis tutoribus: ad fratres, & consanguineos defuncti hominis, in quos videlicet (eo hæredibus deficiente) bona sua devolui deberent, tutela pupillorum defertur & derivatur.

FRAternalis autem propagatio, duplicem per lineam, virilem scilicet & fœmineam, descendere consuevit. Fratres itaq;, per lineam virilis

AZ TUTORSAG hoz mikor legyenek közelbek, az ferfiui agrol valo attyafiak, és az leany agrol valokra mikor Fályon.

CXVI. TITU.

DE hogy az Tutorsag dolgat világosban meg ertsük, tudnunk kel, hogy azokat az Semelyeket illeti, és az Ferint adatik az kikre kellene az meg holt embernek joßaga birodalmanak és tulaidonsaganak Fallani. Ha azert Testamentum Ferint valo tutorok nem leßnek: tehat az meg holt embernek Attyafiaira, és vęr Ferint valo rokonysagira, az kikre (ha tellyesseggel magva Fakadna is) az joßag jővendőben Falhatna, kel bizni és adni.

Az attyafiak penig ket agrol Foktak gyarapodni, ferfiui és leany aghrol. Az ferfiui agrol ezokaert az kik vadnak (kik ferfiui agbeli attyafiaknak mondatnak) azok jarnak elől, az tutorsagnak visseleseben, minden egyeb leany agrol valo vęr Ferint valo rokonsag előtt is (kik leany agrol valo attyafiaknak mondatnak) és előFerist azokat illeti: Es ez leany agrol valo attyafiak, kűlőmben sem viselhetnek tutorsagot, hanem ha az ferfiui agrol tellyesseggel el fottak volna az attyafiak: Es akkor-is kűlőmben rejajok nem bizzak, hanem ha az arvak jovai és az joßag nyilvan mind ferfiui-ś mind penig leany agat illetne, és idővel arra-is Falhatna. Mert mikor ketelkednek az joßagnak Fallasa felől (tudnia illik, hogy ha mind az ket agat illetje, avagy penig egyedúl czak az ferfiui agra Faal:) akkor az leany agrol valokat (ha à ferfiui agrol nem volnanak-is) az tutorsag melle nem ereßtik, rejajok sem bizzak: hogy az arvak joßaganak birodalmat és Urasagat, az tutorsagnak Fine alat, magoknak tulaidonitani ne lattalsanak. Kiert ez dologban is, inkab idegen Tutort kerhetni az Fejedelemtől.

MIKOR AZ JOSZAG mind az ket agat illeti, mit kel műelni, az Tutorsag felől.

CXVII.

rilis sexus descendentes, (qui & agnati nominantur) semper consanguineis, & fratribus, muliebris sexus, (qui etiam cognati dicuntur) in tutela subeunda præferuntur: & isti fœminei sexus cognati, non aliter, nisi deficientibus per omnia fratribus virilis sexus, sive agnatis, ad tutelam exercendam admittuntur. Et tunc quoq; non aliter, nisi bona & jura possessionaria pupillorum, & orphanorum, utrumq; sexum, virilem scilicet & fœmineum, apertè concernere, manifestèq; sequi dignoscantur. Nam, si de bonorum & jurium possessionariorum successione, atq; devolutione (utrum scilicet illa utriq; sexui deserviant, vel certè sexum solummodo masculinum concernant) dubitatur: tunc cognati ipsi (etiam agnatis non extantibus) ad tutelam non admittuntur: ne bonorum ipsorum orphanorum dominium, & possessionem, sub hujusmodi tutelæ colore, pro se vendicare videantur. Unde in hoc quoq; casu Dativi magis Tutores à Principe postulantur.

QUID, SI IURA POSsessionaria utrunq; sexum concernant, de tutela faciendum sit.

TITUL' CXVII.

ADvertendum tamen eſt, quòd ſi jura poſſeſſionaria pupillorum utrumq; ſexum apertè ſequuntur, hoc eſt, ſi etiam fœminei ſexus homines, in illis juribus poſſeſſionariis, vivente adhuc orphanorum ipſorum patre, reale Dominium habuerint: tunc de tutela gerenda diſtinguendum erit. Aut enim agnati & cognati, unius & ejuſdem ſunt ætatis: aut annis & ætate inter ſe differunt. Si ejuſdem ætatis & tutelæ capaces fuerint, hoc eſt, viginti quatuor annorum extiterint: tunc agnati, (prout immediatè præmiſſum eſt) tutelam ipſam gerere debebunt. Si tamen cognati majores, & agnati, minores annis fuerint: interea temporis, quoadusq; agnati tutelæ capaces erunt, cognati ſunt ad tutelam gerendam admittendi. Licet poſt tempus legitimæ ætatis, etiam infra perfectam puerorum ætatem, viginti quatuor annos, modo antelato repræſentantem, plerosq; fratrum, & agnatorum, ad tutelam deputatos fuiſſe recolimus: In caſu præcipuè, quo matrem orphanorum ad ſecundas nuptias tranſiſſe, & per hoc bona eorum deſolationi, ſubjacuiſſe comperimus: & ejuſcemodi quoq; tutela in caſu præmiſſo tenetur.

CXVII. TIT:

VIgyazni kel azert, hogy ha az arvaknak joſaga, mind az ket agat nyilvan illeti, az az, hogy ha az aſſonyi agrol valok, azokban az joſagokban, még az arvaknak attyok elteben, is, nyilvan valo Uraſagok és birodalmok volt: Tehat az Tutorſag viſſeleſről illyen kűlőmbſeg vagyon. Mert avagy az ket agrol valo atyafiak avagy egy idejűek: avagy űdővel egymaſtol kűlőmbőznek. Ha egy idejűek és huſon negy eſtendőſsek, és az tutorſagra elegedendők: tehat az attyai agrol valo attyafiaknak kelletik az tutorſagot viſſelni: Ha penig az fiui ág kiſſeb, és az leany agrol valok nagyob idejűek: tehat addeg, az mig az fiui agrol valok fel nevekedven, és az tutorſagnak viſeleſſere elegſegeſſek leſznek, az leany agrol valokat-is az tutorſagnak gondgya viſeleſere elő veſsik. Iollehet emlekzűnk arrol, hogy neha az ferfiui agbol valo attyafiakra, az tőrveny ſierint valo idejeket meg érven, attak az tutorſagot, meg allapadot idejét, ugy mint, mikor az huſon negy eſtendőt meg el ſem ertek volna-is. Főkepen, olykort, mikor az arvaknak az anyok, mas ferhez ment, ki miat az joſag el kezdet puſztulni: és ez illyen tutorſag, ez meg

meg mondot dologban meg maradhat.

Ezt penig mindenkoron igy ertsűk, az ket agrol ugy mint, ferſiui és leanyi agrol valo attyafiakrol, hogy az meg irt mod ſierint, az tutorſagnak terhe és gondgya-viſſeleſſe, azokat illeti, az kik az arvaknak, az vérſegnek lineajan leg közelb valo vérek, és idővel-is nagyobbak.

Qui consanguinitatis propinquior erit onus tutelæ portabit, ex ut[illegible] modo ante dicto.

Intelligendum tamen ſemper eſt, tam de agnatis, quam etiam cognatis, hoc eſt fratribus virilis & fœminei ſexus, modo præhabito, onus & exercitium tutelæ, qui in gradu lineæ conſanguinitatis propinquiores orphanis, & proximiores, annisqué & ætate majores eſſe dignoſcuntur.

MI LEGYEN AZ Agnatio és Cognatio, az az, az Fiu agrol, és leany agrol valo rokonſag.

CXVIII. TIT:

EZ-is rővideden tudáſſunkra legyen, hogy ez ige *Agnatio* nem termeſet ſierint valo nev, hanem polgari ſokas ſierint valo nev és az Varoſsi tőrvenyből formaltatot, az termeſet ſierint valo verſegnek kűlőmbſegere: hogy ez altal az fiaknak és leanyoknak eredetinek kűlőmbſege kiteſſek. Melyből nyilvan meg tetzik, hogy mindenek, kik *Agnatuſſok*, ugyan azok *Cognatuſſok-is*, az az, attyafiaſſok: De nem viſontag. Mert az Nemnek az feje az *Agnatio*, az tagjai penig az *Cognatio*: Noha az *Cognationak* neve is, az közenſeges rokonſagnak neve: Mely mind

QUID SIT AGNATIO, & Cognatio, vel agnatus & cognatus.

TITUL' CXVIII.

VBI breviter ſciendum eſt, quòd hoc nomen Agnationis non eſt naturale, ſed civile nomen: & inventum eſt jure civili, ad differentiam naturalis Cognationis: ut per hoc diverſitas originis maſculorum, & fœminarum diſtingueretur. Ex quo claret, quòd omnes, qui ſunt Agnati, ſunt etiam Cognati: ſed non è converſo. Quoniam Agnatio, ſpecies eſt Cognationis: Cognatio verò generale nomen eſt: tam ad maſculos, quam fœminas pertinens. Quamvis Agnatio (ſicut

prætactum eſt) virilis duntaxat, & cognatio fœminei ſexus homines, hoc in loco deſignat.

UTRUM TESTAMENtaria tuitio, deſtruat legitimam : Et è converſo.

TITUL' CXIX.

SED quæſtio ſuboritur : Utrum Teſtamentaria tutela, adimat Legitimam : vel è contra, Legitima Teſtamentariam. Dicendum, quod Teſtamentaria ritè, bonoq; modo, & illis perſonis, quæ ad tutelam de jure admittuntur, facta, aufert ſæpe Legitimam : ſed non ſemper. PRO cujus lucidiori notitia & intelligentia, advertendum eſt, Quòd ſi pater (etiam ſui juris exiſtens) filios ſuos impuberes, & teneræ ætatis, talibus perſonis, quæ perjuri, vel publici aucarij, patria lingua, Ludas, nuncupati : aut aliter infames, ſive proſcripti eſſent : vel notam infidelitatis quovis modo in-

Par: 2. T. 30.

curmind az fiakhoz, mind az le annyokhoz illik. De it ez hellyen, az *Agnatio*, czak az fiui agrol valo rokonſagbeli embereket jedzi : az *Cognatio* kedig, annyai agrol valokat.

AZ TESTAMENtum ſerint valo Tutorſag, meg alhate ? az tőrveny ſerint valo Tutorſag ellen : Es Viſſontag.

CXIX. TIT:

DE it egy kerdes tamad, tudni illik, hogy az Téſtamentom ſerint valo Tutorſag, az tőrveny ſerint valo Tutorſagot : auagy vizontag, az tőrveny ſerint valo Tutorſag veſſie el ? az Teſtamentom ſerint valo Tutorſagot, Melyre azt mondgyuk, hogy az Teſtamentom ſerint valo Tutorſag, mellyet meltan és jo moddal, és azokra az ſemelyekre biztak, az kiket az tőrveny az tutorſag viſſeleſe melle botſat, gyakorta az tőrveny ſerint valot el veſi : de nem mindenkor. Mely dolognak nyilvabban valo meg erteſeert, vegyük eſúnkben, Hogy ha az Atya (magaval ſabad leven-is) az ő neveletlan gyenge fiait, affele ſemelyeknek, hadna Teſtamentomban, kik hiti ſegettek, és nyilvan valo hamis hűtuek, magyarul kit Ludaſnak mondnak : avagy az kik gonoz hitben

hitben neuben forgonanak, és tiſteſſege veſtettek avagy leveleſſek volnanak : avagy peniglen hitetlenſegnek notajaban eſtek volna (meg ha az fiui agrol valo attyafiak volnanak-is :) Mert az ő gonoz hirek nevek, és hitlenſeg mia, az tőrveny ſerint valo igaſſag mellől, mely őtet illethette volna, el eſtek : azert az tutorſagnak gondgya viſſeleſſe melle, az tőb attyafiaknak karokra, kik utannok kővetkeznek, nem botſatatnak.

Azonkepen, ha az Attya az ő leannyit (fiai nem leven) valamely leany agon valo rokonak Teſtamentomaban tutorſaga ala hadgya ; Ennek-is az ő tutorſaga, az ferfiui agbol valoknak és oſtozo attyafiaknak, kikre valaha ſallani kellene az joſagnak, karokra, és nyilvan valo veſedelmekre, meg nem alhat, meg ſem engettetik : Hogy effele ſin alat valo tutorſag miat, az attyafiak igaſſagokban meg ne fogyatkozzanak. Mert gyakorta, az Attya latvan, hogy fiu magzati nem maradnak az ő leannyi hoz valo ſerelmeből : nem czak ollyan tutorſagnak neve allat de meg egyebfele ſin alat is, igyekezik azokat őrőkeſſekke tennie, azoknak az attyafiaknak, kikre meg ez utan ſallani kellene az joſagnak, nyilvan valo akadalyokra. VISZONTAG is penig, mikor az Attya eſeben

curriſſent (ſi etiam per virilis ſexus lineam de parentela-ſua deſcendiſſent) tutandos committeret : quia per eorum hujuſmodi infamiam & notam, à jure ſucceſſionis decideruntt : ad tutelam, in præjudicium fratrum, de jure ſuccedere debentium, non admittuntur.

Similiter, ſi pater filias ſuas (non exiſtentibus filiis) Cognatorum cuipiam in Teſtamento ſubmitteret defendendas : hujus quoq; tutela in præjudicium, & periclitationem jurium Agnatorum, ſeu fratrum condiviſionalium, & in bonis ſuis, ritè ſuccedentium, facta, non tenet, nec admittenda cenſetur : Ne ſub colore ejuſcemodi tutelæ, fratres ipſi, juſtis eorum juribus fraudari digno ſcantur. Sæpe namq; pater, filiis orbatum ſecernens, amore filiarum captus : ne dum per tutelam, verum etiam aliis exquiſitis coloribus, & titulis in bonis ſuis, illas in fratrum ſuccedentium præjudicium hæreditare nititur. ECONTRARIO verò, ubi pater fratrum, ſive Agna-

torum ſuorum quempiam ad bona ſua, novæ diviſionis, vel alio titulo & colore aſpirare, vel de facto lites illum inde ſuſcitare cognoverit: non obſtante ſucceſsionis, & conſequenter legitimæ tutelæ jure, filios ſuos, cui maluerit, protegendos teſtando committere poterit: Non tamen Cognatis; ob rationem, ſuperius prædeclaratam: Niſi fortè bona & jura poſſeſsionaria utrunque ſexum manifeſtè ſequantur atq; concernant. Nam hoc caſu, etiam Cognatis ſuis, pupillos & filios ſuos tutandos ſubmittendi habet poteſtatem.

DUO COROLLARIA notanda, de ſucceſsione Tutoria.

TITUL' CXX.

EX præmiſsis itaq;, duo corollaria ſubinferuntur. PRIMVM quidem, quòd Tutores Teſtamentarij, ritè conſtituti, cæteris tutoribus, videlicet Legitimis, & Dativis, præferentur: ita ut primò Teſtamentarij, deinde Legitimi, & ultimo loco Dativi, ad tutelam exercendam admittuntur. COROLlarium ſecundum, Quod quia tutela ſecundum bonorum (ſicuti jam prædeclaratum eſt) devolutionem defertur: ideo etiam fratres adoptivi, ad quos bona & jura poſſeſsionaria cujuſpiam, virtutæ alicujus contractus & Regij conſenſus derivanda ſunt, eo in ſemine maſculino deficiente, & filias habente gerendam ad tutelam, tanquam agnati, ritè ſuccedunt & admittuntur, cognatorum quorumcunq; jure vel tutela non obſtante. cinm legitimoꝝ Tutoꝝ, ſi ſupereſſunt, Tutor. Teſtamentarior debre Filjoꝝ, niſi legitima et ꝺeꝺent eauſa ſubſiſtente non poſſt.

ben veſi, hogy az ő attyafiai kőzzűl valamellyik, bator ugyan fiu agbol valo legyen-is, az ő joſagat ſomjuhozza, és àval hogy vagy uy oſlaſt kevanna, avagy egyeb uton és ſin alat valo fogáſſokkal igyekezik ellene pert tamaſtani, és azt maganak foglalni: ſemmit nekie nem haſnalvan, az tőrveny ſerint valo igazſaga az tutorſaghoz: az attya ſabadon à kinek akarja, annak hadhattya magzatit teſtamentomban: De nem az leany agrol valo attyafiaknak: az fellyűl meg mondot okokert: Hanem ha nyilvan az joſag mind az ket aghbelieket illeti. Mert illy dologban, az leany agrol valo attyafiaknak-is, hogy arvainak gondgyokot viſſellyek, ſabadon el hadhattya.

EMLEKEZETRE valo ket Cikkel, az tutorſagnak fel veteleről.

CXX. TITU.

EZ fellyűl meg mondot dolgokrol, ket Cikkelt vegyűnk eſűnkben. Előſer, hogy az Teſtamentom ſerint valo tutorok, kiket jo modgyaval hadnak, az tőb tutoroknal, tudni illik, az tőrveny ſerint valoknal, és az kiket arra rendelnek, meltoſagosbak: ugy hogy előſer, az Teſtamentom ſerint valok, az utan az tőrveny ſerint valok, és utoljor az rendelt tutorok, viſelhetnek tutorſagot. Az maſodik Cikkel ez, miert hogy az tutorſag (az mint meg vagyon mondva) az joſagnak ſalaſſa utan jar: azert męg az fogadot attyafiak is, kikre valakinek joſaga, valami kőteſnek, az az, fiava, vagy attyafiava valo fogadaſnak erejevel, es Kiralyi Conſenſuſſaval, ſallana, fiui agban meg fogyatkozvan, de leanyi azert leven, az tutorſagnak gondgya-viſſeleſſere elő botſattyak, és rea-is ereſtik, ſinten mint az ferſiui agrol valo attyafiakat, az leany agrol valo attyafiaknak igaſſaga az tutorſaghoz, azoknak ſemmit nem arthatvan.

AZ FELE DOLGOKrol, mellyekben az attyafiaknak az Tutorſag nem engettetik.

CXXI. TIT:

TOvabba ezt-is tudnunk kel, hogy kivaltképen negy rendbeli igyekvadnak, mellyekert az ferſiui agrol valo attyafiaknak-is, ſem vęr ſerint, ſem teſt, ſem egy mehbeli, avagy egy oſlaſſon valoknak-is, az Tutorſagot viſſelni nem engedik.

ELSŐ, mikor valamellyik fejet, és joſagat el veſti: mint azok

DE CASIBUS IN QUIbus Fratres ad tutelam non admittuntur.

TITUL' CXXI.

SCIendum ulterius, quòd quatuor ſunt præcipuè caſus, in quibus agnati, ſeu fratres, ſive carnales, ſive uterini, ſive condiviſionales, ad tutelam ſubeundam non admittuntur.

PRIMVS, quando fratrum quiſpiam caput ſuum & bona ſua amittit:

amittit: prout ſunt qui in ſententia capitali convincuntur. Quamdiu enim frater ipſe, gravamini & oneri hujuſmodi ſententiæ ſubjectus fuerit, tutelam exercere non permittitur.

SECUNDUS caſus, ſi villam (quæ ad ſucceſsionem fraternam mutuò pertinebat) ſine rationabili & evidenti cauſa, vendendo, vel aliter à ſe alienando amiſerit. Si etiam per hoc libertatem capitis retinuerit: tunc tutelæ officium amittitur. Nam etiam de dilapidandis & alienandis orphanorum ac pupillorum bonis, præſumptio pariter, & ſuſpitio de illo per hoc habetur.

TERTIUS caſus eſt, Si quis fratrum, ſive agnatorum, alieno juri, hoc eſt poteſtati, ſe ſubjecerit, vel ſubjici permiſerit. Qui enim juris ſui non eſt: alterius tutelam gerere non poteſt.

QUARTUS caſus, Quando quis notam infidelitatis incurrit, aut de perjurio convictus, vel aliter infamis effectus ſive proſcriptus fuerit. Prout enim exinde à jure ſucceſsionis cecidit; ita per hoc tutela quoq; deperiit.

azok, kik fejeken jobagokon maradnak: Mert valameddiglen az attyafiunak az Sententia fejen lesen, tutorſagot nem viſſelhet.

MASODIK, ha elegedendő és nyilvan valo ok nelkúl oly falut idegenit el, mely egy maſra ſallando volna, Meg ha feje valtſagaban atta volna is: tehat az tutorſagnak tiſztit nem viſſelheti. Mert ketſeg fęr hozzaja, hogy az arvak jobagat-is el veſztegetne.

HARMADIK, ha az attyafiak kőzzúl valo magaval nem ſabad, hanem mas hatalma ala vetette magat, avagy engedte magat vetnie. Mert az ki magaval nem ſabad maſnak tutorſagat ſem viſſelheti.

NEGYEDIK, ha hitlenſegben eſſet, vagy hamis hútúnek talaltatot, vagy egyebkent tiſteſſege veſtet, avagy ſamki vetet. Mert mikepen ő, az jobagnak idővel rea valo ſallaſſa mellől el eſſet: azonkepen ennek mi atta az Tutorſagot-is el veſztette.

HANY KEPPEN mentethetik magokat az Tutorok, az Tutorſagnak terhetől?

CXXII. TITUS.

TOvabba ezt-is jedzúk meg: Hogy kivaltkepen, az ollyan tutorſagtol, az mellyet az Fejedelem és az Patronuſſok ſoktak adni (ha akarja) ember ſok kepen mentheti és oltalmazhattya meg magat.

ELSŐBEN, Gyermekinek ſokſagaval, Es az lako hellynek meſſeſegevel. Mivel hogy ſok fele dolognak gondviſſeleſere nem erkezhetik.

MASODSZOR, ha ſok falujok vagyon, és kúlőmb, kúlőmb Varmegyeben.

HARMADSZOR, Az Fejedelmeknek ſúntelen valo hadak miat, miert hogy vitezlő ferfiak, és vitezſeggel ſoktak kenyereket enni.

NEGYEDSZER, ha az kőzőnſeges ſolgalatban, és az Fejedelem dolgaiban leſen fogla latos, az mint vadnak az Cancellariuſok, Oratorok, és kúlső Orſagra valo kővetſegre kiket valaſtnak, az Itilő meſterek, Udvarbirak, az Iővedelmeknek be ſolgaltatoi, és az penznek és egyebfele eggyet maſſoknak komorniki, és egyeb haſonlatos tiſteknek viſſelői.

ÓTED-

QUOT MODIS POSſint excuſari Tutores ab onere tuitionis.

TITUL' CXXII.

NOtandum deinde, quòd Tutores, & preſertim Dativi, multis modis ab onere tutelæ ſeſe excuſare poſſunt.

PRIMO, propter filiorum multitudinem, & loci diſtantiam. Quia variis negociis incumbere nequeunt.

SECVNDO, propter villarum ſeu poſſeſsionum, in diverſis locis & comitatibus adjacentium multitudinem.

ITEM, 3. propter continua bella Principum, ſi fuerint milites, actu & opere militiam exercentes.

ITEM, 4. propter ſervitium Reipublicæ, & expeditionem negociorum Principum, prout ſunt Cancellarij, Oratores, extra regnum delegati, Magiſtri Prothonotarij, Proviſores curiarum, Adminiſtratores proventuum, Diſpenſatores rerum & pecuniarum, & alij conſimilia officia gerentes.

ITEM, 5. propter insanabilem & incurabilem infirmitatem.

ITEM, 6. Sæpe etiam ob literarum inscientiam.

ITEM, 7. propter capitalem inimicitiam, quam habuerunt adversus patrem pupillorum, Et itidem habent contra pupillos.

ITEM, 8. propter senium, quando videlicet sunt ultra sexaginta annos.

ITEM, 9. dum imperfectæ ætatis, seu minores viginti quatuor annis fuerint, ab oneribus tutelarum gerendis, sese (si volunt) excusare poterunt.

ŐTŐDSZŐR, ha gyogyulhatatlan betegségben vadnak.

HATODSZOR, ha iraſt nem tudnak.

HETEDSZER, ha fő halalos ellenségi, és gonoſz akaroi voltanak az arvak attyanak, és az arvaknak is.

NYOLTZADSZOR, Az vénség miat, mikor tudni illik az hatvan eſtendőt idejekkel meg haladtak.

KILENTZEDSZER, mikor még igen iffiak, és meg az huſon negyedik eſtendőt el nem ertek.

QUOD TUTORES FIdeliter tenentur gerere officium tutelæ: Et quot modis fiant ſuſpecti.

TITUL. CXXIII.

1 cauſis facſi Tutia concernentibꝫ am Ruſticana atſtatis admittitꝫ & amputandam ſpenſationem Tutratꝫ malè & lenè adminiſtram ſuſſe

CONſiderandum demum eſt, quòd Tutores fideliter & probè debent, tenenturq; gerere pupillorum tutelam. Nam aliter, ſi comperti fuerint in ſuſpitione, maleq; & ſiniſtrè tutelam geſſerint: non ſolum removentur ab officio & adminiſtratione tutelæ: verum inſuper, (ſi in rebus ac bonis pupilli temporalibus ſuſpecti deprehenſi & agniti fuerint) ad duplum reddendum pupillo condemnantur. Si autem in perſonam pupilli, vel cauſam ejus, prætextu jurium ſuorum poſſeſſionariorum motam, contrariè infideliterq; egiſſe comperti extiterint: infamia ſempiterna inde ſequi debebit. De damnis præterea, per hoc illatis, ad duplum (ut præfertur) reddendum, ſunt compellendi.

TUTORES autem reddunturſiuntq; ſuſpecti, pluribus de cauſis.

PRIMO, ſi bona eorum propria ſtultè conſumunt.

SECUNDO, ſi pupillis neceſſaria vitæ, victum ſcilicet & amictum debité non adminiſtrant.

ITEM, 3. ſi nulla exigente cauſa rationabili, ipſos pupillos malè tractant.

ITEM, 4. ſi illis bonis moribus non erudiunt: vel ipſi Tutores malorum morum exiſtant.

ITEM, 5. ſi ſunt nimium pauperes.

ITEM, 6. ſi fuerint capitales inimici patris pupillorum: aút eo decedente, ſunt jam vel eſſe volunt ſolis pupillis hoſtes manifeſti.

ITEM, 7. ſi timetur, quòd ad bona pupillorum, ſibi ipſis vendi-

HOGY AZ TUTOrok hiven tartozzak, az tutorſagnak tiſztit viſelni: Es hanykepen teſik magokat ketſegeſſe.

CXXIII. TIT:

EZt-is jol meg kel gondolnunk, hogy az Tutorok tartoznak ával hogy hiven és igazan viſellyek az arvaknak tutorſagat. Mert ha ezen kűvűl, ketſeg kezd hozzajok ferni, hogy gonoſul és nem hűven viſeltek volna: nem czak az tutorſagbol vetik ki: hanem annak felette (ha az arvak jovaiban és joſagokban ketſegben talaltatnak) ket annyit kel errette fizetniek. Ha penig az arvat ſemellyeben bantottak meg, vagy joſagarol valo perit, alnakul és czalardul forgattak, viſeltek: őrőkke tiſztesſege veſztettek leſznek erette: Es az karnak ket annyi fizetéſen maradnak.

Leſznek penig az Tutorok ketſegben ſok kepen:

ELŐSZER, ha magok jovait és joſagit bolondul meg emeſztik és el veſztegetik.

MASODSZOR, hogy ha az Arvaknak, eletre valo ſűkſegeket, mind etelből ruhazatbol meltot, ki nem ſolgaltattyak.

HARMADSZOR, ha az arvakat ok nelkűl, rongallyák, és gonoſul tarttyak.

NEGYEDSZER, ha őket jo és tőkkelletes erkőltſre nem tanittyak: avagy az Tutorok ő magok roſz erkőltſűek.

ŐTEDSZER, ha felette ſegenyek.

HATODSZOR, ha az Arvak attyanak halalos ellenſegi voltanak: avagy az meg halvá, az arvaknak akarnak jővendebē nyilvan valoellenſegi lenni.

HETEDSZER, ha felő, hogy az arvak joſagara vágyodnak,

dicanda aſpirant, & ea pro ſe uſurpare contendunt.

QUALITER TUTO. res accuſari poſsint. Et de pupillis furioſis.

TITUL' CXXIIII.

CÆterum advertendum eſt quòd hujuſmodi Tutores, ſive Teſtamentarij, ſive alterius generis exiſtant, ſuper præmiſſa ſuſpitione, hoc eſt de crimine malæ diſpenſationis & dilapidationis rerũ & bonorum orphanorum, omnes indifferenter, ſive ſint viri, ſive mulieres, extranei, conſanguinei, & affines, accuſare poſſunt: ſi ob pietatis cauſam id faciunt. Pupilli tamen, illegitimæ ætatis per ſe Tutores ſuos accuſare nequeunt. Verùm adveniente transactaq; legitima ipſa ætate, ubi ſcilicet lites jam gerere & inſtituere poterunt, ſi orphani ſanæ mentis fuerint, curatores ſuos, ex conſilio proximorum ſuorum accuſare poſſunt. UBI ſciendum, quòd poſtquam filij legitimæ ætatis annos tranſegerint: invitis, & non conſentientibus eiſdem, patres eorum Tutores illis in Teſtamento ſubſtituere non poſſunt:

art. 1. Tit. III.

12 anno

Extra ôer terminos d. coram Matte Re a, tam adſoe, ut b admin ſtratione tutelæ propter cauſ & præmiſſab ætãte, quam etiam & reddendam ratio em Tutelæ.

AZ TUTOROKAT mikepen vadolhattyak. Es az eßtelen arvakrol.

CXXIIII. TIT:

TOvabba ezt kel meg erteni, hogy effele Tutorok, akar Teſtamentom ßerint valok, akar penig mas felek legyenek, az fellyúl meg irt ketſegert, az az, gonoz gondviſſeleſekert, és az arvak marhajanak és joßaginak el tekozlaſſaert, minden, ßemely valogataſnelkúl, akar ferfiak, akar aßßonynepek, akar idegenek, akar attyafiak és Sogorok, ßabadon vadolhattya ők̃et, czak hogy ezt kegyes indulatbol czelekedgyek. De az arvak ő magok neveletlenkorokban nem vadolhattyak. De ha fel nevekednek̃, és az tőrveny ßerint valo idejeket el erven, akkor mikor immar pőrt indithatnak, hogy ha az illyen arvak tellyes eßúek leßnek, az ő gondviſſelőit, attyokfiainak tanatſabol ßabadon vadolhattyak. Holot ezt is tudgyuk meg, hogy az arvak, minek utanna tőrveny ßerent valo időre, és emberkorba jutnak: akkarattyok ellen, és ha ők nem kivannyak, az attyok Teſtamentom ßerint, Tutorokat nekiek nem hagyhat:

hagyhat: mivel hogy immaron annyi idejúek, hogy az tőrvenek folyaſſa ßerint, magokat meg oltalmazhattyak.

Ahul penig az fiak akarjak, és kevannyak, az ő tőrveny ßerint valo idejeknek utanna, az ő ßúlejek nekik tutorokat adhatnak. de azokat immar nem Tutoroknak, hanem inkab Curatoroknak, az az, gondviſſelőknek mondhattyuk: Mert az Tutorokat gyermestkeknek, és olyanoknak kik nem kivannyak; az Curatorokat penig ő̃rőg fel ſerdült iffiaknak, és kik azokat kivannyak, ßoktak rendelni. Ezeket-is ugy, hogy ha azok, az kik kevannyak, tellyes eßűek leßnek. Mert egyebkent, ha az fiak, elmejekben meg fogyatkoztanak és balgatagok, avagy havaſok, avagy eßnelkúl ßúkelkedők, meg az tőrveny ßerent valo idejek utan-is: az Teſtamentom ßerint valo tutoroknak, avagy azok nem leven, attyokfiainak ferfiu agbol valoknak: és azokis el fogyvan, az Fejedelemtől kel Tutort kerni, avagy netalam az Orßag Birai tőrveny ßerint neveznek kit illeſſen az Tutorſag, és ezeknek tutorſagok ala leßnek rendeltetve: mert ezeknek gondviſeleſek alat leßnek minden jovokkal, és joßagokkal.

Mely Tutorok, ßúkſeges ügyőkben, kivaltkepen az arvaknak taplalaſara valo dolgokban, az arvaknak terheket és felőlek

ſunt: Cum illius ſint jam ætatis, ut ſe proceſſu juris defendere queant.

UBI autem volentibus, vel forſitan poſtulantibus filiis, poſt tempora pubertatis, per parentes ipſorum Tutores aſsignantur: illi jam non Tutores, ſed potius curatores appellantur. Quia Tutores impuberibus & invitis, curatores autem puberibus & petentibus dantur. Et hoc ſi petentes ipſi compotes ſint rationis. Nam alioquin, ſi filij amentes, furioſi, lunatici, vel mente capti fuerint, etiam poſt tempora legitimæ eorum ætatis: Tutelæ Teſtamentariorum, aut illis non exiſtentibus, fratrum ſive agnatorum ſuorum: & illis quoq; deficientibus, Dativorum, à Principe ſcilicet, vel forſitan judicibus ordinariis, in judicio deputatorum ſubjiciuntur: & illorum proviſione, ſimul cum bonis, & juribus eorum poſſeſsionariis, gubernantur.

RQUI quidem Tutores, in caſu neceſſario, & præſertim ad ſuſtentationem illorum cedenti, tam onera eorum ſuper ſe aſſumere, quàm

Par: 1. T. 12. & 126. 127. 59.

R Iſti Tutores in caſu neceſſario de bonis Pupillæ diſponere poſſunt ſed non alienare.

etiam de bonis eorum, prout neceſſitatis conditio poſtulabit, diſponere poſſunt; Ea tamen alienare non poſſunt.

QUOD PRINCEPS, etiam extra terminos judiciorum, de Tutore providere poteſt.

TITUL' CXXV.

CVM itaq; onus tutelæ pium opus ſit, accuſatio Tutorum de ſuſpitione, etiam extra terminos Octavales, & Brevium judiciorum, ſemper (dum ſuſpitio occurrit) liberè fieri, & ad Principem ſive Regiam majeſtatem deferri poterit: ne bona pupillorum malè & inutiliter conſumantur. Et poſtquam aliquis Tutorum de ſuſpitione ipſa, hoc eſt de crimine malæ diſpenſationis & dilapidationis bonorum orphanorum accuſatus fuerit: mox illi adminiſtratio tutelæ, & omnium bonorum pupillorum, per Principem interdicitur: & infra deciſionem cauſæ, ad manus communes illa dantur & aſsignantur.

UBI autem Tutor ipſe ſuſpectus, priusquam cognitio ſuſpitionis terminaretur, ab hac luce decederet; tunc

HOGY AZ FEIEdelem meg az Octavankúvúl-is, Tutort adhat.

CXXV. TIT:

MIvel hogy azert az Tutorſagnak viſſeleſſe az kegyes jo czelekedetek kőzzúl eggyik, az ketſeges tutorokat minden Octava, és rővid tőrveny kúvúl-is, mindenkor (mihelt ſő fęr hozzajok) akar ki-is vadolhattya, mind az Fejedelem, ś mind Kiraly ő főlſege előt: hogy az arvaknak joſaga gonoſul, és haſontalanul meg ne emeſteſſek. Es minek utanna valamely ketſeges tutort, az gonoz ſaffarſagaert, és az arvak joſaganak tekozlaſſaert, kezdenek be vadolni: Azontul az tutorſagnak, és az arvaknak minden joſaga gondgya-viſſeleſſet, az Fejedelem meg tilttya: és tőrveny vege ſakattaig, az joſagot kőz kezhez adgyak.

Holot peniglen azonkőzben, az ketſeges tutornak holta tőrtennek, minek előtte az tőrveny veghez menne: tehat az ketſe-

ketſeges tutorſagnak gyalazattya, és bűnteteſe vele meg hall: de az maradeki és őrőkkeſsi tartoznak ſámot adni, és az ő gonoz ſaffarſagarol, az arvakat meg eligiteni.

Hogy ha penig oly Tutor talaltatik, ki az tutorſagnak tiſztit gonoſul viſelte volna: noha az karnak meg fizeteſſere kęz volna, és arrol kezeſſeket-is vetne: mind azon altal, az tutorſagnak tiſztit tőlle el kel venni: és az Fejedelem ő hellyeben mas Tutort adgyon, ki jambor és tiſteſſegbeli ſemely legyen.

Mert az tutornak effele eleg tetelről valo igireti gonoz czelekedetit el nem fedezi, ſem penig tőb gonoz czelekedetre valo ſandekat el nem tavoztattya: ſőt inkab az arvak joſagaban és marhaiban, akkarattyanak, tovabba valo kegyetlenſeget és tekozlaſſat jeenti és mutattya: az erre valo gondviſſeles penig és annak Orvoſſaga, czak az egy Fejedelmet illeti.

HOGY AZ TUTOrok, az Arvaknak minden pőrőkben, el jarhatnak.

CXXVI. TIT:

Ezt tunc conditio, pœnaq; ſuſpitionis extinguitur quidem: attamen hæredes & ſucceſſores ejuſde: Tutoris, rationem ſuper malè diſpenſatis rebus, dare tenentur, & ad ſatisfactionem compellentur.

SI verò Tutorem quiſpiam, tutelam & officium tutelæ fraudulenter gerere & adminiſtrare deprehenſus fuerit: etiam ſi ſatis facturũ vel ſatis daturum ſe offerat, & ſuper ea re fidejuſſores etiam promittat atq; ponat, nihilominus tamen removendus eſt ab officio tutelæ: & alius per principem, bonæ famæ & conditionis Tutor, loco illius aſsignandus, atq; ſubſtituendus.

OBLATIO enim ſatisfactionis Tutoris, propoſitum malum nõ tollit, & animum iterato malè agendi non evitat: quin potius voluntatem diutius graſſandi in rebus & bonis pupillorum præſtat atq; demonſtrat: ſuper his autem providere, remediumq; adhibere, ad ſolum Principem ſpectat. Sup. p. 1 Tit. 115.

QUOD TUTORES, in cunctis cauſis pupillorum procedere poſſunt.

TITUL' CXXVI.

ITEM,

ITEM, hoc quoq; non prætermittendum est, quòd cum tria sint genera Tutorum, videlicet, Legitimi, Testamentarij, & Dativi: super eorum tutela, testimonium evidens, in judiciis produci debet. Quòd postquam productam fuerit, & sese Tutores esse docuerint, in cunctis causis, differentiis, & earum processibus, & aliis negotiis orphanorum & pupillorum, tam coram judicibus Regni ordinariis, quam etiam alias ubilibet, vigore literarũ Revisionalium, usq; ad tempora legitimæ ætatis eorum procedendi, & omnia ritè expendendi, habent authoritatem: sine quorum scitu, & consensu, pupilli ipsi, nec procuratores (adveniente Legitima ipsorum ætate) constituere debent. Nec etiam Fassiones aliquas infra tempus pupillaris ætatis eorum facere possunt. Qui si Procuratores constituerent, aut Fassiones interea facerent, Nullius erunt firmitatis omnino.

EZT sem kel el hadni, mint hogy harom fele Tutor vagyon, ugy mint: Tőrveny szerint, Testamentum szerint, és Rendeltettet: Ezokaert az ő tutorsagokrol, az tőrvenyben, nyilvan valo bizonsagot tartoznak elő hozni. Azt elő hozvan, és hogy ők az turorok meg bizonyitvan, az arvaknak mindennemű ügyekben, perekben és azoknak follyasiban, és egyeb dolgokban, mind az Orßag Birai előt, mind penig egyebütis, az üdő-latot levelnek erejevel, mind addeg mig az gyermekségből ki nem kelnek, vagyon az igaz tutoroknak meltosagok, hogy el jarhassanak, és mindeneket jo rendre hoßhassanak: mely tutoroknak hirek és ertelmek nelkül, az arvak, Prokatorokat sem valhatnak, ha elegedendo idejek el jőt volna-is. Sőt egyeb vallast sem tehetnek, miglen arva fámban lesnek. Kik ha Procatort vallananak-is, avagy ez alat vallast tennenek: Annak mindenestől fogva semmi ereje nem lesen.

DE ÆTATIBUS PUPILLORUM revidendis, & literis inde Revisionalibus.

TITUL' CXXVII.

AZ ARVAKNAK idejeknek meg latassarol, és arrol valo Revisionalis, az az, üdő latot levelről.

CXXVII. TIT:

AEtates autem pupillorum, per judices ordinarios Regni, vel eorum Prothonotarios: aut in locis testimonialibus, hoc est Capitularibus vel Conventualibus revideri, metiri & discuti solent. Et hujusmodi revisioni (dummodo literæ super ea re Revisionales conficiantur) in omnibus judiciis fides adhibetur. Et earundem literarum revisionalium virtute, tutores in personis orphanorum, tam agere & opponere, quam etiam ad objecta & proposita respondere semper possunt. Imò si in causæ cujuspiam processu pupillos convinci, & succumbere agnoscerentur, pro utilitate pupillorum: non autem eorum destructione, plenariam cum adversa parte, nominibus & in personis eorundem orphanorum concordandi, & in unionem (prout negociorum qualitas exigit) deveniendi habent facultatem.

Revisionales literæ. Par: 2. T. 41.

Tutorum auctoritas in causis.

Addito: s. „Tam Procurat. eorũ cum solito on revocare quàm Par: 1. Tit. 124.

AZ ARVAK üdejet penig, az Orßag Birai előt, avagy azoknak Itilő mesteri előt, avagy Captalamban és Conventben, soktak meg latnia, és az Arva hany estendős legyen meg aránoznia. Mely üdő latasnak (czak hogy level kellyen rolla) mindennemű tőrvenyben hitele vagyon. Az üdő latot levelnek erejevel penig, az arvaknak Tutori, az arvaknak neveben, és semelyekben perelhetnek, ellent felelhetnek, és rea felelhetnek. Sőt, ha valami perben lattyak, hogy az arvak dolgait el vesztenek, az mint az pernek erdeme kevannya, meg-is bekelhetnek az mas fellel, az arvak hasznajert, de ugy hogy azoknak karokra, és megrontasokra ne essek.

AZ üDŐ LATOT level mit hasznallyon: Es az tőkkelletes üdő előt, az mi vallasok lőttenek mikepen hihassak meg?

CXXVIII. TIT:

QUID LITERÆ REvisionales valent: Et quomodo Fassiones, infra perfectam ætatem factæ, retractari debeant?

TITUL' CXXVIII.

Tovab-

Ee Cæte-

CÆterùm literæ Reviſionales, quæ vim literarum Pro- Par: 2. T. 41
curatoriarum in omnibus negociis & cauſis habent, etiam tranſacta & exſpirata pupillari ætate, tantum juvant & conferunt orphanis: Ut ſi ipſi muneribus fortè corrupti, vel blandis ſermonibus ſeducti, ſive metu & comminationibus aliquorum perculſi atq; coacti, Faſsiones perennales, ſuper bonis & juribus eorum poſſeſsionariis, infra & uſq; perfectam ipſorum ætatem, vigintiquatuor ſcilicet annorum ſpacio, cuicunq;, quandocunq; & ubicunq; facerent: conſpectis poſtea ipſis ſolummodo literis Reviſionalibus, poterunt hujuſmodi Faſsiones per orphanos retractari, & in irritum revocari: Ita tamen, ſi orphani Faſsiones illas, inconſultè ſeſe feciſſe perpendentes, antequam tempus per fectę ætatis eorũ expleatur, eaſdem coram Judicibus ordinariis Regni, vel Magiſtris illorũ Prothonotariis, aut in locis Teſtimonialibus, ore proprio revocabunt atq; retractabunt. Et ejuſcemodi revocatio non ſolum ibi, vel coram eo, quo Faſsio facta fuit: ſed etiam in conſpectu aliorum judicum & teſtimoniorum, infra præfixi termini, perfectæ videlicet ætatis ipſorum ſpacium, rité

De Metu quando pacio tollitur quando non. Infra p. 2. T. 109.

TOvabba az Reviſionalnak, az az, az ũdõ latot levelnek, mindennemũ dolgokban, ánnyi ereje vagyon, mint az Procator levelnek, még ha az arvak az tutorſag alol ki kõltek volna-is, meg-is valoban haßnos és javokra vagyon: mert ha õket valaki vagy ajandekkal vagy ßep ßoval meg kerülte és arra haittotta volna: avagy ijeßteſſel és fennyegeteſſel meg remittette és arra kenßerittette volna: hogy az joßagot valakinek õrõkben vallanak, az õ elegſeges idejek alat, ugy mint, az hußon negy eßtendõnek forgaſſa alat: meg tekentven annak utanna czak az ũdõ latot levelet, ßabadon effele vallastetelt meg hihatnak, és ßavokat meg czafolvan ſemmiſſe tehetnek: Igy azert, hogy ha az Arvak eßekben veven, hogy tanats nelkúl bolondul czelekettek legyen az vallas-tetelt, minek elõtte az tõkkelletes idejekre jutnanak, azon vallastetelt, az Orßag Birai elõt, avagy azoknak Itilõ Meſteri elõt, avagy hiteles hellyen, ſajat ßajokkal meg hijak és ellene mondanak. Ez meg hivas peniglen nem czak az elõt lehet meg, az ki elõt az vallaſt tõttek: hanem mas rendbeli, Orßag Birai, ugy mint Captalanokban, Conventekben és hiteles hellyeken, az fel tõt czél elõt,

elõt, az az, minek elõtte az tõkkelletes idejek el telnek, jomodgyaval mindenkor meg czelekedhetik. Mind azon altal, ha el mulattyak, és effele vallas-teteleket meg nem hinak: annak utanna azok az vallas-tetelek õrõkke valo vallaſoknak tartatnak, és mindenkor hellyek leßen. Az joßag el adaſſanak formaja, az mellyet NB. otfen meg jelentettünk, mindenkoron az altal eppen meg maradvan. Az meg hivas-is illyen keppen meg leven: az meg hivo fęl, az ũdõ mulaſnak ßokot ideje alat, ugy mint harmintzket eßtendõnek forgaſſa alat, azon õ meg hivaſſa mellet ßabadon pert indithat.

HOGY AZ ARVAK, oly põrben, mellyet ellenek gyermekſegeknek idejen, kezd valaki, nem tartoznak meg felelni.

CXXIX. TITU.

TOvabba ezen ũdõ latasbol ez-is kõvetkezik, hogy az Arvak, az ũdõ latot levelnek meg mutataſaval minden perekbõl, mellyeket gyermekſegeknek idejen ellenek kezdenenek, meg ßabadulnak: Nem-is ketelenittet-

semper fieri valebit. Si tamen interea Faſsiones hujuſmodi revocare, & retractare non curabunt: poſtea Faſsiones ipſæ perpetuæ firmitatis robur obtinebunt, ſemperq; locum habebunt. Conditionibus tamen, in Par: 1. T. 60.
poſſeſsionaria venditione requirendis, ſuperius prænotatis, ſemper, ſalvis. Facta verò præmiſſa revocatione, & retractatione ejuſcemodi Faſsionis: revocans ipſe ſemper infra tempus præſcriptionis, triginta videlicet duorum annorum ſpatium, lites & cauſas, prætextu ipſius revocatæ Faſsionis, ſuſcitandi habet facultatem. Poſt factam retractationem lites de p
miſſis infra ſpatium 32 annõ vuberes manere tenentz.

QUOD ORPHANI, IN cauſis contra eos tempore pupillaris ætatis ipſorum motis, reſpondere non tenentur.

TITUL' CXXIX.

HINC eſt etiam, quòd orphani, durante pupillari eorum ætate, ſolummodo per productionem & oſtenſionem literarum Reviſionalium, ab omni cauſa & lite, tempore pupillaris ætatis ipſorum contra eos mota, liberantur: nec coguntur ad inſtantiã alicujus, in

Per hoc tamen õ
nitelligendũ, q
ætas pupillũ de
det ipſum Pupill
ni hoc ne ipſe coga
care portionem
ditariam de bon
nitiis in diuiſis
eli ad Fi. ſuo In
ſo, quæ bona rum
diuiſa erant in m
patuit pupilli, ta
tatis ſenioris,
nim caſu cogatur
pilli de hac parte

Patrueli, qui cupit ſuam portionem habere, nec ille interim careat ſua ſtatione, donec pupillus venerit ad ætatem legitimã. Similiter: In caſu, quo Progenitores aliquot fecſſent diviſionem bonor in diverſis locis exiſtent cum conditione Regreſſus Mutui, ſi aliqua pantium p hoſtis Reipub

in processu cujusvis causæ vel litis, sive ratione jurium possessionariorum, aut Dotalitiorum, vel Quartalitiorum, sive actuum potentiariorum, vel damnorum, aut etiam aliorum quorumcunq; negociorum, adversus eos, in ipsa pupillari seu illegitima eorum ætate, subortæ & suscitatæ (demptis tamen causis, tempore patris ipsorum inchoatis) infra tempus legitimæ ætatis eorum respondere.

VErumtamen, si occasione jurium possessionariorum, stante adhuc & durante pupillari & illegitima ipsa ætate, causa aliqua, per longum litis processum terminari solita, contra pupillos exorietur: tunc tenebit quidem processus usq; ad responsionis terminum: sed in ipso responsionis termino, virtute literarum Revisionalium, pupillaris vel illegitima ætas orphanorum allegari, & causa ipsa per hoc ad primum annum legitimæ ætatis, hoc est ad duodecimum annum orphanorum integrum, quando videlicet jam primò Procuratores constituere incipient, prorogari differriq; debebit. Nam aliter, si prius respondere cogerentur, vel etiam ex imperitia sponte respondèrent: talis responsio non tenebitur, sed simpliciter & de plano retractari valebit.

QUOD

tetnek senki ellen, akar minemű perben, akar jobag felől valoban, avagy jegyruha, és leany negyed felől, avagy penig kártetel felől valoban, mellyet gyermekkorokban ellenek valaki akarna kezdeni, tőrveny szerint valo ideiglen, meg felelni (az attyok idejeben kezdetet pertől el valva.)

De ha valami per jobagok felől, hoszu pernek folyassa szerint, még arvaságokban és neveletlenségekben, tamad ellenek: tehat az per mind addeg folyhat, mig az arvaknak meg kel felelni: de mikor arra jutnak hogy meg felellyenek, az Revisionalis, az az, üdő latot levelnek erejevel, az arvaknak gyermeki voltokat és elegtelen idejeket, kel be hozni és elő vetni, mely miat az pert, az arvaknak tőrveny szerint valo idejeknek első estendőre, ugy mint, mikor az arvak tellyes tizenket estendős sek lesznek, és immar Procatort vallani kezdnek, el kel halasztaniok és vontatniok. Mert ha egyebkent előb kenszeritőtnek meg felelni, talam tudatlansagbol, szabad akarattyok szerent is meg felelnenek: Affele felelet penig nem alhat meg, hanem eppen és terhenelkúl meg hivattatik.

HOGY

HOGY AZ ARVAK, az attyok idejeben kezdettet pőrben, tartoznak meg felelni.

CXXX. TIT:

DE idefel az Cikkelt (hogy ugy mond, az arvaknak attyok idejeben kezdettet pertől el valva) nem heaban mondam. Mert effele dologban, az arvak, akar mely kitsidek legyenek-is, mindenfele perre, mellyet attyoknak elteben ellene kezdettek és indittottak, tartoznak meg felelni, és mind végiglen tőrvent allani. Es ha az tőrvennek folyasaban valamely arvanak hitet itilnek: az hit letetelnek, az arvanak tőrveny szerint valo első estendőjere kel haladni: mikepen erről az dologrol, az hit le-tetelnek rendiben, ez könyvnek masodik reszeben, nyilvabban meg irjuk.

AFFELE DOLOGrol, melyben az Arvak, még az tőrveny szerint valo idejek előt-is, tartoznak meg felelni.

CXXXI. TIT:

Ennek

QUOD PUPILLI, IN causis, tempore patris eorum inchoatis, respondere coguntur.

TITU: CXXX.

SUperius autem clausulam hanc (DEMPTIS causis tempore patris orphanorum inchoatis) non fruſtra posui. Quoniam isto casu pupilli, quantumcunq; parvuli, ad omnes causas, vivente patre eorum, contra se motas & suscitatas respondere, & debitum finem in illis, facta responsione, consequi & habere tenentur. Et si in processibus ejuscemodi causarum, juramentum forte per aliquem pupillorum præstandum judicaretur: depositio ejusdem juramenti, ad primum annum legitimæ ætatis ipsius pupilli prorogabitur: prout hac de re limpidius in serie juramentalium depositionum, in secunda parte hujus opusculi tractabitur.

Par: 1. T. 129. U. Tractabitur. (Tamen etiam mi... causis quæ temp... patris eor̃ mota... runt habent Pu... rum, ab obitu pris eor... reſpondere, & debitum finem in il- tam Annalem ... lis, facta reſponſione, conſequi & gationem, ut mi... habere tenentur. Et ſi in proceſſi- Tutores eor̃ Pu... bus ejuſcemodi cauſarum, juramen- quia reſpondere val... tum fortè per aliquem pupillorum ut infra p. 2. T. ... præſtandum judicaretur: depoſitio Quia Pupillo etia... ejuſdem juramenti, ad primum an- tatis ... num legitimæ ætatis ipſius pupilli Annualem Pro... prorogabitur: prout hac de re lim- ab obitu Patris ... pidius in ſerie juramentalium depo- etiam filii Senio... ſitionum, in ſecunda parte hujus decedentis ni fac... opuſculi tractabitur. U- Par: 2. T. 32...

CASUS QUIDAM, IN quo pupilli etiam illegitimæ ætatis respondere tenentur.

TITUL' CXXXI.

PRæterea reperitur etiam alter casus, in quo pupilli, non obstante illegitima & pupillari eorum ætate, per Tutores suos respondere, & prosecutioni causarum, in ipsa eadem ætate motarum, superintendere tenentur: quando videlicet Introductioni, & Statutioni, vel metali Reambulationi, aliquorum jurium possessionariorum, per quoscunq; factæ, nominibus & in personis ipsorum orphanorum, contradictionis velamine obviatur. Et ob hujusmodi contradictoriam inhibitionem, pupilli ad Octavales terminos evocantur. Nam isto quoq; casu, more, & instar aliorum legitimæ ætatis hominum, processu juridico observato respondere, & rationem contradictionis eorum reddere debebunt.

ET ratio est: quia sponte & proprio eorum motu, causæ hujusmodi sese ingerunt. Et quamvis ad alterius instantiam evocentur: tamen ipsi magis videntur actores, quam in causam attracti, tunc existere, qui conantur juribus alterius partis manifestè resistere. Nisi enim statutioni, vel reambulationi, & perconsequens, juribus partis alterius sponte contradicerent, nusquam eos in litem

ENnek felette talaltatik mas dologis, melyben az arvak, nem tikentven azt, hogy még az tőrveny szerint valo idejeket el nem ertek, és még gyermek fámban vadnak, az Tutorok altal tartoznak meg felelni, és az pernek follyasara, mely ő idejekben indult, vigyazni: Tudnia illik, mikor valamely jofagban valo be vitelnek, avagy Iktatasnak avagy hatar jarasnak valahol az jofagokban, akar ki altal, az arvak neveben és kepekben, ellene mondananak. Es effele tilalomert és ellen mondasert, az arvakat az Octavara hijak: Mert ez dologban-is, egyeb tőrveny szerint valo idejű embereknek modgya és fokasa szerint, az tőrveny folyasſanak rendit meg tartvan, kőteleſsek meg felelni, és ellene mondasoknak okat adni.

Ennek penig az oka ez: mert szabad akkarattyokbol, és magok indulattyokbol avattyak magokat effele perekben. Es noha mas ember inti őket az tőrvenyre: mind az altal inkab ők latatnak fel pereſſeknek lennie, hogy sem mint alpereſſeknek, miert hogy ők igyekeznek az mas fel igasſaganak nyilvan ellene allania. Mert ha az iktatasnak, avagy hatar jarasnak, és summa szerint, az mas fel igasſaganak, szabad akarattyok szerint ellene nem mondananak, sohova őket rea nem hinak. Es azert nem ellenek lattatik az pernek inditasſa, hanem inkab, ennyi reszeben, ő altalok indul.

Kűlőmben vagyon azert ez, ha valaki affele földeknek avagy jofagnak urasagaban iktatna magat, avagy abban hatart jartatna, melynek az arvak bekeſſeges urasſagaban voltanak. Mert ez illyen dologban, vagy akarjak vagy nem, de az iktatasnak, avagy az hatar jarasnak-is ellene kel mondaniok. Mert ha el halgatnak, az jofagnak annyi reszenek urasagabol ki rekkeſtetnenek, de azert ebben-is tőrveny szerint valo ideiglen, nem tartoznak meg felelni, mint sinten az fellyűl meg mondot egyeb dolgokban-is. Az mely per penig, magva szakattul valo jofagnak meg kereseből, az Fejedelemtől, avagy valami vegezesből, valakire szallot jofagrol, tamadna: abban az fellyűl meg irt follyas, és rend tartasſek meg.

HOGY AZ KIK AZ Arvakat tőrvenyre hijak, az Arvaknak dian maradnak.

CXXXII. TIT:

VEgtere ezt-is tudnunk kel: Mivel hogy az arvak,

tem attraherent. Et ideo non contra eos, quin potius per eos causa, in hac parte, suscitari videtur.

SECUS tamen est, si statutio vel reambulatio metarum per quempiam in dominium talium terrarum, aut bonorum, & jurium possessionariorum facta fuerit, quæ pacificè præ manibus orphanorum habentur. Nam hoc casu, velint, nolint, ipsi Statutioni, vel etiam Reambulationi contradicere debebunt. Aliter enim per taciturnitatem, de dominio illorum, aut illarum excluderentur, & idcirco respondere in hac parte, sicuti in prænarratis cæteris causis, infra tempus legitimæ ætatis eorum non tenebuntur. In causis verò ratione bonorum, per defectum seminis aliquorum decedentium, à Principe impetratorum, vel vigore contractuum in quempiam derivatorum, motis, processus & ordo superius, exinde conscriptus atque declaratus, observari debebit.

QUOD EVOCATORES pupillorum, in Homagiis eorum convincantur.

TITUL' CXXXII.

SCiendum postremò, quòd ex quo pupilli, usq; tempora legitimæ

gitimæ eorum ætatis, quando ſcilicet ab omni tutela liberantur, nec cum ſcitu, nec ſine ſcitu Tutorum aliquid facere poſſunt: quia ſui juris non ſunt. Ideo, ſi qui tales orphanos occaſione actuum potentiariorum (aſſerendo per ipſos, aut de eorum commiſsione, ejuſmodi actús potentiarios fuiſſe patratos) in cauſam convenerint & attraxerint: mox in Homagio illorum (quemadmodum ſuper Evocationum conditionibus, in ipſa ſecunda parte declarabitur) convincuntur.

Par:2.T.23.

QUID SIT, ET QUAliter fiat bonorum mobilium & immobilium æſtimatio.

TITUL' CXXXIII.

Par.1 Tit.59. 60.61.83.134. Par: 3. T.5. & 26.

QUoniam autem ad nonnullorum negociorum expeditionem, per neceſſaria eſt bonorum æſtimatio: Ideo ſeries ac modus ejus hîc meritò ſubnecti debet. Unde notandum eſt, quòd juxta veterem & approbatam hujus Regni noſtri conſuetudinem, æſtimatio, dicitur bonorum mobilium & immobilium competentis valoris, limitata quædam ac ſtatuta taxatio. Vel aliter, æſtimatio eſt rei mobilis & immobilis, ſecundum ſui æquivalentiam, vel valorem, taxata quędam limitatio. Et duplex eſt æſtimatio, ſcilicet, Perennalis & Communis. Æſtimatio Perennalis, quæ in juribus duntaxat poſſeſsionariis, & non rebus mobilibus fieri ſolet, decies tantum facit, quantum Communis. In æſtimatione namq; Communi, una ſeſsio Jobagionalis populoſa, pro una Marca, ſeu ad unam Marcam, quatuor Florenos facientem. In Perennali verò æſtimatione, ad decem Marcas, quadraginta Florenos continentes, computatur. Quæ Perennalis æſtimatio, paucis in rebus ac cauſis committitur: ſed univerſus ferè cœtus Dominorum Prelatorum, ac Baronum, Magnatumq; & Nobilium, æſtimatione Communi (ut plurimum) utitur. Niſi enim in Faſsionibus, vel obligaminibus quorumpiam, æſtimatio Perennalis claro ſermone declarata, aut in conſtitutionibus Regni publicis expreſſa fuerit, ejus uſus rarò admittitur.

Cujus quidem æſtimationis, ſeries hoc modo ſequitur:

ITEM, Caſtrum lapideum, æſtimatur ad Marcas, Centum.

ITEM, Monaſterium ſive Clauſtrum, ſepulturam Patronorum, &

arvak, tőrveny ſerint valo ideiglen, tudni illik, miglen az tutorſag alol ki ſabadulnak, az tutoroknak, ſem hirekkel ſem hirek nelkúl, ſemmit nem czelekedhetnek: mert nem ſabadok magokkal. Ha valaki azert effele arvakat, valami hatalomert perben fogna, és tőrvenyre hina (azt mondvan, hogy az arvak, avagy az ő hagyomaſſokbol czelekedtek volna raitok az hatalmot) tehat mindgyaraſt diokon marad (az mint az hivataloknok rendiben, ez maſodik reſsben, meg mondgyuk.)

MI LEGYEN, ES mint legyen, az ingo marhanak, és veſsteg alo joſsagnak, bőtſúe.

CXXXIII. TIT:

MIert hogy penig, az marhanak bőtſúe, egy nehany dolognak veghez viteleben igen ſúkſeges: Annakokaert illik, hogy it valamit ſollyunk felőle. Az bőts azerton az mi Orſagunk regi meg regzet ſokkalla ſerint, az ingo és ingatlan, avagy az mozdulo és veſtek alo joſagnak és joknak, illendő erteke ſerint, valo el rendelt és vegeſtetet, és meg hatarozot bőtſúlese. Avagy az ingo marhanak, és veſsteg allo joſagnak, erteke ſerint valo meg intezeſſe, és meg irt hatarozaſſa. Ketfele penig az Bőts, tudni illik, Orők és Kőz Bőts. Az Orők bőts, az mely czak veſsteg allo joſagban, és nem ingo marhaban ſokot lennie, tiz annyit teſsen, hogy nem mint az kőz bőts. Mert egy jobbagy hely, mellyen laknak, kőz bőtsel, egy Girat, avagy negy forintot teſsen. Az őrők bőts ſerint penig, tiz Girara ſamlalyak, mely negyven forintot teſsen. Effele őrők bőtsel kedig, nem igen elnek: hanem többire, az egeſs gyűlekezet, ugy mint, az Pap Urak, Zabad Urak, Nagyſagos és Szazlos Urak és az egeſs Nemeſſeg az kőz bőtſel elnek. Hanem ha affęle vallas-tetelekben, és kőteſekben, avagy az Orſagnak valami ſerzeſſeben nyilvan valo ſoval meg volna irvan, de kűlőmben hogy ellyenek vele, ritkan engettetik meg.

MELY KŐZ BŐTSnek rendi ez modon kővetkőzik:

EGY Kő vár bőtsúltetik 100. Girara.

Monoſtor, vagy Kalaſtrom, melyben Patronuſok, és egyeb fő

aliorum ſpecialium Nobilium habens, æſtimatur ad M. C.

ECCLESIA cum duobus pinnaculis, ad modum Monaſterij fundata, æſtimatur ad M. L.

ECCLESIA cum duabus turribus, ſeu duobus pinnaculis, non Monaſterium exiſtens, vel non per modum Monaſterij fundata, ad M. XXV.

Omnes aliæ Eccleſiæ matronæ, cum una turri, ſepulturam habentes, æſtimantur ad M. XV.

Sine turri autem, conſtructæ tamen cum ſepultura, ad M. X.

CAPELLA lignea, ſeu Sacellum, non lapideum, ſepulturam tamen continens, ad M. V.

Absq; ſepultura verò, ad M. III.

ECCLESIÆ autem & Capellæ, extra Matronam Eccleſiam fundatæ, non ponuntur in ſeriæ æſtimationis.

ITEM, Seſsio ſeu Curia Nobilitaris populoſa, ad M. III.

Habitatore verò carens, ad M. vnam cum media

Ædificiis autem omnino deſtituta, ad M. I.

ITEM, Seſsio Jobagionalis populoſa, ad M. I.

Deſerta verò, ſed ædificia habens, ad M. mediam.

Ædi-

Fő Nemeſſeknek temetesek vagyon, bőtsültetik 100. Girara.

Egy hazat ket tornyoſt, Monoſtor modra rakotat 50. Girara.

Egy haz kinek ket Tornya vagyon, de nem Monoſtor modra fundaltatot 25. Girara.

Egy haz, melynek czak egy Tornya vagyon, és temető hely 15. Girara.

Ha penig tornya nints, de temető hellye vagyon 10. Girara.

Egy fa Kapolna, temető hellye leven 5. Girara.

Temető hellye nelkúl 3. Gir:

Az mely Egy-hazak avagy Kapolnak kedig à megyes egy hazon kúvúl fundaltatva vadnak, nem ſamlaltatnak az bőtsú kőziben.

Egy Nemes úles, kiben ember lakik 3. Girara.

Ha pedig puſta, más fel Gir:

Ha penig męg epűleti ſints, 1. Girara.

Egy jobbagy úles, kiben ember lakik 1. Girara.

Ha pedig puſta, fel Girara.

Ha

Ha penig czak haz hely, hogy ſemmi epűlet nints raita, de falu ſęriben vagyon 1. Forintra

Ha penig falu ſęrin kúvúl vagyon, mezőnek mondatik, és az bőts kőzze nem ſamlaltatik.

Nemeſſeknek egy gyűmőlts kerte, őreg és gyűmőlts fakkal űltőtet, Egy Kiraly holdgyane főlden. 3. Girara.

Czallokőzben azert minden őreg és gyűmőltsező fa tizenkettőig, Záz penzre bőtsültetik: Tizenkettőnek felette kedig akar menyi legyen, egyben ſamlaltatvan. 3. Girara.

Iobbagy gyűmőlts kerti, az falun kúvúl valo. 1. Girara.

Az hazhely hez valo kertet penig, nem ſamlalyak az bőtsú kőziben.

Kőz főld, mely egy Kiralyi ſánto főldet meg tenne. 3. Girara.

Kőz erdő, melyből diſno tizedet, vagy egyeb kőzenſeges adot nem ſednek, nints is valami bizonyos jővedelme, bő-

Ædificiis autem penitus carens, tamen in ordine aliarum ſeſsionum ſita, ad quartam partem unius Marcæ, videlicet denarios. C.

Extra ordinem ſiquidem aliarum ſeſsionum poſita, pro campo reputatur, & in ordine æſtimationis non computatur.

ITEM, Pomarium Nobilium, cum adultis & fructiferis arboribus conſitum, in uno jugere terræ, regalis menſuræ adjacens, ad M. III.

In inſula tamen Czallokőz, quælibet arbor adulta & fructifera, æſtimatur ad centum Denarios, uſq; numerum duodecim arborum: ultra verò duodenarium ipſum numerum, quotquot ſunt arbores, ſimul tamen computatæ æſtimantur, ad M. III.

POMARIVM verò Jobagionale, extra villam habitum, ad M. I.

Retro autem, ſeu penes ſeſsionem exiſtens, non ponitur in æſtimationis ſerie.

ITEM, Terra communis, vel arabilis, ad unum aratrum regalis menſuræ ſufficiens, ad M. III.

ITEM, Sylva communis, de qua decima porcorum, vel tributum generaliter non exigitur, nec habet aliquem certum proventum, æſti-

matur ſicut terra communis, ad unum aratrum, videlicet Regalis menſuræ adjacens, ad M. III.

De rubetis etiam & Virgultis, idem ſentiendum.

ITEM, Sylva magna, quæ aliás permiſſoria dicitur, pro communi opere & labore apta, infra quantitatem trium aratrorum Regalis menſuræ exiſtens, quodlibet aratrum, ad M. X.

Vltra verò tria aratra adjacens, non æſtimatur, ſed ad ipſa ſolummodo tria aratra reducitur æſtimanda.

ITEM, Sylva major, puta dolabroſa & grandifera, ſeu ſub dolabro & venatione exiſtens, ac pro quolibet opere & artificio valens, in ſpacio vel quantitate trium aratrorum, regalis menſuræ adjacens, quodlibet aratrum æſtimatur, ad M. L.

Si verò proventus ejus annualis bene poteſt computari, ſignanter, ſi fuerit glandinoſa: tunc pro decies tanto æſtimatur, quantum facit proventus ſuus annualis: ultra verò ipſa tria aratra (prout promiſſoria) non æſtimatur.

ITEM, ſi terra arabilis non extendit ſe ad unum, vel medium aratrum regale; ita videlicet, ut ſi fuerint

bőtsúltetik mint kőz főld, egy Kiralyi eke allya, 3. Girara.

Az tővis bokrokrul és czeres hellyekről, azont kel erteni.

Tovabba az nagy Erdő, mellyet ereſtvennek hinak, kőz faragaſra és epületre alkolmas, ha harom Kiralyi ekeje mertekenel kiſſeb leßen, minden eke bőtsúltetik. 10. Girara.

Ha penig harom eke allyanal tőb leßen, tőbre nem bőtsúltetik, hanem czak harom eke bőtsúre.

Tovabba az nagy bardos, és makkos erdő, bardolni és vadaßni jo, és minden múre, harom Kiraly ekejeni főldőn leven, minden eke allya bőtsúltetik 50. Girara.

Ha penig az eßtendőnkent valo haßnat jol meg vethetik, jelesben ha makkos erdő leßen, tiz annyera bőtsúltetik, mit az eßtendeig valo haßna tenne: ha penig nagyob leßen harom ekenel, nem bőtsúltetik tőbre mint az ereßtveny.

Tovabba ha az ßanto főld, egy egeß Kiralyi ßanto főldnel, avagy fęlnel kiſſeb leend: mikor, kor, tudni illik, őt, hat, avagy tiz hold főld: tehat (az mint nemelyek velik) minden hold főldet, negyven negyven penzre kellene bőtsúlleni: és ezen ertelemben vadnak az ßabad erdőről-is és berekről. Mind az altal effele kőz bőts ez meg mondot velekedes ßerint, az elsőre tekentven, nem tetzik igaznak, hanem tellyeſſeggel meg kel vetni. Mert, ha egy Kiraly holdent valo főldet, avagy kőz erdőt, harom Girara bőtsúlendeß, és az őreg hold főldet, az Kiralyi mertek ßerint, mas fel Záz hold főldre tudandaß: tehat ha jol meg vetended, egy egy hold főldre, czak tizenket ket penz jut, és bőtsúletlen czak negy hold marad benne, kinek az bőtsúe ötven penzre megyen, az ötven penzt peniglen mas fel Záz fillyerre, avagy mangurra jo moddal nem oßthatod. Azert ha az nagyob reßßel, az meg mondot negy holdot őßve vetended, ez negy holdnak bőtsú nelkúl kel maradni. Mert az ereßtvenyes erdőnek, és bereknek bőtsűeben, ki az mint mondam, kőz epületre jo volna, ha egy őreg főldni leend, mellyet tiz Girara ßoktak bőtsúlni, tehat minden ßanto főldet, hußon heted fel penzre

rint quinq; aut ſex, vel decem &c. jugera: tunc (opinione nonnullorum) quodlibet jugerum, æſtimabitur ad denarios quadraginta: & de ſylva quoq; permiſſionali, ac nemore, idem dicunt eſſe tenendum. Verùmtamen, hæc limitatio, pro communi æſtimatione accepta, reſpectu præcedentis, juſta & recta non videtur, ſed omnino abijcienda cenſetur. Nam, ſi terram vel ſylvam communem, ad unum aratrum regale ſufficientem, ad tres Marcas æſtimabis: & aratrum ipſum ad centum ac quinquaginta jugera regalis menſuræ ſequeſtrabis: tunc ſi bene computabis, non plures quam duodecim denarij ad quodlibet jugerum terræ cedent: & quatuor tantum jugera inæſtimata manebunt, quæ ad quinquaginta denarios ſe extendent: Quinquaginta autem denarij, ad centum & quinquaginta obulos, ſeu quadrantes commode dividi nõ poſſunt: Ideo quatuor illa jugera, conſideratione majoris partis, ut inæſtimata maneant neceſſe erit. In ſupputatione ſiquidem ſylvæ permiſſoriæ vel nemoris, pro communi (ut præfertur) opere valentis, ad unum aratrum ſe extendentis, quòd ad Marcas decem æſtimatur: quodlibet jugerum ad denarios XXVI. cum obulo taxa-

ri vel æſtimari debebit, & pro ſuperfluo, ſeu reſiduitate, denarios viginti quinq; habebit. Si verò aliter ad Marcas ſummam ipſe dividere volueris: tunc quodlibet jugerum ad denarios XXVII. æſtimabitur, & tu denarios VII. ſuperaddere debebis. De prænarrata quoq; terra, idem (ſi volueris) cum ſuperadditione facere valebis.

ITEM, Pratum ſeu Fœnetum, ad unam falcem ſufficiens, vel aliàs in uno jugere terræ regalis adjacens: ad unum quartale videlicet denarios C.

FOENETA autem in campeſtribus, quæ falcari quidem poſſunt, raro tamen, vel nunquam defalcantur: in ordine æſtimationis non ponuntur.

ITEM, Molendinum ſubtus, vel deſubter currens, & tempore æſtus non deficiens, ad M. X.

Deficiens autem, ad M. VI.

MOLENDINUM deſuper volvens, & tempore ſiccitatis non deficiens, ad M. V.

Deficiens autem, ad M III.

LOCVS Molendini deſerti, ſubtus currentis, ad M. III.

Deſuper autem volventis, ad M. unam cum media.

ITEM, Fons ſcaturiens, ſeu puteus affluens, & non deficiens, in qua-

penzre kelletik bőtsúlleni, és igy-is hußon őtt penz leßen az főli. Ha penig ez Summat Girara akarandod oßtani, tehat minden hold főldnek, hußon het het penzt kel erni, és igy het penzel kel meg toldanod. Az meg mondot főld dolgaban-is ha akarod ezent kel czelekedned, és ennyit kel hozza adnod.

Tovabba, egy Kaßa allya ręth vagy ßena fú, egy Kiralyi holdgyan ki volna, egy negyed reßre bőtsúltetik, tudni illik, Záz penzre, 1. Forintra

Retſeget penig az mezőſegben, mellyet noha meg kaßalhatnak, de ritkan, avagy ſoha nem kaßallyak, az kőz bőtsú kőziben nem ßamlaltatik.

Alat czapo és folyo malom, ßaraz időn mely meg nem al, 10. Girara.

Az mely penig meg al 6. Gi: Fellyúl czapo avagy follyo malom, ßaraz időn mely meg nem al 5. Girara.

Ha penig meg fogyatkozik 3. Girara.

Pußta Malom hely, alat forgo, 3. Girara.

Fellyúl forgo Malom hely, mas fel Girara.

Egy ki follyo kut, ki ſoha meg nem fogyatkozik, és az Nep

Nep abbol él. harmad fęl Girara. Ha tőb leßen azok meg nem bőtsúltetnek, mert eleg egy kut egy falu çlefere.

Egy halos Tó, ki follyo, meg nem fogyatkozo, 10. Girara.

Az mely ki nem foly, és ßaraz időn el fogy, 5. Girara.

Nagy halas Tó rekeßes, gyalmos Tó, vagy Morotva, és egyeb halaßo viz, Dunan, vagy Tißan, vagy Szavan, vagy Dravan, Tannyanak mely mondatik, ha eßtendőnkent rendelt jővedelme vagyon, tehat tiz annyet teßen az bőtsú, mint az eßtendőnkent valo jővedelme volna. Ha penig nintsen ßakaßtot jővedelme, azt mi kőzenſeggel ßoktuk bőtsúlni, 50. Girara.

Tovabba Varſaknak hellyet, Veßnek kit hinak, tizig, mindeneket egy, 1. Girara. Tiznek felette ßazig, vagy męg ha tőb volna-is- 10. Girara.

Tovabba, Rekeßt az Arvizkort kit teßnek, ha kivaltkepen valo haßna, vagy czak ugyan kőzenſeggel vagyon, mindenik Záz penzre bőtsúltetik. 1. Forint.

Vamot mind vizen, ésmind főlden, kit meltan ßoktak ßedni,

quacunq; poſſeſsione, de quo populus potare ſolet, ad M. duas cum media. Si autem plures fuerint, non æſtimantur, ſed ad unum ſolum includuntur omnes, quoniam ad uſum unius villæ ſufficit puteus unus.

ITEM, Piſcina effluens, & non deficiens, ad M. X.

Non effluens autem, & tempore ſiccitatis deficiens, ad M. V.

PISCINA magna, cum clauſura exiſtens, Gyalmos tó, vel etiam Morotva dicta, necnon alia piſcatura Danubialis, vel Thicialis, ſive Szave, aut Drave, Thanya nũcupata, ſi habet deputatum proventum annualem, Decies tantum æſtimatur, quantum facit ejus proventus annualis. Si verò computatum proventum non habuerit, prout nos generaliter utimur, æſtimatur ad M. L.

ITEM, loca ſagenarum, Vveß appellata, uſq; ad denarium numerum, pro ſingulis Marcis, ultra verò decem uſq; centum, vel amplius, ad M. X.

ITEM, Clauſura, quæ fit tempore inundationis aquarum, Rekez dicta, ſpecialem vel ſingularem proventum habens, quælibet ad denarios. C.

ITEM, Tributum tam ſuper aquis, quam in terris, ritè exigi conſuetum.

ſuetum, decies pro tanto æſtimatur, quantum facit proventus ejus annualis.

Vineæ. ITEM, Tributum promontorij, ſeu montis vinearum, quòd computatum, & notabile proventum annuatim domino ſuo terreſtri miniſtrat, ſimiliter ad decies tantum æſtimatur: ſed hoc in perenni duntaxat æſtimatione locum habere cenſeo. Nam vineæ generaliter, tanquã rubeta & virgulta, de Regni noſtri antiqua conſuetudine æſtimari ſolent: ex eo, quòd ubi & poſtquam cultores vinearum, aut defuerint, aut earam labores prætermiſerint, vineæ cito de facilique in rubeta & vepres convertentur. Verum, ſi ruſticum quempiam, vel etiam Nobilem, in territorio alterius vineam habentem, Dominus terreſtris de ipſa vinea eijcere & excludere voluerit: authoritatem quidem eijciendi habet: attamen non æſtimatione illa communi, quæ de virgulto & rubeto immediatè prænotata eſt: ſed competentem valorem, ſeu condignum precium ejus, juxta æquam rectamque limitationem & taxationem judicis, ac juratorum civium ejus loci, ad quem ipſum promontorium pertinet, illi refundere tenentur.

Part 3. T. 30.

ISTA

ſzedni, tiz annyera bőtsúltetik, mint az eſtendőnkent valo haſna.

Tovobba, ſőlő hegynek jővedelme és haſna, mely deſmabol, és egyeb ſzedő vedő ſokkasbol adatik, mely nyilvan valo haſnot hoſſ eſtendőnkent az ő Uranak, azonkepen tiz annyera bőtsúltetik, mint az eſtendőnkent valo haſna volna: de azt itilem, hogy az őrők bőts ſerint tenne annyet. Mert az Szőlők, ez mi orſzagunknak regi ſokkaſſa ſerint, czak ugy bőtsúltetnek mint az tőviskek és haraſtok: Miert hogy mihelt az ſőlőt nem művelik, és az ſőlő művet el hadgyak, az ſőlők hamar és könnyen tővisk bokrokka és parlagga leſznek. Mind azonaltal, ha valamely Paraſt embert, vagy még Nemes embertis, kinek mas ember földen vagyon ſőlője, az földes Ur, ki akarja ſőlőjeből vetni, meg lehet, de nem az kőz bőtsel, kit moſt az tőviskről és haraſtrol mondek: hanem az otvalo Bironak és eſkút Polgaroknak, mely hegyben az ſőlő vagyon, igaz intezeſſek és bőtsúck ſerint kelle tenni az arrat.

AZ

EZ MERTEKNEK, mely ic az ſzélin vagyon jegyezve, Tizenhata teſſen egy Kiralyi ſinget avagy őlt.

EGY Kiralyi Szánto földnek avagy erdőnek, holdgyanak hoſſaſaga, ez mertekkel teſſen hetven ket tőt: az ſeleſſege penig tizenkettőt.

Egy Kiraly ekejeben penig vagyon mas fel ſáz hold föld, az marhanak bőtsúleſeben.

AZ BARONNAK bőtsűeről.

EGY őker ki nem Szanta, avagy penig egyebkent ſem benna, teſſen 1 Girat.

Ket úno borya nelkúl	1. Gir:
Egy úno boryaval	1. Girat.
Negy juh	1. Girat.
Negy Diſno	1. Girat.
Egy Kaczola, vemhe nelkúl	1. Girat.
Hijm vemhevel penig	2. Gi:
Nőſteny vemhel	Mas fel Girat.

Egy nyerges Lò az ő arra ſerint bőtsúltetik.

HANY

ISTA MENSURA, SEdecies ſumpta, facit unam menſuram, ſive ulnam Regalem;

ITEM, unum jugerum terræ arabilis aut ſylvæ, Regalis menſuræ, continet in ſua longitudine, ſeptuaginta duos: in latitudine verò duodecim menſuras, ſeu ulnas Regales.

ITEM, unum aratrum continet in ſe centum & quinquaginta jugera terrarum, Regalis menſuræ in æſtimatione rerum.

DE IUMENTORUM æſtimatione.

NOtandum, quòd unus bos non claudus, vel aliter non deſtructus, ad M. I.

Duæ vaccæ ſine vitulis, ad M. I.
Una vacca cum vitulo, ad M. I.
Quatuor oves, ad M. I.
Quatuor porci, ad M. I.
Caballa ſine poledro, ad M. I.
Cum poledro maſculo, ad M. II.
Cum poledro fœmineo, ad M. unam cum media.

Equus ſellatus, ſecundum valorem ejus æſtimatur.

QUOT MODIS, ET quibus reſpectibus, æſtimationes bonorum & rerum fiant?

TITUL' CXXXIIII.

SCIendum ulterius, quòd præmiſſa bonorum mobilium, & immobilium, æſtimatio diverſis modis, diverſiſq; reſpectibus fieri conſuevit.

PRIMO quidem, ad ſolutionem onerum judicialium, quæ communi & uſitato vocabulo Birſagia nuncupantur, & in illis, tam jumenta, quam etiam terræ & jura poſſeſſionaria, juxta limitationem præſcriptam, æſtimari pariter & acceptari debent.

SECUNDO, in Quartalitiorum, & jurium Impignoratitiorum, ſolutione, ac bonorum per ſententiam capitalem, vel emendæ capitis occupandorum redemptione, in qua (jumentis excluſis) tamen caſtra ac curiæ Nobilitares, & ſeſſiones Jobagionales, populoſæ, deſertæq;, & prædiales, quam etiam terræ, ſylvæ, virgulta, prata, piſcinæ, molendina, fontes, clauſtra, monaſteria, & Eccleſiæ: nec non tributa, pomaria, ſagenarumq; & clauſurarum loca: & gene-

HANY MODON, ES mire tekentve, legyen az jobagnak és egyeb marhanak bőtsűe?

CXXXIIII. TIT:

TOvabba ezt-is tudnunk kel, hogy az felyúl meg mondot marhaknak és jobagnak, bőtsűe, ſok kúlőmb kepen, és kúlőmb tekentetből ſokot lennie.

MERT ELSŐBEN, az ſęk ſinen valo maratſagban, mellyet kőzőnſegeſſen nyelvúnken Birſagnak mondunk, meg fizeteſſeben, mind az Barmot, mind ſanto főldeket, mind egyeb jobagot avagy őrőkſeget, ez felyúl meg mondot intezes ſerint, illik el bőtsúlleni és ſamban be venni.

MASODSZOR, Leany Negyednek, és Zalagos jobagnak, meg fizeteſſeben, Capitalis ſententiaert, avagy fő valtſagert, el foglalando jobagoknak ki valtaſſaban, melyben (ki veven az barmot) minden jobagok, őrőkſegek, Varak, Nemes udvarok, jobbagy úleſek, kikben emberek laknak, mig puſtak, majorok, minden hozza tartozokkal egyetemben, ſőt főldek, erdők czerek, ſena retek, halas-tók, malmok, kutok, klaſtromok, monoſtorok, és Egyhazak: ezeknek jővedelmet, gyűmőlts kerteket, véſek-

nek

nek és tannyaknak hellyet: és kőzenſegeskepen minden hoza tartozokkal egyetemben, az meg mondot kőz bőtsű ſerint, kel bőtsúlni és el venni. De az ſánto főldeket, és ſena reteket, mellyek az lakos jobbagy úleshez valok, azonkeppen az irtot ſanto főldeket, és ſena reteket, mellyek kivaltkepen az paraſt nepeke, és nem az jobbagy úleshez valok, meg nem bőtsúltetnek: Es ez bőtsúles ſerint leſen, az leany Negyednek-is, és az ſalagos jobagnak valo meg valtaſſanak fizeteſſe. Ugyan ezen ertetik, és ezenkepen fizettetik ki, az idegen ember az ollyan jobagbol, mellyet az attyafiak ellen tőrventelenúl és modnelkúl el idegenittettek.

HARMADSZOR, Iegyruhanak meg fizeteſſeben, czak az Nemes udvarok, lakos jobbagy úleſek, puſtak, majarok, mellyek az tőb jobbagy úleſnek rendiben vadnak, bőtsúltetnek meg, és az falu derekan kűvúl ſemmi meg nem bőtsúltetik: Az illyen bőtsű ſerint fizetődik meg az jegy-ruha, reſs ſerint kez penzel, reſs ſerint ingo marhaval, az barmot-is oda ſamlalvan, az ő igaz arra ſerint az mint az vaſart el kelne.

generaliter omnes pertinentiæ jurium poſſeſſionariorum æſtimandorum, modo prædeclarato taxantur. Terræ tamen arabiles, & prata, ad ſeſſiones Jobagionales populoſas ſpectantes, & pertinentia (demptis terris & pratis extirpatitiis, quæ colonos proprie concernunt, & non ad ſeſſiones pertinent) non æſtimantur: & tandem ſecundum hujuſmodi æſtimationis quantitatẽ, ſolutio Quartalitiorum, & jurium Impignoratitiorum, fieri debebit. Et hoc idem eſt etiam de juribus poſſeſſionariis, in præjudicium fratrum, vel aliter indebitè venditis, intelligendum atq; tenendum. *Supra. Tit. 6*

TERTIO, in Dotalitiorum reſtitutione, in qua ſolummodo curiæ Nobilitares ac ſeſſiones Jobagionales populoſæ & deſertæ, atquè prædiales, in ordine aliarum ſeſſionum ſitæ æſtimantur, & extra corpus poſſeſſionis, nulla in hac parte æſtimatio admittitur: & demum juxta ejuſcemodi poſſeſſionariæ æſtimationis ſeriem, reſtitutio Dotalitiorum, partim pecuniis paratis, partim verò rebus mobilibus, etiam jumentis incluſis, fieri ſolet, Iuxta verum præcium aliorum, prout videlicet in foro vendi poſſent, acceptari debebunt. *Part. I. T. 9. & 93.*

Tovab-

Par: 1. T. 29. 67. 98. & 134.

HOC tamen advertendum eſt, quòd ſi qua mulierum, mortuo marito ſuo, in bonis ac juribus ejuſdem mariti poſſeſsionariis, titulum & nomen ipſius ferendo, vita ſibi comite permanere voluerit: & filius ver frater, aut alter ſucceſſor ejuſdem mariti legitimus, ipſi mulieri, ad quantitatem & valorem dotalitii ſui, jura aliqua poſſeſsionaria, vita ejuſdem durante, poſsidenda & utenda ſequeſtrare excidereq́ & dare decreverit: tunc in tali caſu, non ſolùm curiæ nobilitares, ſeſsionesq́ Iobagionales, populoſq́ & deſertq́, ac prędiales: ſed etiam extra villam terræ, ſylvæ, pomaria ac fœnilia, & molendina, quæ mulieri dabuntur, prout in Quartalitiorum ſolutione æſtimabuntur, & tantum duntaxat ſibi de juribus illis poſſeſsionariis, quantum ſe ad valorem ipſius Dotalitii ſui extendet, deputabitur, utendum atq́ poſsidendum.

Par: 1. T. 29. & 95.

QUARTO, in ſolutione debitorum, & refuſione damnorum, ſummariè computatorum, vel ſpecificè denotatorum. Præterea in depoſitione oneris facti calumniæ, ac emendæ linguæ, & violationis ſedis judiciariæ Regiæ majeſtatis, ac Comitum parochialium, quorumlibet comitatuum, & aliis ejuſcemodi cauſis

Par: 2. T. 60. 72. & 69.

Tovabba erre-is kel vigyaznunk, hogy ha valamely aſſonyi-allat, Ura holta utan, Ura joſagaban megakar maradni, és elteig Uranak nevet akarja viſelni: tehat az fia, vagy az Uranak az attyafia, avagy ezek utan az kit az joſag illetne, az aſſonnak jegy-ruhaja ſerint valo joſagot akarand ſakaſtani, kiből az aſſony holtaig elheſſen: tehat nem czak az udvarhazakat, jobbagy úleſeket, puſtakat és lakoſokat és majorhellyeket, de még az falun kúvúl valo hellyeketis, ugy mint földeket, erdőket, gyúmölts kerteket, kaſalo reteket, és malmokat, mellyeket az aſſonnak akar adni, ſinten ugy kel meg bőtſúlni, mint az leany Negyednek ki fizeteſſeben, és az jegy-ruha erteke ſerint adatik elni és birni.

NEGYEDSZER, adoſagokban és karoknak, egy ſummaban fel ſamlalvan, és nevezeteſſen mellyet megirnak: Annak felette patvar terhenek le teteleben, nyelv valtſagban, Kiraly ſeknek és Varmegye ſek töreſnek maratſagaban, az mit fizetnek, az ingo és el

ado

ado marhak, az ő igáz arra ſerint: és nem ez fellyúl meg mondot intezes ſerint bőtsúltetnek.

ŐTŐDSZER, és Utolſor, Hatarjarasban és igazitasban, az kőz bőtsel ſoktanak elni. Elnek kedig ez vegső moddal, czak illyen tekentetből, és ennek okaert mennek az bőtsúre, hogy az földek, erdők, berkek, vagy retek, vagy hegyek, az mellyen az pereſek nem alkhatnanak avagy à földt forogna az per, hogy valahany Girara ſamlaltatik az peres hely, annyi magaval, Nemes emberekkel, vegye el, és tegye őveje, az kinek hitet itil az Biro: akar földet, erdőt, czeret, mezőt vagy hegyet ugy tulaydonitſon maganak.

EZ DECRETUM ELSŐ rebenek Vege.

In rectificatione metarũ aliarũ ſic: Jutáms chſoditue m̃ terram ac terrã m̃ manu accepta̅ vomit quantitatem terrae m̃ poſſitiõ ſibi

AZ

causis ac caſibus, in quibus pari modo res mobiles & venales, juxta verum earum valorem: & non ſecundum limitationem præexpreſſam acceptantur.

QUINTO & ultimo, in metarum Reambulationibus, & Rectificationibus, æſtimatio communis fieri ſolet. Hoc tamen ultimo modo, eo ſolum reſpectu æſtimatio celebrari conſuevit, ut terræ, ſylvæ, virgultaq́, vel prata, aut promontoria, quæ inter cauſantes in lite manebunt, ad quot Marcas ſeſe extendere videbuntur, cum tot Nobilibus hujuſmodi terras, ſylvas, virgulta, prataq́ vel promontoria, ille, cui juramentum, per judicem præſtandum deponendumq́ adjudicabitur pro ſe, & juri ſuo appropriare vendicareq́ valeat atq́ poſsit.

FINIS PARTIS PRIMÆ.

parti m̃ſ huius jus habenti à Judice defectus Iuramenti ipſi cingulum, et detecto capite, diſcalciatis pedibus ſuper Verticem capitis, cum gemitu et Indicium Iuramenti deponit et ſic terrã hujuſmodi obtinet

De Secunda Parte IURIUM ET CONsuetudinum Regni in generali.

TITULUS I.

POSTQUAM favente Deo, de Principalibus rebus, jurium ſcilicet poſſeſſionariorum Donationibus, earumq; ſpeciebus, nec non bonorum Diviſionibus, Venditionibus, Impignorationibus, Metarum diſtinctionibus, Dotalitiorum & Quartalitiorum ſolutionibus, & aliis ad ea ſpectantibus & annexiis quibus utpote omnium Dominorum; Prælatorum, ac Baronum, Magnatumq; & Nobilium, fundatur exordium, fulciturq; Dominium, ſuccincte dictum eſt: In hac jam SECUNda parte hujus opuſculi, de cauſarum & litium proceſsibus & executionibus, ac ſententiarum ſuper his ferendarum ſerie differendum reſtat. Sed antequam ad materiam ſpecialem hujus partis explanandam veniam, quia conſtitutio Regni hujus plerunq; interſeri debebit. Ideo in generali qualiter conſtitutio ſeu generale Decretum Principis, & Regni, interprætari

Az Orſzagnak TÔRVENnyenek és ſzokkaſanak, Maſodik reſerôl kôzönſegeſſen.

I. TITULUS.

MInek utanna Iſtennek ſegitſegebôl rövideden ſollank, ez Decretomban valo fô dolgokrol, ugy mint joſagoknak el ajandekozaſarol, az fele Donatioknak reſceirôl, az joſagnak meg oſtaſſarol, örök arron valo el adaſarol, ſalagoſitaſſarol, hatarjaraſarol, és leannyi negyednek ki fizeteſſerôl, és ez felekhez tartozando dolgokrol, melyeknek, tudni illik, minden Uraknak, Pap, Szabad, Szazlos és Nagyſagos Uraknak és Nemeſſeknek eredeti veſen fundamentomot, és ezek altal Uraſagokat birjak alhatatoſon. Immar ez könyvetskenek maſodik reſeben, ſollok az tôrveny és az pör follyaſſarol, és igaz teteleröl, és ez felekröl, minemü reſpõbeli Sententia kellyen. De minek elötte az maſodik könyvnek kivakkeppen valo magyarazaſara mennek. Mivel hogy az Orſag vegezeſet iraſomnak rendiben, gyakor hellyen kel emlitenem, azokaert rövideden, elöſer arrol irok, az Orſag és Fejedelem

lem közönſeges vegezeſit, hogy kellyen erteni. Tovabba az mi ſokaſunk, vagy iratlan tôrvennyünk, kivel moſtani idôben közönſegeſſen elünk, honnat ſarmazot legyen.

AZ KÖZENSEGES Decretomot, az Orſag és az Fejedelem vegezeſet, hany kepen kel erteni?

II. TITULUS.

AZokaert az Fejedelem ſerzeſet, és az Orſag vegezeſet (it ez hellyen az mint forog) negykeppen vehettyük eſünkben. Mert nemely vegezes, az utanna valo vegezeſt, tellyeſſeggel ſemmive teſi, és mindeneſtöl meg veti: Nemellyet az utolſo vegezes reſ ſerint fel bont, reſ ſerint penig jova hadgya: Nemelyröl penig az utan ſemmit nem ſoltak, ſem nem vegeſtek, nemellyet penig uyolag vegeztek. Azert az tellyeſſeggel ſemmive tôt, vegezesben, az üdöre kel tekenteni, mikorban vetettek meg (ugy mint az Nador Iſpannak, akar az Orſag birajanak itiletit, fel kialtot gyüleſt, bay viadal tôrvenyet, és az tôrvenyre haromſor valo ki kialtaſt.) Mert ez fele vegezes, nem el mult pereknek, hanem követközendöknek ſab tôrvent: ugy hogy ez pretari debeat: Præterea unde conſuetudo noſtra, ſeu Lex non ſcripta (qua hoc tempore communiter utimur) initium & originem ſumat, breviter præmittam.

QUOT MODIS GEnerale Decretum intelligatur?

TITUL. II.

COnſtitutiones igitur Principum, ſive Decreta Regni, quatuor modis (prout occurrit) cõſiderari poſſunt. Quædam enim conſtitutiones ſunt ex toto per poſteriores abrogatæ, ſimpliciterq; revocatæ. Aliæ vero partim abolitæ, partim approbatæ. Quædam autem ſilentio preteritæ, & quædam introductæ. In his igitur conſtitutionibus, quæ ex toto ſunt deletæ (ſicuti judicium Palatinale, Proclamata congregatio, Iudicium duelli, & Trineforenſis proclamatio) attendendum eſt tempus abolitionis. Quia futuris & non præteritis cauſis ac negotiis, videntur legem imponere; ita quòd de cætero non fiant hu-

Prol: 8.
Pa: 2. T. 3. 6. 8.
Par: 3. T. 2.

juſmo-

juſinodi judicia Palatinalia, & Duellorum dimicationes, neċ proclamatæ congregationes & Trinefo-renſes proclamationes celebrentur. In cauſis tamen, vigore earundem inchoatis, ſervari debet modus priſtinus: Quo ipſæ cauſæ inchoatæ fuiſſe dignoſcuntur: non quantum ad earum iterum celebrationem, ſed quo ad proceſſum ipſarum obſervationem. Secus eſſet, ſi per verba, in eadem conſtitutione poſita & conſcripta, leges ac conſtitutiones hujuſmodi traherentur etiam ad præterita. Nam ſimpliciter conſtitutiones (ut immediatè prætactum eſt) non ad præterita, ſed futura ligant.

SECUNdo verò, quando ſcilicet partim ſunt approbatę, partim vero abolitę, innitendum & incumbendum eſt formis verborum, in ipſis conſtitutionibus & decretis poſitorum, ut approbata ſerventur: abolita autem rejiciantur, & non obſerventur.

TERTIO, quoniam priores leges vel conſtitutiones, fuerunt ſilentio prætermiſſæ, ſic quod nulla mentio

ez utan meg ne tartaſſek, hanem le teteſſek affele Nador Iſpannak itileti, ſe ne legyen bay vivas, ſe fel kialtot gyűles, ſem penig az tőrvenyre haromſor valo ki kialtas. De azert ez fele regi vegezeſek erejevel indult perekben, az regi modot kel megtartani, melyben az pőr kezdettet volt: nem ez okon, hogy ez utan is azon tőrvennyel kellene elni, hanē hogy az mennyiben az regi mod ſerint indult volt valamely pőr, azon regi ſerzet follyaſa ſerint mennyen veghez. Kűlőmben volna akkor az dolog, mikoron azon vegezesbē, ki fejeſtek és magyaran meg irtak volna, hogy effele tőrveny és ſerzes, az el mult dolgokrais ſolgalyon. Mert à mint fellyűl is mondok, minden vegezes, az ő tulaidonſaga ſerint, nem az el mult hanē az jővendő dolgokra kőtelez benűnket

MASODSZOR, penig mikor az regi vegezeſt, reſs ſerint hellyen, és erejeben hattak, de reſs ſerint le tőttek, affele vegezeſnek bőtű ſerint valo magyarſagat, és ertelmet jol meg kel erteni, hogy az mennyiben irva hadgyak, annyi reſseben meg tartſak, az mennyiben le tőttek penig, annye reſseben ſenki meg ne tartſa.

HARMADSZOR, az hol az regi tőrveny vagy vegezes felől, az kéſőb vegezesben ſemmi emmi emlekezet nintſen, hogy avagy hellyen hattak volna, avagy meg valtoztattak volna az utolſo vegezesben. Tehat akkor az regi tőrveny erejeben marad, hogy ha az kőſſeg affele tőrveny ellen ſokkaſiban meg nem regzet: Mert az nyilvan és ſűntelen valo kőzőnſeges ſokkas, gyakorta fel bonttya az tőrvent.

NEGYEDSZER, mikor uy tőrvent adnak ki, az ſerint kel tőrvent-is tenni, akar ſullyosb, akar engedelmesb legyen, az elſő ſerzeſnel. Mert immar hogy ki attak, ſenki nem ſolhat, ś itiletet ſem tehet affelől, jolé vagy gonoſul ſerzettek legyen: hanem ugyan czak az ki adot ſerzes ſerint kel tőrvent ſolgaltatni.

mentio habeatur de prioribus per poſteriores, ſuper variatione vel immutatione earundem. Tunc priores leges vigorem habere dignoſcuntur, ſi contrarius uſus populi illis non prejudicaverit. Nam uſus realis & continuus, ſæpe tollit legem.

QUARTO verò, dum videlicet novæ leges fuerint introductę, Tunc ſecundum illas oportebit judicare: ſive ſint efficaces, ſive mitiores prioribus. Iam enim non poterit judicari, quòd bene vel male fuiſſent conſtitutæ: ſed ſecundum ipſas oportebit judicare.

KIK SZEREZHETnek tőrvent és vegezeſt.

III. TITUL'.

DE it egy kerdeſt kel meg feytenűnk. Tudni illik, ha az Fejedelem ő nőn magatol, ſerezhete tőrvent avagy vegezeſt: Avagy ſűkſeg legyen hogy az kőſſegnek ertelme is hozza jarullyon Hollot ezt kel meg ertenűnk, hogy noha mikor męg regen ez az Magyar nemzet az poganok modgya ſerint elne, és nem Kirallyok, hanem hadnagyok

QUI POSSINT CONdere Leges & Statuta,

TITULUS III.

SED quæſtio occurrit pertractanda. Utrum Princeps per ſe poſsit condere leges ac ſtatuta: an opus ſit, ut populi quoq; accedat conſenſus? UNDE advertendum, quòd quamvis olim populus iſte Hungarorum, dum adhuc ritu viveret gentilium, & non Regem, ſed Ducem, ac Capitaneos haberet directores: omnis poteſtas *Prol: 6. 18. Par: 3. Tit.*

condendæ legis & conſtitutionis, apud eos fuerit. Verùm, poſtea quam ad fidem Catholicam ſunt cõverſi, & Regem ſponte ſibiipſis elegerunt, tam condendæ legis, quam etiam cujuslibet poſſeſsionariæ collationis, atq; omnis judiciariæ poteſtatis facultas, in jurisditionem ſacræ Regni hujus Coronæ, qua cuncti Reges Hungariæ coronari ſolent, & ſubſequenter Principem ac Regem noſtrum, legitimæ conſtitutum, ſimul cum imperio & regimine translata eſt: & ſic poſtea Reges ipſi, convocato interrogatoq; populo, conſtitutiones facere cœperunt: prout & temporibus noſtris fieri conſuevit.

Attamen Princeps, proprio motu, & abſolute, potiſsimum ſuper rebus juri Divino & naturali præjudicantibus, atq; etiam vetuſtæ libertati totius Hungaricæ gentis derogantibus, conſtitutiones facere non poteſt: ſed accerſito interrogatoq; populo, ſi eis tales leges placeant, an non? Qui cum reſponderint: Quod ſic: Tales poſtea ſanctiones

(ſalvo

gyok és Capitanyok volt, azok igazgattak őket: és minden tőrveny és vegezes ßerzeſre ezeknek volt hatalmok. De minek utanna az kereßtyeni hitre tertenek, és ßabad akarattyokbol ő magoknak Kiralt valaßtottanak volna, mind tőrveny ßerzeſnek, mind akar mi joßag el adaſanak ßabadſaga, és minden tőrvenbeli hatalom, ßallot az ßent Koronanak meltoſagara, mellyel minden Magyar Orßagi Kiralt ßoktak meg Koronazni, az az, az mi tőrveny ßerint valo Fejedelmünkre, és Kiralyunkra ßallot az birodalom, az gondviſſeleſſel egyetemben: Es ez időtől fogvan az Kiralyok az Orßag nepet őzve gyűtven, és tetzéſſet meg kerdven, kezdettek vegezeſt ßerzeni, mint az mi időnkben is ßokot lenni.

Az Fejedelem mind azonaltal, czak ő maga indulattyabol, és fejetől, (jelesben oly dologban ki az Iſten, és az termeßet tőrvennye ellen lenne, avagy az Magyar nemzet regi ßabadſaga ellen volna,) ſemit nem ßerezhet, és nem vegezhet: hanem az Orßag nepet be kel hini, és meg kel kerdeni, ha az fele vegezes, vagy tőrveny, tetzike nekik avagy nem? Es ha az Orßag felel, hogy tetzik, az utan az fele vegezeſt, tőrveny gyanant kel meg tartani (de ugy hogy az Iſten-

Iſtennek és az termeßet tőrvenyenek mindenkor hellye legyen) Gyakran penig az Orßag nepe kőz akkarattal vegez valami kőzönſeges haßonra valo dolgot, és irva be adgya, az Fejedelemnek, kőnyőrőgven, hogy az ő vegezeſet, tőrveny gyanant engedgye meg neki. Es ha az Fejedelem affele vegezeſt jovallya, és hellyen hadgya, tehat haſonlatoskepen à felenek is tőrveny ßerent valo ereje leßen, és mindgyaraſt valoban, tőrveny gyanant meg kel tartani. Mind az altal ez fele jedzeſt, nem az kőſſeg, hanem ſajat az Fejedelem vegezeſenek mondgyuk, ez okon, mert ha az Kiraly mindenkepen nem javallotta, és hellyen nem hatta, és meg nem Confirmalta volna, az kőſſeg vegezeſenek ő magatol ſemmi ereje nem volna. De azert kőzönſeges nevel affele jedzeſt, gyakorta Orßag Decretomanak és vegezeſenek ßoktuk hini és nevezni.

Contrarium anat. in Prolog. Tit. 10.

(ſalvo ſemper Divino, naturaliq; jure) pro legibus obſervantur. Plerunq; autem & populus ipſe nonnulla, quę ad publicum bonum conducere arbitratur, unanimi conſenſu decernit, in ſcriptisqué Principi porrigit, ſupplicans, ſuper illis leges ſibi ſtatui. Et ſi Princeps ipſe ejuſcemodi ſanctiones acceptaverit, & approbaverit: tunc vim legis pari modo ſortiuntur. Et de facto pro legibus reputantur. Quæ tamen omnia, ſpecialiter Principis, & non populi ſtatuta nuncupantur: Eò, quòd niſi utroq; modo Principis accederet conſenſus & confirmatio, nullius cenſeretur firmitatis ipſa conſtitutio. Verùm generali nomine conſtitutiones ipſæ, ſæpenumero Regni decreta vocitantur.

AZ NEPNEK ES kőſſegnek nevezetin kiket kel erteni?

IIII. TITULUS.

AZ Nepnek nevezetin it ez hellyen ertſed czak az Orßagbeli Urakat, Pap Urakat, Zazlos és egyeb

QVI NOMINE POPUli, & qui nomine plebis intelligantur.

TITULUS IIII.

NOmine autem & appellatione populi, hoc in loco intellige ſolummodo Dominos, Prælatos,

tos, Barones, & alios Magnates, atq; quoslibet Nobiles: ſed non ignobiles: licet iſte terminus populus, includat omnes Nobiles & ignobiles pariter. De ignobilibus tamen, (qui plebis nomine intelliguntur) in hac parte nihil eſt ad propoſitum. Populus enim eo differt à plebe, quo ſpecies à genere. Nam appellatione populi, univerſi Nobiles, tam Magnates quam inferiores, etiam ignobilibus computatis, ſignificantur. Plebis autē nominatione, ſoli ignobiles intelliguntur.

egyeb Nagyſagos Urakat, és akar mely Nemeſeket, de nem az nemteleneket avagy paraßtokat: neha ez ige NEM, mind Nemeſſeket, mind penig azokat kiknek nintſen Nemeſſegek be foglal, de az, azokra kik nem Nemeſſek, ez moſtani dolog ſemmit nem nez, (mint hogy azokat az kőſſeg nevezetin erttyük) Mert az Nep annyet kűlőmbez az kőſſegtől, menyit kűlőmbez valamely egeß dolog, az reß ßerint valo dologtol. Mert az Nepnek nevezetin ertjük minden Nemeſſeket, Nagyſagoſſokat, és

még egyeb renden valokat-is, még azokat-is, kik nem Nemes emberek oda ßamlalvan. De az kőſſegnek nevezetin, czak az nemtelen paraßtokat ßoktuk erteni.

QUOS LIGANT CONſtitutiones & ſtatuta?

TITULUS. V.

VLTERIUS ſi quæratur, Quos ligant conſtitutiones & decreta? Sciendum quod primo ligant ipſum Principem, qui eas populo poſtulante ædidit. Iuxta illud, *Patere legem, quam tuleris ipſe.* Secus eſt de ſummo Pontifice, & Romanorum Imperatore ſentiendum, de quibus nulla in hac parte notatur

AZ KIRALY SzERzeſere, es az Orßag vegezeſere, kik legyenek kőteleſek?

V. TIT:

TOvabba ha valaki kerdi, az ßerzes es az vegezes kiket kőtelezzen meg; tudni valo dolog, hogy elſőben az Fejedelmet, kőtelezi meg, holot az vegezeſt, az nepnek kevanſaga ßerint, ő ßerzette, Amà pelda beßed ßerint. *Engedgy ugy mond az törvennek, kit temagad törtel.* De kűlőmben kel erteni az Romai fő Papa, és az Czaßar felől, kik felől ſemmi emlekzetet nem teßűnk it. Annak

nak felette minden Fejedelem birtoka alat valok kőteleſek az ßerzeſnek meg tartaſſara, ſőt nem czak azok, hanem még akar mi idegen ember-is, az ki ez Orßagban lakik. De azert, ha az kőzőnſeges vegezeſt ugy ßerzettek volna, hogy az ki nekie nem engedne, annak bűnte teſe és kara kővetkeznek, tehat akkor az más Orßagi, és idegen embereknek harom holnapiglan valo haladekot enged á tőrveny, az űdő alat ug meg ertſek az Orßag vegezeſet, mint ha ő kőztők-is ki hirdettek volna.

Mint peldanak okaert: Ha illyen vegezes lenne, hogy Beczijek, vagy Baraßlaijak, avagy egyeb kűlſő nepek kőzzűl, ſenki feje joßaga veßteſſe alat, az Magyar Orßagi ßokot ſokadalmokra, ne meryen jőni arujaval, avagy egy folt ökret, nyai juhot, akar egy Ló meneſt, ez Orßagbol ki ne meryen haitani, tehat az harom holnap alat, ha ßinte meg kapnanak valami kűvűl valo embert, hogy az vegezes ellen czelekedet volna, mind az altal meltan tőrveny ßerint, ſem meg nem bűntet hetnek, ſem marhajaban meg nem karoſithatnak: mert őtet az ő tudatlanſaga, hogy nem ertette volna, az vegezeſnek ki adaſat meg mentene. Ha penig az kőzenſeges ßerzesben bűnteteſt avag kart be nem irtak volna, hanem az ßokot tőrvennek és itiletnek meg jobbitaſat, vag

tőr-

*Quod Regiali nomine ſua ſuditione compellat ſubditos, ſeu ſuperiorem aliquem ſuæ ſuperioritatis ſuæ ſuæ ſuæ

juris alicujus aut judicii medela, vel profecutionis cauſæ modus: tunc forenſibus unicus menſis aſſignatur. Interius verò cujuſcunq; ſtatus, dignitatis, & conditionis exiſtant, ſufficit tempus provulgationis ſtatutorum: & hoc modo nec intranei, nec forenſes excuſantur. Namq;

Cum fueris Romæ Romano vivito more.

UNDE TRAXERIT ORIginem conſuetudo noſtra, in judiciis obſervanda.

TITULUS VI.

SCiendum ſecundò, quòd quanquam omnia ferè jura Regni hujus originaliter ex Pontificij Cęſareiq; juris fontibus progreſſum habeant: municipalis tamen hæc noſtra conſuetudo, qua in judiciis modo generali utimur, ex tribus fundamentis conſtat.

PRIMO, ex conſtitutionibus & decretis publicis.

SECVNDO autem ex Principum privilegiis.

TERTIO verò ex judicium ordinariorum Regni ſententiis.

PRI-

tőrveny follyaſanak modgyat nezne, tehat abban az kűvűl valoknak eg holnapot teßnek, az ittben valoknak penig akor mi allapat ès meltoſagban valok legyenek, igaz eleg az vegezes ki hirdeteſenek ideje, hog minden ember, ahoz tartſa magat, és ezkepen, ſem az kűvűl valok, ſem az Orßag nepe, maganak mentſeget nem vehet, hogy nem ertette volna, mert azt ßoktak mondani:

Hogy mikor Romaban vagy, Romai modon ély.

HONNAT VÔT LEgyen eredetet, az mi tőrvennyűnkbeli ßokkaſſunk.

VI. TITUL'.

TUdnia illik maſodſor, hogy noha ez Orßagnak, mayd minden tőrvenye, az Romai és Czaßari tőrvenynek kutfejeből ßarmazot, de mind az altal az mi Orßagunkbeli közönſeges ßokkaſunkat, harom fundamentombol vettük.

Előßer, az Orßag közenſeges vegezeſſeből és ßerzeſeből.

Maſodßor, az Kiralyoknak Privilegiomokbol.

Harmadßor, az Orßag rendelt Birainak Sententiajokbol.

ELŐ-

ELŐSZER, mondam hogy az Orßag közönſeges vegezeſeből, kinek eredetit, hogy mélyebbē meg mondgyam eßűnk ben kel vennűnk, hogy mindeneknek előtte, amaz mi diciretes elſő Kiralyunk és Apoſtolunk, az bodog emlekezetű Sz. Iſtvan Kiraly (ki az Magyari Kirallyok közöt elſőb, és főb volt, és ki az Magyar nemzetet az ßentſeges hitnek vilagoſſagara teritette) jeles vegezeſt ßerzet, mely mind az altal az kereßtyeni hitnek elſő fundamētomanak tanitaſara és meg erteſere inkab ßolgal, hogy nem mint az tőrvenyre valo perpatvarkodaſra. Annak utāna az mi ßentſeges Laßlo Kiral: és Confeſſorunk, ki az ő ßablyajaval Dalmatiat, és az tenger mellyēkét Magyar Orßaghoz hayta, és ki az Tatar nemzetet, ki Magyar Orßag hatarit, gyakorta be útes ſel ßokta vala haborgatni, ßemben valo viadallal megrontta, és ez Orßag hataribol ki kergete, és futva ßalaßta őket, jeles jo tőrvenyeket ßerzet. Annak utanna az győzhetetlen ANDRAS Kiraly-is, az harmad BELA Kiraly fia, és az ßentſeges özvegy ERSEBET Aßßonnak attya (kit mi Ieruſalemi ANDRAS Kiralynak hivunk) az ő Ieruſalembeli hadabol valo gőzedelmes haza jővetele utan (mellyet ő az kereßtyeni hitnek oltalmaert az Aſiabā és Syriaban lako

PRIMO (inquam) ex conſtitutionibus publicis, cujus rei ut origo altius repetatur, advertendum eſt, quòd primus omnium glorioſus ille Rex, & Apoſtolus noſter beatus STEPHANUS (primitias Regum Hungariæ qui tulit, quiq; ad ſacræ fidei lumen gentem Hungaricam convertit) præclaras ædidit conſtitutiones, fidei tamen magis rudimēta, quam litium fomenta, præ ſe ferentes & declarātes. Deinde ſanctiſſimus Rex, & Confeſſor noſter LADISLAVS, qui gladio ſuo Dalmatiam, partesque maritimas, Regno Hungariæ ſubjecit, quique gentem Tartaricam, fines Hungarorum crebris incurſionibus invadere conſuetam, aperto Marte ſæpe conterens, ab hujus Regni finibus procul amovit, pedemq; longe referre coëgit, leges optimas conſtituit. Invictiſſimus poſtea Rex ANDREAS tertij BELÆ Regis filius, ac beatæ ELISABETH viduæ genitor, quē nos Hieroſolymitanum vocitamus, poſt fœlicem, ab expeditione Hieroſolymitana, quam pro ſacræ fidei Catholicæ defenſione, adverſus Saracenos ingeniti Hungarorum cum exercitu ſuſceperat: reditum, ſuper Nobilium præſertim immunitate ac prerogativis libertatibus, egregias ſancti-

ſanctiones prȩclaratasq; decreta ſtabilivit, quæ uſq; in præſentem diem gens Hungarica, tanquam ſacra decreta, ad uſque ſydera tollit. Demum excellentiſsimi Principes Domini, LVDOVICVS, SIGISMVNDVS, ALBERTVS, & MATHIAS, Reges Hungariæ, temporibus ſuis, certas pari modo conſtitutiones fecerunt. Noviſsimè etiam ſereniſsimus dominus noſter modernus Rex LADISLAVS, non minus cæteris prȩſtantiores leges condidit, cujus memoria laudabilis apud Hungaros in benedictione ſemper erit. Et licet hujuſmodi cõſtitutiones ac leges præſertim ſanctorum STEPHANI & LADISLAI Regum, qui Catalogo Sanctorum aſcribi dignè meruerunt, vetuſtate nimia jam pene ſint abolitæ. Qui cum & alioquin magis de divina, quam humana lege tractaſſe dignoſcantur, reliquorũq; ſubſequentiũ Regum decreta, in certis clauſulis & articulis mutata variataq; habeantur: tamen ex omnium fere ipſorum Divorum Regum conſtitutionibus, per longum uſum aliquid legis in conſuetudinem noſtrã, pluſquam per centum annos jam approbatam, derivatum traductumq; eſſe dignoſcitur. SE-

MASODSZOR azert az mi ſokot Tȍrvenyünknek, az Fejedelmek Privilegiomibol, es kiadot oklevleiből lȍt eredeti, mely privilegiomokat mikor az ſükſeg kivannya, es az pereſek Tȍrveny eleiben hoztak, es gyakorta meg is olvaſtak volna, es az Birak is ertven, (okoſſagokkal-is meg tapaſtalvan) hogy jol es igazan adtak volna ki, ők-is jovallottak: Ez fele tȍrvenybeli level olvaſaſa es gyakorlaſa altal az mi ſokot tȍrvenyünknek nagyub reſzeben, ugy igazodtanak el az Birak.

HARMADſor es utolſor penig az Orſag Birajinak ſententiaibol, es egy nehany uttal valo meg itilt levelekből: ſȍt gyakorlatoſſaggal azon egy rendel, moddal, es folyaſſal, ki mondot, ki ſolgaltatot tȍrven ſerent valo igaz-tetellel, meg erȍſsittetet tȍrveny levelekből, ſarmazot ez mi tȍrvenbeli ſokaſunk. Ugy vagyon, hogy ez tȍrveny folyaſat es rend tartaſat, mellyet az pereknek kezdeſeben, viſeleſeben, latogataſaban, es el vegezeſeben ſoktunk meg tartani, Carol Kiraly az meg nevezet Lajos Kiralnak az Attya idejebẽ, ſȍt ő maga hozta volna be ez Orſagban Francia Orſagbol, mely Tȍrveny folyaſt mind ez ideiglen fogyatkozas nelkűl meg tartottunk (csak hogy nemely czikkelt kőz akaratbol az Orſag megh valtoztatta) de azert ez utan

SECVNDO, ex Principum privilegijs conſuetudo noſtra proceſsit, quæ cum ſæpe rebus ita expoſcentibus, in judicio producta legerentur, & honeſtè juſtèq; (dictante ratione) ædita & confecta fuiſſe approbarentur, longum per ejuſcemodi judiciarium exercitium, certa pars noſtræ conſuetudinis progreſſum habuit.

TERTIO verò & ultimo, ex Judicum ordinariorum Regni ſentẽtiis, literisq; Adjudicatorijs iteratis: imò plurimis vicibus, uno & eodem ordine, ac modo proceſſuq; latis & confectis, ac executione juridica roboratis, conſuetudo ipſa emanavit. Verùmtamen, proceſſus iſte judiciarius, & uſus proceſſuum, quem in cauſis inchoandis proſequendis, diſcutiendis, & terminandis, obſervamus, regnante ipſo domino CAROLO Rege, prædicti LVDOVICI Regis genitore, per eundem ex Galliarum finibus, in hoc Regnum inductus fuiſſe perhibetur: qui ad hæc uſq; tempora, (variatis ſolummodo per publicas conſtitutiones quibuſdam terminis) inviolabiliter ſemper extitit obſerva-

tus; obſervanduſq; eſt etiam in futurum ſemper. Nam aliter, totius Nobilitatis Regni Hungariæ jura, novarum legum per inductionem (quoaduſque illæ addiſcerentur, in uſumque communem traherentur) ut in nihilum redigerentur, neceſſe foret.

utan-is mindenkor meg kel tartani. Mert ha meg nem tartanok ketelen uy Tőrvent kellene ſőrőzni (mellyet meddiglen csak meg tanulhatnank is, mint kellene vele elni) ez egeß Magyar Orßagbeli Nemeſſegnek igazſſaga, az uy Tőrvennek behozaſanak miatta, mind fől fordulna es ſemmive tetetnek.

QVID SIT PRIVILEgium definitive: Et quòd duplex ſit Privilegium.

TITUL' VII.

Parte 2. Tit. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 16.

ITem, ex quo conſuetudo noſtra in quadam ſui parte ex Principum (ut præmiſſum eſt) privilegijs ſumitur, hinc de privilegio aliqua dicenda ſtatuſ. VNDE ſciendum, quod Privilegium dicitur, quaſi lex privata & ſingularis, quæ ad unum, vel ad paucos pertinet. Aliter autem privilegium dicitur prerogativum, aut honor ſingularis. Et eſt Principis beneficiũ, ſæpe contra commune jus indultum.

DUPLEX eſt autem privilegium, ſcilicet Generale & Speciale. Ge-

MI LEGYEN AZ Privilegium, az ok es ßabad level, voltakepen: Es hogy ket fele az Privilegium.

VII. TITUL'.

TOvabba mivel hoģ az mi ßokaſunkat, nemely reßeben az Feiedelmek Privilegiomibol vőttúk, ezokaert akarek az Privilegiumrol valami keveſet ßolni; Holot ßükſeg meg tudni, hogy az Privilegium mondatik, ſajat tulaydon maganak valo Tőrvennek, melyhez egynek avagy csak egy nehanynak vagyon igaſſaga. Egyebkent mondatik az Privilegium (mellyet az Magyarok ok es ßabad levelnek neveznek) egyeb emberek felől valo bőcsűleſnek, avagy kivaltkeppen valo tißteſſegnek. Mellyet az Feiedelem jo akarattyabol, gyakran męg az kőzőnſeges Tőrveny ellen-is engedet valakinek.

Az Privilegium penig ket fele: eggyik kőzőnſeges, az maſik ßemelyre nezve nevezetes: Az kőzőn-

kőzőnſeges az, mellyet az egeß kőſſegnek avagy gyűlekezetnek, ugymint, Varoſnak, Captalannak avagy Conventnek enged az Kiraly: Es ez fele Privilegium, őrőkke tart, es allando. Az ßemelyre es nevezeteſen mely Privilegiumot engednek es adnak az mellyet csak egy ßemelynek adnak: Es az fele ßabadſag, ezen ßemely meg halvan, ſemmive leßen, vele meg hal. Hanem ha azon Privilegiumban be volna foglalvan, hogy az ßabadſagnak ereje őrőckeſire is ßallyon es maradekira. Mert ekkepen tudni valo dolog, hogy męg őrőkkeſinek is es maradekinak is ßolgal.

AZ DECRETUM fel bonttyae az Privilegiumot: avagy vizzontag az Privilegium az Decretumot?

VIII. TITULUS.

DE it kerdhetik (mint hogy enis gyakorta hallottam hogy kerdettek) hogy ha az Decretomot, az az, az orßag rendeleſet, és kőzőnſeges tőrvenyet, fel bonthattyae, avagy ſemive tehetie az Privilegium? Avagy penig vizzontag az Privilegiumnal erőſeb lehete az Decretum? Ez kerdeſre noha ſokkan ſokkepen felelnek es kűlőmb kűlőmb ertelemben vadnak felőle, es mind à ket fel

Generale eſt, quod Univerſitati vel Collegio, prout Civitati, aut Capitulo vel Conventui conceditur. Et illud eſt perpetuum. Speciale autem eſt quod perſonæ dun taxat donatur. Et illud cum perſona extinguitur: Niſi fortè in eo caveatur, quòd virtus privilegii etiam ad hæredes & ſucceſſores ipſius privilegiati derivetur. Nam hoc modo etiam hæredibus ac ſucceſſoribus eius ſuffragari dignoſcitur.

UTRUM DECREtum tolleratur per Privilegium: & è contra.

TITULUS VIII.

SED Quæri poteſt (prout ipſe quoq; ſæpe quæſitum audivi) utrum Decretum, ſeu jus commune tollatur per privilegium: & è contra, ſi privilegium tollatur per Decretum? Quanquam multi multa dicant, aliterq; & aliter ſentiant, & pro utraq; parte probationes nonnullæ in medium afferri queant: Nos tamen gene-

vilegia tollunt Decreta.

raliter omnium & omnia privilegia, per jus commune seu Decretum, tolli & invalidari tenemus: In casibus illis, quibus expresse facta fuerit in generali constitutione mentio. Prout habetur in Decreto moderni domini nostri Regis, libertatis Civitatis Vissegradiensis abolitio, nonarum à Civitatibus liberis exactio, & alia hujusmodi. Quæ & si privilegia super eorum libertate, atq; nonarum exemptione & non solutione, pro ipsarũ parte dudum habeant confecta: tamen non privilegium, sed Decretum ac generalis constitutio in hac parte observatur. Privilegium autem, cui non fuerit expresse derogatũ per legem contrariam, vel generale Decretum, non invalidatur, prout superius de consideratione & intelligentia Decreti latius habes.

Part. Tit. 2

az ő ertelmek bizonyos okoskodassokkal erősitik: De mi mind azon altal azt tarttyuk, hogy az közönsegesses Orßag vegezese es rendelese, mindeneknek mindennemű Privilegiomit erőtlenc tesi, es fel bonttya: Oly igyekben, mellyekről az közensegeges vegezesekben nyilvan valo emlekezet lesen. Az mint az mostani Kiralyunk Decretomaban-is meg vagyon, Visegrad Varosanak ßabadsaga fel bomlasa, az ßabad Varosoknak kifizetese, es tőb ezfele dolgok. Mely Varosoknak noha regtúl fogvan Privilegiomok vagyon rolla es szabadsagok, hogy kilentzedet raytok ne vegyenek, ők se fizessek meg: De azert ennyiben nem az Privilegium tartatik erejeben, hanẽ az Decretum es az közönseges vegezes marad helyen. Az Privilegium mind azon altal meg nem erőtlenedik, hanẽ ha valamely ellen nevezeteskepen az Orßag mas törvent irat, es köz akarattal ellene valo vegezest ßerez: az mint ide fel az decretumnak esmeretiről nilvabban meg vagyon.

QUOD PRIVILEGIum dupliciter potest attendi & emanari: Et primò legitimè.

TITULUS IX.

Du-

HOGY AZ PRIVIlegium ket fele lehet, es ketkepen kelhet ki: es elsőben tőrveny ßerint.

IX. TITUL.

AZ

AZ Privilegiũ felől penig ketkepẽ kel gondol kodnunk, tudni illik, Egyik az melyet az Fejedelem az ő tellyes meltosagabol, es törveny ßerint ßokot adni. Az masodik az, melyet nem igy, hanẽ egyebeknek karara, avagy mẽg az közönseges vegezes ellen is engedne valakinek az Feiedelem. Ez okaert az menyiben az Privilegium az Feiedelemnek tellyes meltosagabol ßarmazik, ugy mint, mikor valakit jobaggal ajandekoz meg, avagy ado, es harmintzad fizetesből valakit ki veßen, es valakinek ßabad vasart, sokadalmot, revet avag vamot enged, ezfele Privilegiomot, melynek adasa csak az Feiedelmet illeti, mindenkor meg kel tartani: csak hogy egyebek igassaganak nyilvan valo artalmara ne legyẽ. Mert ennek okaert ßoktak az Privilegiomok vegeben, ezt az czikkelt be irni: SALVO IURE ALIENO, az az, mas embernek Igassaga hellyen maradvan. Mert ha az Feiedelem valamely parast embert avagy Varost az ado fizetes ből mostan ki venne, es ßabadsaggal ajandekozna: Annak elötte kedig, az adonak igazan fel ßedeset hivei közzúl valakinek engette volna: tehat ez utolso privilegium, miert hogy az elöbbi privilegiumnak, mely az adofelől költ, nilvan valo artalmara volna, az elsőt erőtlene es

DUplex est autem privilegii consideratio, scilicet in quantum ex mera Principis authoritate riteq; & legitimè procedit: Et in quantum non, sed in damnum aliorum vergit, Vel aliâs, constitutioni communi derogare videtur. In quantum igitur Privilegium ex mera Principis authoritate procedit, prout jurium possessionariorum Donatio, á tributaria, tricesimarumque solũtione exemptio, Fororum liberorum ac Nundinarum generalium, Vadorumq; & tributorum collatio, quæ ad solum Principem spectat, semper observari debet. Dummodo juribus aliorum manifestè nõ præjudicet. Et propterea in calce hujusmodi Privilegiorum, clausula ista semper apponi inseriqué solet, SALVO IURE ALIENO. Nam si Princeps ipse quempiam hominem ruralem, vel civitatem, á solvtione tributorum de præsenti eximeret, & libertate donaret: prius tamẽ tributariam exactionẽ justè fiendam, alicui fidelium suorũ contulisset: tunc per istud posterius Privilegium, scilicet exemptionale; quia priori Privilegio, super tributo confecto, palám præjudicaret, primum invalidare, & hujusmo-

Vide supra Anno Tit. 9. Part. 1. sub Libert.

Ex Decreto Ladisl. Anno 1500 Art. 2

jusmodi tributariam exactionem tollere non potest. Verùm, in bonis & tributis propriis Principis, qui Privilegiũ donavit, exemptio ipsa tenebit, atque locum habebit.

QUOD PRIVILEGIum duobus modis intelligitur juribus aliorum præjudicare.

TITULUS. X.

ITem, de concessionibus quoque Fororum, Nundinarum & Vadorum, idem est sentiendum: Quòd Privilegia, super eisdem ædita, semper sunt observanda: si in prejudicium jurium aliorum non fuerint collata. Quæ duobus modis possunt juribus aliorum prejudicare.

PRIMO, ratione temporis, prout dictum est, immediatè. Quia prius emanavit Privilegium alterius, quòd non potest tolli per posterius: etiam cum clausula derogatoria.

SECUNDO ratione loci. Quia vectigalia fluviorum, seu Vada, concedi de jure non possunt, Nisi ea loca (ad quæ concedentur) sint ab aliorum locis, (ad quæ videlicet prius fuêre concessa) in distantia,

ne es ez fele adozast semmisse nem tehetì. Hanem az Feiedelé jobagiban es sajat adaiban, ki az privilegiomot engedte, effele szabadsagnak helye lessen.

HOGY AZ PRIVIlegium ketkepen lehet artalmara mas ember igasságanak es szabadságanak.

X. TITUL'

TOvabba az Vasarok, Sokadalmok es Revek engedelmerõl is azont kel ertenúnk, hogy azokrol valo ki adot privilegiomot is mindenkor megh kel tartani, ha eggyebek igasságа fogyatkozasara nem lejend. Ezek penig ketkepen arthatnak mas ember igasságanak.

Elõször az idõt megh tekintven, az mint az elõt is megh mondam. Mert elõb kõlt az mas fęlnek Privilegioma, mellyet nem bonthat fõl az kesõbberi, męg ha azt irtak volna-is bele, hogy az elõbbi privilegium ellene ne alhasson.

Masodszor az helyt meg tekintven: Mert vizi adokat, avagy Rev vamokat, tõrveny szerint senkinek nem engedhetnek: hanẽ ha az hely, melyhez az Vamot engedik, az mas helytúl, kihõz az elõt Vamot engettek volt,

volt, legh kõzelb egy męly fõldnire volna: Iollehet kõzzelb is meg engedhetni, ha az fele engedelem az elsõ Vamot el ne fogna, avagy annak valami egyeb bizonyos karbelõle nem kõvetkõznek.

Hetedszaki Vasarokat, es kõzõnseges Sokadalmokat is annyi tavoly fõldõn, es kõzelb is megh engedhet az Feiedelem, csak hogy azon napon, vagy azon idõben, az elsõ sokadalmokkal, az uyonnan engettet Vasar ne esek, es egyeb kepen is az uy Vasar az elsõt el ne bontsa.

AZ PRIVILEGIum masodszor, tõrveny ellen lessen.

XI. TITUL'.

DE mas fęle Privilegiomot-is talalunk, mellyet neha az Feiedelem nem tiszti es meltosaga szerint enged valakinek: az az, kire az Feiedelemnek nintsen igaz es tõrveny szerint valo szabadsaga, az fęle privilegiumnak engedesere: Mert avagy masnak karara volna, vagy az Orszag tõrvẽnyevel, es az kõzõnseges vegezesel ellenkeznek. Effele privilegiumnak azert ereje nem lehet, mint peldanak okaert: Az Orszag

tia, ad minus unius miliaris: licet possint etiam propinquius cõcedi, si destructionem priorum, vel illis notabile damnum concesio ipsa non esset allatura.

Fora etiam Hebdomadalia, ac Nundinæ generales, per tantam distantiam, & ad loca propinquiora conceduntur, concedique poterunt: dummodo una & eadem die, aut uno tempore, cum prioribus Nundinis, seu Foris Hebdomadalibus, noviter concessa, non celebrentur, & aliâs nova manifestè priora non destruant.

PRIVILEGIUM, Secundo modo formatur illegitimè.

TITULUS XI.

ALIO modo potest considerari Privilegium, in quantum non ex mera Principis authoritate procedit: hoc est, quòd Princeps non habet justam legitimamque facultatem concedendi tale Privilegium: Quia vergit in præjudicium aliorum, vel quòd juri communi, ac constitutioni generali prejudicare dignoscitur. Et hujusmodi Privilegium non valet: prout, exempli gratia, in Decreto com-

an ſumptio Rei ejusdem vel aliarum extra terminos Tavalesque nihil valet.

communi continetur, Quòd tranſſumptio literarum, extra terminos Octavales confectis, in judiciis fides non adhibeatur. Princeps autem, ſi cujuſpiam privilegium ſimpliciter tranſſumi faceret, cũ clauſula derogatoria, videlicet (NON OBSTANTE Lege, vel Decreto Regni noſtri, hujuſmodi tranſsũpto volumus fidem adhiberi, &c. Aut Statutorias literas cum gratia concederet, Quòd ſcilicet non obſtante annuali revolutione jam tranſacta, Donationem aliquam executioni demandare teneantur.

Quia juri & conſvetudini Regni hujus, aperté derogare videtur: ideo non obſervatur, neque obſervandum cenſetur. Idem eſt ſentiendum ſuper illis privilegiis, ſi quibus ſuper eo conceſſa fuerunt, vel in futurum concederentur, Quòd in ſedibus judiciariis comitatuum, coram comitibus parochialibus, ad cujuſvis inſtantiam reſpondere non teneantur, neque in præſentiam aliorum Iudicum Regni ordinariorum: niſi in præſentiam ſolius majeſtatis Regiæ, vel perſonalis præſentiæ ſuæ, in cauſam conveniri poſsint.

PRÆTEREA, Si juramentum cuipiam Dominorũ, vel Nobilium, præſtandum adjudicaretur;

Orßagh Decretuma azt tarttya, hogy affele levelek maſsanak, ki octavas tőrvenyben nem kelne, az tőrvenybe ne legyen hitele. Az Feiedelem azert ha valaki privilegiumanak czak ő magatul maſsat vetetne, es ez czikkelt is utanna iratna, hogy, ugymond, az mi orßagunk tőrvenye es vegezeſe ellen is, azt akarjuk, hogy ez level maſsanak helye legyen, &c. Avagy ha valami Iktato levelet gratiaval engedne: tudni illik, hogy eztendő el mulvan is az Donatiot iktathaſſak vele, es erejeben maradgyon az iktatas.

Mivel hogy az Fejedelemnek effele privilegiuma, ez orßagh tőrvenye, es ßokkaſanak nyilvá valo keppen ellene volna, azokaert helye es ereje nem lehet, nem-is melto hogy megtartaſsek. Haſonlatoskepen erőtlen az fele privilegium-is, mellyet az Fejedelem valakinek avagy meg engedet volna, avagy ez utan akarna engedni, hog az Vár megye ſzekin az Iſpanok előt, ſenkinek ne tartozzek megfelelni, ſe ez orßagnak egyeb rendelt birai előt, tőrvenyben ne foghatnak, hanem czak Kiraly ßemelye, avagy kepe előt pőrel hetnenek vele.

Ennek felette ha valamely Urnak, akar Nemes embernek hitet itilne az tőrveny, es arrol oly

olly Privilegiomot hozna elő, hogy nem ßemely ßerent az Alperes, hanem az ő tiſt-tartoja tartoznek az hittel, &c. és tőb ez fele tőrventelẽ dologrol ßollana az privilegium: Mivel hogy az egeß Orßagnak meg rőgzett tőrvenyenek és ßokaſanak ellene volna, ezfele privilegiomot ſohult nem illik megh tartani. Mert minden Nemeſſek és Vrak mind egy-hazi és kűlső renden valok, és mind ket ágon valo ßemellyek, kik joßagot Magyar Orßagban birnak, egy tőrvenyel és egyenlő ßokaſſal tartoznak ęlni, az ő joßagoknak oltalmazaſaban, és az joßagrol valo minden fele inditot pereknek forgattaſſaban, mint az Decretomnak első reßeben-is megh vagyon irva-

tur, & Privilegium inde produceretur: quòd non ipſæ reus in perſona ſua, Sed officialis ſuus illud deponere teneretur, & hujuſmodi, &c. quia generali conſuetudini, totius Regni olim approbatæ, tale privilegium præjudicat, nuſquam tenetur. Omnes enim Domini, & Nobiles, tam ſcilicet ſpirituales quam ſæculares: cæteri etiam poſſeſsionati, utriuſq; ſexus homines, qui in hoc Regno Hungariæ, bona ac jura poſſeſsionaria gubernant, pari lege, unaq; & eadem conſvetudine, in ipſorum jurium poſſeſsionariorum conſervatione atq; cunctarum cauſarum, inde emergendarum proſecutione, uti debent, prout in PRIMA quoq; parte prænotatum habetur. Tit. 2 et 12.

"Archiepiscopus Strigon et Princ. Leopold jurant off. suor. Deus Lexon. 1550.

HANY KEPPEN erőtlenedik meg az Privilegium?

XII. TITUL.

TOVABba ezt-is vegyűk eßűnkben, hogy az Privilegium ſok keppen, meg romolhat, és erőtlenne leſzen, Mert ELőSZőR ſemmive leßen, mikor valaki az ő neki engedtetet privilegium, és ßabadſag ellen

QUOT MODIS CAREBIT privilegium ſua firmitate.

TITULUS XII.

NOTAndum ulterius, quòd Privilegium multis modis ſuo carebit vigore. PRIMO enim perditur, & invalidum fit privilegium, quando quis fecerit contra privilegium ſibi conceſſum, aut

malè eo utitur. Quia meretur Privilegium amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate. Quemadmodum ille, qui ſuper malefactorum, in territorio ſuo deprehenſorum, punitione, Privilegium Principis habet: & capto fure, vel prędone, non eum ſuſpendit, vel palo affigit: ſed pactatam pecuniæ ſummam ab eo extorquendo dimittit: talis privilegio ſuo abutitur. Quia Princeps malefactores non dimittendi, ſed juxta eorum demerita, feriendi mulctandiq; prędictit authoritatem.

SECUNDO, amittitur privilegium, dum quis tempore debito non utitur privilegio, ſibi dato atq; conceſſo. Verbi gratia: Si cuipiam regia majeſtas, caſtrum, vel quodcunq; jus aliud poſſeſſionarium donaret: & ille donatarias literas ſuas donationales, infra anni revolutionem, per Regium, aut Palatinalem, & alicujus loci teſtimonialis homines executioni non demandaret: tunc peracta revolutione ipſa annuali, hujuſmodi Donatio omni firmitate carebit. Neq; etiam cum literis Statutorijs, per &c. n, (prout immediatè præmiſi)

ellen czelekeßik, vagy azzal gonoßul çl. Mert meg erdemli azfele ember, hogy Privilegiumat el veßeſſe, az ki az neki engedet hatalommal gonoßul çl. Mint azkinek az ő hataraban tapaßtalt gonoß tevőknek bűntetéſeről privilegiuma vagyon az Fejedelemtől, és az Orvot, akar tolvait meg fogvan, nem akaßtya fel, ſem fel nem nyarſollya: hanem meg ſzerződik vele, és ſumma penſzt avagy birſagot veven rayta el boczattya. Ez illyen ember gonoßul çl az ő ßabadſag levelevel. Mert az fejedelem nem az gonoß tevőknek el boczataſara, hanem az ő erdemek ßerent valo meg őlőſere, és bűntetéſere adot volt nekie meltoſagot.

MASODSZOR, meg romol az Privilegium, mikor valaki illendő údőben nem çl az ő neki adattatot, és engedtetet Privilegiummal. Peldanak okaert: Ha valakinek Kiraly ő Felſege Varat, vagy valami egyeb joßagot ajandekozna, és az az ember az ő Donatio levele mellet egy eßtendő forgaſaban, Kiraly emberi altal, vagy Nador Iſpan, vagy valamely Captalan avagy Convent embere altal, magat az joßagban nem iktatna, tehat eßtendő utan affele Donationak ſemmi ereje ninczen, nem is leßen: Sőt meg ha az fele iktato levelet adna is az Kiraly (az mint ide fellyeb meg jelentem) hogy eßtendő utan-is, be iktathaſſak az joßagban, ennek ſem lenne ereje, és az Donatio levelet vele hellyere nem allathatna: hanem az Donatiot uyjonnan kel meg kerni, és azzal magat be iktatni: ha valaki azonkőzben azt az joßagot maganak meg nem nyerte leend. Az hętkőzbeli Vaſarok és Sokadalmok, és revek dolgaban-is, ugyan azont kel mivelni, hogy ha valakinek az Fejedelem Vaſart vagy Sokadalmot, vagy revet enged, az eßtendő el forgaſſa alat, az ő Privilegiúmaval çllyen és çlni kezdgyen, mert egyebkeppen az eßtendő el telven, annak ereje fűſtben megyen, és ſemmive leßen. De azzert itt ezt is eßünkben vegyük, hogy ha az eßtendőnek el forgaſſa alat valaki az nekie adot joßagban, magat be iktatna, de az iktatasban, vagy az iktataſrol valo levelben, vagy penig az executionak, az az, igaz tetelnek rendiben, Kiraly, vagy valamely bizonyſag helybeli, az az, Captalan, vagy Convent emberinek vetkek, vagy tunyaſagok miat, valami fogyatkozas eſnék, avagy az iktataſnak rendiben el nem tudtak volna jarni, tehat ez fele történetben, az Donatio erejeben marad, és effele fogyatkozaſt meg kel jobbitani, illik is hellyere allatni. Holot penig az Eßtendő alat valo iktataſt, czak çl henyelnék, vagy az executioban, miſi) confectis, reſtaurari valebit: ſed de novo donatio ipſa fieri confici; debebit: ſi interea alter quiſpiã jus illud poſſeſſionarium pro ſe non impetraverit. In facto etiam Fororum Hebdomadalium, Nundinarumq;, & Vadorum idē eſt faciendum. Ut ſi Princeps alicui Forum, aut Nundinas, vel Vada, conceſſerit: Ille infra anni revolutionem, Donatione & Privilegio hujuſmodi utatur, & uti incipiat. Nam aliter, anno tranſacto virtus ejus expirabit. HIC tamen advertendum eſt, quod ſi peracta infra dictam annualem revolutionem executione ipſius Statuti, error aliquis, aut in literis ſuper ea re relatorijs, aut in proceſſu ejuſdem executionis, vitio, vel negligentia hominis Regij & teſtimonij, vel etiam Capituli, aut convẽtus commiſſus fuiſſe deprehendetur: tunc in tali caſu donatio efficax manebit. Et ejuſcemodi executio, prout caſus rei ſe obtulerit, reformari poterit atq; debebit. Veruntamen, ſi ſimpliciter executio ipſa neglecta, vel aliter error aliquis

In omni Statutione considerandũ eſt ex et defectib.

Error in Exec Statuti commiſſ poteſt corrigi tra tamen ſpa um amit

quis per donatarium in ea commiſſus fuerit, reformari nuſquam poterit: ſed de novo (ut prętactum eſt) caſtrum, vel jus illud poſſeſſionarium, impetrari debebit.

TERTIO, perditur privilegium, in caſu, quo quis incurrit crimen læſæ Majeſtatis, vel notam infidelitatis. Et hoc modo non ſolùm privilegium, ſed etiam caput, & quælibet bona perdit.

QUARTO, Si privilegium in alterius enorme damnum redundet, ſicuti jam hunc modum prędeclaratum habes. Quia & alioquin non eſt veriſimile, Principē concedentem, jus alterius preſens vel futurum, graviter velle lædere.

QUINTO, ſi Princeps, vel alter Judex Regni ordinarius, ex certa ſcientia videns & agnoſcens, privilegium non valere: multis judicaverit contra illud. Secus tamē eſt, ſi aliquando contra privilegium per errorē fuiſſet judicatum: Nam iſto caſu poterit error ipſe: & ex conſequenti privilegij tenor per novum judicium, ſervatis de jure ſervandis, reformari.

SEXTO, per expreſſam, vel etiam ban, avagy az Kiraly adomanyaban eytene valami fogyatkozaſt, az meg ajandekoztatot ßemely: Ez fele vetket ſoha meg nem jobbithattyak, hanem (az mint meg mondok) az Varat, vagy az joßagot uyonnan kel meg nyerni.

HARMADßOR, ſemmive leßen az Privilegium, oly eſſet miat, mikor valaki Fejedelem meltoſaga ellen valo vetekben, vagy hitetlenſegnek notajaban eſnek. Mert ez fele vetek nem ezak Privilegiomot, hanem fejet, és minden joßagat el veßti.

NEGYEDßER, ha az Privilegium, maſnak nagy karara lenne: mint ezt az okot ide fellyeb is meg magyaraztuk. Mert nem melto dolog volna, hogy az Fejedelem ollyat engedne valakinek, kivel maſnak moſtan, avagy jövendőben igaſſagat nyilvan meg haboritana.

ÖTŐDSZER, ha az Fejedelem, vagy mas ki az Orſzagnak rendelt Biraja volna, latvan és ertven, hogy az Privilegium nem jo: annak ereje ellen ſok rendbeli tőrvent ſzolgaltatna. De azert mas az, mikor valahogy az Privilegium ellen tudatlanſagbol, tenne tőrvent: Mert ez illyen tőrtenetben affele vetket megjobbithattyak, uy itilet altal-is, hollot az Privilegium-is erejeben marad, az tőrvennek ßokot follyaſat meg tartvan.

HATODßOR, az Privilegiumnak nak nyilvan, vagy alatomba valo bele hagyaſaval. Nyilvan illyenkeppen, hogy ha valaki, mindeneknek tuttara bele hadgyándgya, az ő Privilegiumat. Veßtegleteſſel valo bele hadgyaſſal penig ugy, hogy ha valaki, az ő Privilegiuma ellen, nyilvan ezelekednek, és az privilegiomos embernek tuttara lenne az dolog, ellene nem ßollana, hanem tellyeſſeggel el halgatna. Mely halgatas mivel hogy ő neki karara volna, kővetkőzik, hogy ha ßabadſagaval akarna çlni, és halni nem hadna, el nem halgatta volna.

HETEDßER, meg romlot kéſőbben kőlt Privilegium altal, mely az elsőt valami reßeben fel bonttya: mint mikor mind az ket privilegium, azon ſzemelyre kőltt ki, avagy azon kőſſegre irjak, tehat ackor az első privilegium el bomol, és az maſodik tartatik meg.

NYOLTZADßOR és utolßor, az Privilegium le fál, az Fejedelemnek ki fejezet meg hivaſa altal is; Melto okokbol azert, mellyeket affele megh hivo levelben, vilagoſſon meg kel magyarazni. Mert ha az meg hivaſnak melto okat nem adandgyak, hanem az meg hivo vagy maſalo levelben ugy leßen meg jegyezve, hogy az meg maſolas czak ſemmi okokbol nem lőt, tehat az meg maſolaſnak ſemmi hellye nem leßen. Mert ebből tiam tacitam renunciationem ipſius privilegij. Per expreſſam, ſic, quòd publicè renunciarit vel renunciaverit quis Privilegio ſuo. Per tacitam autem, ſic, quòd publicè actum ſit contra illud privilegium ipſo ſciente, & non contradicente, ſed per omnia ſubticēte. Quæ taciturnitas, cùm ſit in ſui prejudiciū, inducit contra ſe quādam renunciationem.

SEPTIMO, per poſterius derogatorium priori: quando videlicet utrunq; confectum eſt, vel emanavit ad unam & eandem perſonam aut communitatem: tunc Primum caſſabitur, & ſecundum obſervabitur.

OCTAVO & ultimo perditur privilegium, per expreſſam renovationem concedentis Principis: Idq; ex cauſis rationabilib⁹, in revocatione hujuſmodi clarè declarandis. Nam, ſi cauſæ rationales revocationem non firmaverint, ſed ſimpliciter factam fuiſſe, literæ revocatoriæ denotaverint: ipſa revocatio locum non habebit.

Part 2. Tit. 37. De Revocatione Principis, qua jam le[gi]et conſuetudine [in]pòr introducta [e]ſt, mi D. Bárs [1]4 Art. 11. Mat. 1[5] Art. 12

Aliàs enim incommoda multa sequerentur: & quilibet de privilegio suo dietim desperare cogeretur. Et hæc de privilegijs dicta sufficiant.

Sigillo communi & aliarum contratione modus. Jur. Jur Art Poson 1550 Art. 60

QUID SIT SIGILlum descriptive, & quod duplex sit Sigillum.

TITULUS XIII.

Par. 2. Tit. 58. Par. 1. Tit. 14. Par. 2. Tit.

VErùm, quia omnia Privilegia Sigillis roborari communiriq; solent: ideo super Sigillis quoq; in hac parte aliquid dicendũ convenit. Ubi sciendum, quòd Sigillum est notorium signum, auro aut alio metallo vel cæræ impressum, corroborans omne factum. hæc authoritas à Regnicolis non est erit Data Lad. 1492 Art 52

Sigillum.

ET duplex est Sigillum, scilicet, Authenticum, & non authenticum. Authenticum dicitur, quasi authoritatem tenens, cui credi debeat. Et est propriè Principum, ac ordinariorum Iudicum Regni: Nec non Capitulorum & Conventuum. Et hujusmodi Sigillum Authenticum, literis appositum, confirmat omne factum in ipsis literis expressum atq; declaratum. Habent præterea etiam Ci-

Bòl sok kar következhetnek, és ki ki naponkent ketelkedni kezdene privilegioma felöl és ketsegben esni. Es eddig az privilegiumoknak magyarazattyaval meg elegedgyünk.

MI LEGYEN AZ Peczet voltakeppen, és hogy ket fęle.

XIII. TITUL'

DE miert hogy minden Privilegiomot peczettel ßoktak meg erősiteni; azert illik hogy ennye reßeböl, az peczet felöl is valamit ßollyunk. Holot meg ertsük, hog az peczet esmeretes jel, kit aranybol avagy egyeb ertzböl meg metzven, viazban nyomnak le, hogy ez altal minden meg lőt dolog erős, és allando legyen.

KET fele penig az Peczet, tudni illik, Meltosagos, avagy hihető, és ketseges. Meltosagos peczetnek azt mondgyuk, melynek miert hogy oly böczületi vagyon, hogy annak ketseg nelkül hinni kellyen. Effelę peczetek penig az Fejedelmeke, és az Orßagbeli rendelt Birake: Sőt Captalanoke és Conventeke. Es effele meltosagos bizonyos peczettel, valami leveleket meg peczetelnek, meg erősiti és alhatatossa tesen, minden benne meg irt dolgot. Vagyon effele pecze-

peczetek az Varassoknak-is, bizonyossok és meltosagossok, mellyeket az Kiralyok és Fejedelmek engedtek nekik Ezeknek az peczeteknek ő elöttek, és ő közték forgot, indult és meg lőt dolgokban mindenkoron erejek vagyon.

BIZONTALAN és meltosag nelkül valo peczetnek mondgyuk, az kivaltkeppen valo szemelyeknek magok peczetit. Ezek alat semmi örőckes dolog veghez nem mehet. Mely peczetek sok fęlek: Mert nemely az Urake, Pap Urake, sőt az örők Ispanoke, és egyeb Zazlos Urake, kik effele tißtet és meltosagot birnak, és mas azokke-is, kik Zaßlos Uraktol ßarmaßtak. Mas ismet az Orßagbeli Nemessekke és fő emberekke, mellyekben kivaltkeppen valo Czimereket ßoktak ki metzeni és irnia. Az felső renden valo Pap Uraknak azert, ugy mint, Ersekeknek, Püspökeknek: az Auranæ Apat-Uraknak, és az Orßagnak ßabad és örőckes Ispaninak. Es męg az Ratz Orßagi Despotnak-is, az önön tulaydon sajat és ismeretes peczetteckel, meg erősittetet levelek altal, ßabadsagok vagyö Prokatorokat vallaniok. De az töb Zazlos Urak, Nagysagossok és Nemessek mind Procator vallast, mind penig egyeb vallas teteleket, ez Orßagnak rendelt Birai elöt, és bizonysag hellyeken, ugy mint Captalan

Animadverte Judicii Ord. m. Vis negotijs Et. tis si sunt Auth. vel Annulari obsignatæ sigill. annulari sigil. unt Emanatæ bunt Jisque. Ut gnm tali sigillo e. te carent Vigue. ex Tit. 14 clauset. Nam: Nemim ra Regnicola, qui mi uti. sorum Quod sigillũ Jur. cum teneat ni D. 1414.

De cæteris Personis culatis obmittitur at sigillum. Lad. 1467 Art. 9. Item. 1514 Art. 5.

iam Civitates & Oppida Sigilla Authentica per Reges & Principes ipsis concessa. Quæ in factis, & rebus coram eis, & in medio eorum vertentibus, ac emergentis robur sortiuntur firmitatis.

NON Authentica verò sunt privatarum personarum Sigilla. Et talia nihil perpetuitatis sub se continere possunt. Quorum multa sunt genera: Alia enim sunt Dominorum, Prælatorum, nec non Comitum perpetuorum, & aliorum Baronum, officia baronatuum pro honore tenentium, & alia ab eisdem Baronibus propagatorum. Alia verò Nobilium & Procerum Regni veris & peculiaribus, armorum insignibus exsculpta & effigiata. Superiores itaq; Prælati, ut Archiepiscopi, & Episcopi: necnon prior Auranæ, ac Comites, liberi & perpetui Regni. Etiam Rascie Despotus, per literas eorum proprias veris & notorijs Sigillis ipsorum roboratas Procuratores constituendi facultatem habent. Cæteri autem Barones & Magnates atq; Nobiles, coram ipsis Iudicibus Regni ordinarijs, ac in locis testimonialibus, Capitulis scilicet, & Conventibus, & Procuratores

consti-

constituere, & alias Fassiones (ut verbo domestico utar) facere tenentur. Iudices siquidem Regni ordinarij, ac ipsa loca testimonialia Sigilla Authentica habentes, sub eorum Sigillis, tàm Procuratores constituendi, quàm etiam cunctas alias Fassiones (ritè tamen, & legitimè) faciendi habent authoritatem.

és Conventben tartoznak vallania. Mert ez Orßag rendelt Birainak peczetek alat, és az bizonsag hellyeknek, mellyeknek erős peczetek vagyon, mind Procatort alathatni, s-mind penig egyeb vallas tetelt szereszhetni, melyről Meltosagok-is vagyon, de jo rendel és tőyveny ßerent.

QUORUM REGUM Privilegia serventur, & quorum non.

TITUL' XIIII.

ITEM, habita jam Privilegiorum & Sigillorum declaratione, necesse est videre, quorum Regum & Principum hujus Regni Privilegia observentur, & quorum in judicijs reijciantur, nulliusq; vigoris & firmitatis esse censeantur. VBI SCIENDUM, quòd universæ literæ sanctissimorum, STEPHANI & LADISLAI Regum: Præterea sereniss imorũ primi ANDREÆ genitoris SALOMONIS, necnon primi BELÆ Patris: & primi GYESSÆ, fratris ipsius, beati LADISLAI Regis ac

MELY KIRALYOK. nak Privilegiumit kel megh tartani és mellyeknek nem.

XIIII. TITUL'

HOlot immar meg magyarazok, az Privilegium, és az Peczet mi legyen, fűkseg meg latnunk ez Orßagnak Kiralyi és Fejedelmi kőzzűl, mellyeknek Privilegiomit tartsak meg, és az ßek finin mellyeknek privilegiomit vesse meg az tőrveny, és erőtlene tegye. HOLOT tudni valo dolog ez hogy ezeknek levelei meg tartatnak, ugy mint, az Szentleges ISTVAN és LASZLO Kiralyoke: Azonkeppen az Felseges első ANDRAS Kiralynak, (ki SALAMON Kiralynak attya volt) és az első BELA Kiralynak, ki LASZLO Kiraly attya volt: és az első GEYSANAK-IS (ki azon Laßlo Kiraly battya volt) és ez meg

meg nevezet GEYSA fianakis KALMAN Kiralynak leveleit, ki elősser Varadi Púspek volt, de Papa rendeleseből és engedelmeből, az Orßag gondgyad fel vőtte, az Kiralyok magva ßakadassok miat. Es azert hijak most is magyarul Kőnyves Kalmannak. Tovabba az masodik ISTVAN Kiralynak KALMAN fianak leveleit: és az masodik BELA Kiralynak, kit vak Belanak hittak, ki tudni illik ALMOS hadnagy fia volt: Es az masodik GEYSA leveleit, azon vak BELA fiaet. Azonkeppen az harmadik ISTVAN Kiraly leveleit, ki masodik GEYSA fia volt. Tovabba az harmad BELA leveleit, az masod GEYSA fiaet, az az, harmad ISTVAN Kiralynak őtlőjet: Es ez volt az BELA Kiraly az ki az orvokat, és tolvaiokat kergette és ki gyomlalta ez orßagbol. Vegezetre harmad BELA fia IMRE Kiraly leveleit kel meg tartani. Mely IMRE az Varadi Egyhazat, bizonyos Donatiokkal és ajandekockal mondgyak, hogy meg gazdagitotta, és fel ekelsitette. Es nemely irasokban ezt az IMREHET, valami meg valtoztatot nevezettel HEINRICHNEK nevezik és iryak: De azert nem az Magyarok, hanem az Nemetek bokasa ßerent neve zik ugy.

ac COLOMANNI filij dicti GEYSSÆ, qui primum Episcopus Varadien: fuit: sed per dispensationem Apostolicam, deficiente hærede Regio, Regni gubernacula suscepit. Et ideo Hungarico idiomate Kőnyves kalman, in hunc usq; diem appellatur. Item, STEPHANI secundi filij ejusdem COLOMANNI, atq; secundi BELÆ, qui Cæcus appellatus est, filij videlicet Ducis Almi & GEYSSÆ, atq; secundi filij ejusdem BELÆ, Cæci Necnon tertij STEPHANI filij ipsius secundi GEYSSÆ. DEMUM BELÆ tertij, filij ejusdem GEYSSÆ secundi fratris scilicet præfati tertij STEPHANI. Et hic est ille BELA, qui fures & latrones persequutus est, atque de Regno extirpavit. TANDEM EMERICI filij ejusdem tertij BELÆ Regum. Qui quidem EMERICUS, Ecclesiam Varadiensem certis Donationibus decorasse, pariter & amplificasse perhibetur, literæ servantur. Et secundum aliquos iste EMERICUS, alio quasi corrupto vocabulo HEINRICUS appellatur atq; scribitur: non tamen Hungarorum, sed Germanorum potius usu sic intitula-

tur. Nec erat neceſſarium, nomina Regum iſtorum coñumerare: ſed poterat hæc commemoratio brevius perſtringi, pariter & annotari. Ex quo tamen Nobiles Regni Hungariæ, ſuper eorum nobilitate, ſimul & libertate pauca admodum privilegia temporibus horum Regum, qui potius incremento Eccleſiarũ Dei & populo Chriſtiano, hoc in Regno quaſi noviter plantato, curã ſalutis impendere ſtuduerũt, condonata habent.

ET aliâs certi fuerunt Principes inter hos, pro Regibus nominati, quorũ literæ in irritum tranſiêre, puta, Petrus Theutonus, Aba Hungarus, SALOMON filius primi ANDRAÆ & STEPHANUS quartus, filius dicti Regis BELÆ Cæci, qui quinq; duntaxat menſibus, Corona ſceptroq; potius, de Regno turpiter fuit expulſus. Necnon LADISLAUS tertius, filius prælibati EMERICI, ſive HEINRICI, qui ſex ſolummodo menſibus regnavit. Propterea, ut nomina pariter & Privilegia Regum ipſorum lucidius agnoſci queant ea prolixe poſui.

VLTErius advertendum, quod infra ſcriptorum quoq; Regum & Principum literæ ac privilegia in quovis

zik ugy. Nem is lőt volna fükſeg, ezeknek az Kiralyoknak neveket elő ſamlalnunk, hanem ezt ezak igen rővideden meg mondhatom vala. Mind az altal, mivel hogy ez Orſagbeli Nemeſſeknek igen keves Privilegiomok vagyon, ki ezeknek idejekben kőlt volna, az ő nemeſſegekről és ſabadſagokrol, kik inkab az Iſtennek Egyhazara, és ez Orſagban, ugy mint ujulan plantaltatot Keresztyen nepre igyekeztek üdveſſeges gondot viſelni.

ES noha ezek kőzőt nemely bizonyos Feyedelmek voltak, kiket az Kiralyi nevel illetek azert, de levelek mindeneſtúl fogvan le ſallottak, ugy mint, Nemet Peter Kiraly, Magyar Aba, SALAMON elſő ANDRAS K. fia, és negyedik ISTVAN K. az meg mondot vak BELA fia, ki czak őtt holnapig birhatta az Coronat és az Kiralyſagot, ś mindgyaraſt ki kergettek ez Orſagbol. Azonkeppen az harmadik LASZLO az megh irt IMRENEK avagy HENRIKNEK fia, ki czak hat holnapig uralkodot. Es igy ezokaert ſam lalam elő ez meg nevezet Kiralyokat, hogy ezeknek mind privilegiumokat, ś mind neveket vilagosban meg iſmerheſsük.

TOvabba erre-is vigyaznunk kel, hogy ez ide ala meg iratot Kiralyok és Fejedelmek privile-

giumit,

giumit, és leveleiket-is minden dolgokban megh kel tartani: Azoknak neveit mind az altal ez okaert jedzetem kúlőn: Mert ennek az dúczőſſeges Feje delemnek az maſodik ANDRAS Kiralynak, az harmad BELA fianak (az mint fellyeb-is meg jedzettúk) idejeben (ki az ide ala meg irt Kiralyoknak rendiben leg első leßen) az Nemeſſeknek diczíretes, és hires neves ſabadſagoknak meltoſagat, mellyel mind moſtaniglan kőzenſegeſſen çlúnk és őrvendezúnk, levelben irtak és ki neveztek, és Decretum avagy kőzőnſeges vegezeſnek modgya ſerent kelven, ezen ANDRAS Kiraly altal megh erősitetet. Mert noha az mi ſentſeges első Kiralyunknak ISTVAN K. çlteben, és az tőb utanna valo Kiralyok idejekben is ez Orſagban ſok Nemeſſek voltanak: mind az altal neminemú mod ſerent valo ſolgallattal, és az ő alattok valo jobbagyoktol, bizonyos fizeteſſel tartoſtanak és kőteleſek voltak az ő Kiralyoknak: Mely fizetesből leg elsőben az Nemeſſeket, kiket ackor ſolgalo embereknek nevezinek vala, ez ANDRAS Kiraly vőtte ki, és effele adozaſtol ſabadittotta meg őket. Ez azert az oka, hogy mind ez ideig, minden ő utanna valo Kiralyok, minek előtte az Szent Coronaval megh Coronaznak őket (mint ide fel-is meg mondok) azon

ANDRAS

quovis facto & negocio obſervantur: ſed eorum nomina ſeorſim propterea notavi: quoniam tempore hujus glorioſi principis ſecundi ANDREÆ, filij (ut prenotatum eſt) tertij BELÆ Regis, qui primus erit in ordine Regũ ſubſequentium, laudabilis præclaraq; libertatis prerogativa Nobilium, qua generaliter uſque modo fungimur & gaudemus, in ſcriptis declarata per modumq; decreti & conſtitutionis generalis roborata extitit. Quamvis etiam regnante ſanctiſſimo ipſo Prothorego noſtro STEPHANO, & aliorum quoq; ſuccedentium Regum temporibus, multi fuerint in hoc Regno Nobiles, conditionaria tamen quandam ſervitute, collectarumq;, ex parte colonorum ſuorum ſolutione, Regibus ipſis obnoxij erant atq; tenebantur: à qua primum per hunc ANDREAM Regem, ipſi Nobiles, qui eo tunc ſervientes dicebantur, exemti fuerunt atq; immunes. Et propterea cuncti Reges, uſq; in preſens tempus ſibi ſuccedentes, ſacro (ſicuti prenarratum eſt) priuſquam diademate coronarentur, ſuper obſervando decreto ac conſtitutionibus ejuſdem Domini ANDREÆ Re-

gis, Prælatis ac Baronibus, & Magnatibus, Proceribusq; & Nobilibus regni hujus, juramentum præstare consueverunt. *Par. 1 Tit. 9.*

Andreæ R. Privilegium servatur. Hujus ANDREÆ Regis privilegium in monte Thabor, ubi Dominus & Salvator noster transfiguratus fuerat, super quadam possessionaria collatione emanatũ & confectum, in Comitatu Hontensi habetur hac etiam tempestate. Ad prosequutionem itaque cœptæ materiæ redeundo prænotati secundi ANDREÆ: Necnon quarti BELÆ, ejusdem ANDREÆ filij, cujus tempestate Hungaria per Tartaros devastata fuit: Præterea quinti STEPHANI, filij ipsius quarti BELÆ (demptis literis tempore ducatus ejusdem STEPHANI, qui se juniorem Regem Hungariæ, & Ducem Transylvanien sem tunc intitulare solebat) confectis & emanatis. Nam tales literæ suæ non servantur: nisi forsitan ipso postea Regni gubernacula juste susc ipiente, pariter & possidente, per eum fuissent confirmatæ. *Stephani 5. non servantur.*

ITEM quarti LADISLAI, filij ipsius quinti STEPHANI, qui ANDRAS Kiraly Decretuma, és vegezessenek meg tartasara, az Pap Uraknak, Zazlos és Nagy sagos Uraknak és ez Orszagbeli fő embereknek, és Nemesseknek meg szoktak eskúnni.

Ennek az ANDRAS Kiralynak Privilegiuma, mely az Thabor hegyen, kin az mi Urunk és Idvőzitőnk szine el valtozot volt, valami joszag adas felől kőlt és adatot volt, az Honty Varmegyeben, mostani időben is jelen vagyon. De hogy az el kezdet dologra terjek, ez meg irt ANDRAS Kiralynak, és negyed BELANAK azon ANDRAS K. fianak (melynek idejeben az Tatarok el pusztittottak volt Magyar Orszagot) Annak felette őtődik ISTVAN Kiralynak az negyed BELA fianak levelei és Privilegiumi mindenkor meg tartatnak (azfele levelektől meg valva, mellyek azon őtőd ISTVAN Kiralynak Hadnagysagakor kőltenek, ki ackor iffiab Magyari Kiralynak, és Erdelyi Hertzegenek irattya volt magat) Mert azőn ISTVAN Kiralynak effele leveleit meg nem tartyak: hanem ha az utan igaz Kiralysagaban azon leveleit meg confirmalta volna.

ENnek felette az negyedik LAZLO Kiraly ezen őtődik Istvan

ISTVAN K. fia (kit Kun Laslonak hittak) levelei és Privilegiumi jok és meg tartatnak.

TOvabba az harmadik ANDRAS Kiralynak levelei, kit Velentzeinek nevesztek volt. meg nem tartatnak: Azoktol meg valva, ha melyeket CAROLY Kiraly, ki mentett utanna az tiszben szállot, peczetes gyűrőjevel, veres viaszban, melyben job kez felől oldalul egy K. nevő betű vagyon, confirmalasnak okaert meg peczetlet volna: Mert ez forman valokat meg tarttnak.

ISmeg CAROLY Kiralynak harom peczete volt, és az ketteit ő maga meg hitta és erőtlene tőtte, mely ket peczet alat kőlt Privilegiumokat, meg nem tartnak, hanem ha az utolsori harmadik peczettel uyonnan meg confirmalta volna. Mely harmad peczetetigy ismerhetnek meg, hogy az peczet közepin az ki metzet paisnak ket felen (mely paisban, tudni illik, kettős kereet vagyon) ket sarkany kep vagyon.

Męg-is, LAIOS Kiralynak az CAROLY Kiraly fianak-is ket peczete volt, mellyek közzúl az elsőbiknek, mely az Uzura tartomanyban vesset volt el, mint hogy az Estergomi Miklos Ersektől Kiraly Cancellariussatol loptak volt el, ninczen ereje megh sem tartatik, hanem ha az masodik peczettel volnanak effele qui Kun Laslo nominatus extitit, Regum privilegia valent & observantur.

ITem, Literæ tertij ANDREÆ Regis, qui Venetus cognominatus est, non servantur. Exceptis illis, si quæ per Dominum CAROLUM Regem, immediatum suum successorem, annulari Sigillo suo in cæra rubea, in qua habetur litera K. circa imaginem à parte dextra, pro signo confirmationis appositio, fuissent confirmatæ. Nam tales observantur. *Andreæ 3. Veneti non servantur.*

ITem, Rex CAROLUS tria Sigilla habuit, quorum duo priora per eundem fuerunt revocata, & Privilegia sub illis emanata non servantur, nisi per tertium posterius fuissent roborata. Quod quidem tertium sic agnoscitur, ut ex duabus partibvs clypei in area Sigillis exsculpti (in quo videlicet clypeo duplicata crux continetur) sint duæ figuræ draconis. *Caroli non.*

ITem, LUDOVICUS Rex, ipsius CAROLI filius, duo Sigilla habuit, quorum primum in partibus Uzuræ deperditum, & à Reverendissimo Domino Nicolao Archiepiscopo Strigonien se, Cancellario suo, subtractum, non tenetur, nisi per secundũ novum *Ludovici partim non.*

fuiſſent literæ ſub priori Sigillo æditæ, poſtea confirmatæ: ſub quo novo Sigillo tam literæ ejuſdem Regis LUDOVICI, ſub ipſo priori Sigillo ſuo confectæ, quàm etiam prædicti Domini CAROLI Regis patris ſui, ſub duobus prioribus Sigillis caſſatis, annulatis emanatæ per appenſionem ejuſdem novi ſeu ſecundi Sigilli fuerunt tandem confirmatæ. Et tales ubilibet ſervantur. Breviter itaq; privilegia ipſius Domini LUDOVICI Regis, ab anno Domini trecenteſimo ſexageſimo quarto, ſupra milleſimum uſq; ad obitum ſuum, videlicet annum ſalutis milleſimum trecenteſimum octuageſimum ſecundum confecta, robur ſortiuntur firmitatis. Sed priora non valent, niſi fuiſſent modo antelato poſtea confirmata.

Partim ſervantur à 1364. uſq; 1382.

Quæ ut lucidius intelligantur, clauſulam per eundem LUDOVICUM Regem, ad confirmandas tales literas ſuas apponi ſolitam, & per me ex ejuſcemodi literis ſuis confirmatis, quarum plures in ſpecie vidi atq; perlegi, excerptam verbotenus interſerendam ſtatui, quæ ſic incipit:

effele elsö peczetú levelek annak utanna meg confirmalva uyulan: mely uy peczettel mind azon LAIOS Kiralynak, elsö peczete alat költ leveleket, mind az meg mondot CAROLY Kiralynak az ö attyanak, ket elsö meg hivot, és erötlene töt peczeti alat költ leveleit, hogy ha ugyan azon LAIOS Kiraly, az ö uy, avagy masodik peczetevel, az utan meg confirmalt. Ollyanoknak minden hellyút creyek vagyon és meg tartatnak. Kövideden azert LAIOS Kiralynak az ö Privilegiumi, mellyeket Urunk fületese utan, Ezer harom zaß és negy eßtendötöl fogvan, halalaiglan, az az, Ezer harom zaß nyoltzvan ket eßtendeiglen nevere költenek, hellyes erejekben vadnak. Az elötte valok penig nem jok, hanem ha az utan meg confirmaltak volna, az meg mondot modßerent.

Mely dolgot hogy vilagoßban meg ertheßünk, az cikkelt, kit az ö levelenek confirmalaßaban ßoktak be irni, kit en az fele meg confirmalt leveleiböl ki ßedtem, mely levelek közzül en egynehanyat ßememmel lattam és olvaßam is, mellynek eggyiket itt be akarek irni, mely igy kezdetik:

AZ DOLOGNAK, (ugy mond) örök emlekezetire. Mi az felulmeg nevezet LAIOS Kiraly, jelenttyük mindeneknek, hogy mikor Boßnaßagban, az mi Orßagunkban ßantalan ßok eretnek Pateranußok tamattak volna, az igaz hitnek ellene. Azoknak az mi Orßagunkbol ki gyomlalaßara hadat tamaßtvan, egy felöl ßemelyünk ßerent indultunk volna. Maßfelöl penig az mi Chriſtusban tißtelendö Attyankat, az Eßtergomi MIKLOS Erſeket, mi Cancellariuſſunkat (kinel mind az ket peczetunk vala) és az Nagyßagos GARAI MIKLOST az Nador Iſpant, az töb Orßagbeli Pap Vrakkal, Zazlos és Nagyßagos Vrakkal Vzura fele rendeltük vala. Az Erßeknek neminemü ßolgai és Vdvara nepe, kiket örizeßere rendelt volt, ßanßandekkal valo gonoßßagbol, mint az ket ßajat peczetunket elloptak. Mi azert idejen el akarvan tavoztatni, hogy effele peczet el veßtes miat, az mi Orßagunkbeli-kre udövel valami kár vallas ne következnek, ket uy peczetet metzettettünk magunknak, mellyet vegeztünk, hogy minden Privilegiuminkra, és az mi Attyanknak CAROLY Kiralynak Koronazaßakor ezinalt elsö peczete alat költ Privilegiumokra (mely törtenet ßerent Havaßelfoldeben veßet volt el) az meg mondot harom peczet mellet, az mi uy peczetünk-is ott legyen. Attyam-

AD PERPETUAM REI memoriam, NOS LUDOVICUS Rex præfatus, univerſis declaramus, quod ubi in Regno noſtro Boznæ, innumerabilis multitudo Hæreticorum & pateranorum pullulaſſet, in errorem fidei orthodoxæ: ad extirpandos quoq; de ipſo Regno noſtro eoſdem, ex una parte nos perſonaliter inſtaurato, valido exercitu proficiſcebamur: ex alia verò parte Venerabilem in Chriſto patrem Dominum NICOLAUM Archiepiſcopum Strigonienſem noſtrum Cancellarium (penes quem utranq; par Sigilli noſtri Authentici habebatur) & virum Magnificum, Dominum NICOLAUM Palatinum cum cæteris prælatis, Baronibus, & regni noſtri Proceribus, in Uzuram deſtinaramus. Quidam familiares ipſius Domini Archiepiſcopi, pro cuſtodia deputati utrunque par dicti Sigilli noſtri Authentici, præconcepta malitia ſubtraxerunt. Nos itaq; precaventes, ne ex hujuſmodi Sigilli noſtri deperditione Regnicolis noſtris, in eorum juribus ſucceſsivè periculum poſsit imminere, Sigillum novum in duobus paribus fecimus pro nobis ſculpi, quod ad omnia privilegia noſtra, & quondam Domini CAROLI Regis, Patris noſtri, ſub priore Sigillo ejuſdem tempore ſuæ Coronationis ſculpto, & demum per eundem (eò quòd ſub ipſo plurimæ infidelitates perpetratæ extitebant) permactato, ac ſub alio Sigillo ipſius in partibus Tranſalpinis caſualiter deperdito, confecta, juxta dicta tria Sigilla decrevimus fore apponenda-

ponendum. Ad quæcunq; verò privilegia paterna, dictis duobus prioribus Sigillis suis consignata, quæ per eundem patrem nostrum, per Sigilla ejusdem posteriora, vel per nos cum Sigillo modo præmisso deperdito confirmata non haberentur, & ad ipsa privilegia, ipsum novum Sigillum nostrum non appenderetur, vel quæcunq; patentens literæ non confirmarentur: ea privilegia & literæ, sicut per eundem patrem nostrum fuerunt revocatę & annullatę, sic & nos ipsas, seu ipsa commisimus viribus caritura, nullam quoq; roboris obtentura firmitatem. Inter quæ præsens privilegium nostrum, omni prorsus suspitione destitutum, & omnia in eo superius contenta & expressa, pro eodem T. suisq; hæredibus & successoribus, dicti Sigilli nostri novi, duplicis & authentici appensione renovavimus, & perpetuò confirmavimus. Datum per manus ejusdem Domini Nicolai, Archiepiscopi, Cancellarij nostri, decimo Calendas Mensis. T. Anno Domini, millesimo trecentesimo sexagesimo quarto. Regni autem nostri anno vigesimo tertio.

Attyamnak penig valamely ket meg mondot elsö peczeti alat köll Privilegiumiva, az mi Vy peczetünket nem fuggesstenek: és mellyeket az ö utolsó Peczetivel, vagy az mi sellul meg mondot keppen el veßtet peczetünkel meg nem confirmaltuk volna, avagy valamely ki nyitot leveleket meg nem confirmalnank, azollyan Privilegiumokat, mint hogy attyam-is semmisse tötte volt, azonkeppen mi-is erötlene teßük, és heaban valoka. Mely meg confirmalt Privilegiumok közet, ez jelen valo mi Privilegiumikat, kiben semmi ketseg ne legyen, minden fellyul be irt dolgockal egyetemben azon Ez és Ez ßemelynek, és az ö örökösinek és maradekinak, az mi meg mondot uy kettös peczetunk alat meg nyitottuk és öröcke meg confirmaltuk. Köll azon Miklos Erßek mi Cancellariussunk altal, ez s-ez honak 22. Napjan, 1364. Eßtendöben, Az mi Kiralysagunknak 23. Eztendejeben.

Sigismundi Literę ante annum 1406. emanatæ non servantur.

ITEM LITERÆ DOMINI SIGISMUNDI REGIS ET IMPERATORIS, ante annum millesimum quadringentesimum sextum emanatæ, non servantur: ex eò, quod idem SIGISMUNDUS Rex, de consilio Dominorum Prælatorum & Baronum, regnique sui Nobilium, per modum generalis Decreti sanxerit, ut à festo beati Georgij Martyris, in anno Domini quadringentesimo quinto, supra millesimum, usq; ad aliud festum ipsius beati Georgij Martyris, in prætacto anno gratiæ, millesimo quadringentesimo sexto, tunc venturum, jam verò transactum, universæ literæ Donationales, & aliæ privilegiales, præfati quondam Domini LUDOVICI Regis, sub illius secreto duntaxat Sigillo emanatæ, ac Dominarum ELISABETH relictæ, & MARIÆ filiæ ejusdem LUDOVICI Regis, Hungariæ scilicet Reginarum, necnon ipsius SIGISMUNDI Regis, ante illa tempora qualitercunq; confecta, ad confirmationem importarentur: alioquin inefficaces, viribusq; per omnia destitutæ relinquerentur.

AZONKEPPEN AZ SIGMOND KIRALY ES ROMAI IMPERATOR Levele-is, kik 1466. eßtendö elöt költek nem tartatnak meg: Ezokaert hogy ugyan azon SIGMOND Kiraly, az Orßagbeli Pap Urak, Zazlos és Nemes Urak tanaczabol, közönseges Decretumnak és vegeßetsnek modgya ßerent, ezt rendelte, és parancsolta

czolta volt, hogy Ezer negy ßaz ötedik Eßtendöbeli Szent György napjatol fogva az Ezer negy ßaz hatodik Eßtendöbeli Szent György napjaig (ki ackor jövendö vala, de most el mult) minden Donatio, és egyeb privilegium levelet, kik az meg mondot LAIOS Kiralynak titkos peczeti alat költek volna: és az ößvegy ERSEBET aßßony, és azon LAIOS Kiraly leannya MARIA aßßony, ugy mint Magyar Orßagnak Kiralyne aßßonya leveleit, és azon SIGMOND Kiralynak, az elöt akar hogy ki adot leveleit confirmaltatni be hoznak: annelkül penig erötlen és heaban valo lenni.

Ez üdö utan penig azon SIGMOND Kiraly és Czaßar leveleit, mind holta napyaig, tudni illik, 1437. Eßtendeig, az mellyek költek mindenkor jok, és meg tartatnak. Hogy kedig ez dologrol senki ne ketelkedhessek, hanem mindeneknel jelen

Post hæc autem tempora, literę ejusdem Domini SIGISMUNDI Regis & Imperatoris, usq; in diem obitus sui, annum videlicet gratiæ quadringentesimum tricesimum septimum, supra millesimū æditæ, semper valent & observantur. Ut autem hujus rei notitia pro tollendo dubio cunctis pateat, formam ac continentiam quarundam

literarum Donationalium, ejusdē Domini SIGISMUNDI Regis, super præmissis confectarum, & in Iudicio contradictorio dudum productarum, sensu in nulla parte mutato, adjecti, hujusmodi sub tenore:

Varia literarum Sigismundi R.

NOS SIGISMUNDUS DEI gratia, Rex Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Marchioq; Brandenburgi: &c. Sacri Romani Imperij Vicarius generalis, & Regni Bohemiæ gubernator, memoriæ commendamus per præsentes: quòd cum nos Prælatorum & Baronum, ac Regni nostri Procerum, sana deliberatione exinde subsequuta, pro bono utili, & tranquillo statu regnicolarum nostrorum, omnes & singulas literas, quondam excellentissimi Principis, Domini LUDOVICI, Dei Gratia inclyti Regis Hungariæ, Patris & Soceri nostri charissimi, sub ipsius secreto Sigillo tantummodo, ac illustrissimarum Principum, dominarum ELISABETH Matris, & MARIÆ contoralis nostrarum charissimarum, Reginarum dicti Regni Hungariæ, felicium recordationum, necnon nostras sub ipsarum, atq; similiter nostris, tàm majoribus quàm minoribus Sigillis, super factis quibusvis, & præsertim possessionarijs, confectas & emanatas, quibuscunq; personis dignitate quavis fungen-

jelen legyen azon SIGMOND Kiralynak, és neminemű Donatio levelenek massat, mellyet az fellyúl meg mondot confirmatiorol, kiadot, és az Octavas tórvenyben regen elő-is attak volt, annak ertelmet semmi reszeben el nem valtoztatvan, itt be akarom irni, mely illyen rendel kővetkezik:

MI (ugymond) SIGMOND, Istennek kegyelmesseg̃eből, Magyar, Tott, Horvat Orszagnaki Kiralya, &c. Brandeburgi Herzeg, &c. Az szent Romai birodalmanak Vicariussa hely tartoja, és Czhe Orszagnak Gubernatora, adgyuk emlekezetre ez jelen valo levelunk altal, hogy mikor mi ez mi Orszagunkbeli fő fő embereknek, közenseges tanaczobol, és vegezesekbol, ez Orszag közenseges jovanak, és czendes allapattyanak meg maradassaert, ezt jegyeztuk volna, hogy az nehany LAIOS Kiralynak, Magyar Orszag Kiralyanak (ki minekunk Atyank, és Ipunk volt) minden fele leveleit, mellyek czak az ő titkos peczeti alat költenek volna; Es az mi szerelmes Anyank és Napank ERSEBET Asszony, és MARIA Asszonnak, az mi hazas-tarsunknak, ugy mint Magyar Orszagnak bodog emlekezetü Kiralyne asszonnak leveleit, és azok mellet az mi leveleinket, mellyek avagy az ő peczetek alat avagy az mi sajat örögh vagy kisseb peczetunk alat, akar minemu dologrol és sőkeppen jossagrol, meg ha nagy meltosagbeli fő ember nevere, költenek volna-

volna-is, hogy ketseg essele levelekhez ne ferne, és senki miatta meg ne botrankoznek, Sőt sok fele alkalmatlansag le szallana, mely tudni illik, sok ember jossagan meg eshetet volna, az meg nevezet Kiralyne Asszonyok, és az mi peczetunknek el vezesse miat, és hogy mi-is az mi örgeb kettös peczetunket, bizonyos és melto okokert, ossze rontattuk 1405. Estendőben eset Sz. György napjatol fogvan, és jövendő Estendőben ugyan azon Sz. György napyaiglan, az meg nevezet mindensele leveleket, mi elönkben hosznanak, hogy öket meg latnok, és meg hannok vettnök, és ha szukseg volna, ez mostani ny és kettös peczetunkel meg confirmalnank, és hellyen hadnok. Valamellyet penig elönkben nem hoznanak, annak azutan semmi hellye és ereje nem lenne. Vegezetre mikoron az mi paranczolatunknak és vegezesunknek ideje el tölt volna, ez mi Orszagunkban valo Varmegye Hspanninak szerte szerent meg hattuk vala, hogy az ő Varmegyejeket be gyütenek, és meg latnak s meg olvasnak minemu leveleket hosztak volna be mi elönkbe, és mellyeket nem hosztak volna elönkben, és mellyeket confirmaltanak volna meg, ez mostani kettös öreg peczetünkel, és mellyeket nem confirmaltanak volna meg. Annakokaert holot ez T. Varmegyeben lako T. T. Nemessek, ez T. Faluban, T. Varmegyeben valo reszbeli jossagokrol (mellyet mi regen T. T. az ő attyanak és vele egyetemben, ő nekiek-is T. T. mint öröckeseknek attunk volna) az mi confirmalt levelunket, az mi

fungentibus, ad tollendum omne dubium, removendum scandalum, & ad evitanda multa atq; varia incommoda, quæ propter Sigillorum ipsarum dominarum, atq; nostrorum deperditionem, ac nostri majoris, videlicet duplicis, ex causis & rationibus legitimis confractionem multorum juribus, & præsertim possessionarijs uti potuissent derogare, à festo beati Georgij Martyris, in Anno Domini, quadringentesimo quinto proximè præterito, usq; ad annualem ejusdem revolutionem, sub pœna revocationis, annulationis, & cassationis earundem (si non præducerentur) per nos videndæ & examinandæ. Et si opus fuisset, sub præsenti moderno novo nostro authentico duplici Sigillo confirmandæ & approbandæ, nostræ claritati exhibendas & præsentandas decrevissemus. Tandem elapso hujusmodi Decreti & statuti nostri termino, pro examinandis & relegendis hujusmodi literis coram nobis productis, vel non productis, per nosq; cum præscripto nostro moderno majori duplici Sigillo confirmatis & non confirmatis, in singulis dicti Regni nostri comitatibus, per Comites nostros, provinciales congregationes jusimus celebrari generales. Demum, quia T. & T. Nobiles comitatus T. literas suas super Donatione portionis possessionariæ, in possessione T. vocata, in comitatu T. prædicto, existente habitu, dudum per nostram Majestatem dicto T. filio T. patri ipsorum, & per consequens ejusdem T. & T. ipsorum hæredibus facta. Confirmationales coram nobis,

bis, seu homine nostro in nostra personali præsentia, ad id specialiter deputato, necnon juratis assessoribus hujusmodi congregationis generalis prædicti comitatus T. producere nequierunt, seu non potuerunt. Ideo nos præmisso nostro Decreto, juxta vigorem ejusdem satisfacere volentes, ipsumq; robur perpetuæ firmitatis obtinere volentes, præmissas literas Donationales pro annotatis T. filio T. & per consequens ipsis T. & T. ipsorumq; hæredibus, super Donatione dictæ portionis possessionariæ, per nos modo supra datas, per ipsosq; præscripto Authentico duplici nostro Sigillo confirmare non procuratas, seriatim & verbotenus revocantes, cassantes, ac suis viribus prorsus carituras decernentes & relinquentes, eademq; portionem possessionariam rursum nostris Regijs manibus annectentes, memoratis T. & T. ac ipsorum hæredibus & posteritatibus universis, occasione & prætextu præscriptæ portionis possessionariæ, in dicta possessione T. existentibus, ac cunctis earundem utilitatum, & pertinentiarum, perpetuum & irrevocabile silentium imponendum duximus, & imponimus per præsentes. Nos siquidem, qui ex suscepto Regiæ dignitatis officio, fidelium nostrorũ actus, virtuosos & merita (prout Regalem decet dignitatem) æquo libramine ponderantes, unicuiq; juxta meritorum qualitatem, Regio favore occurrere debemus, consideratis, & in memoriam nostræ Celsitudinis revocatis, fidelitatis & fidelium servitiorum præclaris meritis, virtuosis gestis, & ac-

az mi kepunkbeli emberunk, és az meg nevezet T. Varmegyenek hiös assessori eleiben nem adhattak és meg nem mutathattak volna. Azert mi az mi vegezesunket erejeben meg akarvan tartani, és kevanvan, hogy ez utan-is öröcke meg tartassek, az mi fellyul meg irt Donationkot, mellyet az meg nevezet Tnek, és T. T. az o fiainak, mint öröckes maradekinak, az meg nevezet reßbeli joßagban, attunk volt, és kinek levelet azon T. T. az mi mostani kettös peczetunkel meg nem confirmaltattak volt, minden cikkellyeben meg hivan, és mindenkeppen erötlene teven, és az meg mondot reßbeli joßagot, az mi Kiralyi kezunkhöz veven, az meg nevezet T. T. és minden maradekoknak meg hattuk és paranczoltuk, hogy az meg nevezet joßag felöl mely ez T. T. faluban löt volna, minden hozza tartozando jovaival egyetemben, örökken örökke ez utan meg czak meg se meryenek emlekezni, söt hadgyuk és paranczolyuk ez mostani levelunk altal. Mert mi holot az Kiralyi meltosagnak tißti ßerent, minden mi hüveinknek joßagos czelekedetit és meltosagat (az mint az Kiralyi felseghez illik) jol meg tekentven és elönkben veven, illik hogy mindenekhez, az ö erdemek ßerent Kiralyi kegyelmeßegünket meg mutaßuk: Elmelkedven és meg emlekezven, ez mi ßerelmes hiveinknek az

az Nagysagos T. T. az nehai T. T. fiainak jeles dolgairol, josagos czelekedetekröl és kedves ßolgalattyarol, mellyet mi mellettunk, és ez Kiralyi ßent Corona mellet, kulomb kulömb fele hellyeken és idökben, buzgo ßeretetböl, nagy hüseggel, alhatatossaggal, és ßorgalmatossagal, ßemelyek ßerent faratsagokat, és ennek felette marhajokat és költsegeket-is sok jo és dicziretes munkajockal egyetemben, nem ßanyan az mi Kiralyi ßemeink elöt igyekeztek magoknak kedvet talalni és nyerni. Mi-is azert, hogy az ö hü ßolgalattyokat mostan Kiralyi kegyelmeßegunkböl meg tekintenök azon mi reßbeli joßagunkat, az meg mondot T. Faluba és T. Varmegyeben, minden hozza tartozando haßnaival, tudnia illik, Vgar, és gyep Szanto-földeivel, Mezöivel, Kaßaloreteivel, Erdeivel, Berkeivel, Vizeivel, Tovaival, Molnaival, és Viz folyaßival, Hegyeivel, Szöloivel, és summa ßerent azon reßbeli joßagnak, minden haßna vetelevel, akar mi nevel meg neveßtessek, azon regi és ßokot hatarival, kivel az elöt-is birtak, az meg nevezet T. T. és ö altalok, minden öröckes maradekoknak az mi bizonyos jo akaratunkbol, és az mi tanaczunknak, Pap-Vraknak és Zazlos Vraknak tanaczokbol, az mi Kiralyi kezunkböl uy adomanyul, és azon egaßsaggal, mellyel az meg nevezet reßbeli joßag, ki az meg mondot T. Faluban volna, mind az meg mondot okokert, mind peniglen egyeb

& acceptis complacentijs fidelium nostrorum dilectorum, magnificorum virorum T. & T. filiorum quondam T. quibus ijsdem, nobis & sacræ nostræ Coronæ Regiæ, sub diversitate locorum & temporum, cum omni sinceritatis zælo, fidelitatis fervore, devotionis constantia, & solicitudine continua, labores in personis subeuntes, & expensas in rebus cum adjectione laudabilium operum, se studuerunt coram oculis nostræ Majestatis, reddere gratos utiq; acceptos. Volentes ab hoc eisdem pro præmissis ipsorum fidelium obsequiorum meritis, ad præsens aliquali nostro Regio favore occurrere, eandem portionem nostram Regiam possessionariam, in dicta possessione T. vocata in antefato comitatu T. existente habitam, simul cum universis suis utilitatibus & pertinentijs, videlicet terris arabilibus, cultis & incultis, pratis, fœnilibus, sylvis, nemoribus, aquis, piscinis, molendinis, aquarumq; decursibus, montibus, vineis, & generaliter quibuslibet ejusdem portionis possessionariæ utilitatum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, sub eisdem veris metis, & antiquis limitibus, quibus eadem per suos possessores ritè tenta fuisset, possessa, memoratis T. & T. & per ipsos eorum hæredibus & posteritatibus universis, ex certa nostra scientia, ac Prælatorum & Baronum nostrorum consilio, de manibus nostris Regijs, novæq; nostræ Donationis titulo, & omni eo jure, quo prædicta portio possessionaria, in prætacta T. habita, tàm prævia quàm alijs quibus-

cunq; rationibus, seu de causis ad nostram legitimè spectat collationem, dedimus, donavimus, & contulimus: imò, damus, donamus, & conferimus, perpetuò & irrevocabiliter possidendam, tuendam pariter & habendam, salvo jure alieno, assumentes nostro, & nostrorum successorum Regum scilicet Hungariæ, nominibus & personis prælibatos T. & T. ipsorumq; hæredes, & quoslibet successores in pacifico dominio & quieto, prædictæ portionis possessionariæ, & quibuslibet ejus utilitatum, & pertinentiarum præscriptarum contra quoslibet impetitores causidicos & actores, intra vel extra judicium, semper & ubiq; proprijs nostris, & eorundem nostrorum successorum laboribus & expensis, indemnes & illæsos protegere, expedire ac conservare, harum nostrarum vigore, & testimonio literarum mediante: quas dum nobis in specie reportate fuerint, in formam nostri privilegij redigi faciemus. Datum, &c.

egyeb keppen is, ha valamikent minket és az mi adomanyunkat illetne, attuk és ajandekoztuk, sőt adgyuk, és ajandekozuk öröckul, és meg hihatatlanul, hogy mint sajattyat birya és élye mas embernek igasſaga hellyen maradvā: Es magunk-s az utannunk valo Magyari Kiralyoknak-is kepekben, fogadgyuk, és magunkat erre kötyuk hogy az meg nevezet T. & T. és az ö utannok valo öröckes maradekit az meg mondot reſsbeli joſsagnak, ſsabad és bekeſseges Vraſagaban, minden hozza tartozando haſsnaival egyetemben, mindenſele pereſsek ellen törvenyben, és törven kuvul is mindenkoron, és mindenüt sajat költſegunkel, és faratſagunkal mindenkepen meg örizzuk, meg tartyuk, és meg-is oltalmazuk: kinek erőſsegere, es bizonyſsagara attuk ez jelen valo levelunket: mellyet mikor mi hozzank viſsſsa hozandnak, az mi fagö peczetiunk alat, ok level modgyara iſmet ki adgyuk. Ez level költ, &c.

Sigiſmundi R. Anno 1410. editæ literæ ſemper obſervantur.

Anno Domini, milleſimo quadringenteſimo decimo, æditæ ſemper obſervantur.

Valamely levele kőlt azert Sigmond Kiralynak, Ezer negy ſsaz tizedik eſtendőben, annak mindeniknek hellye és ereje vagyon.

Alberti R. valent.

Item, Literæ Domini ALBERTI Regis, ſucceſſoris immediati dicti domini SIGISMUNDI Imperatoris, valent & ſervantur.

Tovabba Albert Kiralynak ki Sigmond utan volt, minden leveleit megh kel tartani.

Elſabethæ filiæ Sigiſm. R. non valent.

Item, omnes Donationes, & aliæ quælibet conceſsiones quondam domine ELISABETH, filiæ ipſius

De Ersebet Aſſonnak az Sigmond Kiraly leannyanak, és az meg nevezet Albert

bert Kiraly ővegy feleſegenek adomanyit és arrol valo leveleit: Sőt az Lengyel Laszlo Kiraly leveleit-is (kit nem ez Magyar Orſsagi igaz és ſsent Koronaval: hanem czak az Sz. Istvan Kiraly teſtenek fejeből ki vőt Koronajaval, koronaſstak volt meg: Es kit az tenger fele Varna mellet Boſsnaban, az Amurates Törők Czaſsar, Sz. Marton nap taiban Ezer negy ſsaz negyven negy eſstendőben, meg vert, és az Kiraly őnen maga-is ott veſset) mellyeket akarkinek és akarmikeppen, és mi modon adot volna: effele levelek mind fűſstben mentenek, és erőtlenek, semmi hellyek ſsinczen: az egy levelről ki valvan, melyben Ersebet Aſſony, az Szekes Fejervari Szentegyhazhoz alaſsmiſsnat adot.

Tovabba, hellye vagyon az Orſsagbeli Urak leveleinekis, ugy mint, Pap Urak, Szabad Zazlos Urak, fő nepek, és ez Orſsagbelr egeſs Nemeſseg levelinek: mely levelinek peczetiben ket kereſst vagyon, ugy mint az Magyar Orſsag Cimere: de ezeknek-is czak az tőrveny folyaſsaban, és vallaſsoknak be-veteleben

Vladislai Poloni non valent.

ipſius Domini SIGISMUNDI Regis, relictæ ſcilicet dicti quondam ALBERTI Regis: necnon Domini VLADISLAI Poloni (qui non vera ſacraq; Regni hujus Corona: ſed reliquarum capitis ſancti STEPHANI Regis, ornamento inſignitus fuerat: quiq; in partibus Romaniæ juxta oppidū Varna, marina prope ad littora per AMURATEM Turcorum Cæſarem, circa feſtum beati Martini Epiſcopi & Confeſſoris, in Anno gratiæ quadringenteſimo quadrageſimo quarto, ſupra milleſimum, debellatus occubuit) proquorumcunq; parte, & quibuſcunq;, ac quavis ratione vel titulo factæ, per omnia caſſatæ, revocatæ, & viribus deſtitutæ ſunt, quæ nunquam tenentur: excepta duntaxat Donatione, ac elemoſynaria largitione, per ipſam dominā ELISABETH, Eccleſiæ Albenſis Regalis facta.

Literæ Procerum, &c. quæ & inquantum ſervantur.

ITEM, literæ Dominorum, Prælatorum, Baronum, Procerūq; & Nobilium Regni Hungariæ univerſorum, ſub eorum Sigillo, in quo duplicata crux, ad inſtar ſigneti gentis Hungaricæ continetur emanatæ, in quantum proceſſus juridicos, necnon Faſsiones judiciaq;

diciaq; concernunt, veluti literæ unius judicis ordinarij obſervantur. Quantum verò ad Donationes, annuentias, vel conſenſuum adhibitiones, nihil valent: prout ex tenore privilegij ipſorum in civitate Peſthienſi, ſecundo die feſti Aſcenſionis Domini, quæ ſeptima die Maij fuit, in Anno ejuſdem quadringenteſimo quadrageſimo quinto ſupra milleſimum, inter cætera ſuper ea re æditi clareſcit: Quod (quia multa continet in ſe Capitula, pluresq; complectitur Articulos, propoſito noſtro non correſpondentes) verbotenus inſerere tædioſum exiſtimavi. Super ipſius tamen Sigilli ſculptura & virtute, articulum in eiſdem literis poſitum, ſub eadem forma verborum, qua ibi ſcriptũ vidi atq; legi: hîc annectere curavi, qui ſic ſequitur.

ITEM, quòd exnunc diſponatur unum Sigillum, in quo ſit ſignetum crucis, ſicuti ſignetum Regni Hungariæ: & illud Sigillũ ſervetur in civitate Budenſi, ut quærulantes habeant ſub ipſo Sigillo literas neceſſarias & commemoriales, & procedatur juſtitia mediante, ſecundum quod decet, uſq; ad Coronationem Regis.

Ecce

teleben vagyon erejek, mint egy Itilő Meſter, avagy ez Orſzag rendelt Biraja leveleinek. De Donatio, engedelem, avagy Conſenſus dolgaban ninczen ſemmi ereje. Mint az Orſzag Privilegiumabol ki tetzik, mely Peſtben, Aldozo maſod napjan, mely Púnkeſt havanak hetedik napja volt, Ezer negy ſaz negyven őt eſtendőben kőlt: Mely Privilegiumot (mivel hogy ſok Cikkelből al, és kűlőmb kűlőmb fele articuluſokrol ſol, kik ez moſtani iraſomban nem ſűkſegeſſek) ezokon ide mindeneſtől fogvan nem akaram be irni. Mind az altal az mely Cikkelye az peczetnek ki metzeſſeről és annak erejeről ſol, mellyet azon Privilegiumban olvaſtam, igiről igire it-is be akaram irni, mely igy kővetkezik.

TUDNI illik, hogy ennek utanna rendelliyenek egy peczetet kiben legyen egy kereſt, az mint vagyon az Magyar Orſzag Cimereben: azt tartſak Budan, hogy az panaſzolkodoknak kelheſſen peczet alat emlekezetre valo levelek, és jarjanak el tőrvenyekben, az mint illik, az Kiraly Coronazattyaig.

IGY

IGY azert nyilvan ki vagyon nevezve az az peczet, hogy czak az tőrveny folyaſnak, és az igazſagnak ki ſzolgaltataſara rendeltek és ſzerzettek volt. Holot penig azt irtak, hogy az Kiraly Koronazattyaig éllyenek azzal az peczettel, nem ugy kel erteni, hogy ackor nem ſok időre, uy Kiralyt kelletet volna Koronazni.

ECCE clarè deſcribitur illud Sigillum, ad judicia ſolummodo celebranda, juſtitiamq; miniſtrandam fuiſſe inſtitutum atq; fabricatum. Clauſulam autem extremam ipſius articuli, ſuper Sigillo prætacto conſcripti (videlicet uſq; ad coronationem Regis) noli accipere neq; interprætari, quòd tunc in proximo novus quiſpiam Rex debuiſſet coronari.

Nam illuſtris Princeps LADISLAUS, filius dicti quondam ALBERTI Regis, dudum prius, in anno ſcilicet Dominicæ incarnationis quadringenteſimo quadrageſimo ſupra milleſimũ coronatus fuerat: ſed intelligenda eſt per clauſulam illam juriſditionis ſacræ Coronæ Regni, ac plenariæ poteſtatis Regiæ, quam tunc puerulus iſte exiſtens, regere & gubernare non poterat, in manus & authoritatem ipſius Domini LADISLAI Regis perfecta in proximo aſsignatio.

POST obitum autem prælibati Domini VLADISLAI Poloniæ Regis, uſq; ad electionem IOANNIS de Hunnyad, in gubernatorem Regni hujus Hungariæ, Nicolaus de Ulylak, aliâs Vayvoda Tranſylvanus, in Capitaneũ ejuſdem Regni deputatus erat, & pro-

Mert LASZLO az ALBERT Kiraly fia, ſokkal az előt, męg Ezer negy ſaz negyven eſtendőben Koronaſva volt: De azon az Cikkelen, az Kiraly Koronanak tellyes birodalmat és hatalmat kel erteni, melyre mivel hogy LASZLO az ő gyermekſege miat, męg gondot nem viſelhet vala, az ő attyafiara Lengyel LASZLO Kiralyra biztak volt.

Lengyel LASZLO Kiraly halala utan penig, mind addeg mig HUNNYADI IANOST Gubernatorſagra valaſtak, Ulylaki Mikloſt, ki Erdelyi Vaydaja volt, Orſzag Kapitannya valaſtottak, és ez okon Magyar

inde Vicariũ quoq; Regni Hungariæ intitulari se faciebat.

IOANNIS Hunnyadi Gubernatoris literæ, usq; ad 32. jobbag. observantur.

ITem universæ Donationes, & literæ Donationales, ipsius domini IOANNIS de Hunnyad gubernatoris, gubernaminis sui duntaxat officio durante, & non prius, neq; posterius, usq; ad numerũ triginta duarum sessionũ jobagionalium, sed non amplius factę & confectę observantur. Unde infertur, quòd quælibet Donationes ac annuentiæ & consensum adhibitiones, per eundem IOANNEM gubernatorẽ, ultra numerum prętactarum triginta duarum sessionum Iobagionalium, cuipiam factæ vel collatæ, non valent neq; tenent. ITEM, consensuum quoquæ, super quovis contractu, vel alio negocio, per eundem adhibitiones. Post exitum suæ gubernationis (quia tales omnes conditionales fuerunt) locum non habent. Exempli gratia: Si cuipiam annuisset, ut decedente, & hæredibus deficiente, tali Nobili, bona sua, in talem hominem devolvantur. Si hujusmodi annuentia vel consensus, numerum præscriptarum triginta duarum sessionum Iobagionalium non excessisset: & ille Nobilis, stante adhuc gubernaminis sui officio, defecisset: tunc

gyar Orszagnak helytartojanak iratta magat.

Tovabba azert ha valami level kőlt Hunnadi Ianos Gubernatorsagaban, de nem előtte sem utanna, harmintz ket haz jobbagyik, de nem fellyeb, annak hellye és ereye vagyon. De vişontag, valamely Donatio avagy engedelme, és consensussa, az harmintz ket haz jobbagyot megn haladgya erejeben nem lehet. Ismeg, mint hogy Gubernatorsaga utan valo consensus adassa, akar mi dolog felől lőt legyen (mivel hogy effele consensus adassa czak conditioval bizonyos moddal volt) erőtlen, s helye sinczen. Mint peldanak okaert, ha valakinek ollyan igiretet tőt volna, hogy, ugy mond, ennek az Nemes embernek halala és magva szakadassa utan, az ő joszaga szallyon erre s erre. Hat ez fele joszag, az harmintz ket haz jobbagyot, meg nem hallatta volna, és annak az Nemes embernek, az ő Gubernatorsagaban, lőt volna halala, effele consensusnak hellye és ereje volna: de ha az utan

utan halna meg, az termeşet şerent valo Kiraly idejeben hellye nem lehetne: Mert az Gubernator-is, az ő tişztinek, és hivatallyanak tzellyan altal nem haghatot. O nekie penig tőbre valo hatalmat és meltosagot nem engettek volt, harmintz ket haz jobbagynal: mivel hogy Laszlo, az Albert Kiraly fia męg élt, és noha męgh akor kiczid volt, mind az altal az mint meg emlitem, meg volt Koronaşva, és őtet illette immar az Kiralyi Korananak tellyes birodalma. De hogy erről senki kűlőmb ertelemben ne legyen, se az en irasom ellen ne şolhasson, az mely articulussokkal meltosagot attak volt nekie, hogy Gubernatorsagaban, hany hazigk valo jobbagyot legyen şabad el adni, azon Orşag levelinck rendiből, melynek egy reşe Budan, Ezer negy szaz negyven het eştendőben, Bodog Aşşony fogantatassa napjan kőlt: Azonkeppen ez előt valo Orşag gyűlesében vegeştet articulusokat-is, mely Ezer negy şaz negyven hat Eştendőben Pűnkősd taiban lőt volt Pest Varossaban, holot azon Hunnya-

tunc talis consensus ritè locum habuisset. Sed si in præsentiarũ deficeret, regnante verò & legitimo jam Rege, locum non haberet: quia gubernator ipse, metas authoritatis sibi traditæ, transcendere nequivit. Authoritas autem sibi ad ulteriora majoraq; data non fuit, neq; dari commode potuit: ex quo præfatus dominus LADISLAUS ipsius ALBERTI Regis filius, licet teneræ adhuc ætatis, dudum tamen (ut præfertur) coronatus, ad quem plenaria jurisditio sacræ Coronę spectabat, tunc in humanis agebat. Et ne quispiam aliter sentiat, & temerariè contrariũ objiciat, articulos super authoritate, in conferendis bonis ac juribus possessionarijs, prædicto gubernatori data & attributa, confectos, & ex seriè literarum prænotatorum dominorum, Prętatorũ, Baronum, Nobilium & Procerum Regni Hungariæ universorũ, Budæ in festo Añuntiationis Sacratissimæ Virginis Mariæ, anno Virginei partus ejusdẽ, quadringentesimo quadragesimo septimo, supra millesimũ æditarum & confectarum: & articulos quoq; in generali eorum congregatione, in civitate Pestiensi, circa festum Pentecostes tunc proximè (in anno videlicet

licet ſalutis, quadringenteſimo quadragesſimo ſexto ſupra milleſimũ) præteritũ, quando nimirum idem IOANNES Hunniadinus, in gubernatorẽ Regni electus & ſublimatus fuerat, decretatos atq; formatos in ſe, ſeriatim continentiũ, per me verbotenus excerptos, abſq; omni variatione, pro tollenda omni in hac parte ambiguitate, appoſui atq; adjunxi. Qui quidem articuli (dimiſsis alijs ipſarum literarum continentijs) hujuſmodi verborum ſequuntur ſub tenore.

Articuli ſuper annuentias & conſenſus, Ioan. Hunniad.

ITEM, ipſe dominus gubernator, his qui fideliter ſacræ Regni Coronę ſerviverint, de illis poſſeſſionibus, quæ deinceps ad ſacram Coronã, purè legitimeq; ſine cujuſpiam alterius jure, per defectũ ſeminis. Item, propter delationẽ falſarum literarum, propter cuſsionem falſarum monetarum, & fabricationem falſi Sigilli, necnon propter inductionẽ extraneæ potentiæ in hoc Regnum ac poſitionem ignis, in eodem fuerint devolutę, in quibus ſcilicet poſſeſsionibus, triginta duæ ſeſsiones, & non plures fuerint, vel fieri poterint, & etiam in quibus infra eundem numerum triginta duarum ſeſsionũ fuerint, vel fieri poterunt, facere valeat Donationes.

Par: 1. T. 14.

SI

Hunnyadi IANOST, Orſag Gubernatorra valaſtottak volt, minden valtoſtatas-nelkúl ki ſedegettem, és hogy minden ember ez dolgot vilagosban meg ertſe, itt meg akaram irni: Mely articuluſok az tőb dolgok kőzzúl, kikről it nem ſúkſeg emlekezni, igy kővetkeznek.

TOVABBA, ugy mond, Gubernator Urunk, azoknak az kik ez Orſag Koronajanak hiven ſzolgalnak, affele joſagbol, mely magva ſakattul, nyilvan és igazan, s mas ember igaſſaganak fogyatkozaſa nelkúl, az Kiralyi Koronara ſallot volna, avagy ha ki ál levelet jarna, avagy hamis penzt verne, avagy hamis peczetet metzene és vele çlne, avagy kúlső ellenſeget hozot volna hazajanak romlaſara, avagy gyutaſt tőt volna, kiert joſag az Kiralyra ſallana: mely joſagban harmintz ket haz jobbagy volna, de ne tőb, nem-is lehetne tőb, és iſmeg melyben harmintz ket haz jobágynal keveſseb volna, avagy lehetne, azt ſabadon el adhaſſa.

HA

HA peniglen keritet Varos, vagy mező Varos, avagy Falu, melyben harmintz ket haz helynel tőb volna, az meg nevevezet okokbol Kiralyra ſaal: Affele harmintz kettőnkent ne ſakkadhaſſa, ſe ſenkinek el ne adhaſſa: hanem egeſsen maradgyon az Koronanak.

ISMEG, ha Gubernator Urunk, az meg mondot modſerent, valakinek joſagot ád: Maſodſor azonnak joſagot ne adhaſſon: Es mivel hogy czak az Kiralynak vagyon arra valo meltoſaga, hogy Varakat, keritet és mező Varoſſokat és egeſs Falukat el adhaſſon: Annakokaert valakinek az Gubernator joſagot ád, mikor annak ideje leſsen, tartozzek Kiralyt ő Felſeget meg talalni felőle, és vele meg confirmaltatni.

ISMEG, azoknak joſagat, kiket vagy hamis level czinalasban, vagy ál penz veresben, avagy az fellyúl meg mondot vetkeknek, valamelliykben tapaſtalnak, mind addeg-is el ne foglalhaſſa, és ſemmikeppen el ne ajandekozhaſſa, valameddeg ez Orſagnak regi ſzokaſa és tőrvennye ſzerent, ſzokot biraja

SI verò civitates, oppida, & poſſeſsiones, ultra numerum præſcriptarum triginta duarum ſeſsonum, etiam præſcriptis modis, ad Sacram Coronam fuerint devolutæ: Illas partiri, ſeu dividere, in triginta duas ſeſsiones non valeat, & ſub nomine triginta duarũ ſeſsionum de illis facere cuipiam Donationem: ſed hujuſmodi omnes civitates, oppida & poſſeſsiones indiviſæ, ipſi coronæ reſerventur.

ITEM, Dominus gubernator, ſi cui Donationem præmiſſo modo ſemel fecerit, amplius eidem donare non valeat: & cum Donationes caſtrorum, civitatum, oppidorũ, ac poſſeſsionum, & ſimiliũ ad jus Regium duntaxat ſpectare dinoſcantur: Igitur ipſe, quibuſcunq; Donationẽ fecerit, illi tempore ſuo tenentur accedere ad dominum Regem pro confirmatione obtinenda.

ITEM, poſſeſsiones eorundem, quorum propter delationem falſarum literarũ, aut cuſsionem falſarum monetarum, aut aliquo modo, ſuperius expreſſo, ad Coronam fuerint devolutæ: quouſq; illi, qui per judices ſuos competentes judicialiter, ſecundum antiquã & approbatam Regni conſuetudinem ſententiati fuerint, occupare, &

de eis Donationem facere non valeat, quovis modo. Reliquos autem literarum ipſarum articulos, quia huic rei non quadrant, prætermittendos duxi.

Ladiſlai filij Alberti R. ab Anno 1452. ſervantur.

ITEM, literę prædicti LADISLAI filij antefati ALBERTI Regis, ab anno Domini, quadringenteſimo quinquageſimo ſecundo, ſupra milleſimum, quo ipſe gubernator officio ſui gubernaminis (quod ſeptem per annos feliciter geſſaret) ceſsit, ad obitus uſq; ſui diem, annum utputa ſalutis quadringenteſimum quinqageſimum ſeptimum ſupra milleſimum emanatæ ſervantur. Licet ſequenti anno ceſsionis prænotati gubernaminis, videlicet, quadringenteſimo quinquageſimo tertio ſupra milleſimũ, quo ipſe LADISLAUS Rex, circa feſtum Purificationis Virginis glorioſæ de Vienna Budam reductus, bonorũ collationes, conſenſuumq; adhibitiones, & aliarum rerum expeditiones, facere cœpiſſe dinoſcatur.

Matthiæ R. privil. ante coronationẽ, non niſi fuerint confirmata poſt 1464 emanata ſervantur.

ITEM, Privilegia invictiſsimi Principis quondã Domini MATTHIÆ Regis, laudandæ recordationis, à tempore felicis ſuæ Coronationis, anno videlicet Domini, quadringenteſimo ſexageſimo quarto, ſupra milleſimum, in die Cœnæ

biraja elől rayta el nem erik, és ſententiat nem mondnak az fejere. Az tőb articuluſokat mivel hogy nem ide valok, el hattam.

Tovabba azert az meg nevezet Albert Kiraly fia Laszlo, Ezer negy ßaz őtven ket Eßtendőtől fogvan, valamenyi levelet ki adot (mert ebben az eßztendőben tőtte le Hunnyadi Ianos az Gubernatorſagot, mellyet het eßtendeig nagy diczirettel viſelt) mind holta napjaiglan, ugy mint, őtven hetedik eßtendeiglen, meg tartatnak- Noha az kővetkezendő eßtendőben, az gubernatorſag le tetele utan, ugy mint Ezer negy ßaz őtven harmadikban: Mikor győrttya ſzentelő Bodog aßßony naptaiban Laszlo Kiralt Beczből Budara hoztak, kezdet joßagot el ajandekozni, conſenſuſt adni, és egyeb fele leveleket iratni.

Ennek felette az Felſeges és bodog emlekezetű Matthyas Kiralynak Koronazattyatol fogvan valo leveleit, mely volt Ezer negy ßaz hatvan negy eßtendőben, Nagy

Nagy Czőterteken, mind halala oraiglan, mely lőt Virag Vaſarnap utan valo kedden, Chriſtus Urunk ßületeſe utan, az Ezer negy ßaz kilentzven eßtendőben, meg tarttyak: mely levelek penig Koronazattya előt kőltek, meg nem tartatnak, hanem ha annak utanna meg confirmalta volna.

ITEM, Ez moſtani kegyelmes Urunk Laszlo Kiraly leveleit-is, Szent Kereßt emeleſe valo Vaſarnapya utan, ugyan azon kilentzven Eßtendőtől fogvan, Koronazattya utan, mind ez ideiglen, és ez utan-is, mellyeket jol és tőrven ßerent iratna, és ki adna, mindenkoron meg kel tartani.

ITEM, Mivel hogy ſok kűlőmb kűlőmb fele ßin, és hamis peczet alat kőlt leveleket, és Privilegiumokat talalunk, mellyek ez haboru időben, kivaltkeppen, Sigmond és Albert Kiraly idejeben, kőltek volna, mely leveleknek igen nehez vegere menni, nem-is hozzak mindeniket nap fénre. Mind az altal, hogy effele

Cœnæ Domini factæ, uſq; ad mortis ipſius diem, feriam ſcilicet tertiam poſt Dominicam Palmarum, in anno incarnationis Dominicæ, quadringenteſimo nonageſimo, ſupra milleſimum præteritam, emanata ſervantur: ante verò coronationem ſuam confecta, non tenentur, niſi poſtea fuiſſent per eum confirmata.

ITEM Literæ moderni & quidem gratioſiſsimi Domini noſtri VLADISLAI Regis, à die Dominico proximo, poſt feſtum exaltationis ſanctæ Crucis, in ipſo anno gratiæ, quadringenteſimo nonageſimo ſupra milleſimũ tranſacto, die ſcilicet Felicis Coronationis ſuæ uſquęmodo confectæ, & in futurum quoq; emanandæ, ritẽ & legitimè ſemper perſervantur. *Vladiſlai R. ſervantur.*

ITEM, quia diſturbiorũ temporibus, ſignanter verò poſt obitum memoratorum SIGISMUNDI Imperatoris, & ALBERTI Regis, plurimę literæ multaq; privilegia, diverſis ſub coloribus & ſigillis, nequitioſè fraudulenterq; reperiuntur fulminata atq; fabricata, quæ licet omnia vix in lucem prodierint, & omnia difficulter ſciri vel cognoſci poſsint, ut tamen aliquarum, iniquè *Literæ & Privilegia fraudul. confecta.*

iniquè editarum (saltem in particulari, si non in generali) literarũ notitia habeatur, copiam seu tenorem cujusdam privilegij prędatorum Dominorum, Prælatorum, Baronum Nobiliumq́, & Procerũ Regni Hungarię, super complurimis ejuscemodi nequiter fulminatis literis confecti, & in Judicio contradictorio, etiam coram me, cum Sigillo eorum prędeclarato producti, de verbo ad verbum apponere inserereq́ dignum duxi. Cujus quidem privilegij continẽtia verbalis tenorq́ hoc sequitur modo: Nos Prelati, Barones, Nobiles, & Proceres Regni Hungarię universi memoriæ cõmendamus per presentes quòd ortis guerris in hoc regno nostro, post mortem quondã Domini ALBERTI Regis, & eis diutius agitatis: demũ Deo cõcedente, hujusmodi guerris inter nos sopitis, & in unum Principẽ atq́ dominum, videlicet Illustrem Dominum LADISLAUM, Filium dicti quondam Domini ALBERTI Regis, veluti dominum nostrum naturalem, nobis simul concordantibus, cum judicia pro mutuæ & durandæ inter nos pacis amplexu facere, & justiciam oppressis ministrare inchoassemus, plures hinc inde falsæ literæ

Paria literarum super falsis Privilegijs.

effele hamissan kőlt leveleket, ha nem mind-is, de reß ßerent meg ismerhessük, ez Orßagbeli Uroknak, Pap Zabad és Zazlos Uraknak, Nemessęknek, és fő Embereknek, az egeß Orßagnak Privilegiumat, mellyet effele hamis leveleknek meg ismereseről irtak, és az ő megh nevezet peczettekkel meg peczeteltek, és az tőrvenyben ennekem-is előmben attak, itt igiről igire be irni meltonak itilem. Mely Privilegiumnak bőtű ßerent valo follyasa igy kővetkezik: MI Pap, Szabad, ś Zazlos Urak, Nemessek, és fő Emberek egeß Orßagul, adgyuk emlekezetre, ez jelen valo levelünkben, hogy az nehai ALBERT Kiraly halala utan, mikor ez mi Orßagunkban sok kűlőmb kűlőmb fele Had tamadot, és sokaig tartot volna-is: Vegtere Isten ugy ada, hogy az had le ßallot vala, és mindnyajan eggyenlő akarattal meg hailank, az mi termeßet szerent valo Urunknak és Kiralyunknak LASZLO Kiralynak, az ALBERT Kiraly fianak: Mikoron azert az mi bekesegűnknek alhatatos meg maradasaert, az tőrventis elő vőttük volna, és az nyomorultaknak igassagot kezdettünk volna ßolgaltatni, egy-űnnet-is mashunnat-is az pereßek sok hamis leveleket kezdenek az

az tőrvenyben előnkben adni. Mikoron azert ez hamis levelek ßerzeseről kezdettünk volna tudakozni, egy Zemlyini Gabor Deakra talalkozank, ki effele rettenetes czalardsagot mert volna meg probalni: Kit mikor tőrveny ßerent Biro kezhez attak volna bűntetesre, az ő gonossagat, halala előt, lelke esmereti ßerent, mind nyelvevel, ś mind sajat kezeirasaval, illyen rendel, az mint ide ala következik, mindeneknek hallottara meg vallotta: Mely ő irasanak follyassa illyenkeppen következik:

VAGYON, ugy mond, egy Level, Kiraly Consensußaval SIGMOND Kiraly nevere ßol, mint ha az Kompolt fiainak atta volna, ezokon, hogy ha az nehai Solymosi Lazlonak magva ßakkadna, tehat azon Solymos (de nem az töb joßag) ugyan azon Kompolt fiaira ßallyon, és meg teryen: De ez level irasban az Kompolt fiainak semmi hirek sem ertelnek nem volt.

ITEM, Az Gyöngyösieknek egy Privilegiomok azo Varossok ßabadsagarol SIGMOND Kiraly nevere juggö peczet alat, melyben egy Feju Sass vagyon.

ITEM, Vagyon ket level, eggyik SIG-

literæ coram nobis in judicijs per causantes exhibebantur. Cumq́ super hujuscemodi frabicatione falsi percunctari cœpissemus, quẽdam Gabrielem literatũ de Zõmlyn cursorem, hujusmodi detestandæ pestis authorem comperimus: quo pro meritis sui sceleris, in manus suorum Judicum competentium incidente, hujusmodi scelus suum, ante mortem ejusdem, ad puritatem suæ conscientiæ, tum verbis, tumq́ scriptis, suis proprijs manibus confectis, quarum seriem & continentiam præsentibus taxandam duximus, palam publicè confessus fuit: quorum scilicet scriptorum suorum series & continentia hæc est:

Gabrielis de Zömlyin fabricatoris falsarum literarum historia.

Falsarum literarum.

UNA litera, cum Regio consensu, litera scilicet quondam Domini SIGISMUNDI Regis, pro parte Dominorum filiorum Kompolth emanata, quod si semen quondam Ladislai de Solmos deficeret: tunc eadem Solmos, & non aliæ possessiones, in ipsos filios Kompolth reflicti deberet: sed ista litera non fuit de scitu ipsorum dominorum filiorum Kompolth emanata. I.

ITEM, Libertas sub Sigillo Domini SIGISMUNDI Regis privilegialis, cum medio capite aquilæ, Civitati Győngyes facta. II.

ITEM, Duæ literæ, una videlicet III.

quondam SIGISMUNDI Regis, ſub ſecreto Sigillo ſuo, cum medio capite
IIII. aquilæ: & alia litera Statutoria, ſub Sigillo Capituli Budenſis privilegialiter confectæ, ſuper præfectione filiæ in filium, hic Budæ conſorti Petri Polyak Sartoris datæ.

V. ITEM, Una litera Faſsionalis, ſub Sigillo Capituli Agrienſis, privilegialiter ad Faſsionem quondam Petri Epiſcopi, & Stephani de Rozgon, ac Ioannis filij ejuſdem, pro parte Ladiſlai de Zeczen confecta.

VI. ITEM, Una litera, ſuper libertate poſſeſsionis Zabatka, ſub Sigillo SIGISMUNDI Regis ſecreto, cum medio capite aquilæ facta.

VII. ITEM, Literæ ſub Sigillis Capituli Agrienſis, privilegialiter & majori Sigillo domini SIGISMUNDI Regis patenter, ſuper poſſeſsione Abon, filijs Oros factæ, contra Dominos de Gara.

VIII. ITEM, Una litera privilegialis, ſub ſecreto Sigillo quondam Domini SIGISMUNDI Regis, cum medio capite aquilæ, ad ſupplicationem Dominorum, quondam Ladiſlai & Henrici, filiorum Vayvodæ de Thamaſij, in eo ſcilicet, quod ſi ipſos ſine hæredibus decedere contingeret: tunc eorum bona & poſſeſsiones, tàm hæreditariæ quàm acquiſitiæ, in filios Hertzeg condeſcendant.

IX. ITEM, Una litera gratioſa, patenter ſub Sigillo quondam Domini SIGISMUNDI Regis, cum medio capite aquilæ, pro parte Emerici de Debrő, ſuper eo, ut idem Dominus Rex

SIGMOND Kiraly nevere valo Privilegiom felöl, azö titkos peczeti alat, kiben fel Sas fö vagyon: Az maſik penig egy Iktato level az Budai Captalan peczeti alat, Privilegiom formaja ſerent, ezokon, hogy az Budai Polyak Peter feleſege leanyit, fia agga tötte volna az Kiraly.

ITEM, Ezutan egy vallas telelröl valo Privilegiom, az Egri Captalan peczeti alat, hogy Peter Piſpek, és Rozgoni Iſtvan fiaval Ianoſſal egyetemben, köteſt tottek volna Zeczeni Laſsloval.

ITEM, Zabatka falunak ſabadſagarol egy Privilegiom, azon SIGMOND Kiralynak öreghik peczeti alat, kiben fel ſeju Sas vagyon.

ITEM, Egy nyitot Privilegiom, az Egri Captalan peczeti, és SIGMOND Kiralynak, öreghik peczeti alat, kit az Garai Vrak ellen, az Oros fiai nevere czinaltam volt, az Abon nevu joſsagrol.

ITEM, Mas Privilegium, azon SIGMOND Kiraly kiſseb peczeti alat, kiben fel Sas fö vagyon: Mellyet az Kiraly engedet volna, az Tamas Vayda fiainak Laſslonak és Hendrichnek, hogy ha ö nekiek magok ſakadna, tehat mind örökkes s-mind penig lelemeny joſsagok ſallana az Hertzeg fiaira.

ITEM, Az gratia level, azon SIGMOND Kiraly peczeti alat, Kiben az fel Sas fö vagyon, hogy Debrö Imre fejenek és joſsaganak meg kegyelmezet volna.

ITEM, Egy Privilegium az Varadi Captalan peczeti alat, az Teleki Egyhaznak, Kerepes czelekedetirol mely ſol.

ITEM, Ket level, eggyik vallas, maſik iktato level, az Budai Captalan peczeti alat, hogy Beczet az Deſspot Vram Caſtelliat, regen Laſslonak Geſsti Mihaly fianak ſalaghan attak volna.

ITEM, Ket nyitot vallas tetel level, SIGMOND Kiraly és Czaſsar, öröghik peczeti alat harttyan, az Sullyok fiai ellen, mellyet Kölöd joſsagrol irtam volt, azon Geſsti Mihaly fia Laſslo nevere.

ITEM, LASZLO Kiraly peczeti alat, hogy Mayſay Laſslonak, Zarand Varmegye Nemeſsnek Pakai Sigmondnak, Bodrog Varmegyeben Pachai Laſslonak, és az Maramoroſſa öt Varoſsnak, Kiraly meg engette volna, hogy az ö joſsagokban Akaſstoſat czinalhaſſanak.

ITEM, Egy Privilegium level, az Varadi Captalan peczeti alat, és az maſodik ALBERT Kiraly Privilegiuma, hogy az Nagyſsagos Czaki Ferentznek megh engedte volna, hogy azö leannya fiu aga legyen.

ITEM, Tovabba mas Privilegium, az Kiraly kiſseb peczeti alat, kiben ket Sas fö vagyon, hogy Laſslonak, az nehai Iakab Vayda fianak minden joſsaganak, ki moſt David Ban fia György kezeben volna, meg

Rex capiti & bonis gratiam feciſſet ſpecialem, confecta.

ITEM, Una litera privilegialiter ſub Sigillo Capituli Eccleſiæ Varadienſis, Eccleſiæ de Telkij, in facto Kerepes eſt emanata. X.

ITEM, Duæ literæ, una videlicet Faſsionalis, & alia ſtatutoria, ſuper impignoratione Caſtri Beczæ, ſcilicet domini Dezpoti, ſub Sigillo Capituli Budenſis, quondam Ladiſlao, filio Michaëlis de Gezt factæ. XI. XII.

ITEM, Aliæ duæ literæ Imperiales, patentes in pergameno Faſsionales, contra filios Sulyok, in facto poſſeſsionis Kölöd, eidem Ladiſlao, filio Michaëlis factæ. XIII. XIIII. XV.

ITEM, Ladiſlao de Mayſay Nobilis Comitatus de Zarand, Sigiſmundo de Paka, Nobili Comitatus de Bodrog, Ladiſlao de Paczaij, & illis quinq; Civitatibus de Maromoroſio, ſub Sigillo domini ULADISLAI Regis ſunt literæ, in eo, ut patibula in faciebus poſſeſsionum ſuarum erigi poſsint. XVI. XVII. XVIII.

ITEM, Una litera ſub Sigillo Capituli Varadienſis privilegialis, & alia quondam Domini ALBERTI Regis ſimiliter privilegialis confirmatoria, ſuper præfectione filiæ in filium, Magnifico Domino Franciſco de Czák factæ. XIX XX.

ITEM, Una litera privilegialis, ſub Sigillo Imperialis, ſcilicet ſecreto, cum duobus capitibus Aquilæ, ſuper gratia quondam Ladiſlao, filio quondam Iacobi Vayvodæ facta, in facto omnium bonorum ſuorum confecta, nunc erga Georgium, filium Da-

vidis Bani habita. Et quamvis in inferiori margine ejusdem literæ scriptura domini Matthiæ Episcopi, aliàs Cancellarij habeatur. Quia existimans commissionem propriam domini Imperatoris, manu mea propria, in superiori margine ejusdem literę scriptam fore suam, tamen est falsa.

XXII. ITEM, duæ literæ sub Sigillis Capituli Agriensis privilegiales, una su-
XXIII. per metarum erectione, alia verò super spirituali adoptione fraternalis cum quondam Andrea Poharnoc Sandrino, & Matthiæ factæ.

XXIIII. ITEM, Quibusdam Comanis, scilicet Petro Silij, sub Sigillo Domini
XXV. Regis VLADISLAI, & Matthæo Beseg sub Sigillo dominæ ELISABETH Reginæ, super libertatibus privilegialiter factæ.

XXVI. ITEM, Cuidam Iosa in Thobagy ßentgyörgy commoranti, una litera Fassionalis, per fratres ejusdem hominis, per eundē Iosam interfecti, quòd eundem Iosam expeditum commississent, sub Sigillo Imperiali confecta, patenter in pergameno.

XXVII. ITEM, Sub Sigillo domini Regis VLADISLAI super libertate privilegialiter cuidam Ioanni filio Egidij, nunc in Madaras commoranti, litera facta est.

XXVIII ITEM, Una litera, sub majori Sigillo quondam domini SIGISMUNDI Regis, in pergameno, Sigillum à tergo positum habens, super eo, quòd universæ possessiones quondam Ladislai, & Henrici, filij Vayvodæ, scilicet hæreditariæ duntaxat: si semen

meg kegyelmezet volna. Es nuha az Kiraly Cancellariussa Mattyas Pusspek az levelnek also reßere, kezę iraßat vettete: mivelhogy en, az en ßajat kezemmel fellyul azt irtam volt, hogy Kiraly ö felsege hatta, és ezt az en iraßomat, az Cancellarius igaznak velte, mind az által az level is nem igaz level.

ITEM, Az Egri Captalan peczeti alat vogyon ismet ket Privilegium level, eggyik hatar jarasrol, az masik penig hogy Poharnak Andras Sandori Mattyast Attyafiava fogatta volna.

ITEM, Valami Kunoknak, ugy mint, Silij Peternek, LASZLO Kiraly peczeti alat, az Beseg Mathenak ERSEBET Kiralyne Assßony peczeti alat, attam levelet az ösßabadßagokrol, fuggö peczet alat privilegium modgyara.

ITEM, Attam ismet SIGMOND Kiraly és Czaßar peczeti alat harttyan, egy nyitot levelet, egy Thobagy ßentgyörgy Iosanak, ez okon, hogy az mely embert meg ölt volt: annak attyafiai azt az levelet ö neki menedekul attak volna.

ITEM, Madarasi Ianosnak-is az Egyed fianak, attam egy Privilegium levelet, az ö ßabadßagarol, LASZLO Kiraly peczeti alatt.

ITEM, Attam egy levelet SIGMOND Kiraly nagy peczete alat, harttyan, kinek az hatara vettetem az peczetet, ez vegre, hogy az Vayda fiaknak Laßlonak és Henrichnek ösökrol marat joßagok, ha magyok

magyok ßakadna, ßallana az Hertzeg fiaira.

ITEM, Vagyon ket level, eggyik iktatas, az Budai Captalan peczeti alat: az masik LASZLO Kiraly engedelme, privilegium modgyara, hogy egy Kokai Nemes ember leanya, ki Maczonka Laßlo felesege volna, fiu aga lenne.

ITEM, Vagyon SIGMOND Kiraly nevere, egy nyitot level consensus, kit Erdödi Gergelnek, az Baczi Canoniknak adot volna.

ITEM, Vagyon egy Privilegium level-is Kun Gergely, az Kun Palfia nevere LASZLO Kiraly peczeti alat, ez okon, mivelhogy felesege Magyar volna, azon ö felesege joßagaban ugy lakhatnek, mint az Orßagbeli töb Nemessek, mely level meg Kun Gergely kezehez nem jutot, nem-is tudom hol vagyon.

ITEM, Az Sidoknak-is attam egy levelet, az nehai SIGMOND Kiraly peczeti alat, kiben sel Sas fö vagyon, hogy ök-is ßabadon, marhajokkal kereskedhessenek ez Orßagban.

ITEM, Szeczeni Laßlo nevere SIGMOND Kiralynak, egy privilegiom modgyara költ Gratia levele, mellyet azon Laßlo eleinek adot volna, hogy azoknak joßaga, az ö hitlensegek mia ne ßallana az Kiralyra, hanem közelb valo attyafiara, mely level költ az Kiraly kussebbik peczeti alat. Mas level-is költ azon SZeczini Laßlo nevere, hogy ßabad Arany, és Ezüst Bannyaja lehessen.

ITEM, Az Kiralynak egy consensus levele, Nemtij Lenard fia György

deficeret, in filios Hertzeg condescendant.

ITEM, Duæ literæ, una Statutoria, XXIX.
sub Sigillo Capituli Budensis, & alia
Gratiosa domini ULADISLAI Regis, XXX.
super præfectione filiæ in filium privilegialiter factæ, cuidam dominæ, filiæ scilicet Nobilis de Koka, quæ scilicet Conjunx Ladislai de Maczonka fuisset.

ITEM, Una litera patens Imperi- XXXI.
alis, super consensu Regio, domino Gregorio de Erdöd Canonico Baczi-ensi data.

ITEM, Una litera cuidam Coma- XXXII.
no, scilicet Gregorio, filio Pauli, super eo, ut in possessione consortis suæ, quæ est Hungara, instar Regni Nobilium commorari posset, sub Sigillo domini ULADISLAI Regis, privilegialiter est facta: sed nondum ad suas manus perventa est, & ignoro ubi sit.

ITEM, Una litera gratiosa, Iudæ- XXXIII.
is facta, sub Sigillo quondam Domini SIGISMUNDI Regis, cum medio capite aquilæ privilegialiter facta, ut ipsi mercantias facere valeant.

ITEM, Litera SIGISMUNDI XXXIV.
Regis gratiosa, pro parte Ladislai de Zetsen, prædecessoribus ejusdem facta, quod possessiones eorundem, propter notam infidelitatis, non veniant in manus Regias: sed in fratres propinquiores condescendant, sub secreto Sigillo ejusdem privilegialiter emanata. Et etiam gratiosa litera XXXV.
super mineras Auri & Argenti.

ITEM, Litera super consensu Re- XXXVI.
gio, pro parte Georgij filij Leonardi

de Nemptij, ſuper eo: ut ubi Ioannem, filium Henrici de Thamaſij, hæredibus deficere contingeret: tunc Caſtra & univerſa jura poſſeſſionaria, in ipſum Georgium devolverentur, ſub ſecreto Sigillo domini SIGISMUNDI Regis privilegialis.

XXXVII ITEM, Litera Capituli Eccleſiæ Varadienſis privilegialis, ſuper decimis, contra idem Capitulum, pro parte Epiſcopi ejuſdem emanata.

XIIL. ITEM, Litera ſuper præfectione filiæ in filium ad Faſsionem Stephani de Bathor, cum conſenſu Regio, ſub Sigillo Domini SIGISMUNDI Regis ſecreto, pro parte filiorum quondam Thomæ de eadem Bathor confecta.

XII. ITEM, Literæ ſub Sigillo domini ALBERTI Regis privilegialis, ſuper libertate Civitatibus in Maromoroſio habitis confecta.

XL. ITEM, Una litera ſub Sigillo
Litera Steph. Vécſei mini LUDOVICI Regis annulari,
i tanquam notoria ſuper libertatibus Civitatum Peſtienſis & Budenſis facta. Sed civibus Peſtienſibus per me aſsignata.
Sanct Ludov in D. 76 Art 35.

ITEM, Omnia præmiſſa per neminem ſunt facta, præterquam per me Gabrielem. Et omnibus notum ſit, quòd iſta omnia, quibus data ſunt, & aſsignata, non quod ipſi per me ea fraudulenter facere procuraſſent: ſed per me facta ſunt ſiniſtrè, & ſemper hi idem eaſdam crediderunt eſſe veras, & juſto modo emanatas. Ergò nullus debet ſuſpicari, quòd iſti

György nevere, hogy valamikor Thamaſij Henrich fianak, Ianoſnak magva ßakadna, tehat minden Vara és joßaga Nemptÿ Györgyre ßallana: mely levelet költ privilegium modegyara SIGMOND Kiraly peczeti alat.

ITEM, Az Varadi Püſpek nevere-is vagyon az Varadi Captalannak egy privilegiumja, hogy az Varadi Captalan, tartozek nekie deßmat adnia.

ITEM, Bathori Tamas fiai nevere-is vagyon Batori Iſtvannak egy vallas tetel levele, hogy az leany agh fiui aga lehesſen, kire Kiraly conſenſuſſa-is vagyon, ugyan azon SIGMOND Kiraly kisſöbbik peczeti alat.

ITEM, ALBERT Kiraly peczeti alat-is vagyon egy privilegium, az Maramoroſsi Varoſſok ßabadſagarol.

ISMEtlen LAIOS Kiraly peczes gyüröje alat, Peſtnek és Budanak ßabadſagarol. Mely levelet en az Peſti Polgaroknac attam.

VEGTERE: Ez fellyül meg mondot leveleket azert ſenki en nalamnal egyeb nem ßerzette és keßittette, hanem en Gabor Deak czinaltam. Es mindeneknek tudtara legyen, hogy valakiknek en az illyen levelet adtam, és kezekhez ßolgaltattam, nem hogy ök czinaltattak volna hamiſſan en velem: hanem en czinaltam alnakul és hamiſſan: ök penig igaz és jo moddal költ leveleknek veltek és tartottak. Senki azert ne gyanakodnakodgyek, hogy azoknak ebben vetkek volna: hanem ez dolog en czalardſagom:

MI azert eßünkben veven Gabor Deaknak ennyi karos es lelek ellen valo czelekedetit, ki miat nem czak ö maganak lelkeben és teſteben kart töt, hanem maſnak is mind lelkeben s-teſteben haſonlatoskeppen kart akart tenni: Hogy effele veßedelmes czalardſagtol magunkat meg obatnok, eleit-is vehetnök: vegeßtük ezt hogy minden level, mellyet az meg irt rend ſerent, az ö ſajat keze iraſaval nevezeteſſèn meg jelentet, ugy mint, hamis és al levelek, minden Birak elöt, minden törvenyben ſek ßinin, és törveny kivül is leſallyanak, megh vetteſſenek és erötlenek legyenek, mindenkoron: az mint hogy azon ö leveleit, ez moſtani levelunk altal ſemmiſſe teßük, meg vettyük, és hamiſnak itilyük.

Költ ez level, az mi Orßagos gyüleſsunkben, Peſten, Vr napja utan valo Hetfön, Ezer negy ßaz negyven nyoltz Eſtendöben.

AZ LEVELEKNEK es Privilegiumoknak maſsarol, mit kellyen ertenünk.

XV. TITUL'

TOvabba ez meg mondot hamis levelek kőzül is vadnak oly levelek, mellyeket jol lehet nem hamiſsan

iſti eſſent culpabiles in præmiſsis, quia non eſt de ipſorum fraudulentijs, ſed ex meis.

NOS itaq; attentis tantis damnoſis atq; peſtiferis actibus ipſius Gabrielis, quæ maligna opera, nedum ad ſui corporis & animæ: ſed & aliorum ſunt vergentia corporum & animarum pericula plurimorum: volentes hujuſmodi verbo peſtifero, oportuno remedio occurrere, decrevimus: ut omnes & ſingulæ literæ, quæ in prætactis manu ſcriptis ſuis præſentibus, ſuo modo inſertis, ſunt nominatim deſignatæ, tanquam de falſo fabricatæ, inanes & apud omnes Iudices, intra & extra judicium rejectæ, reprobatæ, & viribus exutæ ſemper habeantur: quas & nos ſic caſſamus, reprobamus, & damnamus, præſentium per vigorem. *Concluſio, ſeu caſſa ſalſarum literarum.*

DATUM in noſtra generali congregatione Peſtienſi, feria ſecunda proxima poſt feſtum Sacratiſsimi Corporis Chriſti. Anno ejus, Milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo octavo.

DE TRANSUMPTIS Literarum, & Privilegiorũ, quid ſit ſentiendum.

TITUL' XV.

ITEM; ultra prænarratas nequitioſè confectas literas, ſunt etiam aliæ literæ, quæ etſi malitioſè

oſé non ſint fulminatæ: tamen in judicijs non ſevantur, neq; locum habent: prout omnes tranſumptionales quæ ſimpliciter & abſolutè, in locis Capitularibus, aut Convẽtualibus, ſive coram Judicibus ordinarijs Regni ſunt vel fuerunt tranſumptæ: & tales non ſine notabili cauſa per conſtitutionem generalem extiterunt in irritum revocatæ atq; invalidatæ. Niſi fortè originales literæ, ex quibus ſcilicet tranſſumptæ proceſſerunt in ſpecie valeant exhiberi. Nam hoc modo, ſi originalia privilegia ritè bonoq; ordine & modo confecta fuiſſe dinoſcantur: etiam tranſſumpta literatum locum habent. Tranſumptio autem, eſt alicujus privilegij non ſenſualis ſed verbalis in aliud privilegium translatio. Unde tranſumptiones literarũ, aut in tabula, aut ſede judiciaria Regię Majeſtatis, in judicio contradictorio, inter litigantes, aut coram Iudicibus ordinarijs Regni, in terminis Octavalibus, per legitimam citationẽ facie ad faciem fienda.

Et item inter fratres, quando bonorum diviſio inter eo, ſequatur: vel aliter, ut literarum & privilegiorum ipſorum conſervatione agitur coram eiſdem Iudicibus juxta

ſan czinaltak, de azert az tőrvenyben hellyek nem lehet: minemű affele leveleknek maſſa, mellyet vagy Captalanban, vagy Conventben, avagy penig az Orſzag Itiló meſteri elől, ſoktak venni: Mely leveleket nem oknelkúl tőt erőtlene ez Orſzag decretoma: hanem ha azt-is az levelet ſőrin elő adhattyak, az kinek maſſat vettek. Mert ez okon, ha az elſő level, kinek maſat vettek, jo moddal, és igazan kőlt, tehat az maſſa-is jo leſen, és hellyen kel hadni. IT peniglen az level maſſa vetele az, mikor valami Privilegiomot igiről igire, és nem czak ſumma ſerent be irnak mas levelben. Annak-okaert ez moſtani ſokaſunk ſerent, czak affele leveleknek maſſa jo, mellyet avagy az Kiraly tablajan, az pereſſek elő adnak maſſara, avagy Octavakor kel, és az Orſzag Itiló Birai elől, eggyik peres az maſikat ſemtől ſemben rea hija.

Avagy mikor az attyafiak egymaſſal meg oſtoſnak: avagy azt latattyak megh tőrvenyel, mellyiket illeſe az ok leveleknek tartaſſa, és valamellyik attyafiu, azon leveleknek maſſat ke-

ſat kevanya: Mert illik és ſükſeges, hogy az fő ok leveleket az Orſagh Itiló Birai, jol meg hanyak veſſek, jo modgyaval és igazan kőlteke, avagy alnakul és czalardul ſerſiettek: és ennek jol vegere menven, az utan ugy kel peczet ala venni, és Privilegiú modgyara ki adni, minden alnokſag és czalardſag nelkúl. Mert effele levelek maſſanak, mindenkor hellye és ereje vagyon. Az Captalanban és Conventben-is az mely Privilegium leveleket paranczolattal kereſtetnek fel és talalnak, affelől is jo ertelemben legyünk mert az felenek mindenkoron helye vagyon. Czak hogy nem az ok levelnek maſſat irjak ki az Captalanban, hanem ő magat az ok levelet: mert (az mint meg mondam) czak ő maganak az maſſanak, az elſő ok level nelkúl ereje nem lehet.

juxta morem & conſvetudinem modernorum, & non aliter fieri poſſunt, ut per judices Regni bene diſcutiantur, examinenturq; & diligenter ruminentur originalia privilegia, vel aliæ literæ primordiales, ſi rite & debitè, juſtoq; modo, & non nequitioſè aut fraudulenter ſunt confectæ vel emanatæ: & ſic tandem tranſſumantur in literas & privilegia ſine dolo fraudeq; redigantur. Et talia poſtea tranſumpta ſervantur: Secus tamẽ eſt de literis & privilegijs in Capitulis vel Conventibus, per literas Requiſitionarias inventis aut inveniendis. Quia tales ſemper obſervantur. Dummodo originales ipſæ literæ non ſint modo præallegato, in ſe tranſumptionales, quæ (ut præfertur) non valent.

AFFELE PRIVILEGIumokro, Imellyek ez Cikkellyel kőltek (hogy az igy legyen ezektől ertettettűk meg) Es az ál ſemelyekről.

XVI. TITUL'

TOVABba minden level és Privilegium, akar mely Captalanba avagy Conventbe, kőlt legyen, az melyben

SUPER PRIVILEGIis, cum clauſula (de cujus vel quorum notitia) confectis & de larvis ſeu fictitijs perſonis.

TITULUS XVI.

CÆTErum univerſæ literæ ac Privilegia, quorumcunq; Capitulorum, vel Conventuum,

tuum, in quibus clauſula iſta continetur: (De cujus vel quorum notitia nos talis homo certificavit, aut aſſecuravit &c.) annulatæ, caſſatæq́, & invalidatę habentur, neq́ in Judicio aliquando locum habere permittuntur. Ratio eſt: quia Faſsio, per quempiam hoc modo facta, non ad Capitulum vel Conventum: ſed illum, qui ipſum certificavit & aſſecuravit, trahitur atque refertur: ita, ut non Capitulũ, vel Conventus, ſed ille certificans videatur aſtruere & affirmare, quòd talis Faſsionem vel aliam obligationem fecit. NOTitia autẽ ejus, qui fatebitur, Capitulo vel Conventui debet ſemper conſtare: ut idem Capitulum, aut ipſe Conventus meritò talem coram ſe conſtitutum fuiſſe, & hujuſmodi Faſsionem feciſſe liberè poſsit affirmare. Alioquin autem ad certificationem, aut aſſecurationem, cujuſpiam non tenetur, neque poterit juſtas & legitimas literas dare, vel ritè privilegia conficere.

LICet nonnulli reperiantur, ſalutis & honoris eorum immemores,

melyben ez Cikkelt irtak (Kinek, ugy mond, vagy kiknek iſmeretiről minket illyen ember tőt bizonyoſſa, és biſtatot) erőtlen, ſemmire kellő, az tőrvenyben is ninczen ſemmi hellye. Oka ez: mert az ki ezkeppen teßen vallaſt, nem az Captalan ſem Convent előt: hanem az előt latzik hogy vallaſt tőt, ki az Captalant avagy az Conventet, erről bizonyoſſa tőtte, és rea biſtatta: Vgy annyera, hogy nem az Captalan ſem à Convent mondgya és irya maga felől, hogy illyen ember vallaſt tőt, és kőteſt czinalt előttek, hanem amaz ki hire tőtte, és erteſekre atta, az mondotta bizonyoſſon nekik. Az ki penig vallaſt akar tenni, illik hogy az Captalan avagy penig Convent, azt nyilvan ßemelye ßerent laſſa, neveről, nemzeteről, idejeről, főt lakohellyeről-is megh eſmerye: hogy azon Captalan vagy Convent, meltan és nyilvan annak jelenvoltat ő előtte valoban mondhaſſa, és miczoda vallaſt tőt legyen, ſzabadon megh irhaſſa. Ezen kűvűl penig, valaki bizonyitaſara és biſtataſara nem tartozik, nem-is adhat ſenkinek igaz és tőrveny ßerent valo levelet, avagy jo privilegiumot nem ßerezhet.

NOHA talaltatnak nemellyek, idvőſſegekről és tiſteſſegekről el feleitkezven, kik gyakorta

korta hamis ál ßemellyeket, kiket tetetesből arra rendeltek, viſnek az Captalan, vagy Convent eleiben, neha penig meg az Orßag rendelt Birai és Itilőmeſteri eleiben-is, és magoknak hamiſſan valo vallaſt tetetnek vellek: mely dologban mind az altal az Captalan vagy Convent, avagy penig az Orßag Birai, kik effele ßemelyeknek vallaſokra, az alnakſagot nem tudvan, levelet és privilegiomot adnak ez miat ſemmit nem vetkeznek: mert ők nem az hamis ál és tettettet ßemelyeket: hanem azokat, az kiknek ők magokat neveztek, minden volta keppen azoknak lenni-is itiltek. Mas azert az, ha az Captalan, vagy Convent, vagy penig az Orßag Birai tudvan, és ßanßandeckal azt művelnek, avagy valamint hamis levelet ßerzenenek. Ez okon, ugy mint czalard és hamis húti embereket, meltan meg büntethetnek. Ugy hogy az Captalan, vagy Convent peczetit veßtene el, annak felette azok kik az Captalanok avagy Conventek közzűl, affele hamis levelek ßerzeſeben, és peczetleſeben jelen lőttek volna, tiſteket és Captalanſagokat veßtenek el. Az Orßag rendelt Birai penig fejeken maradnanak, és joßagokon, mely tulaydon czak ő magok ßemelyet illetne: tovabba peczeteknek és tiſteſſegeknek el veßteſſen. Annak

res, qui perſonas ſæpe larvales & fictitias, coram Capitulo vel conventu, interdum autem coram Judicibus quoq́ Regni ordinarijs, ſiſtere, ſtatuereq́, & iniquas Faſsiones per eas pro ſeſe fieri procurant, nihilòminus tamen Capitulũ, vel Conventus, aut Judices ordinarij, qui ad Faſsiones talium perſonarum, ignoranter literas & privilegia dant, per hoc non peccant: quia ipſi non larvas, neq́ fictitias perſonas: ſed eos, quos illi ſeſe nominant, realiter exiſtere putant. Secus eſſet, ſi Capitula, vel Conventᵘˢ, aut Judices ordinarij ſcienter & ſtudioſè id facerent, vel aliter falſas & iniquas literas conficerent. Nam hoc modo tanquam falſarij & perjuri punientur. Et Capitula quidem vel Conventus in Sigillis: Illi verò, qui de membro Capituli aut Conventus, tempore confectionis & ſigillationis hujuſmodi falſarum literarum præſentes fuerint in beneficijs ſuis. Judices verò ordinarij ſæculares, in ſententia Capitali, necnon perpetua bonorum & jurium poſſeſsionariorum ſuorum, ipſos propriè concernentium: ac ſigillorum pariter & honoris eorum amiſsione condemnentur. Inſuper, ut ſtig-

ma ſigilli igniti frontibus & faciebus Capitularium vel Conventualium, qui (ut prœmittitur) in cõfectione & ſigillatione ipſarum iniquarum literarum interfuerint, ac participes extiterint, imprimatur & inuratur, decretum generale mandat.

nak felette, hogy az tüzes peczetet ſüſſek az homlokokban, és ortzajokban, affele Captalanoknak, és Conventnek, az kik affele hamis level czinalaſban, reßeſſek volnanak, az kõzenſeges Decretum-is tartya.

QUID DEBEAT ATtendi in cognitione falſarum literarum.

TITULUS XVII.

Par: 1. T. 14. 25. 36. 38. 39. 58 60. 71. 110.

ITEM, in examine diſcuſſioneq; falſarum literarum præcipuè debet attendi, per Judices

Par: 2. Tit: 84. 87.

Datum literarum, ſeu dies emanationis privilegiorum, atq; annorũ poſitio, nec non ſigilli impreſsio vel appenſio ac circumferentia & ſuperſcriptio. ITEM Privilegiorum ac literarum, in nominibus vel cognitionibus perſonarũ, aut poſſeſsionum, in eiſdem contentarum & expreſſarum abraſio, aut cancellatio: & his diligenter calculatis, facile apparebit, literarum, ſive privilegiorum, juſta vel injuſta confectio. Privilegia autem bono & juſto modo confecta, etiam deſtructis & dirutis ſigillis, ſemper

quantumcunq; Authentiam ſit aliquod inſtrumentum habitura, tamen de ipſo aliquid in Dubium revocari, semper exhibendum ſit illud à quo originem ducit?

MICZODA IELEKbõl eſmerhetni meg az hamis leveleket.

XVII. TITUL'.

AZ leveleknek hamis volta eſmertetik meg fõkeppen, az ki adaſrol, hogy hol kõlt, és mely napon iratot legyen az Privilegium, és mely Eſtendõben: és laſſak meg az peczetnek rea nyomaſat avagy rea függeßteſſet, és az peczetnek kerekſeget, és az felſõ iraſat. AZ ok levelekben penig laſſak meg, ha mely ßemelynek nevet, vagy vezetek nevet, vagy az levelben valo joßagnak nevet, ki vakartak, vagy altal vonnogattak volna: és ezeket ßorgalmatoſſon meg latogatvan, kõnnyen meg tetzik, az leveleknek és ok leveleknek igazan vagy hamiſſan valo ßerzeſſek. Az Privilegiomoknak penig, és az ok leveleknek, mellyek jo moddal és igazan kõltek, meg ha az peczet romlotis, és

is, és el hullot volna-is, mindenkor erejek vagyon, és meg tarttyak: czak hogy az peczetnek kõrúleti, és az iraſa benne jol meg teſſek, és meg iſmeryek. Az fele leveleknek hamiſſaga penig, az mellyeket, az fellyúl meg mondot ál ßemellyeknek vallaſſara ßerzettek, ebbõl igen meg tetzik, ha az, az kinek neveben, és ßemelyeben effele vallas tetel lõt, az level ßerzeſſenek idejekort, nem ott ahol ßerzettek, hanem maſut lennie magat, jo bizonyſaggal meg bizonittya. Mihelt kedig valamely Nemes ember meg erti, hogy az õ neveben és ßemelyeben, valami vallaſt tõttek, az mint mondam: azontul annak az vallaſnak ellene mondgyon, és meg hija. Mely meg hivas és ellene mondas mindenkor és mindenũt meg lehet, bizonyos és hihetõ hellyen: valamikor effele hamiſſagot meg erthet, és annak vegere mehet. Effele czalard alnak leveleknek czinaloit-is be foglallya penig, az rendel meg irt hitlenſegnek notaja, és azokat is kik vele çlni igyekeznek.

ſemper obſervantur: dummodo circumferentię ſigillorum, & ſcripturæ bene appareant atq; cognoſcantur. Falſitas autem literarum, ad Faſsionem prætactarum larvalium & fictitiarum perſonarũ, iniquè emanatarum, ex hoc maximè apparebit, ſi ille, cujus nomine & in perſona ejuſcemodi faſsio facta extiterit, tempore emanationis & confectionis ipſarum literarum, ſe in alio loco, & non ibi, ubi Faſsio fraudulenter peracta eſt, conſtitutum fuiſſe poterit bono teſtimonio comprobare. Poſtquam igitur quiſpiam, Nobilium nomine, & in perſona ſua Faſsionem aliquam, modo antelato, factam intellexerit: mox eidem contradicere & reclamare ſtudeat. Quæ ſemper & ubiq; locorum credibilium ac teſtimonialium ritè fieri poterit: ubi hujuſmodi falſitas ad notitiam ſui devenerit, atq; deducta fuerit. Et hanc ſpeciẽ falſitatis, articulus ſuper delatione falſarum literarũ in ſeriebus notarum infidelitatis prędeclaratus, in ſe comprehendit.

Par: 1. T. 14.

EZ DECRETOMNAKMaſodik reßenek nevezetes Cikkelyerõl: Es elõßer az tõrvenyre valo hivatalrol

XVIII.

PROSEQVVTIO SEcundæ partis in ſpeciali: & primo, de Evocationibus.

TITUL' XVIII.

ABſolutis itaq; præmiſsis notabilibus, ad proſequutionem cœptæ materiæ hujus ſecundæ partis revertendum eſt. Ubi primò de exordio cauſarum, ſcilicet Evocationibus, dicere ſtatui.

Evocatio.
Par: 1. T. 33.
Par: 2. Tit:
25. 36. 34. 46
19. 26. 27. 24.
20. 75. 71. 46.
51. 57. 82. 23.
Par: 3. T. 19.

UNDE ſciendum, quòd Evocatio non eſt aliud, quàm ad actionẽ vel quærimoniam Judici ordinario, per quempiam, & adverſus quempiam porrectam, in præſentiam ejuſdem judicis legitima vocatio: QUÆ noſtra hac tempeſtate plures habet ſpecies, multaq; complectitur genera.

EVOCATIONUM enim aliæ ſunt:

Simplices, aliæ
Peremptoriales, vel
Inſinuationales, aliæ
Admonitoriæ, aliæ verò
Introductoriales, &
Reambulatoriç.

Cauſæ

XVIII. TITUL'

MIVEL hogy eddeg egy nehany fő, és emlekezetre valo dolgokrol ſollank: Vegyük elő immaron az el kezdet iraſnak, ez Decretomnak maſodik kőnyvenek tulaydon cickelyit. Holot elsőben-is, az tőrvenyre valo hivatalrol akarok ſollani. AZ TŐRVENYRE valo hivatal azert, ſemmi nem egyeb, hanem az rendelt Bironak valaki altal, mas ellen tőt panaſolkodaſert, azon Bironak elciben, tőrvenyre valo hivaſſa. Az tőrvenyre valo hivatalnak kedig, ez moſtani ůdőben ſok agai, follyaſi és tulaydonſagi vadnak.

Mert nemely hivatalok, azaz, Evocatiok ſunt
Simplices, *az az, czak köz és ſokot hivatal.*
Peremtoriales, *az az, haladek nelkul valok, hogy tobſzer nem hij, vagy megy vagy nem, de tőrvent mondnak.*
Inſinuationales, *az az, meg magyarazok, és bizonyoſſa tevők, miert hogy meg jelentik, az elöt mint volt az törveny allapattya.*
Admonitoriæ, *Intö vagy kenalo hivatalok.*
Introductoriales, *Be viveſi avagy Iktataſi kevanok.*
Reambulatoriæ, *Hatar jaras kevanok.*

Ezok-

Ezokaert minden fele pőrt az mellyet inditnak, akar valami joſag felől, akar ſalagos joſag felől, akar Leany negyedről, akar jegyruharol, és Menyekezői ajandek felől, adoſsagrol, vegezes felől, oſtatlan attyafiak kőzőt valo oſtaſrol, és uy itilet felől, mikor vagy az Felpőres vagy az Alpőres kerij, és hozza hogy dolgat uyitſa, czak ugyan kőz ſokot magyarazat nelkűl valo hivatal utan-is, ugyan ollyan rővid mod ſerent kel elő venni, mint az meg magyarazo hivatallal kezdettet pőreket. DE egyeb pereket mellyek kenalasbol, vagy magyarazat nelkűl valo hivatalbol, vagy iktatasbol, avagy joſagnak viſſa veteleből, vagy hatar jarasbol indulnak, negy Octavan ſoktak el vegeződni. HA valakit megint, az ő maga kőtefe ſerent valamely pernek oltalmazaſa melle, vagy ok leveleknek ki adaſara, melliyek ne-talam valakinel el reytetven, és el titkolvan volnanak, akar minemű hivatallal hinakis tőrvenyre, az-fele hivatal mindenkoron, czak egy terminuſſon, az az, egy Octavan (mikor az derek dolgot elő veſik) veghez ſzokot menni. AZ bizonyoſſa tevő hivatalt penig, akar minemű hatalomert valo legyen, melyben ůdőmulas meg nem tőlt, mindenkoron az ő modgya ſerent meg ſoktak

CAUSÆ itaq; in facto jurium poſſeſsionariorum, impignoratitiorum jurium, Quartalitiorũ, Dotum, & rerum Paraffernalium debitorum, obligaminum, diviſionum, inter fratres indiviſos fiendarum & novorum Judiciorum, per quemcunq; impetrandorum, etiam per ſimplicem evocationem motæ, eo prçciſè brevi termino, quo cauſæ per inſinuationem intentatæ, levari, diſcutiq; & terminari debent. RELIQUÆ verò cauſæ, per admonitionem, vel aliam ſimplicem Evocationem, ac Statutionem, & Recaptivationem bonorum, vel etiam metalem Reambulationẽ inchoatæ, in quatuor terminis octavalibus finaliter concludi ſolent. SI QUIS etiam ad prçaſſumptam cautionem expeditoriam, in defenſionem alicujus cauſæ, vel ad literas, & literalia inſtrumenta apud quempiam forſitan habita, aut occultata, qualicunq; Evocatione fuerit vocatus, talis Evocatio ſemper unico termino (ubi videlicet principalis cauſa levata fuerit) decidi & finiri conſuevit. EVOCATIOnes verò cum Inſinuatione ratione quorumcunq; actuum potentiariorũ, terminos prçſcriptionis non- *Par: 1. Tit. 33.*

dum

dum transcribentes, ritè semper decernuntur. In causis etiam, longo litis processu motis, insinuationes tertio loco Trineforensis proclamationis subsequuntur.

QUALITER ET per quos Evocationes fieri debeant.

TITULUS XIX.

OMNis autem Evocatio, per Regium aut Palatinalem, & alicujus loci credibilis homines, de juribus possessionaris, hæreditarijs, vel impignoratitijs, atq; etiam officiolatibus eorũ qui sunt evocandi, fieri debet. De Officiolatibus autem verum esse intellige, Si talis Evocatio prętextu actuum potentiariariorum in illo officio latu perpetratorum, decernatur. Nam ratione juriũ possessionariorum, vel aliorum negotiorum, Evocatio, de officiolatib⁹ cujuspiam facta, non admittitur. OMNIS autem homo Regius, aut Palatinalis, Evocationem, necnon bonorum statutionem, restatutionem, metalem reambulationem & aliam quamlibet executionem juridicam faciens, in eo commitatu

soktak itilni. Meg az hosszu perekben-is, ha az bizonyolla tevő hivatallal, harmadszor is el jarhatnak, az haromszor ki kialtot tőrveny, hellyet leszen.

MIKEPPEN ES kik altal kel az hivataloknak lenni.

XIX. TITUL'

TOVAbba minden HIVATALnak, Kiraly embere, avagy Nador Ispane altal, vagy valamely hiteles helynek embere altal kel meg lennie: akar őrőkes jobagarol, akar szalagossarol, avagy tiztekről, az kiket rea kel hini. Tiztekről penig czak akkor hihatni, mikor az ő tiztekben, valami hatalmok estek: Mert ha jobag felől, avagy egyeb dologbol perelnek valakivel, nem engettetik meg, hogy effele tiztekről hijak rea őket.

AZ Kiraly emberenek penig, és Nador Ispanenak, ki hivatalt, ikrataszt, hatar jaraszt, lőt masodszor valo iktataszt, és minden tőrveny szerent valo executiot teszen, az az, az tőrvenyben, kit neki hattak, el jar: abban az Varmegyeben, az melyben az executio leszen, mindentől kevantatik és szükseg hogy Nemes őrőksege legyen. Mert ha nem leszen Nemes őrőksege, executio nem tehet: hanem ha Kiraly Udvarabol, avagy az Orszagtol rendeltettet Biraitol, leszen az executiora valaszta és boczatatvan. Mert ez forman kit boczatnak, minden Nemes ember, sőt meg az kinek Nemessege nincz-is (mind az altal ha ez, kinek meg Nemessege nincz, Kiraly Udvaraban iro Deak avagy Notarius) Mindennemű executioban eljarhat. Miert hogy regenten az Kiraly szolgait, vitezlő és egyeb Udvarbelieket, boczattak ki, az executiora, főkepen az jobagoknak iktatasara.

mitatu ubi executio fit, hæreditatem nobilitarẽ debet habere. Nam aliter executionem aliquam nequit facere: nisi forte de curia Regia per Iudices Regni ordinarios ad ipsam Executionem fuerit deputatus atq; missus. Nam hoc modo quilibet nobilis, imò & ignobilis (si tamen ignobilis ipse scriba, vel notarius curiæ Regiæ fuerit) in qualibet executione procedere potest. Antiquitus enim aulæ Regiæ milites & alij curiales ad Executiones, & presertim bonorum Statutiones mittebantur.

tuntur plerũq; Hungari etiam in nativo sermone, &c.

SZEMELY SZErent, avagy semtől szembe valo idezesről, meg Kenalasról, és Tilalomrol.

XX. TITUL'

DEIT azt-is vegyük esũnkben, hogy ha valamely UR, vagy Nemes ember, az Orszagnak kőzenseges gyűlese alat, akar octavan, akar rővid tőrvenyen, mas embert, ki ugyan azon gyűlesre jőt volna, vagy meg őlne, vagdalna, akar verne, avagy tisztesszege ellen szollana, avagy gyalazatos szokkal illetne, mely miat jo hireben neveben meg kezdene

DE PERSONALI Citatione, Admonitione & Prohibitione.

TITUL' XX.

HIC tamen sciendum est, quòd si quispiam Dominorũ vel nobilium durantibus dietis, & conventibus generalibus, vel octavis, aut alijs brevibus judicijs, alterum quempiam in hujusmodi dieta vel conventu, aut octavis vel brevibus judicijs constitutum morte, vulneribus, vel verberib⁹, aut etiam verbali dehonestatione,

Citatio. Par: 2. T. 26.

infamiam inducente affecerit, talis mox abſq; quolibet Capitulari, aut Conventuali homine per ſolũ ſcribam aut notarium curiæ Regiæ, per Iudices ordinarios, vel alterum eorum, ad id deſtinatum, ad inſtantiam læſæ partis, perſonaliter in ſui præſentiam citari poterit.

Admonitio. Par: 1. T. 60. Par: 2 Tit. 24.

PRÆterea, Si quis alterius bona, ac jura poſſeſſionaria pignoris titulo tenens, in conſpectu alicujus Iudicis ordinarij, per eum qui bona ipſa ſibi pignoravit, vel ad quẽ redemtio eorundem bonorum, ac jurium poſſeſſionariorũ legitimè attinet, aut ſolummodo per procuratorem ejus legitimum, repertus ſit ad tollendam pecuniam ſuã, & remittenda ipſa bona, ac jura poſſeſſionaria: ſemper admoneri poterit: & ille tertio, aut eodem (ſi voluerit) die admonitionis, ſibi reſpondere debebit: Ita tamen, ſi copiam ſeu paria literarũ Impignoratitiarũ, actor ipſe coram Judice ſuo tunc producere valebit. Nam aliter, admonitus ille reſpondere ſibi hoc modo & proceſſu non tenetur: ſed actor per Regium, aut Palatinalem, & alicujus loci teſtimonialis homines, ut admonitionẽ ejuſcemodi, pariter & Evocationem

dene fogyatkozni: tehat azt mindgyaraſt ſzemelye ſzerent, mind Captalan mind Conventbeli ember nelkúl, czak Kiraly Udvarabol egy iro Deak, avagy Notarius, az kit az rendelt Birak, akar azoknak egyike, arra vallaſt, az meg bantot fęlnek panaſſa és kivanſaga ſerent, ſemelye ſerent eleikben ſolithattya és idezheti.

ANNAK felette, ha kimas ember joſagat és örökſeget ſalagoſſul birya, és valamely rendelt Biro elõt, az az, ki ſzalagban vettette neki az joſagot, avagy az, az kit tõrveny ſerent illetne, annak az ſalagban vettet joſagnak meg valtaſa, ha czak nyilvan valo Procuratora altal talaltatot, meg-is hogy penzet fel vegye, és az joſagot és örökſeget meg ereſſe: mindenkor meg kinalhattyak: Es az kenalt ember, az meg kenalaſnak harmad napjara, avagy (ha akarja) azon naponis tartozik amannak meg felelni: De ugy, hogy ha az Felperes az ſalagos levelnek maſſat az Biro elõt akkor elõ adhattya. Mert ha elõ nem adhattya, az kinalt ember ſem tartozik azon uton mindgyaraſt meg felelni: hanem az Felperesnek, Kiraly avagy Nador Iſpan, és valamely hitelyes hellyenek emberi altal, kelletek mind az meg kenalaſt, ś mind

penig

penig az rea hivaſt, vegben vinni. Es effele kenalas, nem czak az ſalagos dologban, de męg az örökkös joſag dolgaban-is, az ſemely ſerent valo tilalom, mindenkor és mindenút, ez Orſag Birai elõt meg lehet: Czak hogy az tilto, és meg tiltot fęl-is az Birak elõt ſemely ſerent, és nem az Prokatorok altal, jelen legyen. Mert egyebkepen, az ſemely ſerent valo tilalomnak, hellye ninczẽ, mely kivaltkepen valami joſagnak meltatlan tartaſaert ſokot lenni: és annyi sõt nagyob ereje vagyon, hogy ſem mint az meg magyarazaſſal valo rea hivatalnak. Mert az meg tiltaſnak harmad napjaṇ, az meg tiltot fęl, tartozik meg felelni. Ha pedig megh nem akar felelni: noha mingyaraſt feyen, avagy egyeb ſententian nem marad: mind az altal, ha az meg tilto fęlt, egy egeſs eſtendõnek forgaſſa alat, rea nem hivattya: vagy penig ha hivattya-is: mind azon altal hogy meltatlan birta és birya az joſagot, mely felõl az tilalmot tõtte volt, az Biro altal vegere menven, el ęri rayta: czak hamar, azonkeppen, mint ſinten az inſinuatioval, ugy mint, az meg magyanem peragat, neceſſe erit. ET non ſolum in facto Impignoratitio, ipſa admonitio: verumetiam in negotio Juris hæreditarij, & perennalis, prohibitio perſonalis in conſpectu Iudicum Regni ordinariorum, ſemper & ubiq; fieri poterit: Dummodo prohibens & prohibitus, coram ipſis Judicibus ordinarijs, perſonaliter, & non per procuratorem reperiantur. Nam aliter perſonalis hujuſmodi prohibitio locum non habet, quæ ratione potiſsimum indebitæ & potentiariæ detentionis jurium poſſeſſionariorum fieri conſvevit. Et virtutem Evocatoriæ, cum inſinuatione factæ: imò majorem vim habet. Tertio namq; die prohibitionis, ipſe prohibitus reſpondere tenetur. Si verò reſpondere noluerit: licet contra eũ Capitalis, vel alia ſententia eo tunc non feratur: tamen ſi prohibentẽ contra ſe, infra integram unius anni revolutionem, legitimè evocari non fecerit: vel ſi etiam fecerit: attamen indebitè bona & jura illa poſſeſſionaria, quorum ratione eadẽ prohibitio facta eſt, detinuiſſe, vel detinere per Iudicem compertus fuerit: eo præciſè modo, quo in cauſa, per inſinuationem mota, incapitali

Prohibitio. Par. 2. T. 26. Par. 3 Tit. 15. & 33.

pitali vel emendæ capitis (juxta ſcilicet perſonarum litigantiũ conditionem) ſententia prohibitus ipſe condemnatur. Vbi verò prohibens, cum omnibus literalibus ſuis inſtrumentis factũ hujuſmodi bonorum litigioſorũ tangentibus, coram ſuo judice, ipſa die reſponſionis non comparuerit, vel cum ipſis literis, paratus comparere nequiverit: tunc adverſus prohibitum, & judicem ſuum in Regali judicio, ſex Marcarum convincetur. Et ſi ulterius cauſam illã proſequi voluerit, depoſito ipſo onere ſex Marcarum, alio proceſſu proſequendi habebit facultatem. Et hoc verùm eſt, ſi prohibitus prænotata die reſponſionis juri parebit, & ad prohibitionem illam defacto, & immediatè reſpondebit. Vbi autẽ prohibitus, vel in cauſam attractus literalia ſua inſtrumenta ibidem producendo, bona ac jura ipſa poſſeſſionaria, quorum prætextu ejuſcemodi perſonalis prohibitio facta fuit, ad ſe juſto titulo pertinere poterit comprobare: tunc Actor, ſeu prohibens ipſe, mox in æſtimatione communi bonorum illorũ convincetur. Si vero prohibitus ipſe prædicta die tertia non reſponderit, neq; actorem

magyarazaſſal valo kezdettet perben (az ſemelyeknek allapattya ſerent) vagy fejen, vagy feje valtſagan marad, az megh tiltot fęl. Ahol penig az tilto, az feleletnek napjan, minden ok leveleivel, ez peres joſagot illendőkkel, az Biro elől keſen nem leſen, és elő nem ál: tehat akkor, az megtiltot ellen, és az Biro ellen, az Kiraly ſękin, hat Giran maraſztyak. Es ha tovabba-is perelni akar, az hat Giran valo maratſagot, és birſagot le teven, mas follyaſſal el kezdheti az pert: De ez akkor vagyon, mikor az meg tiltot fęl, az felyúl meg mondot napon tőrvenyre elő ál, és az tilalomra, keſen, minden haladek nelkúl, mindgyart meg felel. Ha penig az meg tiltot fel, avagy az Alperes, levelbeli bizonyſagat az ſzek ſzine eleiben hozvan, meg bizonyithattya, hogy azt az joſagot, mely felől az ſemely ſerent valo tilalom lőt, jo modgyaval és igaz uton birja: tehat akkor az Felperes, avagy tilto fel, mindgyart az joſzagnak kőz beczűen marad. Ha penig az meg tiltot Alperes, az megh mondot harmad napra meg nem felel, és az Felpereſt,

egy

egy eſztendőnek forgaſſa alat, az ſemtől ſembe valo tilalomert tőrvenyre nem hija: Tehat az tilto fęl, eſtendő mulvan, azon meg tiltot Alpereſt, leg előſer kőz hivattallal, maſodſor kedig tőrveny uttya ſerent, meg magyarazvan, és eſseben jutatvan, miczoda per forgot volna kőztek, tőrvenyre ſolittathattya és intetheti. Mivel hogy penig az meg tiltot fęl, ugy mint az Alperes, ſem meg nem akart az tiltonak fęlelni, ſem rea nem ideztette, eſtendőd altal, és ez okon, az ő ellene valo tilalmat erejeben hatta, és fejere nevelte: annak-okaert az tőrveny tetelkort, feyen, avagy feje valtſagan marad, ezert az czelekedetert: ha az tilalom az joſagnak hatalommal valo foglalaſaert, vagy meltatlan valo tartaſaert volt: és ha az Felperes elegedendő keppen meg bizonyithattya, hogy az az peres joſzag őtet illette, és ő nekie vagyon jo igaſſaga hozzaja.

rem contra ſe, infra dictam unius anni revolutionem ad ipſam perſonalẽ prohibitionem evocaverit: tunc idem prohibens, peracta hujuſmodi annuali revolutione, prohibitum primò ſimplici Evocatione, ſecundo verò ex proceſſu judiciario, inſinuatione mediante, adverſum ſe evocare debebit. Qui quidẽ prohibitus, & in cauſam attractus (quia reſpondere, & evocationẽ præmiſſam peragere, perq; hoc eandẽ prohibitionem viribus contra accreſcere permiſit) in termino diſcuſsionis ipſius cauſæ, in ſententia capitali, vel emendæ capitis ſi prohibitio ipſa potentiariam, & indebitam bonorũ detentionem, vel occupationem denotaverit: & actor efficaci jure bona illa litigioſa ad ſe pertinuiſſe, vel pertinere poterit verificare, condemnabitur eo facto.

AZ CAPTALANnak és Conventnek bizonyſagirol, kiket az executionak el jaraſſara ki boczatnak.

XXI. TITUL'

TOVABBA ezt-is vegyűnk eſsűnkben: Hogy az Evocatiot, avagy az Kiraly

DE TESTIMONIIS Capitularibus, ac Conventualibus ad executiones mittendis.

TITUL' XXI.

ADVERtendum prætereà eſt, quòd Evocationes, necnon

non bonorum ac jurium poſſeſsionariorũ ſtatutiones, Reſtatutiones metales Reambulationes, Admonitiones & aliæ quælibet judiciariæ executiones, per Hominem Regium, aut Palatinalem, cum teſtimonio illius Capituli vel Conventus: quod vel qui in ipſo comitatu, ubi exequutio ſit habetur. Si autem neutrum eorum habetur: tunc cum teſtimonio alterius loci, ſibi vicinioris, fieri ſemper & peragi debent. Aliter enim condeſcendet cauſa, per actorem (ſi voluerit) de novo inchoanda & reſuſcitanda: demptis teſtimonijs capitulorum, Albenſis, Budenſis, & Boſnenſis Eccleſiarum atq; convẽtus cruciferorum de Alba, qui in quibuſcunq; executionibus, per totum Regnum Hungariæ, & partes ſibi ſubjectas, procedendi habent authoritatem. SIMPLices autem inquiſitiones ſuper actibus potentiarijs, etiam per aliorum capitulorum, Conventuum, prõpinquiorum teſtimonia, ubilibet exequi poſſunt.

Kiraly Udvaraban tõrvenyre valo hivaſt, az joßagban és õrõkſegben valo iktataſt, megh maſodßor valo be iktataſt, hatarjaraſt, meg kenalaſt, és egyeb fele tõrveny ßerent valo executioknak veghez valo vitelt, az Kiraly avagy az Nador Iſpan embere, vißi vegben: de az Captalának avagy Conventnek bizonyſagaval, az az, az Kiraly emberevel, az Convent emberenek kel lenni, ollyannak penig, ki abbol az Conventbõl valo, mely abban az Varmegyeben vagyon, az hol az executionak kel meg lenni. Ha penig abban az Varmegyebẽ ſem Captalan, ſem Convent ninczen: tehat mas hiteles ßombedos helynek bizonſagával kel vegben vinnie. Mert ha valaki igy nem exequaltat, annak peri leſáll, melynek utanna, az Fõlpõrõſnek, (ha akarja) uyjolan kel kezdeni és inditani az pert: Egnehany Captalanoknak bizonſagit ki veven, ugymint; Fejervarit, Budait, Boßnait, és az Szekes Fejer-vari kereßtes Convẽteket, kik minden executioban, egeß Magyar Orßagban, es hoza valo tartomanyokban, meltoſagoſſon el jarhattanak. Szokot vallataſokat, hatalomrol valokat, egyeb kõzelb valo Captalanok, es Conventek bizonyſagi altal is, minden helyút exequaltathatni.

ANNAK

ANNAK BŰNTEteteſerűl az ki Kiraly embere, es egyßerſmind azon egy dologban Procuratornak-is talaltatik lennie.

XXII. TITUL.

EZT penig tudnunk kel, hogy az Kiraly embere, vagy Nador Iſpane, azon egy dologban (melyben valakit tõrvenyre ßolitot, avagy egyeb executiot tõt) Procurator, avág hogy mellette ſzolna, nem lehet. Mert ha valaki Kiralynak embere, avagy Nador Iſpane, és Procator-is ugyan azon egy dologban és perben talaltatik lennie: az ellen, az ki ellen az Prokatorſagnak tißtit viſeli, avagy viſelte, mindgyaraſt dijan marad. Oka ez: Mert az Kiraly embere vagy Nador Iſpane, avagy akar mely hiteles helyrõl valo ember-is, ugy mint, Captalan avagy Convent embere, az bizonyſag mellet, ollyan mint egy Biro, és az õ fõ Birajanak kepit és ßemelyet viſſeli és annak tartatik, tudnia illik, az ki õtet az executiora ki boczattotta. Az Procator penig ollyan mint egy Felperes. Mert õ forgattya az pert, és felel-is rea: és igy nyilvan ki tetzik, hogy Biro-is és felperes is. Senki peniglen, ugyan azon egy dologban, peres és Biro nem lehet, és lenni ſem enge-

DE POENA ILLIUS, qui homo Regius, ſimul & Procurator in una eademq; cauſa compertus fuerit.

TITULUS XXII.

HOc autem ſciendum eſt, quòd homo Regius aut Palatinalis in eadem cauſa (qua evocationem vel aliam exequutionem fecerit, procurator ſeu advocatus eſſe non poterit. Nam ſi quiſpiam homo Regius vel Palatinalis, atq; etiam procurator in una eademq; cauſa repertus fuerit: contra eum adverſus quem procuratoris officium gerit vel geſſerit, in ſuo Homagio de facto convincetur. ET ratio eſt: Quia homo Regius aut Palatinalis, penes teſtimonium, ſeu hominem cujuſcunq; loci credibilis, Capituli ſcilicet aut Conventus, tanquam Judex, in perſona ſui ſuperioris Judicis, ad exequutionem miſſus, ſtat & reputatur. Procurator autem pro actore æſtimatur. Nam agens & opponens eſt ſicq; Iudex & actor eſſe deprehenditur. Nemo autem in una eademq; cauſa, actor & Iudex ſimul

simul esse permittitur. Ideo in Homagio suo meritò convincetur.

DE POENA EIUS, qui mortuum vel Puerum evocaverit. Aut Nobilem statuendum commiserit.

TITULUS XXIII.

HOC quoq; non prætermittendum, quòd si quispiã litigantium Nobilem quempiam jam prçmortuum, & ab hac luce decessum contra se evocari fecerit, vel etiam familiares aliquorum Dominorum, Prælatorum, aut Baronum vel Regni Nobilium possessionatos, & titulo verç nobilitatis fungentes, tempore Evocationis domino suo statui commiserit, vel etiam aliter statui facere procuraverit, aut aliquem puerum, illegitimæ ætatis, ratione actuum potentiariorum contra se evocaverit: tunc talis actor, & contra ipsum Nobilem prçmortuum, & puerum illegitimæ ætatis, atq; singulos hujusmodi familiares Nobiles in

engedik. Ezokaert meltan dijan marad, és dijan valtozik, az ollyan ember.

ANNAK BŭNTETESERŏl, ki meg holt embert, avagy neveletlen gyermeket tŏrvenyre ideztet: Avagy Nemes embert hádgy az tŏrvenyre elŏ alatni.

XXIII. TITUL'.

EZT sem kel el feleitenünk, hogy ha valamely peres, és tŏrvenykezŏ ember, valamely Nemes embert, ki immar meg-is holt volna, és ez vilagbol ki is mult volna, maga ellen tŏrvenyre hivattya és idezteti: avagy valamely Zazlos és Nagysagos Uraknak, avagy az Orszagbeli joszagos Nemes embereknek, igaz Nemes embernek nevet kik viselnek és az sierent çlnek, az Evocationak avagy rea hivasnak idejen, udvarbeli szolgait az ŏ Uranak hadgya, hogy tŏrvenyre elŏ alassa: avagy maskeppen-is tŏrvenyre elŏ hozatatna és allatatna: avagy vala-mely neveletlen gyermeket, ki męg tŏrveny sierent valo idejet el nem erte volna, valami hatalom dolga felŏl, tŏrvenyre hivatna: Tehat az az Felperes, mind az megh holt Nemes ember ellen, mind penig az neveletlen idejú

idejú gyermek ellen, s mind penig ez fele udvarbeli Nemes rend és sołgak ellen, ez czelekedetiert ŏttven, ŏttven Giran, holt dijok sierent valon, marad el, és àval bŭntŏtedik meg.

Mert az Nemes embereket az tŏrvenyre sollitani és rea kel hini, s idezni, és nem elŏ alatni az tŏrvenyre. Mert az sęk finire valo elŏ alatas, czak á parastokhoz, és az Falusiakhoz, és jobagy renden valo emberekhez, és oly sołgakhoz illik, kik męg nẽ Nemes emberek: kiket az ŏ sajat sŏldes Urak, és nem à tisttartok, tartoznak az Biro eleiben, tŏrvenyre elŏ vinni, és elŏ alatni.

AZ KINALASrol, mikor sałagban vettet jośagot akarnak meg valtani, avág az jegyruhat meg adni: Es ebbŏl miczoda bŭntetes kŏvetkezik.

XXIV. TITUL'

HOgy valaki penzet fel vegye, és az sałagos jośagot megh ereśśe, avagy hogy az jegy ruhat fel vegye, és Menyekezei ajandekot, akar az Leany negyedet-is, avagy egyeb effele dolog leven, &c. Az kinalasnak siemely sierent kel meg lenni: ha az Fŏl-pŏrŏs, az Alpŏrŏst, az kit mégh kel kénalni, siemelye sierent meg talalhattya. Ha penig siemelye sierent

les in singulis quinquaginta Marcis Homagialibus (si exceptionem & objectionem adversus actorem super ea re fecerint, Convincetur & condemnabitur eo facto.

Nobiles enim evocari & non statui debent. Ad solos autem rusticos, vel rurales, Iobagionalis cõditionis homines, atq; familiares ignobiles attinet statutio: quos proprij domini ipsorum terrestres & non officiales, statuere ac in præsentiam Iudicis sistere tenentur.

DE ADMONITIOnibus, ratione Iurium impignoratitiorum & dotalitiorum fiendis, & pœnis exinde sequendis.

TITULUS XXIV.

AD Monitiones siquidem ad levandam pecuniam, & remittendam portionem impignoratitiam, vel ad tollendas Dotes, & res Paraffernales, juraq; Quartalitia, & hujusmodi &c. personaliter: si actor, prçsentiam ejus, qui vel quæ admonendus, aut admonenda est, habere poterit. Alioquin autem de domo habitationis

ac ſolitæ reſidentiæ ejus fieri poſſunt.

VERùmtamen, Evocatio poſt admonitionem, non perſonaliter, ſed de juribus ejuſdem admoniti, vel admonitæ, poſſeſſionarijs, populoſis, hereditarijs, aut impignoratitijs, unde ſcilicet ad notitiam ſui Evocationem factã fuiſſe poſsit devenire, fieri debet. Nam aliter, ſi Jobagione caruerit, etiam de curia ſua nobilitari, ac domo ſolitæ reſidentiæ ſuæ, talis ritè admoneri pariter & evocari poterit. Si tamẽ Iobagionem vel Iobagiones habuerit: de illis evocatio fieri debebit. Alioquin enim, ſi perſonaliter, aut de domo habitationis ſuæ evocat⁹ aut evocata fuerit: actor contra evocatum vel evocatam, in homagio ejuſdem convinci debet & aggravari.

Vbi ſciendum, quòd ſi qui Nobilium, aut quæ mulierum, ad tollendas pecunias ſuas, & remittendas portiones impignoratitias, vel etiam levandam Dotem, & res Paraffernales ſuas, atq; reddenda & remittenda jura poſſeſſionaria mariti ſui defuncti, illi ad quem de jure ſpectabunt, admoniti, aut admonitæ fuerint: & illis tempore ejuſcemodi admonitionis non levatis, nem akarnak, és az joſagot is meg nem boczatanak, melyert rea hittak volna ők et, és ők az hagyot napra, ugy mint, octavara, avagy az brevis ſerent valo rővid tőrvenyre, elő jűni, avagy Procatorok altal elő allani nem akarnanak: tehat tőb terminuſt és tőrveny napjat nem varvan, az Felperesnek ez fele joſzagot, minden penzbeli fizetes nelkűl, az Biro kezeben ſolgaltaſſa és meg adgya: Es amaz Alperesek, ha az joſaghoz valami kőzek vagyon, ennek utanna az joſagnak birtokan kűvűl leven, ugy kereſſek és fuſſak. Sőt affele uſoras, ki penzet fel venni, és az ſalagos joſagot nem akarta meg boczatani: az mi kőzenſeges Decretumunknak erejeből, annak felette ottan annyi ſumma penzen marad, az Felperes ellen, az mennyiben az joſzag ſalagban volt nalla. De ezt ugy lenni igy ertſed, ha azon ember kinalta meg, és reja is azon hitta, az ki az joſagot ſalagban vettette volt: avagy annak az fia, avagy Attyafia kenalya meg, kire, tudni illik az zalagos joſagnak ſallaſa néz, es rea maradhatott volna. Mert ha az ſomſedoſok, és határoſok kezdenek valakit meg kenalni, és rea hini, tehat ez felyűl meg mondot bűntetesen nem ſokot az Alperes el maradni. Az Aszſoni-allatot penig, ha az ő jegyruhavatis, neq; juribus poſſeſſionariis remiſsis, Evocatio ſubſequuta extiterit, ac ad terminum, ipſis aſsignatum, octavalem videlicet, aut brevium Iudiciorum, venire vel mittere neglexerint: tunc ulteriori termino non expectato, actori hujuſmodi jura poſſeſſionaria, ſine omni prorſus pecuniaria ſolutione, per Judicem reſtituantur & illi evocati, vel ipſæ evocatæ, jura ſua, extra dominium ipſorum bonorũ requirere & proſequi tenentur. Imò fœnerator ille, qui pecunias tollere, & bona, juraq; impignoratitia remittere recuſavit: vigore generalis Decreti noſtri, in tanta præterea pecuniarum ſumma, qua ſibi fuerunt jura illa impignorata, contra partem adverſam, de facto convincetur. Et hoc verum eſſe intellige, ſi admonitio, pariter & Evocatio, per eum facta fuerit qui pignorationem fecit: vel ejus filium, aut fratrem, in quem utputa devolutio bonorum ipſorũ Impignoratitiorum manifeſtè reſpicit. Nam ad inſtantiam vicinorum aut cõmetaneorum, eorundẽ bonorum, pœna præmiſſa ſubſequi non conſuevit. MULier verò admonita, & prętextu Dotis reiq; Paraffernalis ſuæ modo pręmiſſo, evo-

rent nem talalhattya, lako hazatul, vagy ſokot lako udvar-helyetúl is, meg lehet.

De az hivatalnak, az kinalas utan, nem ſemely ſerent, hanem az kinaltnak, vagy ſajat, vagy zalagos joſágából kel lenni, ollyanbol, kiben ember lakik, hogy az tőrvenyre valo hivatal, az Alpereſnek tuttara leheſſen. Ha penig lobbagya nincsen, hogy onnat hihatnak, tehat Nemes Udvara hazatul, vagy ſokot lako-helyeből is, mind az kinalas, mind penig az hivatal meg lehet. Ha penig lobbagya, bar csak egy avagy tőb leſenis: abbol kel az hivatalnak lenni. Mert ezen kivúl ha ſemelye ſerent avagy lako hazatul hijak az jobbagyos Nemes embert, avagy Aſſiont tőrvenyre: az Fől peres az Alpereſnek dijan marad.

IT penig ezt is tudnunk kel, hogy ha valamely Nemes embert avagy nemes aſſiont, meg kinalnak, hogy penzet fel vegye, és az ſalagos joſagbeli reſzeket meg ereſſe, avagy hogy jegyruhajat, akar ajandok marhajat fel vegye, és viſzſza adgya és ereſſe, az megh holt Uranak joſagat, annak kezeben, kit tőrveny ſerent illetne: Azok penig, az meg kenalaſnak idejen, ez penzt fel venni nem

evocata ſiquidem comparuerit, exquiſitis tamen per reſponſionẽ, aliquibus ſubterfugiis, ad alium terminum cãuſam ſuam prorogari facere procuraverit: ut interea fructus bonorum illorum capere & percipere poſſet: & in ipſo tandem termino, reſponſionem ſuam bono modo probare non poterit: Tunc dotẽ & rem ſuam Paraffernalem propter fraudem, & frivolam ſuam reſponſionem (ex quo multæ fœminæ bona pupillorum, hujuſmodi cavillationibus, extremæ deſolationi ſubjeciſſe dinoſcũtur) per omnia amittet eo facto: & actori bona, ac jura poſſeſſionaria ipſa ſine quavis ſolutione Dotalitii per Iudicem ſuum reddi & reſtitui debent.

ruhajaval es ajandokaval meg kinallyak, és az megh mondot mod ſerent rea hijak: noha elő jő, meg-is felel, de azert az pert, kűlőmb kűlőmb ſines fogaſokkal, eggyik terminuſrol az maſikra vontattya, czak hogy azomban az joſagnak haſznat veheſſe: ha oſtan akkorra, az ő feleletit jo modgyaval meg nem bizonyithattya: Tehat mind jegyruhajat, és ajandokat-is, alnak ès tetovázo feleleti miat (mint hogy ſok aſſonyi allatot-is ertek meg ebben, hogy effele idő veſtő fogaſokkal, az arvak joſagat, tellyeſſeggel el hattak puſztulnia) mindeneſtől el veſti: Es az Felpereſnek, effele joſagot, minden jegyruhaja fizetesnelkűl, tartozik az Biro, hogy meg adaſſa és kezeben boczataſſa.

DE CLAUSULA Evocationis, (Litis pendentia) quid importet.

TITUL' XXV.

Part. 1. Tit. 70. 79. Part. 2. Tit. 77. 71.

ITEM, ſuper clauſula Evocationum Litis pendentia (ſi qua foret inter ipſos, Evocantem ſcilicet & evocatum) non obſtante. Sciendum, quòd propter evitandum calumniæ factum, quæ

AZ HIVATALBAN, imè Cikkel (*Litis pendentia*) az az, hogy kőztek az pőr meg fen al, mit haſznalyon.

XXV. TITUL'

TOVABBA, Az hivatalnak ez Cikkelyeről, (hogy, ugy mond, ez ket fel kőzet, minemű per fúgg, avagy fen al, az ellene nem alvan.) Ezt kel ertenűnk, hogy ha valaki az Patvart el akarja tavoz

tavoztatni, hogy rayta el ne maradgyon: mely Patvar neha abbol ſokot lenni, hogy ket uton kereſs ember valamit, ſőt neha hogy egy emberrel ſok kűlőmb kűlőmb fęle dolgai vadnak embernek és perei, ezokaert ez Cikkelt hozza ſoktak az Evocatioban tenni: hogy az Felpereſsen, az Alpereſtől valami dolgokban, az mellyek felől immar az előt perben vadnak, az pernek kellő kőzepette, hatalmaſſag ne eſſek, és uyjulan ne kelleſſek vele perleni: és à miat az előbi pert-is uyjulan ellene inditani: mert igy az első per indulattyanak és folyaſſanak valahogy-hogy az uyjulan valo rea hivatal fogyatkozaſſara és karara lenne: avagy erette az Felpereſt el kezdenek maraſztani és Birſagolni: avagy viſsontag nyavallyat ſerzeni. Ezt az Cikkelt penig ſoktak az első hivatalba be irni. Mert az maſodikban és harmadikban, nem ſűkſeg hogy be irjak, miert hogy immaron az per follyaſaban vagyon.

Calumnia. Par: 1. T. 46 68. 27. 25.

calumnia ex duplici & interdum longe multiplici cauſarum motione atq; proſecutione, maximè ſolet evenire, clauſula ipſa in Evocatione conſuevit apponi: ne actore cum reo, vel in cauſam attracto, prętextu aliquorum negotiorum, in lite exiſtente, & litis inter medio, partium ipſarum, altera quocunq; actu potentiario, per alterã læderetur, vel aliter litigare cogeretur: & propterea cauſa de novo ſuſcitaretur: cauſæ prius motæ & tentatæ nova evocatio quovis modo poſsit derogari, vel quicquam oneris aut gravaminis actori vel ẽcontra generari. Et iſta clauſula in prima evocatoria conſuevit inſeri. In ſecunda namq; vel tertia evocatoria, ex proceſſu cauſarum procedente, non eſt neceſſaria.

HAROM DOLGOT ſűkſeg, az Hivatatlan, nyilvan meg jelenteni.

XXVI. TITUL'

MINDEN Hivatalban és az feleletnek meg magyarazattyaban, avagy

TRIA REQUIRUNtur in Evocatione, expreſsè denotanda.

TITUL' XXVI.

ITEM, in omni Evocatione & actionis declaratione, prę-

sertim ratione actuum potentiariorum fienda, tria requiruntur expresse notanda. PRIMO, persona, per quam, & contra quã, querela vel actio proponitur. SECUNDO, tempus vel terminus, quo quis alteri damna aut injurias patravit vel irrogavit. TERTIO, locus ac comitatus, ubi videlicet & in quo hujusmodi damna vel injuriæ fuêre patratæ & commissæ. Item, si prætextu occupationis jurium possessionariorum causa mota fuerit: ut portio quoq; occupata bene specificetur, necesse est. Nã absq; conditionibus istis, Iudex ordinarius, inter partes, rectum congruensq; judicium administrare non poterit: maxime si causa ipsa ad communem inquisitionem, juxta responsiones partium, submissa deductaq; fuerit: in cujus celebratione, & temporis expressio, & loci ac comitatus descriptio, atq; etiam rei perpetratæ series, vel quantitatis bonorum occupatorum declaratio, summè necessaria semper est, & erit.

Par: 2. T. 32.

irasaban, kivaltkeppen hatalom dolgaban, harom dolgot kel nyilvan és tiſztan meg jelenteni. Először, Az Szemelt, mely altal, tetetik az panaſs, azt ki ellen indittya az pert. Masodſor, Az údőt, és mikor volt az, mikor valaki maſnak kárt tőt, és boſſut, hatalmat czelekedet rayta. Harmadſor, Az hellyet, hol volt, és mely Varmegyeben, holot, tudnia illik, ez fele kár, boſſu és hatalom essét. Ha penig valamely joſagnak el foglalasa miat tamad oly per: ſükseg hogy az el foglalt rẽſt jol meg nevezek, és az fellyúl meg irt harom tanuſag ſerent nyilvan meg irjak. Mert ha ez fele okokat, és kőrnyúl álo dolgokat el hadnak, az rendelt Biro az ket fel kőzőt, igaz és illendő tőrvenyt nem ſolgaltathat: Kivaltkeppen ha az dolog, az peresek feleleti ſerent, szokot kőz vallatasra és bizonyſagra megyen, és arra valo ki boczatasra: mely valloknak és bizonyſagoknak be vetele felől, hogy az relatoria irasban kęl, mind az időnek bizonyos volta, az helynek és az Varmegyenek meg iraſſa, és az meg esset czelekedetnek bizonyos rendi, mint és hogy hogy lőt legyen, s mind penig az el foglalt joſag menyi és micsodas lőt legyen, minden időben felette igen ſükſeges.

MI

MI LEGYEN AZ Kőz-vallatas: Es hany dolgot foglallyon be.

XXVII. TITUL'

TOVABBA ezt is ertſük meg, hogy az kőz vallatas ez, mikor az ket peres feleleti ſerent, az Biro elől, oly homalyos dolog forog, mellyet az bizonyſagoknak vallaſokbol erthetnek megh bizonyoſſon: mely dolgot annak az helynek, az hol az hatalom esſet, hataros ſomſedival, és mellette avagy azon Varmegyebeli Nemesſekkel, és azon Varmegye ſekin, azhol az joſag vagyon, meg kel valoban bizonyitani: Hanem ha valami modon, joſag, avagy főldnek el foglalaſarol vagyon az per. Mert oly dologban, nem mindenkor az ſek ſinin, hanem az peres főlden, ſokot gyakortab az bizonyitas vegben menni. Hogy penig minden kőz vallatas, jol és igaz modgyaval lehesſen meg ebben őtt kőrnyúl alo dolgot kel megtartani: tudnia illik, az ſabadſagot, údőt, modot, allapatot, és az hit le tetelt.

Elsőben, (mondom) az ſzabadſagot: hogy minden tanu

QUID SIT COMmunis Inquisitio, Et quot conditiones requirantur, ad ejus celebrationem?

TITUL' XXVII.

VLterius sciendum, quòd communis inquisitio, est dubietatis, ex responsionibus litigantium coram Iudice emergentibus, per attestationes testiũ certa declaratio: quæ per vicinos, & cõmetaneos illius possessionis, ubi actus potentiarij, de quo agitur, perpetratio accidit, vel illata est, Nobilesq; comprovinciales illius comitatus, in quo eadem possessio adjacet, in loco, utpote sedis judiciariæ ejusdem comitatus. Nisi forsitan, prætextu occupationis jurium possessionariorum, vel terrarũ causa ventiletur. Nam in hoc casu, non in loco sedis semper, sed in facie terræ litigiosæ, sæpe fieri & celebrari consuevit. Ut autem omnis communis inquisitio, bono & justo modo celebrari possit, quinq; conditiones sunt observandæ: scilicet, Libertas, Ætas, Modalitas, conditio, & juramenti depositio.

Par: 2 Tit. 31 27. 32. 28 Prol. T. 13. Par, 3. Tit. 12. & 27.

PRIMO (inquam) requiritur libertas; ut liberé, & sine metu, sponte-

ſponteq́, & non violenta coactione: ſed juridica duntaxat requiſitione, quiſq́ teſtium veritati teſtimonium perhibeat: nè inter arma jura ſilere videantur.

SECUNDO, exigitur ætas: ut teſtis ipſe tantæ ſit ætatis, ut rerũ geſtarum, ſuper quibus examinabitur, memoriam habeat atq́ recordetur. Legi enim in reportatis ſeriebus communium inquiſitionum: & non modo legi, verum etiam vidi pleroſq́ dono & favore corruptos, vix ſedecim, aut viginti, ad maximum annos agere, & de rebus circiter vigeſimum quintum prius annum patratis & geſtis ſcitu, Faſsionem & atteſtationẽ conſtanter, tanquam illis interfuiſſent feciſſe. Et quia conſpectui Iudicũ ordinariorum Regni, teſtes ipſarum inquiſitionum perſonaliter adduci & prèſentari non ſolent: ſed per Regios duntaxat vel Palatinales, ac Capitulorum & Convẽtuum homines, ad id traſmittendos examinationes hujuſmodi teſtium fieri conſveverunt. Ideo ipſi diligenter, & ætati teſtium, & tẽpori geſtarum rerum ſuperintendere veramq́ ſuper ea re relationẽ facere tenentur.

Vvayvodales.

TERtanu ſabadon, és felelem nelkúl, jo akarattya ſerent, és nem erővel valo ketelenitesből: hanem czak tőrveny ſerent valo kerdesből vallya meg az igazat: Hogy az fegyvertől valo felelem miat, az tőrvennek igaſſaga ne lataſſek el halgattatni.

Masodſor, kivantatik az ũdő: hogy à tanu annyi ũdős legyen, hogy az meglőt dolgokrol, az mellyekről kerdik, meg emlekezzek és eſseben juſſon. Mert nemely kőz vallatasban olvaſtam: ſőt nem czak olvaſtam, hanem ugyan lattam-is, hog nemellyeket adomannyal, és kedvert arra haytottak, hogy mikor tizenhat, avagy leg fellyeb huz eſtendőſek meg nem volnanak kőzzel huzon őtt eſtendő előt lőt dolgokrol, oly vakmerőkeppen vallottak, mint ha ugyan ot voltak volna. Mivel hogy penig az Orſag Birai eleiben, effele vallokat ſemelyek ſerent, elő nem ſoktak hozni: hanem vagy az Kiraly, vagy Nador Iſpan, vagy Captalan, avagy Convent emberet ſoktak az illyen vallatasra ki vinni. Ennek-okaert ſorgalmatoſſon laſſak meg, az bizonyſagoknak idejet, és vigyazanak az ũdőre, mikoron lőt legyen az dolog, az kiről vallatnak, melyről tartoznak az Bironak igaz relatoriat, és levelet irni.

Harmad-

Harmadszor, kivantatik az dolognak modgya: hogy az vallo, az meglőt dolognak az melyről kerdezik modgyarol, mint s hogy lőt, nyilvan és vilagoſſon vallyon: Es hogyha latasbol, avagy hallomasbol tudgya az dolgot es annak mi voltat? Avagy netalam annak ſajabol hallotta, az ki azt az dolgot, (mely felől à veſsekedes vagyõ) cselekedte; Mert csak az tiſta hallomaſnak nincsen ereje, nẽ is ſoktak, ſőt nem-is tartoznak helt nekie adni. De az ſivem fáy rayta, hogy ez moſtani ũdőben (holott az hamiſſag illyen igen búvőlkődik, és az Kereſztyeni ſeretet, nẽ csak meg hidegült, hanem ugyan ki alutt az embereknek ſivekből) ſok Vallok nẽ oly rendel, és moddal beſsellik meg az dolgot, az mint ők tudgyak es ertik, hanem az Főlpőroſsnek avagy az Al-pőroſsnek kedves akarattya ſerent, az ki tudni illik őket hitta, lelkek iſmereti ellen-is hamiſſan vallanak: kiben en egynehanyat ugyan meg tapaſztaltam.

Negyedszer, meg kel erteni az tanuknak allapattyat: tudni illik, hogyha az, kit bizonſagnak be akarnak venni, nemes avagy paraſt ember legyen. Mert az paraſtoknak bizonyſaga, Nemes ember ellen ſemmit nem haſznal (Az Iſpanokat és Tiſztartokat ki veven, kik az Pap Urak és Szabad Zaſlos

TERTIO, neceſſaria eſt modalitas: ut teſtis de modo patratæ rei ſuper qua interrogabitur, aperte manifeſtèq́ fateatur: utrum ſcitu [a] vel auditu rem ipſam, ac cauſæ merita novit: Aut forſitan ab ore illius, qui facinus (de quo agitur) perpetravit, ejuſdem ſeriem accepit: Simplici enim auditui locus dari non ſolet, neq́ debet: Sed, proh dolor, plurimi hoc tempore (dum abundat jam iniquitas, & non refrixit modò, verumetiam extincta eſt multorum charitas,) non eo prout ipſis conſtat ordine vel modo: ſed juxta nutum voluntatemq́ actoris, aut in cauſam attracti, per quem ſcilicet vocati fuerint maculata coinquinataq́ conſcientia, teſtimonia proferunt: idq́ ita fieri ego ipſe conſpexi.

[a] *Vel viſu, quo loco? in domo vel extra domum? Cujus? in qua parte domo? Ea lignea vel lapidea? Qui fuerit præſens? Utrum alij etiam præſentes? Stabãt vel ſedebãt? quibus veſtibus induti? Tempus, annus, qua parte menſis, ſeptimana, hora diei, Aura ſerena vel nebuloſa? Quis tunc judex, vel Rector? An ſponte vel rogatus viſum venerit? Virũ in via, vinea, campo? Is cujus erat: Si auditu, à quo nominet.*

QUarto, advertenda eſt teſtium conditio: utrum videlicet nobilis, vel ruſticus, teſtimonium veritati perhibeat. Nam ruſticana atteſtatio (demptis officialibus, Dominorum, Prelatorum, & Baronum, ac aliorum Regni Nobi-

lium, in perſonis eorum, officia in vicinitate tenentibus, qui juxta antiquorum conſuetudinem, in hac parte, pro perſonis nobilibus reputantur) contra perſonam nobilitarem nihil valet: niſi forſitan meritis cauſæ ita exigentibus, per Iudicem, ut Nobiles & ignobiles pariter examinentur, claro ſermone fuerit deſcriptum atq; commiſſum. Hoc tamen rarò, & non niſi partibus ſic volentibus, ac conſentientibus, fieri & admitti conſuevit. Ruſtici enim & plebeæ conditionis homines, tum donis, tum terroribus, longè facilius citiuſq;, quàm Nobiles à tramite veritatis abſtrahi poſſunt. Et aliàs inconveniens incongruumq; videtur, Nobilem tanquam ſuperiorem, teſtimonio inferioris, ſcilicet ruſtici, ſententia capitali plectendum judicari, vel aliter condemnari debere. Prout vetuſta & approbata Regni hujus ſuper ea re conſuetudo apud omnes ferè Iudices & advocatos nota manifeſtaq; habetur.

Aut 2 Tit. 33.

QUINTO & ultimò, In celebratione communis inquiſitionis, requiritur juramenti depoſitio: quæ licet prima fronte, à teſtibus exigenda ſit, primumq; locum etiam inter conditiones prædeclaratas ſortiri debeat: qua tamen hæc con-

Zaſlos Urak, avagy egyeb ez Orſzagbeli Nemeſſek, ſemelyekben, az ſomſzedſagban, tiſztet viſelnek, kiket az regi ſokas ſerent, ennyi vegre, nemeſſek gyanant illik be venni: Hanemha, à pernek mi volta és érdeme kevanvan azt, az Biro, nyilvan valo ſoval iratna oda, és nevezeteſſen meg hadna, hogy Nemeſſel es paraſtal egy-arant bizonyitſanak. De ez igen ritkan eſik, és csak akkor ſoktak meg engedni, ha mind az ket fęl rea enged. Mert az parazt kőſſeget adomanyal, félelemmel is, ſokkal hamarab el állathattyak az igazſag mellől, hogy nem mint az Nemeſſeket. Sőt ugyan illetlen és alkolmatlan dolog volna az Nemes embert ugymint fellyeb valo ſemelt, paraſt ember bizonyſagaval, feyere itilni, és halalra ſententiazni. Az mint ez mi Orſzagunknak, ez dologrol valo regi, és diciretes ſokkaſat, az Birak, és az Procatorok-is nyilvan tudgyak, és jol ertik.

ÓTŐDSZER és utolſor, kivantatik az hit, az az, hogy az tanuk meg eskúdgyenek: mely hiteles jollehet elſő dolog volna, mikor az bizonyſagot be veſik, és arrol kel vala ſollanunk, az fellyúl meg mondot kőrnyúl álo dolgok kőzőt: de

miert

miert hogy ez az rend-tartas igen kőz dolog, és minden ęrti, ś az Birak is az vallato levelben, ugyan meg ſoktak irni, hogy hittel kerdezzek meg az vallokat: Es effele kőz vallataſt, az utan is hittek ſzerent ſoktak megh irni, és vegben vinni: az mint ide alab jobban meg iryuk: mellyert irtam vegűl.

conditio vulgata nimis & manifeſta eſt, ac in literis quoq; adjudicatorijs judicium ſuper ipſa communi inquiſitione conficiędis expreſſę ſemper deſcribitur: & aliàs, quælibet communis inquiſitio, juramentali depoſitione terminatur: prout clarè inferius declarabitur: Ideò loco ultimo illam poſui.

Par: 2. Tit. 31. & 32. Par: 3. Tit. 12. & 27.

MIKEPPEN KEL MEG kerdezni az bizonyſagokat és tanukat, az kőz vallataſban: Es azoknak bűntetęſekről, az kiket bizonyſagul hinak, és nem akarnak el jőni.

XXVIII. TITUL'

SZűkſeg azert hogy minden tanu, minek előtte meg vallana, azon megh eskűdgyek: Hogy ő minden felelmet, gyűlőlſeget, engedelmet, kedvet, ſeretetet, és jutalmat, fęl fele teven, avagy hatra hagyvan, az igaſſagot el nem titkolya, az hamiſſagot igaznak nem mondgya, az igazat meg nem hamiſsittya: hanem az mint az az dolog, az kiről kerdik, és neki tudtara vagyon, avagy nala bizonyos, igazan meg mondgya. Es hogy valaki effele bizonyſag tetelről és igaſſagnak meg vallaſatol, valami modon,

QUALITER SINT EXAminandi teſtes in communi inquiſitione: Et de pœna eorum, qui vocati ad teſtificandum venire recuſant.

TITULUS XXVIII.

NECESſarium itaq; eſt quemlibet teſtium antequã fateatur, ſuper eo juramentum deponere, Quòd ipſe omni timore, odio, favore, amore, & pręmio litigantium remoto ac poſtpoſito, veritatem non celabit, falſitatem non juſtificabit, juſtitiam non falſificabit: ſed prout res illa, de qua examinabitur ſibi nota eſt vel cõſtat, juſtè declarabit. Et nè quiſpiam ab ejuſcemodi atteſtatione, dicendaq; veritate favore forſitan partis alterius allectus, vel munere

corruptus, ſive metu perculſus, aut odio interno tactus, ſe abſtrahere & occultare poſsit: tum vigore generalis decreti noſtri, tum vero conſuetudine antiqua, & longo tempore obſervari ſolita dictãte, comes, aut vicecomes parochialis, illius comitatus, ubi communis ipſa inquiſitio celebratur & peragitur, per literas Iudicis ordinarij adjudicatorias, vel etiam aliâs, ſuper ea re duntaxat præceptoriè emanandas, requiſitus, quoslibet Nobiles ejuſdem comitatus, ſub onere ſedecim Marcarum gravis ponderis, quamlibet Marcam per quatuor florenos, vel quadringentos denarios computando, per eundem Comitem, vel vicecomitem ſuper eos, qui admoniti ac requiſiti, atteſtationi hujuſmodi intereſſe, in ibiq; teſtimonium veritati perhibere recuſaverint, immediatè & irremiſibiliter exigendarum ad ipſam eandem atteſtationẽ & communem inquiſitionem peragendam, convocandi, aggregandiq; plenariam habet poteſtatis facultatem.

QUOD DUPLICI RATIONE ſolent nomina teſtium in literis Relatorijs conſcribi.

don, az mas fęlnek kedveert, avagy ajandekaert, vagy tőle valo felęlmeert, vagy arra valo gyűlőſegeert, magat meg ne vonhaſſa, és el ne reitheſſe: az mi kőzenſeges decretuműknak erejevel, és regi ſzokkaſunk ſerent, mely ſok időtől fogvan ſokot meg tartatni, az Varmegyenek Iſpannyat, avagy Vice Iſpannyat, ahol az kőz kerdezkedes és tudomany meg ertetik, és az tanuk meg halgatatnak, az rendelt Bironak itilt levelevel avagy penig mas paranczolat levellel, melly czak az dologrol ſollyon, rolla meg talalvan, az Varmegyeben valo minden Nemeſſeget, tizen hat Gira birſag alat, minden Girat negy negy forintra tudvan, azon Varmegye Iſpanya avagy Vice Iſpanya egyben hijon, és gyűtſőn az bizonyitaſra és kőz vallataſra, tellyes hatalma arra leven: Kik penig meg intetven és felőle meg talaltatvan volnanak, de meg is ez vallataſra elő nem jőnenek, és engedetlenek talaltatnanak, és az igaznak meg tudaſſara, meg vallani nem akarnanak, ez okon tizen hat nehez Girat minden engedelem nelkűl, ſabadon meg veheſſen.

HOGY AZ TANUKnak neveit az Relatoriakban ket okbol ſoktak be ini.

AZ

XXIX. TITUL'

AZ tanuknak penig neveit, és vezetek neveit, és kik ő kőzzűlők ſomſed, és kihataros, avagy azon tartomanybeli legyen, az Captalan avagy Conventnek relatoria leveleben, mely az kőz vallataſrol ſokot kelni: Mindenkor ket okert kel bele irnia.

ELŐSZER, mert ket, avagy harom ſombednak és hataroſnak vallaſa, és bizonyſaga az tőrvenyben, tőbbet haſznal, és tőbbet nyom, hogy nem mint az tartomanybeli huſz Nemes ember vallaſa: Kik mivel hogy kőzel laknak, ſokkal igazban, és jobban lehetnek bizonyoſſok az pernek erdemeről, és az meglőt dolognak rendiről, hogy nem mint az tartomanybeli Nemeſſek.

MASODSZOR, hogy az tanuknak neveit, és egyetembe bizonyſag tetelit megh nevezven, és kiiratvan: minden pereſſek, ellenek valo ſovokat, fogáſſokat, magok igyeknek haſznoſſokat, meltan és ſerin ſerte forgathaſſanak, és ellene mondhaſſanak, azoknak, kik ellen mondani akarnak, ugy mint hogy azok az tanuk, vagy hiti ſegettek volnanak, avagy az előt-is hamis tanuknak talaltattak volna, avagy hogy gonoſz hirben nevben forognanak, a vagy

TITUL' XXIX.

NOmina autem & cognomina teſtium, & quis eorũ vicinus, ac quis commetaneus, aut comprovincialis fuerit, in literis Capitularibus vel Conventualibus ſuper celebratione ipſius communis inquiſitionis relatorijs ſemper ſunt perſcribenda: & hoc duplici ratione:

PRIMO, quoniam atteſtationes duorum vel trium vicinorum & cõmetaneorum, plus quam viginti Nobilium comprovincialiũ in Iudicio valent & ponderant: qui longé verius, meliuſq; quàm Nobiles comprovinciales, ſuper meritis cauſæ ac geſtæ rei ſerie, propter propinquitatem, poſſunt eſſe certiores.

SECUNDO, ut teſtium nominibus, ſimul & atteſtationibus declaratis & conſcriptis: litigantium quilibet exceptiones, pro ſe neceſſarias, aut de perjurio vel mala teſtificatione, aut infamia, vel ætate, contra eos quos voluerit, & digné poterit facere & apponere queat. Ne præſertim perjurium, ſi quòd in atteſtatione per quempiã

(prout

(prout jam crebrò fieri ſolet) commiſſum fuerit, impunitum prętereat. Nam & juxta Sapientem: Teſtis iniquus, non erit impunitus. Qui & contra Deum graviter peccat, ejus juſtitiam denegando: & proximum ſuum damnificat, Iniquo teſtimonio ipſum decipiendo.

Proverb. 19. verſ. 5.

vagy hogy idejek meg arra valo nem volna, hogy bizonyſagot tehetnenek. Kivaltkepen hogy nemely hamis tanu, ki valamely tanubizonyſag tetelbē (az mint gyakorta meg ſiokot eſni) hamiſſat vall, bűntetetlen ne maradgyon. Mert az bőlcznek mondaſſa ſierent is, az hamis tanu, meg bűnteteſſek, mert ez, mint az Iſten ellen nagyot vęt, az ő igaſſagat el tagadvan: és az ő felebarattyat-is meg karoſittya, holot hamis tanubizonyſag tetelevel meg czallya.

DE POENA PERIURorum & Aucariorum, Ludas appellatorum.

TITUL. XXX.

VNDE juſto Dei & humano judicio, quilibet fidefragus & perjurus (quem nos communi vocabulo Aucarium, hoc eſt Ludas appellamus) acriter eſt puniendus. Amittit enim (ubi de perjurio fuerit convictus) univerſa & quælibet ſua poſſeſsionaria, atq; cuncta bona mobilia, ubilibet adjacentia, & quocunq; nomine nuncupata. Imò proprietate bonorum ſuorum privabitur, & perpetuò carebit, & non ſolum his exhęre-

Par. 1. Tit. 119.

AZ HITI SZEGEteknek bűnteteſeről, kiket Ludaſoknak neveznek.

XXX. TITUL.

MELTO azert hogy az Iſtennek és embereknek tőrvenye ſierent, minden hiti ſegettet, és hamis tanut (kit mi kőzőnſeges nevel *Aucarium*, az az, Magyarul, Ludaſnak mondunk) kemenyen megh bűnteteſſenek. Mert mikor rea bizonyittyak, hogy hamis tanubizonyſagh-tetellel ferteztette magat, mindennemű joßagat, és akar mi neven neveztetet őrőkſegit, és ingo bingo jovait, akar mely hellyűt kik volnanak, el veßti. Sőt azokat kezeből ki foglallyak, és mind őrőcke annelkűl kel lennie,

nie: Es nem czak azokat idegenitik el tőlle, hanem maga ſemelye-is (mint tißteſſege veßtet) oly gyalazattal illetteſſek, hogy az egyeb kereßtyenek kőzőt, mint egy ſám ki vettetet, és kűlőn rekeßtetet, kűlőmb kűlőmb ſűnű poßtobol czinalt ruhaban őlteztetteſſek, kender mazaggal ővedzetteſſek, mezit lab és hajadon fővel kenſzeriteſſek mindenkor jarni.

AZ tőrvenyben penig, ő ſenkivel nem perelhet, ő vele penig minden ſabadon perelhet. Ezen az bűnteteſen, azt ertſed, mikor az ſent Corona birodalma ellen, avagy az mi Fejedelműnk ellen vetkeznek. Mert az Felperes ellen, czak Dijan, avagy feye valtſagan, ugy mint ket zaß forinton, ßokot az hiti ßeget hamis tanu el maradni.

HOLOT tudnunk kel, hogy az ember ket keppen eſsik abban, hogy hiti hamis legyen. ELŐSZŐR, az eskúveſſel valo fogadaſnak meg tőreſſevel: Mikor, tudnia illik, valaki valamit maſnak fogad, hogy az ő hitire be tellyeſiti, vagy oda adgya, és meg czelekeßi: az utan ez fogadaſſat altal hághja, vagy megh nem allya. Ez illen úgyben az meg mondot gyalazatban, nem mindenkor eſsik az ember, joßagat-is el nem veßti. Mert vagy betegſege miat, vagy az utnak veßedelmes volta miatt, vagy

hereditabitur, ſed etiam in perſona ſua (amiſſo humanitatis honore) tanta ignominia afficietur, ut inter alios Chriſticolas, tanquam ab humanitate relegatus atq; ſegregatus diſparibus veſtibus indutus, zona cānabea ſuccinctus, diſcalceatis pedibus, & nudato capite, ſemper incedere cogatur.

In Judicio verò, ipſe contra neminem, adverſus autem eum quilibet agendi habebit authoritatem. Et hoc intellige reſpectu juriſdictionis ſacræ Coronæ Regni & cōtra Principem noſtrum fieri. Nam adverſus actorem ſolummodo in Homagio & emenda capitis ſui, ducentos florenos faciente, perjurus & fidefragus, ſolet condemnari.

VBI ſciendum, quòd perjuriū duobus modis committi intelligitur. PRIMO modo, dicitur tranſgreſsio liciti juramenti, quando videlicet quiſpiam promittit aliquid alteri fidē mediante, ſe daturum, vel hoc & id facturum: & deinde promiſsionē hujuſmodi tranſgreditur. Et in hoc caſu præmiſſa infamia, & bonorum amiſsio non ſemper ſequitur. Nam per validam ægritudinem, ac viarum diſcrimi-

crimina, & temporum disturbia, promittens ipse, sæpenumero super his excusatur: Nihilominus tamen promissum adimplere & observare compellitur. Par: 2. T. 59.

SECUNDO modo, perjurium dicitur mendacium juramento firmatum in fraudem & periclitationem jurium cujuspiam, malitiosè commissum. Et hoc modo pœna Aucariorum prædeclarata, semper decernitur, atq; pronunciatur.

QUOD CELEBRATIO communis inquisitionis, binario numero fieri non admittatur.

TITUL' XXXI.

ADVertendum est autem, quòd ubi semel communis inquisitio per utramq; partem celebrata fuerit, turbatione notoria non interveniente: tùnc secundariò causa ipsa ad requisitionem alicujus partis, ad eandem communem inquisitionem submitti non debet: prout nonnulli exquisitis diversis objectionibus, & coloribus

vagy az időnek haboru volta miat, hogy nem lehetet, mentsege lehet arrol gyakorta. De azert ugyan tartozik, hogy az utan is beßedet meg tőkellye, és fogadassat hogy be tellyesitse ugyan rea-is kel kenßeriteni.

MASODSZOR, hamis hitűnek mondatik az, ki az hamis hazugsagot, tudva hamissan erősiti, és rea meg eskűßik, és hamissat vall, mas igassaganak nyilvan valo veßedelmere, karara és romlasara. Es ekkeppen büntetődnek meg az hiti ßeget és hamis tanuk mindenkor.

HOGY AZ KÓZ Vallatast masodßor az törveny meg nem engedi.

XXXI. TITUL'

VIGYAZni kel pedig, hogy mikor az törveny az kőz vallatasra mint az ket felt egyßer ki ereßtette, és azt ugy vegben vihette, hogy valami nyilvan valo bantasa és haladekya azt fęlben nem ßakaßtotta, ki miat valamely fel elegedendő keppen nem bizonyithatot volna: tehat masodßor, ha valamellyik fel kevanna kűlőn, hogy azon kőz vallatasra ki boczassak, neki meg ne engetteßek: Az mint hogy nemellyek

lyek kűlőmb kűlőmb fele agyaskodas ellenveteßekkel, és ßinalat valo fogassokkal azt vitattyak, hogy az ki boczatas tőbßer is meg lehet. De az kőz bizonyitasnak tőb tulaydonsagirol, és mikeppen ßoktak legyen meg haboritani, az derek Decretumokban, nyilvan és vilagos iras vagyon felőle.

AZ KÖSZ VALLATAS utan, és előtte is, az Póreßeknek, kik az előtis pőrlettenek, mikeppen itilnek hitet.

XXXII. TITUL'.

TOVABBA ezt-is tudnunk kel, hogy minden kőz vallatas utan, hitet itilnek, és abban vegeződik. Mert ha az Felperes az ő igyekezetit és keresetit, elegedendő bizonysagockal, ugy mint, Hat Nemes ßomßeddal, meg hat hatarossal, és tizenket tartomanybeli Nemessel, megh bizonyitandgya: avagy ha ßinten, ßamasson annye ßomßedőt, és hatarost egyben nem ßerezhetneis: mind azon altal, ezt az fogyatkozast be tellyesitheti, ezen tartomanybeli Nemeßeknek tanubizonysag tetelekkel: Es ha az Alperes, elegedendő bizonysagot nem hozhat, avagy ha

---

QUALITER POST communem inquisitionem, & etiam prius, litigantibus juramenta decernantur.

TITULUS XXXII.

SCIendum ulterius quòd omnis communis inquisitio, juramentali depositione terminatur. Si enim actor intentum suum atq; actionem, & acquisitionem suam, sufficienti testimonio, hoc est, sex vicinorũ, & totidem cometaneorum, atq; duodecim nobilium comprovincialium attestatione comprobaverit: aut si tot pręcisè vicinos, & cõmetaneos habere non poterit: nihilominus tamen testimonio comprovincialiũ, hujusmodi defectum benè supplebit: & si in causam attractus, in comprobatione sua defecerit, vel

si etiam modicum quid probaverit: tunc actor ad caput in causam attracti quinquagesimo se nobilib⁹ juxta scilicet homagium suum jurabit. Si verò utraq; partium actionem ac responsionem suam sufficienter verificaverit: tunc reo, vel in causam attracto, juxta vigores literarum inquisitionalium per actorem tempore adjudicationis (quo ad communem hujusmodi inquisitionem, causa submissa fuerat) productarum & exhibitarũ, juramentum præstandum adjudicatur: ita, quòd si trinę literæ inquisitorię fuerunt productæ: tùnc reus, quinquagesimo: Si vero binæ, vigesimo quinto: si verò unicę duntaxat, duodecimo se nobilibus jurabit, & se ab actione, acquisitioneq; actoris expurgabit.

UBI verò attestatio, pro parte in causam attracti, meliori modo, quam actoris facta, celebrataq; fuerit: tamen etiam actor aliquid probaverit: tùnc reus secundum trium literarum inquisitoriarum vires vigesima quinta: duarum verò duodecima: unicarum autem sexta nobilium adhibita manu, sacramentum præstabit, & se ab impetitione actoris eliberabit. Si autem actor in attestatione sua per omnia

ha valami keveset bizonyitotis: tehat az Felperes, az Alperesnek fejere, öttvened magaval Nemes szemellyekkel, az önnen maga dija fizerent eskúsik. Ha penig mind az ket fęl az ő dolgat, jo modon meg bizonyithattya, hat az Felperes valamennyi vallato levelet adhatot volt elő, akkor az tőrvenyben, (arrol hogy az kőz tudomanyra mikor boczatottak ki őket) annak fáma és ereje fizerent, vetnek az Alperesnek hitet: tudni illik, harom vallato level ellen, az Alperes ötvened magaval: kettő ellen, huszon ötet magaval: Czak egy ellen, tizenkettőd magaval eskúsik, Nemes emberekkel, és ugy menti meg magat az Felperesnek keresetitől.

HA penig az Alperes job moddal bizonyithatot, és az bizonysag jobban szolgal neki, hogy nem mint az Felperesnek: mind az altal az Felperes is bizonyitot ugyan valamit: tehat akkor az Alperes, harom vallato levelnek ereje fizerent, huszon ötöd magaval: ket vallato levelnek ereje ellen tizen kettőd magaval: egy ellen hatod magaval Nemes fęmellyeckel, tegye le hitit, és az Felperesnek keresetitől ugy mentse meg magat. Hogy ha penig az Felperes az

res az ő keresetehez kepest ugyan semmit nem bizonyithatot, avagy netalam az kőz vallatast tellyesseggel el is mulatta: tehat oly kart az Alperes minden maratsag nelkúl, az Felperesnek keresetetől, ment embernek itiltetik: Es visontag, ha az Alperes, effele kőz vallatasra ki keresven, és az tanuk be solgaltatassat el mulattya, avagy netalantan az bizonysagot be is fedeti: de az ő resere, maga mentsegere és hasznara, egy bizonysagot sem talalhat: tehat az Bironak mindgyarast vegső Sententiat, kel az Alperes ellen mondani. Az mint hogy az tőb perekben-is és hivatalokban ugyan ezen itilet forog, és ekkeppen kel czelekedni Hogy ha azert męg-is harom kőz vallato levelet hoz elő az Felperes, az Alperes penig az ő ellene felelt dolgokat tellyesseggel és voltakeppen tagadgya: öttvened magaval nemes fęmellyekkel, éskúdgyek meg, s keresetit rayta ęl eri: Es ennek felette, hogyha valami josagnak el foglalasa felől indult volt az per kőztek: az Felperes mindgyarast azon el foglalt josagot vissa nyeri. De ha tagadgya az Alperes, és az meg mondot kőz vallatas fęrent, magat artatlannak lennie meg akarja bizonyitani és ki tistitani: az Felperes penig azon kőz vallatas fęrent valo meg bizonitasra,

omnia defecerit, vel forsitan communem ipsam inquisitionem neq; celebraverit: tunc reus ille simpliciter ab impetitione actoris absolvi debet, & èconverso. Si in causam attractus communem hujusmodi inquisitionem celebrari obmiserit, aut fortè celebrationem ejus peregerit: sed pro sua parte nullum testimonium reportare poterit: tunc sententia mox definitiva, exinde per judicem contra reum pronuncianda erit. Et in reliquis quoq; cunctis Evocationibus idem est sentiendum atq; faciendũ. QUOd si actor trinas literas inquisitorias produxerit, & reus proposita adversus eum simpliciter negaverit: quinquagesimo se nobilibus jurabit. Et insuper, si in facto occupationis jurium possessionariorũ causa mota fuerit: actor de facto bona occupata pro se recuperabit. Si tamen negaverit, & se immunem esse communi præmissa inquisitione mediante, declarare voluerit: actor autem eandem communem inquisitionem non acceptaverit: tunc attractus vigesi-

" Sed non submittit se ad caput & notandum: & cum ℊ. negat simpliciter occupationem ipse probare vult, saltus ō admittit ad caput submittendus jurabit se et bona occupata remittentur.

vigesimo quinto se duntaxat nobilibus se expurgabit: & sic consequenter ad inferiora descendendo: ut videlicet contra binas literas inquisitorias, duodecimo: contra unicas verò tertio se nobilibus sacramentum præstabit.

Nam istę quoq; unicę firmitate carebunt, si actor communem ipsam inquisitionem acceptare recusaverit. ITEM, ubi in causam attract⁹, in primo responsionis termino se juramento actoris, ad caput suum, juxta Regni consuetudinem deponendo submiserit, & actor hoc acceptare noluerit: tunc attractus tertio solummodo se nobilibus (si etiam tres litere inquisitoriæ fuissent pro parte actoris exhibite sacramentum prędstare tenetur. Si autem juramento solius actoris, hoc est in persona duntaxat sua propria deponendo attractus se submiserit, & actor hoc quoq; acceptare recusaverit: re⁹ ipse statim absolvetur.

IN cæteris verò minoribus causis, ubi per actorem nullæ literæ inquisitoriæ fuerint exhibitæ: re⁹ tertio semper se nobilibus.

Debitum vel mutuum.

IN facto tamen debiti vel mutui, dum per actorem nullum probabile

nyitasra, nem eresti és fel nem vesi: tehat akkor az Alperes hussonőted magaval, igyenessen mind azon nemes emberekkel, mentse meg magat: és igy rendserent alab szaldogalvan: ugy mint, ket kőz vallato level ellen tizen kettőd magaval: Egy ellen, penig harmad magaval Nemessekkel tesi le hitit.

MERT ennek-is az egy levelnek ereje nem igen lehet, ha az Felperes az Alperest az kőz vallatasra nem boczatvan, ellenzi. ISMEG, mikor az Alperes, az feleletnek első kezdetibē, magat az Felperesnek hitire hadgya, hogy az Orsagnak tőrvenye serent, fejere eskúdgyek, az Felperes penig nem akar fejere eskúnni: tehat az Alperes czak harmad magaval Nemessekkel tartozik meg eskúnni, męg ha harom kőz vallato levelet hoztak volna elő is, az Felperes semelyeben. Ha penig az Alperes, czak egyedúl az Felperesnek hitire hadgya magat, és az Felperes azt sem akarja igazlani: tehat az Alperes mindgyarast meg menekedik.

EGYEB apro dolgokban penig, hol az Felperes, semmi kőz vallato levelet elő nem adhat: az Alperes harmad magaval nemessekkel eskúsik meg.

DE az adosag dolgaban vagy kőlczőnezesben, mikor az Felperes semmi bizonyos tanut elő nem

nem alathat, avagy levelbeli bizonysagot nem mutathat: az tőrvenyben fogot Alperes, czak egyedúl őnnőn maga eskúsik meg, maga mentsegere. Mikor penig vagy adossag felől, vagy kőlczenezes felől, avagy egyeb el veset penz felől, valamit bizonyit-is summajat meg mem mondhattya, meg sem bizonyithattya: akkor az Felperes penzet, hittivel el veheti, de ugy hogy kúlőn kúlőn minden egy egy Girara, mely negy forintot tesen, mellette egy Nemes ember meg eskúdgyek. Mert Falusi parast embernek czak egy egy forintra, mely zas penzt tesen, sabad meg eskúnni: melynek az Nemesseknek keresetiben ninczen hellye.

HA AZ NEMES EMbernek eskúvesse, az parast mellet, és visontag az parasste az Nemes mellet, karnak meg nyeresében, hasznale avagy nem?

XXXIII. TITUL⁹

INNET azert egy kerdes jő ki, az karnak és adosagnak megh veteleben, ugy mint, hogy ha az Nemes ember meg eskúsik az parast mellet, hitinek annie ereje vagyone, mint ha Nemes ember mellet eskút volna

babile documentum poterit produci: reus, vel in causam attractus sola sua in persona jurabit. Ubi aũt de facto debiti vel mutui, vel aliarum pecuniarum amissarum testimonium quidē extiterit allatum, de quantitate tamen summæ illius experimentum afferri non poterit: tunc actor pecuniā suam juramento mediante, quamlibet scilicet, Marcam quatuor florenos facientem juramento unius nobilis recuperabit. Ruralis namq; & rustica persona non nisi ad unum florenū centum denarios valentem, jurandi habet facultatem, quæ in causis nobilium admitti non consuevit. *Par. 3. Tit. 3. & 22.*

UTRUM IURAMENtum Nobilis penes Rusticum, & è contra, in recuperatione damnorum valeat.

TITUL⁹ XXXIII.

VNDe quęritur, utrum juramentum nobilis pro damnorum vel debitorum recuperatione penes rusticum & ignobilem prędstitum censeatur tantæ efficaciæ & virtutis esse, quante sit juramentum penes nobilem depositum *Par. 2. Tit. 27.*

tum aut in vim duntaxat ruſticani juramenti tranſeat? ET è contra, an nobilis quiſpiam, juramentis cum ruſticanis, ſecundum facultatis eorum exigentiam deponendis, ſua damna vel debita poſsit recuperare? Dicendum, quòd juramentum nobilis, tàm penes nobilem quàm etiam ignobilem præſtitum, ſemper valet, & ſemper ejuſdem eſt efficaciæ, atq; virtutis: dùmmodo juſtè legitimeq; deponatur. Nam per juramenti depoſitionem, juſto modo factam, infamia non ſequitur: & per hoc neq; nobilis quiſpiam dignitati ſuæ nobilitari renunciaſſe dinoſcitur.

VERùmtamen, juramentum ignobilis & ruſtici, tanquàm inferioris penes nobilem, & contra nobilem, veluti ſuperiorem, non valet neq; admittitur: licet nobilis, contra ignobilem, cum ignobilib⁹ jurare permittatur. Et ruſticus quoq; per eum, in cauſa contra nobilem ratione forſitan debitorum vel aliorum ſimilium negotiorum mota cum ignobilibus, ſibi ſimilibus, juxta judicis deliberationem, juramentum præſtandi habeat facultatem: ſuper juramentis tamen in

volna meg, avagy czak egy paraſt ember hitiert kellyen be venni? Viszontag, az Nemes ember-is, paraſt emberek hitivel, az ő modgyok ſerent az ő karat és adoſſagat meg vehette? Erre azt felellyük, hogy az Nemes ember hitinek, akar az Nemes mellet, akar az parazt ember mellet, mindenkor helyes, és ugyan azon egy ereje vagyon, és fogonattya: csak hogy igazan, és tőrveny ſerent legyen az hitelés. Mert az igazan valo eskűvesből, ſenkinek gyalazattya nem következik: és ez fele hit le tetel, akar mely Nemes embernek-is, meltoſagos Nemeſſegenek nem artalmas.

DE az Faluſi paraſt embernek, az ki meg nem nemes, ugy mint alab valo renden valonak, Nemes ember mellet, és Nemes ember ellen, ugy mint fellyeb valo ellen, bizonyſag tetele erőtlen, és hitit be ſem vefik: jollehet az Nemes, az nemtelen ellen, az tőb nemteleneckel eggyűt, ſabadon meg eskethetik. Azonkeppen noha az paraſt embernek-is, mikor nemes ember ellen, vagy adoſag dolgabol, akar valami dologbol-is pert indit, legyen ſabadſaga arra, hogy paraſtokkal, magahoz haſonlokkal, az Bironak ki mondot itileti ſerent valo ſámmakkal, dolgat hitivel meg erősitheti és meg eskethetik:

hetik: mind az altal az Nemeſſeknek mint kellyen hitit vetni, avagy hiteket mint ſoktak le tennie, az meg mondot modot kel abban meg tartania.

AZ LEVELEK dolgarol forgando perekben, mikeppen ſoktak hitet itilni.

XXXIIII. TITUL'

EZt-is még meg ertſük, hogy mikor vala-kitől levelet kernek ki, hogy vagy el titkolta volna, vagy egyebkent, valaki kezehez iktatta volna, és meg tartana, az Alperesnek ſullyosb terhet vett az tőrveny, maga mentſegere, hogy ſem mint egyeb hatalom dolgaban. Mert ha az Felperes, bator czak egy, avagy leg fellyeb, ket kőz valiato levellel alhat elő, az Alperesnek őttvened magaval valo hitet itilnek: Ha penig ugyan egy levelet ſem ád elő is, hanem czak egy altalyaban valo ſoval, avagy tőrveny ſerent valo inteſſel, feleli hozzaja, hogy az levelek ő nala vadnak: még-is mind az altal huſonőtőd magaval valo hitet, Nemes emberekkel valot, itilnek, hogy le tegyen az Alperes maga mentſegere. Ki hogy ha ez hit le tetelben meg fogyatkozik: tehat az joſagnak, melynek levele-

in cauſis nobilium imponendis, & deponendis modo prealleg̃ato ſemper eſt ſentiendum.

DE IURAMENTIS, in facto literalium inſtrumentorum decernendis, & imponendis.

TITUL' XXXIIII.

ADVErtendum deinde eſt, quòd ſuper facto literarum ac literalium inſtrumentorũ, per quemlibet occultatorum, vel aliter, apud manus cujuſpiam habitatorum, reo & in cauſam attracto, validior expurgatio, quàm in alijs actibus potentiarijs imponitur. Nam ſi actor unicam duntaxat: vel duas, ad maximum literas inquiſitorias ſuper ea re produxerit, quinquageſimo: Si verò nullas prorſus exhibuerit, ſed ſimplici duntaxat verborũ prolatione, vel juridica admonitione quempiam literalia ipſa inſtrumenta habere aſtruxerit: denicq; vigeſimo quinto ſe nobilibus juramentum reo deponendum adjudicatur. Qui ſi in depoſitione hujuſmodi ſacramenti defecerit; tunc tutor & expeditor illo-

illorum bonorum, ac jurium poſſeſsionariorum, ſuper quorum literis jurare non potuit, eſſe declarabitur, & actorem, ſuoſq; hæredes in dominio eorumdem jurium poſſeſsionariorum, adverſus quoſlibet cauſidicos & legitimos impetitores ſemper conſervare tenebitur. In literis tamen Evocatorijs, literalia illa inſtrumenta, quæ & qualia exiſtant, expreſſe debent denotari, nè fraus in Evocatione per actorem cõmittatur. Et hoc ſi univerſas literas, & quælibet literalia inſtrumenta, factum aliquorum jurium poſſeſsionariorũ tangentia & concernentia, apud reum exiſtere non poſuerit. Nam iſto caſu non erit neceſſarium, literarum numerum vel qualitatem, ſed jurium duntaxat hujuſmodi poſſeſsionariorum nomina ſituſq; deſcribere. Ubi enim omnes vel univerſas proponit, ibi nullas excipit: & ſi univerſas poſuerit: caveat actor nè aliquas factum talium jurium poſſeſsionariorum, tangentes literas, poſtea producat vel exhiberi faciat. Nam in facto calumniæ, hoc caſu mox convincetur.

SCIendum deinde eſt, quòd ſi plures fuerint fratres carnales, vel aliter indiviſi, literas ac literalia inſtrumenta, adverſus fœminei ſexus

veleert, kellet volna megh eskúnni, oltalmazojanak vetnaz tőrveny, és az Felpereſt, és ő magzatit s maradekit, tartozik mindenkor meg oltalmazni, abban az joſagban, minden tőrveny ſerent valo bantok ellen. De az Hivatal levelben meg kel irni nevezeteſſen, mellyek és mineműek legyenek, azok az levelek, hogy az Felperes az Hivatalban, czalardſagot ne cselekedheſſek. Mely levelek ſamat-is akkor kel meg irnia, mikor az Felperes nem mindenfele leveleket kevan az Alpereſtől, mellyek akar mi Falurol avagy joſagrol ſollananak, és arrol kőltek volna. Mert illyen modon nem-is ſükſeg meg irni az leveleknek ſamat, mi voltat, hanem czak az joſagnak avagy falunak nevet, hellyet, és Varmegyet irja meg. Mert mikor minden fele levelet kęr, akkor ſemmit nem hádgy benne, mellyet meg kellene nevezni: Ha kedig azokat mind keri: az Felperesjol rea vigyazon, hogy annak utanna, affele levelet az ſęk ſinin vagy egyebűt is elő ne hozzon, mellyek arrol az joſzagrol kőltek volna és arrol ſolnanak. Mert ottan calumnian, az az, Patvaron marad erette.

Ennek utanna penig ezt-is tudnunk illik: hogy ha egy nehany teſt-vęr attyafiak vadnak, főkeppen oſtozotlanok, kik az tőrveny-

tőrvenyben, az leany ágh ellen, leveleket és levelbeli bizonyſagokat hoznak és adnak elő (az mint hogy gyakorta meg tőrtenik:) tehat nem vetnek az attyafiaknak mindnyajan kűlőn kűlőn hitet, hanem tiſztan czak az idősbiknek, hogy őtvened magaval mind azon nemes emberekkel meg eskűdgyek, mint hogy azt illeti, mind az leveleknek tartaſſa, mind penig az kőztők levő pereknek fogaſſa.

MINEMű DOLGOKban kell az peres mellet meg eskűvőknek neveit meg irni.

XXXV. TITUL'

Ezt-IS vegyűk eſſűnkben, hogy az hit le tetelkort, és az eskűveskort, negy rendbeli dologban, ſzűkſeg hogy azoknak neveit, az relatoriakban és valaſs tetel levelekben, mindenkor meg irjak, kik az peres mellet meg eskűſsnek: Első dologban, az nemzetſegnek megh bizonyitaſſaban. Maſodſor, az ki kert okk leveleknek be adaſſaban. Harmadſor, hatar jarasban. Negyedſer, valaki fejere valo eskűveſsben: Ezokaert, hogy bizonyos legyen, hogy tiſztan mind azon nemeſſekkel, és az Bironak itilt hadgyaſa ſerent, lőt legyen az hitnek

ſexus homines, in judicio contradictorio (prout plerumquè fieri contingit) producentes & exhibentes: tunc non omnibus fratrib⁹ ſingillatim, ſed ſolummodo natu majori, ad quem utputa tam literalium inſtrumentorum conſervatio, quam etiam cauſarum directio pertinere dinoſcitur, quinquageſima manu, hoc eſt, quinquageſimo ſe nobilibus juramentum adjudicari debet.

IN QUIBUS CASIbus ſint perſcribenda nomina conjuratorum.

TITUL⁹ XXXV.

Ad Vertendum quoq; eſt, quòd in juramentali depoſitione, in quatuor caſibus, videlicet ſuper facto probationis genealogiarum, ac literarum & literalium inſtrumentorum: Item, metalium reambulationum, necnon ad capita quorumpiam fienda atquè pręſtanda, nomina conjuratorum in literis, exinde relatorijs conſcribi debent ſemper & declarari: ut veris cum nobilibus, & juxta judicis commiſsionem, juramentum ejuſcemodi depoſitũ fuiſſe comprobetur. In cæteris autem ſacra-

mentorum depositionibus, conjuratorum nomina non sunt ex necessitate conscribenda.

DE POENA EIUS, qui alterum ignobilem, vel infamem dixerit: Et de diversis exitibus juramentorum.

TITUL' XXXVI.

ITEm, si quispiam adversus conjuratores, vel alterum illorum exceptiones in quatuor prædictis casibus fecerit quòd conjurator ipse, aut verus non esset nobilis & meræ nobilitatis titulo non fungeretur: aut aliter infamis, vel perjurus haberetur: tunc ad declarandam pariter & verificandam illius nobilitatem, vel etiam propellendam ejus infamiam, unicus tantummodo terminus juridicus actori præfigi debet & assignari: In quo si ipsum verum esse nobilem literali fulcimento, ac honestæ conditionis hominem, alio quoq; probabili documento poterit comprobare: tunc reus, qui exceptionem fecerat, in homagio illius conjura-

hitnek le tetele és eskúves. Egyeb hit le-tetelekben penig, az vele meg eskút tanuknak neveit, sükségeskeppen nem kivantatik meg iratni.

ANNAK BÜNTEteserôl, ki mast àval gyalaz, hogy nem Nemes ember volna, avagy hogy tisztesege vestetnek mondga: Es az külömb külömb fele eskúvéseknek vegben valo viteleröl.

XXXVI. TITUL'

ISMEG hogy ha valaki az tanuk és mellette valo eskúvök ellen, illyen negy rendbeli fogassal kezdene elni: Hogy az eskúvöknek valamellyike, avagy nem volna Nemes ember: avagy igaz nemessege nem volna: avagy tisztessege vestetnek, avagy hamis hitünek talaltatot volna: Tehat akkor czak egy törveny napot hadnak az Felperesnek, hogy tanujanak igaz nemesseget meg bizonyitsa, és az rut hir nevet, rolla el adgya: Mely napon hogy ha megh bizonyithattya levelbeli bizonysaggal, hogy igaz Nemes ember, egyeb meg hihetö bizonysaggal-is meg bizonyithattya: tehat az Alperes, ki ezt az ellenvetest bele fogta

fogta volt, annak az meg eskút tanunak, dijan marad, mely ket szaz forintot teszen, mely dijaczak ö magat az vallot illeti: Kiröl az Biro, az mely elöt az dolog vagyon, az Alperesnek ingo marhajabol: és ha sükseg lessen josagabol-is, akar hol talalhassa, ez tanunak mindgyarast, és minden haladek nelkül tartozik igaz eleg tetelt tetetni.

HA PENIG, az felyül meg mondot bizonysagban meg fogyatkozik: az, az ki az tanunak ellene mondot vala, nyeri meg az pert. Igy hogy ha Alperes volt, fejet, és magat az Felperes keresetitöl meg sabadittya. Ha kedig Felperes volt, tehat az Alperes abban az josagban, az kinek levelet el titkolta volt, az Felperest mind örökke tartozik meg oltalmazni. Avagy, ha az pör hatar felöl forgot: tehat az pöres földet örö cke meg nyeri. Ha penig nemzetsegenek meg bizonyitasban fogyatkozik meg: az josagot mely felöl az pör volt el vesti. Es visontag ha meg bizonyithattya versèget, megh nyeri. EGYEB dolgokban penig és perekben, ha az Felperes az hit le-tetelben meg fogyatkozik: tellyes keresetit el vesti. Ha

juratoris, contra quem objecerat, ducentos florenos auri faciente, eidem solummodo conjuratori persolvendo, de facto convinci debet & aggravari: Super quibus Iudex ipse ordinarius, coram quo ejuscemodi causa tractatur, de bonis & rebus mobilibus ipsius opponentis: & si necessarium erit, de juribus ejusdem possessionarijs, ubilibet adjacentibus, conjuratori illi, mox & indilatè, satisfactionem impendere tenetur.

Si verò in comprobatione præmissa succubuerit: tunc opponens ipse causam illam pro se obtentam habebit. Ita, ut si in causam attractus fuerat, caput suũ eliberabit, & se ab impetitione actoris salvabit. Si autem actor erat, reum, bonorum illorum literas, quas occultavit & non restituit, expeditorem (ut immediatè prædeclaratum est) perpetuò habebit. Vel si prætextu metarum causa ventilabatur: terrã litigiosam in sempiternum pro se vendicabit. Si verò in probatione genealogiæ succubuerit: Iura possessionaria, pro quibus agebatur, amittet. Et è converso. IN cæteris verò causis & casibus, si actor in juramentali sua depositione succubuerit: actionem & acquisitionem suam amittet. Si verò reus

defecerit: tunc in actione & acquisitione contra se per actorem proposita convincetur, & per Judicem sententia contra eum proferetur eo facto.

Ha penig az Alperes fogyatkozik meg, az Felperesnek keresetin el marad, és az Biro ő ellene ekkepen sententia ki mondassal tartozik.

Titulus nihil. lg est Solem: Exhibitione litterarum Instrumentoꝝ, mih. Notarii et testiumonium ac juramenti postea per Tit 130 § Caut.

QUOMODO IURAmentum Patris, tempore medio decedentis, in filiũ vel fratrem condescendat.

TITULUS XXXVII.

HOc quoq; non prętermittendum est, quòd si quempiam actorum vel attractorum cui scilicet juramentum quodcunquè prestandum fuisset adjudicatum, infra terminum juramentalis hujusmodi depositionis ab hac luce decedere contigerit, & fortè uxorem pregnantem post se reliquerit: tunc ipsa juramentalis depositio, in filium, natu majorem, si filios prius natos habuerit. Illis verò non existentibꝰ, in eum, qui tunc nascetur, filium (tempus enim puerperij ipsius mulieris expectari debet) alioquin autem, si non filius sed filia nascetur, in fratrẽ propinquiorem illius defuncti, in quẽ utpote jura sua possessionaria devolvuntur, condescendet: & per Iudicem suum terminus ad præstandum

AZ ATTYANAK mikor hitet itiltek, és az kőzbe meg hal, fiaira avagy attyafiaira mikepen szalyon, annak le tetele.

XXXVII. TITUL'

EZT se vesteglyűk el, hogy ha valamely Felperesnek, avagy Alperesnek, tudnia illik, kinek hitet itilt volna az tőrveny, és az űdő kőzben az mig az hit le tetelnek napja elő jőne, holta tőrtennek, és netalam feleseget-is terhessen hadna: tehat az hitnek le tetele, az idősbik fiara, hogy ha az előt-is fiai vadnak. Azok nem leven, arra szál, ki akkorba szűletetik (mert az asszony allat szűlesenek idejet meg kel varni) ha penig nem fiu, hanem leanzo születetik, tehat az meg holt embernek kőzelbik attyafiara szál az hitnek le tetele, ugy mint, kire ez jobag meltan maradot: Az Birois tartozik mas napot az

az hit le tetelnek hadni: mellyen az fia, avagy attyafia az hitet kenseritetik le tennie. De ha az fia, avagy attyafia, męgh neveletlen, és az hitnek le tetelenek elegseges idejet męg el nem erte volna, az Biraja annie időre halassa az eskűttetest, hogy melyben annak modgya és tőrvenye serent, el jőven az ő tőkkeletes ideje tehesse le ezt az hitit. Es tiszta ezen tőrvenyek vagyon, az egy testvęr, ostozotlan attyafiaknakis: hogy azoknak eggyike, űdő kőzbe meg halvan, az masikra marad az hitnek le tetele.

AZ KI VALAKI mellet meg eskűsik, azon egy perben, menthete meg tőb szemellyeket-is hitivel.

XXXVIII. TITUL'.

EZT-IS kerdik, hogy ha azon egy perben, sok ideztetet Alperes lessen, és az Biro mindeniknek, kűlőn kűlőn, kűlőmb űdőben, és kűlőmb helyen azt itili, hogy egy nehanyad magaval hittel ment se meg magat (az mint hogy az helynek tavol volta, és az időnek

UTRUM UNUS CONjuratorum, possit plures personas, in eadem causa, juramento suo expurgare.

TITULUS XXXVIII.

ITEM quæritur, si in una eademq; actione, in causam attracti plures fuerint, & per judicem ordinarium, unicuiq; illorum sacramentum, diverso in tempore & loco prestandum (prout plerunq; propter loci distantiam; &

rei temporiſquè exigentiam fieri conſuevit) adjudicatum fuerit, atquè unus conjuratorum in primo termino, penes unum attractum, juraverit.

UTrum in eadem cauſa, & pro eadem actione, poſsit etiam penes alterum reum vel attractum, in alio tempore & loco, ſacramentum pro illius expurgatione deponere? REſponde, quòd non. Quia una perſona vel unus conjurator, ſuo juramento, pręter unam perſonam in una eademq; actione, liberare & expurgare non poteſt. Nam ſi jurare, & plures perſonas expurgare poſſet facillimè quilibet reus aut malorum actuum patrator, ſe ab impetitione actoris liberaret. Hodie enim unum, & craſtina luce ſecundum, tertia verò die tertium, & ſic conſequenter juramento ſuo, etiam precio conductus, expurgaret. Unde ſi quando talis conjurator penes duas perſonas poſt ſeſe jurabit: tunc illa, penes quám ſecundariò juravit in actione & accquiſitione actoris, eo facto condemnabitur. Iuramentum enim illius per hoc inſufficienter depoſitum fuiſſe declarabitur.

QUOD

nek allapattya ſokta ezt egy nehanyſor velek meg czeleketetni) és azoknak eggyike, ki amaz eggyik idezet Alperes mellet, az elſő hit le tetel napjan, meg eskűſik.

HOGY ha azon egy perben és azon dologert, az maſodik Alperes mellet-is, mas napon és helyen, annak mentſegere meg eskűdhetike? ERRE azt feleld, hogy nem lehet. Mert egy ſemely, avagy egy eskűvő az ő hitivel, azon egy perben, egy ſemelynel tőbbet, megh nem ſzabadithat és megh nem menthet. Mert ha ſabad volna mas mellet-is meg eskűnni és megh menteni: igen kőnnyen, akar mely meltatlan haborgato, és gonoz tevő, mentſeget talalna maganak. Mert fizetesert-is megfogadnak, hogy ma eggyike mellet, holnap az maſikja mellet, harmad napra az harmadikja mellet, avagy meg tőbikert-is meg eskűnnek, és hitivel mentene. Ha azert valamikor ollyan talaltatik, ki ket ſemely mellet egy mas utan meg eskűſik: tehat az az ſemely, mely mellet am-az maſodutal avagy utolſor meg eskűt, űgyet és perit el veſti, ez czelekedeti miat. Mert ez miat az ő vele eskűvő tarſainak fáma, ki nem tőlt, hanem egy heaval vagyon.

HOGY

HOGY AZ MI FEjedelmünk, fejen nem maradhat: Es ſenki ellen nem tartozik ſzemelye ſzerent meg-is eskűnni: ſem penig ok leveleit elő hozni.

XXXIX. TITUL'

EZT-is ertſük meg, hogy jollehet Kiraly ő Felſege minden panaſzolkodoknak, és pereſſeknek, az Nador Iſpan előt, tartozik tőrvent állani, és az ő pereinek gondgya viſelője az Director altal meg felelni: de ſem fejen, ſem feje valtſagan el nem marad: ſem joſzaganak el veſzteſſen: hanem czak az Tiſztartoi, avagy jobbagyi altal tőt kart, tartozik meg fizetni. HA penig valamikoron, valami főld veget, hatar jarasban és igazitasban, avagy egyeb hatalom dolgaban, hitet itilnek neki: tehat azon Director, tartozik ő Felſege kepeben megh eskűnni, vala mennyid magaval az Nador Iſpan itili. Okk leveleitis penig, és levelbeli erőſſeget, akar mely joſag felől is, mely

QUOD PRINCEPS noſter, nec Capitalem ſententiam incurrere poteſt, nec juramentum contra quempiam per ſe præſtare: ſed neq; jura producere tenetur.

TITUL' XXXIX.

ITEM advertendum eſt, quòd Regia Majeſtas, in prę-ſentia domini Palatini hujus regni cunctis quęrulantibus atq; cauſantibus, juri quidem ſtare, & per directorem cauſarum ſuarum reſpondere tenetur in ſententia tamen capitali, vel emendæ capitis, aut amiſsione bonorum ſuorum convinci non ſolet: ſed damna duntaxat per officiales aut Iobagiones ſuos quibuſcunq; illata refundere debet. Si quando verò ratione terrarum, in metali reambulatione & rectificatione, vel prętextu aliorum negotiorum, aut actuũ potentiariorum, juramentum ſibi pręſtandum adjudicabitur: tunc ipſe director cauſarum ſuarum in majeſtatis ſuę perſona, illud juxta Palatini deliberationem, deponere tenebitur. Literas etiam, & literalia inſtrumenta, ratione quorumcunq; bonorum ac jurium poſſeſsionariorum, quæ ad juriſditionem

nem ipſius ſacræ coronæ Regni, quocunq; titulo devoluta dicuntur, producere & exhibere nuſquam tenetur.

DE MODO IURAMENtorum, Dominorum Prælatorum, & Baronum, ac Abbatum, & Præpoſitorum infulatorum.

TITULUS XL.

SCiendum eſt autem, quòd quilibet Prælatus, & Baro, ex officio, Abbaſq;, & præpoſitus infulatus & annulatus, pro decem perſonis nobilibus, ratione ſuæ dignitatis, habet jurandi poteſtatem. Prælatus autem & Abbas, ac Præpoſitus in Eccleſia ſua Cathedrali, ad conſcientiæ ſuæ puritatem, coram teſtimonio alicujus Capituli, vel Conventus, per Iudicem ad id deputandi: Cæteri autem ſui conjuratores, & item omnes Barones atq; Nobiles, ad fidem eorum Deo debitam in loco, ad id per judicem deputato, ſacramenta præſtare tenentur: & proinde etiam homagia ipſorum dominorum Prelatorum & Baronum ac Abbatum, & Præpoſitorum infulatorum, ad centũ Marcas, quadringentos florenos facientes, ſe extendunt.

AZ PAP URAKnak, ſzabad Uraknak, és Szkofiomos Apat Uraknak, és Præpoſtoknak eskűveſſeknek modgyarol.

XL. TITUL'

TUDNI valo dolog ezis, hogy Pap Urak, és tiſztek ſerent valo ſabad Urak, męg Szkofiomos és gyűrős, Apat Urak és Præpoſtok hitit, az ő meltoſagok ſerent, tiz Nemes ſemelyert veſik be. Az Pap Urak penig, és Apat Urak, Præpoſtok és egy hazi ſzemelyek, megyes egy-hazokban kik vadnak, lelkek eſmeretinek tiſztaſſagara ſoktak meg eskűnni, az Birotol meg nevezet Captalan avagy Convent előt: Az tőb ő vellek eskűvő ſemelyek, ugy mint, akar mely ſzabad Ur, és Nemeſſek, az hellyűt, az mellet az Birajok arra rendelt, eskűßnek, arra az ő hitekre, melyel Iſtennek tartoznak: melynek okaert effele Pap Uraknak Szabad Uraknak, és Apat Uraknak, Præpoſtoknak, ſzaz Girara megyen dijok, mely negy ſaz forintot teßen,

OCU-

OCULATA REVIſio, az az, az ſemmel valo meg latas, mi és mint legyen.

XLI. TITUL'

MIVEL hogy megh mondok, hogy mi legyen az kőz bizonyitas, és az hit le-tetel utanna, mint kővetkezek, rővidedé ſollyunk immar az ſzemmel valo meg latas és meg nezes felől-is. Az ſemmel valo meg nezes ezokaert ez, mikor valamely peres ſem latomaſt meg mutattya, az hatalmas foglalot, hogy az erővel el foglalt joßagnak, Uraſagaban vagyon: Mely nyilvan valo meg latasban, ſinten azon modon kel el jarni, mint az kőz vallatasban, tudnia illik, az el foglalt joßagnak ſomßedit, hataroſit, és azon tartomanybeli Nemeſſeket, az mely Varmegyeben vagyon az el foglalt joßag, az bizonyitaſra és vallas tetelre ſzoktak egyben gűyteni, ennek felette, az Felperes nyilvan és lathato kepen tartozik meg mutatni, az Kiraly, avagy Nador Iſpan emberenek, akar Captalan avagy Conventbelinek, hogy az Alperes, az hatalmaſul el foglalt joßagnak Uraſagaban vagyon: és ezen dolgot, az ſomßedoknak, hataroſſoknak, és azon tartomanybeli Nemeſſeknek, ugyan

QUID SIT OCULAta reviſio: & qualiter celebrari debeat.

TITUL' XLI.

ITEM, habita communis inquiſitionis & juramentalis depoſitionis, inde ſubſequendæ deſcriptione ſuper oculata jam reviſione breviter dicendum, atq; differendum reſtat. Eſt autem oculata reviſio, violenti occupatoris aliquorum jurium poſſeſſionariorum in dominio eorundem exiſtendi, viſibilis oſtenſio, quæ eodem modo, quo communis ipſa inquiſitio (vicinorum videlicet, & cõmetaneorum jurium ac bonorũ occupatorum, nobiliumquè comprovincialium illius comitatus, ubi ipſa bona adjacent) convocatione pariter & teſtificatione celebrari conſuevit: præter hoc quòd actor oculata fide, viſibiliq; demonſtratione, Regio, aut Palatinali, Capitulariq;, vel conventuali homini reum, ſive in cauſam attractum in dominio bonorum, malè occupatorum, exiſtere debet comprobare, & atteſtatione iſtorũ vicinorum ac commetaneorum, nobiliumq; comprovincialium ro-

Part. 1. Tit. 127. 128.

di oculata reviſione

borare. Post hujusmodi autem oculatam visibilemquè revisionem, & demonstrationem, attestatio eorundem vicinorum & cõmetaneorum, ac nobilium comprovincialium, plerunq; in loco sedis judiciarię (sicuti in communi inquisitione) & sæpenumero in facie juriũ possessionariorum litigiosorum & occupatorum prout scilicet causæ meritum exigit, fieri atq; celebrari debet.

UBi sciendum, quòd oculata revisio (quia quòd visu noscitur, verissimo testimonio comprobatur) longé majoris efficaciæ & virtutis est, quam sola communis inquisitio. Nam post celebrationem, per utramq; partem communis inquisitionis juramentalis (ut prædeclaratum est) depositio sequitur. Post oculatam autem revisionem si actor actionem & acquisitionem suam oculata ipsa revisione verificaverit, & dictorum nobilium attestatione, sufficienter roboraverit: tunc nulla juramentalis depositio per judicem alicui partium decernitur: sed mox, & immediatè, contra reum sententia capitalis, vel emendæ capitis profertur & pronunciatur, executionique eadem demandatur. Si tamen actor in probatione sua defecerit; etiam in hac

gyan azon Varmegyebõl valoknak vallasaval meg kel bizonyitani. Effele semmel valo meglatas, és meg mutatas utan penig ugy kel meg vallatatni, azon somsedokot, hataросokot, és azon tartomanybeli Nemesseket, neha az sek sinin (mint sinten az kõz vallatasban is) avagy gyakortab, az el foglalt peres fõld sinin, az mint az pernek erdeme mutattya.

Holot tudnunk kel, hogy az ki valamit semevel latot, arrol igaz tanubizonysagot-is tehet, és ezokaert, az semmel meg latasnak, sokkal nagyob ereje, és hitele vagyon, hogy nem mint czak az kõz vallatasnak. Mert az mint meg mondok, ha mint az ket fel kõzensegeskeppen bizonyitand-is, meg-is az utan hit sokot kõvetkõzni. De az nyilvan valo meg latasban, ha az Felperes az õ keressetit lathato keppen meg mutathattya, és az meg mondot Nemesseknek bizonysagaval meg erõsitheti: tehat az Biro eggyik fẽlnek sem itil hitet: hanem az Alperest mindgyarast és haladek nelkúl, vagy fejen, vagy feje valtsagan marasstya, kirõl ottan igazat-is kel tenni. Mind az altal, hogy ha az Felperes bizonysagaban meg

meg fogyatkozik: tehat enni reszeben, mind sinten az kõz vallatas utan, sukseg leszen, hog az Alperesnek hitet itillyenek.

AZ SENTENTIAKrol, és azoknak kúlõmbsegekrõl, és vegben valo vitelrõl.

XLII. TITUL'

MIERT hogy az fõben jaro sententiarol emlekezenk, annak okaert it ez hellyen meg mondom mi legyen az Sententia, és hany fele, mint kellyen el jarni benne, és egymastol mit kúlõmbezzenek. Az menyire azert ez mostani iratsomat illetti. AZ SENTENTIA, az Bironak oly vegezese, mely az pernek, és vetelkedesnek veget szakasztya, és az peresseknek egyiket, avag karhoztattya, avagy menti: Az Sententianak mind azon altal, noha sok egyeb fele ertelme vagyon, és sok dolgot jegyez: de miert hog azok nem az mi irasunkhoz valok, job azokat el halgatnom. Az Sententia azert kúlõmbez az velekedestõl ennyiben, mert az Sententia ketsegh nelkúl valo, és erõs felelet: de az velekedes nemúnemú ketseges felelet, jollehet lehetseges okokbol valo. Ha azert kúlõmb kúlõmb velekedes tamad valamely perben: tehat azt kel meg

hac parte, sicuti in communi inquisitione, ut reo sacramentum prestandum imponatur, necesse erit.

DE SENTENTIARUM speciebus, ac diversitatib' & executionibus.

TITULUS XLII.

QUIA verò de capitali sententia mentio facta est, Ideò de sententiarum definitione speciebus, executionibus, & diversitatibus, hoc loco tractandum decrevi. SENTENTIA igitur, in quantum propositum nostrũ tangit, est judicis definitio, causæ & controversiæ finẽ imponens, condemnationemq; vel absolutionem continens: quæ licet multa etiam alio sensu habet significata, multisquè capiatur modis: quiâ tamen proposito nostro, ea significata non quadrant silentio prẽterire censui. Differt autem sententia ab opinione in hoc, quòd sententia est indubitata & firma responsio: sed opinio est cum quadam dubitatione (licet probabili causa) responsio. Unde si variæ fuerint opiniones de aliqua causa: tunc illa

erit tenenda, quæ meliori & ſubtiliori fundabitur ratione.

Sententiarũ Partitio.

Unde ſententiarum alię ſunt capitales, [a] aliæ emendam capitis tangentes, aliæ [b] notam infidelitatis repręſentantes, aliæ verò [c] ſimplices, & aliæ [d] emendam linguæ vel [e] calumniam denotantes. Capitalis itaq; ſententia, noſtro hoc ævo, non niſi ratione invaſionis domorum, ac interemptionis, verberationis, vulnerationis, & ſine juſta cauſa detentionis nobilium. Præterea prętextu occupationis quorumlibet jurium poſſeſſionariorũ, & eorundem pertinentiarum, quocunq; nomine cenſeantur, decerni ſolet, & pronunciari. Et talis ſententia capitalis ſolummodo perſonas ſæculares, virilis ſexus, & alienas à ſe ſanguine reſpicit, atq; tangit. Nam inter & contra Eccleſiaſticas, necnon muliebris, & fœminei ſexus perſonas, ac fratres generationales, capitalis ſententia (demptis caſib⁹ infra declarandis) non decernitur neq; pronũciatur: ſed ſolũmodo ſententiam emendã, hoc eſt redemptionem capitis concernens (vetuſta de Regni conſuetudine) fertur & declaratur: diverſo tamen modo, diverſarum perſonarum reſpectu, prout infra patebit.

Capitalis Sententia.

CAPI-

a *Par: 2. Tit. 43.*
b *Par: 1. Tit. 14. 16. 20. 49. Par: 2. T. 57. 65. 75.*
c *Par: 2. T. 67*
d *Par: 1. Tit. 25. 134. Par: 2. Tit. 72.*
e *Par: 1. Tit. 134. Par: 2. Tit. 25. 34. 70. 71. 72.*
Par: 2. T. 67.
Par: 3. T. 19.

tartani, az melynek jobb és meltob okai leßnek.

Az Sententiak kőzzűl azert, nemely főben jaro, nemely fő valtſagot illet, nemely hitetlenſegnek notajat hozza, nemely penig tißta, nemely nyelv valtſagot, avagy Patvart jegyez. Az Főben jaro Sententian, ez moſtani időben, czak azokat maraßtyak: kik hatalmaſul valaki hazara mennek, és Nemes embert őlnek, vernek, ſebhetnek, és melto ok nelkűl meg tartoßtatnak. Ennek felette, minden fele joßagoknak, és hozza tartozoinak (akar mi nevel nevęßteſſenek) el foglalaſaert. Es effele főben jaro Sententia czak az ferſiakat, kik nem egyhazi ßemelyek, és nem vęr ßerent valo attyafiak, ſullyoſittya meg. Mert az egyhazi ßemelyekre, aßßonyi-allatokra és leanzokra, tovabba vęr ßerent valo attyafiakra (ki veven effele dolgot, kiről ez utan emlekezem,) főben jaro Sententiat nem mondnak: hanem czak fejek valtſagan maradnak, ez Orßagnak regi ßokaſa ßerent: De kűlőmben, és kűlőmb ßemelyekre valo kepeſt, az mint ide alab meg vagyon.

AZ

AZ FEIEN VALO maratſag, mivel legyen kűlőmb az fő valtſagnal.

XLIII. TITUL'

AZ feje valtſagos Sententia penig, czak ennyiben kűlőmbez, az capitalis ſententiatol, hog az feje valtſagos, Sententiat ha ki mondgyak-is, mind az altal az Alpereſt, az ki ellen az Sententiat, az tőrvenyre valo nem meneſert, avagy ot jelen valo nem leteert ki adtak, annak erejevel, ſzemelyeben, meg nem tartoztattyak, ſem meg nem foghattyak, fejet ſem vehetik, avagy egyebkent-is meg nem bűntethetik. hanem ßinten azon modon és rendel, mint az főben jaro Sententiaval, el veßti minden ingo marhajat, és minden joßagat, mely ſajattya, és czak ő magat az Alpereſt illeti, akar minemű jok legyenek is, és azokat el foglalyak, ket reßet az Bironak, harmadát az Felperes birtokában advan és ereßtven, hogy az joßagnak meg valtaſaiglan, kőz beczűnek erteke ßerent, ſzalagban birjak.

AN-

CAPITALIS SENTENtia, quomodo differat ab emendæ capitis Sententia.

TITULUS XLIII.

SENtentia autem emendæ capitis, in hoc tantummodo diſtat & differt à Capitali, Vt lata ipſa ſententia emendæ capitis, re' & convictus, adverſus quem fuerit pronunciata, vel etiam per non venientiam, & non comparitionẽ extra-data, vigore & virtute ejus in perſona ſua detineri ac captivari, & capitis obtruncatione feriri puniriq; non poterit. Verumtamẽ eodem præciſè modo & ordine, quo per ſententiam capitalem univerſa bona, & quælibet jura poſſeſſionaria, cunctas etiam res ſuas mobiles, ipſum ſolum propriè & præciſè concernentes, quocunq; nomine vocitentur, & cujuſcunq; materiei vel ſpeciei exiſtant (in duabus judici, in tertia verò partibus actori ſtatuenda & occupanda, atq; infra tempus redemptionis eorundem jurium poſſeſſionariorum, titulo pignoris juxta valorem & exigentiam communis æſtimationis ipſorum poſſidenda) perdit, & amittit eo facto.

Scutenhatus ſa liſentia ō pt re contra quem donec carkat ha Regia.

Emenda Capitis. Par: 2. Tit. 36. Par: 3. Tit. 28.

EMEndam præterea capitis, hoc eſt redemptionem vel homagium ſuum, Prælatus ut puta & Baro quadringentos: nobilis verò ducentos florenos ſolùmmodo actori vel actrici ſolvere tenetur. Et primò ac ante omnia per judicem ſuper hujuſmodi homagio, de rebus mobilibus, ſi reperiuntur: & tandem illis non repertis, ſi neceſſe fuerit de juribus poſſeſſionarijs convicti & ſententiati hominis, ſatisfactio impendi, & demum reſiduitas rerum mobilium ac bonorũ & jurium poſſeſſionariorum ipſi convicti, inter judicem & actorẽ, vel actricem dividi debet & tripartiri, uſq; ad tempus (ut prætactum eſt) redemptionis ejuſdem, per illos poſsidenda, rebus mobilibus in uſum eorum liberè diſtributis, atquè converſis. Fœminæ præterea, & mulieres, non tantum jura ipſarum poſſeſſionaria, & res mobiles: ſed etiam Dotalitia & quartalitia ipſarum, per hujuſmodi ſententiam amittunt.

Sciendum tamen eſt, quòd etiã contra fœminas ac mulieres, in caſu quo earum aliqua maritũ, vel parentes, aut liberos proprios malitioſè occiderit vel necari fecerit: (quià talis caſus notam infidelitatis reſpiçit) capitalis ſententia, tandem: Quod etiam ni aliis ceteris criminalib. quam ferutur ſententia contra Mulieres, ſicut contra reliquos Malefactores.

ANNAK ſelette az feje valtſagat, az az, Dijat, tudni illik, Papi és Szabad Ur, negy ſaz forintot, az Nemes ember penig ket ſaz forintot, czak ő maganak az Felperesnek tartozik meg fizetni. Es leg elsőbenis, avagy mindennek előtte, az Biro affele Dijarol, az Alperesnek ingo marhajabol, ha ingo marhajat talalhattya, ha penig nem talalhattya és ſúkſeg leßen, joßagabol-is, tartozik az Felperest meg elegiteni: az utan azon meg Sententiazot Alperesnek, ha valami ingo bingo marhaja és joßaga maradna, azzal az Biro és az Felperes megh oßtozik, harom igyenes rebre oßtvan, mely joßagot mind addeg birnak, mig (az mint felyúl meg mondok) tőlek meg nem valtnak, az ingo marhat penig ßabadon fel oſzthattyak, és magok ſzúkſegekre, el-is kőlthetik. Az Aßßony allatok és leanzok penig nem czak joßagokat, és ingo marhajokat veßtik el, effele Sententianak altala, de męgh jegyruhajokat-is, és leany negyedeket is el veßtik.

Ez-is nyilvan valo dolog, hogy mikor valamely aßßonyallat feryet, avagy ßúlcit, avagy ſajat gyermekit gonoßul meg ői, avagy meg őletteti, tehat az aßßonyallatnak-is fejet el útik, mint ßinten az ferßunak, miert hogy effele gonozſag hitetlenſegnek notajaban eyti őket.

AFFELE DOLGOKrol, mellyekert az egyhazi ßemelyeket-is fejeken maraßtyak.

XLIIII. TITUL'

TOVABba harom dolgok vadnad, mellyekben az Egyhazi ſzemelyek, mind ſajat joßagokat, mint penig fejeket el veßtik. ELSŐBEN, Kiralyi Felſegnek meg bantaſſa. MASOD, ha nyilvan valo hitetlenſegnek notajaban eſsik. HARMAD, ha ßanßandekbol valo gyilkoſſagot czelekeßik, és tolvayſagot mivel, avagy maſſal czeleketetti. Melyert (az Papſagot rolla le vonvan) fejevel tartozik fizetni. Melly dolgokban jollehet az Egyhaz joßagat, az kiben çltek, el nem veßtik: de az ő magok ſajat, és őßtől marat kűlőn joßagit és őrőkſegit, ha mi volna: és annak ſelette minden Egyhazi tiſzteket,

quam in perſonam virilem ferenda eſt, atq; pronuncianda.

DE CASIBUS, IN quibus etiam contra Eccleſiaſticas perſonas capitalis Sententia fertur.

TITUL' XLIIII.

SCIendum ulterius, quòd tres ſunt caſus, in quibus, etiam contra ſpirituales & eccleſiaſticas perſonas, capitalis ſententia pronunciatur: per quam ultra amiſsionem patrimoniorum & beneficiorum ipſorũ, [a] capitalis pœna decernitur, atq; ſequitur. PRImus caſus, Si quis eroum crimen læſæ majeſtatis commiſerit. SECundus, ſi notam infidelitatis manifeſtam incurrerit. TERTIus, Si quis ipſorum voluntarium & deliberatum homicidium ac latrociniũ patraverit, aut perpetrari fecerit. Propter quòd (prehabita degradatione) capite plecti debebit. IN quibus quidem caſibus licet bona Eccleſiarum, quibus præſunt non amittant: tamen privata ac ſeparata Patrimonia, & jura poſſeſſionaria, ſi quæ habent: Inſuper cuncta beneficia Eccleſiaſtica, quæ poſſident

[a] *Par: 1. Tit. 12.*

dent, perdere & amittere ſolent. Sed in tertio caſu deliberato ſcilicet homicidio ac latrocinio, patrimoniorum proprietatem & hæreditatem non amittunt: ſi fratres habuerint condiviſionales, ad quos illa jure ſucceſſorio ſpectant. Quoniam caput, in hac parte, capite compenſari ſufficit.

In cæteris autem cauſis & caſibus, perſona ſpiritualis & Eccleſiaſtica, contrà ſæcularem, & è converſo ſæcularis adverſus ſpiritualem, æquali pœnæ & gravamini ſubjacet, emendæ ſcilicet capitis, vel homagij atq; damnorum illatorum refuſioni. De quibus Iudex actori, & damnum paſſo, juxta modum (ſuperius prædeclaratum) ſatisfactionem impendere tenetur. Et hæc conſuetudo, ex generali maximè decreto ſereniſſimi Principis, quondam domini ALBERTi Romanorum & Hungariæ Regis, Auſtriæq; Ducis excerpta eſt atq; proceſsit: Quæ etiã in generali moderno decreto noſtro roborata habetur & confirmata.

QUALITER DEBITA, ac damna ſpirituales perſonæ reddere debeant.

TITU-

ket: az kit birtak el veſztik. De az harmadik dologban, tudni illik, az ſanſandekbol valo gyilkoſſagert, és latorſagert, az ő ſtől ſallot jőſagnak tulaydonſagat el nem veſztik: ha egy oſlaſſon valo attyafiai vadnak, kikre tőrveny ſierent ſál az jőſag. Mert ennye reſzeben, eleg, ha főert fővel fizet.

Egyeb dolgokban penig és perőkben, az Egyhazi ſemely, az kűlső Nemes rend ellen, és viſſontag az kűlső Nemes rend az Egyhazi ſemellyek ellen, egyenlő terhen maradnak, tudnia illik, vagy fő valtſagon, avagy dijan, avagy az karnak meg fizeteſſen. Melyről az Biro, az Felpereſt avagy karvallot embert (az fellyűl meg irt mod ſierent) tartozik meg elegiteni. Ezt az tőrvent penig kivaltkeppen vőttek az Felſeges Romai és Magyari Kiralynak ALBERTNAK, ki Auſtriai Hertzeg-is volt, rendelt vegezeſeſből, mellyet ez moſtani derek Decretumban-is hellyen hattak.

AZ ADOSSAGOT es kart, mint fizeſſek meg, az egyhazi ſemelyek.

XLV.

XLV. TITUL'

TOVABBA ha az Egyhazi ſemelyt, akar minemű allapatban és meltoſagban legyen-is, az tőrveny valami adoſſagnak meg fizeteſere kenſeriti: tehat pereſét penzel kel meg elegiteni. Kit ha nem akar, avagy nem lehet: az Biro az Egyhaz joſagat foglalya el, és iktaſſa és adgya az nyertes felnek kezehez, ki mind addeg birja mig az joſagnak jővedelmeből, az ő adoſſagat ki veheti. Az penzen penig itt ez hellyen ertűnk akar mi Aranyat Ezűſtőt, és mindenfele penzt, kivel ez moſtani űdő ſierent çlűnk. Ha penig valami kár tetelt çrnek el rayta: és akarattya leſzen rea, czak ingo marhaval-is meg elegitheti, az ő pereſſet, vaſari bőczű ſierent, az mint az ő igaz arran el adhatni, Mellyet ha meg nem czelekednek, az Biro az Egyhaz joſzagabol tartozik igaz elegtetelt tenni, és anni reſzeből abban az győzedelmes felt be iktatni.

AZ

TITUL' XLV.

ITEM, Si perſona ſpiritualis cujuſcunq; ſtatus & dignitatis exiſtat, ad ſolutionem & reſtitutionem aliquorum debitorum aggravata fuerit: tunc adverſario ſuo pecuniaria ſolutione ſatisfacere tenetur. Et ſi noluerit, aut non poterit: tunc de bonis Eccleſiæ per judicem adverſario ipſi, infra illius ſpacium temporis, quo de proventibus ipſorum bonorum debita recuperari poterit, ſtatuendis & occupandis ſolutio ac ſatisfactio eſt imponenda. Pecuniaria autem appellatione intelligitur, hoc in loco, quodlibet aurũ & argentũ ac omnis moneta, pro tempore currens. Ubi verò ad ſolutionem & refuſionem damnorum illatorum condemnatus extiterit: iſto caſu poterit (ſi voluerit) rebus mobilibus & venalibus, juxta tamen verum valorem hujuſmodi rerum, adverſario ſuo ſatisfactionem impendere. Alioquin de juribus poſſeſsionarijs Eccleſiæ, in hac quoq; parte, Iudex cauſæ, adverſario illius perſonæ convictæ ſtatutione debita, ſatisfacere tenetur.

QUO-

QUOMODO CAPITulum, vel Conventus simul, & quomodo personæ privatæ seorsum sententiari debeant.

TITUL' XLVI.

ITEM, Si Capitulum vel Conventus, collectivo nomine, pro actibus potentiarijs majorib⁹ vel minoribus, quocunq; sententiarum genere condemnatur: tanquã unica & singularis persona gravatur, & non singuli singulariter debent condemnari: exceptis præmissis casibus, homicidij videlicet voluntarij & deliberati, ac criminis læsæ Majestatis, & notæ infidelitatis, pro quibus omnes delinquentes (modo antelato) sunt puniendi. VERùm si certæ personæ Capitulares, & non tota communitas aliquos actus potentiarios de bonis ecclesiarum perpetraverint: tùnc ipsæ personæ seorsum à communitate, ex eo loco, ubi talia mala commiserunt, ad judicium liberè poterunt evocari. Præsertim si patrimonia non habuerint privata nihilominus de loco prænotato citari & evocari queunt, ac juxta causæ meritum, sententia contra eos per judicem ferri poterit atq; pronunciari.

AZ CAPTALANT, avagy Conventet eggyût, avagy kûlön kûlön személyenkent, mikepen sententiazzak.

XLVI. TITUL'

AZ egeß Captalant, avagy Conventbeli gûylekezetet, akar az nagyob, akar az kißeb hatalomert, akar miczoda sententiaval: czak ugy Sententiazhattyak megh, mint ha czak egy kûlön maganak valo személy volna, és nem egygyenkent kel ôket kûlön kûlön meg bûntetni: az elôbi meg mondot harom dologtol meg valva, tudnia illik, ßabad akaratbol lôt, ßanßandekal valo gyilkoßag, Kiralyi meltoßag ellen valo vetek, és hitetlenßegnek notaja: mellyert minden vetkeßt, az meg mondot mod ßerent, kel meg bûntetni. Ha pedig à Captalombol valo kûlön bizonyos ßemellyek, és nem az egeß gûylekezet, czelekeßnek hatalmot, az Egyhaz joßagabol: tehat nem az egeß gûylekezetet, hanem kûlön ßemellyek ßerent, azokat abbol az helyből, àhol az gonozßagot czelekedtek, hihattyak rea. Fôkeppen ha ßajat ôß joßzagok nincz, tehat ugyan az meg mondot Egyhaz jaßagabol kel rea hinnia, és az dolognak erdeme ßerent, az Biro altal, meg sententiabtatni.

AZ CAPTALAN GYûlekezeti kôzzûl, ha kûlön egy ßemelt meg sententiaznak, mit kel czelekedni?

XLVII. TITUL'

ISMEG, ha az gyûlekezet kôzzûl, valamely ßemely, kinek seßmi kûlön ôß joßaga ninczen, vagy feje valtßagan el marad, vagy kart fizetetnek meg vele, és ßemmi ingo bingo marhaja ninczen. Az à kerdes, honnet és mikeppen, kel az pereßet megh elegitetni? Mert nem az Captalan hagyaßabol czelekedet gonoßul: kôvetkezik tehat, hogy az egeß Captalant nem illik meg karoßitani erette. Erre ez az felelet, mivel hogy az Captalan gyûlekezeti kôzzûl valo, czelekedte volna, ez gonoßagot, mellyert vagy feje valtßagan, avagy az karnak meg fizeteßßen, el maraßtanak, mellyet avagy nem czelekedhettet volna, avagy hellye ßem lôt volna, honnet czelekette volna, hogy ha ô is az Captalannak eggyik tagya, és annak az jôvedelmeből nem nevekedet volna: Ennek-okaert annak az Captalannak jôvedelmeből, valamenyi az meg gyôzetetnek ßemelyere jutna, tartozik az egeß Captalanbeli gyûlekezet, az Felperesnek, az ki mondot tôrveny ßerent, meg fizetni.

AZ

QUID, SI UNA PERßona Capitularis Sententiata fuerit, agendum ßit.

TITULUS XLVII.

ITEM, Si una persona capitularis, bona hæreditaria & patrimonia separata non habens, in emenda sui capitis convincetur, vel in refusione damni condemnabitur, & rebus mobilibus destitutus reperietur. QUæritur unde, & qualiter adversario satisfactio fiat? Quiã non de commissione Capituli mala ipsa patravit: & ex consequenti bona Capituli propterea non videntur esse diripienda. Dicendum quòd quiá mala ipsa & facinora, unde videlicet emenda capitis vel damnorum refusio subsequuta est, de medio & tanquam de membro ipsius capituli illa patravit, quæ perpetrare aut non potuisset aut locum patrandi non habuisset si in hujuscemodi beneficio constitutus non fuisset: Ideo de proventibus beneficij ejusdem capitularis convicti, per reliquos capitulares, actori super eisdem rebus obtentis satisfactio est impendenda.

DE COMPENSATIONE damnorum, per Officiales Eccleſiaſticarum perſonarum irrogatorum.

TITULUS XLVIII.

ITEM, univerſi officiales Eccleſiaſticarum perſonarum, ſive ſint ſpirituales: ſive ſæculares occaſione quorumcunquè actuum potentiariorum, ſi quos de officiolatibus eorum commiſerint vel perpetraverint: de eiſdem officiolatibus ipſorum, inſtar aliorum regni nobilium, & officialium, liberè ſemper jure conveniri atquè ad judiciũ citari & evocari poſſunt. Et ſi in judicio convicti fuerint, de dictis officiolatibus eorum, tam adverſario, quám etiam judici ipſoruu ſatisfactio adminiſtrabitur. Domini autem illorum (ſi talia non commiſsione eorum fuerint illata vel irrogata) poterunt ipſos officiales, uſq; ad debitam emendam & ſatisfactionem, etiam cum detentione perſonarum ſuarum compellere: prout hoc de officialibus habetur etiam in decreto primo, moderni Domini noſtri VLADISLAI Regis, articulo vigeſimo quarto.

QUO-

AZ EGYHAZI SzEmelyeknek Tiſztartoi, ha kart teſznek, mint kel raytok meg venni?

XLVIII. TITUL'

AZ Egyhazi ſzemelyeknek Tiſztartoi, akar magok kőzzűl valok legyenek, akar kűlső Nemes emberek, ha kárt avagy hatalmat czelekeznek, tiſzt viſeleſekben: tehat ugyan azon tiſzteknek hellyeből, ez Orſzagbeli egyeb nemeſſeknek modgya ſerent, hihattyak őket az tőrvenyre. Es ha el erik raytok, ugyan azon tiſztek alat valo jokbol, kel az pereſt, ś mind penig az Birot meg elegiteni. Az Urak penig (hogy ha nem az ő hagyaſokbol eſſet az kár) az Tiſzttartokat, męg ſzemelyeknek meg fogaſaval-is męg bűntethetik, és az eleg tetelre erőltethetik: az mint az moſtani kegyelmes Urunk, LASZLO Kiralynak első Decretomanak huſzon negyedik reſzeben-is meg vagyon irva.

AZ

AZ PAP VRAKAT, mikeppen itilyek meg az Captalannal eggyűt, avagy kűlőn.

XLIX. TITUL'

AZ Prælatus az ő Captalannyaval avagy Conventevel, az kőz joſagbol lőt hatalomert, vagy mind eggyűt menekedik meg, vagy karhoſztatik: Az kűlőn joſagbol meg kűlőn. Azonkeppen hitit-is, az kőz joſag felől, az Prælatus, az ő vele eskűvőkkel, mind az ő ſzemelyeben, és mind az Captalan avagy Convent kepeben teſi le. Az kűlőn joſag felől kedig, az Prælatus czak az övéről, eskűſzik az ő conjuratorival, avagy mellette valo eskűvőkkel.

QUOMODO PRÆlatus, cum Capitulo ſimul, Et quomodo ſeorſum judicium portabit.

TITUL' XLIX.

ITEM, ſi Prælatus cum ſuo Capitulo, vel conventu, fuerit ad judicium ſimul evocatus: tunc ſi Prælatus & Capitulum, vel Conventus in illis juribus poſſeſsionarijs de quibus actus ejuſcemodi potentiarij aut alia malorum genera commiſſa vel patrata fuiſſe dicuntur & quæruntur, indiviſi fuerint comperti: tunc Prælatus in hoc caſu non ſeparatim à ſuo Capitulo vel Conventu, ſed ſimul cum eiſdem, aut abſolvi, aut condemnari debet. Quoniam ratione indiviſionis cum ſuo Capitulo, vel Conventu, una cõmunitas eſſe cenſetur. Si tamen de diviſis inter eos juribus poſſeſsionarijs mala ipſa ſuborta, perpetrataq; fuiſſe comperientur: tunc & Prælatus & Capitulum, vel Conventus ſeparatim & ſeorſum condemnatur. HINC eſt, quòd ſi Prælatus cum ſuo Capitulo, vel conventu ſimul evocabitur: tunc ratione diviſionis, vel non diviſionis, etiam juramentũ illis diverſimodè præſtandum adjudicatur. Nam ſi modo antelato Prælatus cum ſuo Capitulo, vel Conventu, indiviſus fuerit: tunc ipſe Prælatus, cum ſuis conjuratoribus, tam in ſua, quám etiam totius Capituli vel Conventus perſonis, ſacramentum præſtare debebit. Si verò diviſus extiterit: tunc tam idem Prælatus cum ſuis, quàm etiam Lector, aut Cantor, ſive Cuſtos vel Decanus, in perſona ipſius Capituli, vel Conventus, iterum cum ſuis conjuratoribus, juxta

deliberationem & ſententiam judicis ſeorſim ſeparatim juramenta eorum deponere tenentur. Et per Prælatos intellige non ſolùm dominos Archiepiſcopos, & Epiſcopos: ſed etiam Abbates, atq; Præpoſitos, tam ſæculares quam regulares omnes.

Az Prælatuſſon ertſed penig, nem czak az Egyhaznak ſő gondviſſelőit, ugy mint Erſeket, Púſpeket: hanem męg az Apat Urakat-is, és Præpoſtokat, mind az ſerzetben avagy à ſerſeten kűvűl valokat.

DE ANNUALI PROrogatione, Dominorum Prælatorum, noviter electorum.

AZ PRÆLATUSSOKnak kiket uyonnan valaſtnak, Eſtendeig valo haladekokrol.

TITULUS L.

L. TITULUS.

ITEM, Prælati Eccleſiarũ, à ſuis fratribus, Capitulo videlicet vel Conventu diviſi, à die electionis eorum Privilegio pupillari gaudent: quibus de vetuſta Regni lege, & approbata conſuetudine permiſſum eſt & conceſſum quòd etiam in cauſis, tempore patris eorum inchoatis, infra unius integri anni ſpacium, ad cujuſvis inſtantiam reſpondere non teneantur: ut interim jura paterna, & literalia inſtrumenta revidere, calculareq; & deinde proſecutioni cauſarum ſuarum commodè ſuperintendere poſsint. Hoc tamen intellige in facto jurium poſſeſsionariorum & exhibitionis literalium inſtrumentorum

AZ Egyhazoknak Prælatuſsi, avagy Fő gondviſelői, kik az Captalan àvagy Conventbeli attyafiaktol kűlőn oſtoßvan vadnak, aző valaſtaſoknak napjatol fogvan, azon ſzabadſagban vadnak, melyben az neveletlen árvak: kiknek ez Orßagnak regi meg regzet tőrvenye és jo ßokaſa ßerent, illyen engedelmek vagyon, hogy męg aző Attyok idejeben valo kezdetet perbenis, egy egeß eßtendeiglen, akar mely peres fęl ellen-is, ne tartozzanak meg felelni, hogy tudni illik, azonkőzben az attyai joßagot, és az ok leveleket meg lattaſſak és megh hanyhaſſak, hogy annak utanna aző pereknek folyaſat jo modon igazgathaſſak. De ez ßabadſagot ertſed, mikor joßag dolga, avagy az ok

torum fieri. Nam in cæteris cauſis prętextu actuum potentiariorum motis in quibus productio literarũ ſubſequi non debet, hæc conceſſio minimè ſuffragatur: quę promiſſo modo, & in præmiſsis caſibus & cauſis, etiam legitimæ ætatis, hoc eſt, ætatem quatuordecim, juxta modernorum verò conſuetudinem duodecim integrorum annorum habentibus, à Principe ſemper concedi: & in judicijs obſervari ſolet. Si tamen fuerint indiviſi tùnc hujuſmodi permiſsio, & libertatis prorogativa, illis patrocinari non poteſt. Nam Capitula vel Conventus privilegio majorum gaudent, & ætatem perfectã, hoc eſt, viginti quatuor annorum integrorum ſemper repræſentant: quibus hæc prærogationis libertas non competit obſervari. Abſurdũ enim videretur, ut poſt electionẽ cujuslibet Abbatis vel Præpoſiti, aut Lectoris, Cuſtodis, Cantoriſq; vel Canonici, cauſa dudum mota, uſq; ad anni integri revolutionem ſemper in ſuſpenſo relinqueretur, & ſic indeciſa per aliquot annos penderet, concluſioneq; ſua fraudaretur.

ok leveleknek be adaſſa forog. Mert egyeb perekben, mellyeket hatalom dolga felől indittottak, mellyekben az leveleknek elő hozaſa nem ßükſeges, ez az engedelem ő nekiek ſemmit nem haßnal: mely engedelmet, à felyűl meg mondot mod ßerent, az perekben, męg az tőrveny ßerent valo idejűeknek-is, az az, ha az tizen negy eßtendőt meg hallattak-is, az moſtani ßokas ßerent azert az tizen kettődik eßtendőre hoßtak azoknak űdejet, az Fejedelem mindenkoron męg ßokot engedni, és az tőrvenben-is hellyen hadgyak. Ha penig oßtatlanok leßnek, tehat effele engedelem és ßabadſag ő nekiek nem haßnal. Mert az Captalanok àvagy Conventek az ő eleijeknek privilegiomaval ęlnek, és az tőrvenyben-is elegedendő űdejűeknek tartatnak, ugymint, kik az hußon negy eßtendőt mar meg hallattak: ęnyi idősſeknek penig effele haladekot és ßabadſagot, nem illik engedni. Mert meltatlan dolognak latzanek az, hogy minden Apat-Ur, Præpoſt, Lector, Cuſtos, Cantor avagy Canonok valaſtaſa utan, az regtől fogvan kezdettet pőr, tellyes Eßtendőnek forgaſaig haladekbá hagyatnek, és vege ßakadatlan egy nehany eßtendeig fűggene, és igy az ő erdemeről igazat ſem tehetnenek.

HOGY

QUOD PRÆLATI ECclesiarum ob delicta prædecessorum suorum condemnari non possint.

HOGY AZ PRÆLAtusokat, az ô elejek vetkeert, meg nem bûntethetik.

TITULUS LI.

VLTerius: si de bonis & juribus possessionarijs cujuspiam Prælati, aut Abbatis, vel Præpositi, actus potentiarij, vel malorum genera patrarentur, atq; committerentur; talis Prælatus aut Abbas vel Præpositus, quàm diu in humanis ageret, propterea in curiam Regiam non evocaretur vel aliter in causam quomodolibet non attraheretur: tunc decedente eo, successor suus ratione hujusmodi actuum potentiariorum, quantum in persona sua, condemnari & aggravari non poterit: sed solummodo ex parte Iobagionum ac familiarium illius Ecclesiæ, per quos mala illa perpetrata fuisse dinoscuntur, judicium & justitiam actori facere & impendere tenetur. Quoniam bona, & jura possessionaria ecclesiæ (sicuti prænarratum est) nemo Prælatorum aut Abbatum, vel Præpositorum, seu etiam aliarum personarum ecclesiasticarum, propter suos excessus amittere, & ab ipsa ecclesia alienare po-

LI. TITULUS.

TOVABba ha valamely Prælatus, avagy Apat-Ur, vagy Præpost jobagabol, hatalmat, avagy valami gonoßagot czelekettek volna: és ez illyen Prælatuſt, avagy Apat Urat akar Præpoſtot, az miglen élt, ez dologert Kiraly Udvaraban nem hivattak, avagy mas modon valamikeppen pörben nem fogtak volna: tehat az ô halala utan, az kit hellyeben valaßtnak, az fele hatalomert, azt szemelye szerent meg nem bûntethetik: hanem czak az Egyhaznak jobbagyi és ßolgai felôl, az kik gonoßzul czelekedtek, az Felperesnek tartozik törvent tenni. Mert az Egyhaznak jobagat, senki az Prælatuſſok avagy Apat-Urak, akar Præpoſtok közzûl, akar egyeb Egyhazi ßemelyek-is, az ô tulaydon vetkekert, el nem veßthetik, és az Egyhaztol el nem idegenithetik. De ha valamellyik azok közzûl feje valtſaga ßerent valo Sententian marad, tehat az dijarol, és az kár tetelrôl tartozik eleget tenni. Utanna penig ki az Tißtben jut, arra nem örökkes keppen ßallot, hanem czak tißti ßerent birja az jobagot, ezokaert az ô elötte valo Tißtbelinek feje valtſagaert (mivel hogy még abbol az törvenyre sem hittak volt) nem tartozik semmit fizetni, annak terhe sem ßál rea. Mikeppen hogy az Fiak-is, az Attyok vetkeert, kit rea-is hittak volt, nem illik hogy fejekkel fizeſſenek, avagy fejek valtſagat adgyak meg: De ha az attyokert meg Sententiaztatnak: czak az attyok jobaganak maradnak böczûen. De ez-is igy lehet, ha az attyokat élteben rea hittak volt, Mert ha halala utan hivandgyak az fiait rea, nem az attyok vetket kel abban az törvennek tekinteni, hogy mas ember jobagat foglalta el, vagy mas marhajat vötte volt el: hanem az fiak czelekedetit, hogy à hatalmaſul el foglalt jobagot, akar egyeb fele gonoßul el vöt marhat, hatalmaſul tartyak nallok. Ha azert jobag foglalaſa felôl valo dologbol pör tamadand: mert netalam, az el foglalt jobagot az Egyhaz kezenel talállyak: az Prælatus, avagy Apat-Ur, akar Præpoſt, az ki az jobagot el foglalta volt, ha azomba meg hal-is, mind az altal, azt az ki utanna az tißtben

re potest. Sed si quispiam illorum in emendæ capitis sententia convictus fuerit: tunc solummodo de homagio & damnis illatis satisfacere (modo prędeclarato) debet. Successor itaq; suus, qui non hæreditario jure, sed via electionis successit, emendam capitis illius prędecessoris sui (ex quo evocat⁹ non fuit) subire, compensareq; non tenetur; Prout etiam filij, ob delicta paterna, facta prius evocatione, sententiarum capitaliũ, vel emendæ capitis gravamini, quantũ ad pœnam, non subjacent. Sed si convicti fuerint: solummodo in æstimatione jurium paternorum convincentur. Et hoc si patres eorũ in humanis agentes, evocati fuerint, Aliter enim, si post obitum parentum evocatio subsequetur: non jam delictum patris, qui jura possessionaria forsitan occuparat, vel res, & bona mobilia alterius diripuerat: sed filiorum, qui malè occupata vel res direptas detinẽt, compensari metiriq; solet. Si igitur in facto occupationis bonorum causa mota fuerit: quià fortè ecclesia bona illa habet, & possidet: etiam decedente quolibet Prælato aut Abbatæ, vel Pæposito, successor suus, in hoc casu semper evocari & condemnari potest. Et

hoc idem eſt intelligendum etiam de illis eccleſiarum Prælatis, qui per translationẽ in alterius Eccleſiæ beneficium vel dominium ſe conferunt moraturos.

ben kél, mindenkor erette rea hihattyak, és azert el marasthattyak. Es ugyan ezent kel erteni, azokrol-is, kik hellyeket el valtoztatvan, mas Egyhaznak tiſtiben mennek lakni.

QUOD CAUSA FActum juris poſſeſsionarij tangens, in foro Eccleſiaſtico tractari nequit: ſi etiam promiſſio vel Teſtamentum interveniat.

TITULUS LII.

ITEm, quòd nulla cauſa factum juris poſſeſsionarij concernens, ſi etiam promiſsio vel teſtamentum occaſione talis juris poſſeſsionarij interveniſſet, coram ipſis ſpiritualibus perſonis vel eorum vices gerentibus, tractari poterit: ſed omnis ejuſcemodi cauſa, in curia Regia, coram judicibus ejuſdem ordinarijs, ſolet examinari, pariter & terminari. Quicquid enim quiſpiam promittat vel teſtetur: ſemper tamen ſtandum eſt ejus judicio, ad cujus authoritatem & juriſditionem res ipſa (pro qua promiſsio & teſtamentum emittitur) principaliter ſpectat.

Certum eſt autem, Quia hoc in Regno non niſi Iudicium ordina-

HOGY AZ JOSzAG dolgaban, az Egyhazi ſzeken nem perelhetnek: męg ha elóben valo igiret, vagy Teſtamentom forgat volna benne-is.

LII. TITUL.

TOVABBA akar minemú pór-is, mely joßag dolgat, avagy kereſetit illeti, męg ha igiret, akar Teſtamentum lót volna-is ez illyen joßag felól, az Egyhazi ßemelyek elót, avagy kepebeli emberek elót, nem foroghat: hanem minden effele pórt az Kiraly Udvaraban, az Kiralytol rendelt Birai elót, kel meg inditani, és el-is vegezni. Mert akar ki mit igiryen, akar Teſtamentomot tegyen: mindenkor azert czak annak itiletinek kel meg allani, az kinek meltoſagaban és birodalmaban, az dolog vagyon, az kit igirnek, avagy az ki felól Teſtamentomot teßnek.

NYILVAN valo dolog penig ez, hogy ez Orßagban, czak az Kiraly

Kiraly Udvarabol rendelt Biraknak Sententiaval, és itilt leveleivel, ßoktak az joßagot tartani és birni. Egyeb Vicariuſsoknak, és Egyhazi Biraknak levelei és Sententiai, it ez dolgokban, ſo hult meg nem tartatnak. Miert hogy az pórnek Cikkelyit-is, ugyan azon ßeken illik meg kereſni, áhol az dereka forog. Annak-okaert az joßagban jaro pór, az Egyhazi Biro elót nem foroghat, vegben ſem mehet. Ugyan ezent kel erteni affele pórról-is, melyben az adoſſagot, vagy egyeb dolgait, valaki hitire fogadna. Az penig, ki hitire fogatta, minek elótte erette megh kereſnek, el halna: ez illyen dolog-is az Szent ſzeket nem illetti. Mert az hitt és annak búnteteſſe ßemely ßerent valo: mely ßemely meg halvan, az búnteteſeis mindenkoron vele egyetemben le ßál, és az tórvenyben megh hall. Mind az altal, ha valamit hitire fogadot, vagy adoſſagot, vagy egyeb dolgot, azt az meg holt ember maradekitol, az Nemes ßeken valo Biraja elót, az Felperes meg keresheti.

riorum curiæ Regiæ ſententijs, & literis adjudicatorijs, jura poſſeſsionaria, gubernantur. Vicariorum verò vel aliorum judicum ſpiritualium literæ & ſententiæ, in hac parte nuſquam obſervantur. Nam & alias acceſſorium debet ſequi forum ſui Principalis. Propterea cauſa, factum juris poſſeſsionarij tangens, in præſentia judicis ſpiritualis ventilari concludiq; nequit. Et idem eſt ſentiendum etiam de cauſa ratione forte debitorum, vel aliorum negotiorum, in qua fides intervenerit. Ille tamen, qui fidem preſtitit, antequam cauſa ſuſcitaretur, deceſſerit mota: quòd vi delicet in ſede ſpirituali ea tractari non poteſt. Nam fides, & ejus pœna, perſonalis eſt: quæ extincta perſona, extinguitur in judicio ſemper. Si quid tamen debiti vel alterius rei, juxta fidem in promiſſione annexum & appoſitum fuerit, hoc coram judice ſuo ſæculari, actor ipſe ab hæredibus, & alijs legitimis ſucceſſoribus defuncti requirendi habet authoritatem.

AZ CAPTALANbeli Tiſttartonak, és Decanoknak, az jobbagyok kózót valo, meltoſagarol.

QUID OFFICIALIS vel Decanus Capitularis, inter Jobbagiones Capitulares agens, valeat.

TITUL' LIII.

ITEM, ſolent Capitula ac Conventus, in eorum villis Officiales & villicos, qui in medio Jobagionum ſuorum temporalem juriſditionem exerceant, tenere & conſervare: quorum judicium, & judicij impenſio eam virtutem & vigorem habere dinoſcitur, ſicuti perſonaliter fuiſſet per illos Capitulares, aut Conventuales adminiſtratum. Decanus etiam in perſona Capituli eandem habet authoritatem. Verùmtamen extra Officiolatum ſuum ſine literis procuratorijs totius Capituli, pro eodem Capitulo reſpondere non poteſt.

LIII. TITUL'

AZ CAPTAlan avagy Conventbeliek, az ő falujokban, Tiſztartokat, avagy parась Birakat, ſoktak tartani, kik az ő jobbagyok közöt idő ſzerent paranczollyanak: kik az minemű itületet és törvent teſznek, ollyan ereje vagyon, mint ha ſemelye ſerent az Captalan avagy Conventbeliek mondottak volna ki. Az Decannak-is az Captalan ſzemellyeben azon meltoſaga vagyon. De azert az ő tiſztviſſelelſſenek hataran kúvúl, Procator level nelkúl, az egeś Captalan neveben, nem pőrelhet.

DE PRIORE AURAnæ, & ejus conditione, ac de ſententijs in eum ferendis.

AZ AURANÆ PRIorrol, és az ő allapattyarol, és ő rea valo törveny tetelről.

TITULUS LIIII.

LIIII. TITUL'

Ezt az Tituluſt olvaſſa az kegyes Olvaſſo az Deak Decretombol.

SCIENDUM ulterius, quòd licet Prior Auranæ utroq; titulo, ſpirituali videlicet & ſæculari gaudeat, jura tamen poſſeſſionaria inſtar Eccleſiaſticarum perſonarum gubernat: Ubi advertendum, quòd Prioratus Auranæ olim in hoc Regno per excellentiſsimum Principem dominum LUDOVICUM Regem fundatus & inſtitutus fuiſſe perhibetur. Qui quum Regnũ Siciliæ, ſive Neapolitanum, valido cum exercitu, necem fratris ſui

ſui carnalis, divi ANDREÆ, ejuſdem Regni & Hieruſalem Regis, vindicaturus invaſiſſet, à Rhodanis non parvum fertur auxilium navale ſibi collatũ fuiſſe. Unde & eorum zelo inductus, ſingulariq; amore permotus, in ſignum religionis & profeſsionis Rhodianorum, poſt felicem & victorioſum ſuum reditum, Prioratum ipſum Auranæ, multis poſſeſsionibus dotatum inſtituit, atq; fundavit. Cujus prior pro tempore conſtitutus ex Regulari Rhodianorum obſervantia, militiam ſæcularem, pro fidei Catholicæ defenſione & tutamine ſemper exercere, uxoriſq; ſolatio procul motus atq; deſtitutus, caſtitatem perpetuam obſervare tenetur. Quapropter, occaſione ipſius abſtinentiæ & caſtitatis dignè inter ſpirituales perſonas computatur. Cum igitur Prior ipſe, Auranæ utroq; titulo, ſpirituali & ſæculari (prout prænarratum eſt) gaudeat, venerabiliſq; & magnificus in ſuo titulo ſcribatur: venerabilis, utpote propter caſtitatem & regularem obſervantiam. Magnificus, ſi quidem tanquam, Baronum unus, ob ſingularem militiam, quæ Magnifici generoſiq; cordis eſſe debet: Bona etiam temporalia, quæ poſsidet, ſpiritualibus & Eccleſiaſticis patrimonijs quodam modo connexa eſſe videantur, Ideò, ſi quando ſententia contra eum fertur: non in emenda duntaxat capitis ſui (quæ ratione ſui Baronatus ad quadringentos florenos, adverſæ tantummodo parti perſolvendos ſe extendit) ſed inſuper in damnis, per eum commiſsis, & de bonis eccleſiæ, more aliarum eccleſiaſticarum perſonarum refundendis, & prẽterea cunctorum patrimoniorum ſuorum (ſi quæ ultra bona prioratus habet) amiſsione convinci ſolet & aggravari. Et hoc ſi in facto majoris potentiæ condemnabitur. Nam in minoribus actibus potentiarijs, ipſum quoq; ſicuti & alium quemcunq;, onera & gravamina minus lædunt. Intelligendum eſt etiam, ſi contra Magnates, vel alios Nobiles ſæcularis conditionis convincetur aut ſententiabitur: Nam contrà eccleſiaſticam perſonam, nec Prior ipſe majori onere gravabitur, quàm perſona ſpiritualis adverſus eum gravaretur. SCIENdum tamen eſt, quòd in præmiſsis tribus caſibus, videlicet crimi-

nis læsæ Majestatis: Notæ infidelitatis, & voluntarij deliberatiq; homicidij, Prior ipse, ultra præmissam pœnam, etiam caput amittere, seu capitalem sententiam subire solet atq; debet: Dum tamen evidenter & juridicè fuerit convictus & condemnatus. In alijs autem rebus quantum ad jura Regni, privilegio Prælatorum uti, gaudereq; consuevit. Exertitia nihilominus militiaria more Baronum & Magnatum, pro Regni defensione semper peracturus.

DE CAPITALI SENtentia, & executionis ejus serie.

TITULUS LV.

Par: 2. T. 58. Par: 3. Tit. 19. 20.

SCIENDum deinde est, quòd sententia capitalis, ratione & prætextu antelatorum casuum, contra sæcularem personam (demptis tamen personis fraternitate & consanguinitate conjunctis) lata, & quovis modo pronunciata non solùm res mobiles ac bona, & jura possessionaria talis sententiati & convicti hominis aufert: verùmetiam pœnam capitalem infert. Ita ut ubicunq; ille reperiri ac deprehendi poterit, vigore literarum sententionalium, per judicem suum ordinarium, vel hominem ipsius judicis, ad id per eundem deputatum, post executionem semper: ante autem executionem infra anni duntaxat unius integri

AZ KIT FEIERE itilnek, mint kellyen vele bánni.

LV. TITUL'

TOVABBA ezt-is tudnunk illik, hogy az fellyúl meg mondot dolgokert (ki veven azokat, kik vęr szerent valo attyafiasok) valamikor Nemes renden valo szemelt fejere itilnek, és valamikeppen Sententiat mondnak rea: nem czak az ingo bingo marhajat és jovait, azonkeppen jośagat és minden ő rőkket veśti el ez ollyan meg sententiazot ember: de męg fejet-is el útik erette. Ugy, hogy valahol az Sententia levelnek erejevel őtet meg talallyak, és megh foghattyak, tehat az ő rendelt Biraja, avagy Biro embere, kit arra valaśt és boczat, jośaga el foglalaśsanak utanna mindenkoron: az joszaga el foglalaśsanak előtte peniglen, egy egeś eśtendőnek forgaśsa alat, az Sententia level keleśse napjatol fogvan, śamlalvan, az megh śententiazot embert, śemelyeben meg tarthattyak és meg foghattyak, és az ő Biraja kezeben adhattyak, hogy az mint az tőrveny talalta, meg bűnteśse. De az ő pereśse őtet, maga fejetől és hatalmabol, az Biro embere nelkúl, śem meg nem foghattya, (śőt ha az Biro embere meg fogta volna-is) śem hazanal, śem maśut fogva nem tarthattya: hanem mentől hamareb lehet, az Biro kezeben tartozik adni, és vinni, oly śietśegel, hogy naprol napra, hely ről helyre, az Biro háza fele, avagy ahol akkor az Biro leśen menyen vele. Mely Biro effele megh tartot embert bekeśśegnek, és egyben alkuvaśnak okaert, tartozik maganal harmad napig meg tartani: Es hogy ezenkőzben az ő pereśśevel megh nem bekelhetik: tehat az ő pereśse kezeben adgya és boczaśśa, hogy feyet vegyek, és vetkeyert meg bűnteśśek. Kit ha megh őletet, avagy egyeb melto bűnteteśt, az ki-mondot tőrveny śerent, tetet rayta az ő pereśse: annak utanna śemmi jośagat, és śemmi marhajat az Biro, és az peres el nem foglalhattya: hanem minden jośaga és marhaja fiaitegri, à die emanationis ipsarum literarum sententionalium computandi, revolutionem, in personæ suæ detineri, captivariq;, & ad manus sui judicis ad infligendam sibi pœnam, à jure in hac parte statutam, dari & assignari valebit. Nam adversarius suus ipsum propria sua authoritate, absq; homine judicis neq; captivandi neq; etiam in domo sua, vel alibi (etiam per hominem judicis detentum) conservandi habet facultatem: sed ad manus judiciarias, quàm primùm poterit (dictim de loco in locũ se domũ residentiæ judicis versus, vel ubi judex ipse fuerit constitutus movendo) assignare, præsentareq; tenetur. Qui quidem judex hujusmodi detentum, tribus diebus, causa pacis & concordiæ, apud se conservare: Et si cum adversario *Par: 1. Tit. 16. 60.* suo concordare interim nequiverit: tunc manibus adversarij sui, *Par: 2. T. 37.* ut capite plectatur, reatusq; sui pœnam luat, dare & assignare debebit. Cui si mortem, vel aliam pœnam condignam: à jure (ut præfertur) statutam, adversarius intulerit: nulla postea bonorum & jurium possessionariorum suorum occupatio per judicem, vel adversam partem, fieri & subsequi valebit; sed omnia bona, & jura sua possef-

possessionaria in filios, si habuerit, vel fratres aut alios legitimos successores suos, pure & simpliciter devolvuntur: exceptis solummodo rebus, apud ipsum convictum tempore captivationis suæ repertis, quæ ipsi judici manebunt.

QUALITER BONA per Sententiam occupata, de manibus judicis, & adversæ partis sint redimenda.

TITUL' LVI.

VBI autem convictus, & condemnatus ille manus judiciarias evaserit, captivariq; non poterit, & lata hujusmodi sententia contra eum legitimè exequuta fuerit: tunc bona & jura sua possessionaria filij vel fratres, ac successores ejus, ad quos spectare dinoscuntur, à manibus judicis & adversæ partis, communi æstimatione mediante, redimi poterunt, in termino per judicem illis ad id præfigendo: immò filijs, aut fratribus & successoribus non existentibus, etiam vicini & cõmetanei ejusmodi bonorum & jurium possessionariorum occupatorum (quià redemptibiles sunt, & modum virtutemq;

fiaira, ha vadnak, avagy attyafiaira, akar egyeb tőrveny ſerent valo őrőkkesire, tiſtan és fizetes nelkúl ſál: De attol el valva, az mit fogſaganak idejen nalla talalnak, mely az Bironak marad.

AZ SENTENTIA altal el foglalt joſagot, az Biro kezetől, és az Peres feltől, mint valhattyak meg.

LVI. TITUL'

HOLOT penig az meg Sententiazot ember Biro kezeben nem eſsik, és meg nem foghattyak, mind az altal az ſententiaval az mas fęl el jarvan, joſagat el foglallya: tehat joſagat az ő fiai, vagy attyafiai, akar maradeki és őrőkkesi, avagy kikre údővel ſalhatna az joſag, az Biro kezeből és az pereſſeből, kőz bőtſel meg valhattyak, de az nap alat, mellyet az Biro eleiben rendel: Sőt ha fiai, attyafiai, avagy valami őrőkkeſsi nem lennenek, męg az ſzomſiedok-is és hataroſſok, affele el foglalt joſagot és őrőkſeget hozzajok valhatnak, (mert azok valtſagra valok mint ſinten

ten az ſzalagos joſzagok) czak hogy az meg valtaſra valo hagyot napot, és orat, mellyet az Bironak embere, avagy valamely hiteles helynek bizonyos embere hagyot és rendelt az el foglalaſnak idejen, el ne mulaſſa. Mert az utan az joſag azon megh itilt Sententiaban marad, és mind addeg az Bironal, és peres felnel leſsen, mig az ſententiazot embernek, avagy az Kiralytol kegyelmet, avagy uy itiletet nyernek. Mert az őnőn ereyevel, és Kiraly kegyelme nelkúl, az meg ſententiazot ember, az ő joſagat, az emlitet bőtſęn, avagy valtſagon, viſſa nem veheti, meg ſem hadgyak valtani.

AZ KIRALY KEgyelme az meg ſententiazot embernek mit haſznallyon, és az megh itilt reſzekről.

LVII. TITUL'

HA penig az Fejedelem nevezeteſſen meg kegyelmez, az meg ſententiazot embernek: akkor az kegyelem adatik, nem az dijarol, és joſaganak harmad reſzeről, mely immar az Felpereſt

temq; jurium impignoratitiorum repręſentant) ad ſe redimere poterunt: dũmodo[a] terminum, per homínem judicis, ac teſtimonium loci credibilis, tempore executionis ipſius ſententiæ, ad redemptionem deputatũ non tranſcendant. Nam poſtea in rem judicatam bona illa tranſibunt, & apud judicem adverſamq; partem tamdiu manebunt, donec de gratia Regia, vel novo forſitan judicio convicto illi proviſum fuerit.[G] Virtute etenim propria, & abſq; gratia Regia ſententiatus ipſe & condemnatus, bona ſua etiam per redemptionem & prætactam æſtimationem, pro ſe recuperandi non habet poteſtatẽ.

[a] Par: 2. Tit. 26. 56. 59. 82. Par: 1. T. 16. et

[G] Adde: Ar... nec illi ad q... demptio ſpec... judicii ſpec... ſicut in jure ... pignorationis ... ſolet eadem bo... dimant. Vid... enim ... H. Alias hoc ... ſi eãa ſumul ... minata, exeq... mis demandet ... gratia mihere ... Actum ſuſpe ... condiscere. ut ... part. hujus 2 ... 70 membr. 3 ... bit.

QUID GRATIA PRINcipis, homini ſententiato facta, valeat, Et de partibus judiciarijs.

TITUL' LVII.

SI verò Princeps hujuſmodi ſententiato atque convicto gratiam fecerit ſpecialem: tunc ipſa gratia non de homagio, & tertia parte jurium poſſeſsionariorum ejuſdem convicti, in portionẽ utputa actoris vel adverſarij cedenti;

Par: 1. Tit. 15. 16. 20. 56.

denti: ſed capiti tantummodo, ut capitalem pœnam non ſubeat, ac duabus partibus ipſorum jurium poſſeſſionariorum, ad portionem videlicet judiciariam cedentibus, patrocinari ſuffragarique intelligitur. Immò etiam ſuper duabus partibus judiciarijs in cauſis, ac ſententijs coram Domino Palatino Regni hujus vertentibus, & emanandis, ipſa gratia locum non habet: ſed hujuſmodi duæ partes judiciariæ (antiqua Regni conſuetudine dictante) ad ſolum Palatinum, vel cui ipſe contulerit, pertinent. In facto tamen & cauſa notæ infidelitatis per quam etiam hæreditas & proprietas jurium poſſeſſionariorum hominis, in ipſa cauſa ſuccumbentis, & condemnati, perpetuò amitti ſolet: collatio perennalis bonorũ ejuſdem condemnati, ad Regiam majeſtatem ſolam, & juriſditionem ſacræ ſuæ coronæ ſpectat. Et nec actor, nec adverſarius ejus quicquam hæreditatis ex ipſis juribus poſſeſſionarijs, virtute ejuſcemodi latæ ſententiæ, pro ſe percipere poteſt. Secus eſt autẽ in ſententia notæ infidelitatis, ex ſecundaria repulſione, noſtra hac tempeſtate ferenda. Nam in ea, etiam adverſario tertia pars bonorum, & jurium poſſeſſionariorum condemnati hominis, ſimul cum hæreditate, & proprietate, vigore generalis decreti noſtri, perpetuò cedit atq; datur. Et ſciendum quòd hæc gratia Regia non amplius, quàm per anni integri unius revolutionem efficax

reſt illeti: hanem csak az ő fejenek, hogy azt el ne úſſek, meg ſabadulaſſara haſnal, és tovabba joſaganak ket reſzet, mely az tőrveny tevő Biraknak jutna, ſzabadittya és tarttya meg vele. Sőt az Nador Iſpan ſekin, męg joſaganak ket reſet-is ſem tarthattya megh az kegyelemmel: Mert ez illyen el itilt ket reſs (az Orſagnak reghi meg regzet ſzokaſa ſzerent) az Nador Iſpant illeti, avagy azt kit vele meg ajandekoz. Az ki penig hittlenſeg notajaban eſsik, annak joſzagaban ſemmi reſse ninczen az pereſnek, mert mindeneſtől fogva Kiraly ő Felſeget illeti, és ő adamanyara ſál. Kűlőmb azert az ollyan hittlenſegnek notaja, mely az maſod repulſiobol következik, ez moſtani ſokkaſunk ſerent. Mert annak joſaganak harmad reſze, minden hozza valo tulaydonſagaval őrőcke az Peres fele (az ket reſs penig Kiralynak őrők adomannyat illeti.) Ez penig nyilvan legyen, hogy Kiralynak ez kegyelme-is nem tovab,

vab, hanem czak eſtendeig tart. Mert ha az meg ſententiazot ember, azon egy eſtendő alat, az kiraly kegyelme mellet, az ő pőreſſet meg nem elegiti, avagy vele meg nem akar bekelleni: az eſtendő el telven, iſmet az előbbi ſententia leſsen az fejen, (melyben czak lelket kel funi) és tőb tőrveny follyaſt nem kel inditani. Ebből vagyon ez, hogy minden fele pőres, egy eſtendőnek forgaſſa alat, (az level ki kelleſetől fogva ſamlalvan) tartozik aval, hogy az ő ſententia levele tartaſa ſzerent, vagy Kiraly embere, vagy Nador Iſpan, avagy egyeb hiteles helynek emberi altal, exequaltaſſon avagy igazat teteſſen. Mert ha egyebet czelekeſsik, és eſtendeig az ſententiat veghez nem viſi, az Alpereſt, annak az ſententia levelnek erejevel ſem ſemelyeben, ſem ſemminemű marhajaban, meg nem banthattya, ſem haborgathattya, avagy megh ſem tartoſtathattya az Felperes: De ha akarja, az ſententia terhenek meg fizeteſere, haladek nelkűl valo, meg magyarazot hivatallal, rea hivattathattya, kire minden ok vetetlen, azon egy terminuſſon tőrvennek kel ſolgaltatni.

Eszt ſem kell el feleitenűnk, Hogy ha valamely Alperes, kit feyen maraſtottak,) az fellyűl meg mondot mod ſerent) fogſag efficax manebit. Aliter enim, ſi convictus infra ipſius anni ſpacium, penes Principis gratiam, actori vel adverſario ſatisfacere, & cum eo concordare recuſaverit: mox tranſacta eadem annuali revolutione, priſtino oneri, gravaminiq; ſententiæ præmiſſe ſubjacebit, & ſententiabitur: è converſo, nullo ampliori proceſſu juridico obſervato. Hinc eſt, quòd etiã actor, vel actrix, literas ſuas ſententionales infra integri unius anni (à die emanationis earundem computandi) revolutionem, per regium aut Palatinalem, & alicujus loci teſtimonialis homines, executioni demandari facere tenetur. Nam aliter, poſt ipſum anniverſariũ convictum, & condemnatum, virtute illarum literarum ſententionalium in perſona, vel rebus ac bonis ſuis turbare, ſpoliare, vel detinere actor ipſe non poteſt, ſed ſi voluerit ad onus ſententiæ deponendum contra ſe peremptorie, & cum inſinuatione evocari, facere valebit ex parte cujus indilatè, & ipſo quidem unico termino judicium adminiſtrandum erit.

HOC quoq; non prætermittendum eſt, quòd ſi quiſpiam in ſententia capitali convictus, manus

judiciarias (modo præmisso) per captivitatem inciderit: tunc illi gratia Regia, ipsa captivitate facta etiam ad caput suum salvandũ, contra actorem non suffragatur. Quoniam Princeps convicto & sententiato homini, gratiam aliter facere non potest, nisi ut convict⁹ cum adversario suo concordet. Adversarius autem latam pro se sententiam, per illius detentionẽ, jam executioni demandatam habet: ad concordiam verò invitus compelli non potest neq; debet. Igitur gratia Principis contra eum non valet: sed tota salus detenti illius in manibus adversarij sui pendet. Hinc est, quòd detentus ipse cuncta bona ac jura sua possessionaria, etiam in præjudicium filiorum ac fratrum suorum, in redemtionem capitis sui perpetuò alienare potest: prout in prima parte latius declaratum est.

ō amittit bo delicto, ut est 1 Tit. 16 et 2a Tit. 55 præjudicium filio Cum bona a mare ō possit. Capitali sentia

QUANDO ET QUOmodo poterit detineri, in sententia capitali convictus:

TITULUS LVIII.

Item,

sag altal, az Biro kezeben esik: tehat az Kiralynak kegyelme, mellyet neki fogsagaban àd, feje mentsegere, az Felperes ellen megh nem ál, és nem használ. Mert az Kiraly kűlőmben meg nem kegyelmezhet, az meg sententiazot embernek, hanem hogy az ő pőresevel meg bekelyek. Mivel hogy penig immaron az pőres meg fogtatta, ketelen vele, hogy az ki mondot sententiat exequaltassa, és abban el jaryon: az bekessegre és alkuvasra penig sabad akarattya ellen, az peresť, nem kensérithetni, sőt rea se erőltessek. Ezokaert ő ellene az Kiraly kegyelme meg nem alhat, nem-is hasnal: hanem minden sabadulassa, czak az Felperes kezeben vagyon. Innet vagyon ez, hog effele fogoly, illyen bűksegkort, minden jossagat és őrőksegit, męg fiainak és attyafiainak ellen-is, el adhattya, és őrőkke el kőtheti, feje valtsagaban: az mint ezen Decretumnak első reszeben-is erről szollottunk.

MIKOR ES MINT fogtathattyak megh azt kit fejen marasstottak:

LVIII. TITUL.

TOvab-

TOVABBA, Az pőreſſek kőzzűl, ſenki az mas Felpereſt, az ki mondot ſententianak erejevel, azert hogy az tőrvenyre el nem jőt, jelen-is nem volt, az ſententia levelnek ki adaſſa, peczetleſſe, és az Felpőreſnek kezeben adaſſa előt, ſzemelyeben, meg nem tartoßtathattya avagy fogtathattya: Sőt meddiglen az levelek az Biro kezenel leßnek, az Alperes, mind az Birot, az ſententia levelnek ki adaſarol, mind penig az Captalant, avagy Conventet, az igaz tetel mellől, mindenkor el tilthattya. Mihelt azert illyen tilalmat teßen az Biro előt, ottan effele ſententianak terhet le kel tenni, és az Felpereſnek kereſetire tartozik meg felelni. De mikor az Biro, az ket fęlnek feleletiből, és az kőrnyűl allo dolgoknak, forgataſabol, tőrveny follyaſa ßerent, itil valakit fejere, tőrvenyet-is ki mondgya: menteſt és minden tovab valo haladek nelkűl, az meg győzetet Alpereſt (ha ßemelye ßerent jelen leßen) minden ſententia levelnek ki adaſſa nelkűl, az Felpereſnek, avagy Procatoranak, kivanſagara, Biraja altal megh fogtathattya, és (az fellyűl meg mondot rend ßerent) tartoztathattya, és meg-is bűntettetheti: Az Nemeſſegnek ßabadſaga, ő nekie ſemmit nem haßnalvan.

MI

ITEM, nemo litigantium adverſam partem, vigore ſententiæ capitalis, per non venientiá & non comparitionem alterius partis latæ, & promulgatæ, ante literarum ſententionalium emanationem Sigillationemq; , & manibus actoris aſsignationem, in perſona ſua detineri facere poteſt: ſed quamdiu literæ ipſæ apud manus judicis fuerint, convictus ille tam judicẽ ab extradatione, quàm etiam Capitulum vel Conventum, cui ſonabunt, ab executione earundem ſemper inhibendi habet facultatem. Verùmtamen, facta inhibitione apud judicem, ſtatim onus hujuſmodi ſententiæ deponere, & ad quæſita actoris reſpondere tenetur. In facto autem capitalis ſententententiæ per reſponſiones, & ex allegationibus partium, atq; proceſſu juridico, per judicem pronunciatæ mox & in continenti reus, ac convictus, (ſi perſonaliter adfuerit) abſq; quibuslibet literis ſententionalibus, ad requiſitionem actoris vel procuratoris ſui per judicem ſuum captivari, & (ordine prænarrato) conſervari ac puniri poterit: libertate nobilitatis non obſtante. *Per non venit.*

AAa 3 QUID

QUID SIT, ET QUANDO admittatur rationabilis excusatio, in literis judicialibus inseri consueta.

TITUL' LIX.

ITEM, in literis judicialibus, quas communiter Birsagiales vocant, clausula ista (si se rationabiliter non poterit excusare) semper apponi inseriq; solet: & literæ quoq; sententionales: quæ ex hujusmodi literis judicialibus tandem conscribuntur, propè finem octavarum & brevium judiciorũ extra dari, & manibus adversariorum assignari consueverunt: Nè rationabili excusatione se offerente, litigantium quispiam præcipitanter, & de plano bonis suis destitui, vel capite puniri videatur. Par:2. T.30. Unde rationabilis excusatio est, admittendaq; censetur, Quando actore vel in causam attracto, aut ejusdem procuratore, de domo sua ad octavas, aut brevia judicia se movente, pariter & venire satagente, ægritudinem validam, post discessum suum idem incurrerit, aut aquarum vehemens inundatio ipsum retinuerit, vel equo suo infirmante, & propter inopiam equum alium emere conducereve non

MI LEGYEN ES MIkoron engettessek meg, az melto maga mentseg, kit az Birak itiletirõl kõlt levelekben, ßoktak irni.

LIX. TITUL'

TOVABBA, Az Birak itiletirõl kõlt levelekben, mellyeket kõzönsegessen Birsag levelnek hinak, ez Cikkelt (ha ugy mond magat bizonyos okokkal meg nem mentheti) mindenkor bele ßoktak irni: Es effele sententia leveleket-is, mellyeket az Biraknak tõrvenyebõl irnak meg, az terminussoknak avagy rõvid tõrvenyeknek vege fele azert ßoktak ki adni az peressecknek: Hogy ha valamely põres maga mentsegere bizonyos melto okat adhattya, annak maga gondolatlanul, hirtelensegel és mod nelkúl, jobagat el ne foglallyak, avagy feje el ne essek. Annak okaert az bizonyos okokbol valo maga mentes ez, és ennek vagyon az tõrvenyben is helye: mikoron az Felperes, avagy az Alperes, avagy az õ Procatora, hazatol az Octavara, avagy rõvid tõrvenyre indulvan, el akarna jõni, és el indulvan, felette meg betegúlne, avagy az viznek ki aradassa miat, nem mehetne elõb; akar lova meg betegúlven, és fogyatkozot allapattya miat mast

mast nem vehetne, nem-is fogadhatna, és azert kezdene el maradni: Avagy ha põresi altal, avagy tolvayok altal tartoßtatvan, meg foßtatik, sebhetik, avagy ugyan meg õletetik: Illyen dolgok akar ehez hasonlok, ha az meneßt el halaßtattyak és el mulatattyak-is, hogy akorra az údõre oda nem mehet, mikor az sententia leveleket ki osztyak: annak melto mentsege lehet, és az tõrvennek terhetõl meg-is menekedik. Czak hogy az illyen maga mentseget meg bizonzithasson, és czalardul ne kõltete legyen. Mert egyebkent, hanem ha az sententianak terhet le tõtte volna, (az meg mondot modßerent) executiora megyen az dolog, és az Felperes az tõrvenyben el jar: és az meg gyõzetet Alperes (az elõbbi mondaskent) az õ Nemes ßabadsaga ellene nem alvan, fejevel-is fizet.

non valente, gressum suum retardaverit: aut si per adversarios suos vel latrones interceptus, spoliatus, vulneratusq; aut necatus fuerit: & his, vel similibus casibus præpedientibus & occurrentibus ad terminum distributionis literarum judicialium, aut sententionalium, in præsentiam sui judicis pertingere venireq; nequierit: meritò talis excusatur, & ab onere judiciorum sententiarumq; exoneratur. Dũmmodo excusatio ipsa probabili documento fulciatur, & non dolosè, neq; fictè vel fraudulenter inducta fuisse videatur. Aliter enim, nisi onus judiciorum & sententiarum depositum persolutumq; fuerit, executio (modo præhabito) subsequetur: & convictus, libertate (ut prætactum est) nobilitatis non obstante, etiam capite punitur.

MIKEPPEN KEL AZ fiak és az leanyok, ès az attyafiak reßeit, az sententiaban valo el jaraskort, kúlõn ßakaßtani?

LX. TITUL'

ANNAK felette ezt-is eßünkben kel vennünk, hogy az ki mondot sententia-

QUOMODO PORtiones filiorum ac filiarum, & fratrum, tempore executionis sententiæ excidi debeant?

TITUL' LX.

ADVERtendum præterea est, quod tempore executionis Par: 2. T. 50

nis latæ cujuslibet ſententiæ, ante omnia portiones filiorum & filiarum cujuſpiam convicti hominis, ſi qui ante ſententiam ipſam in rerum natura ſunt generati & propagati: Fratrum etiam generationalium, & aliorum quorumcunque, qui cum eodem convicto jura poſſeſsionaria habent indiviſa, ſequeſtrandæ ſunt & excludendæ: atq; portio ſolummodo ad perſonam ipſius convicti cedens, inter judicem,& adverſam partẽ(modo prędeclarato) erit dividenda. De rebus ſiquidem mobilibus, tam filij & filiæ quám etiam uxor talis convicti, portiones ſuas, pro hominem judicis, ad executionem ipſam deputatum, rehabere debent. Filius namq; pro delictis & exceſsibus patris, & è converſo, pater pro demeritis filij nec in perſona, nec juribus poſſeſsionariis,vel alijs rebus condemnari ſolet. De juribus tamen poſſeſsionarijs filiæ non aliter, niſi jura eadem poſſeſsionaria ſexum quoq; fœmineum, manifeſtè & reali dominio fœminarum demonſtrante, concernant, portiones poſſeſsionarias habere poſſunt. Uxor verò ſua, Dotem ac res Paraffernales ſuas, tàm à filijs ſuis, quam etiam ab eo, qui

tentiaban valo el jaraskort, mindeneknek elõtte, az meg győzetet embernek fiai és leanyi, ha kik az ſententia elõt lõttek volna ez vilagra, reßeit kúlõn kel venni és kúlõn regzeni: azonkeppen az nemzetſegh ßerent valo attyafiak reßeit, es egyebeket, kiknek azon megh győzetet fęlel oßtotlan joſzagok vagyon, kúlõn kel fel ßamlalni: és csak azt az reßt,az mely az Alpereſnek ßemelyere jut, kelletik az Biro, és az peres kõzõt (az fellyúl megh irt mod ßerent) megh oßtani. Miert hogy az ingo marhabol, mind az fiaknak,leanyoknak,mind penig az meg győzetet fęlnek feleſegenek az õ reßeit, az Biro embere kit az igaz tetelre el kúldenek, tartozik meg adnia. Mert az fiat az attya vetkeert, és vißontag, az attya az fia erdemeert ſem ßemelyeben ſem joßagaban, avagy egyeb marhajaban, nem illik meg karoſitani és meg bũntetni. Az joßagbol penig az leanyok kúlõmben reßt nem vehetnek, hanem ha az joßagban, az leanyoknak nyilvan valo Uraſagok azzal hogy birjak, meg mutattya, hogy az leany agnakis nyilvan valo reßek vagyon benne. Az feleſege penig az õ jegyruhajat, és ajandekat, mind az õ fiaitul, ſ mind attol, az ki az õ Ura

õ Ura joßagat birja, az Ura holta utan meg veheti: az mikeppen ez Decretumnak elſõ reßeben-is, ahol az jegy ruha dolganak megh fizeteſerõl ßollank, nyilvan megjelentettúk.

AZ PÕR KÕZBEN meg holt attyaknak és attyafiaknak joßaga bõczúleſerõl.

LXI. TITUL.

TOVABBA, Ha valamely Nemes embert valaki, joſzaganak el foglalaſaert, avagy egyeb dologert, mely az nagyob hatalom dolgat illeti, (melyert akar kit fõre, avagy fõ valtſagra itilnek) Kiraly Udvaraban evocàl, avagy rea hij, és az põrnek vege ßakkadaſnak elõtte, azomban ez vilagbol ki mulik: akkor az meg holt Nemes embernek fia avagy attyafia, ugy mint, az kire az joßag ßál, és ßúkſegeskepen az põr-is ßokot ßallani, az Orßag ßokaſſa ßerent, egyeb terhen nem marad, hanem az attya avagy attyafia joßaga bõczũen ſzokot el maradnia: és annak felette az gonoßul el foglalt joßagnak meg adaſſan: és az

qui portiones mariti ſui poſsidebit, marito ipſo decedente, pro ſe rehabere valebit: prout in prima quoq; parte,ubi de Dotalitiorũ ſolutionibus tractatum eſt notabile poſitum habes.

DE ÆSTIMATIONE jurium Paternorum, vel fraternorum, litis intermedio decedentium.

TITULUS LXI.

ITEM, ſi quis nobilium, per quempiam in curiam Regiam, occaſione occupationis jurium poſſeſsionariorum, vel aliorum negotiorum factum majoris potentiæ (de quo capitalis ſententia vel emenda capitis evenire ſolet) tangentium, evocatus fuerit, & ante deciſionem ipſius cauſæ, ab hac luce deceſſerit: tunc filius aut frater illius defuncti, ad quem jura ſua poſſeſsionaria devolventur, & ex conſequenti, cauſa ipſa de Regni conſuetudine condeſcendet, non in alio onere & gravamine, quàm in æſtimatione duntaxat jurium paternorum vel fraternorum convinci: & pręterea jura poſſeſsionaria, malè occupata, actori per judicem reſtitui: dam-

na etiam illata (ſi quantitas eorum in literis evocatorijs ſpecificata, & ſententia per non venientiam lata fuerit) ſimpliciter & ante omnia actori refundi, & tandem reſidua jura poſſeſsionaria ipſius defuncti, inter judicem & actorem dividi ſolent. Si tamen per reſponſiones partium ſententia pronunciata fuerit: tunc damna ipſa, juramento mediante, recuperari debebunt.

az kár tetelnek meg fizeteſſen (ha az kárt mennyi lőt legyen, à hivatal levelben meg jelentettek volt, és az ſententiat, az Alperes nem jőtte miat, adgyak ki) mellyet igyeneſſen mindenek előtte az pereſnek, meg ßoktak fizetni: és az utan az meg holt embernek maradek joßagat, az Biro és Felperes kőztők megh oßtyak. Ha penig az ſententiat, az kęt fęl feleleti utan mondottak ki: tehat az Felperes, hitivel vegye meg az kárt.

QUALITER FILII, ante & poſt ſententiationem, Patris, in bonis paternis ſuccedant.

TITULUS LXII.

HOC quoq; non prætermittendum eſt, quòd filij poſt latam & executam contra patrem ſententiam progeniti, qui tunc in utero materno nondum fuêre generati, de bonis & juribus paternis, per ipſam ſententiam ad manus judiciarias, vel adverſæ partis, aut eorum medio, aliorum quorumcunq; deventis & ſtatutis, nullam pro ſe portionem habere poſſunt, neque de eiſdem ſunt conſulendi: filij tamen, ante latam ſententiam nati & propagati, tam portio-

AZ FIAK AZ ATtyok ſententiazaſſa előtte, és utanna kik ßúlletettek, mikeppen juthatnak az attyok joßagahoz.

LXII. TITUL.

EZT ſe feleitſük el, hogy az mely fiak ez vilagra ßületetnek, minek utanna az attyokat fejen maraßtottak, és annak modgya ßerent joßagat el-is foglaltak: mellyek męg az annyok meheben ſem voltak akkorban, azok az attyok joßagaban, mely avagy az Biro kezenel, avagy az peres kezenel, avagy ezek altal mas idegen kezenel vagyon, ſemmi reßt nem vehetnek, ſemmi kőzők ſintſen hozza: De az ollyan fiak, kik az attyok ſententiazaſanak előtte lőttek és nemzetettek, mind az

őnnőn ſajat reßeket, ś mind az attyok joßagat, mely reß ßerint az Biro kezenel, egy reßent az Pőres kezenel vagyon, ha meg akarjak valtani, mindękor meg valthattyak. Innet azert ezt tanullyuk meg, hogy az fiak harom rendbelieknek mondatnak, ugy mint, nemellyek fogantatot fiak, nemellyek ßületet fiak, nemellyek penig kik attyok halala utan lőttek. Fogantatot fiaknak mondatnak azok, kik męg ez vilagra nem ßületettek, kiknek termeßetek az, hogy az ő fogantataſoknak idejetől fogvan, mellyet az ő ßületéſſek meg mutat, egyenlő igaſſagok vagyon az ßületet és ęlo fiakkal. Attyok halalok utan valok penig azok, kik az attyok el temeteſenek utanna, tőrveny ßerint valo igaz agybol ßületetnek. Es mondom nevezeteſſen, hogy igaz tőrveny ßerint valo agybol legyenek: Mert ha az ßűles az firfiunak el temeteſe utan, tiz hol nappal leßen: tehat azt az pokas gyermeket, meltan és igazan nem mondhattyak, hogy am-annak temeteſe utan lőt az vilagra. Mert nem az meg holt ferfiunak igaz agyabol és magvabol, ſőt inkab az aßßonyi-allatnak paraznaſagabol mondatnek hogy ez vilagra lőtt. Summaja ez, hogy mind az fogantatot fiak mind penig az kik már ez vilagban vadnak, és az attyok halala utan kik leßnek, (igaz agybol azert) az atyai joßagban, egyenlő-keppen reßeſűlnek és ßálnak.

portionibus eorum proprijs, quàm etiam paternis, ſi à manibus judicis & adverſæ partis portiones paternas redimere voluerint, potiri ſolent, poſſuntq; ſemper. Ubi ſciendum, quòd filiorum alij concepti, alij nati, alij verò poſthumi vocantur. Concepti dicuntur, nondum tamen nati, quorum natura eſt, quòd à tempore conceptionis, quã partus ejus indicabit, æqualia jura habent cum natis & extantibus filijs. Poſthũmi autem ſunt, qui poſt humationem ſeu ſepulturam patris legitimè naſcuntur. Et dico notanter, legitimè: quia ſi partus facta humatione viri poſt decem menſes fieret tunc infans ille rectè, deq; jure Poſthumus non diceretur. Non enim ex thoro ſemineq; mariti defuncti, ſed potius ex fornicatione mulieris præſumeretur in lucem prodijſſe: Et hi omnes, tam concepti quàm etiam nati & poſthumi, legitimè tamẽ (ut præmiſi) generati, in juribus paternis æqualiter ſemper ſuccedunt.

UTrum

UTRUM FILIUS, post Patris sententiationem natus, possit redimere paterna bona?

AZ ATTYA MEG Sententiaztatasanak utanna lőt fiu, az attyai jofagot meg valthattyae avagy nem?

TITULUS LXIII.

LXIII. TITUL'

SEd hic quæritur, utrum filius post sententiationem patris natus, qui nullam portionem de juribus paternis (sicuti præmissum est) habere permittitur, bona & jura paterna, vigore latæ sententiæ occupata, de manibus judicis ac adversæ partis, vel aliorum quorumcunq; communem per æstimationem eorundem bonorum ad se redimere possit? Dicendum quòd sic, quia sanguinis & parentelæ propagatio, vim adhuc & virtutem vicinitatis ac cõmetaneitatis talium bonorum, & jurium possessionariorum habet atque repręsentat. Si igitur vicinis & cõmetaneis bonorum ipsorum, per sententiam occupatorum redemptio (prout prætactum est) de jure permittitur: ergo & filio, post sententiam nato, redemptio ipsa legitimè conceditur.

DE it azt kerdik: Hogy ha az attya sententiazasanak utanna fűletet fiu, kinek az attyai jofagbol (mint felyúl-is meg mondok) semi resze nem lehet, az attyai joszagot, mellyet à sententianak erejevel el foglaltak, az Biro kezeből, és az perősseből, avagy penig egyebekeből, az jofagnak kőz bőczűe altal, meg valthattyae, avagy nem? Kire ezt felellyúk, hogy meg valthattya. Mert az vęrnek, és az attyai nemzesnek, annyi ereje és tulaydonsaga vagyon, hogy effele joszagban, męg az Sententia utan lőt fiatis, mint egy somsedda és hatarossa teszi. Ha ezokaert az sententia altal el foglalt jofagnak meg valtasat, az tőrveny az szomszedoknak és hatarosoknak meg engedi; Tehat az fiu-is, ki az sententia utan fűlettetik, az attya jofagat, annak tőrvenye szerent, szabadon hozza valthattya.

QUID

MEDGYENEK HA az Atya az fiaval, avagy minden attyafiaival eggyút, meg sententiaztatik.

QUID SI PATER cum filio, vel omnes fratres simul sententiabuntur.

LXIIII. TITUL'

TITULUS LXIIII.

HA, ugy mond, az attyat az fiaval, avagy minden attyafiaival egyetemben megh sententiazak, ugy hogy mindeniket fejere itiltek legyen, az jofagot mint kel meg valtani? ERRE ez az felelet, hogy az Fejedelem, az kinek az ő kegyelmeből meg engedi, az valthattya hozza: mert effele sententiazot emberek jofaganak tulaydonsaga, és őrőkkes volta az Fejedelmet illeti, mihelt az meg sententiazot szemelyeknek magvok szakad. AZON ertelemben legyünk, affele eggyes, és rideg szemely felől-is, kinek sem fia, sem leanya, sem attyafia ninczen, mely tőrveny szerent annak jofagat hozza valthatna. Holot vigyazni kel: Hogy ha az szomszedok vagy hatarosok hozzajok valtottak, effele sententiaval el foglalt jofagot, tehat az sententia utan fűletet fiak, avagy az attya az fiaval, avagy minden attyafiaival, avagy czak az eggyes rideg szemely sententiazva leven, ha az Kiraly nekik meg kegyelmezend, az szomszedok és hatarosok kezekből, czak azon első tőrvenyen, kőz bőtsel

QUID, si Pater cum filio, vel etiam omnes fratres simul sententiabuntur, nemoq; illorum fuerit ab onere & gravamine latæ ipsius sententiæ pręservatus, faciendum erit? RESPONDE, Quòd per gratiam Principis, in quem proprietas & hæreditas hujusmodi bonorum occupatorum, sententiatis ipsis deficientibus tendit atq; respicit, redemptio eorum fieri poterit & debebit. Item de unica quoq; & singulari persona, quæ nec filios nec fratres habet, ad quos, aut quibus redemptio ejuscemodi bonorum de jure spectaret & competeret, idem est sentiendum. Ubi advertendum, Quòd si vicini & cõmetanei talium bonorum & jurium possessionariorum occupatorum, ea ad se redemerint, filij, post sententiam nati, aut Pater cum filio, sive fratres simul sententiati, vel singularis ipsa persona Regia gratia suffragante, de manibus eorundem vicinorum, & cõmetaneorum illa pro se rehabere poterunt: & brevi quidem proces- *Part. 1. Tit. 10. 64.*

su, unico utputa termino juridico, admonitione duntaxat legitima super ea re prehabita. Et hoc de vicinis, ac cõmetaneis intelligendũ est semper in casu, quo sententiatus quispiam omnibus hæredibus ac fratribus condivisionalibus, vel alijs legitimis successoribus (ad quos devolutio bonorum suorum spectaret) omnino destitutus fuerit. Nam illis existentibus magis ad eos, (si volunt) quam ad vicinos, redemptio ipsa pertinebit.

UTRUM PER SENTENtiam, in Curia Regia latam, etiam bona in Sclavonia vel Transylvania habita, amittantur: Et è converso.

TITULUS LXV.

QUæritur ulterius, si quis nobiliũ, tam in hoc Hungariæ quàm etiam Sclavoniæ Regno vel partibus Transsylvanis, bona & jura possessionaria habens in octavis, aut cæteris judicijs, in Hungaria aut Sclavonia, vel Transsylvania celebrandis, in facto majoris potentiæ, ex eo quoq; in capitali aut emendæ capitis sententia fuerit convictus: Utrum universa

sel ők̃et meg kinalvan, vissza vehetik: Az somsedok penig, és az tőb hataroſők, czak azoknak az megh ſententiazot ſzemelyeknek jossagokat valhattyak hozzajok, kiknek tellyesseggel őrökkesi avagy egy oſzlaſſon valo attyafiai, avagy egyeb tőrveny ſerent valo maradeki ugyan nem volnanak, kikre az jossagnak kellene ſallani. Mert ha őrőckesi vadnak, ők̃et illeti inkab, az meg valtas (ha akarjak) hogy nem mint az somsedokat.

KIRALY UDVAraban ki adatot Sententia altal, Totht Orsagban, akar Erdelyben valo jossagat, az meg Sententiazot semely, egyszersmind el vesztie avagy nem?

LXV. TITUL'

TOvabba, meg-is kerdik: Ha valamely Nemes embert, kinek mind itt Magyar Orsagban, mind penig Thot Orsagban, avagy Erdelyben-is, jossaga vagyon: az Magyar Orsagi, avagy Toth Orsagi, avagy penig Erdelyi Octavã, avagy egyeb fele tőrvennyen, az nagyob hatalomnak dolgaban, vagy fejen, avagy feje valtsagan marasztyak: Hogy ha minden

minden joſzagat, és őrőkkit, mind az ket Orſagban, és Erdelyben ki volna, egyſzerſ mind ſegy uttal el veſztie: avagy czak azt az joſsagot veſztie el, mely abban az orſzagban vagyon, az hol az ſententiat ki mongyak? Melyre azt mondgyuk: Hogy jol lehet nemely tőrveny tudoknak velekedeſekhez kepeſt, kőzőnſegeſſen mindenũt, és akar mely Orſagban-is, avagy hozza tartozando helyeken legyen joſsaga-is, ha csak egy helyen ſententiazzak meg is mind el veſzti: De ezt az velekedeſt nem kel meg tartani. Mert minden Bironak csak az ő Biroſaga hataraban vagyon hatalma és meltoſaga. Moſt penig ez nyilvan vagyon, Hogy az Dalmatiai, Horvat Orſzagi, és Toth Orſagi Bannak avagy az Erdelyi Vaydanak nintſen arra hatalma és ereje, hogy az Magyar Orſzagban valo Varmegyekben Biro leheſſen, hanem csak az ő tiſti alat valo helyeket itilheti meg: Es viſontag. Miert hogy Kiraly udvaraban, valo tőb rendelt Birak-is, magokat mas Biroſagaban nem elegyithetik. Mert igy ſemmi kűlőmbſeg nem lene az Orſagunknak, és aval egyetemben az tőrvennekis: mely kűlőn és mas időben, és kűlőmb modon, ſokot egy orſagban ki ſzolgaltatni, hogy nem mint más Orſzagban. Es ennek okaert ſzoktak ez Cikkelt-is, az Birak ſententia leveleben be ir-

versa bona, & jura ſua poſſeſſionaria in utroq; Regno & Tranſſylvanis partibus ſita, atq; habita, ſimul & ſemel amittat: vel ſolummodo illa, qui in ipſo Regno, ubi ſententia profertur, adjacent, amiſiſſe intelligitur? Dicendum eſt, quod licet opinione quorundam juriſtarum generaliter ubilibet & in quibuſcunq; Regni vel partibus adjacentia, uno ſaltem in loco ſententiatus, amiſiſſe dicatur: hæc tamen opinio tenenda non eſt. Quoniam authoritas cujuslibet judicis ſolummodo ad loca, juriſditioni ſuæ ſubjecta, ſe extendit. Modo certũ eſt, Quod Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ & Sclavoniæ Banus, vel Vayvoda Tranſſylvanus, non habet juriſditionem judicandi in comitatibus, Regno Hungariæ incorporatis: ſed tantum officiolatui ſuo ſubjectis: Et è converſo. Nec cęteri judices ordinarij curię Regiæ, ſeſe in juriſditionem aliorum, judicum ingenere vel immittere poſſunt. Aliter enim nulla eſſet diſtinctio Regnorum, pariter & judiciorum: quæ ſeorſim & diverſo tempore, (diverſoq;, modo ſemper celebrari conſueverunt. Et propterea in literis quoq; ſententionalibus ipſorum judicum clauſula iſta (Intra ambitum hujus

Regni

Regni Hungariæ, vel hujus Regni Sclavoniæ, aut harum partium Tranſſylvanarum) ſemper apponi ſolet. Verùmtamen in facto & cauſa notæ infidelitatis, per unicam ſolummodo ſententiam, vel etiam Donationem Regiam (dùmmodo Donatio legitimè facta fuerit) univerſa bona & cuncta jura poſſeſsionaria ubilibet & in quibuſcunq; Regnis ac partibus, ſacræ coronæ Regni ſubjectis, ſita & habita, de facto amittuntur. Quia juriſditio ejuſdem coronæ, contra quam infidelitatis ipſa nota committitur, ad quævis Regna, & partes ſibi ſubjectas, æquè extendit. Nihilòminus executio, & bonorum illorum occupatio, per eum ſolum judicem, coram quo ſententia hujuſmodi notæ infidelitatis lata fuerit, ubilibet fieri non poterit: ſed occupationem bonorum, extra juriſditionem ſuam habitorum, ad judicem, cujus juriſditioni ſubſunt, ipſe judex cauſæ, per literas ſuas remittere debet.

nia (hogy, ugymond, ez Magyar Orſzagnak környekeben, avagy ez Toth Orſzagnak, avagy ez Erdelynek tartomanyaban) De azert az hitetlenſegnek dolgaban, czak egy ſententia altal is, avagy Kiraly adomanya altal (czak hogy az Donatio tőrveny ſerent lőtt legyen) az meg ſententiazot ſemely minden joſagat és őrőkſegit, mindenút, és akar mely Orſzagokban is, és az Magyari Coronahoz valo tartomanyokban legyen, egyberſmind el veſti. Mert az Coronanak birodalma, mely ellen az hitlenſeg eſsik, minden Orſzagokra és hozza tartozo reſzeire, egyenlőkeppen ki terjed. Mind azon altal az igaz tetel, és affele joknak el foglalaſa, czak azon egy Biro erejevel, az ki előt affele hittlenſegről valo ſententia ki kel, nem lehet: Hanem affele joſagnak el foglalaſat, ki az ő birodalma kűvűl volna, annak az Bironak eleiben tartozik levele altal boczatani, és arra bizni, az kinek biroſaga alat vagyon az joſag, mellyet el kel foglalni.

DE SENTENTIA, per notam infidelitatis pronuncianda.

TITULUS LXVI. ITEM,

AZ HITETLENſegről valo Sententianak ki mondaſſarol.

LXVI. TITUL' AZ

AZ HITlenſegről valo Sententiaval-is ſzinten azon modon és rendel kel el jarni, mint az főben jaro ſententiaval. De azert az hittlenſegnek notaja, az főben jaro ſententiatol mit kűlőmbezzen, az Decretumnak első reſzeben, àhol az Kiraly adomanyarol közenſegeſſen ſzollottunk, meg talalod. Az hitlenſegnek ſententiajanak penig harom ága vagyon. De azoknak rendeit ide ala az Repulſionak rendiben, akarom meg magyarazni.

AZ KISSEB HATALomnak dolgarol, és minemű ſententia mondaſſek felőle.

LXVII. TITUL'

TOVABBA ezt-is tanullyuk meg, Hogy nemely ſententiat, czak tiſztanak mondhatunk, az az, mikor az embert ſem fejen nem maraſztyak, ſem penig feje valtſagara nem megyen dolga, hanem feje valtſaganak czak felere, az az, ſaz forint birſagra megyen. Es effele ſententia az LASZLO Kiraly közenſeges Decretuma ſzerent, mind az Pap Urakra, Zaſlos Urakra, és egyeb Nagſagoſſokra, mind penig

ITEm in facto quoq; & ſententia notæ infidelitatis eo præciſè modo & ordine, quo in capitali ſententia procedendum eſt. Qualiter tamen nota infidelitatis ab ipſa capitali ſententia differat, in prima parte, ubi de Donationibus Regijs in generali tractatum eſt, reperies. Tribus autem modis ſolet decerni & pronunciari nota infidelitatis. Sed horum ſeriem infra in [a] repulſionis ordine ſtatui declarandam. [a] *Par: 2 Tit. 73. 74. 75. & 76.*

DE ACTIBUS POtentiarijs minoribus, & ſententijs ſuper ea re ferendis.

TITUL' LXVII.

SCiendum ulterius, Quôd ſententiarum aliæ ſunt ſimplices, quæ nec ad pœnam nec emendam capitis tendunt, ſed medietatem duntaxat emendæ capitis, hoc eſt centum florenos repreſentant. Et hujuſmodi ſententiæ, juxta contenta generalis conſtitutionis & decreti moderni domini noſtri VLADISLAI Regis, tàm ad Dominos Prælatos & Barones, alioſq; Magnates, quàm etiam Nobiles

biles æqualiter referuntur: & non ad plures quàm centum (ut prætactum eſt) florenos pro actibus potentiarijs ſe extendunt. Damna inſuper, in actione & acquiſitione actoris vel actricis declarata, compenſant & refundunt. Et horum centum florenorum directa medietas judicit: altera verò pars actori vel actrici remanebit. Vigore autem ejuſcemodi ſententiarum nemo nobilium (dempto quodam caſu ſubnotando) in perſona ſua detineri poterit. Sed de onere dictorum centum florenorum, & refuſione damnorum, de bonis & rebus mobilibus convicti, ſi reperiri poterunt: aliter autem de juribus ejuſdem poſſeſſionarijs actori vel actrici per judicem ſatisfactio impendi debet. Et ſub hac ſpecie ſententiarũ compræhenduntur generaliter, noſtra in hac tempeſtate univerſi actus potentiarij, præter caſus prædeclaratos, ex quibus majores ſententias capitales, utputa, & emendam capitis tangentes, generari ſubſequiq; prænotavi. Et propterea minores actus potentiarij, & minores ſententiæ ſolent appellari. Licet ante generale Decretũ invictiſsimi Principis quondam Domini MATHIÆ Regis, in anno ſalutis quadringenteſimo octo-

nig Nemeſſekre, egyenlőkepen ſolgal: nem-is megyen az hatalom dolgaert tőbre, hanem czak zaſs forintra, mint fellyúl is meg mondok. Annak felette az Felperesnek az kart-is meg kel fizetni, mellyet az ő kerestiben megjelentven, hozza felel. Mely zaſs forintnak haſonfele az Biroe: az fele penig az pereſſe ſokot lenni. Effele ſententiaknak ereivel, kedig egy Nemeſt ſem tartoztathatnak meg ſemelyeben (egy dologtol meg valvan, kiről tovabbad ſo leſsen.) De az fellyúl meg mondot zaſs forintnak terheről, és az kárnak meg fizeteſről, az meg nyert Alperesnek ingo marhajabol, ha marhajat talallyak: ezen kúvúl penig joſsagabol is, tartozik az Biro az Felperesnek igaz tetelel. Ez tiſsta ſententianak nevezeti penig kőzőnſegeſſen be foglallya magaban, az moſtani időnek allapattyaban, mindenfele hatalmat, effele dologtol el valvan, mellyekből jelentem ide fel, hogy főben jaro ſententia ſsármazik, avagy fő valtſag kővetkőzik. Melynek okaert, az kiſseb hatalomnak dolgait, kiſseb ſententiaknak ſoktak nevezni. Iollehet az győzhetetlen MATHYAS Kiralynak kőzenſeges Decretumanak előtte, URUNK ſúleteſe utan,

Ezer

Ezer, negy ſaz, és nyoltzvan hatban kit ſerzettek (mely Decretumat LASZLO Kiraly-is it ez arant hellyen hagyot, és meg erősitet) minden Urak és Nemeſſek, akar minemú hatalomert kőzőnſegeſſen mint az nagyob hatalomert, avagy fejeken, avagy fejek valtſagan ſoktanak volt maradni. Mely dolgot hogy nyilvabban meg ertheſsúnk, arrol valo articuluſt, iginkent itt be akaram irni: mely illyenkeppen kővetkezik.

TOVABBA, Ugy mond, kártetelnek dolgai felől, és egyeb artalmokrol, boſsuſagokrol, és az kiſseb hatalomnak dolgairol indult pőrekben, meg ha az vetkes az ő biraja előt tulaydon ſajaval meg vallanais czelekedetit, ſenki ennek utanna affele hatalom dolgaert, fejen és egyeb terhen ne maradgyon: hanem czak effele kár tetelnek meg fizeteſſen, és az Felperesnek költſege megh teriteſſen: ennek felette, az meg mondot hatalmaskodaſert, huſon őtt nehez Giran, mely ſaz forintot teſsen, kinek fele az Bironak, fele az Felperesnek jut, melynek meg fizeteſſere, az Biro, az meg győzetet fęlt, mindgyaraſt rea kenzeritſe. Nagyob hatalomert indult perekben penig, ugy

octogeſimo ſexto ſupra milleſimum editum (quòd ipſe quoq; dominus noſter VLADISLAUS Rex in hac parte roboravit) omnes Domini ſæculares & nobiles poſſeſſionatiq; homines, ratione quoruncunq; actuum potentiariorum generaliter & univerſaliter in facto majoris potentiæ, ex eoq; in capitalibus aut emendæ capitis ſententijs ſolebant aggravari. Cujʳ rei ut clarior notitia habeatur, articulũ ſuper eo conſcriptum, verbotenus inſerendum curavi: qui ſub hac verborum ſequitur forma.

ITem in cauſis, ratione illationis damnorum, cæterorumq; nocumentorum & injuriarum, ac actuum potentiariorum minorum motis, etiam ſi patrator ore ſuo proprio coram ſuo judice profiteretur, nemo deinceps in facto potentiæ: ſed ſolũmodo in ſolutione hujuſmodi damnorũ illatorum, & ex penſis actoris, eidem tantùmmodo perſolvendis. Inſuper pro præmiſſis actibus potentiarijs in viginti quinq; Marcis, gravi ponderis, centum florenos auri ſacientibus, inter judicem & actorem æqualiter dividendis convincatur, & per judicem ad ſolutionẽ ſtatim compellatur. In cauſis verò majoribus, ſcilicet ratione invaſionis domo-

Caſus quinq; Majores. Tripart. Part. 2. T. 42.

rum

Curiæ Nobilitaris Jurisdictio cenſetur ex reſidentia Nobilis actoris &c. ſi quiſpiam in Curiam Nobilit. duxerit. ō erit caſus, ſed minor dignitat. potentia. Ita Sabbat.

rum nobilium, ſine juſta cauſa, occupationis poſſeſsionum & pertinentiarum eorundem, Detentionis Nobilium, ſine juſta cauſa, verberationis & vulnerationis ac interemptionis Nobilium motis. In his taliter Iudex procedere habebit: Quod ſi actor pro ſui parte inqui- *Par: 2. T. 31.* ſitionem, modo & ordine ſupra notato reportaverit, in ampliorem rei verificationem, ſi partes voluerint, cauſam ipſam ad communem inquiſitionem decernat. Si verò reus ipſam inquiſitionem acceptare recuſaverit: tùnc actor, pro majori verificatione, actionis ſuæ, juxta Regni conſuetudinem hactenus in hac parte obſervatam, ad caput illius adverſarij jurare habebit. Ita tamen, ſi adverſarius ille, ſive in cauſam attractus, in eodem comitatu, ubi mala ſunt patrata, propriam perſonalemq; & continuam faciat reſidentiam. Ubi autē talis in cauſam attractus, in alijs partibus ſeu provincijs Regni perſonalem facit reſidentiam, ac in ejus abſentia hujuſmodi mala patrata ſunt & commiſſa: tunc juxta contenta literarum inquiſitoriarum, propter ſuam innocentiam *Par: 2 T. 28.* ſe juramento expurgabit: ex parte denicq; familiarium & Iobagionum ſuorum vigore præſentis articuli fiat judicium, & juſtitia lege Regni requirente.

mint, mikor valaki Nemes hazra megyen, igaz ok nelkúl: joßagnak és hozza tartozando jovainak el foglalaſa miat: Nemeſſeknek meg fogtataſſa miat, igaz ok nelkúl: Nemeſſeknek meg vęreſſe, meg ſebheteſſe, és meg ŏleſſe miat. Az Biro illyen keppen czelekedgyek: hogy ha az Felperes maga reßere, az fellyúl meg mondot mod ßerent, bizonyſaggal ęl, tehat az dolognak nagyob vilagoſſagaert, ha az ket fęl akarja, kŏz tudomanyra boczaſſa. Ha penig az Alperes bizonyſagra ki nem akar keredzeni, bizonyitani ſem akar: tehat az Felperes, az Orßag tŏrvenye ßerent, az ŏ kereſetinek nagyob bizonyſagara, annak az ŏ ellenſegenek az fejere eskúdgyek. De ugy hogy ha az Alpereſnek azon Varmegyeben, áhol az hatalom eſſet, ſajat ßemelye ßerent és ßűnetlen valo lakaſſa vagyon. Ha pedig mas Varmegyeben lakik, és effele hatalmaſſag, az ŏ tavol leteben eſet: tehat az bizonyſag levelnek modgya ſzerent, hitivel tartozik magat meg menteni: és az ßolgai és jobbagyi felŏl tŏrvent ßolgaltatni, az Orßag tŏrvenye és vegezeſe ßerent.

DE

AFFELE PŌR DOLgarol, melyben męg az kiſſeb ſententia erejevel-is az Alpereſt megh foghattyak.

LXVIII. TITUL'

TOVABBA, Mivel hogy ſok egy haz hellyŭ Nemeſſek, és egyeb joßagos emberek-is, kiknek jollehet igaz Nemeſſegek és ßabadſagok vagyon: mind azon altal tunyaſagok és reſtſegek miat, oly nagy ſzegenyſegre juttottak, hogy nem hogy ſzaz forintot, de meg czak ßaz penztis nehesen fizethetnenek: de meg-is ſok fele gonoſſagot czelekeßnek, annyival inkab, ha lattyak, hogy ſok magzattyok vagyon, és tudgyak, hogy azoknak reßeit el nem veßthetik, hogy penig ſzemellyek ſzerent meg fogyak, azt ſem altallyak. Azert immaron egynehanyon ugyan meg ßoktak, hogy ſzegenyſegekhez valo biſtokban, holot ſemmi ninczen mit az birſagba kellene fizetni, az ertekes és kazdag embereknek gyakran nagy kárt teßnek, és azoknal ſokkal nagyobra tartvan magokat, merŏ męrges, grázda kereſsŏk.

EZOKAERT kerdezŏskednek: Hogy ha az fele Alpereſt, kiſſeb hatalom dolgaert (az mint meg mon-

DE CAUSA, IN QUA etiam vigore minoris ſententiæ quis detineri poteſt.

TITUL' LXVIII.

ITEM, quia plures ſunt in Regno unius ſeſsionis Nobiles, & alij poſſeſsionati homines, qui verorum Nobilium Privilegio libertateq; gaudent: deſidię tamen & torpori dediti, rebus temporalibus adeò defecerunt, ut non centum florenos: ſed difficulter etiam centum denarios ſolvere queant: nihilominus mala patrare non ceſſant, cùm potiſsimè plures interdum proles ſe habere conſpiciunt, & illorum jura vel portiones amittere non poſſe conſiderant, in perſonis etiam ſuis detineri ſe non formidant. Unde quaſi in uſum apud pleroſq; ſuccrevit, ut ſpe inopiæ ducti, vel potius ſeducti, quòd non habeant quid perdere vel amittere valeant, majora ſæpe malorum genera potentioribus: ditioribuſq; ſe committere & perpetrare non verentur. *Nobilium detentatio.*

Unde quæritur, Si quiſpiam litigantium, in ipſo minori facto potentiæ, centum (ut præmiſſum

est) florenos faciente, aut damnorum illatorum & irrogatorum refusione convictus & aggravatus, rebus mobilibus & juribus possessionarijs, ad portionem ejusdem convicti cedentibus adeò destitutus fuerit, per judicem causæ compertus ut nusquam hujusmodi centum florenos damnaq; irrogata, res & jura sua compensare possint, utrum in tali casu convictus, ipse in persona sua per judicem detineri, & usq; ad emendam ac satisfactionem conservari valeat, libertate Nobilitatis non obstante? Dicendum, quòd sic. Quoniam libertas & prærogativa exemptio Nobilium à captivitate non liberat quempiam neq; exemptum reddit à pœna punitioneq; pravi operis: sed potius damnat. Virtus enim, per quàm nobilitas vera fundatur, dictat, ut honestè quisq; vivat, & alterum non lædat. Nec etiam constitutioni generali totius Regni detentio ejuscemodi personalis Nobilium derogat: Quæ vetat, ut Nobiles non captiventur, nisi citati, & ordine juridico fuerint convicti. In hoc itaq; casu post citationem vel evocationem & post latam ordine juris à judice sententiam, detentio personalis ipsa sequitur; quam nec constitutio generalis illa vetat. Unde meritò Nobilis ipse in persona sua (casu in prænarrato) per judicem suum, vel ejus hominem, ad id specialiter deputatum, captivari detinerique poterit. Quem sic captum Judex ipse quindecim diebus (prout in facto debitorum fieri consuevit) apud manus suas, concordiæ causa conservare: Et si hoc modo, atq; infra illud tempus in unionem cum adversa parte devenire non curaverit: tunc ipse Judex, manibus dicti adversarij sui illum tradere & assignare tenetur: quem adversarius ipse tamdiu apud se detinendi habet authoritatē, quoadusq; detentus ille cum eo concordabit, & ipsum, simul cum judice suo, super prædicto onere centum florenorum contentos reddet, damnaq;, adversario suo irrogata, refundet. Interim autē actor eum in persona sua punire vel impedire non poterit. Attamen detentus ille, tanquam unus ex familia actoris, eidem servire tenebitur.

Vera Nobilitas per Virtutem fundatur.

Par: 1. Tit. 9.

Par: 3. T. 28.

§. 2. 11. 5.

mondam) szaz forinton marastyak, és annak felette hogy az kárt meg fizesse: és sem ingo marhaja sem egyeb jossaga az ő sajat reszere annye nem volna sohul, kiből az saz forintot meg fizetne, és az kártis meg terithetne, hogy ez illyen meg győzetet segeny Nemes embert, semelye serent az Biro megh foghatte, és az igaz tetelre kenserithetie fogsag altal, az ő Nemessege hellyen maradvan? Kire azt mondgyuk hogy meg lehet. Mert az Nemes sabadsag senkit az fogsagtol meg nem oltalmazhat, sem penig az gonoss czelekődetnek meg bűntetesetűl meg nem menthet, hanem inkab az gonoss czelekedetet igen-is tilttya. Mert az igaz Nemessegnek fondamentoma az Iosag, mely mindenűt erre int, hogy minden tisztessegessen ęlyen, és senkit megh ne bantson. Hogy penig affele gonossag-tevőt szemelyeben-is meg fogyak, ez Orsag tőrvenyet semmiben meg nem rontya: Mely azt hadgya, hogy az Nemesseket kűlőmben meg ne fogyak, hanem tőrvenyre intsek, és tőrveny folyasa serent czelekedgyenek velek. Ez meg mondot dologban azert, minek utanna effele Alperest az tőrvenyre intnek, az tőrvenyből ki ment sententia utan következik az fogsag: mellyet az Orszag

szag tőrvenye sem tilt meg. Ennekokaert az ollyan Nemes embert semelye serent (az megh mondot dologban) meltan, megh fogtathattya és meg tartoztathattya az Biro, avagy az kepebeli embere, kit arra valasst. Az Biro azert az illyen foglyot (mint sinten az adossag dolgaban sokot lenni) tartozik tizen őtőd napig nalla tartani, hogy az idő kőzben pőresevel meg bekellyek: Ha peniglen az idő kőzben meg nem bekelendik: tehat az Biro tartozik az pőres kezeben adni: kit az pőres mind addeg nala tarthat, mig mind maganak, s mind Birajanak eleget teszen, az meg mondot saz forintrol, és az pőrest migh az ő kararol megh nem elegiti. Ezenkőzben azert szemelyeben megh nem bűntetheti, és megh sem banthattya. Hanem ugy kel tartani mint eggyik haza nepet, az fogoly-is tartozik solgalni az Felperesnek mint sinten haza nepei kőzzűl eggyik.

AZ SZEK TŐRES birsagarol: Es az kisebik sententia terhenek meg fizeteseről. LXIX.

DE POENA VIOLationis Sedis judiciariæ: Et de solutione oneris minoris sententiæ. TITU-

TITULUS LXIX.

QUIA verò violatio quoq; ſedis judiciariæ centum florenis compenſatur: ideò ſub hac minori ſententia, ob ſimilem ejus pœnam comprehenditur. Attamen nonnulli putavêre, tam onus ipſius violationis ſedis judiciariæ Regiæ Majeſtatis, & comitum parochialium quorumlibet comitatuum, (quæ propter illicita verba, in ſede prolata vel dehoneſtationem in ſede ipſa exiſtentiũ, committi ſolet) quàm etiam hujus minoris ſententiæ, (quod viginti quinq; Marcis argenti, gravi ponderis computatur) ſolummodo viginti quinq; florenis deponi & abſolvi poſſe: ex eo quod in ſede judiciaria Regiæ majeſtatis, dùm Birſagia & judiciorum gravamina ſolvuntur, ſingulã ſeu unamquamque Marcarum, ad unam duntaxat florenum vel centum denarios præſentis monetæ taxare, & ſic deponere conſueverunt: prout inferius ubi de judiciorum ſolutionibus tractabitur, clarius dicetur. Opinio tamen iſta tenenda non eſt. Nam oneris hujuſmodi ſententiarum depoſitio, & Birſagiorum ac judiciorum ſolutio, longè inter ſe differt, diverſoq; modo & fine clauditur: ſicuti paulò inferius (ut præmiſi) declarabitur.

Part. 2. T. 86

LXIX. TITUL'

MIErt hogy peniglen, az Szęk tőreſt-is ßaz forintal fizetik meg: annakokaert az birſagnak haſonlatoſſagaert, az Szęk tőreſt-is, az kiſſeb ſententiak kőziben ßamlallyak. Mind az altal ſokan voltak illyen velekedeſben-is, hogy mind az Kiraly ő Felſege, és egyeb Varmegyek ſzek tőreſet (mely valami ektelen, és valaki tiſzteſſege ellen valo ßóert ßokot az ſzek ßinn eſini) Mind peniglen az kiſſeb ſententianak birſagat (mely huſon őtt nehez Gira ezűſtre ßokot menni) czak huſon őjt forintal fizethetik megh ez okon: Mert ugy mond az Kiraly tablajan is, mikor ſzekből ki ment birſagot fizetnek, minden Girat czak egy egy forintal vagy ßaz penzel ßoktak le tenni, és meg fizetni: az mint ide alab erről, az birſagok meg fizeteſſe felől bőſegesben ſzollunk. De effelől kűlőmbet ertſűnk. Mert effele ſententia meg fizeteſſe ſokkal kűlőmb, hogy ſem mint az tőrvenyből ki ment birſagnak meg fizeteſe, és kűlőmb rendi és modgya vagyon, az mind erről ez utan ßollunk.

Rővideden ezokaert azt vegyűk eßűnkben, hogy akar az Kiraly ő Felſege tablajan, akar mikor az ſententiaval igaz tetelre mennek, vagy az utan-is ha effele kiſſeb ſententianak terhet le akarja tenni: ßaz forintnak alatta meg nem menekedik. Igaz azert, ha kęß penze nem lesen: ingo bingo marhaval-is (az ő igaz ara ßerent) meg fizetheti. De kűlőmb azert, az Kiraly ő Felſege tablajan valo ſzęk tőres: mert onnet addeg az embert ki nem ereßtik, mig valoban ugyan ott az ſzęk tőreſt le nem teſzi, és voltakeppen meg nem fizeti.

Brevíſsimè igitur ſciendum, Quòd ſive in ſede judiciaria Regiæ Majeſtatis, ſive tempore executionis, vel poſt executionẽ harum minorum ſententiarum, ſi quis litigantium onera eorum deponere & perſolvere voluerit: non aliter niſi centum florenis deponere expedireq; valebit. Verùmtamen, ſi pecunijs paratis caruerit: etiam ſolutione rerum mobilium (juxta tamen verum valorem earundem rerum) deponendi habet poteſtatem. Secus tamen eſt de violatione ſedis judiciariæ Regiæ majeſtatis. Quia convictus de ſede ipſa interim non emittitur, donec ſuper violatione hujuſmodi ſatisfecerit effectivè.

MI LEGYEN AZ Patvar, és hanykeppen eſſek meg: Es annak Birſagarol.

LXX. TITUL'

IOllehet az Patvarnak dolga főben jaro bűnteteſre nem megyen: de miert hogy valami modon az fő valtſaghozigen haſonlo, ezokaert az Patvar-is mi legyen, ebben az kiſſeb

CALUMNIA QUID ſit, & quot modis committatur: Et de ejuſdem pœna.

TITULUS LXX.

QUanquam factum, vel cauſa calumniæ, ad pœnam capitis non tendat: quiá tamen emendam capitis quodam modo tangere dinoſcitur, ideò de ipſa calumnia in hac ſententiarum

ſerie paucis tractandum competit. Ubi ſciendum, quòd calumnia eſt litis contra quempiam duplici ſub colore vel diverſo tramite fraudulenta motio atq; ſuſcitatio: quæ licet pluribus in cauſis atq; caſibus, ex dolosa litigantium machinatione interdum etiam ex pœna, in generali conſtitutione declarata, committatur: tribus tamen præcipuè modis committi ſolet, de quibus etiam definitio prænotata poſita eſt.

PRIMO, dùm quis unam & eandem rem vel actionem duplici ſub colore aut duplici via ſequitur. Si enim quiſpiam litigantium poſſeſſionem unam titulo pignoris vel etiam jure perpetuitatis querit: duplex color dicitur. Si verò unam & eandem rem, ſub uno & eodem titulo, coram tamen duobus vel diverſis judicibus proſecutus fuerit: duplex via nominatur.

SECUNDO verò, quando quiſpiam alterum ſuper jure quartalitio vel Dotalitio aut impignoratitio, vel alio etiam quovis negotio expeditum & abſolutum reddit atq; committit: & tandem ratione ejuſdem negotij ipſum abſolutum, aut ejuſdem hæredes & ſucceſſores, rurſus in litem attraheret: vel forſitan eo decedente, filij aut alij legitimi ſui ſucceſſores attrahunt: mox ubi ſuper ea probabile ſufficienſq; documentum produci poterit: talis calumniæ pœnã incurrit.

kiſſeb ſententianak rendiben, akarok rövideden felöle ſzolani. Holot tanullyuk megh, Hogy az Patvar ez, mikor valaki valamely pört, ket fin alat, és külömb külömb forman czalardul kezd, mas ember ellen: Mely Patvar noha ſok fele pörekben és igyekben, az pereſſeknek álnak és czalard indulatyokbol fármazik: neha penigen az Orſzag törvényenek meg nem tartaſabol következik: De kivaltkeppen harom okokert fokkot meg lenni: az mint immar megis kezdök jelenteni.

ELÖSZER, mikor valaki azon egy pört, ket finen, avagy ket uton kezd, követ és forgat. Mert ha valaki, valamely jofagot keretſetiben halagoſnakis mond, és örökkes jofagnak is mondgya: ket finnek mondatik. Ha penig azon egy dolgot, egy uton és egy follyasban, ket Biro elöt, avagy külön külön Biro elöt, követi: ket utnak nevetetik.

TERTIO autem, quando una cauſa proceſſu juris terminatur, & ſecundario abſq; gratia Principis, & collatione novi judicij iterũ reſuſcitatur: tunc factum calumniæ ſtatim committitur. Cujus vigore Principalis cauſa, hoc eſt res illa, quæ proſequebatur, ſive ſit caſtrũ vel oppidum, aut aliud jus poſſeſſionariorum, ſive pecuniarum ſumma, ſive Dotalitium aut Quartalitium, in perpetuum amittitur eo facto: Et inſuper calumniator ille in quinquaginta Marcis homagialibus, ducentos florenos auri facientibus, in duabus judici, in tertia vero parti in cauſam attracto, ſolvendis, convincitur & aggravatur, ipſo pariter facto.

Par: 2. T. 34. Calumniæ etiam quartus modus recenſetur.

MASODSZOR, mikor valaki valamely embert, akar leany negyed, akar jegy ruha felöl, avagy ſzalagos joſzag felöl, avagy akar mi dolog felöl, meg elegedven, mentſegeſſe és fabadoſſa hadgya: és annak utanna, ugyan azon dologert azt, az ki immar egyfer meg menekedet, avagy az ö gyermekit, avag maradekit, iſmeg törvenyben fogya: avagy annak halala utan, gyermeki és törveny ſerent valo maradeki rea hinak: Mihelt az eligazitaſrol bizonyos és elegedendö bizonyſagot allathatnak elö: az ollyan Patvarnak büntetéſeben eſik.

HARMADSZOR, mikor valamely pörben, vegſö törvent mondnak, és maſod uttal azon pört valaki meg indittyak, az Fejedelem kegyelmeböl adatot uy itilet nelkül: akkoris az Patvar ottan megh eſik: Mely miat az derek dolog, az kit kereſtek, akar Vár legyen, akar Város, avagy egyeb jofag, akar ſomma penz, akar jegy ruha, akar leany negyed, örökke el veſs: Es annak felette affele Patvaros, az mas fçlnek Dijan ket ßaz forinton marad, kinek ket reſse az Biroe, harmad reſse az Alperes fçle.

AZ PATVARROL

egy fö kerdes, mellyet jol eßünkben kel vennünk.

LXXI. TITUL'

TOVABBA, ugyan czen Patvar dolgaban vegyünk eßünkben, hogy gyakor-

QUÆSTIO NOTABILIS & advertenda, ſuper facto calumniæ.

TITULUS LXXI.

ITEM, circa hanc materiam calumniæ advertendũ eſt, quòd

sæpenumero contingit, Principem nostrum, castrum, civitatem, oppidum, villam, vel aliud hujusmodi jus possessionarium, cujus hæreditas & proprietas ad eum manifestè spectat & pertinet, prænanibus tamen alienis titulo pignoris aut alio inscriptionis genere, ad tempus illud habetur, alicui servitorum suorum, in perpetuum donare & conferre: qui dominium ejuscemodi juris possessionarij
Par: 1. T. 27. non aliter, nisi deposita, solutaq; illius inscriptionis pecuniarum summa pro se vendicare poterit. Ille verò præ cujus manibus tale jus possessionarium habetur, etiam legitimè admonitus, pecuniam suam non secus, nisi ad terminos octavales, causam, inde suscitandam, prorogando tollere & ferè coactus ad se levare consuevit: sicq; inter litigandum annualis revolutio creberrimè subsequi præterireq; solet.
Par: 1. Tit. 4: 32. & Par: 2. T. 12. Certum est autem, Quòd Donatio Regia, cuicunq; facta, infra ipsam anni unius integri revolutionem, statutione legitima roborari debet. Aliter enim viribus destituta manebit. Si itaq; actor, seu juris ipsius possessionarij impetrator, se in dominium ejusdem introduci, illudq; infra dicti anni revolutionem pro se statui legitimè fecerit, ne Do-

gyakorta az mi Fejedelmünk, valamely Varat, Varost, Mezö Varost, Falut, és egyeb fele jossagot, mely örökes keppen ö Felsegetilleti és nyilvan: de mas ember kezenel vagyon, vagy szalagban, vagy egyebkent el kötve, ollyan idöben, valamellyiknek jambor szolgai közzül örökbe adgya és ajandekozza: ki effele jossagnak urasagabá külömben nem juthat, hanem ha az somma t le tesi, melyben el vagyon kötve. Az joszag penig az ki kezeben vagyon, meg ha azt penzevel igaz uton megh kinalyak is, az dolgot törvenyre halasztya, ha fel kelle venni avagy nem, és azonközben, azt meg sorongattyak, az estendö is el forog, söt elis szokot mulni. Nyilvan valo dolog penig ez, hogy Kiralynak mindenfele örök adomanyat, estendönek forgalsa alat, törveny szerent valo iktatassal kel meg erösiteni, és abban magat be iktatni. Mert estendö mulva, az adomannak ereje nem leszen. Ha azert az, az kinek az Kiraly az jossagot atta, hogy az adomany hellyen maradgyon estendönek forgalsa alat, magat az jossagban be

be iktatta: és mas felöl, azon estendöben, vagy az utan, azont törveny szerent, aval meg kinalta, hogy penzet fel vegye: az Alperes erre mindgyarast azt kezdene mondani, hogy ugyan azon egy dolgot, ket szin alat, és ket uton keresne.

HASONLO dolog eshetik affele jossagban is, melynek valami vegezesböl, avagy fiava, avagy attyafiava valo fogadas altal, Kiraly engedelmeböl, egyik szemelyröl az masikra kel szallani: Mely jossagot, minek elötte az örökes kezehez vehetne, nemely ertekes Ur, avagy gyakorta egyeb rendbeli ember-is hatalmasul szokot el foglalni. Es ha az örökkes, az ö vegezesek szerent (kinek annyi ereje vagyon, mint az Kiraly adomanyanak) estendö alat ez illyen jossagban iktatna magat: tehat az hatalmas el foglalo, vagy egyeb valaki, az iktatast ellenzene, illyenkeppen az pör annyira szokot nyulni, hogy egy ember nyomig

nè Donatio sua viribus careat: & alio ex latere admonitionem quoq; juridicam, super tollenda prænotatæ pecuniæ summa, sive ante, sive post revolutionem ipsam annualem peregerit: mox unam & eandem rem atq; causam, duplici sub colore, duplicíq; via, ipsum actorem prosequi, in causam attractus allegabit.

Simile est de juribus possessionarijs, virtute alicujus contractus, & Regij consensus, in quempiam devolvendis: Quæ antequam successor ille legitimus in quem utpote jura ipsa possessionaria ritè sunt devoluta & redacta, manibus suis applicare posset, potens quispiam Dominorum: sæpe etiam inferioris conditionis hominum manu violenta illa pro se occupare temerarieq; vendicare crebrò solet. Et si successor ipse, vigore hujusmodi contractus, qui naturam vimq; donationis conditionaliter sapit & habet, se in dominium talium bonorum & jurium possessionariorum introduci, eaq; pro se, usq; dictam annualem revolutionem statui fecerit: tunc contradictione, per occupatorem, vel alium quempiam facta, causa in longum protrahi serpereq; consuevit: ita ut vix aliquando in unius ætate hominis fi-

nem debitum ſortiri poterit. Quæ ſi etiam prius aut tunc finem ſortita fuerit, de perceptis tamen, tempore medio, fructibus, nulla recompenſa vel ſatisfactio actori impendetur: nulla etiam debitę ultionis pœna ſuper actibus potentiarijs, hoc eſt violenta potentiariaq; conſervatione illorum jurium poſſeſsionariorum, in cauſam attracto infligitur: eo quòd cauſa ipſa, non inſinuatione mediante, ſed per ſimplicem evocationem (quam nos longum litis proceſſum appellamus) inchoata fuiſſe dicetur: Licet quælibet cauſa, virtute alicujus contractus inchoata, eo præciſe modo & ordine proceſſuq; terminari debeat, quo cauſa, prætextu bonorum per defectum ſeminis quorumcunq; decedentium, ad collationem Regiæ Majeſtatis derivatorum, finiri determinariq; & concludi ſolet. Si verò cauſa per inſinuationem, prætextu indebitę, violentæq; occupationis jurium ipſorum poſſeſsionariorum, per actorem mota ſuſcitataq; fuerit, (ſtatutione quoq; prænarrata ſuper eiſdem juribus poſſeſsionarijs prius, vel etiam poſt per acta) pari modo duplici ſub colore calumnioſeq; jura ejuſcemodi poſſeſsionaria actorem querere & proſequi, occupator ipſe allegabit.

EX præmiſsis igitur quæſtio ſubinfertur, utrum prædeclaratæ cauſarum motiones, duplici via vel

nyomig alig leßen vege. De ha az tőrveny vegben megyenis, mind az altal az joßagnak ez űdő alat valo haßna veteleről, az Felpereſt megh nem elegitik: ſem az Alpereſt az el foglalaſert megh nem bűntetik: ez okon, miert hogy meg nem magyarazo hivatallal, hanem czak ßokot hivatallal hitta volna rea, és ugy kezdette volna pőrit, mely ßokot hivatalt, hoßßu pőr folyaſnak mondunk. Noha effele vegezesből, és fiava, avagy attyafiava valo fogadasbol, lőt pőrnek, ſzinten ollyan rővid follyaſſal kellene veghez venni, mint ßinten affele joſzag pőri, mely magva ßackattul Kiralyra ßallot volna. De ha az el foglalaſert ßinten magyarazo hivatallal, hijak rea is, és ez mellet az Felperes, avagy előtte vagy utanna, az hivatalnak, az joßagban iktatna magat, haſonlatoskeppen az Alperes azt kezdene mondani, hogy az Felperes, ez illyen joßagot Patvaroſſul ket uton kereſi.

Ez elő ſzamlalt dolgokbol, egy kerdes tamad: Ha ez illyen modon kezdettet pőr, Patvar-

Patvarban eytie az Felpereſt? Mely kerdeſre rővideden azt mondgyuk: hogy nem eyti. Mert az pőr ollyan ember ellen vagyon, mely nem igaz uton birta az joßagot: ki mivel hogy abban az joſzagban, igaz és tőrveny ſzerent valo Uraſagat megh nem bizonyithattya: innet az Felperes ellen az nem vetheti, hogy őtet abban az joßagban, ket ßin alat, avagy ket uton, Patvaroſſul kereſne avagy haborgatna. Mert az az joßag nem őtet, hanem az Felpereſt illette, és ő tőrveny ßakkattaig czak hatalmaſul birta. Az Patvarrol penig czak az ſzolhat, ki az joſzagot igaz uton és jo modgyaval birya. Ha penig ezt vetne ellene, hogy az, az kinek az Kiraly el kőtte volt, és annak az kőteſnek erejevel birta, igaz uton és jo modgyaval birta az joſzagot. Ugy vagyon hogy valameddig az ő penzevel megh nem kinaltak, jo modgyaval birta: de az meg kinalas utan, mivel hogy kűlőmb kűlőmb fogaſokkal, eggyik octavarol az maſikra halaſztotta és vontatta, czak hogy azonkőzbe haßnat veheſſe: Igy immar nem igaz uton, hanem hamiſſan birta. Es ha effele uſoraſoktol az Derek Decretomban mas bűnte-

vel duplici colore factæ pœnam calumniæ afferant? ad quam quæſtiunculam breviter dicendũ eſt: quòd non. Quoniam contra malæ fidei poſſeſsorem agitur: qui poſtquam non poterit juſtè, ſe bona & jura hujuſmodi poſſeſsionaria tenuiſſe poſſediſſeq; comprobare: ex hoc neq; poterit adverſus actorem opponere, malè ſe in juribus illis, duplici ipſo colore vel duplici via perturbatum fuiſſe. Quia jura illa non ſua, ſed actoris fuêre quæ abſoluta ſolummodo potentia, ad exitum uſq; litis gubernavit. Poſſeſſor enim bonæ & non malæ fidei habet præmiſſa allegandi facultatem. Ubi autem objiceretur, quòd ille, qui virtute inſcriptionis Regiæ Majeſtatis ejuſmodi, talia bona poſsidet, bonæ fidei poſſeſſor *Part. 2. T. 23. 24.* eſſe cenſetur. Verùm eſt interea temporis quo ad levandam & tollendam pecuniam ſuam non admonetur: Poſtquam tamen admonitus legitimè fuerit, & pecuniæ ſuæ ſummam tollere recuſaverit: Sed frivolis & exquiſitis exceptionibus ad terminos octavales cauſam diſtulerit, ut interim fructus illorum bonorum capere poſsit: jam non bonæ ſed malæ fidei poſſeſſor eſſe exiſtimatur. Et niſi alia pœna in generali decreto noſtro ſuper hujuſ-

hujuſmodi fœneratoribus (qui pecunias ſuas admoniti levare recuſant) expreſſa fuiſſet: talis fœnerator in perpetua æſtimatione ipſorum bonorum convinci deberet & aggravari: Dùm potiſsimè juri conſentaneam rationem non levationis pecuniæ ſuæ dare vel aſsignare non poſſet. Aliter enim, ſi violenta bonorum occupatio, & fraudulenta ad tempus eorundem conſervatio locum haberet, impunitaq; maneret; profectò difficillimè tardeq; nimis juſtis ſuis juribus aliquis potiri gauderéq; poſſet. Idem eſt dicendum atq; tenendum etiam in caſu, quo quiſpiam bona ac jura poſſeſsionaria defuncti, & hæredibus deſtituti hominis impignoratitio vel alio quovis redemptibili jure præ manibus ſuis habuerit, & per fratrem adoptivum, ac legitimum ſucceſſorem ipſius defuncti, ritè requiſitus pariter & admonitus, bona illa (etiam pecunia ſua depoſita) remittere noluerit, & alia ex parte idem ſucceſſor, nè annualis revolutio elaberetur ſtatutionem neceſſariam pro ſe peregerit, quod ſcilicet juſtè legitimeq; & admonitionem & ſtatutionem facere poterit, nulla pœna facti calumniæ inde ſubſequente.

DE

bûnteteſt nem vegeſtek volna, kik tudni illik, penzeket fel nem akarjak venni, eſſele uſoraſt, az joſagnak örök böczûen-is el kellene maraſztani: holot ſemmi igaz okat nem adhattya, miert nem vötte legyen fel az ö penzet. Ha peniglen az joſzagnak hatalmaſul valo el foglalaſaſanak, és egy ideiglen czalardul valo biraſanak, és haßna vetelenek, bizonyos bûnteteſe nem volna; bizony felette nehezen, és keſen juthatnanak az jamborok, az ö joßagokhoz és igazſagokhoz. Ezent kel erteni arrol-is, mikor valamely magva ſzakat ember joſzaga, valakinel maſnal ſalagban vagyon, és az meg holt embernek, vagy fogadot attyafia, avagy egyeb keppen valo örökkeſſe, az ö penzevel és ſommajaval megh kinallya, de az penzet fel nem akarja venni. Azonközbe penig, hogy az eßtendö el ne tellyek, az meg kinalo fel, azon joßagban iktattya magat: Mellyet miert hogy jol, igazan és törveny utjan czelekeßik, meltan meg kinalhattya penzevel, és az joſzagban-is iktathattya magat, nemis marad Patvarnak terhen erette.

AZ

AZ NYELVNEK valtſagarol, és annak birſagarol.

LXXII. TITUL'

AZ nyelv valtſag-is, ſaz forintot teßen: mely bûnteteſt, Kiraly, avagy ez Orßag Biraja elöt töt hamis és meltatlan panaßert: és gyakorta ektelen, és tißteletlen beßedert, hogy mas tißteſſegbeli embernek, jo hire, és neve ellen ſol: vetnek az Birak. De azert az derek kereſet, melyert az pör tamadot volt, eſſele hamis panaßert, és vadlaſert (az mint meg mondam) öröcke el nem veß, mikeppen az Patvar dolgaban, oly ertelemben vadnak, hogy örökke el veß. Hanem az derek dolog az altal le ſalvan, és az meg mondot ſaz forintos bûnteteſt is le tetetven és vele meg fizetetven: melynek ket reße az Biroe, az harmadgya penig az ſerelmes fele: az Felperes (ha akarja) jo modgyaval pörit uyjonnan el kezdheti.

MI LEGYEN AZ repulſio, és annak modgyarol, és bûntetteſerôl.

Miert

DE EMENDA LINguæ, & pœna ejuſdem.

TITUL' LXXII.

EMenda autem linguæ, viginti quinq; Marcis, centum florenos auri facientibus, compenſatur, quæ propter injuſtam falſamq; quærimoniam, Regiæ Majeſtati, aut cæteris judicib⁹ ordinarijs porrectam: & ſæpenumero ob turpia inhoneſtaq; verba, contra quempiam bonæ famæ & honeſtæ conditionis hominem prolata, per judices imponitur. VErùmtamen actio principalis, ratione cujus cauſa ipſa mota fuit, ob injuſtam hujuſmodi quærelam & expoſitionem perpetuò non amittitur, ſicuti per calumniæ factum (prout immediatè prætactum eſt) in perpetuum amitti intellígitur. Sed condeſcenſa ipſa cauſa, & pœna prænarrata, in duabus judici, in tertia autem partibus cauſanti vel homini læſo depoſita atq; perſoluta, poterit actor (ſi voluerit) eam juſto debitoq; modo, de novo ſuſcitare.

Nota: In scdib. Par. ō admittitur omen. lingua, sed solum in de superiori N.

Nota: Signis ach. vid. infra sub Ti. Emenda ling.

Par. 2. T. 70.

Par. 2. T. 82.

QUID SIT REPULſio, & de modo ac pœna ejuſdem.

TITUL' LXXIII.

QUia tempore executionis ſententiarum, & aliarum judiciariarum deliberationũ, per convictos, & in cauſa ſuccumbentes, violenta quædam repulſio ſubſequi & committi conſuevit: Ideo de ipſa repulſione hoc in loco breviter aliquid dicendum reſtat. Ubi ſciendum, quòd repulſio eſt, partis in cauſa triumphantis, per alteram partem, in cauſa ſuccumbentẽ, ab executione latæ per judicẽ ſententię, violenta quędam repulſio. Quæ quidem repulſio, quamvis ex vocabuli ſui virtute, non juridicus proceſſus: ſed contra illum potius manifeſtum obſtaculum eſſe cenſeatur. Finitis enim & pertranſitis cunctis cauſæ proceſsibus, & lata per judicem diffinitiva jam ſententia, evaginato gladio, vel alio quocunq; armorum genere oſtenſo, fieri, committiq; ſolet. Quia tamen ex vetuſtiſſimo uſu, & diuturna conſuetudine emanavit, in mediumq; venit: ideò pro quadam noſtræ legis parte, per hujuſmodi conſuetudinem, dudum approbatam inductæ, jam reputatur, & poſt finalem concluſionem cujuslibet cauſæ ſemel, ſed non pluries fieri & ſubſequi toleratur.

LXXIII. TITUL'

MIERT hogy az tőrvenyből ki ment, és az Birak vegezeſe ſzerent valo igaz tetelnek idejen, az Alperes meg győzetet felek, erővel valo ellenzeſſel-is, ſoktanak élni: ezokaert arrol az repulſiorol kelletik ſzollanom. Holot ezt kel meg ertenünk, hogy az repulſio az, mikor az nyertes fel, igaz tetelre megyen, az Biro tőrvennyevel, és az mas fél, mely perit el veſztette, fegyveres kezzel ellenzi és meg tiltya, ſőt vele meg alattya az igaz tetelt. Mely fegyveres kezzel valo ellenzeſnek, az igye noha az ő ertelme ſzerent nem menne arra, hogy az tőrvenybeli út és orvoſſag volna: ſőt inkab az ellen nagy engedetlenſegnek mondhatnak. Mert az pőrnek minden cikkellyit altal menven, és vegben viven az pőrt, az Biro-is az utolſo ſententiat ki mondvan, ki vont fegyverrel, avagy egyeb akar minemű fegyvernek nemevel elő alvan, és azt ki mutatvan, ſoktak az repulſiot meg czelekedni. De miert hogy regi meg regzet ſokkasbol jőt közünkbẽ: ezokaert tőrveny gyanant, élünk immar, evel ez hellyen hagyatot ſokkaſunkal: Es mindenfele pőrnek vege utan, egyßer, és nem tőbßer tehetnek effele erővel valo ellenzeſt.

Mely

Mely ellenzeſt ha ki meg czelekeßi, avagy ha ki egyßer repulſiot teßen, egy Gira Aranyon marad erette, mely hetven ket forintot teßen: kinek ket reßet az Bironak, harmadat az nyertes felnek tartoznak meg fizetni. Maſod uttal penig, ha ugyan azon egy pőrben repulſiot, avagy ellenzeſt mereßiene valaki czelekedni: nyilvan valo őrők hitetlenſegben eſnek miatta: az mint az derek vegezeſünkben-is meg vagyon irva.

AZ REPULSIOrol valo articuluſnak magyarazattya, mely az derek Decretumban meg vagyon irva.

LXXIIII. TITUL'

DE itt ez arant eßünkben kel vennünk, hogy az repulſiorol valo articulusban, mellyet az derek Decretumban be irtak, nevezeteſſen ezt irtak, hogy az repulſionak mezitelen fegyverrel, avagy ki vont kardnak fel mutataſaval kellene meg lennie, és az ſomzedoknak és hataroſoknak neveit, kik az ki adatot ſententianak igaz tetelekort, Kiraly avagy Nador Iſpan, avagy valamely hiteles helynek emberevel jelen leßnek, az relatoriaban bele iratvan. Ebből azert ratur. Quæ ſi facta fuerit, per unam Marcam auri, ſeptùaginta & duos florenos facientem, in duabus judici, in tertia vero partibus in cauſa triumphanti, perſolvendam, compenſatur atq; deponitur. Secundario autem ſi repulſio, in una eademq; cauſa, committeretur: nota perpetuę infidelitatis inde palam ſequeretur: prout in generali quoq; Decreto noſtro continetur. *Par: 2 T. 75.*

DECLARATIO ARticuli Decreti generalis, ſuper repulſione conſcripti.

TITUL' LXXIIII.

SED hic advertendum eſt, Quod quià in articulo ſuper facto repulſionis, in ſerie ipſius generalis Decreti conſcripto, hoc poſitum habetur, ut repulſio ipſa per nudatum enſem, aut oſtenſionem evaginati gladij fieri valeat, atq; nomina vicinorum ac cõmetaneorum, qui tempore executionis latæ ſententiæ cum Regio vel Palatinali, & alicujus loci teſtimonialis hominibus intererunt, in literis ſuper ipſa repulſione relatorijs conſcribantur. Ideò damnalibus

quædam abulio inter nonnullos litigantes hinc emerſit, quòd partem in cauſa triumphantem & victricem in ſententiæ executione, evaginatione gladij vel enſis nudati oſtenſione repellere nolunt: ſed aſtutia excogitata, baculo ligneo vel cambuca ferrea, interdum minis & terroribus, hominumq; caterva repellunt, & ſententiam ac juridiciariam deliberationem executioni demandati & affectui mancipari non permittunt. Poſtea coram judice ſuo proponunt & allegant, non fuiſſe factam repulſionem, eo quòd nudati enſis oſtenſio vel gladij evaginatio, prout in decreto continetur, nulla, tempore ipſius executionis facta vel commiſſa fuiſſet. Sæpe etiam contra vicinos & cõmetaneos exceptiones faciunt, quòd iſte non vicinus, ille verò non cõmetaneus eſſet: & pluribus ejuſcemodi cavillationibus judicia juſta ſubvertere, & proceſſum juris turbare moliuntur.

Unde ſciendum eſt, quòd in ſerie ipſius decreti non reperitur, neq; ſcriptum habetur, repulſionem ſecus & aliter fieri non poſſe, vel non debere, niſi evaginati gladij aut enſis oſtenſione. Sed hoc duntaxat ibi continetur, quòd non cum hominum turba & manibus violen-

azert illyen hitvan ſokaſt vőttek nemely pereſſek: Hogy az győzedelmes fęlt az igaz tetelben, ki vont mezitelen fegyvernek fel mutataſaval nem akarjak ellenzeni, és rolla el tiltani: hanem alnokſagot gondolvan, fa paltzaval, avagy vas bottal, buzogganyal, és azonkőzben fennyegeteſſekkel és rettenteſſekkel, ſok neppel fel gyűlven, el ſorittyak és el kergetik, és az ſeknek itiletiből lőtt tőrveny ſzerent valo igaztetelt nem engedik és nem hadgyak elegſegeſſen vęgben vinnie. Annak utanna az Birajok előt azt felelik, hogy ők az igaz tetelt nem ellenzettek, mert ſenki ot mezitelen fegyvert, az mint az Decretumban meg vagyon irva, fel nem mutatot, ſem fegyvert nem vont volna. Gyakorta az ſomzedok és hatarasok ellen-is ſzolnak, hogy ez nem ſomſed, amaz kedig nem hataros volna: és ſok effele tetovazaſſal az igaz tőrvent fel forditani, és az tőrvenynek follyaſat meg haboritani igyekeznek.

De ez tudtunkra legyen, hogy az Decretumnak rendiben, nem talallyak, irva ſintſen, hogy az repulſio mas keppen ne lel.eſſen, avagy kűlőmben ugyan ne legyen, hanem ki vont ez mezitelen fegyvernek fel avagy ki mutataſaval. Hanem czak ez vagyon ott az Decretumban, hogy nem ſereggel és hatalma-

ſul: de czak mezitelen kardal, avagy ki vont tőrnek meg mutataſaval is, meg lehet az repulſio és ellenzes. Ezt penig ezokaert irtak meg. Mivel hogy regen mind az ket fel, ugy mint az győzedelmes, ś mind penig az meg győzetet fel, az igaz tetelnek idejen, nagy ſokkaſaggal: Gyakorta kedig hadi ketűlettel mentenek egy maſra, és kegyetlenkettenek, és neha nagy veſedelem ś vęr ontas kővetkezet kőztek. El annyira, hogy ha az Felperes meg győzhette az Alpereſt, tehat az megh nyert joſagnak uraſagaban ment: Viſontag ha az meg győzetet Alperes, az Felpereſt megh győzhette, és az igaz tetelt veghez nem hatta vinni, egy Gira Arannyon maradot, ez hatalmas vakmerő ellenzeſſe miat.

Hogy azert effele ektelenſeg kőzzűlűnk ki vetetnek, vegeſtűk: hogy nem ſűkſeg ſereggel avagy nagy neppel, és hatalmas kezzel, az igaz tetelre menni: hanem czak az ki vont fegyvernek ki mutataſais, az ellenzeſre avagy repulſio tetelre eleg legyen. Akar azert fegyvernek, akar mezitelen kardnak, avagy paltzanak akar botnak ki mutataſaval, avagy embereknek ſokaſagaval, vagy akar czak fenyegetteſſel, ijeſzteſſel, rettenteſſel haborgaſſak

violentis: ſed per nudatum ſolum enſem vel oſtenſionem evaginati gladij repulſio fieri valeat. Et hoc ideò: quoniam priſcis temporibus utraque pars tam ſcilicet vincens, quàm etiam convicta, tempore executionis alicujus ſententiæ, vel judiciariæ deliberationis, magna hominum multitudine: Sæpe etiam bellico apparatu in alterutrum contendere ſævireq;, & crebrò ſtrages maxima inter partes ſubſequi conſueverat. Ita ut ſi actor caſu ſuperior evaſiſſet, in dominium bonorum reobtentorum ſe collocabat: convictus verò, ſi actorem devincere, & ab executione illa violenter propellere potuiſſet, in una Marca auri, pro hujuſmodi violenta temeraria q; repulſione convincebatur.

Ut igitur corruptela hæc è medio tolleretur, ſtatutum eſt, quòd non ſit neceſſarium cum hominum turba & potentiarijs manibus executionem aliquam peragere: ſed ſola oſtenſio evaginati gladij ad repulſionem faciendam ſufficiat. Sive igitur per ipſius enſis vel gladij evaginationem, ſive per baculi aut cambucæ oſtenſionem, ſive per hominum multitudinem, vel ſolis minis & terroribus executio alicujus judiciariæ commiſsionis per-

turbetur, & effectui mancipari non permittatur, ſemper repulſio eſſe cenſetur. Nomina vicinorum & cõmetaneorum propterea denotabantur, nè fraus aut dolus in oneribus repulſionum committi poſſet. Nam antiquitus ſinguli repellentes, vel repulſionem facientes in ſingulis Marcis auri condemnabantur, & ſæpenumero, tam filiorum quam etiam fratrum, ac uxoris & filiarum ipſius convicti, & in cauſa ſuccumbentis, nomina in literis Relatorijs conſcribebantur: & ſic onus repulſionis in tantum creſcebat, ut principalem cauſam creberrimè præcellere longeq; exuperare videretur. Quæ quidem abuſio ævo noſtro abolita eſt, & quotquot ſunt perſonæ convictæ vel repellentes, unam tantum marcam auri, pro unius judiciariæ deliberationis repulſione modo perſolvunt. Nihilominus tamen ipſa nomina vicinorum & cõmetaneorum poſſeſsionis recuperatæ, nunc quoq; conſcribuntur, nè Regius aut Palatinalis, & alicujus loci teſtimoniales homines dono vel favore ſeducti atq; corrupti, in executione juridica, eorum fidei commiſſa, repulſionem factam fuiſſe (ſi etiam non fuiſſet) adſtruere, & per hoc nota infidelitatis quempiã condem-

Par: a.T. 80. Intellige tamen quotquot sunt Filij, Fratres, &c. Non alienati.

ſak az tőrvenybeli igaz tetelt, és elegſeges veghez vinni ne hadgyak, mindenkor repulſionak és ellenzeſnek kel mondani. Az ſomſedoknak penigés hataroſ ſoknak neveit azert ſoktak vala meg irni, hogy az repulſionak terheben, valami czalardſag ne eſnek. Mert regenten kúlőn kúlőn valamennyin ellenzettek az igaz tetelt, kúlőn kúlőn egy egy Gira Aranyon marattak el, és gyakorta az meg győzetetnek, mind fiainak, ś mind attyafiainak, ſőt feleſegenek leannyinak neveit, az Relatoriakban, avagy valaſs-tetel levelekben be irtak: és ezenkeppen, az ellenzeſnek terhet annyira neveltek, hogy az derek pőrnel ſokkal tőbre és fellyeb ment. Mely roſs ſokas mi údőnkben le tetet, és akar mennyin legyenek az megh győzetet ſzemellyek, kik ellenzik az igaz tetelt, moſton czak egy Gira Aranyat fizetnek, egy tőrveny beli igaz tetelnek ellenzeſeert. Moſt is mind azon altal, az meg nyert joſag kőrúl valok, ſzomſzedoknak és hataroſſoknak neveit, meg irjak: hogy az Kiraly avagy Nador Iſpan, avagy egyeb hiteles helynek emberit, ajandekkal avagy kedvezesből el ne haitſak, és az tőrveny ſerent valo igaz tetelben, mellyet az ő hitekre biſztak, oly czalardſagban ne eſſenek, hogy mikor nem ellenzettek volna-is, azt ne irjak hogy

ellenzettek, kiert valakit őrők hitetlenſegnek notajaban eytenenek. Effele avagy haſonlo czalardſaggal azert, és tetovazo haladeckal, az tőrvenynek folyaſat, és az tőrvenybeli itiletnek igaz tetelet, meg nem haborithatni. Mert az kőzzel valo ſomſedok és hataroſok, nem talaltathatnak mindenkor othon, és effele tőrvenbeli igaz tetelnek idejen-is nem lehetnek mindenkorjelen. Ha ezokaert az győzedelmes fęl, à meg nyert joſagnak uraſagan kúvúl vagyon, elegedendő bizonyſag, és ok annak el hitelere, hogy ellenzeſſel haborgattak meg az ki mondot tőrvennek igaz tetelet. Ha penig valaki az pereſſek kőzzúl, az Kiraly, akar Nador Iſpan, avagy Captalan, akar Convent emberet vadolna, hogy az relatiot, avagy valaſt mint jartak volna, hamiſſan és meltatlan irta volna: ily dolgokert őket tőrvenyel kereshetik: de ez okert az tőrvennek follyaſſat nem kel meg haboritani.

HOGY AZ HITETlenſegnek Notaja, haromkepen eſsik, és tőrvent-is ugy mondnak felőle.

LXXV. TITUL.

ERTEni kel penig ezt-is, hogy az hitetlenſegnek notajaban az ellenzés mindenkor meg nem engettetik,

condemnare valeant. Ejuſcemodi itaq; vel ſimili fraude ac exquiſito ſubterfugio proceſſu juris, atq; executio judiciariæ deliberationis, turbari non poteſt. Vicini enim, & cõmetanei propinquiores, non ſemper domi reperiuntur, nec executioni juridicæ ſemper inter eſſe poſſunt. Si igitur pars vincens, extra dominium juris poſſeſsionarij reobtenti fuerit juventus: ſufficienti argumento erit, judiciariam commiſsionem turbatam eſſe, & per repulſionem executione ſua reali caruiſſe. Si quis autem litigantium, Regium vel Palatinalem ac Capitularem, vel Conventualem hominem relationem injuſtam & indebitam feciſſe criminabitur: poterit eoſdem propterea juri ſemper convenire: non tamen ea de cauſa proceſſus iſte juridicus eſt turbandus.

QUOD NOTA INfidelitatis tribus modis fertur & pronunciatur.

TITULUS LXXV.

ADvertendum eſt autem, quod in cauſa notæ infidelitatis non ſemper permittitur fieri repul-

repulsio. Nota namq; infidelitatis tribus modis pronunciatur.

Par: 1. Tit. 14. 15. 16. 20. Par: 2. T. 67. PRIMO modo, per Principem & Regem nostrum, ita, ut si Majestas Regia quempiam regnicolarum suorum nota infidelitatis condemnare voluerit: tunc universis dominis Prælatis & Baronibus, cæterisq; regnicolis unam generalem dietam & congregationem, ad certum terminum instituat & judicet, ad quam etiam ille, contra quem nota infidelitatis objicitur, per literas præceptorias Regiæ Majestatis, mediantibus literis exhibitorijs, ad aliquem Conventum vel quodcunq; Capitulum sonantibus personaliter, & non per procuratorem evocari debet. Qui si venerit, & se expurgare poterit, bene quidem: alioquin si non venerit, vel si venerit, sed se expurgare non valebit, ipsa nota criminecq; infidelitatis condemnatur: & postea illi necq; salvus conductus, necq; etiam novum judicium per Regiam Majestatem conceditur: & subsequenter, nec contradictoria inhibitio, nec violenta repulsio tempore statutionis & occupationis bonorum ipsius infidelis admittitur: sed absolutè donatio Regia executioni, in hac parte, demandabitur.

tik. Mert arrol harom keppen mondnak tőrvent.

Előszer, az Fejedelem, és az mi Kiralyunk, ily moddal, Hogy ha Kiraly ő felsége az Orszagbelick kőzzúl, valakit hitetlensegnek notajaval akar kár hoztatni: tehat mind az Pap és szabad Urakat, mind penig az Orßag derek gyűlesben hirdesse, bizonyos napra, melyre azt is, kinek az hitetlensegnek notajat semere vetik, Kiraly ő Felsége paranczolo levele mellet, valamely Conventnek avagy Captalannak solo level leven, semelye serent, és nem Procurator altal, reja kel hini. Ki ha el jő, és magat meg tißtithattya, igen jo: ha penig el nem jő: avagy ha el jő is, de magat meg nem tißtithattya, hitetlensegnek notajaban és búnteteseben esik: kinek annak utanna, sem uti levelet, sem uy itiletet, Kiraly ő Felsége nem ád: és tovabba, sem az soval valo ellenző ben tiltas, sem erővel valo ellenzes, mikor az ollyan hitetlennek jolzagaban mást iktatnak, és azt el foglallyak, meg nem engettetik: hanem tellyesseggel az Kiraly adomanyat, ennyi reszeből, vegben kel vinni.

Masod.

SE-

Masodszor esik notaban az ember, az masodik repulsio miat, mikor irasban be hozzak annak letelet. Ekkeppen-is az repulsiot az tőrveny meg nem engedi. Holot ez nota-is vakmerő viββalkodo ellenzesből zarmazot és kővetkezőt: és nem illendő harmad uttal-is az repulsionak lennie, mint hogy tilalmas hogy mas uttal-is ne legyen.

Harmadszor, és utolsor, az hitetlensegnek notaja jő ki, tőrveny latasbol, mely az Orßag Birainak ki mondot sententiajabol ki latzik: melyre valo kepest, az Kiraly valamely joßagot, hitetlensegnek neve alat, masnak adgya, ugy mint, semnek ki tollyasert, tagok czonkasitasert, hamis penz veresert, avagy hamis level czinalasert, és ezekhez hasonlo vetkekert, kikert hitetlensegnek notajan maradnak. Effele tőrvenyből ki ment itiletet penig, miert hogy az ket sęlnek feleletiből, soktak az sęk sinin ki mondani: holot eggyik reß vallya, hogy amaz oly dolgot czelekedet, kiert notan volna, az masik penig tagadgya. Ezokaert effele sententia igaz tetele idejen, mellyet az feleletekből mondottak: Avagy kit azert mondottak, hogy netalam akkor jelen nem

SECundo modo fertur nota infidelitatis, ex reportata seriè secundariæ repulsionis. Et hoc quoque modo repulsio fieri non permittitur. Quæ quidem nota, etiam alioquin ex repulsione temeraria processisse, secutaq; fuisse dinoscitur: & non congruit id tertio iterare, quod vetatur etiam secundario facere.

TERtio & ultimo modo, nota infidelitatis declaratur atq; pronunciatur per judiciariam deliberationem, & latam sententiam judicum ordinariorum Regni, ex donatione Regia, prætextu eruitionis oculorum, mutilationis membrorum, Cusionis falsarum monetarum, vel confectionis, aut delationis falsarum literarum, & aliorum hujusmodi casuum notam infidelitatis afferentium, cuipiam facta, subsequentem atq; provenientem. Quæ quidem judiciaria deliberatio, quia ex propositis partium in judicio contradictorio decernitur atq; declaratur: altera scilicet partium notam ipsam factam paratamq; fuisse affirmante, & altera negante. Ideo tempore executionis hujusmodi sententiæ, per responsiones (ut præfertur) partium

latæ, vel forsitan per non venientiam & non comparitionem alterius partis pronunciatæ, repulsio prænarrata fieri permittitur. Et hoc ideo (prout etiam alioquin ista præcipuè ratione repulsio inducta fuisse perhibetur, & modo quoq; fieri toleratur) ut in termino vel tempore reportare seriei, talis repulsionis, quicquid in processu ipsius causæ negligentia convicti & in causa succumbentis, malè actum vel omissum fuisset, per gratiam novi judicij, aut revocationem Procuratoris restauraretur, & in melius reformetur. Damnosum enim & nimis periculosum foret, mox post latam & pronunciatam à judice ex responsionibus partium sententiam, de dominio ac pacifica possessione bonorum suorũ quempiam vigore ejusdem sententiæ excludi, atq; tandem extra dominiũ illa rursus prosequi debere.

Judicis officium.

Judex enim ex objectionibus & allegationibus duarum pluriumvè partium & plerunq; literarũ ac literalium instrumentorum, coram eo productarum & exhibitarum, continentijs & tenoribus sententiam decernere tenetur. Certũ est autem, procuratores partium sæpenumero in responsionibus suis, aut negligentia, aliquando etiam malitia, falli & errare. Sæpe literæ, ac etiam literalia instrumenta litigantium periclitantur, & in termino, per judicem exhibitioni illarum præfixo, produci nequeunt. Unde sententia per judicem ita fertur & pronunciatur, prout responsiones partium vel tenores & continentiæ literarum, ac literalium instrumentorum expostulant. Quapropter, si qua partium, per se, vel procuratorem suum in responsionibus suis errasse, vel in exhibitionibus literarum se defecisse congnoverit: né per sententiã ob ejuscemodi defectum & errorem contra se latam, de dominio bonorum suorum immediatè excludatur, repulsionem violentam (in contemptum licet & vilipendium judiciariæ commissionis fieri, tamen tolerari solitam) tempore executionis ipsius latæ sententiæ facere cogitur, & ad reddendam rationem hujusmodi repulsionis, unicus adhuc terminus coram judice suo comparandi sibi præfigitur: in quo tandem errorem aut defectum suum vigore novi judicij, per Principem gratiosè concessi, vel per revocationem & retractationem responsionis sui procuratoris restaurare, & si poterit,

nem volt, avagy nem lehetet az mas fęl: olykort mondom, az repulsio fierent valo ellenzesnek lennie, meg engettetik. Ennek penig bizonyos oka vagyon (az mint hogy illyen bizonyos okert mondgyak-is, hogy talaltak ezt az ellenzeſt, mellyet mostan-is lennie megh engednek) tudnia illik, hogy mikoron az ellenzesről valo levelbeli jedzeſt az tőrvenyben elő adgyak, tehat valami az pőrnek follyasaban, az meg győzetet fęlnek gondvisseletlensege miat, tudatlansagbol esset avagy el feleytetet volna, uy itiletnek orvossagaval, avagy Procator meg hivasaval, helyere hoßhatna, és job modgyaval azt igazgathatna. Mert felette karos és nyavalyas dolog volna, az ket fęlnek feleleti ßerent, hogy menteſt az Bironak ki mondot tőrvenye utan, valakit bekeſseggel birt joßagabol, annak erejevel, ki rekeßteni és ki vetni, mellyet annak utanna joßaga kűvűl kellene keresni és megh pőrelni.

MERT az Biro az ket avagy tőb fęlnek feleletire, és az leveleknek és levelbeli tanu-bizonysag tetelre, mellyeket az ßęk ßinin elő adnak, tartozik tőrvent tenni. Ez penig nyilvan valo dolog, hogy az Procatorok gyakorta feleletekben, vagy vagy gondviſſeletlenſegekből, avagy tudatlanſagokbol, neha kedig gonoſſagbol, meg czalatnak és meg vetkeznek. Gyakorta az pereſſek leveleit-is és levelbely tanubizonyſagokat el teveßtik, és az hagyot ßek napjara vele elő nem alhatnak. Az Biro penig ollyan tőrvenyt teßen, az mint az ket fęlnek feleleti, és levelei és levelbeli tanubizonſaga kivannya. Annak okaert, ha valamellyik fęl, hogy vagy ő maga, avagy procatora altal, feleletiben vetkezet volna, akar leveleinek be adaſaban megh fogyatkozot volna, eſzeben veßi: tehat hogy az Biro ki mondot tőrvenyevel, az joßagbol mindgyart ki ne veſſek, mikor effele vetkes itilettel igaz tetelre mennek: erőßakkal valo ellenzeſt (noha az tőrvennek gyalazattyara, de ki már ßokkasba ment és el-is ßenvedik) kenßeritetik tennie: mely ellenzeſnek oka adaſara, meg-is egy napot hadnak, hogy Biraja elől elő allyon: mely napon tartozik, ha lehet, az vetket avagy fogyatkozaſt, el igazitani és job utra hozni, az uy itiletnek erejevel, mellyet az Fejedelẽ kegyelmeſſen meg adot avagy Procator hivaſſal feleletit

rit, in melius reformare tenetur. NOvi namq; judicij collatio, ac procuratoris cujuſpiã revocatio, ſemper præſupponit errorem & defectum, Non enim eſt neceſſe novum judicium impetrare, vel reſponſionem procuratoris revocare, niſi in proceſſu cauſæ erratum fuiſſe prius deprehendatur. Poſtea verò ulterior terminus ſibi non deputatur neq; conceditur: ſed lata ipſa ſententia finaliter & effectivè executioni demandatur. Et ſi ſecundariò quoq; repulſio temerariè committitur: Nota perpetuę infidelitatis (ſicuti immediatè declaratum eſt) inde reportatur.

tit megh uyitani. Mert az uy itiletet, és az Procator meg hivaſt azert ſzerzettek és adgyak, hogy vetkèt és fogyatkoyaſt talaltanak az ollyan pőr follyaſban. Nem-is ſükſeg uy itiletet kerni, avagy Procatort meg hini, hanem czak akkor, mikor az pőrnek follyaſaban vetek eſsik, és fogyatkozaſt tőttek. Annak utanna penig tőb tőrveny napot neki nem adnak, nem-is engednek: hanem tőrvent mondvan, az ki adot ſententiaval, minden voltakeppen igazat teſsnek. Ha penig maſod uttal-is vakmerőkeppen ellenzeſt teſsen, (az mint meg mondam) őrők hitetlenſegben eſsik.

VTRUM ILLE POSSIT

Repulſionem facere, qui in proceſſu cauſæ non egit.

TEHETE AZ RE-

pulſiot, ki az pórt nem forgatta.

TITULUS LXXVI.

SEd quia in calce quarumlibet literarum Adjudicatoriarum ac ſententionalium iſta clauſula: CONtradictione talis & talis convicti, (nominando eum, qui in cauſa ſuccubuit & convictus eſt) ac aliorum quorumlibet prævia ratione non obſtante, inſcribi & inſeri, & contra hanc quidem clauſulam etiam repulſio prænotata ſubſe-

LXXVI. TITUL'

DE miert hogy minden meg itilt ſententia levelnek az vegben, ezt az Cikkelt be ſoktak irni: Illyen és imillyen embernek, ugymond (azt neven nevezven, ki az perben meggyőzetet) és egyebeknek-is akar kik volnanak ellen mondaſok és tilalmok, az fellyúl valo okokbol, ellene nem alvan. Mely Cikkelre valo kepeſt, az meg mondot

dot repulſioval, ſokan ſzoktak çlni: Ezokaert ezt kerdik, Hogy ha az, ki az pőrben nem volt, nem-is forgatta, az Felpereſt ki az pőrt meg nyerte, az igaz tetelről, az ſententia levelnek tartaſſa ſzerent, ellenzeſſel el tilthattyae és repulſiot tehete? Kiben az tetzik, hogy nem: Mert az tőrvennek vegezeſet és hagyomaſat, az meg nem haborithattya, és magat az pőrnek nyereſegeben avagy karaban, ki az pőrnek follyaſaban ſemmit ſem nyert, ſem veſztet, magat nem avathattya és bele nem elegyitheti. De maga viſontag gyakorta tőrtent, hogy az győzedelmes fel, az ſententia levellel, affele joſsag ſinere-is ment, mely immar mas ember kezenel volt, netalam jo modgyaval és igaſſaggal, és nem annal, ki az pőrben meg fogyatkozot és azt el veſztette. Gyakorta penig egy fő és derek joſsag mellet, effele joſsagot-is igyekeznek el foglalni, mely az derek joſsagtol regen jo moddal, és igazan el volt ſakaſztva és mas hova birtak.

ERTELEMNEK okaert: Egy ember, egy Varat, Kaſtelt, avagy mezö Varoſt, minden hozza tartozandoival, tudni illik, Falukkal, telekekkel, és falubeli reſsekkel, mellyek igazſag ſzerent ához valok volnanak, tőrveny folyas altal, avagy Kiraly adomanya altal, avagy egyeb

subſequi & fieri conſuevit: IDEO quæritur, utrum ille, qui in cauſa non fuit, poſsit actorem & partem, in cauſa triumphantem, ab executione latæ ſententiæ, literarumq; Adjudicatoriarum repellere? Et videtur quòd non: Quia non eſt illius turbare judiciariam commiſsionem, neq; immiſcere & ingerere ſe lucro, vel damno litis & cauſæ, qui in proceſſu ejuſdem nec vicit nec ſuccubuit. In contrarium tamen plerumq; accidit, partem triumphantem, cum literis Adjudicatorijs, atq; ſententionalibus ad facies talium bonorum & jurium poſſeſsionariorum accedere, quæ præ manibus alterius, & non illius qui in cauſa ſuccubuit, habentur, & juſto etiam forſitan titulo per eum poſsidentur. Sæpe etiam penes unũ Principale membrum, juris poſſeſsionarij talia bona occupari machinantur, quæ juſto modo atq; titulo ab eo membro fuerunt dudum ſequeſtrata.

Verbi gratia: Caſtrum, aut Caſtellum, vel oppidum unum, ſimul cum cunctis ſuis pertinentijs, videlicet villis, prædijs, portionibuſq; & juribus poſſeſsionarijs, ad idem de jure ſpectantibus & pertinere debentibus, proceſſu juris, aut ex Donatione Regia, vel alio

titulo per quempiam acquiritur & prosequitur: à quo quidem Castro, Castello vel oppido verus dominus & legitimus possessor ejus, qui forsitan jam in semine defecit, unam vel duas villas, aut aliquod prædium & terram, adhuc vivens præcio vendidit, vel servitiorum pro exhibitione donavit, aut alio titulo contulit: & ille, cui venditio vel donatio facta fuit, se in hujusmodi villis aut prædio & terra, etiam consensu Regio, ac statutione juridica, dudum fundavit atq; firmavit. Obtento igitur jam principali membro, ipso scilicet Castro, aut Castello vel oppido, una cum dictis pertinentijs suis, & illo cui (ut præmissum est) venditio aut Donatio facta fuit, in causa non existente (ex eo forsitan, quod tempore recaptivationis & primariæ Statutionis dicti principalis membri, solus ille, qui pro tunc in dominio & possessione ejusdem membri Principalis fuerat, totali hujusmodi recaptivationi & statutioni contradixerat) Actor ipse etiam prænarratas villas, aut prædium vel terram, præ manibus alienis, modo antelato, jam existentes & habitam, penes Principale ejusmodi membrum, tanquam scilicet pertinentias ejusdem, pro se vendi-

egyeb uton keres, és övöe akarja tenni: Mely Vartol, Kastelytol, avagy mezö Varostol, az elöbi igaz Ura, kinek talam immar magva-is sakat, egy avagy ket Falut, avagy valami teleket és földet, mégh elteben, valakinek el adot volt, avagy solgalattyaert el ajandekozot, avagy mas okon el idegenitet volt: az-is penig, kinek átta és ajandekozta volt, magat effele Falukban, vagy telekekben és földben, mégh Kiraly consensussaval, engedelmeböl-is törveny serent bele iktatta, és helyeßtette. Ha azert amà keresső fél, az derek jószagot meg nyeri, ugy mint, az Varat, Kastelt, mezö Varost, az meg mondot hozza valo tartomanyal eggyút: am annak penig (az mint meg mondam) az ki meg vötte, avagy ajandok serent már birta valami reszet, az pörben semmi resse, sem hire nem volt (netalam illyen okbol, hogy az derek foglalasnak és elsö iktatasnak idejen, az megh mondot derek jokban, ugyan az, ki akkor annak urasagaban és birodalmaban volt, ez derek foglalasnak és iktatasnak ellene mondot.) Az Felperes penig, az fellyúl meg mondot Falukat, telekeket és földeket, mellyek immar regen mas keznel vadnak, az derek meg nyert jószaghoz, ugy mint, ha ahoz valok volnanak, maganak tulydonitani, és el foglalni

akarna. Effele és ehez hasonlo dolgokban azert, és ez okon, még az is, az ki az pörben nem forgot, sabadon repulsiot és ellenzest tehet. Ennek, az felyúl meg irt, tanubizonysag tetelnek cikkelye hasnalvan, miert hogy az sententia levelben ezt be irjak (*az fellyúl valo okokbol*) az ellenkezes illyen volt. Mely cikkelnek ez az hasna, hogy az repulsionak terhet, nem tartozik meg fizetni: hogy ha meg bizonyultatik hogy amaz nyertes fél, melto ok nelkúl, az meg mondot joßag foglalni ment.

Tovabba, Az salagos joßag felöl-is ezent kel ertenünk: hogy ha valamely peres, nemünemú joßagnak tulaydonsagat, törveny serent meg nyeri: Es effele joßag, idegen keznel salagban lessen (de ugy hogy az el salagositas, jo moddal, igazan, és nem az pör közben lőt legyen) az sententia levelnek erejevel, mely annak örökkes voltarol ki adatot, effele meg nyert joßagot az Felpörös annak kezeböl, az ki szalagos keppen birja, modnelkúl el nem foglalhattya: hanem az penznek summajat, melyben szalagban vagyon, szúkseg hogy elöszer le tegye. Mert

vendicare & occupare nititur. In eo itaq;, & alio quoq; simili casu, repulsionem prætactam, etiam ille, qui in causa non erat facere permittitur. Et hoc virtute illius clausulæ, (PRÆVIA RATIONE:) qua mediante nec onus repulsionis ille deponere tenebitur: si pars triumphans absq; debita ratione ab occupanda bona prænotata accessisse verificabitur.

Item, de juribus quoq; possessionarijs impignoratitijs idem est sentiendum: Quòd si quispiam litigantium hæreditatem & proprietatem alicujus juris possessionarij pro se ordine judiciario obtinuerit: & tale jus possessionariũ apud manus alienas titulo pignoris exiterit (si tamen impignoratio ipsa, bono & justo modo, & non litis intermedio facta fuisse comprobetur) vigore sententiæ, super ipsa perpetuitate latæ, reobtentum hujusmodi jus possessionarium actor, à manibus ejus, qui pignoris illud titulo possidet, simpliciter occupare non potest: sed super illa pecuniarum summa, pro qua præmisso pignoris titulo obligatum habetur, ut primùm satisfaciat necesse est.

eſt. Nam alioquin ſi de plano occupare niteretur: repulſio meritò ſubſequi poterit. Et ſi ad tollendam ſuam pecuniam poſſeſſor ipſius juris poſſeſſionarij ſe tempore executionis dictæ ſententiæ, judiciariæq; deliberationis paratum obtulerit: Tunc neq; pœnæ vel oneri hujuſmodi repulſionis ſubjacebit. Et hoc intellige, ſi de ſummæ pecuniarum quantitate, ac impignorationis qualitate, pariter & veritate ibidem conſtabit.

Mert ha kůlőmben czak ſemmi nelkůl igyekezik el foglalni: meltan az repulſiot tehet, az kinel az joſzagh vagyon. Es hogy ha az joßagnak gazdaja, az ſententia ſzerent valo igaz tetelkort, kęßnek mondgya magat, az penznek fel vetelere: tehat az repulſio terhet, ſem tartozik meg fizetni. De ezt ugy ertſed, mikor mindgyart, ugyan ott elő adhattya igaſſagat, és miben, hany forintban legyen nala ßalagban, megbizonyithattya.

DE NOVO IUDIcio, ac ejus modo, ſerieq; & proceſsu.

AZ UY ITILETről, modgyarol, rendiről, és annak follyaſarol.

TITUL' LXXVII.

LXXVII. TITUL'

QUIa poſt factam repulſionem, vel procuratorum malam reſponſionem, ſæpenumero novum judicium ſolet à Principe impetrari: Ut in cauſa illa, quà quiſpiam ſuccubuit & convictus eſt, non obſtante eo errore vel defectu, quo ſe in proceſſu cauſæ gravatum fuiſſe cognoſcit: Non obſtante etiam lata jam exinde judicis ſententia: idem de novo reſpondere, novaſq; allegationes, exceptio-

MIERT hogy az repulſio tetelnek utanna, avagy az Procatorok feleletinek fogyatkozaſanak meg hivaſſa utan, az Fejedelemtől gyakorta Uy itilet ßoktak kerni: Hogy az pőrben, melyben valaki meg fogyatkozot, és megh győzetetet, ellene nem alvan az ő tevelygeſſe, vagy fogyatkozaſſa, kiert tudgya, hogy pőrit el veßtette volt: Sem peniglen az Biro altal ki adot ſententia is ellene nem alvan: ugyan azon pőres az Uy itiletnek erejevel uyjonnan felelheſſen, dolgat forgathaſſa, fogaſt, és ellenveteſt teheſſen, leveleit, mellyeket be nem adot volna be adhaſſa, fogyatkozaſat fel epitheſſe, tőt vetket igazithaſſa, és kőzőnſegeſſen mindent, valami az ő tőrvennyenek haßnara és elő menetelire volna, gondolhaſson, mondhaſſon, és elő ßamlalhaſſon.

EZTIS azert vegyük eßünkben, hogy effele uy itiletnek kegyelmet: annak felette, mindennemű Privilegiumnak confirmalaſat, az mely tőrveny ßerent és igazan kőlt: ſőt minden joßagrol valo uy adomanyrol valo confirmatio levelet, az Fejedelmünk, az ő tißtinek meltoſagahoz illendő gondviſeleſeből, ſzokot engedni és adnia. Az Uy adomany mind azon altal ugy adatik meg, és akkor vagyon helye, mikoron meltan ś igazan, és nem ßinnel kivannyak: az az, ha az joſzagnak meg kerője, az ő meg nyereſenek napjatol fogvan, vagy ő maga, vagy ßűlei, minden voltakepen annak uraſagaban voltak, mind ez uy meg kéréſnek ideiglen: mikeppen hogy az első reßben, àhol az uy adomanyrol ßoltunk, nyilvabban vagyon meg irva.

TOVABBA ezt is eßűnkben kel vennűnk, Hogy az uy itilet altal kezdettet pőr, czak egy tőrveny ßerent valo terminuſſon, ceptiones & objectiones facere, literas forſitan non exhibitas producere, defectum obmiſſum ſupplere, errorem commiſſum emendare & generaliter omnia, quæ juris & juſtitiæ ac defenſioni & ſublevamini cauſæ ſuæ proficua eſſe cognoverit, peragere valeat atq; poſsit.

SCIendum igitur eſt, quòd hujuſmodi novi judicij gratiam: præterea cunctarum literarum privilegialium, ritè tamen & legitimè emanatarum, confirmationem: necnon univerſorum bonorum, & jurium poſſeſsionariorum, titulo novæ donationis collationem Princeps noſter, ex debito regiminis ſui officio, unicuiq; largire & concedere ſolet. Nova tamen donatio conferenda eſt, locumq; habet, ſi juſtè & non fictè poſtuletur: hoc eſt, ſi bonorum ipſorum impetrator, à die adeptionis eorundem, per ſe, vel progenitores quoq; ſui, in reali dominio illorum, uſq; ad tempus impetrationis perſtiterint: quemadmodum in prima parte clarius ſuper ipſa nova donatione notabile poſitum habes. Par: 2. T. 37.

Ulterius advertendum, Quod cauſa per formam novi judicij inchoata, unico tantummodo termino juridico, & ante omnes alias

causas finiri concludiq; solet: nè negotiũ & causa per judiciariam sententiam & deliberationem jam decisa, fine confuso pendere cogatur.

De cujus quidem novi judicij serie & modo, quia in generali decreto nostro clara continetur descriptio, Ideò articulum, super ea re conscriptum, verbotenus (prout sequitur) adjeci.

Item, solent nonnulli Regnicolæ in eorum causis, contra sese, potissimum in facto possessionario motis, servatis pertransitisq; legitimorum terminorũ & litium processibus, literarumq; tandem, ac aliorum cunctorum documentorum probabilium, hinc inde, pro finali conclusione hujusmodi negocij productionibus factis, in ultimo causæ termino, (dùm etiam judices ordinarij sedis judiciariæ Regni, magistriq; Prothonotarij, & jurati ejusdem sedis assessores suam tullissent sententiam. Earundemq; partium altera se in hujusmodi causa deficere & succumbere agnosceret, ac literæ adjudicatoriæ exinde vel jam emanatæ & extradatæ extitissent, aut post latam & pronunciatam sententiam extradari deberent,) procuratores eorum revocare, & causam condescendi facere velle, novum judicium impetrare, vigore cujus partem alteram ab executione literarum adjudicatoriarum sæpius prohiberent, ut sic eorum justis juribus privarentur.

Propterea statutum est, ut à modò in posterum hujusmodi causantes non nisi lite pendente, & causa nondum decisa, procuratores eorum revocare, & causam condescendi facere possint. *Par: 2. T. 84*

Novum autem judicium impetrent semper, si voluerint. Verùmtamen ejus vigore partem alteram ab executione latæ sententiæ literarumq; adjudicatoriarum, superinde emanandarũ extractione vel extradatione, judices ordinarios, vel eorum Prothonotarios, nequaquã, valeant inhibere. Imò & ipsa pars triumphans, hujusmodi literas adjudicatorias, non obstantibus ipsis literis novi judicij, sic impetratis, debitæ executioni demandari facere. Pars deniq; ipsum novum judicium impetrans, habita executione dictæ latæ sententiæ, suam causam vigore ipsius novi judicij, dum voluerit, executioni demandare, & idem prosequi. *Par: 2 T. 75.*

Casu verò, quo altera partium sive ratione jurium possessionariorum, sive aliorum quorumcunque

son, minden pőreknek előtte, veghez kel és sokot menni: hogy az pőr és kereſſet, melyről immar az Birak tőrvent is tőttek, bizonytalanul fűggőben ne kenzeriteſſek lennie.

Mely uy itiletnek rendiről és modgyarol, miert hogy az közönseges Decretumban vilagos iras vagyon, Ez okaert azonrol valo meg irt articulust, sorol sora (az mint következik) be helyeſtettem.

Tovabba, ugy mond, mivel hogy az Orſagbeliek, ellenek valo pőrekben, főkeppen joſag dolgaban, tőrveny follyaſa ſerent az pőrt egy nehany terminuſſon altal viven, mikor immar mind az két fęlről, minden bizonyſagot, és ok leveleket be attak volna, hogy pőrek immar tellyes veghez meheſſen; az pőrnek utolſo napja (mikor immar Kiraly ő Felſege ſzękin, az rendelt Birak, Itilő meſterek és hittes Aſſeſſorok tőrvent-is mondottak volna. Az pereſſeknek penig eggyikke, ęſeben veven, hogy pőriben meg fogyatkozik, és már az ſententia leveleket-is ki kezdik adni, avagy hogy kiis attak, avagy ki kellene adniok) Prokatorokat meg ſoktak hinni, és pőreket le ſallitani tani igyekezik, avagy uy itiletet veſſenek, kinek erejevel az mas fęlt, az ſententia level ſzerent valo igaz tetelről gyakorta el tilttyak, hogy illyenkeppen az ő igaſſagokban elő ne meheſſenek.

Annak okaert vegeztük, hogy ennek utanna effele pőreſſek, czak az pőrnek foltaban, és mig tőrvent nem mondnak, hihaſſak meg Prokatorokat, és akkor ſalithaſſak le az pőrt.

Uy itiletet penig mindenkor kerheſſenek, ha akarjak. Azert mind azon altal annak erejevel az mas fęlt, az ki mondot tőrvenynek igaz tetele mellől, avagy az ſententia levelnek, melynek arrol kel kelni, ki vetele mellől, avagy ki adaſatol, az rendelt Birakat, vagy Itilő meſtereket, ſemmi uton, el ne tilthaſſak. Sőt az győzedelmes fęl, effele ſententia levellel, ellene nem alhatvan, az uy itilet, mellyet ez forman hozot, meltan igazat tetethet. Az à fęl penig, mely az Uy itiletet hozta, az ki mondot ſententia ſzerent meg leven az igaz tetel, pőrit az uy itiletnek erejevel, ha kedve tartya, meg indithattya, és az ſerent forgathattya.

Tőrtenet ſerent penig, ha valamely fęl, akar joſzag dolgabol, avagy akar mi dologbol,

negociorum, per non venientiam, eo quòd fortaſſe [b] certiſsimis negocijs præpedita, comparere nequiret, ſententionaliter quoquomodo convinceretur; tunc talis pars, ſic per non venientiam convicta, & novum judicium impetrare, & tàm judices ordinarios ac Prothonotarios eorundem ab extradatione literarum adjudicatoriarum ſententionaliumq́, & partem adverſam ab extractione & executione earundem literarū, ſemper dùm voluerit & poterit, inhibere valeat atq́ poſsit. Et quòd omnes cauſæ, in quibus per Regiam majeſtatem nova judicia impetrata fuerint, in primis octavis, inter omnes alias cauſas leventur & judicentur.

[b] Par: 2. T: 59.

bol, azert el maradna hogy el nem jőt az tőrvenyre, mint hogy bizonyos okok mulattattak el vele: olykort az ollyan, kit azert maraſztot el az tőrven, hogy arra el nem jőt, mind uy itiletet hoßhat, és mind az rendelt Birakat, Itilő meſtereket, az ſententia levelnek ki adaſſatol, és az ellenkező fęlt az ki veteletől és igaz teteltől, mindenkor, hogy ha akarattya leßen rea, el tilthattya. Es hogy minden pőrt, kiben Kiraly ő Felſege uy itiletet engedet, minden egyeb perek előt, az elſő Octavan elő vegyek és meg itillyek.

UTRUM POSSIT novum judicium impetrare, qui in cauſæ proceſſu non ſuccubuit.

TITUL' LXXVIII.

SEd quæſtiuncula occurrit diſcutienda, ſimilis quæſtioni ſuper facto repulſionis ſuperius propoſitæ. Utrùm poſsit ille novum judicium impetrare, qui non egit, neq́ fuit in proceſſu cauſæ? DI-

HOGY HA KERhete az Uy itiletet, ki az pőrben nem forogvan, azt el ſem veßtette.

LXXVIII. TITUL'

DE itt egy kerdes tamad, mellyet meg kel feitenünk, haſonlo az repulſio tetelről valo kerdeſhez. Hogy ha egyem az Uy itiletet hoßhatte, az ki nem pőrlet, avagy abban az pőrben, melyről az uy itilet ßól, nem forgot?

got? Melyre rővideden azt mondgyuk, hogy valameddeg az, ki az pőrt el veßtette, ęl, ſenki annal egyeb, uy itiletet nem vehet. Mert nem illik, hogy valaki ſarlojat, mas ember gabonajaban veſſe. Mind az altal, az el halvan, ki pőrit el veßtette volt, az, az kire annak az pőrnek viſſeleſe az Orſzagnak ßokkaſſa ßerent ßalot, ßabadon vehet uy itiletet.

DICendum breviter, quòd quamdiu ille, qui in cauſa ſuccubuit, in humanis egerit & ſupervixerit, nemo alter, præter eum, gratiam novi judicij impetrare poteſt. Non enim congruit cuipiam falcem ſuam in alterius meſſem mittere. Verùmtamen parte ipſa convicta, ille, in quem proſecutio cauſæ ipſius de Regni noſtri coſuetudine condeſcendet, liberam plenariamque impetrandi de facto habebit facultatem.

AZ PROCATOR meg hivas, mi legyen, és hol legyen helye.

LXXIX. TITUL'

MIERT hogy az Uy itilet mellet, az Prokator megh hivaſ-is gyakorta ßokot lenni. Ez okaert ezt tudnunk kel: Hogy az Prokator meg hivas ez, mikor valamely erettünk ßolonak ßavat, annak az ki be vallotta akarattya és hagyaſſa nelkül, és erteſſere adaſſa nelkül ßólvan az ſzęk ßinin, uy feleletet kezdven, az Biro előt azt uyittya és meg magyarazza. Minden Prokator meg hivaſnak penig, azon helybeli Biro előt kel lenni, az mely Biro

PROCURATORIS Revocatio quid ſit, & ubi fieri debeat.

TITUL' LXXIX.

QUoniam in cauſa facto q́ novi judicij, procuratorū revocatio ſæpe ſequitur. Idcirco ſciendum, quòd procuratorem revocare, eſt reſponſionem alicujus advocati, per eum, præter voluntatem & extra informationem conſtituentis, in judicio factam retractare, & eam nova reſponſione coram judice reformare. Omnis autem procuratoria revocatio, coram eo judice, quo reſponſio illa, quæ retractabitur, facta fuit, vel

homine ſuo, ad id, per eundem judicem ſpecialiter deputato, fieri ſolet atq; debet. Verùm ſi cauſa ipſa in alterius judicis præſentiam fuerit tranſmiſſa: tunc coram eodem judice vel ejus homine, in cujus conſpectu per hujuſmodi tranſmiſsionem cauſa ipſa pendet, reſponſio procuratoris revocari debet.

Biro előt az feleletlőt, avagy azon Biro nevezetes embere előt. Ha penig az tőrvent mas Biro eleiben boczatottak: tehat azon Biro előt, avagy embere előt, ki előt az kerdő forogvan míg fúggőben vagyon, kelletik az Prokator ſavat meg hini.

PROCURATORIS Reſponſio, quomodo & quo onere retractari debeat.

TITUL' LXXX.

ADVERTENdum itaq; quod revocatio reſponſionis cujuslibet procuratoris, in longis cauſarum proceſsibus, quibus videlicet etiam facta reſponſione juridici proceſſus ſubſequi, & judiciariæ deliberationes ac ſententiæ interlocutoriæ pronunciari ſolent, non niſi lite pendente, & cauſa per definitivam ſententiam nondum deciſa, fieri debet. In cauſis verò brevibus, per inſinuationem motis, & alijs, unicum terminum ad reſpondendum habentibus, etiam poſt latam & pronunciatam definitivam à judice ſententiam, quilibet litigantium procuratorem ſuum revocare poterit.

AZ PROCATORnak feleletit mikeppen, és micsoda terhel hihattyak meg.

LXXX. TITUL'

VEgyűk eſzűnkben azert, hogy az Prokator hivas, az hoſſu perekben, mellyekben az feleletek utan, az Birak tőrvent-is kezdnek latni, és kőzősleg ſententiatis mondani ſoktak, czak akkor lehet meg, mikor az pőr még foltaban és fúggőben vagyon, és arra mig vegső tőrvent nem mondottak. Az rővid pőrekben penig, mellyet bizonyoſſa tevő hivatallal inditottak, és egyebekben-is, mellyeknek czak egy terminuſſon kel veghez menni, még az él vegezet és ki mondot ſententianak utanna-is, akar mely pőres Prokatorat meg hihattya.

Mert az mint meg mondok, az Prokator meg hivas, mindenkor valami vétſegből, avagy fogyatkozasbol kővetkezik: mely valami feleletben, ellenzesben, avagy fogasban ſokot meg eſni.

Az utan uy feleletet czinal van, minek utanna az előbi feleletet megh hitta, az fellyúl meg mondot mod ſerent, tartozik dolgat iſmeg ujolan kezdeni uyitani, és igaſſagat jobban megh magyarazni: Igyen, hogy azon nap, mellyen az ſententiat ki mondgyak, minden pőres, minden terhe és birſag nelkúl, Prokatorat meg hihattya: Annak utanna az mig az Octava, avagy brevis tart (az leg utolſo naptol meg valva) mindenkor kiſſeb terhel, tudni illik, hat forintal meg hihattya: Vegtere, az Octava ki telven: nagyob terhel, tudni illik, őttven Giraval, ki ket ſaz forintot teſen, hihattya meg Prokatorat. Az Octava utolſo napjat ugy ertſed, hogy ha az megh hivaſſal alnakúl és czalardúl çlnek. Ez okkal hogy az Prokator

Retractatio namq; procuratoris (ſicuti prænarratum eſt) præſupponit ſemper errorem vel defectũ. Qui quidem error & defectus, non niſi in repulſione & objectione, aut aliqua alia exceptione cõmitti ſolet.

Ac tandem facta nova reſponſione, poſt revocationem prioris reſponſionis, modo præhabito, inſtaurari reformariq; debet: ita, ut ipſa die, qua ſententia ac judiciaria deliberatio pronunciatur & fertur, quilibet cauſantium, abſq; quolibet onere & gravamine: Poſtea verò infra octavarum & brevium judiciorum celebrationem (dempta duntaxat extrema die ipſarum octavarum, vel brevium judiciorum) ſemper cum minori onere, ſex videlicet florenis auri: Demũ, aut eiſdem octavis vel brevibus judicijs expiratis: cum majori onere, quinquaginta ſcilicet Marcis homagialibus, gravi ponderis, ducentos florenos auri facientib², procuratorem ſuum revocare poteſt. Ultimam autem diem prænotatam verum eſſe intellige, ſi retractans ille calumnioſè & fraudulenter agere prætenderet. Ut videli-

cet

cet terminum ſolummodo ipſum juridicum hac cautela revocationis præteriret, & alteram partem ulteriori proceſſu vexaret & gravaret. Nam aliter die illa, qua ſententia fertur, ut eodem die & procuratoris reſponſio revocetur neceſſe eſt.

kator megh hivaſſal, czak az terminuſt mulathatna el, és az mas fęlt, halogathatna, az pőrt vontatvan tovab-is faraßthatna. Miert hogy egyebkent-is ſzúkſeges, hogy azon nap, mellyen az tőrvent ki mondgyak, Prokatoranak hija megh feleletit.

PROCURATORIS RESponſio, duobus modis ſolet revocari.

TITULUS LXXXI.

RESponſio vero procuratoris & advocati, duobus modis ſolet revocari.

Primò, litis inter medio. Par: 2. Tit. 75. 77. 79. Par: 3. Tit. 6. & 11.

PRIMO, in proceſſu cauſæ, ante finalem concluſionem & definitivam ſententiam ejuſdem cauſæ (licet reſponſione præhabita) utputa, ſi quis ſe literas, & literalia inſtrumenta ſuper eo negotio, quo per adverſam partem lite impetitur habere, & illarum vigore ſe ab impetitione ſui adverſarij defendere poſſe allegaret: vel factum illud, pro quo lite ipſa vexatur, ſe patraſſe negaret: aut forſitan cauſam judex ex partium reſponſionibus ad oculatam reviſionem, vel communem inquiſitionem decerneret,

AZ PROKATOR meg hivas, ket keppen ßokot lenni.

LXXXI. TITUL.

AZ Prokator meg hivas kedig ket kepen lehet.

ELŐSZER, az pőrnek follyaſaban, az utolſo tőrvenynek, és vegső ſententianak, ki mondaſa előt (noha az előt megh felelt volt) mint mikor valaki azt felelne, hogy ő neki jo levelei és menedeki volnanak, arrol az dologrol, melyről őtet az mas fęl keresi, kiknek erejevel az ő ellenkező fęlnek kereſetitől magat meg oltalmazhatna: avagy azt az dolgot, az miert pőrben fogtak, tagadna hogy nem ő czelekette: avagy netalam, mikor az Biro az pőrt, az ket fęlnek feleleti ſzerent, ſzemmel valo nyilvan meg lataſra, akar kőz tudomanyra itilne, hogy egy mashoz feleltek mindeniknel nyilvan lehetne: mind az altal minek előtte az napja el jőne, mellyen az meg mondot leveleket elő kellene hozni, vagy valamellyik fęlnek meg kellene eſkúnni, avagy az lataſra, vagy kőz tudomanyra kellene menni, az peres fęlnek eggyike, ebben vévén, hogy az ő Prokatora feleleti miat megh kezd fogyatkozni: nem varvan rea az meg hagyot napot, męg annak előtte Biraja előt, avagy annak bizonyos rendelt embere előt, kit erre valaßtot volna (az mint az előt meg mondam) Prokatorat meg hihattya. Mely az Fejedelem uyi itileti nelkúl is meg lehet, de nagyob terhel, tudni illik, őtven Giraval.

MASODSZOR: Az Prokator meg hivas, az tőrvennek és ſententianak ki mondaſſa utan is ßokot meg lenni: ezis penig czak oly pőrekben, mellyekben menteſt és haladek nelkúl, az első feleletnek utanna, veg és utolſo ſententiat ßoktak mondani Holot ha az Prokator, kúlőmben felelt volna: follyasban boczathatta volna azt az pőrt az tőrveny.

neret, jam reſponſionem factam fuiſſe cuilibet conſtaret: antequã, tamen terminus juridicus, per judicem literarũ exhibitioni, aut juramentali depoſitioni, vel oculatæ reviſionis, aut communis inquiſitionis celebrationi præfixus & deputatus adveniat, partium ipſarum altera ſe per reſponſionem ſui procuratoris gravatum eſſe, vel gravari debere ſentiens & agnoſcens: non expectato hujuſmodi termino judiciariæ ipſius commiſsionis, procuratoris ſui reſponſionem coram judice ſuo, vel homine ejuſdem, ad id (prout prætactum eſt) ſpecialiter per eum deputato, revocare poteſt: Et ejuſcemodi revocatio (quamvis cum majori onere, quinquaginta ſcilicet Marcis homagialibus) etiam abſq; gratia Principis fieri poterit.

Abſq; gratia Principis.

Secundò, poſt definitivam ſententiam.

SECUndo: Revocatio ipſa poſt latam & pronunciatam ſententiam definitivam contingit: & hoc ſolummodo in cauſis, quibus mox & immediatè per primariam reſponſionem partium finalis concluſio & definitiva ſententia ſequitur atq; profertur. Ubi ſi procurator unius partis aliter reſpondiſſet: proceſſus aliquis in cauſa illa ſubſequi de jure potuiſſet: Et caſus iſte rarus eſt, qui in cauſis præcipuè, per

Par: 2. T. 8.

insinuationem motis & suscitatis committi consuevit. Unde hoc secundo modo, revocatio responsionis cujuslibet procuratoris,[a] exspiratis Octavis, vel termino celebrationis brevium judiciorum, non nisi per gratiam Principis, vigore novi judicij sequi fierique debet. Fassio autem procuratoris, qua mediante, procuratorum quispiam constituentem aliquem: in quinquaginta Marcis, gravi ponderis, aut citra, sive perennali, sive impignoratitio jure & titulo obligat, semper sine Principis gratia, majori tamen cum onere retractari poterit.

[a] *In quibus responsio facta erat. Per gratiam Principis novi judicij. Par: 3. T. 9.*

veny. De ez ritkan essik, és czak oly dolgokban, mellyeket bizonyossa tőve hivatallal kezdnek Kiből ez masodßori, akar miczoda Prokator meg hivasnak modgya, el telven az Octava, avagy az rővid tőrvennek terminussa, czak az Fejedelem uy itiletiyel, kel meg lennie. Az prokator vallast penig, mely altal meg kőtelezi azt, az ki őtet be vallotta, őttven nehez Girara, avagy alab, akar őrökkeppen, akar ßalagossul mindenkor az Fejedelem uy itileti nelkül, hihattya meg, de az nagyob terhel.

QUOD CAUSARUM condescensio, duobus modis fieri solet.

TITULUS LXXXII.

QUoniam post revocationem procuratoriam, sæpenumero causarum condescensio sequitur. Unde sciendum, quòd condescensio causæ duobus modis fieri solet.

I. *Per Iudicē.* PRIMO quidem per judicem: Quando scilicet Judex causæ perlecta actione & acquisitione actoris,

HOGY AZ PŐREKnek le fallitasa és le tetele, ket keppen ßokot lenni.

LXXXII. TITUL.

MIVEL hogy az Prokator megh hivas utan gyakorta kővetkezik, az pőreknek le fallitassa és le tetele. Tudnunk kel tehat, hogy az pőr ket keppen szokot le ßallani.

ELŐSZER, az Biro altal: tudni illik, mikor az Biro, az Felpőresnek keresetit altal olvassa,

vassa, és egyetemben az abbol kővetkező hivatalt, jol meg tekentven, forgatvan, és rea ßamlalvan, oly vetket, avagy fogyatkozast talal az hivatal levelben, mely vetek miat, jo modgyaval valo sententiat és törvent, az pőrben nem mondhat: Ugy mint, illyen okbol, mert az Falut, mellyet pőrrel, jol megh nem nevezte volt, mellyik Varmegyeben legyen ez Orßagban. Mert sok Falu vagyon azon egy neven, mely kűlőmb kűlőmb Varmegyeben vagyon, avagy neha ugyan azon Varmegyeben-is, egy neven tőb Falu-is vagyon, és eggyiket az masiktol valami vezetek nevel ßoktak meg valastani. Es, ha az Falunak nevet, vezetek nevevel egyűt- meg nem jelenti: ottan ketseg tamad belőle, mellyik legyen az az Falu, mellyet az Felpőres sajattyava akar tenni.

Mint peldanak okaert: Ket falut hinak Nandornak, mellyek azon egy Varmegyeben vadnak: de eggyik azert vezetek nevevel kűlőmbőz az masiktul: mert eggyiket felső avagy nagyub, az masikat penig alsó avagy kisseb Nandornak hijak: mellynek eggyike ennyim, az masikja tied. Ha azert az hivatalban és az feleletben jo modgyaval meg nem magyarazzak, mellyik Falut pőrlik: az Biro megh nem tudgya valasztani, mellyik

ris, simul & evocatione, inde subsecuta, [a] benè calculata, tale vitium vel errorem in literis ipsis evocatorijs deprehendet, quo præpediente, sententia, ac judiciaria deliberatio, debito modo, ex hujusmodi actione pronunciari non poterit: Puta, quia non denotatur villa sive possessio, quæ acquiritur, in quo comitatu Regni adjacet. Plures autem sunt villæ uno & eodem nomine vocitatæ, in diversis comitatibus situatæ, vel sæpe etiam in eodem comitatu adjacentes, aliquo tamen additamento cognominis variatæ. Et si villænomen cum suo cognom[illegible] non exprimitur: Dubium mox suboritur, quæ sit illa, quam actor juri suo vendicare nititur.

[a] *Calculatio actionis.*

Az helyr megh Kelsini es hi Fejerm iből Semlyen ar hatbol. arra vonva hely D.

Verbi gratia: duæ sunt villę hoc nomine Nandor appellatæ, in uno eodemq; comitatu positæ: una tamen illarum cognominis appositione variatur; Quoniam altera superior vel major, & altera inferior aut minor Nandor vocitatur: quarum altera mea est, altera verò ad te pertinet & tua est. Si itaq; in evocationis & actionis serie non declaratur quæ illarum acquiritur; non poterit Judex causæ discerne-

Pronunciari sententia de ambiguis non potest.

re ad quam earũ ſententia feratur. Unde cauſa talis meritò condeſcendet, & invalidatur, de novo per actorem (ſi voluerit) inchoanda.

Hoc tamen ſemper præſuppoſito, ſi in cauſam attractus per ſe vel ſuum legitimum procuratorem, defectum & errorem hujuſmodi per modum exceptionis allegaverit. Nam aliter, ſi ad actionẽ ſponte reſpondebit, & acquiſitioni illi per ſe ipſum parebit nil objiciendo, Judex, de ſe opponens, ſimul & judicans, fieri nequit: ſed ſententia inter partes, juxta cauſæ meritum proferre debet.

Judex opponens & judicans eſſe nequit.

Idem eſt dicendum, ſi quis occaſione actuum potentiariorum in litem evocabitur, & quo tempore mala, facinoraq́ in actione poſita, patrata ſunt, in actione non declarabitur: quod talis quoque cauſa condeſcendet & caſſabitur. Quoniam abſq́ termini, vel temporis expreſsione, nec actor vincere, nec in cauſam attractus vinci commodè poterit. Omnis enim cauſa, & litis motio, ratione actuum potentiariorum facta & inchoata: & ex conſequenti actio atq́ acquiſitio, in ea declarata, per in cauſam attractum, aut affirmatur, aut negatur. Si affirmatur: ut ratio quoq́ ſuæ affirmationis aſsignetur, neceſſe

mellyek felől tegyen tőrvent. Igy ez okon ez pőr meltan le ſál, és heaban valo, ha penig az Felperes akarja uyjolan el kezdheti.

De ezt mindenkor ſeműnk elől viſellyúk, hogy ha az Alperes, vagy önön maga, vagy Prokatora effele vetket és fogyatkozaſt, elő ád és forgat: Mert egyebkent ha az kereſetre, ſabad akarattyabol meg felel, és az tőrvennek ereſzkedik, ſemmit nem excipialvan és forgatvan, nem lehet hogy az Biro, maga felellyen is, és ugyan ő meg itillye is: hanem az ket fęl kőzet, az dolognak derek erdeme ſerent, tartozik tőrvent tennie.

Ugyan ezent kel erteni arrolis, hogy ha valakit hatalomert tőrvenyben hinak, és azt az gonoſſagot, mely az feleletnek rendiben vagyon irva, mely időben czelekette legyen, megh nem jelentik: hogy az ollyan pőr-is le ſál, és ſemmiben mulik. Mert az napjanak és időnek jelenteſe nelkúl, ſem az Felpőres nem lehet nyertes, ſem az Alpőreſt meg nem győzhetik. Mert minden pőrt, és pőrnek inditaſſat, mellyet hatalomnak okaert kezdnek, és tovabba, az megh mondot kereſſetetet, az Alpőres, avagy vallya, vagy tagadgya. Ha utan vallya, ſűkſeg, hogy

hogy okat adgya czelekedetinek. Mert ha okat nem adhattya, Alperes leven, úgyeben mindgyaraſt meg fogyatkozik. Ha penig az Alperes tagadgya, kivaltkeppen azert tagadgya, hogy az hatalomnak czelekedeſekort, nem hogy jelen lőt volna, de netalam akkor męg hazajaban ſem volt: Kit ſzomſedival és hataroſsival meg bizonyitani akarna: és illyen okert, ha az napjat mellyen az dolog eſſet, meg nem jelenti nevezet keppen: az Alperes nehezen menekedhetnek meg.

DE ezt jol meg kel ertenúnk, és eſsúnkben vennúnk; Hogy az hatalomrol valo hivatalokat, és azokban valo kereſetet, kúlőmb kúlőmb valo moddal, és okkal ſoktak irnia. Mert neha, kivaltkepen mikoron bizonyos ſemelt hinak rea, illyen Cikkelyel irjak, hogy, ugy mond, illyen ember, melleje veven illyen ś i millyen ſzolgait és ſobbagyit, hazamra rohanvan, ezt ś ezt művelte. Neha penig ezt irjak be az hivatalban: El kúldven, ugy mond, és el boczatvan illyen ś im-illyen emberit: illyen falúmra avagy joſagomra, és ott az en jobagyimnak ennyi és imennyi kárt tőtt. Gyakorta penig az hivatal illyenkeppen-is ſoll: hogy (ugymond) ennek ś ennek hagyomaſabol, és paranczo-

ceſſe eſt. Nam aliter affirmans vel reus ipſe mox in cauſa ſuccumberet. Verum ſi negatur: maximẽ propter ea negatur, quod tempore patrationis ipſorum actuum potentiariorum, nedùm præſentem fuiſſe, ſed fortè, neq́ in patria ſua pro tùnc ſe extitiſſe: velit vicinorum & commetaneorum atteſtatione probare; & ob hoc ſi terminus in actione non ſpecificabitur: in cauſam attractus difficulter expurgabitur.

Hoc tamen advertendum, & cordi imprimendum eſt, Quod evocationes, prætextu actuum potentiariorum editæ, & actiones in ejuſdem poſitæ diverſis cum clauſulis declarari ſolent. Aliquando enim (& potiſsimè cùm actio ad perſonam Principalem refertur) clauſula iſta apponitur, quod talis vel talis (aſſumptis ſecum talibus & talibus familiaribus ac Jobagionalibus ſuis) ad domum meam irruendo, hoc & hoc patravit. Aliquando verò in evocatione iſta clauſula ſcribitur: Miſsis & deſtinatis T. & T. hominibus ſuis: ad talem villam vel poſſeſsionem meam, ibiq́ tot & tanta damna Jobagionibus meis irrogavit & intulit. Sæpe autem Evocatio cum hac clauſula decernitur: De commiſsi-

Evocationes prætextu actuum potentiariorum: aut aſſumendo, aut mittendo, aut mandando, fiunt.

one & mandato talis vel talis T. & T. familiares, & Iobagiones ſui talem famulum meum, in tali loco repertum aut conſtitutum, dirè & acriter verberârunt: & hujuſmodi &c. Unde ſemper advertenda conſiderandaq; eſt clauſularum prædictarum in actione poſitio. Aliud eſt enim, ſecum aſſummere: aliud aliquem deſtinare, & aliud cuipiam patrandum quid mandare & committere. Aſſumptio namq;, perſonalem intereſſentiam ſemper requirit. Miſsio verò & deſtinatio præſentiam exigit, ut præſens ſit ille, qui mittit, & qui mittitur: licet iſta miſsio etiam de longinquo fieri poſsit, ad familiares referendo: ſed non ad Iobagiones, qui in propinquo reſident. Niſi fortè medio famulorum jobagiones mitterentur. Et hoc quoq; in caſu non contingenti: ſed deliberato & malitioſè perpetrari præconcepto: Juſsio autem, & miſsio, etiam abſentiam includit. Poteſt etenim aliquis (ſi etiam regionem longinquam abiret) ſuis famulis & jobagionibus, in domo ſua conſtitutis, antequam decedat, & itineri ſe ſubmittat, hoc & hoc perpetrandum committere. Quapropter in miſsione & commiſsione debet ſemper attendi modus & ordo patratæ

Miſsionem & cõmiſsionem modus patratæ rei oſtendit.

ranczolattyabol, ſolgaja és jobbagyi, illyen ſolgamat, ki illyen hellyen talaltatot és rendeltetet, kegyetlenúl és kemenyen meg vertek: és tovabba effele czelekedeteket. Meg kel ez okaert mindenkor latni az hivatalban, mi modon és mikeppen irtak legyen bele, az Felperes kereſetit. Mert mas az, valakit melleje venni: mas az-is, valakit bocsatani avagy arra rendelni: és az-is más valakinek valamit megh hadni és meg parancsolni, hogy ezt czelekedgye. Mert valakit melleje venni, azt jedzi, hogy ő maga-is ſemelye ſerent ot vagyon. Az el kûldes és rendeles penig, az jelen letelt, kevannya, hogy jelen legyen az, ki maſt el kûld, és az kit el kûldnek. Ugy vagyon, hogy effele el kûldes, embernek tavol leteben-is meg lehet, ſzolgainak hirt benne advan: hirekkel ſem leven az jobbagyoknak, kik kőzel laknak: hanem ha ſzolgai altal, az Iobbagyokat-is kûldene. Es effele kûldeſt nem tőrtenetből: hanem gonoz ſanſandekbol valonak itilhetni. Az hagyas penig és kûldes, az tavol letelt-is be foglallya. Mert nemely, ha mas Orſzagban megyen-is, ſzolgainak és jobbagyinak, kik hazanal vadnak, minek előtte utra menne, hogy illyen s illyen dolgot czelekedgyenek, meg hathattya. Annakokaert az el kûldesben, és

hágyomasban, mindenkor az modgyat, és az megh lőt dolognak rendit kel megh latni, és ha tőrtenetből valo dolog, avagy nem tőrtenetből valo, hanem arra tanaczkozot ſzanſandekbol lőt. Mert az tőrtenet ſerent valo dolog rővideden illyen, mint mikor az en jobbagyom barmat tilalmasbol, és kárbol be hayttyak, és udvarokra akar paitaban be rekeſtik, hogy addeg el ne boczaſſak, mig az kart meg nem fizetik. Az en ſzolgaim penig, akar jobbagyim vakmerőſegből azon nap, avagy maſod nap, hatalmas kezzel, affele be haytot barmot hatalmaſſagal el haytananak és viſſa kergetnenek: Avagy jobbagyom, akar ſolgam az Korczoman úlven, az tőb boron ivokkal őſſve veſſne, valamellyet meg ſebhetne, avagy ugyan meg őlne, melyert, az vęren fogva-is tartananak: de az tőb ſolgaim, avagy jobbagyim, azon vagy maſod napon hatalmaſul meg ſabaditanak: mely dolgokban az el kûldeſt, avagy meg hagyaſt igen jol meg kel hanni vetni, és meg itilni. Mert ha akkor tavol és meſſe főlden voltam: nyilvan valo dolog, hogy ſenkit oda nem kûldhettem, ſem hogy mod nelkûl czelekedgyenek nem hagyhattam, miert hogy effele tőrtőnet oly hertelen męg hirēmel ſem lehetet. Ha penig azt mondanad, hogy ſolgaimnak és jobbagyim-

tratæ rei, atq; caſus contingens, & non contingens, vel non deliberatus. In caſu namq; contingenti, puta, ſi pecora, & pecudes Iobagionis mei de pratis vel ſegetibus propter illata damna per aliquem abigerentur, & in curiam ſuam aut ſtabulum includerentur, ut interea non emittantur, donec ſuper damnis illatis ſatisfactio impendatur. Familiares autem vel Iobagiones mei temeritate ducti, eadem die aut ſequenti hujuſmodi, pecudes & pecora manu violenta educerent & reducerent: Aut Iobagio vel famulus meus in taberna ſedēs & cum cæteris potatoribus ad jurgia veniens, alterum vulneraret, vel fortè homicidium perpetraret, & ibidem propterea detineretur: ſed per alios famulos vel Iobagiones meos, ipſa eadem vel altera die violenter eliberaretur: miſsio & commiſsio perpendi ruminariq; debet. Si enim in remotis & longinquis partibus ego tunc agor: certum eſt, quod mittere vel committere nequeo, cui utpote de contingenti hujuſmodi caſu tam repentè nil conſtare potuit. Si verò dicis, familiaribus & Iobagionibus meis ad

ad ſortem me dudum cõmiſiſſe, ut ſi quando talis caſus occurrerit, hoc & hoc faciant: poterit quidem (fateor) iſte caſus in committendo, ſed non in deſtinando fieri: qui (quia de futuris contingentibus non eſt determinata veritas) admittendus non eſt. Nam & alioquin ſi caſus ejuſcemodi admittendus cenſetur: (præ ſuppoſito primario committentis intento) non violenta pecudum eductio, vel homicidæ eliberatio: ſed potius homicidium, & damnorum illatio conſideranda pariter & compenſanda dinoſcitur.

Caſus deliberativi.

Caſus verò non contingens fit & intelligitur, quando deliberatè & ex præconcepta malitia patrandum aliquid facinoris committitur. Puta domorum invaſio, ſylvarum ſuccenſio, villarum depræda-tio, & ſimiles actus violenti, qui poſt diſceſſum alicujus potentis ad regionem longinquam vel externa Regna, etiam poſt centum & plures dies committi inferique poterunt: ſi prius illud mandarit in abſentia ſua patrandũ atq; peragendum. Iſtæ verò diſtinctiones clauſulabagyimnak ſzerentſere megh hattam volt, hogy ha valamikor effele dolog tõrtenek, tehat ezt ś ezt czelekednek: Effele hagyas, el hitem, meg lehetne, de hogy ezeket rendeltem volna az oda meneſre, az ki nem jõ belõle, mert az jõvendõ dolgokrol, ſenki ketſeg nelkúl valo igazat nem tud mondani. Mert ha ſinten effele meg hagayſt telõlem el kellene hinni-is, tekentven az en fõ igyekezetemre, nem az Baromnak hatalmaſſul valo ki vitelet, vagy az gyilkoſnak megh ſabaditaſat: hanem az gyilkoſſagot, és az kártetelt kellene ſiem eleiben vinni, és jol meg itilni, ś raytam kõvetni.

DE az mely dologh nem tõrtenetbõl leſen, ollyan, mint mikor valaki el vegezet ſzanſzandekbol, kit magaban ſok ideigh valaki artalmara forralt, hágy meg hogy meg czelekedgyek. Ugy mint, házra valo meneſt, erdõ megh gyutaſt, falu dulaſt, és ehez haſonlo hatalmaskodaſt, mellyet valamely fõ maga biro ember, ki mas tartomanyban akar idegen Orſagban megyen, megh hagyhat, hogy el meneſe utan még ſzaz avagy tõb nappal-is meg czelekedgyenek: kivaltkeppen ha az elõt megh paranczolta, hogy hon nem leteben, meg keſertſek és vegben is vigyek. Ez meg mondot cikkelyek kúlõmbſegerõl penig ezokaert ſzollek, nem hogy az Patvarkodaſra, valakinek okot adnek: de hogy az põrnek jo modgyaval valo el kezdeſet vilagoſson-is tudnok meg valaſtani, az illyeten kereſſettõl. Mert az mikent az igaz kereſetnek helt kel adni: azonkeppen az hamis põrnek, és patvaros kereſetnek helt nem illik adni.

MASODSZOR ſokot az põrnek le ſallitaſſa, avagy le tetele lenni, õ maga az Felperes altal, hat kõnyú Giranak meg fizeteſſevel, mely hat forintot teſen, ket reſet az Bironak (az ki elõt az põr kezdetet võlt) az harmadat az Alpereſnek fizetven: mely põrnek le ſallitaſa akor leſen, mikor az Felperes lattya, hogy avagy az deak miat, avagy egyeb fogyatkozas miat, ugy kezdette el põrit, hogy õ nekie nagyob artalmara, hogy ſem mint elõ menetelere lenne, mellyet eſeben veven, minek elõtte Tõrvent mondananak, vagy õ maga, vagy Prokatora altal, az meg mondot terhel az põrt le teſi, el nyomja és le ſallittya.

AZ

ſularum prætactarum poſitæ ſunt, non ut litigantibus calumniandi via pateret: ſed potius cauſæ juſta vel injuſta motio clareſceret. Sicuti enim actio juſta tuenda ſemper eſt: ita acquiſitio injuſta & calumnioſa admittenda non eſt.

II. *Condeſcenſio vel Depoſitio cauſæ fit per actorem.*

SECUNdo modo, cauſarum condeſcenſio vel depoſitio fit per actorẽ, cum onere ſex Marcarum, minoris ſeu levis ponderis, ſex utputa florenos facientium, in duabus judici (coram quo lis ipſa mota fuerit) in tertia verò partib⁹ in cauſam attracto perſolvendarũ, dùm videlicet actor ſuam actionẽ & acquiſitionem, ex ſui negligentia, vel ſcriptoris vitio, aut alio quocunq; errore occurrente,* malè & indebitè poſitam ac celebratam cernit, & obeſſe potius quàm prodeſſe ſibi conſiderat, antequam diſcuſsio illius cauſæ fiat, per ſe, vel ſuum procuratorem, eam, cum onere & gravamine prænotato, ſponte ⁄ deponi ſopiriq; & condeſcendi facit.

Par: 2. T. 79.

** Si injuſtè & temerè litem motam cernit.*

⁄ Par: 2 Tit. 77. & 81. Lite pendente, & cauſa nondum ad extremum finem deciſa. Vel in toto, vel in parte, deponi poteſt.

In cauſis honoris non conceditur:

Diffamare enim cave, nam revocare grave.

QUO MODO ANTE, & quo modo post latam sententiam, causa condescendi debeat.

TITUL' LXXXIII.

CAusæ autem condescensio, semper ante latam per judicem sententiam liberè fieri atq; celebrari poterit. Post latam tamẽ & pronunciatam sententiã locum ipsa condescensio non habet. Latã autem & pronunciatam sententiam, intellige finalem & definitivam, non autem intermediantem, quam Canonistæ interlocutoriam appellant. Nam post intermediantem hujusmodi sententiam, causarum condescensio sæpe locum habet, admittendaq; censetur: sed non semper.

Si tamen aliqua causa per Iudicem, ex responsionibus partium, ad communem inquisitionem, vel oculatam revisionem, aut literarũ & literalium instrumentorum exhibitionem submissa fuerit: tùnc, non obstante hujusmodi judiciaria deliberatione, & sententia intermediante, causa ipsa, etiam tempore discussionis reportatæ seriei talis communis inquisitionis, vel oculatæ revisionis, aut literarum & lite-

AZ KI MONDOTT sententia előtt, avagy utanna, mi moddal kel az pőrnek le fallania.

LXXXIII. TITUL'

AZ Pőrnek le fallitasa, mindenkor az sententia ki mondasanak előtte fabadon meg lehet. De az sententia ki mondas utan nem lehet, nemis engedik. Az ki mondot sententian penig az utolso és vég sententiat ertsed, nem az közben jaro sententiat, kit az tőrveny-tudo Doctorok közősleg valo tőrvennek hinak. Mert effele közősleg mondott sententia utan, gyakorta fabadon le falhat az pőr, és le tehetik: de nem mindenkor.

MERT ha valamely pőrben az Biro az pőresseket, avagy köz vallatasra, avagy semmel valo nyilvan meg latasra, avagy ok leveleknek elő hozasra ki boczatta volna: tehat bator ha az ket fel immaron leveleit az Biro eleiben hozta volna-is, de mégh sem az vallatasbol, sem egyeb fele levelekből sententiat nem mondot volna: az Felperes, az meg mondot hat Gira terhevel, az ő keresetit mindenkoron le teheti.

Azert

& literalium instrumentorum exhibitionis, si etiam per utramque partem literæ jam coram judice productæ essent: ante tamen pronunciationem diffinitivæ sententiæ, ex serie attestationum vel literalium instrumentorum ferendæ, semper actor causam suam cum onere præscripto sex Marcarum, deponendi habet potestatem.

DIxi tamen notanter, non semper. Nam in casu, quo quispiam ratione occupationis aliquorum jurium possessionariorum, per adversam partem in præsentia sui judicis evocaretur, & ipse evocatus respondere, se tempore, quo actor proposuit, illa non occupasse: sed etiam per prius se in dominio ejuscemodi jurium possessionariorum pacificè perstitisse, vel dudum se super ea re absolutum & expeditum esse: hocq; efficacissimarum literarum exhibitione se probaturum: Adveniente verò termino, per judicem productioni & exhibitioni ipsarum literarum præfixo, & in causam attracto aliquo fortè impedimento occurrente, in eodem termino comparare, exhiberique commissas literas, producere non valente, contra ipsum per suam non venientiam & non comparitionem (ex eo quod in hujusmodi literarum exhibitione defecit & succubuit) sententia capitalis aut emendæ capitis, per judicem pro-

AZERT mondam penig hogy nem mindenkor teheti le. Mert ha valakit valamely joszag el foglalasaert rea hinnak, és az Alpőres azt felelne, hogy ő abban az időben, mellyet az Felpőres mond, azt el nem foglalta volna: mert az előt-is azt az jofagot bekevel birta, és bekesseges urasagaban volt volna: Avagy hogy regtől fogva az az dolog köztek el igazodot, és ő neki arrol menedek-is volna: mellyet jo leveleknek elő mutatasaval meg-is akarna bizonyitani: Elő jőven az meg hagyot napnak, mellyen leveleivel elő kellene allani, és az Alpőres valami okon az tőrvenyre nem mehetne, s leveleit sem adhatna elő, és mivel hogy leveleit elő nem adhatta, *per non venit sententiam*, hogy az tőrvent el mulatvan, vagy fejere itilnek, vagy feje valtsagan hadnak, és erről valo sententiat-is az Felpőresnek ki adnak,

nunciata, & forsitan debitæ etiam executioni demandata, & tempore executionis ejus repulsio violenta secuta, vel per literas novi judicij cum exhibitione (juxta vetustam Regni hujus consuetudinem, & contenta quoq; generalis Decreti nostri) confectas, ab executione sua prohibita fuerit: & tandem in termino revisionis & discussionis reportatæ seriei, ejuscemodi executionis aut inhibitionis, [a] actor ipse repulsionis, vel solummodo literarum sententionalium & judiciorum Birsagionalium onus atq; gravamen, ad portionem suam cedens, ab in causam attracto & convicto tulerit, & ad se levaverit: posteaq; convict[o] ipse literas, per judicem exhiberi commissas, sed prius produci neglectas, corã judici produxerit: quarum vigore actor ille contra ipsum in causam attractum aut in facto calumniæ, vel emendæ linguæ convinci, aut alio onere condemnari se sentiens, antequam sententia calumniæ vel emendæ linguæ per judicem ediceretur, actor causam suam cum onere consueto sex Marcarũ deponere & condescendi facere voluerit: tunc in hujusmodi casu, etiam ante latam & pronunciatam definitivam sententiam,

[a] *Deponi causa non potest post birsagij levationem.*

nak, kivel ő igaz tetelre el-is jart volna, ha repulsioval vagy uy itilettel (ez Orßag regi meg regzet ßokkasa, és az Decretum tartasa szerent) el nem tiltottak volna: vegre azert mikor immar mas Octavan ezen pőrt elő vetik, és az relatoriat olvasni kezdik, mint tiltotta el az Alperes az Főlpereſt az igaz tetelről: Es az Felpőres az repulsionak birsagabol, avagy az levelbeli sententianak és tőrvenybeli birsagnak fizeteseből, az ő reßet kezehez veszi az Alpereſtől, és magat reßesse teszi: Es igy annak utanna effele fizetesben essét Alperes levelelt, mellyeket az Biro hagyot volt, hogy elő hozza, de el mulatta volt, az Biro előt immar elő adgya: az Felpőres az elő adot leveleknek tartasabol eßeben venne, hogy vagy Patvaron, vagy nyelv valtsagon avagy egyeb terhen kezd maradni, az Alpőres ellen: tehat minek előtte arrol tőrvent mondananak, ha azon Felpőres az meg mondot hat Giraval, le akarna tenni is, tehat effele dologban, męgh az tőrvennek vegiő ki mondot sententia előt-is, le nem teheti az pőrt- Mert azon Felpőres,

pőres, azon sententiat mellyet az Alpőresre, *per non venit*, hogy el nem jőt volt az tőrvenyre mondottak volt, pőrinek vegben vivő utolso sententianak tartotta, aval, mihelt az repulsionak és egyeb tőrvenybeli terhekből és birsagbol reßesült, és az mas fęlt meltatlan karositotta. Nem illik penig, hogy senki czalardul czelekedgyek: Igy az tőb hasonlo dolgokban is, ezen ertelemben kel lennünk.

DE az mostani időnkben, nem czak ez meg mondot okokbol, de sok egyeb fele modal-is, az Prokatoroknak kűlőmb kűlőmb fele, és szapora heaban valo agyaskodassok, és idő vesző fogassok, forgatassok és ellenvetessek miat, melto kereſteteket-is, le ßoktak ßallitani és fenekkel fel forditani Mely fogassokat mihelt à Birak eßekben veßnek, hogy az igaz tőrvennek és az igassagnak ellene vadnak, meg ne engedgyenek, és helt se adgyanak nekik. Hogy az gonoz tevőckel, eggyet erttven, hasonlo bűntetessel ne lakoltassanak. Mert ez amá ket elű tőr, mely az árvaknak és őßvegyeknek, és egyeb meg nyomorodot ßemelyeknek szűvet altal hatta. Es ez amá nagy banat, ki miat az nyomorultaknak, el keseredik az lelkek. Es ez amá tőrben valo eytes, ki ßan talan sokakat, őrők karhozatra vetet: Tudni illik, az melto kereſet

tiam, depositio causæ locum non habet. Quia solus actor eam sententiam per non venientiam in causam attracti pronunciatã, vim sententiæ definitivæ habendam censuit: ubi repulsionis, vel literarum sententionalium & judiciorum onus ad se levavit, & per hoc injuste, partem adversam damnificavit. Fraus enim & dolus patrocinari debet nemini: Et de reliquis quoque similibus casibus idem est intelligendum.

Fraus, dolus, absit.

[b] Nostra tamen hac tempestate non solum prædeclaratis, sed etiam alijs pluribus modis causæ per varias & multiplices (frivolas tamẽ) procuratorum exceptiones allegationesq; objectiones condescendi ac subverti consueverunt. Quas ubi judices, juri & justitiæ contrarias fore agnoverit, admittere illisq; consentire non debent, ne facientes & consentientes pari reatu detineantur. Hic est enim gladius biceps, qui pupillorum & viduarum, aliarumq; miserabilium personarum corda transfixit. Hic dolor, qui animas oppressorum ad intima penetravit. Hic deinde laqueus, qui plurimos in baratrum æternæ damnationis præcipitavit. Multiplex, videlicet causarum injusta

[b] *Causa condescendi non debet, ob parvum defectum.*

Condescensio causarum, multiplex & injusta evitanda.

condeſcenſio, quę tanquam peccati fomes ſemper eſt evitanda. Memoror enim ob defectum unius literæ Alphabeticæ, & ſæpe obmiſſionem unicæ dictionis, totam cauſam per advocatum exquiſita objectione & allegatione (conſentiente judice) ſubverſam, condeſcenſamq; fuiſſe.

reſetnek, ſok keppen valo meltatlan le ſzallitaſſok, mellyet mindenkor ugy kel mindennek el tavoſtatni ſ magat tőle meg oni, mint az halalos bűnnek tűzetől. Mert emlekezem rea, hogy gyakorta egy eggyes betűert, avagy egyetlen egy igitskenek el hagyaſaert, az egeſ kereſetnek pőrit, az Prokator, rea tanult agyaskodo ellenvetes és forgatas altal (az Biro-is eggyet ertven vele) fel forditotta és le ſallitotta.

DE ILLIS, QUI IN alterius Cauſam ſeſe ingerunt, quid ſit agendum:

TITUL' LXXXIIII.

QUia plurimi ſolent ſeſe in cauſas ac lites duarum partium, in ultimo præſertim cauſarum articulo, dum productis jam, & exhibitis coram judice per utramq; partem literis, & Privilegijs merita cauſarum tangentibus, finalis concluſio ſequi, & ſententia definitiva ferri atque pronunciari deberet: à tertia, ſæpe etiam quarta parte ingerere & immittere.

Igitur

AZOKROL AZ kik mas ember pőriben akar nak allania, mit kelleſek művelni:

LXXXIIII. TITUL'

MIVEL hogy ſokkan ſzoktak ezt czelekedni, hogy mas ember kereſetiben és pőriben, mely már ket fęl kőzőt forog, kivaltkeppen az kereſetnek leg vegső Cikkelyeben, mikor immar mind az ket fęl ok leveleit, mellyek az kereſetet illetik, Birajoknak elő adtak, és immar azon vagyon hogy derek ſententiat és tőrvent kellene mondani: azomban harmad felől, avagy nemellyek negyed felől-is, az pőrben ſoktak magokat elegyiteni és bele allania.

ANNAK-

ANNAKOKAERT vegyűk eſűnkben, hogy mikor az pőr joſsag dolgaban, és annak őrőkkes voltarol forog: az vęg ſententianak előtte, az ki akarja, és magaban azt itili, hogy vagy őrőkkes keppen, avagy ſzalagoſſul, akar egyeb uton őtet illetne az az joſsag, tehat (megh teritven az kőltſeget, mellyet az Felpőres az pőr kőzben kőltet, az mennyire arra, ki az pőrben allot, az ő reßere haromlik) ſzabadon az kereſetben magat be elegyitheti, és az pőrben allani meltoſaga vagyon. De mind azon altal az Alpőres, az pőrben allo ellen, nem tartozik menteſt ok leveleit, az Felpőreſtől kűlőn elő adni: Főkeppen, ha ki uyjonnan, Kiraly igaſſagaval, meg kerte volna, azt az pőres joſzagot, és ſajattyava akarna tenni. Mert effele Kiraly igaſſagaval kęrt joſsagnak pőrire, az pőrben allonak, tartozik az Biro ſzokot tőrveny follyaſt engedni. De azert az ki igy az pőrben magat elegyiti, (hogy ha az Alpőres tagadgya) tartozik mindgyart, az nemzetſegeről valo lineat meg bizonyitani, hogy ő vęr à joſsaghoz. Mert noha czak akkor ál be az pőrben: mind az altal az ő be allaſſaval, ugyan valoban Felpőreſſe teßi magat: Az Felpereſnek penig minden-

Igitur ſciendum eſt, quòd quando cauſa ſuper hæreditate, & perpetuitate jurium poſſeſſionariorum ventillatur: ante latam definitivam ſententiam, quicunq; voluerit, & ſe jura illa poſſeſſionaria, aut perennali jure, aut pignoris vel alio quovis titulo concernere agnoverit (cum refuſione expenſarum, per actorẽ in proceſſu hujuſmodi cauſæ factarum, ad portionẽ in cauſam ingerentis cedentiũ) liberam ſe in litem imiſcendi, & immittendi habet authoritatem. Verùmtamen in cauſam attractus, contra talem ingerentem mox & de facto literas, vel literalia inſtrumenta ſeorſum ab actore producere non tenetur, maximè ſi quiſpiam nomine & titulo juris Regij, noviter impetrati, jura illa poſſeſſionaria pro ſe vendicare prætenderit. Nam ad tale jus Regium proſequentium, in cauſam immiſcenti, proceſſus in hujuſmodi lite ſolitus per judicem dari, & aſsignari debebit. Nihilominus in cauſam ille ſe immiſcens, Genealogiæ ſuæ in lineam (ſi in cauſam attractus negaverit) immediatè comprobare tenetur. Quià etſi eodem duntaxat in termino in cauſam ſe ingeſsit: tamen pro hoc actorem ſe de facto effecit: Actor autem paratus

Ingeſsio admittitur.

Part. 1. T. 31.

Actor semper debet esse paratus.

paratus ſemper eſſe debet. Nam aliter ab ingreſſu & proſecutione hujuſmodi cauſæ decidiſſe reputatur: & alio proceſſu illam poſtea proſequi tenebitur. Si tamen Genealogiam ſuam comprobaverit: vel forſitan neq; in cauſam attract⁹ illã negaverit: nihilominus etiam contra eum expeditorias, vel alias literas ſe habere allegaverit: Inter actorem quidem, & in cauſam attractum, ex continentijs & tenoribus exhibitarum literarum judicium fieri, & adminiſtrari poterit.

Par: 2. T. 36. Attamen productioni literarum, adverſus in cauſam ingerentẽ exhibendarum, unicus terminus per judicem dari præfigiq; debebit.

Ingreſsio quandoq; non admittitur.

Advertendum eſt autem, quòd in cauſam, quæ ratione impignorationis, vel occupationis jurium poſſeſsionariorum agitatur: & proſequitur, nemo hæreditatem talium jurium poſſeſsionariorum pro ſe vendicare prætendens, in cauſam ſe immittendi habet facultatem. Juri enim & juſtitiæ diſconveniens videretur, ut ille, qui jura ſua poſſeſsionaria, neceſsitate rationabili cogente, alteri titulo pignoris ad tempus obligavit, inter litigandũ de dominio eorum, per alium, cum quo prius nullum in hac parte commercium habuit, perpe-

mindenkor keſznek kel lenni. Mert ha keß nem leßen, az pőrben be allas mellet, minden dolgat el veßti: és az utan mas uton kelligaſſagat megh kereſni. De ha nemzetſeget megh bizonithattya: avagy ha az Alpőres ingyen ſem tagadgya: de azert azt mondgya, hogy effele pőrben allo ellen ő nekie menedeke, avagy egyeb fele levele volna: Bizonyara az Felpőres és Alpőres kőzőt, az be adot levelekből, tőrvent ſzolgaltathatnak. Az ellen penig, ki pőrekben allot, az leveleknek elő hozataſſara, egy bizonyos napot tartozik az Biro engedni és rendelni.

Vigyazni-is kel azerton erre, hogy az mely pőr ßalagos joßag felől, vagy joſzagnak el foglalaſa felől forog, ſenki az ollyan pőrben be nem alhat, hogy az joſzagnak őrőkkes voltat maganak tulaidonyithatna. Mert az igaz tőrvennek és igazſagnak ellene volna, hogy az, az ki maga joſzagat, ſzűkſege idejen, melto okokbol, maſnak egy ideiglen ſzalagul el kőtette, az pőrles kőzben, joſzaganak uraſagabol, mas ember altal, kivel annak előtte, ennyi reßeben, ſemmi kőzi nem volt, őrőckőn őrőcke ki rekeßtet-

kebtetnek: Avagy oly ſalut, mellyet valamely embernek kezeből el foglaltak, męg annak foglalaſa felett pőrelnek, nem annak ereßtenek kezeben, kitől el foglaltak volt, hanem mas idegen birtokaban birni adnak.

perpetuo excluderetur: Vel poſſeſsio de manu cujuſpiam violenter occupata, & in cauſa prætextu occupationis ejuſdem ſuſcitata, non ad illius, unde occupata fuerat, ſed alterius manus aſsignaretur poſsidenda.

HA AZ FELPŐRES az pőrt bele hadgya, az ki az pőrben be allot, mehete az utan tovab az pőrben, avagy nem?

UTRUM ACTORE liti cedente, poſsit in cauſam ſe ingerens in ea procedere?

LXXXV. TITUL'

TITULUS LXXXV.

DE miert hogy gyakorta ſzokot lenni, hogy mikor immar az Biro, mind az ket fęl feleletit eleiben veßi, és immar mindenik fel az ő ok leveleit-is elő hoſzta, minek előtte az ket fęl kőzt utolſo ſententiat mondana, és mikor immar harmad vagy negyed felől-is, valakik az pőrben be allottak volna, az ket pőres fęl, tudni illik, az Fölperes és Alpőres, avagy az őnőn tulaydon indulattyokbol, vagy az attyok-fiai és barati tanatſabol jo modgyaval egyeſſegre és bekeſſegre ſzallanak, és igy az pőrnek és annak

SEd quia plerunq; fieri conſuevit, ut levata jam per judicem ad diſcutiendam cauſam duas inter partes exortam, productis etiam ſæpenumero per utramq; partem privilegijs, literalibus inſtrumentis priuſquam finalis & definitiva ſententia inter partes pronuntiaretur, cum jam à tertia quoque, aut quarta parte, aliquis ſe in eam cauſam immiſiſset, partes Principales, actor ſcilicet, & in cauſam attractus, aut proprio eorum motu, aut aliorum fratrum amicorum ſuorum de conſilio, pro bona media in concordiam & unionem deveniunt, cauſæ illi & ulteriori proſe-

cutioni ejuſdem omnino finem imponentes.

Unde quæritur: Utrum in cauſam ille ſe ingerens & immiſcens, poſsit contra in cauſam attractum ulterius, in eadem cauſa (non obſtante præmiſſa concordia & unione, cum actore jam facta & ſtabilita) procedere; teneaturq; in cauſam attractus ad inſtantiam illius reſpondere: literaſq; producere: vel ex tenoribus literarum adverſus actorem, jam fortè per attractum exhibitarum, valeat judicium & juſtitiam ſententiamq; definitivam habere? DICENDUM, quòd ſi concordia & unio prænarrata inter duas partes Principales, actorem videlicet & attractum, ante ſententiam diffinitivam, per judicem ferendam (ſi etiam ex utraq; parte literæ jam productæ extitiſſent) facta celebrataq; fuerit: amplius in cauſam ſe ingerens & immiſcens, in ea procedere non poteſt: neq; tenetur attractus ipſe contra illum de cætero, in eadem cauſa, reſpondere. Quoniam ruente fundamento (principali ſcilicet actore) ut cætera quæq; ſuper ædificata ruant neceſſe eſt.

Verùmtamen ſi concordia ipſa & unio poſt latam & pronunciatam inter omnes partes, actorem vide-

annak tovab valo follyaſanak tellyeſſeggel veget vetnek.

INNET azert egy kerdes tamad: hogy ha az ki az pőrben be allot, az Alpőres ellen abban az pőrben (nem gondolvan az ket pőreſnek fellyűl meg mondot egyeneſſegevel, és alkuvaſſal, mellyet az Főlpereſſel vegeſtek és meg-is erősittettek) mehete tovab, avagy nem? Es az Alpőres tartozike annak ſzorgalmaztataſara meg felelni, és az ellen leveleket elő hozni: Avagy az mely leveleket az Felpőres ellen az Alpőres elő adot volt, abbol kelle czak tőrvent és vegső ſententiat mondania és varnia? Kire ez az felelet. HOGY ha az fellyűl meg mondot egyeneſſeg, az ket fő pőres kőzőt, ugy mint, az Felpőres és Alpőres kőzőt, veghez ment, s raita meg eggyeſitek, minek előtte veg ſententiat mondot volna az Biro (męg ha immar mind az ket fęl leveleit elő hoſta volna is) az pőrben be allo kereſetiben tovab elő nem mehet: nem-is tartozik az Alpőres, az be allanok ez utan azon pőrben meg felelni. Mert el eſven az fondamentom (tudni illik az Felpőres) ſűkſeg minden egyeb rayta valo epűletnek-is el romlani.

DE ha az alkuvas és meg eggyezes leſen, az ki mondot és veg ſententia utan, mely az ſok fęl

fęl kőzőt, tudnia illik, az Felpőres és az pőrben allo kőzt mondatik: mikoron immar az pőres joſzagbol az be allonak-is illendő reſt, vagy jegy rnhat, vagy negyedet, vagy talam ſalagos joſzagot itiltek volna: Avagy penig czak azt itiltek volna meg-is, hogy az Alperes tartozek leveleit, az pőrben allo ellen elő hozni. Ekkeppen męg ha az Felpőres, az pőrt el hadna, és ez kereſetnek ellene mondana-is, mind az altal azert, az be allo, az ki mondot tőrvennek ſententia ſzegent az pőrben tovab mehet.

videlicet & attractum atque ingerentem ſententiam, lata factaq; fuerit: dùm jam de juribus poſſeſsionarijs litigioſis etiam ingerenti portio congruens; aut Dotalitium ſive Quartalitium, vel jus forſitan Impignoratitium extitiſſet adjudicatum: aut literalium ſaltem inſtrumentorum exhibitio fuiſſet attracto, contra ingerentem adjudicata. Tunc etiam Principali [a]actore liti cedente, & ulteriori proſecutioni hujuſmodi cauſæ renunciante ingerens, & in cauſam ſe immiſcens, nihilominus juxta judiciariam commiſsionem, & deliberationem judicis, in eadem cauſa procedendi habet facultatem.

[a] *Actor poteſt liti cedere.*

AZ PŐREKNEK follyaſaban, az mely Birſag, meg ſzokot gyűlni, mikeppen kel azt meg venni?

LXXXVI. TITUL'

MIVEL hogy mikor az hoſſu pőrnek follyaſa ſerent, valamely dolog veghez megyen, az tőrvenykezes kőzben, valamennyi birſagban

QUALITER BIRSAgia, in Proceſſu cauſarum accumulari ſolita, exigi debeant?

TITUL' LXXXVI.

QUOniam finitis cauſis, longo litis proceſsu terminari ſolitis, univerſa judiciorum onera, vel juridica gravamina, in proceſsibus earundem cauſarum aggregata, & accumulari conſue-

ta (quæ communi vocabulo Birſagia nuncupantur) exigi ſolent. SCIENDUM igitur, quòd ſi in cauſam attractus juridica ipſa gravamina in proceſſu cujuslibet cauſæ contra ſe aggregata, mox finita cauſa, coram ſuo judice paratis in pecunijs deponere & perſolvere voluerit: tunc quamlibet Marcam uno floreno deponere & refundere poterit. Et hujuſmodi onerum & Birſagiorum duæ partes ſemper judici cedunt, & tertia pars actori manebit. Ubi verò coram judice ſuo illa deponere noluerit, aut non poterit, attamen judicem ſuper eo poſtulaverit, pariter & admonuerit, ut hominẽ ſuum mittat, coram quo de bonis & juribus poſſeſsionarijs, per eorundem occupationem, non expectata ſuper ea re executione, ſolita conſuetudine fienda, ſatisfactionem ſuper ejuſcemodi judiciorum oneribus impendere curabit: tunc ſingula quæq; Marca, ſingulis duobus florenis deponi & perſolvi valebit: Si tamen nulla admonitio facta nulla etiam ſatisfactio per ipſorum bonorum occupationem impenſa, ſed ſimpliciter ad executionem, cauſa ipſa, ſimul cum oneribus ſuis ſubmiſſa fuerit; tunc non aliter, niſi quam-

ſagban eſtek az pereſſek és búntetesben, raytok meg ſzoktak venni. LEGYEN tehat tudaſunkra, hogy ha az Alpőres pőrinek forgataſſaban birſagban eſſet, az dolog veghez menven, ha mindgyart keß penzel akarja Biraja elől le tenni: tehat minden Giraert ſzaz ſzaz penzt tehet le, az meg elegitesben. Effele birſagnak ket reſze penig mindenkor az Biroe, az harmadgya penig az nyertes Felpőreſnek marad. Hogy ha penig az birſagot Biraja elől le nem akarja tenni, avagy niczen penze hogy le tehetne, mind az altal keri az Birot, ſől ugyan inti, hogy emberet küldgye, ki elől marhajat és joſzagat az birſagban oda bőczülteti, és vele el foglaltattya, minek előtte az ſententiaval az megh regzől ßokas ſzerent rea mennenek: az ollyan minden Girat, ket ket forintal le teheti, és vele megh fizethet. Ha penig az Birot meg nem kenalya ś nem hija, az birſagrol az joſzagbol eleget ſem től, ſem annye eről kezeben nem boczatot, hanem telyeſſegel arra hatta, hogy az Biro az igaz tetelre boczaſſa ki az pőreſt, és akkor

akkor tegyenek igazat mind az birſagrol ś mind az ſententiarol: tehat akkor, minden Girat negy negy forintra tudvan, tartozik az veſitő felnek ingo marhajabol, ha talaltatik, avagy ha nincz, joßagabol, tegyenek igazat.

Az birſag penig az pőr follyasban mikeppen ſzokot nevekedni, nem ßükſeg hogy ſok beßeddel irjak felőle, holot az ſele hoßßu pőr follyaſat, melyben, az regiek ſzokaſa ſzerent, eggyik tőrveny naprol, mas tőrveny napra, ket annyeval neha negy annyeval haladot az birſag, az derek vegezes ſzerent le tőttek. Mert az moſtani tőrven és ßokas ſzerent, minden hoßßu pőrnek negy Octavan veghez kel menni, kiben az birſag czak egyenkent gyűl, és meg nem többűl, ſem kőttőztetik, hanem czak az harmadik hivatalban, mely czak az egy kőz hivatalbol, avagy kinalasbol ßarmazik. Mert az çiſső Octavan az Alpőres, ha quamlibet Marcam ad ſingulos quatuor florenos taxando, reus ipſe compenſare deponereq; tenetur. Super quibus primò de rebus mobilibus convicti, ſi reperiri poterunt: alias aut de juribus ejuſdem poſſeſsionarijs ſatisfactio impendenda erit. p. 3. – 3.

Qualiter verò, & quo ordine ejuſcemodi Birſagia, ſeu judiciorum onera, in proceſsibus cauſarum, contra quoſpiam accumulari ſoleant, non exiſtimo neceſſarium ſermone prolixo deſcribere: eo quòd longus ille cauſarum proceſſus in quo juxta antiquorum & prædeceſſorum noſtrorum conſuetudinem, Birſagia ac judicia ipſa ſæpe duplari, ſæpe etiam cum duplo duplato, de uno juridico termino, in alium prorogari conſueverant, per generale Decretum noſtrum abolitus & extinctus eſt. Secundum namq; modernorum legem & conſuetudinem, univerſæ cauſæ longo litis proceſſu olim terminari ſolitæ, in quatuor tantummodo terminis octavalibus decidi & finiri debent, in quibus judicia ipſa ſimplo duntaxat modo cumulantur: & non niſi in [a] tertia evocatione, quæ ex ſimpla admonitione vel evocatione proceſſura eſt, duplantur. In primo [b] namq; octava- Part. 2. T. 28.

[a] *Prima Evocatio fit penes literis citatorias. Secunda penes literas inhibitorias. Tertio poſt factam repulſionem.*

[b] *Per non venit.*

li termino, dùm in cauſam attract⁹ non comparuit, in judicio trium Marcarum convincetur & aggravabitur, & per actorem tam ad earundem Marcarum reſtitutionem, quàm etiam ipſius cauſæ proſecutionem iterum evocabitur. Et hæc Evocatio ſecunda appellatur. Unde ſi in ſecundo termino juridico in cauſam attractus non comparuit; tunc [c] pro iſta ſecunda non comparitione, rurſus in trium Marcarum judicio, & pro non ſolutione priorum trium Marcarum, in duplo condemnabitur. In ſimplici autem poſſeſſionaria ſtatutione, vel metali reambulatione, ſemper ſimpliciter Birſagia ipſa aggregantur. In brevi quoque cauſarum proceſſu, in cauſam attractus ſimiliter in tribus Marcis, per ſe, & ſi Jobagionum vel familiarium ſuorum ignobilium Statutio interſerta fuerit: tùnc pro non ſtatutione ſingulorum, in ſingulis Marcis, hoc eſt pro quolibet eorum in una Marca: Actor verò ſi non comparuerit, in Regali judicio, ſex Marcas faciente, gravari conſuevit: Et in hujuſmodi judiciorum ac Birſagiorum ſolutione quælibet Marca uno floreno, vel centum denarijs, in ſede judiciaria coram judice cauſæ

[c] *Hodiè. Si contradictione Inhibitione non oſtendit, ſententia extradatur.*

ha elő nem jő harom Giran marad, és az Felpőres mind annak meg fizeteſſere, mind az pőrben el jaraſra iſmeg rea hija, és ezt maſod hivatalnak nevezik. Ha penig maſod hivatalra ſem jő elő, iſmeg harom Giran marad, és az ellő harom Giranak meg nem fizeteſeert, ket annyin marad. De az kőz iktatasban, vagy hatarjarasban czak egy egy birſag eſik. Az rővid pőrnek follyaſaban-is, ha az Alpőres rea nem jő, harom Giran marad. Ha penig jobbagyit elő nem allattya, kiket elő allatni hattak volt, mindenekert egy egy Giran marad. Az Felpőres penig ha az Kiraly tőrvenyeben elő nem jő, hat Giran marad, Es effele birſag fizetesben minden Girat az ſekben, az ő Biraja előt az pőres egy egy forintal le tehet. Ha penig igaz tetelre megyen, minden Girat negy negy forintal. Ha penig az Alpőres ingo marhaval bővőlködik, és azzal akar meg fizetni az Bironak és pőreſnek effele maratſagot, tehat az mint az bőczűleſnek rendiről ſollottunk ez Decretumnak első reſeben, azonkeppen ſzabadon marhaval fizetheti meg.

AZ DECRETOM MASODik reſenek vege.

cauſæ (modo prædeclarato) deponi atq; perſolvi poterit. Si tamen ad executionem ſubmiſſa fuerit: tùnc una quæque Marca quatuor florenis, vel quadringentis denariis compenſanda erit. Verùmtamen ſi reus & in cauſam attractus voluerit, & rebus mobilibus abundaverit: juxta modum, in ſerie æſtimationis rerum mobilium, prope finem primæ partis deſcriptum, juridica ipſa gravamina Iudici, adverſæq; parti perſolvendi habet poteſtatem. *Par: 1. T. 38.*

FINIS PARTIS SECUNDÆ.

Az Orſzagh SZOKOT TŐRVEnyenek harmadik reſeről kőzőnſegeſſen.

De Tertia Parte IURIUM ET CONſuetudinum Regni, in generali.

I. TITULUS.

TITULUS I.

MIVEL hogy Iſtennek ſegitſegeből ide fel el vegezem az tőrvennek follyaſat, és az ſententiaknak modgyat és kűlőmbſeget, az mint az Kiraly Udvaraban ſzoktak vele ęlni. Immar az Decretumnak harmadik és utolſoreſeben ſollok az fele pőreknek rendiről és follyaſſarol, kiket kerdőſre az Kiraly Udvaraban ſoktanak vinni, és el is boczatani. Tovab-

ABSOLUTIS, auxiliante Deo, ſuperius judiciariis proceſsibus, & ſententiarũ ſpeciebus, atq; diverſitatibus curiæ Regiæ, in hac jam tertia & ultima parte hujus opuſculi, ſupereſt tractare de litium & cauſarum, in ipſam curiam Regiã, per viam appellationis deducendarum atq; tranſmittendarum

rum ſeriebus. Et conſequenter Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclavoniæ, atq; Tranſſylvaniæ, ſacræ videlicet Coronæ Regni hujus Hungariæ dudum ſubjectorum & incorporatorum conſuetudinibus, à noſtra lege parumper diſtantibus atq; diſcrepantibus: de quibus plurimæ cauſæ, poſt finalem earum deciſionem, in dictam Regiam curiam, maturioris reviſionis & evidentioris diſcuſsionis gratia tranſmitti conſueverunt. Liberarum quoq; Civitatum legibus, & de impenſionis judicij, ex parte colonorum & ruſticorum noſtrorum fieri conſueti, prout in titulis ſubſequentibus patebit.

TOVABBA az Orſzagnak is ugy mint Dalmatianak, Horvat Orſagnak, Tott Orſzagnak, és Erdely Orſagnak ſzokot tőrvenyeről, mely Orſagok, tudni illik, ez Magyar Orſag Coronajahoz tartoznak, és ez mi Orſzagunckal ugy mint eggye lőttek, és ezeknek ſokot tőrvenye az mi tőrvenyűnktől keveſſe kűlőmbez: Mely Orſagtol ſok pőreket minek utanna vegek ſakad, jobban és nyilvabban valo meg latasnak okaert, az Kiraly Udvaraban kerdőre ſoktak boczatani. Szollok tovabba az ſabad Varaſoknak-is tőrvenyeről, és az mi Iobbagyink és Porainк felől ſokot tőrvennek ſki ſzolgaltataſanak modgyarol, mint az ide ala kővetkezendő Titulusokban rend ſerent meg leſen irva.

UTRUM QUILIBET Populus, vel Comitatus, poſſit per ſe condere ſtatuta.

TITULUS II.

QUIA Leges & dudum approbatæ conſuetudines prædictorum Regnorum Dalmatiæ Croatiæ, Sclavoniæ & Tranſſylvaniæ, certis in terminis & articulis à noſtræ patriæ, Regni ſcilicet

HOGY HA MINDEN Nep, avagy Varmegye, vagy Varos, ő magatol ſzerezhete ſerzeſt, avagy nem?

II. TITULUS

MIvel hogy az meg nevezet Orſagoknak, ugy mint Horvat Orſagnak, Tott Orſzagnak és Erdelynek az ő meg regzet tőrvenye bizonyos reſben és Cikkelyekben, az mi hazanknak, tudni illik, Magyar

Magyar Orſzagnak az ő tőrvenyetől, és ſokaſatol kűlőmbez: ſőt nemely Varmegyek ſokkal kűlőmb ſzokkaſſal (akar mint vettek legyen fel) ugy mint ſajat tőrvenyekkel ęlnek, és kűlőmbőznek az tőb Varmegyektől, de męgh az Kiraly Udvara tőrventől-is. Ezokaert kerdes tamad itt, ha minden nep avagy Varmegye avagy minden Varos ő magatol ſzerezhete ő maganak valo vegezeſt? Erre azt felellyűk, hogy ſemmi nep és ſemmi kőſſeg ſerzeſt nem ſzerezhet ő magatol, valamelynek tulaydon birodalma ninczen, hanem mas Uraſaga alat vagyon: hanem az ő Fejedelme és előtte jaroja engedelmeből, ſerezhet ollyat, ki ſem Iſteni tőrvennek, ſem emberi tőrvennek ellene nincz. De męg ugy hogy ha az ſzerzesben valami hamiſſag, és az idvőſſegnek ellene valo dolog ne eſſek, ſe penig mas ember igazſaganak nyilvan valo artalmara ne legyen, ſe vele ne ellenkezek.

Ez okon jollehet az Dalmatak, Horvatok-Totok, és Erdelyiek, az Diunak és birſagoknak fizeteſeben, és egyeb bizonyos pereknek follyaſaban-is, az terminuſokon, az az Orſagok tőrvenyenek idejekben (mint ide alab nilvabbā meg mondgyuk) nemely ſokaſokban az mi tőrvenyűnktől kűlőmbeznek, kire ſabadſagok-is vogyon: és ő magok

cet hujus Hungariæ legibus & conſuetudinibus diſcrepare: nonnulli etiam Comitatus diſtinctim ac ſeparatim ab alijs Comitatibus, Immò etiam ab ipſa curia Regia, certas conſuetudines, utcunq; inductas, loco legum obſervare videntur. Ideò quæritur: Utrum quilibet populus vel COMITATUS, aut quælibet Civitas poſsit per ſe & ſeorſim facere ſtatuta? DICendum, Quòd nullus populus & nulla univerſitas poteſt condere ſtatuta, quæ non habet juriſditionem propriam, ſed alterius ſubeſt dominio: niſi cum conſenſu ſui ſuperioris: Et hoc quoq; in caſibus, qui juri Divino & humano præjudicari non dinoſcitur. Ita quòd ſtatuta ipſa iniquum aliquid ſalutiq; contrarium non contineant, neq; juribus aliorum palàm derogare, præjudiciumq; inferre videantur.

Vide in fine 3. Par: poſt Confirmationis Concluſionem.

Par: 3. Tit. 6. & 7.

UNde licet Dalmatini, Croatienſes Sclavonienſes & Tranſſylvanienſes in Homagiorum & Birſagiorum ſolutionibus, alijſq; certis cauſarum proceſsibus & terminorum obſervationibus (ſicuti infra clarius dicetur) alia & alia conſuetudine, à noſtra longè diſcrepante utantur, utendiq; & fruendi habeant authoritatem, & inter ſe modo

quoq; illis ſimile aliquid de conſenſu Principis ſtatuere & ordinare poſsint. Contra tamen generalia ſtatuta & Decreta Regni hujus Hungariæ, & contra judicia, judiciariaſq; deliberationes, ſuper facto bonorum & jurium poſſeſſionariorum, in curia Regia per judices ordinarios adminiſtrari ſolita, celebrariq; & pronunciari conſuetas, nil quicquam conſtituere poſſunt, nullumque ſtatuendi habent facultatem.

Et in hujus documentum atq; ſignum univerſæ cauſæ, ſuper facto jurium poſſeſſionariorum, in medio eorum motæ, finitis inibi cauſis in curiam Regiam, tanquam ſcilicet locum interrogatorium, [a] gratia ſanioris & maturioris reviſionis, examinationiſq; & diſcuſſionis [b] tranſmitti conſueverunt. Ubi quicquid deliberatum & concluſum fuerit, ratum ſemper erit atq; firmum, Banali, vel Vvayvvodali deliberatione non obſtante. SIC etiam in diverſis Comitatibus diverſas conſtitutiones, ſuper agrorum, pratorum, ſylvarum & fluviorum cuſtodia, vel molendinorum ſtatu atq; proventibus & alijs ejuſcemodi rebus, Immò & terminorum ac proceſſuum obſervationibus,

[a] *Part: 3. T. 6.*

[b] *Cauſæ cur tranſmittantur.*

magok kőzt moſtan-is, ez fęle regi ſokaſokhoz valami haſonlo vegezeſt az Fejedelem engedelmeből ſzerezhetnek és vegezhetnek. Mind az altal ez Magyar Orſzagnak kőzönſeges Decretoma és ſzerzeſe tőrvenye ellen, és az joſag dolga felől az Kiraly Udvaraban, az Orſag Birai az minemű tőrvent, és ſententiat, ki mondanak, és ki ſolgaltatnak, az ellen-is ſemmit nem ſzerezhetnek, az ellene valo vegezeſre-is, nincz ſemmi hatalmok.

Mely dolognak bizonyſagara és jegyere minden pereket, kik ő kőztek joſag dolgabol tamadnak, minek utanna azt veghez viſik, meg-is az Kiraly Udvaraban, ugy mint kerdő helyre, jobban meg latafnak, és kerdeſnek okaert el ſoktak boczatania, holot valamint itilik meg, és valamiben hadgyak, czak abban kel meg maradni, akar mit itilt legyen az előt felőle az Ban avagy az VVaida. Azonkeppen kűlőmb kűlőmb Varmegyekben, kűlőmb kűlőmb ſzerzeſſeket tehetnek, Mezőnek, reteknek, Erdőknek, folyo Vizeknek, őrizefferől, és Molnoknak allapattyarol, és jővedelmeről, és egyeb effele dolgokrol. Sőt tőrvennek idejenek-is és follyaſanak meg tartaſi-

taſiban, tudni illik, hogy eggyik Varmegye rővidgyeb, és az maſik hoſſab folyaſſal vegeſheſſe el az pőrt, az ő ſzekin az Varmegye Iſpanya előt, ő kőztek egyenlő akarattal, és jo tanaczbol vegezeſt tehetnek. De maga ugy hogy az egeſs Orſzag Decretomanak, és az Kiraly Udvaraba regi és meg rőgzőt ſokaſanak (mellyel az tőrvenyben ſokot çlni) affele ſzerzes ſoha ellene ne eſſek. Tovabba effele ſzerzeſſek czak ő kőztek erőſſek, és czak ő magokra ſolnak. Mert egyeb kűvűl valo ſzemelyeket és egyeb Varmegyebeli Nemeſſeket, kiknek ő kőztek őrőkſegek ninczen, az fele vegezeſſek be nem foglallyak, és ſemmire őket nem kenzerithetik. Ezen modon az ſzabad varoſokis, és minden tartomany, ſőt męg az Aros rend és Kalmarok-is, Szabok, Szőczők, Vargak, Timarok, ésegyeb műves emberek az ő Cehekbe, és önnön kőztők ſzerzeſſeket ſzerezhetnek, az Fejedelem engedelmeből: Czak hogy effele ſzerzes igaz és tiſzteſſeges legyen és mas embernek avagy mas ſzabadſaganak és igaſſaganak ellene és fogyatkozaſſara ne legyen. Mely ſzerzeſnek az mint fellyűl is meg mondok, czak önnön kőztek vagyon erejek.

Effele ſzerzeſt penig az Nepnek nagyub és meltoſagosb fele rendelhet, és erejeben is hagy-

bus, ut ſcilicet hîc breviori & ibi longiori proceſſu, cauſa in ſede judiciaria Comitatus, coram Comite parochiali mota, terminetur, ſana inter ſeſe deliberatione præhabita, facere quidem & ſtabilire poſſunt. Generali tamen decreto totius Regni atque vetuſtæ & approbatæ conſuetudini curiæ Regiæ, in judicijs obſervari (ut præmittitur) ſolitæ præjudicare ac derogare nuſquam poſſunt. Et hujuſmodi eorum ſtatuta ſolummodo inter eos & in eorum medio valent atq; tenent. Ad exteros tamen, & aliorum comitatuum Nobiles, qui bona & jura poſſeſſionaria in ipſorũ medio non habent, ſe non extendunt. Et hoc modo civitates quoq; liberæ, necnon mercatores ac inſtitores, Sartores, Pellifices, Sutores, Cerdones, & alij opifices in ipſorum collegio & inter ſeſe ſtatuta condere poſſunt, conſenſu Principis accedente: Dummodo hujuſmodi ſtatuta juſta & honeſta fiant alijsq; & aliorum libertatibus ac juribus damnum & præjudicium non inferant. Quæ ſicuti præfertur, in eorum duntaxat medio valent atq; durant.

Debeant autem ejuſcemodi conſtitutiones & ſtatuta cum majori & ſaniori parte populi fieri atque

stabiliri. Quia aliter non dicerentur populi vel communitatis statuta. Verum si populus in [a] duas divideretur partes: tùnc constitutio sanioris & potioris partis valet. Sanior autem & potior pars illa dicitur, in qua dignitate & scientia fuerint præstantiores atq; notabiliores.

[a] *Saniori parti locus dandus inter voces æquales.*

hagyhat, mert ezen kívúl is nem mondhattyuk kőzönseges szerzesnek. Ha penig ez illyen vegezesben az Nep meg hasonlanek, tehat az job és meltosagosb fęlnek szerzese leszen erősb és job: job fęlnek penig mondatik az Nep kőzőt, à mellyik fęlben, meltosaggal és tudomannyal jobbak és jelesbek vadnak.

DE CONSUETUDINARIO JURE REGNORUM SCLAVONIÆ & TRANSSYLVANIÆ PECULIARI.

TITULUS III.

SCiendum itaque est, quòd Nobiles Regnorum Sclavoniæ & Transsylvaniæ pluribus in articulis peculiari consuetudine gaudent & utuntur, maximè verò homagiorum solutione. Quoniam Sclavonienses centum: Transsylvanienses autem sexaginta sex florenis eorũ homagia compensare solent. Et proinde responsiones quoq; procuratorum, in ipsorum medio, terminis in octavalibus simili cum onere revocantur. Dotalitia etiam uxorum quorumcunq; decedentium (demptis officio Baronatus fũgentium vel functorum) in ipso Sclavo-

procator hivas

Egy ruha fizetes

TOT ORSZAGnak és Erdelnek tulaydon szokot tőrvenyeről.

III. TITULUS.

ERTSűk megh azert, hogy Tót Orßag és Erdely Orßag sok dologban és Cikkellyekben kűlőmbez, az Magyar Orßag tőrvenyetől, jelesben az Diunak fizetesben. Mert Tott Orßagban ßaz forint az Nemessek dija: Erdelyben hatvan hat. Prokator hivas-is kőzőttek egy arant valo fizetteſſel lehet meg. Iegy ruha fizetes-is (azoktol el valva kik Szabad Uraktisztit viselik) Tót Orßagban ßaz forint, Erdelyben hatvan hat. De ezt ugy ertsed ha az Ura jobaga, annyi Girara megyen, ha penig annyira nem megyen jobaga, ot is mint Magyar Orßagban, az Ób vegyeknek kevelseb jegy ruha fizetnek. Az Szaßlos Urak penig ugy elegitik ki mint Magyar Orßagban. Azonkeppen mind az ket Orßagban, az jobagrol és egyeb kivaltkeppen és nagy dolgokban jaro pereket, akar mely fęl appellallyon vele, az tőrvennek ki mondasa utan, egyßer Kiraly Udvaraban, az Orßag Biraja eleiben boczattyak kerdőre: és onnet ismetlen, az igaz tetelre az első Biro eleiben vißßa boczattyak, tudni illik, Banra és Vaydara.

TOVABBA az Erdelyi Nemessek kisseb hatalmon, ötven Giran maradnak, ki ugyan annyi forintot teßen. Az Vice Ispanok penig és Szolga Birak ket annyin. Elevenen diu kőztők harmintz harom forint. Iegy ruha fizetesnek, ket reße kez

Sclavoniæ Regno pari modo centum: Transsylvaniæ verò sexaginta & sex florenis persolvuntur. Hoc tamen intellige, si bona ac jura possessionaria maritorum defunctorum ad tot Marcas se extendant. Nam aliter si minoris æstimationis bona ipsa fuerint: etiam ibi (prout in Hungaria) relictis eorum pro dote minus datur. Uxoribus autem Baronum, eo quo in Hungaria modo fieri debet solutio Dotalitiorũ. Causæ verò in utroq; Regno, ratione jurium possessionariorum, vel aliorum specialium arduorumq; negotiorum, in octavalibus terminis motæ, post definitivam sententiam, ad appellationem cujuslibet partis semel in curiam Regiam, domini videlicet judicis curiæ Regiæ in præsentiam, maturioris examinis & discussionis gratia transmittitur: & pro finali conclusione atque executione earundem rursus ad priorem judicem, Banum scilicet, aut Vayvodam remittuntur.

Cæterum Nobiles Transsylvanienses pro minoribus potentiarijs actibus in quinquaginta Marcis, totidem florenos auri facientibus, convincuntur. Vice-comites autẽ & judices nobilium in duplo condemnantur. Homagium verò vivum triginta tribus florenis apud eos compensatur. ITEM. Dotalitiorum solutio, quo ad duas partes,

Maior pars Erdelyi 83

Egy ruha fizetes

paratis & numeratis pecunijs: ad tertiam siquidem partem rebus mobilibus atq; venalibus absolvi consuevit. ITEM, violatio generalis dietæ, & conventionis Nobilium Transsylvanienſium de Regio mandato, vel Domini Vayvodæ Transsylvani edicto celebrandæ, centum, sedis verò judiciariæ quinquaginta Marcis, totidem florenos valentibus, taxatur. ITEM, in facto recuperationis damnorũ, ac debitorum, Principalis Nobilis actor scilicet, vel in causam attractus, ad tres florenos jurare permittitur. Cæteri tamen Nobiles, ejus conjuratores, non plures quã singuli singulum florenum suo juramento recuperandi habent authoritatem. Et licet in processibus causarum prænarratarũ, quælibet Marca Transsylvanorum more centum denarios valeat: Birsagia tamen ac juridica gravamina, in processibus causarum octavalium accumulata, instar Nobilium Regni Hungariæ quãdringentis denarijs (juxta modum, in fine primæ partis descriptum) absolvi semper solet. ITEM causæ, in sedibus judiciarijs comitatuum coram vicecomitibus parochialibus, ac judicibus nobilium, ratione rerum, infra tres florenos valentium motæ, in

keß penz: harmadik reße ingo marha vasari bőtsú ßerint. Tovabba gyúles ßeges, mely gyúles leßen Kiraly avagy Vayda akarattyabol, száz: Zek tőres ötven Gira, ki ugyan annyi forintot teßen. Kár és adoßag megvetelben, az fő pőres, ha Nemes ßemely, harom forintra, az mellett eskúvők, csak egy egy forintra eskúdhetnek. Es jollehet Erdelyben az tőrvenyben eset birsághban minden Gira czak Záz penßt teßen: de octavan minden Gira mint ßinten Magyar orßagban negy forintot teßen az birsagban, Kit ugy kel meg fizetni, mint ez Decretumnak első reßenek az vegeben meg vagyon irva. Tovabba az Varmegye szekből, harom forint érő marhanak alatta valamely per vagyon, azt Vayda eleiben octavara nem boczattyak kérdőre. Tovabba, Erdelyi paraßtoknak eleven Dijok tizenharmad-fel forint, holt Dijok hußon-ött forintot teßen. Tag ßaggatas, mint kez el vagas, fúl és ßem ki tolyas és artzul valo sebb, Huß forintot, Fogh ki útes hat forintot teßen. Ha penig az helyről, áhol valami hatalmot czelekedet az paraßt ember, el ßalat, az hatalom nem

nem az ferelmes embernek marad, hanem az főldes Uranak. Az ferelmes ember penig czak karat, vagy ferelmet veheti meg. Tovabba, mind az Nemes ember, mind az paraßt ember az karrol be haytot baromnak hatalmaful valo el ereßteseert, és akar mi marhanak meltatlan tartasaert az Baromnak, vagy az meg tartot marhanak bőczyen marad. Tovabba az paraßt ember, az fő peres, akar Felperes legyen akar Alperes karayert, egy forintot vehet el, egy ő maga hitivel. Az többi kik mellete eskűßnek, harman vehetnek egy forintot hútekkel, és nem többet.

AZ

præsentiam Vayvodalem ad terminos octavales non transmittuntur. ITEm homagium rusticorum Transsylvanorum integrum viginti quinq; medium verò (quòd vivum homagium vocitatur) duodecim florenis & quinquaginta denarijs: Mutillatio autem membrorum, ut manuum, aurium, eruitioq; oculorum, & vulnus faciei viginti: Excusio verò dentium sex florenis æstimatur. ITEM, si rusticus de loco delicti ausugere poterit, pœna violentiæ, & actus potentiarij, per eum commissi atq; patrati, non læso sed terrestri domino coloni cedit. Læsus autem damni duntaxat, vel susceptī vulneris compensam rehabebit. ITEM, rustici, propter pecudum & decorum de damnis illatis abactorum violentam emissionem & ablationem, vel aliam quamlibet indebitam rerum arestationem, in æstimatione hujusmodi pecudum & pecorum, ac rerum arestatarum convincuntur. Et in hac parte de Nobilibus quoque idem judicium observatur. ITEM, in facto recuperationis damnorum ac debitorum, rusticus, principalis actor videlicet, aut attractus, unum florenum juramento suo accipere permittitur. Cæteri verò sequentes rustici ejus utputa conjuratores, tres personæ florenum unum, & non plures eorum juramento recuperare possunt.

AZ ERDELYI SCIthiaiakrol, mellyeket Szękelyeknek hiunk. IIII.

DE SCITULIS TRANSsylvanis, Quos Siculos vocitamus.

TITULUS IIII.

SUnt præterea Tranſſylvanis in partibus Scituli Nobiles privilegiati, ab Scytico populo in primo eorum ingreſſu in Pannoniam Propagati, quos nos corrupto quodam vocabulo Siculos appellamus diſsimili penitus lege & conſuetudine gaudentes, rerum bellicarum expertiſsimi, qui per tribus & generationes atque lineas generationum (antiquorum more) hæreditates ac officia inter ſeſe partiuntur & dividunt. Horum homagia viginti & quinq; florenis compenſantur. Emenda verò linguæ ad duodecim florenos & quinquaginta denarios in eorum medio taxatur. Capitalis autem ſententia contra Scytulum coram eorum Comite lata, ad viginti quatuor Marcas, totidem florenos valentes, ſe extendit, hæreditateſq; convictus & ſententiatus ipſe non amittit, ſed ad hæredes fratreſq; ejus derivantur. Caput etiam, demptis caſibus notæ infidelitatis, & cauſis criminalibus ſalvum præſervabit. In ſede verò ipſorum judiciaria quælibet Marca quinquaginta denarijs deponi & perſolvi conſuevit. ITEM in quavis cauſa, ſtatim

IIII. TITULUS.

TOVABBA vadnak Erdelyben Szekelyek kivaltkeppen valo Nemeſsek, kik az Magyarokrol az utan ſarmaztak hogy Scitihiabol Magyar Orſagban Pannoniaban be jöttek, kiket mi parafit modon Szekellyeknek hivunk, és ezeknek mindeneſtől fogvan kúlön törvennyek és ſockaſok vagyon, hadi dologban bölczek, kik örökſegeket, és tiſtet nemzetſegre, és nemzetſegeknek ágazattyara oſtnak köztek. Ezeknek Dijok huſon ött forintot teſen. Nyelv valtſaga penig tizen harmad-fél forintot. Főben jaro ſententia penig Szekely ellen az önön Iſpanok elöt, huſon negy Girat teſzen, ki ugyan annyi forintot ér, az örökſeget-is az meg ſententiazot ember el nem veſti, hanem magzattyara és attyafiaira ſál. Fejet ſem veſik, hitlenſeg dolgatol, és főben jaro vetkektől ki valva. Az törveny ſzekekben penig minden Girat ötven penzel ſoktak le tenni. TOVABBA minden dologban az

ſtatim poſt latam & pronunciatam ſententiam, Comes & vice-comes eorum portionem ſuam judiciariam (ſi etiam convictus cum adverſa parte concordaret) exigendi habet authoritatem. ITEM, cauſæ in facto hæreditatum, ultra valorem trium florenorum inter eos ſuſcitatæ (ſervatis appellationibus ſolitis) in curiam Regiam, pro evidentiori diſcuſsione tranſmitti ſolent. Reliqua autem jura horum Regnorum, atq; Nobilium municipalia (quia in eorum duntaxat medio valent, & inter ſeſe nota ſunt) ampliori declaratione non egent.

az ſententianak ki mondaſanak utána az Iſpan és az Vice Iſpan, az ő Biro reſeket (még ha az mas fél megh igyeneſſednek-is vele) meltan megh veheti. TOVABBA örökſeg felől ha mi pör indul, ő köztök harom forintnak felette, az ſokot kerdeſeket megh tartvan, Kiraly Udvaraban vehetik, nyilvabban valo meg hannyas veteſert. Ez meg nevezet Orſzagoknak penig egyeb törvennek, mivel hogy czak ő köztök vagyon hellye, azert nem ſükſeg hogy itt többet ſzollyak felöle.

MI LEGYEN AZ Homagium, az az, az Diju: es hany keppen ertſek?

V. TITULUS.

MIVEL hogy penig az Dijurol, és az Duju ſerent valo Girarol gyakorta emlekeztem, azert rövideden ertſük meg, hogy az Dijunak nevezetivel, kit az Deakok Homagiumnak hinak, ket keppen elünk Egykeppen mondgyuk törveny ſerent, ugy mint embernek köteſenek, és hüvſegenek,

QUID SIT HOMAgium: & quot modis intelligatur?

TITULUS V.

SEd quia de Homagio, ac Marcis homagialibus mentio ſæpenumero præhabita eſt, Ideò ſciendum breviter, quòd homagium dupliciter accipitur. UNO modo, ſecundum leges, quaſi hominis ligium ſeu ligamen. Et eſt fidelitas præſtita ſuperiori, per in-

Part. 1. Tit. 2. 12.

Part. 3. Tit. 3. 9. 21. 26. 28.

feriorem. Vel eſt fidelitas, quæ debetur ſoli Principi, nullius alterius fidelitate ſalva. ALIo modo ſumitur homagium, ſecundum communem uſum, & tùnc eſt mulcta vel æſtimatio homicidarum, quæ talis eſt, ut homicidæ redimant ſe ab ijs, quibus competit, juxta æſtimationem capitum ſuorum, ultra alias pœnas pro actibus potentiarijs, penes homicidium forſitan patratis, debitas & infligi ſolitas. Nonnulli tamen dicunt, Homagium præcium eſſe hominis perempti: Licet abſurdum ſit ita dicere. Nam mortuus nullo precio redimi, & à mortuis ſuſcitari poteſt. Sed homicida, nè talionem ſubeat, ut caput ſuum, & non illius, quem peremit, redimat neceſſe eſt. Et hoc, ſi manus judiciarias, vel adverſæ partis evaſerit. Nam ſi in perſona ſua detineri poterit, & homicidium deliberatè patratum fuerit: Non homagium ſuum deponere, ſed pœnam capitalem ſubire debet. Homagium itaq; ſecundo modo ſumptum, capitis emendam, ac redemptionem, nos communiter eſſe tenemus.

QUA-

genek, az az, jedzi az húvſeget, kivel tiſztartojoknak, és elöttek jarojoknak tartoznak az alattok valok. Avagy penig jegyez oly húſeget, kivel minden maſhoz valo húvſegnek felette, feje és joſaga veſztéſe alat czak az Fejedelemnek tartozik az ember. Mas keppen mondatik közönſeges ſokkoſſal, az gyilkoſoknak feje valtſaganak, az az, mikor az gyilkos fejet valtya meg az pöröſtöl Dija ſerent, az töb hatalmaskodaſert valo birſag felett, mellyet az gyilkoſſag mellet czelekedet volna. De maga nemellyek mondgyak az Homagiumot, az meg holt embernek Dijanak, avagy árának lennie, de nem illendö azt erteni rayta. Mert az meg holt embert ſemmi arral, avagy valtſaggal megh nem valthattyak, és halottaibol fel nem tamaſthattyak. De az gyilkos hogy meg ne öllyek, ſükſeg hogy az ö fejet, és nem azét, kit meg ölt, valtſa meg. Es ez-is ugy lehet, hogy ha az Biro kezeböl el ſaladand, mert ha ſemelyeben az gyilkoſt meg foghattyak, és az gyilkoſſagot ſzanſandékkal mivelte legyen, nem az ö maga Dijat kel le tenni, és fizetni, de ugyan fejevel fizeſſen. Azert mi az Homagiomot maſodſor közönſeggel feje valtſaganak lenni erttyük.

KIRALY

KIRALY UDVAraban mikeppen boczaſſak kerdöre az Varmegye ſekiröl az pöreſeket: és ugyan azon ſékben valo Procurator megh hivaſrol.

VI. TITULUS.

MIVEL hogy penigLen az Varmegye ſekin, mikor à Varmegye Iſpanok, Vice Iſpanok, és Nemes Birak, az ket pöres félnek feleletiböl, ez Orſzagnak törvennye ſerent, ſententiat mondnak, az pört ſzoktak, ez Orſagnak regi törvennye és ſokkaſa ſerent az Kiraly Udvaraban kerdöre ereſzteni, hogy avagy hellyen hadgyak, avagy penig meg jobbitſak ot az Varmegye törvennyet: Es minek utanna az pereſſek az elöbbi Birakhoz az Varmegyere meg viſsik az pereket, az törvenytetel ſerent, keſi ki mondot itiletnek, ki ſolgaltataſnak és elegtetelnek okaert, mely meg vitel utan az mely fél gondollya, hogy perit el veſztötte, gya-

QUALITER CAUSÆ, de ſedibus judiciarijs Comitum Parochialium, in curiam Regiam tranſmittantur: Et de Procuratorum in eiſdem ſedibus revocatione.

TITULUS VI.

QUia verò cauſæ, in ſedi- Par: 3. Tit. bus judiciarijs Comitum 37. & 38. parochialium Comitatuum hujus Regni motæ, facta primum per eoſdem Comites, vice-comites, ac Judices Nobilium, juxta reſponſiones partium, deliberatione juridica, & ſententia lata (ut plurimum) in curiam Regiam, ad approbandam vel reprobandam ejuſcemodi ipſorum ſententiam, ac judiciariam deliberationem, de vetuſta regni noſtri lege & conſuetudine tranſmitti: & ibidem præhabita per judices Regni ordinarios, matura ipſarum cauſarum diſcuſsione, aut probatæ, aut improbatæ, rurſus in præſentiam prædictorum Comitum Parochialium, & Judicum Nobilium, pro executione & perfecta concluſione hujuſmodi ſententiæ judiciariæ comiſſionis eorum crebrò remitti, & poſt ipſam remiſsionem partes

Par: 2. Tit. 75. 77. 80. 81. 79. Par: 3. T. 11.

convictæ, & in causa succumbentes, à Principe novũ judicium impetrare, & sæpenumero etiam virtute ipsius novi judicij procuratores suos revocare consueverunt.

Unde sciendum, quòd post causæ de curia Regia remissionem, & Judicum ipsorum ordinariorum approbationem vel reprobationẽ, si partem per convictam & succumbentem novum judicium impetratur, aut procuratoris responsio revocatur: qualecunq; judicium postea per Comites, vicecomites & judices Nobilium celebretur, & qualiscunq; sententia feratur: de cætero tamen pro evidentiori ejuscemodi discussione, causa ipsa in curiam Regiam, etiam vigore hujusmodi novi judicij, transmitti non debet.

Verum, si altera pars succubuerit, ad cujus videlicet instantiam causa hujusmodi in dictam curiam Regiam transmissa deductaq; non fuisset: illa pars causam eandem, pro saniori sui revisione discussioneq; in ipsam curiam ducendi habet authoritatem. In sede autem judiciaria Comitum Parochialiũ, Comitatuũ regni hujus procuratoria revocatio plerumq; occurrit & contin-

gyakorta uy itiletet sokot az Kiralytol az ő periben venni, mely uy itilet erejevel, Prokatorat-is igyekezik megh hini.

ANNAK-OKAERT vegyük essünkben ezt, hogy minek utanna az Kiraly Udvarabol az pőrt hatra boczattyak, az Orszag Birai meg lattassa utan, akar hattak legyen hellyen, az elöbbi törvent, akar nem, ha az meg győzet fęl az perben uy itiletet vessen, avagy Procuratort hivand megh: Ez utan az Ispanok, Vice Ispanok és Birak akar mi törvent szolgaltassanak, és akar mi sententiar mondgyanak: annak utánna nyilvabban valo meg latasert azon pőrt az Kiraly Udvaraban, męg ez fele uy itiletnek erejevel-is el nem kel boczatania.

Ha penig az mas fęl meg fogyatkozik, tudni illik, kinek kamara ez fele pert, az fellyúl megh mondot Kiraly Udvaraban męgh el nem boczattak és el nem vittek volna, kerdőre azt az pert, jobban valo meg latasnak, és hannyas vetesnek okaert, az Kiraly Udvaraban, el kel boczatania. Az Prokator meg hivas penig az Varmegye szekiben harom forin-

forintal lehet meg, kinek ket resse, az Ispane, Vice Ispane és Nemes Biroe, az harmad resse penig az pereſſe, ugyan azon Birak elől, vagy ő közzülek valamellyik elől lehet, męgh az ki mondot sententia utan-is: De ha Kiraly Udvaraban vitetik az pőr, és az Szolga Biro sententiajat jova hadgyak, és vissza boczattyak az pőrt az Varmegyere, az meg hivas terhe ket annyeva lessen, az az, hat forintra megyen.

contingit: Ubi tribus duntaxat florenis in duabus Judicibus, hoc est Comitibus, vel vice-comitibus, & judicibus Nobilium: in tertia verò partibus, litiganti illi, adversus quem ipsa revocatio fieri debebit persolvendis, etiam post latam ibidem sententiam cujuslibet procuratoris, coram eisdem Comitibus aut vice-comitibus & Judicibus Nobilium, vel altero eorum retractatur & revocatur. Verùm post factam in ipsa curia Regia ejusdem causæ ratificationem & approbationem, ac in præsentiam eorundem Comitum, vel vice Comitum, ac judicium Nobilium remissionem onus revocationis, responsionis procuratoris (si quando fieri contigerit) propter hujusmodi approbationem, per superiorem judicem factam duplicatur, & per sex florenorum solutionem compensatur.

MINEMŰ PEREket soktak Kiraly Udvarabol vissontag az Varmęgye Ispan eleiben vissza boczatani.

VII. TITULUS

IOllehet minemű pereket, és mikeppen kellesek, ismet az Kiraly Udvarabol, az elöbbi Birak eleiben boczatani, arrol sok külömbező itilet vagyon, mind az altal, ezt vegyük

QUALES CAUSÆ, de curia Regia rursus in præsentiam Comitum Parochialium remitti debeant.

TITULUS VII.

VTrum autem causa, in sedibus comitatuum suborta, & in curiam Regiam transmissa (facta ibidem & habita approbatione & ratificatione sententiæ, ac judiciariæ deliberationis Comi-

tum, vel vicecomitũ Parochialiũ, & judicum Nobilium Comitatuum) de ipsa eadem curia Regia, per judices ordinarios ad executionem submittatur, vel in præsentiam rursus eorundem Comitum &c. remittenda censeatur, variorum varia est opinio. Verùmtamen sciendum pariter & tenendum est, quòd illæ causæ, quarum in processu juridica gravamina, seu onera judicialia solvi deponiq; debent: sicuti sunt omnes minores actus potentiarij & sententiæ inde ferendæ, violationes sedis judiciariæ, Emendæ linguæ, & hujusmodi, ex quibus utputa etiam judices portiones habere solent, rursus & iterum in præsentiam illorum Judicum, de quorum conspectu fuerunt per appellationẽ in curiam Regiam transmissæ atq; deductæ, remitti debent. Nam alioquin grande præjudicium ejusdem prioribus judicibus inferri dinosceretur: ubi per hujusmodi appellationem portio eorum, & per judiciaria, in alterius potestatem ac jurisditionem converteretur.

gyúk eßünkben, hogy az mely perekben Birsag lelszen, Kiraly Udvarabol az kerdesről ismeg vißßa boczattyak az Varmegyere, és az igaz tetelre, tudni illik, mint kisleb hatalom, sek tőres, Nyelv valtsag, kikben az Biraknak-is reßek vagyon. Mert az előbbi Biraknak ebből fogyatkozassok, és boßßusagok-is kővetkeznek, hogy az ő reßeket az birsagbol, az kerdő mellet mas venne fel.

Aliæ tamen causæ, quæ onerum vel Birsagiorum solutionem non important: sed magis executionem debitam expostulant: prout Dotum, & rerum Paraffernalium, ac jurium impignoratitiorum, causæ & aliæ similes, de ipsa curia Regia ad executionem commodè transmitti, effectuique mancipari possunt. Secus est de causis, in curia Regia coram judicibus ejusdem ordinarijs motis. Nam ibi causæ, cum

Az mely perben penig semmi Birsag ninczen, tudni illik, mint jegy ruha menyegzői ajandek, és zalagos pőrben, és ezekhez hasonlo pereket, ugyan azon Kiraly Udvarabol, ki vihetik az igaz-tetelre. De mely pert ezak Kiraly Udvaraban kezdnek minden follyassaval, és minden ternevel eggyik Biro elől

elől masik eleiben soktak el boczatani. Iegy ruha felől valo pőrt penig, és menyekező ajandek felől: Avagy szalagos joßag felől, ki szaz forintot meg haladna, az Varmegye szekin meg nem itilhetik.

cum omni plenitudine juridicorum gravaminum, qualitercunq; subsecutorum, & subsequendorum de præsentia unius judicis, in alterius præsentiam transmittuntur. CAUSÆ verò, in facto Dotum, ac rerum Paraffernalium, necnon jurium impignoratitiorum motæ, vel movendæ, quæ ultra valorem seu æstimationem centum florenorum sese extendere dinoscuntur: in sedibus judiciarijs Comitatuum: vel Comitum parochialium tractari & adjudicari non possunt.

AZ SZABAD VAROSOKROL, és azoknak kőzönseges allapattyarol.

VIII. TITUL'

AZ szabad Varossokrol is keves beßeddel ßollok, Azert meg erttven, hogy az Varost mondgyak ugy mint Polgaroknak eggyesegenek: Ezert hogy sok Nep eggyúc gyúlt azon az hellyen. Az Varos penig nem egyeb, hanem az hazaknak és utzaknak sokasaga, Mellyet kő falokkal, és ahoz hasonlo erősseggel, meg kerittettek, hogy tißtessegessen jol és szabadosson ęlhessenek. De miert hogy az Polgaroknak sokasagabol, egy kőzönseges Polgari tarsasag ßokot lenni, és ez illyen Polgari allapat, mikeppen hellyeknek mi voltaval, azon-

DE LIBERIS CIVITATIBUS, & earum conditionibus, in generali.

TITULUS VIII.

QUIA DE LIBEris quoque civitatibus paucis tractandum occurrit: idcirco sciendum, Quòd Civitas dicitur, quasi civium unitas: eo quòd ibi populorum pluralitas sit convocata. Est autem Civitas, domorum & vicorum pluralitas, mœnijs & præsidijs circumcinctum necessarijs, ad benè honesteque vivendum privilegiata. Sed quoniam hæc civium pluralitas, unam communitatem causat atque repræsentat: Et hujusmodi collectiva communitas, sicuti locorum situ,

ſitu, ita etiam privilegiorum & conſuetudinum diverſitate inter ſe differt & variatur. Civitatum itaq; liberarum aliæ ſubſunt juriſditioni perſonalis præſentiæ Regiæ Majeſtatis, ut alba regalis, Strigonium & Leczovia: aliæ verò, ex antiqua Regni conſuetudine, juriſditioni magiſtri Thavernicorum regalium, ſicuti Buda, Peſth, Caſſovia, Thirnavia, Poſonium, Sopronium, Barthfa, & Eperjes.

azonkeppen privilegiomoknak és ſokaſoknak kúlömbſegevel, és magaban kúlömbez. Annakokaert az ſabad Varoſſok közzúl nemellyek halgatnak, Kiraly ő Felſege kepetől mint Szekes Fejervvar, Eztergom, és Lőcze, Nemellyek penig az Orſagnak nak regi ſokaſa ſerent, Tharnok meſterhőz mint Buda, Peſt, Caſſa, Poſon, Nagy Zombot, Sopron, Barthfa, Eperies.

QUOD CIVES LIBERarum Civitatum, eorum Homagijs Nobilibus æquiparantur.

TITULUS IX.

QUArum quidem civitatum cives & inhabitatores in eorum homagijs Nobilibus Regni hujus æquiparantur: In alijs, tamen libertatibus, Nobilibus inæquales habentur, & eorum privilegijs non utuntur. Nam teſtimonia ipſorum civium extra eorum civitates & territoria, penes nobiles non acceptantur: neq; pro damnorum aut debitorum recuperatione extra Civitatem ſingillatim ultra unum florenum jurare permittuntur.

QUALI-

HOGY AZ SZABAD Varoſi Polgarok az ő Dijokban, az Nemeſſekhez egyenlők.

IX. TITULUS.

EZ meg nevezet ſzabad Varoſi Polgarok azert Dijok ſzerent ez Orſagi Nemeſſekhez egyenlők: de egyeb ſabadſagokban kúlömbeznek, és az Nemeſſekkel nem egyenlőknek tartatnak, ſem az Nemeſſek ſzabadſagaval nem élnek. Mert az Polgaroknak bizonyſagat az ő Varoſokon, és hatarokon kivúl Nemeſſek mellet elő nem vehik: ſem penig karnak avagy adoſagnak meg nyereſere az ő Varoſokon kúvúl egy egy forintnal többre nem eskúdhetnek.

SZABAD

SZABAD VAROSbeli Polgaroknak pőreket, az Kiraly Tharnok Meſtere eleiben mikeppen boczaſsak.

X. TITULUS.

TOVABBA nemely ſabad Varoſoknak Polgar Meſteri, nemellyeknek iſmeg eskút Birai, Polgari és Tanaczi vadnak, kik mindenfele pereket, az ő Varosbeli lakojok közőt, és egyeb kúlső embereknek perit is, ha valaki az ott valo lakos emberrel pőrlene, tőrveny ſerent el ſzoktak igazitani és veghez vinni Ha penig valamellyik pőres az ő itiletteckel megh nem elegednek, azon pőrt előſzer az Tarnok meſter ſzekire: Es ha itt ſem tetzik, Kiraly ſzemelye eleiben boczattyak. Holot czak az Polgarok, és az Tharnok meſter ſententiajat lattyak megh, ha jol vagyon avagy nem? Az ket fęlnek minden fogaſit, kivel ackor uyjonnan akarnanak ęlni, hatra hagyvan. Hanem ha tőrtenet ſerent ollyant mondananak, ki az dolognak magyarazattyara, és meg erteſſere ſükſeges volna. Mert ez illyen dologban mind az ket pereſs fęl ſovat meg kel halgatni.

AZ

QUALITER CAUſæ Civium liberarum Civitatum, in præſentiam Magiſtri Thavernicorum Regalium tranſmittantur.

TITULUS X.

HArum autem Civitatum quædam Magiſtros civium, quædam verò Judices & Juratos Cives atq; Conſules habent, quorum judicio univerſæ cauſæ inter incolas & inhabitatores earundem Civitatum, ſed & aliorum exterorum hominum lites, contra quoſpiam forſitan illorum motæ decernuntur, dirimuntur & terminantur. Deinde verò ad partis, ſuper eorum judicio non contentæ, procurationem, in ſedem judiciariam magiſtri Thavernicorum Regalium appellationis via tranſmittuntur. Demum autem, parte aliqua non contenta, ad examen perſonalis præſentiæ Regiæ Majeſtatis deducuntur: ubi ſolummodo ſententiæ civitatum, & Magiſtri Thavernicorum Regalium revidebuntur, & ruminabuntur: Utrùm videlicet juſtè vel injuſtè, debitè vel indebitè, ſententiæ fuerint pronunciatæ: Iuſtas approbando, indebitè verò latas emendando,

dando, vel per totum invalidando, cunctis partium exceptionibus, ex novo pro tunc proponendis, per omnia postergatis: Nisi fortè talia dicerentur & proponerentur, quæ meritò & de necessitate ad causarum vel sententiarum informationem, ac clariorem declarationem & intelligentiam cederent. Nam in tali casu, quilibet partium audienda erit.

QUOMODO NOvum judicium, in causis Civium liberarum Civitatum impetrandum sit?

TITULUS XI.

Par: 2. Tit. 77. 78. 79. 18. 83. Par: 3. Tit. 6. 11.

ITEm, Si contingat, causam ab examine & judicio personalis præsentiæ Regiæ Majestatis (ratione, nè fortè incidentium vel dependentium particularum, pro ejus maturiori revisione) ad priorem judicem remitti: tunc si qua partium, super nova hujusmodi revisione vel discussione non contentabitur, ulterius ipsa causa in præsentiam magistri Thavernicorum Regalium non erit transmittenda: sed directè in conspectu solius personalis præsentiæ Regiæ Majestatis, qui videlicet illam remiserat, erit deducenda.

Verùm si post obtentam etiam secundam vel tertiam sententiam, altera partium noluerit contentari:

AZ SZABAD VAros oknak pöriben, mikeppen kel uy itiletet kerni?

XI. TITULUS.

HOLOT penigh az Kiraly kepe elöl az szabad Varosbeli Polgaroknak pörek valami függö dologert, vagy valami Cikkellyert, ifmeg az Polgarok eleiben hatra boczattyak: ha valamely fęl az Polgarok uyjulan valo latasaval meg nem elegszik, masßor nem boczattyak. Tharnok Mester szekire: hanem igyenessen mindgyart Kiraly kepere, az honnan vißßa kültek volt.

De ha mely fęl ezillyen sententiaval megh nem akar elegedni, męg masod, vagy harmad sententianak utanna-is, ki Kiraly kepe elöt löt volna: az ö dolgat jobbitani meg indithattya uy itilettel: de ugyã azon szęk Biraja elöt, az mely szek elöt az pör indittatot volt. Ha penig az ki elößer el veßtötte volt: és kerdöre vötte volt pörit, és uy itiletet-is vöt dolgaban, s az uy itilet mellet-is el veßtendi pörit: tehat az utan soha dolgat elö nem veheti, mert ugyan azon Biro elöt öröcke bele veßti pörit, söt soha többe kerdöre azt nem kel ereßteni. Ha peniglen az mas fęl-is, az ki elößer meg nyerte volt, pörit el veßztendi: ö-is uy itiletet kerhet, ßinten mint az mas fęl, és hasonlo keppen dolgaban el jarhat.

Ha peniglen az kerdö, vagy az uy itilet mellet, ez az peres fęl-is el veßtendi dolgat, az elöbi törvent, akar hellyen hadgyvan, akar penig megh jobbitvan, vagy le ßalitvan, és semmie teven: Ez-is az ö pöriben tovab nem mehet, hanem öröcke valo veßtegsegben leßen pöri: Es illyen keppen eggyik fęl sem kerhet többe uy itiletet, sęm penig masßor appellatioban

ri: poterit causam suam, vel pendente adhuc lite post secundam sententiam coram personali præsentia Majestatis Regiæ latam, aut etiam post tertiam coram ea pronunciatam, per formam & gratiam, novumq; judicium suscitare: sed coram eo judice, quo causa hujusmodi primitùs mota fuisse dinoscitur. Et si contra partem prius convictam & appellantem, novum judicium impetrantem sententiatum fuerit: mox & de facto hujusmodi partí sententiatæ, vigore dicti novi judicij silentium perpetuum imponendum erit, nec amplius causa illa in superiorem sedem transmitti debebit. Si tamẽ altera pars, prius videlicet vincens & triumphans, succubuerit: tunc illa quoq; ad instar alterius partis novum judicium pro se impetrandi & in eadem pari modo procedendi potestatem habebit.

Attamen, si contra ipsam partem sententia lata fuerit, sive per modum approbationis & ratificationis, sive emendationis vel invalidationis, ulterior procéssus non dabitur, sed perpetuò silentio causa ipsa, ex parte quoq; illius partis terminabitur, & de cætero neutra partium aut novum judicium impetrare aut ulterius causam ipsam

appellare poterit. Quoniam unaquæq; partium ſemel novum judicium impetravit, & in eadem cauſa ſecundariò impetrare nequibit.

Appellationes verò in quibuslibet cauſis poſt earum deciſionem, juxta contenta Privilegiorum ſuorum, ad ſedem magiſtri Thavernicorum Regaliũ, & in conſpectum perſonalis præſentiæ Majeſtatis Regiæ fieri ſemper poſſunt. Nam aliter denegata appellandi facultate pauperes adverſus potentes favore vel dono deſtructi, juſtis in eorum juribus ſæpenumero periclitarentur. Secus eſt de cauſis criminalibus, quæ ad pœnam capitum & mortis damnationem tendunt. Nam in illis locum appellatio non habet, niſi fortè innocentem omnino temerario judicio morti tradere conarentur. In quo caſu poſſunt illicio innocentis ipſius fratres, aut affines, ad Regiam Majeſtatem ſolam confugere, pariter & in cauſam ipſam provocare. Item ſi in proceſſu cauſarum ejuſcemodi civilium, ante aut poſt remiſsionem earundem verba ac reſponſiones procuratoris neceſſarium fuerit revocare: tunc mos & conſuetudo ſedis judiciariæ illius judicis, coram quo reſponſio facta fuit, & etiam revocare debet, obſervanda cenſetur.

ban perit nem viheti. Mert mindenik fęl uy itilet egyſzer võtt, és ugyan azon perben maſodſzor valo uy itiletet nem hozhat.

Az appellatiokat penig, minden Polgari tõrvenyeknek ki mondaſſa utan, az Varoſſoknak Privilegiomihez kepeſt, az Kiraly Tharnok meſter ſzekire, és Kiraly kepe eleiben, mindenkor el vihetik. Mert ha appellatioban el nem ereſztenek, az ſegennyek az hatalmaſſok ellen vagy kedvért vagy ajandekért gyakorta meg rontatnanak, és az ő igaſſagokban meg fogyatkoznanak. De az fõben jaro perekrõl, kiert fõnek kel eſni és ember halalnak kel lenni, mas à dolog. Mert abban appellatiojok nem lehet, hanem ha ne talamtan, az bũntelent mindeneſtõl fogvan, vakmerõ itilettel, igyekeznenek meg ölni. Mely dologban az bũntelennek attyafiai mindgyaraſt Kiralyra follyamhatnak, és az põrben oltalmat kerhetnek. Tovabba ha ez fele Polgari põreknek folyaſinak elõtte, avagy azoknak viſſa boczataſſa utan, az Prokatornak beſedet avagy feleletit ſũkſeg leſen meg hinnya: tehat az ott valo tõrveny ſeknek Biraja ſzokkaſat megh tartvan, az ki elõt az felelet lõt volt, azon Biro elõt meg hihattyak.

DE

AZ KŰVŰL VALO bizonyſagot az Polgarok kőzőt, be nem veßik.

XII. TITULUS.

TOVABBA az ſzabad Varoſi Polgarok kőzőt őrőkſeg felől valo põrben, az kűvűl valoknak kik ot nem lakoſok bizonyſagtetelet be nem veßik. De adoſſag felől és egyeb dolog felől, akar mi legyen, az ki az ő hatarokon kűvűl leſzen, jo hirű és tiſzteſſegbeli embert, akar ki legyen, bizonyſagnak be ßoktak venni.

AZ VALLASOK, az Biro és eskűt Polgarok elõt legyenek.

XIII. TITULUS

ISmet az Polgarok kőzőt valo vallas-tetelnek, ki az Biro elõt, avagy kęt eskűt Polgar elõt leßen, ő kőztők, és az ő hatarokban minden fele joßagokrol, mind indulorol mind indulatlanrol, mindenkor ereje vagyon, és meg tartatik: Az Polga-

DE TESTIMONIO extraneo, inter Cives non acceptando.

TITULUS XII.

ITEM, in cauſis, pro rebus hæreditarijs & immobilibus, coram judicibus & juratis Civibus prætactarum civitatum motis & vertentibus, nullus in teſtimonium coram ipſis acceptatur extraneus. Verùm pro debitis, & alijs quibuſcunq; factis ac negotijs, extra territorium eorum geſtis & habitis quilibet hominum, (dummodo bonæ famæ & honeſtæ conditionis exiſtat) ad teſtificandum coram eis admitti ſolet.

DE FASSIONIBUS, coram judice & juratis Civibus fiendis.

TITULUS XIII.

ITEm, Faſsio, coram judice aut duobus juratis civibus, ratione & prætextu quarumcunq; rerum, ſive mobilium ſive immobilium, in eorum medio vel territorio exiſtentium & adjacentium facta, ſemper rata permanet; nec

Par: 1. Tit. 58. 110. 111. 60. 59. 61. 69. 91. 65. 62. 63. 128. Par: 3. T. 13.

valet alia Faſsio inter ipſos cives, ſuper hujuſmodi rebus coram alijs Judicibus Regni, vel in locis teſtimonialibus jure perennali facta.

Polgarok kőzőt penig ninczen hellye egyeb vallaſnak, akar az Orſzag Birai, akar egyeb hihetŏ hellyeken lőt legyen, az őrŏkſegnek őrŏk árron valo el adaſſa felől.

QUOMODO DOMINium Hæreditatum inter Cives ingrediendum ſit.

TITULUS XIV.

ITEm, ſi coram prædictis judice ac juratis civibus Faſsio, ratione rerum immobilium ſeu hæreditatum, puta domorum, allodiorum, hortorum, piſcinarum, aut vinearum facta fuerit: tunc requiritur, ut peremptorem ejuſmodi rerum (ubi dominium illorum intrare, & pro ſe vendicare voluerit) fiat appræhenſio ſive ingreſsio earundem coram duobus juratis Civibus, ad id deputatis. Et ſi contradictor quiſpiam apparuerit, ac velamine contradictionis obviaverit, infra quindecim dies, rationem contradictionis ſuæ in præſentia ipſorum judicis & juratorum Civium ipſe contradictor aſſignare tenetur.

Si

AZ POLGAROK kőzőt valo őrŏkſegnek Uraſagaba, mikeppen kellyen be menni.

XIV. TITUL.

ISMEG, Ha az fellyúl megh mondot Biro és eskút Polgarok előt valami őrŏkſegről, tudni illik, hazrol, majorokrol, kertekről, halas-tokrol, avagy ſŏlőkről vallas leſsen: tehat kevantatik hogy ez fęle őrŏkſegnek vevője azoknak Uraſagaba és birodalmaba, mellyekbe be akarna menni, és maganak akarja tulaydonitani, tehat azokban valo meneſe be iktataſa, ket eskút Polgar altal legyen, kiket arra boczatnak. Es ha valaki ellenzi akar mi forman, tizen őtőd nap alat azon Biro és eskút Polgarok előt, az ő ellene mondaſanak okat kel adni.

HA

HA penig ellene mondo nem leſsen, tehat az, az kinek az el adas, és az vallas lőt az őrŏkſegnek Uraſagaban és birodalmaban, batron, és ſabadon be mehet. Ha penig valamely ember annak utána azokhoz valami kőzit mondana és igaſſagat remenle benne: oſtan egy egeſs eſstendeig, és egy nap alat ha akarja titkon avagy nyilvan, ellene mondhat. Mert egyebkent ha nem ellenzi, az ő igazſagaban hatra marad, és az őrŏkſeg mellől el eſsik. Nyilvan valo keppen igy is mondhat ellene, ha azt az ki az őrŏkſeget birja, annak-okaert tőrvenyre hija, és az fellyúl meg mondot eſstendeig az ő Biraja előt, az tőrvenyben be ál, és pőrit el kezdi. Titkon penig igy mondhat ellene az el adaſnak, hogy az Biro előt, vagy penig az eskút Polgarok előt, tőrveny ſerent valo ſokot tilalmokat eſstendeig és egy nap alat az őrŏkſegről tegyen, és az Varos kőnyveben jegyezteſſe, hogy az tilalomnak el mulataſſa altal, avagy el hadgyaſſa miat præſcriptio, az az, ůdő mulas ne eſſek az ő rea nezendő őrŏkſegnek idegen altal valo biraſaban.

Si verò contradictor non apparuerit: tunc ille, cui venditio & faſsio facta fuit, dominium ipſarum rerum & hæreditatum ingredi ſecurè poterit. Et ſi quiſpiam hominum aliquid juris ad illas habere ſe poſtea ſperaverit: tandem infra anni revolutionem integram, & diem unam, ſi voluerit, palàm vel occultè contradicere valebit. Nam aliter juris ſui virtus extincta manebit. PAlàm igitur contradixiſſe videbitur, ſi poſſeſsorem rerum & hæreditatum ipſarum in cauſam propterea convenerit, & infra dictam revolutionem annualem, proceſſus & exordium cauſę, ſui Iudicis in conſpectu inchoabitur. OCculte autem ſic contradicat, quòd coram jùdice, vel juratis Civibus prohibitiones legitimas & conſuetas, infra diem & annum ſuper hæreditatibus ipſis faciat, & ad civitatis librum annotari committat: nè præſcriptio per negligentiam inhibitionis interveniat.

AZ TŐRVENY SZErent valo ůdő mulaſrol, mely az Polgarok kőzőt ſokot meg tartatni.

XV. TI-

DE LEGITIMA PRÆ ſcriptione, inter Cives obſervari ſolita.

TITU-

TITULUS XV.

CIVIT Atenſes enim, licet ſuper rebus alienatis duodecim annorum curriculis præſcribi & præſcribere debeant: modo tamen quodam abuſivo, & villanorum more, ſolummodo per integri ſpacium anni, & diem unam, modernis temporibus præſcribere conſueverunt. Ubi autem actor ſive contradictor ille ſuum adverſarium hæreditatum ſcilicet vel rerum ipſarum poſſeſſorem, facta præmiſſa prohibitione, per anni ſpacium in litem attrahere neglexerit: tùnc à die ipſius prohibitionis incluſivè computando, rurſum quolibet anno, infra alterius anni curriculum, & diem prædictum, inhibitiones (modo antelato) faciat: ut dùm opus erit, & poterit, litem ſuper ea reſuſcitare valeat.

Si verò Iudex, odio forſitan vel rancore præconcepto, aut alia quavis ex cauſa factam, coram eo, vel juratis Civibus, hujuſmodi prohibitionêm in Prothocolum ſeu librum Civitatis annotare, aut literas prohibitorias dare recuſaret: tunc poterit contra eum coram Iudicibus Regni ordinarijs, in locis teſtimonialibus liberè proteſtari: dummodo ipſa proteſtatio (ubi neceſſe fuerit) valeat evidenter comprobari.

XV. TITULUS.

NOHA az Varosbeli Polgarok kőzőt, az el idegenitet őrőkſegekről valo idő mulas tizenket eſtendőt tartot, mind az altal moſtan mod nelkúl, és faluſi modra eſztendőt és egy napot tart. Ha penig az ſerelmes avagy ellenző fęl az ő ellenkezőjet, mely az el adot őrőkſeget birja, az tilalomnak meg letele utan, eſtendő forgaſſanak alatta, pőrben ideztetni el halgatna: tehat az tilalomnak napjatol fogvan ala ſamlalvan, minden eſtendő forgaſſanak, és meg tiltot napnak előtte, iſmeglen tilalmat tegyen az meg mondot mod ſerent: hogy mikor kelletik, és úreſſege lehet hozza, tőrvenyben foghaſſa erette ellenkezőjet.

Ha kedig az Biro avagy az eskút Polgarok az kik előt az tilalom tetel lőt, gyúlőlſegből, haragbol, avagy akar mi okbol effele tilalmot az Protocolumban, az az, az Varos kőnyveben be nem jetzetnek, avagy az tilalom levelet nem akarnak ki adni, tehat az tilto az Orſag Biraja előt, vagy egyeb bizonyos hellyben tudomant tehet az Birora, czak hogy az tudomany-tetel (áhol ſúkſeg leſen) nyilvan meg bizonyitaſſek.

AZ POLGAROK kőzőt valo őrőkſegben, minden hozza tartozandoval, mint kel kezhez venni.

XVI. TITUL'

ITEM, ha valaki valamely őrőkſeget meg veſen, mind az ő hozza tartozando birodalmaval, az Polgarok kőzőt, tehat, ha czak az fő helt, és őrőkſeget foglallya el, eleg, és bele iktattya magat. Mert az őrőkſegnek fő hellyet el foglalvan, annak hozza tartozando reſeit, és jovait-is tudni valo dolog, hogy ezkeppen maganak foglalta legyen el. Az hozza tartozandoknak nevezeti penig mindent be foglal, az mi effele derek őrőkſeghez tőrveny ſerent, avagy az Varoſnak ſokaſa ſzerent, illenek. Hanem ha ne-talam az el adaſnak és az meg vetelnek idejen, az hozza tartozandokbol valamely reſzt ki ſakaztanak, mellyet az el ado maganak meg akar tartani.

AZ

QUOMODO HÆREditas, cum pertinentijs, inter Cives apprehendi dedeat.

TITULUS XVI.

ITEM, ſi quiſpiam rem immobilem & hæreditatem cum ſuis pertinentijs in medio Civium ipſarum Civitatum emerit: tùnc ſufficit rem illam corporalem ſolam appræhendere & pro ſe ſtatuere. Nam ea apprehenſa, etiam illius pertinentiæ apprehenſæ intelliguntur. Appellatione verò pertinentiarum compræhenduntur omnia, quæ ad rem & hæreditatem hujuſmodi corporalem, de jure vel conſuetudine Civitatis ſpectare dinoſcuntur. Niſi fortè per venditionem & emptionem ipſam aliquid de pertinentijs ſpecificè fuerit exemptum pariter & retentum.

DE DEBITIS CIVIum, ubi omnis probatio defecerit.

TITULUS XVII.

ITEM, si quispiam Civium occasione debitorum per aliquẽ tractus in litem fuerit, & nulla probatio contra eum per actorem produci poterit: tùnc Civis ille juramento solius personæ suæ se expurgabit vetusta consuetudine Civitatum liberarum requirente.

AZ VAROSBELIek adossagarol, kiről semmi bizonysagot nem allathatnak.

XVII. TITUL'

ITEM, ha valamely Varosbelit, valaki adossagnak meg fizetetseert, perben fogh, és az Felperes, az ados ellen bizonysagot elő nem hozhat: tehat az Varosbeli, az szabad Varosoknak reghi szokasok szerent, czak önnön szemelyenek eskúvesse-vel, meg mentheti magat.

DE CIVIBUS, IN terris aliorum hæreditates habentibus.

TITULUS XVIII.

ITEm, Cives, tàm prædictarum, quàm etiam aliarum quarumlibet civitatum, in terris & territorijs aliorum hæreditates habentes, ratione proventuum dominis terrestribus, de ejuscemodi hæreditatibus provenientium (invitis & non consentientibus eisdem) libertati, & à solutione proventuum eximi non possunt: quin potius occasione ipsarum hereditatum, ibidem coram domino terrestri, cuili-

AZ POLGAROK. rol kiknek mas földen vagyon örökségek.

XVIII. TITUL'

MEG-IS mind az felyúl megh mondot, és egyeb szabad Varosbeliek mellyeknek mas ember földön és hatarin vagyon örökseg: ez fele örökségből, az mely jövedelemmel tartoznanak az földes Uroknak, azoknak akarattyok és kedvek ellen, az ollyan jövedelemnek meg adastol magokkat nem ohattyak: Sőtinkab az örökseg felől, ugyan ott az földes Ur előt minden panaszolkodonak és pöres-

poresnek tartozik törvent allani, és az törvennek engednie. Es ha az örökségnek avagy az hatarnak szinen, az hol az örökseg volna, valami hatalmat czelekedsnek avagy vetket tessnek, megh az ollyan vetekert is, ugyan ott tartoznak törvent allani.

cuilibet quærulanti atq; causanti, juri parere tenetur. Et si quid in facie hæreditatum vel territorio, ubi hæreditates adjacent, excesserint etiam ratione talis excessus, ibidem juri pariter stare compelluntur.

AZ VARASOK Jossagokrol, mikeppen tartoznak törvent allani.

XIX. TITUL'

ITEM, hogy minden szabad és egyeb Varassok, az kik akar mi modon joszagot birnak, ez fele jossagokert ez Orszag rendelt Birai itiletinek, és törveny tetelenek, mint szinten az Nemessek, mindenkor tartoznak engednie. Es ha az Nemesseknek avagy az Nemessek alat valo jobbagyoknak az illyen joszagokbol valami kárt, és egyeb fele gonossagot, artalmat és hatalmat czelekessnek: tehat az illyen gonossagokert és hatalmas czelekedetekert az Birot és eskút Polgarokat, mind az közseggel egyetemben, mindenkor az serelmes, és az kár vallot fel az Kiraly

QUOMODO CIVItates, ratione jurium possessionariorum juri stare teneantur.

TITULUS XIX.

ITEM, quòd omnes liberæ & aliæ quælibet Civitates jura possessionaria, quocunq; titulo gubernantes, ratione hujusmodi jurium possessionariorum, judicio & judicatui Iudicum ordinariorũ regni, Nobilium ad instar semper obtemperare tenentur. ETSI de hujusmodi juribus eorum possessionarijs damna, nocumenta, & aliorum malorum genera violenter Nobilibus, vel eorum subditis inferuntur: tùnc ratione talium malorum, & actuum potentiariorum, Iudex & jurati Cives, una cum communitate, poterunt semper partem per læsam & damnificatã

in curiam Regiam evocari. Vel ſi pars ipſa ita voluerit, in ſedem judiciariam illius Comitatus, ubi bona illa ſituata ſunt & adjacent, citari & in litem conveniri. QUAliter autem in hujuſmodi cauſis procedendum, qualiſve ſententia proferenda ſit, In generali Decreto noſtro clarè continetur: Cujus rei notitia, ut hoc quoq; in loco pateat, articulum, ſuper eadem re æditum verbotenus adjecit: qui ſic incipit. ITEM, Quòd liberæ Civitates videlicet Buda, Peſth, Caſſovia, Poſonium, Sopronium, Bartfa, Eperjes, Thirnavia, nec non Lőczovia, Monſgręciæ, & omnes aliæ liberæ Civitates earundemq; incolæ, Nobilibus & poſſeſſionatis hominibus, injurias aliquas ſeu damna inferentes, ſi talis Civitas ſeu incola & Civis injuriam & damna inferens habuerit poſſeſſiones & jura poſſeſſionaria in aliquo Comitatu, & ex illis bonis Nobilem læſerit ſeu damnificaverit: ſi videlicet tales lęſiones ſeu damnificationes, factum minoris potentię tangere dinoſcuntur, teneatur propterea in illo comitatu, ubi illa bona habet, coram Comite juri ſtari. Si verò talis Civitas, ſeu Civis, nulla jura poſſeſſionaria in aliquo comitatu habuerit; & Nobilis, vel aliquis

Kiraly Udvaraban tőrvenyre hihattya. Avagy ha az Felpereſnek ugy tetzik, az Varmegye ßekire, az kiben az joßag vagyon idezheti, és perben foghattya. Ez fele pereknek dolgaban penig, mikeppen kellyen ęl jarni, és minemű ſententiat kellyen à Varosbeliekre mondani, az mi derek Decretomunkban nyilvan meg vagyon irva: Mely tőrvennek nyilvabban valo meg magyarazattyaert azon dologrol ßerßet articuluſt, iginkent it-is be akaram irnia, mely ez keppen kővetkezik. TOVABBA ugy mond, hogy az ßabad Varoſſok, tudni illik, Buda, Peſt, Caſſa, Poſon, Sopron, Barttfa, Eperies, Nagy Szombat, Lőcze, Geretz, és minden egyeb ſzabad Varaſok és azoknak lakoi, ha az Nemeſſeknek és joßagos embereknek valami boßßuſagot és kárt teßnek, ha ez illyen Varoſnak avagy lakoinak és Polgarinak az ki kárt és boßßuſagot teßen, valami Varmegyeben Faluja és joßaga leend, és abbol az joßagbol Nemes embert megh bant, vagy meg karoſit, tudni illik, ha ez illyen bantas, avagy kar tetel kiſſeb hatalomnak lennie iſmertetnek, tartozek annak okaert azon Varmegyeben àhol az joßag vagyon az Iſpan elől tőrvent allania. Ha penig az ollyan Varoſnak avagy Polgarnak valamely Varmegyeben joßaga nem

nem leßen, és az Nemes ember, avagy valamely joßagos ember ezak egy Polgarral ßemelye ßerent, avagy bizonyos Polgarokkal, de nem mind az kőſſegel avagy az egeß Varoſſal akarand pőrelni, tehat ez illyen Nemes és jobbagyos ember tartozzek az ő pőrit, az Varos biraja elől forgatni és kereſni. Ha penig ez illyen Nemes, és joßagos ember mind az egeß Varos ellen, avagy vißontag az egeß Varos az Nemes ember ellen és egyeb jobbagyos emberek ellen, valami pert, ki nagyob hatalomra menne, avagy joßag dolgaert igyekeznek indittania, tehat az illyen pőrt, az Kiraly kepe elől, tőrveny ßerent valo hivatal altal, kel el inditani, az pereſt rea hivan, és az tőrvenynek follyaſa ßerent kel az dolgot veghez vinni. Es hogy ha valamelly fęl ez illyen perben egy mas ellen az tőrvennek follyaſaban az Kiraly kepe elől valamikeppen megh fogyatkozik és perit el veßti: ha ez illyen pőr joßag dolgat illeti, tehat az veßtő fęl, nem nagyob terhen, az az, nem feje, és joßaga veßteſſen, hanem czak ket ſzaz forinton maradgyon. Ha penig affele pőr Nemes embernek hazara meneſeről, meg fogaſarol, meg vereſeről, meg ſebbeteſeről, és meg őleſeről volna, tehat effele hatalom tevők fejek és minden joſzagok és marha-

aliquis homo poſſeſſionatus contra privatam perſonam, vel certos tantummodo, & non cum tota communitate ſeu Civitate cauſam ſeu lites habuerit, ex tunc talis Nobilis & poſſeſſionatus homo, teneatur cauſam ſuam coram judice illius Civitatis agitare & proſequi. Si autem talis Nobilis, & poſſeſſionatus homo, contra totam Civitatem, vel ècontra Civitas ipſa contra Nobiles, & alios poſſeſſionatos homines cauſam aliquam, ratione actuum potentiariorum majorum, vel juris poſſeſſionarij movere prætenderet: ex tunc talis cauſa coram perſonali præſentia Regiæ Majeſtatis habita ſuperinde legitima evocatione, moveatur, & ordine juris terminetur. Etſi aliqua partium in hujuſmodi cauſa contra ſeſe in proceſſu juris coram ipſa perſonali præſentia Regali quovis modo ſuccubuerit: ſi talis cauſa factum juris poſſeſſionarij tangere dinoſcitur: ex tunc talis pars non in majori onere, quam ſolummodo in ducentis florenis auri convincatur. Si autem hujuſmodi cauſa factum invaſionis domorum Nobilium, necnon detentionis, verberationis, vulnerationis ac interemptionis nobilium concernere agnita fuerit: ex tunc patratores

Quinq; Casus. Par: 3. T. 21.

hujuſmodi actuum potentiariorũ, in ſententia capitali ac amiſsione cunctorum bonorum ſuorum, mobilium & immobilium condemnentur: prout hactenus fuit obſervatum. Caſu autem, quo aliquis Civis, ſub aliquo domino ſeu nobili in hoc Regno, vineas vel aliquas alias hæreditates habuerit, & quidpiam in territorio hujuſmodi deliquerit aut aliquem damnificaverit: in tali caſu idem Civis tenetur coram domino illo terreſtri, ſub quo hæreditates habet, juri ſtare.

marhajok veſtesſen maradgyanak, mint hogy ez ideiglen-is azon tőrveny megh tartatot. Holot peniglen az Varosbelieknek, valamely Ur avagy Nemes ember főldőn ez Orſagban főlője vagyon, avagy mas egyeb őrőkſege, és az Urnak avagy Nemes embernek főlden valamit vetkezik, avagy valakit meg karoſit: az illyen dologban azon Varosbeli tartozzek azon főldes Ur előt, az ki alat az őrőkſeg vagyon, tőrvent allani.

QUALITER CIVES publicos malefactores punire poſsint.

TITULUS XX.

Par. 2. T. 32. ITEM, Fures, Latrones, homicidas, incendiarios, & alios ejuſcemodi publicos malefactores, juxta eorum demerita, ſervatis de jure in hac parte ſervandis caſtigare punireq; poſſunt: mutilare ve-
Par. 2. T. 9. rò neminem. Nobiles autem, extra delicti locum nec captivare, nec ratione ſuſpitionis ad torturam ponere permittuntur. Si igitur Civitas

AZ VAROSBELIek az nyilvan valo gonoz tevőket, mikeppen bűntethetik meg.

XX. TITULUS.

EZ felet az Varosbeliek Lopokat, Latrokat, Gyilkoſokat, Haz egetőket, és egyeb fele nyilvan valo bűnőſőket, az ő erdemek ſzerent tőrvennyel megh bűntethetik: de az tagok vagdalaſſara, és meteleſere tőrveny utan kűvűl hatalmok ninczen. Az Nemeſſeket penig ha az vetek hellyen megh nem kaphattyak, maſut ſem foghattyak, ſem meg nem kinozhattyak. Annak-okaert ha

ha valamely Varos ugy mint kőz akaratbol valamely Nemes embert igaz ok nelkűl meg őll, tehat nem minnyajan az Varoſbelieket eggyenkent, de czak az Birot, és az eskűt Polgarokat kel erette fejenkent maraſtania. Kik marhajokat, őrőkſegeket el veſtik, mely tulaydon ſzemellyekre valo reſi volna, kinek ket reſe az Kiralye, mint főldős Urokke, harmad reſze penig az pereſſe. Az ſzabad Varoſſoknak penig minden tőb tőrvenyek, ſzabadſagok és ſokaſok az ő Privilegiomokban meg vagyon irvan, mely Privilegiomoknak kűvűle, és az hataroknak kűvűl minden dolgokban, ez Magyar Orſag ſokot tőrvenyehez kőteleſek, és czak ahoz kel halgatniok.

vitas aliqua, tanquam communitas Nobilem quempiam abſq; juſta cauſa morti tradiderit: tunc non omnes Cives ſingillatim, ſed judex duntaxat, & jurati Cives capitali propterea ſententia ſunt feriendi, qui & cuncta bona ac hæreditates ad proprias portiones ipſorum cedentes & provenientia amittunt: quarum duæ partes Regiæ Majeſtati, veluti domino eorũ terreſtri, & tertia pars adverſario dari & aſſignari debet: Reliquas verò omnes immunitates, leges, libertates & conſuetudines, Civitates ipſæ in privilegijs eorum habent conſcriptas: extra quarum continentias, & extra territoria ipſarum, in omnibus rebus & factis, Regni hujus Hungariæ legibus & conſuetudinibus ſubjiciuntur.

AZ GYILKOSAGrol mellyet, valaki maga oltalmaban czelekeſik.

XXI. TITUL.

MIVEL hogy az ember őldőkleſről emlekezenk: és lattyuk hogy ſok fele ember halalt bűntetes nelkűl ſoktak el engedni, mivel

DE HOMICIDIO, per quempiam in defenſione ſui patrato.

TITULUS XXI.

QUOniam de homicidio in hac parte ſermo incidit: plura autem videmus homicidia ſi ne debitæ ultionis pœna præteri-

ri,

ri, quia multi allegant illa in eorum defenſione patraſſe: de modò igitur defenſionis, & offenſionis perſonarum breviter aliquid annotandum congruit. UBI ſciendum, quòd hæc allegatio, quia in ſui defenſione quis homicidium commiſit atq; perpetravit, non ſimpliciter eſt admittenda: ſed debet probari, quòd fuerit per alium armata manu hoſtiliter aggreſſus, & per hoc in vitæ ſuæ periculo conſtitutus. Nam qui gladio evaginato alterum aggreditur, ſtatim perſumitur, Quòd aut necem illi inferre, aut letalia vulnera infligere machinatur.

Quinq; Caſis. Par: 3. T. 19.

Certum eſt autem, quòd non ſolum pro interemptione, ſed etiam pro ſola verberatione vel vulneratione Nobilium, capitalis ſententia fertur atq; decernitur. Sive igitur aggreſſor ille occidat, ſive vulneret, Neutrum tamen illorum pati & tolerare aggreſſus ipſe tenetur. Et hinc eſt, quòd ſi quis rationabili & juſta ſui in defenſione ſuum adverſarium qui hoſtili more nudo cum enſe ipſum aggreſſus erat, occiderit: Et homagium, & ſanguinis effuſio talis occiſi & interempti, ritè peribit, & nunquam recuperari valebit.

SEcus

mivel hogy azzal veßnek elöt, hogy magok oltalmaban czelekettek volna: Annak-okaert rövideden ßolyunk arrol mi legyen az maga oltalmazas, és mi legyen az boßßu allas. Hollot azert valaki ßzt feleli, hogy maga oltalmaban czelekette az gyilkoßagot, nem kel azt mindgyart el hinni: hanem elsöbenis meg kel bizonyitani, hogy az meg holt ember jött elöszer is fegyveres kezzel rea, és miatta maga eletet feltette. Mert az ki mezitelen fegyverrel megyen maßra, mindgyaraßt tudni valo dolog, hogy vagy meg akarja ölni, vagy halalos ßebben igyekezik eiteni.

NYILVAN valo dolog penicz, hogy az Nemes embernek nem czak meg ölesèert, de czak meg veresèert, avagy penig ßebbesitesèert is, fejen maraßtyak az embert. Nem tartozik azert ßenki vele, hogy ha fegyverrel rea megyen, avagy meg akarja ölni, akar meg vagdalni, hogy el türje neki, és ßzinten rea varja. Es innet vagyon, hogy ha valaki bizonyos és igaz maga oltalmaba ellenßeget, ki ellenßeges kepen mezitelen fegyverrel rea ment volt, meg öli: Mind dija mind vere effele meg öltnek, meltan el veß, és törvennyel ßem nyeri meg ßoha.

Külöm-

KÜLÖMBEN vagyon azert az Jelki iſmeretnek törvenye utya ßerent: Mert ha valaki tißteßegeßßen és eggeßßegben az gonoz ember elöt el mehet: tehat tartozik inkab el menni elöle, hogy nagyob kár és veßedelem reajok ne következek. Az maga oltalmaban eſet halalrol penig ezt ved eßedben, hogy azt, ki maßt megh ölt, az rea ment ember, mèg megh nem üttötte volt, avagy penig immar meg-is verte volt. Ha elößer, mikoron mèg ütve nem volt, mind az altal ßinten útni akarvan, kezet-is hozza huzta volt: tehat ez alat, az kire mentenek, ellenveteßel valamit czelekezik, ketßeg nelkül az maga oltalmaba latzik czelekedni és czelekette. Ha kedig immar meg-is ütötte. és el is hatta az ütegeteßt, megh ßzünven: tehat nem ßabad ö nekie vißßa czapnia, az ütes utan egy keves vartatva: Mert ez nem magad oltalma, hanem kezeddel valo igaz vetel és boßßzu allaßnak tartatik és lennie itiltetik. Hanem ha azert czelekedne az ßerelmes fèl, hogy az töb út az ktöl magat megh menthetne, mellyekhez az rea menö fèl nyjulan kezdene, és czapaßit ugyan vèghez akarna venni. Es igy külömbßeg vagyon az oltalomban és boßßu allasban. Mert az magad oltalma hevennyeben és azon hirtelenßegben leßen: az boßßu allas

Secus tamen eſt in foro conſcientiæ. Quia ſi aggreſſus cum honore & ſalvatione perſonæ ſuæ aggreſſorem evadere poterit: tùnc evadere & minus malum, nè majus ſequatur, evitare tenetur. CIRCa præmiſſa autem advertendum eſt, quia ille, qui occidit alium, aut nondum fuit percuſſus ab aggreſſore, aut jam de facto fuit verberatus. Si primum, quòd ſcilicet nondum erat percuſſus, fuit tamen in actu & puncto percutiendi: tùnc quicquid aggreſſus fecerit, indubiè ſui pro defenſione facere vel feciſſe videtur. Si autem fuit jam percuſſus, & ceſſavit actus percuſſionis per aliquam moram: tùnc non eſt ſibi licitum repercutere poſt moram: quia hoc modo non defenſio, ſed vindicta potius illa repercuſsio cenſetur atq; judicatur. Niſi fortè percuſſus faceret, ut evaderet alias percuſsiones, quas aggreſſor de novo facere & continuare prætendebat. Et ſic differentia eſt inter defenſam & vindictam. Quia defenſa fit in continenti; vindicta autem poſt moram infer

infertur. Si autem non apparet ex teſtimonio, vel aliunde, quæ percuſsio procederet aliam: tùnc culpa in illum redundabit, qui alterum ad contentionem & percuſſionem provocavit.

allas penig, avagy igaz vetel,idő multara eſsik meg. Ha penig ki nem tetzik az bizonyſagbol, avagy mas honnet,me' ik útes volt előb az maſiknal: ..hat az leßen vetkes, az mellyik az maſikat elſőben az haboruſagra inditotta,és az vereſſegre és bayra ki hitta.

DEFENSA, QUOT modis, & qualiter intelligatur.

AZ OLTALMAT hanykeppen és mikeppen kellyen ertenünk.

TITULUS XXII.

XXII. TITUL.

SCIEndum ulterius, quòd defenſa dupliciter poteſt intelligi. PRIMO. Pro corporis & perſonæ tutela. SECUNDO verò, pro rerum immobilium ſeu hæreditatum conſervatione. Quantum igitur ad corporis & perſonæ tutelam, debet fieri & admitti defenſa in continenti, & ante conſummatam injuriam, vel in eadem pugna & contentione, flagrante adhuc primo crimine, antequam ſcilicet aggreſſor vel primus percuſſor de loco recedat. Nam ſi poſtea fieret: non defenſa (prout prænarratum eſt) ſed vindicta diceretur.

Quantum verò pro rerum immobilium, & jurium poſſeſſionariorum

AZ oltalom penig ket keppen vettetik. ELŐSZER Embernek teſtenek es ſzemelyenek oltalma. MASODSZOR kedig, az joßagnak és őrőkſegnek oltalma s megh tartaſſa. Teſtünknek azert és ſzemellyünknek oltalma legyen azonnal, minek előtte raytunk az tőrventelen boſſu meg eſſek, avagy ugyan azon hartzban,es tuſakodasban, azon meg gerjedet veteknek tűzeb̄ meg annak előtte, hogy az verekedő ki az elſő útest aſſa, az helyről el mene. Mert ha az utan valamit mivelß, nem oltalomnak, hanem boſſu allaſnak mondatik.

MASODSZOR, az oltalmat ertyük az joßagnak és őrőkſegnek meg tartaſaert, mely ßerent minden

minden embernek akar Nemes, akar mas joßagos ember legyen, Eßtendőnek forgaſſa alat, akar minemű foßotol és hatalmas foglalotol, ki embernek joßagat el vőtte volna, mindenkeppen meg engettetik magat meg oltalmazni (az mint erről az Decretomnak első reßeben-is ſollottunk) és az ő őrőkſegeből ki vetni, ez Orßag tőrvenyenek reghi meg regzet ſokkaſa ßerent, még ez illyen hatalmas foglalonak, nyilvan valo kár vallaſaval-is, tellyes hatalma vagyon embernek reja, hogy maga joßagabol és őrőkſegeből vala-hogyhogy ki vetheſſe. Es ez fele dologban, az illyen foßtot es foglalot, az ő maga oltalma, akar minemű legyen, meg nem menti. Es ebből kővetkezik ez, hogy ha az őrőkſegnek és joßagnak meg tartaſaert, mindennek illik magat meg oltalmazni, Sokkal inkab és erősben teſtenek ès ſzemelyenek oltalmazaſaban (ahol az veßedelmet lattya hogy rea kővetkeznek) magat oltalmazniaſzabad.

Mind az altal, Iſtennek és lelkünk eſmereti ßerent, minden oltalomnak vetek nelkül valo mertekleteſſeggel kel lenni. Mely vetek nelkül valo oltalom mondatik lennie, mikor valaki ſem magat, ſem marhajat, külőmben meg nem oltalmazhatya, hanem ha azt, az ki őrea megyen

riorum conſervatione, ſpoliatus Nobilis vel alter quilibet poſſeſſionatus homo, pro jurium ſuorum defenſione, & occupatoris ac ſpoliatoris de illis ejectione (ſicuti & in prima parte tactum eſt) anni unius integri revolutionem), deve- Part. 1. Tit. 68. tuſta conſuetudine Regni hujus, præfixam & deputatam habet, in qua ab occupatore, & violento ſpoliatore utcunq; poterit ſe defendi, & ipſum occupatorem, etiam notabili incommodo, ejuſdē de juribus & hæreditatibus ſuis ejiciendi plenariam habet poteſtatem. Et in hac parte ſpoliatoris ac occupatoris defenſio, qualiſcunq; fiat, ipſum non excuſabit. ET inde eſt, quòd ſi pro rerum & bonorum conſervatione cuilibet ſe defendere convenit, multo magis & fortius pro corporis & perſonæ tutela (ubi periculum imminet) ſe tueri licet.

ATtamen,ſecundum Deum, & conſcientiæ forum, omnis defenſa cum moderamine inculpatæ tutelæ fieri debet. Quæ quidem inculpata tutela dicitur fieri, quando quis aliter ſe ſine periculo rerum & perſonæ ſuæ defenſare nequit, Niſi ille, qui eum aggredi-

tur, aut occiditur, aut vulneribus afficiatur.

UTRUM PROPTER comminationem factam liceat aliquem offendere?

TITUL' XXIII.

SED quæritur: si quispiam comminatus est alteri mortem inferre, utrum alter ille possit eum offendere? DICENDUM, quòd licet de Regni nostri lege, & approbata consuetudine, propter minas & comminationes non sit licitum cuipiam alterum offendere (præter combustionis & incinerationis articulum atq; casum, in quo quilibet civitatem aut villam, vel alterius domum succendere, igniſque voragine conflagrare minatus, morte damnari solet:) de lege tamen communi si homo ille, qui minatus est alteri mortem, solitus est minas suas executioni demandare, præsertim si fuerit potens, & aliàs consuetus percutere (quia verisimiliter hoc idem præsumitur etiam de justo) mortis evitandi gratia admittitur defensa pariter & offensa. Verùm si non fuit solitus alias percutere, nec minas suas executioni demandare, tunc ver-

bis

megyen vagy megh ôli, vagy meg sebheti.

AZ FENYEGETES: ert illike valakit meg bantani?

XXIII. TITUL'

DE itt kerdes tamad: hogy ha valaki máſt halallal fennyeget, ſabad legyene ezert ôtet bantani avagy nem? Erre ez az felelet, hogy noha ez Orſag tôrvennye ſerent, fennyegetesert nem ſzabad ſenkit meg bantani (hanem ha egeteſſel fenyegetne, mert valaki Varoſt, akar Falut, avagy maſnak hazat hogy fel gyuttya és meg egeti, fennyegeti, meg ſoktak erette ôlni.) Az kôzenſeges tôrveny ſerent: mind az altal, ha az az ember, ki máſt halallal fenyeget, oly hatalmas lejend, avagy ha egyebkor-is ſzokta fennyegeteſit veghez vinni, és egyebkent-is verekedô (az mint hogy még az embernek igen jambora-is lehet illyen erkôltsû) az halalnak el tavoſtataſaert, ha meg engettetik az oltalom, azonkeppen az bantas is. De ha nem volt egyebkor-is ſokkaſa hogy valakit meg veryen, vagy fennyegeteſit veghben vigyen, tehat

beſedd

beſeddel ellene alhat: de fegyverrel nem engettetik. Hanem ha tarſait varna, és az keſedelemből valakinek veſzedelme kôvetkezhetnek. Mind az altal, job effele elôt el menni mas helyre, és igy-is el tavoſtatni.

bis quidem reſiſtere & ei contradicere permittitur: ſed non ferro vel gladio. Niſi fortè ille expectaret ſocios, & mora periculum eſſet allatura. Melius tamen & ſalubrius eſt, in hoc caſu, illum evitare, & ab eo in alium locum declinare.

EGYIK AZ MASIkat ſegithetie megh avagy nem?

XXIV. TITUL'

MEG-is kerdes indulhat, ha eggyik ember az maſikat megh ſegithetie avagy nem? Azt mondom hogy megh ſegitheti. Mert ha az en marhamnak és ôrôkſegemnek oltalmazaſaert batatimat, és attyamfiaimat el hihatom: ſokkal inkab az en teſtemnek és ſemelyemnek oltalmazaſaert. Honnet kôvetkezik hogy akarmely idegen ember-is, mikor valamely jambornak ſegitſegere kialttyak, és lattya hogy valakit meg akarnak ôlni és el veſzteni, ſabadon mindenkor meg ſegitheti. De az latrot és egyeb gonoz tevô embert még az kialtaſra-is, nem illik valakinek kezeből el ſzabaditani, akar mint kialtſon-is hogy meg ſzabaditſák.

AZ

AN ALIUS ALIUM adjuvare poſsit?

TITULUS XXIV.

ADHUC quæritur, An alius alium poſſet adjuvare? DICENDUM quod ſic. Nam ſi pro tutela rerum & hæreditatum mearum poſſum amicos & fratres convocare: longè fortius pro corporis & perſonæ meæ defenſione: Unde quilibet, etiam extraneus, dùm in adjutorium acclamatur, poterit illum, quem in periculo vitæ conſtitutum viderit, ſemper adjuvare. ATTAmen latronem, & alium publicum malefactorem, non tenetur neq; debet alterius de manibus, ad hujuſmodi malefactoris clamorem eliberare.

DE VILLANORUM, Quos jobagiones nuncupamus, conditionibus & legibus.

TITULUS XXV.

CÆTErum, habita jurium Civitatum liberarum ac defensionis & offensionis declaratione, Iam de Villanis (quos Iobagiones nuncupamus) tractandum est. Quorum multiplex est conditio. Nam alij sunt Hungari, alij Saxones & Germani, alij verò Bohemi & Sclavi, Christianæ fidei professores. Præterea quidam sunt Valachi & Ruteni: quidam sunt Rasciani sive Serviani & Bulgari, Græcorum sequentes errores. Sunt insuper Philistęi & Cumani, in terris regalibus residentes & habitantes, Christianam pariter religionem profitentes. Ruthenorum verò & Bulgarorum alij nostræ fide, alij autem Græcorum errori sunt adhærentes. Et quamvis omnes istæ nationes (demptis Philistęis, Cumanis, Ruthenis, & Bulgaris Regalibus) hac libertatis prorogativa hactenus gavisi fuerint, ut dum & quandocunque voluissent, de loco residentiæ ipsorum, ad alia

AZ FALUBELIEK allapattyarol és tőrvenyeről: Kiket mi jobágyoknak hijuk.

XXV. TITUL.

TOVAbba el vegezven az Sabad Varosoknak tőrvennyet, és az oltalomnak és meg bantasnak meg magyarazattyat. Immar az Falubelickről (mellyeket jobagyoknak hijuk) kel Sollanunk. Mellyeknek allapattyok sok fele: Mert nemellyek Magyarok, nemellyek Zasok és Nemetek, nemellyek Czehek és Totok, kik Keresztyen hitet vallnak. Annak felette nemellyek Olahok és Orosok: Nemellyek penig Ratzok és Bolgarok, kik az Gőrőgeknek tevelygesit kővetik. Annak felette vadnak Iasok és Kunok, kik az Kiraly földőn laknak, és eggyenlőkeppen Keresztyen hitet vallnak. Az Oroszoknak penig és à Bolgaroknak nemellyike az mi hitünkhez, nemellyek penig az Gőrög tevelygeshez ragazkottak. Es noha mind ez az nemzetsegek (az Kiralyi Iasoktol, Kunoktol, Orosoktul, és Bolgaroktol el valvan) ez ideiglen illyen szabadsagban eltenek, hogy mikoron és valamely időbe akartak, az ő föld Vamokat le teven, és az ő adosagokat meg fizetven, az ő

az ő lako hellyekből mas heilyre à hova akartak, Sabadon laknia el mehettenek: De az ő effele szabadsagokat, az el mult időkben, az ő partolasoknak és feltamadasoknak miatta, mely tamadast egy lator Szekely Győrgy Hadnagysaga alat, kereßtessegnek nevevel, mind az egeß Nemesseg ellen inditottak volt, mivel hogy az miat ő rők hitlensegben esven, tellyesseggel el veßtettek, és annak-okaert az ő földes Uroknak Urasaga alat, immaron tißta és őrők parasztsagban kel elniek: Kiert ez Orszagnak tőrvennye és sokkassa serent, akar minemű dolgok felől is (ki veven az ollyan ügyeket, mellyek nyilvan az sent Szeket illetnek) sem az Orßagnak Birai eleiben, sem az Egyhazi Birak eleiben, sem penig az Varmegye Ispani eleiben, akar valamely Varmegyere nem idezhetik: hanem ő nevekben, mindē panaßolkodonak és peresnek, az ő földes Urok, akar Egyhazi, akar egyeb Urok legyenek, tartoznak elsőben tőrvent és igazat tenni. Es ha mely fęl az fele tőrvenyel meg

lia loca, quæ maluissent, justo terragio deposito, debitisque eorum persolutis, liberam sese moraturos conferendi habuissent facultatem: hujusmodi tamen ipsorum libertatem superiore hac æstate, propter seditionem, & tumultuariam eorum adversus universam nobilitatem, sub nomine cruciatæ, ductu cujusdam sceleratiss. latronis, Georgij Szekel appellati insurrectionem, ex eoq; notam perpetuæ infidelitatis eorum incursionem penitus amiserunt, dominisq; ipsorum terrestribus, mera & perpetua jam rusticitate subjecti sunt: qui secundum legem & consuetudinem hujus Regni, dudum approbatam, ratione quorumcunq; negotiorum (exceptis rebus forum Ecclesiasticum manifestè concernentibus) nec in præsentiam judicum ordinariorum Regni, nec vicariorum Ecclesiarum vel aliorum judicum spiritualium: Sed neq; Comitum parochialium aliquorum Comitatuum simpliciter & directè citari possunt: sed eorum ex parte, cuilibet querulanti atque causanti, domini ipsorum terrestres atque temporales, sive sint seculares, sive spirituales, judicium & justitiam primum impendere tenentur.

tur. Et tandem ſuper hujuſmodi judicio, ſi partium ipſarum altera contentari noluerit, cauſam ipſam in præſentiam judicis ſui ſuperioris, ad quem ſcilicet cognitio ejuſdem cauſæ ſpectabit, evidentioris & maturioris diſcuſsionis & reviſionis gratia deducere poterit. Ita videlicet, quòd ſi cauſa ex ejus ſeriè forum eccleſiaſticum concernere videbitur: in ordinarij ſui diocœſim ejuſq; vicarij. Si autem ad ſæculare judicium attinere dinoſcetur, in Comitis Parochialis, ac judicium nobilium præſentiam tranſmittenda erit. Et hujuſmodi judicij ac juſtitiæ impenſio, ſive cauſa in curia Regia per evocationem, ſive coram Comitibus parochialibus, vel eccleſiarum vicarijs per citationem mota & ſuſcitata exiſtat, dùm in præſentiam domini ſui terreſtris remittitur, ſemper coram uno vel duobus judicibus Nobilium fieri celebrarique & adminiſtrari debet.

meg nem elegednek, tehat az pőrt, az ő ſokot fellő Biraja eleiben kel boczatani kerdőre. Igy hogy valamely pőr az ő follyaſabol Egyhazi Zeket illetne, tehat az ott valo videkbeli Pűſpek eleiben, vagy kepebeli eleiben. Ha penig kőz Nemes ember Szekit illeti, az Varmegye Iſpan és Szolga Birak eleiben kel boczatani. Es ez fele tőrveny-tetelt akar hol kezdgyek, ha az kerdőről az főldős Ura eleiben iſmet viſzſza boczattyak, mindenkor ket ſzolga Biro elől tartozik az főldős Ura tőrvent tenni felőle.

DE MODO ET ORdine impenſionis judicij, ex parte jobbagionum fiendæ.

TITUL' XXVI.

IN primis igitur de modo & ordine impenſionis ejuſcemodi judiciorum dicendum eſt. UBI quæritur, utrum Dominus terreſtris ſive temporalis per quærulantem

AZ IOBBAGYOK felől valo tőrveny-tetelnek modgyarol, és rendiről.

XXVI. TITUL'

LEG előſer penig effele tőrveny-tetelnek modgyarol, és rendiről kel ſollanom. Holot kerdhetned, hogy ha az főldős Ura, ki údő ſerent Biraja, valamely panaſolkodonak kereſere az ő jobbagya felől tartozike mindgyart tőrvent ſzolgaltatni? Es ha az tőrvent nem akarja ſolgaltatni, marade valami terhen és birſagon erette? és az utan idezes altal kenſerithetic, hogy az ő jobbagyit az Varmegye-Iſpani elől, és Szolga Birak elől, elő allaſſa, és az ő jobbagyi felől tőrvenyt igirjene: avagy ő maga az Iſpan az ſolga Birakkal azok felől tartozike immar tőrvent tennie, holot az főldős Ura elſőben tőrvent nem tőt felőlek? Erre azt felellyük, hogy jollehet minden panaſolkodonak az jobbagyok felől és paraſzt ſzolgak felől, mind az iſteni tőrveny és mind az termeſzet tőrveny ſzerent, minden főldes Ur, azontul tartoznok tőrvent tenni: de minek előtte az panaſzolkodo fel az főldős Urat, az tőrveny tetelre ſolga Biroval nem inti és rea nem hija, ha addeg tőrvent nem ſolgaltat-is, ſemmi terhen nem marad erette: mert az bűnteteſt és az birſagnak terhet, az tőrveny erejenek meg nem tartaſaert és meg ſegeſeert ſoktak az engedetlenre vetni. Mivel hogy azert, az tőrveny mig meg nem hatta volt az főldős Uranak, hogy jobbagya felől tőrvent tegyen, azert nem az Iſpan ſem az ſolga Birak, hanem czak ő maga az főldes Ura tartozik tőrvent ſolgaltatnia.

Honnat

tem ſimpliciter requiſitus, teneatur ex parte jobagionum ſuorum de facto judicium & juſtitiam impendere? Et ſi impendere recuſaverit: An propterea onus aliquod juridicorum gravaminum incurrat? Et an poſit poſtea (citatione contra ipſum ſuper ea re facta, ut jobagiones ſuos coram Comite & judicibus Nobiliũ ſtatuat) ex parte eorundem Jobagionum ſuorum judicij impenſionem promittere: vel ſolus Comes parochialis, cum judicibus Nobiliũ ex parte illorum judicium jam impendere teneatur? DICENdum, quod licet divino & humano quoque jure, ac communi de lege, quilibet dominus terreſtris ex parte quorumlibet jobagionum & ruſticorum, ac etiam familiarium ſuorum ignobilium, libet quærulanti & læſo, aut damnificato homini ad ſimplicem duntaxat requiſitionem & quærimoniã mox judicium & juſtitiam facere ac adminiſtrare teneatur: antequam tamen juridicè, hoc eſt, per evocationem vel citationem ad hujuſmodi judicij impenſionẽ requiſitus & admonitus non fuerit (ſi etiam facere & impendere neglexerit) nulli propterea pœnæ ſubjacebit: eo quod

pœna ob contemptum & transgressionem judiciariæ commissionis in causarum processibus subsequi & imponi consuevit. Non igitur Comes parochialis cum judicibus Nobilium, sed per seipsum etiam expost judicium illud administrare tenetur.

UNde sciendum est, quod si quispiam Nobilis, aut possessionatus homo (sive spiritualis, sive sæcularis persona existat) in curiam Regiam evocatus: vel in sedem judiciariam Comitis Parochialis citatus ita fuerit, ut per seipsum comparere, & Iobagiones quoq; aut familiares suos ignobiles sistere ac juri statuere teneatur: tunc si talis Nobilis, aut possessionatus homo non venerit: solus ipse in persona sua propria, in tribus Marcis, gravi ponderis Iobagiones vero vel familiares sui ignobiles quotquot fuerint nominatim statuere cõmissi, per singula capita, in singulis Marcis, hoc est, quælibet persona statui cõmissa, in una Marca gravi similiter ponderis convinci & aggravari, & insuper in actione acquisitioneq; actoris condemnari solet atq; debet. Sic videlicet, quod si causa ratione facti majoris potentiæ in curia Regia mota fuisse dinoscitur: tam Nobilis, vel possessionatus homo, quam etiam sui Iobagiones aut familiares, ignobiles nominati, & per expressum statui commissi, in amissione capitum & bonorum suorum quorumlibet, mobilium scilicet & immobilium, ad portionem ipsorum cedentium condemnantur.

Honnat azt tanullyuk megh, hogy ha valamely Nemes embert, akar Egyhazi személy, akar egyeb renden valot, kinek jószaga vagyon, ha Kiraly Udvaraba, ugy hijak és intik tőrvenyre, avagy penig az Varmegyere ugy idezik, hogy személy szerint is elő mennyen, és jobbagyit-is és parasztsolgait elő tartozzek allatni: tehat ha az tőrvenyre nem menend, és jobbagyit, szolgait, és az kiket elő allatni hattak volt, elő nem allattya, az Ur maga személyeben harom nehez Gyran, az kiket elő allatni hattak volt penig mindenik egy egy nehez Gyran, annak fellette Felperesnek keresetin marad el. Illyen keppen, hogy ha nagyob hatalomra hittak, mindnyajan az főldes Urokkal, egyetemben, fejeken, és minden marhajokon és jószagokon maradnak, az ő részek szerint.

Ubi

Ha penig kisseb hatalomra hittak, męg az Varmegye szekin-is az Nemes ember Zaz forinton, kinek szele az Biroe, szele az peresse, az ő jobbagyi penig fejenkent mindenik negyven negyvẽ forinton marad, mely birsag czak az felperesse leszen. Mert az Vr negyeken, az hatalomnak birsaga Zaz forintnak felette nem mehet. Ha penig rea jővend, és tőrvent igirend vagy felelend az Urok az jobbagy felől, hat ugyan ott ahol az lakik az ki felől tőrvent kernek, egy szolga Biro előt, azon Varmegyeből tartozik ő maga vagy tiszttartoja vagy Biraja, az napon kit az Biro rendelt, tőrvent tenni.

Ubi vero causa prætextu negotiorum factum minoris potentiæ tangentium, etiam in sede judiciaria Comitatuum suscitata fuerit: tunc Nobilis in centum florenis, partim judici, & partim actori solvendis, Iobagiones autem & familiares sui singillatim in eorum homagiis, quadraginta florenos facientibus, actori solumodo cedentibus aggravantur. Nam in sedibus judiciarijs Comitatuum, ratione violentiarum & actuum potentiariorum, pœna ultra centum florenos decerni non potest. VErum, si venerit, & responsione facta ex parte hujusmodi Jobagionum ac familiarium suorum ignobilium, super objectis & actionibus actoris, judicium & justitiam impendere promiserit: tunc in facie illius possessionis, ubi tales rustici vel ignobiles famuli resident, in termino, per Iudicem suum ordinarium ad id præfigendo, coram uno (ut prætactum est) aut duobus judicibus Nobilium ipsius comitatus, in quo possessio talis adjacet, ejuscemodi judicij & justitiæ impensionem, per se, vel officialem, aut villicum suum, facere & peragere tenetur.

Ha azert tőrvent nem tesen az Birotol hagyot napon, egyikert egyikert harom Giran marad etette, kűlőn kűlőn mindenik jobbagya kepeben, valamenyi felől tőrvent kertenek volt tőle, kinek ket resze az

Si autem in termino, per Iudicem ad id deputato, Iudicium & justitiam hujusmodi facere & impendere tenuerit & neglexerit: tunc idem nobilis, aut alter quilibet possessionatus homo, pro non impensione ipsius judicij ac mandati judicis refutatione, prætextu singulorum Iobagionum, vel famulorum ignobilium, (quo-

rum ex parte judicium & juſtitiam adminiſtrare ac impendere tenebatur) in ſingulis tribus Marcis, in duabus ſemper Iudici, in tertia vero partibus actori perſolvendis condemnatur: Et cum alijs ſingulis tribus Marcis, ad impenſionem ejuſdem judicij & juſtitiæ, in termino, iterum ad id per Judicem præfigendo, cogetur & compelli debet.

Ubi vero ſecundario quoque ab ipſa judicij & juſtitiæ impenſione ſe retraxerit, & illud adminiſtrare ſubticuerit atq; neglexerit: tunc in homagijs ſingulorum de facto condemnabitur: & ſuper eiſdem homagijs de bonis ac rebus talis nobilis, vel alterius poſſeſſionati hominis, mobilibus, ſi reperiri poterunt: aliter autem de juribus ſuis poſſeſſionarijs actori ſatisfactionem Iudex impendere tenetur. ET hoc ſuper homagijs verum eſſe accipe, ſi actus violenti, quorum prætextu cauſa ipſa mota fuit factum minoris potentiæ repræſentabunt. Nam ſi capitalem ſententiam tangunt, tunc non in homagijs ſed in amiſsione capitũ & omnium bonorum ipſorum, omnes illi ex parte, quorum judicium celebrari debebat, condemnantur: &

Bironak, harmad reſe penig az Fölperesnek adatik. Es ugyan hasonlokepen harom Gira búntetes alat, mas tőrveny napon, tartozik tőrvent tenni, azon Bironak hagyot napjara, mellyet ismeglen nevezet.

Ha masodsor is tőrvent nem tesen felőlek, hat mindeniknek kűlőn kűlőn Dijan marad el, kiről azon Nemes emberek marhajokbol, ha talalhattyak, avagy meg joszagabol-is, az Biro tartozik az Fölperest megh elegiteni.

De ezt ugy ertsed ha az jobbagyit kisseb hatalom dolgaert keresnek tőrvenyel.

Mert ha nagyob hatalomra keresik, nem dijakon, hanem fejeken és minden marhajoknak el vestessen, maradnak mind azok valakik felől tőrvent kellet volna az földes Uranak tenni: és minden ingo bingo marhajok-

hajokkal és josagokkal az Biro és az peres osztozik: és ennek felette az Fölperes mindenút az itilt sententia levellel, meg fogathattya, és meg büntetheti őket, akar az ő magok hataran, akar mas ember hataraban.

Ha penig az földős Ur tőrvent szolgaltat, az szerent, mint az Biro-is meg hatta volt, és ő maga-is tőrvent igirt volt felőlek tenni, ha nagyob hatalomnak periben bűnőseknek talaltatnak, és azokon fejeknek, és minden ingo bingo marhajoknak és örökeknek el vestessen maradnak, tehat effele javoknak ket rese az földős Uroknak, ugy mint Bironak, az harmadik rese penig az peresseknek jut, és ennek felette tartozik őket az peres kezeben adni bűntetesre. Mert ha kezeben nem adgya, mindeniknek Dijat az ő maga tulaydon josagabol kel meg fizetni.

De az földes Urok ugy kőteles ezekre, hogy ha mikor az tőrvent

& cuncta eorum bona mobilia, videlicet & immobilia, Judici atq; adverſæ parti adjudicabuntur: & inſuper vigore literarum adjudicatoriarum, ubicunque deprehendi poterunt, ſive intra propriorum dominorum, ſive aliorum territoriorum (ut condignam luant pœnã) cum literis adjudicatorijs & ſententionalibus, per adverſarium & actorem liberé captivabuntur.

Attamen ſi juxta domini terreſtris promiſsionem, & Iudicis commiſsionem, in termino & loco ad id deputatis, judicij & juſtitiæ, hujuſmodi impenſio ritè peracta fuerit, & Jobagiones vel familiares ignobiles, in facto majoris potentiæ rei & culpabiles reperti, ex eoq; in ſententijs capitalibus, atque amiſsione cunctorum bonorum ſuorum, mobilium & immobilium condemnati & aggravati extiterint: tunc hujuſcemodi bonorum duæ partes domino ipſi terreſtri, tanquam Judici, & tertia pars actori adverſarioq; cedent in portiones. Et præterea tenebitur dominus idem terreſtris capita illorum convictorum & condemnatorum manibus adverſarij jure punienda tradere & aſsignare.

QUod ſi facere dominus ipſe

terrestris nollet aut non curaret quovis modo: tunc homagia singulorum de rebus & bonis suis proprijs deponere persolvereq; tenebitur. Et hoc verum est, si in termino, quo judicij & justitiæ impensionem facere promisit, ejuscemodi convicti & condemnati erga ipsum, & in potestate ejusdem fuerunt. NAM si tempore medio, aliquis illorum Jobagionum, vel familiarium ignobilium aufugeret, & manus jurisdictionemq; & potestatem domini sui evaderet quoquo modo: tunc idem dominus terrestris in nullo propterea onere gravari debebit.

tőrvent kertek tőlle, ez-is tőrvent igirt, akkor az ő birodalma alat voltak az jobbagyok, kiket meg sententiaztak. Mert ha úd̋ő kőzben el futot, és az Ura birodalma alol valamellyik el ſőkőt, tehat az ő földős Ura semmi terhen nem marad.

VERUm, si quispiam illorum, post promissionis & ante impensionis judicij diem & terminum, invito domino suo terrestri, palàm vel occultè discederet & aufugeret: tunc universas res, & quælibet bona, mobilia videlicet & immobilia illius, in territorio ipsius domini, sui existentia & adjacentia, idem dominus libere pro se occupare poterit. Tamen de eisdem (si actus potentiarij majores fuerint) homagium illius, decem scilicet marcas, quadraginta florenos auri facientes, primum actori persolvere, & tertiam quoq; partem residuitatis bonorum suorum mobilium, eidem adversario dare tenebitur: duas partes eorundem bonorum mobilium pro se reservando. Et nihilominus, hæreditates & bona immobilia ipsius rustici, vel familiaris ignobilis

Ha penig az tőrveny igiretinek utanna, és az tőrveny ki ſolgaltatasnak előtte Ura akkarattya ellen, avagy nyilvan futand el, avagy el ſőkendik, tehat az földes Ura minden joszagat és marhajat magának foglallya, és ha nagyob hatalomra kereſtek az Dijat, tiz nehez Girat és az negyven forintot az pereſs fęlnek belőle tartozik meg fizetni, és az mi Dijatul meg marad ket reſe magae, az harmada az peres fele: Az paraſt joszagot-is meg beczúlven, harmad reſet tartozik az bőczúnek azon Fől pereſnek adni, az ket reſzet hasonlatoskeppen maganak tartvan.

Annak felette az Fől pereſnek ſabad az ollyan el futot jobbagyot megh foghni, és meg bűntetni, feyet vetetni, minden helyeken valahul kaphattyak.

lis, æstimare, & tertiam partem æstimationis, atq; valoris earundem hæreditatum, actori pariter assignare debebit. Reliquas duas partes pro se similiter auferendo & occupando.

ET insuper, adversarius ipse, ubicunq; talem fugitivum reperire poterit, liberam detinendi, & juxta sua demerita, capitali sententia feriendi plenariam habebit authoritatem.

Si autem actus violenti minores fuerint: tunc solummodo homagium illius actori persolvere, & cum hoc super damnis, per rusticum vel famulum ignobilem illatis (si in actionis serie damna declarata fuerint) de bonis ejusdem rustici vel familiaris adversario satisfactionem impendere tenetur.

Ha penig kiſſeb hatalomra kereſsik, az Ura czak Dijaval tartozik, és az karnak meg fizeteſevel azon jobbagynak marhajabol, és ugy hogy ha az feleletnek rendiben, az kárt jol elő adta, és ſamlalta az Fől-pereſs.

QUALITER IOBAgionibus & Famulis ignobilibus juramenta decernantur?

TITUL' XXVII.

ITEM, si causa, in facto statutionis Iobagionum vel famulorum ignobilium, incuria Regia, per Evocationem, aut sede judiciaria Comitum parochialium, per citationem mota, & in præsentiam sui

AZ IOBBAGYŐKnak és paraſt ſzolgaknak, mikeppen itilnek hűtőt?

XXVII. TITUL'

TOVABBA ha az főldős Urat avagy Kiraly udvaraban hijak, avagy Varmegyere idezik oly moddal, hogy az ő jobbagyit avagy paraſt ſzolgait azon perben tőrveny eleiben kelleſſek allatni, és azon pert vagy az Kiraly Udvarabol, vagy az Varmegyeről

azon

ſui domini terreſtris (ut judiciũ & juſtitiam illorum, ex parte quærulanti, & adverſario impendat) per Iudicem remiſſa fuerit: & actor tempore impenſionis judicij, tres literas Inquiſitorias contra reos exhibuerit, & illi actionem adverſus ſe propoſitam, ſimpliciter negaverint: tunc cuilibet lobagioni, vel famulo in cauſam attracto, & ſtatui commiſſo, juramentum ſecundum homagij ſui exigentiam, quadrageſimo ſe hominibus, ſibi ſimilibus, hoc eſt ruſticis & ignobilibus, bonæ tamen famæ & honeſtæ conditionis perſonis, pro ſui expurgatione imponendum erit. Nam quilibet ruſticus & impoſſeſſionatus homo, cum ſuo juramento, unum florenum, centum denarios valentem, & non plures accipere poteſt, & ex conſequenti, ad majus, ſacramento ſuo, nec expurgare, nec condemnare quenquã poterit. Secus eſt tamen in cauſis criminalibus, quando ad caput malefactoris cujuſpiam juratur. Nam eo tunc non homagium, ſed demeritum, & criminis pœna ponderatur.

SI verò binas literas inquiſitorias produxerit, tunc vigeſimo ſe: ſi autem unas exhibuerit, decimo ſe,

azon fõldes Ur eleiben (hogy jobbagyi és ſolgai felõl az pana ſolkodonak és pereſnek, tõrvent tegyen) az Biro viſſa boczatandgya és az Fõl peres az tõrvennek ſalgaltataſarol, az Alpereſſek ellen, vallatas utan valo harom bizonyſag levelet mutathat, mind az altal, azon level ellen, ha az Fõlperes kereſetit az Alpereſek tagadni kezdik, tehat, minden Alperes jobbagynak, avagy paraſt ſolganak, kit hattak volt elõ alatni, az õ magamentſegere az õ Dija ſerent hozza haſonlo negyven emberrel, az az, paraſtokkal, és kik bar nem Nemes emberek, kel hitet vetni, de ollyakkal, kik jo hirũ nevũ, és tiſteſſegbeli ſemellyek legyenek. Mert minden paraſt ember kinek joſaga ninczen, az õ hitivel, czak egy forintig eskedhetik, ki zaſs penzt teſen, és nem tõbre, kibõl ez-is kõvetkezik, hogy ſenkit nem menthet megh fellyeb egy forintnal, ſem nem karoztathat. Kũlõmben vagyon azert az dolog az fõbenjaro perekben, mikoron valamely gonoz tevõ embernek, fejen eskũſnek Mert akkoron nem az bũnõs embernek az Dijat, hanem az bũnnek erdemet ſzokcak meg tekenteni, és az hitben elõ venni.

Ha penig ket bizonyſag levelet hoz elõ, tehat huſad magaval: ha penig czak egy vallo levelet hoz elõ az Fõlperes, tized maga-

magaval valo hitet kel az Alpereſnek vetni haſonlo paraſtakkol, mint fellyũl megh vagyon. De ez illyen hitet az Nemeſſek, és egyeb joſagos emberek ellen ſokta az tõrveny itilni az paraſztoknak. Mert ha nem Nemeſſek kõzt, és paraſztok kõzt forog czak az tõrveny, tehat az helynek és az Alpereſnek lako hellye és modgya, és rend tartaſſa ſerent kel az hitet fel adni. Az bizonyſag leveleken penig ertſed affele vallataſokat, kik Kiraly levele altal valo paranczolatbol, vagy Biraknak levele altal valo kereſekbõl, bizonyſag hellyeken, vagy az Orſagbeli Nemeſſek gyũleſeben kelnek, mellyeknek tellyeſſeggel valo erejek vagyon. Mert az mely bizonyſag level, czak az pereſnek kereſere Varmegye Szekin ſokot lenni, annak czak reſz ſerent valo ereje vagyon.

De ezt eſzũnkben kel vennũnk, hogy ha az fellyũl megh mondot tõrveny-tetelnek idejekor, az Alpereſek az Fõlpereſnek kereſetit, az kit õ ellenek elõ ád tagadandgyak, és ſzomſedſagnak bizonyſagaval, avagy egyeb tanuſagval artatlanſagokat meg akarjak bizonyitani, és magokat meg menteni, az Fõlperes

ſe, ſibi (ut præfertur) æqualib. ruſticis ſacramentum adjudicari & imponi debet. Et hoc contra nobiles & alios poſſeſſionatos homines. Nam ſi inter ignobiles & ruſticos judicium adminiſtrabitur: tunc modus & ordo loci ac patriæ (ubi reus moram trahit) obſervatur. Literas autem inquiſitorias intellige ſemper illas, quæ ad literatorum mandatum Regium, vel literatoriam petitionem aliorum Iudicum Regni ordinariorum, in locis teſtimonialibus, aut coram eiſdem Iudicibus ordinarijs Regni, in conventionibus generalibus dominorum & Nobilium ſunt confectæ. Nam inquiſitoriæ ſimplices, ad legitimam ſcilicet, & inſtantem petitionem cujuſcunq; litigantis, in ſedibus judiciarijs Comitum parochialium emanatæ, in parte ſolummodo, & non in pleno continent vigorem.

ADvertendum tamen eſt, quod ſi præmiſſo tempore impenſionis judicij in cauſam attracti, actionem & acquiſitionem actoris & adverſarij contra eos propoſitam negaverint, & teſtimonio vicinorum ſuorum, aut alio probabili documento, ſeſe immunes & innocentes eſſe declarare voluerint, &

actori hujuſmodi teſtificationem acceptare noluerit: ſed ſimpliciter, & de plano juxta exhibitarum literarum inquiſitoriarum vigores, judicium & Iuſtitiam à Iudice poſtulaverit: tunc in tali caſu juramentum illud, quod virtute ipſarum literarum Inquiſitoriarum adjudicari ac imponi deberet, pro media parte defalcabitur & condeſcendet: prout iſta conſuetudo etiam in cauſis nobilium obſervatur. Opinione tamen communi atque vulgata, cum quot perſonis Nobili, vel domino terreſtri, in curia Regia, vel ſede Comitum parochialium judiciaria, juramentum decernitur: cum tot perſonis etiam Iobagionibus vel famulis ejus ignobilibus imponendum erit. Et ſi nobilis poſt communem inquiſitionem juramentum præſtiterit: etiam coloni ac familiares ſui abſoluti manebunt. Si verò ſuccubuerit: illi quoq; condemnati intelliguntur.

peres penig effele bizonyſagra nem akarna őket ki ereſzteni, hanem az be adot kerdező levelnek ereje ſerent, az Birotol tőrvent kivanna ſzolgaltatni: tehat az illyen dologban, ez Alperesnek, az bizonyſag levelnek ereje ſzerent, az mennyi magaval kellene magat hitivel meg menteni, ezak felevel kel meg eskúnni, mikeppen ezt az ſokaſt, męg az Nemeſſek tőrvenyeben is meg tarttyak. De maga kőzőnſeges itilet ſzerent ezt tarttyak, hogy az Nemeſſeknek az Kiraly Udvaraban, vagy az Varmegye Szekin, valahany ſemellyel hitet itilnek, az paraſt ſolgaknak is, és az paraſtoknak annyid magokkal kel meg eskúnniek. Es hogy ha az Nemes ember az kőz tudomannak utanna ſemellyet megh menti-is, az ő paraſt jobbagyi, és ſolgai-is, ő velle egyetemben meg menekednek. Ha penig perit el veſti, az paraſt jobbagyok és ſolgai-is velle egyetemben meg ſententiaztatnak.

QUALITER DAMna & debita, per ruſticos, res ac hereditates non habentes recuperari debeant.

Nec

ADOSSAGOT ES kárt paraſtokon (es Nemeſſeken-is) kiknek marhajok és őrőkſegek ninczen, mint kellyen meg venni.

Hogy

XXVIII. TITUL'

HOGY ha valamely pőres valami paraſtot az ő Dijan avagy karoknak, vagy adoſſagoknak meg fizeteſſen, tőrveny follyaſa ſzerent el maraſthat, és az paraſtnak ſem ingo marhaja ſem penig őrőkſege nincz, kiből az maratſagrol meg fizethetne, tehat az paraſtot az ki azkeppen el maradot, tartozik az ő főldes Ura fogva az peres kezeben adni: mely pőres tizenőtőd napig (ha azonkőzben és addiglan azzal meg nem alkhatik az veſtő fel) az ő foghazaban tarthattya: de ſemmi nyomoruſagot teſteben rayta nem tehet, mert igy Dijan maradna, de vizzel és kenyerrel azonkőzben tartozik taplalni.

Mely peres feltől és annak fogſagatol, ha ez údő kőzben magat meg nem ſzabadithattya: tehat az Felperes az paraſtot rabba meg ſem teheti: hanem meg kel eskútni, hogy minden heten: valamit munkajaval, és kuldulaſſaval-is talalhat, mind addeg az mig az ő adoſſagat megh tellyeſsitheti, harmadat az ő pereſſenek hiven be ſolgaltattya, és ugy tartozik ſzabadon

TITUL' XXVIII.

NEC hoc prætermittendum eſt, quod ſi quiſpiam litigantium, ruſticum aliquem in homagio ſuo, aut damnorum vel debitorum ſolutione juris ordine condemnaverit & convicerit: & convictus ille, nec res mobiles, nec hæreditates habuerit, ut ſuper ea re ſatisfacere poſsit: tunc tenetur dominus terreſtris ipſum ruſticum, ſic convictum manibus adverſarij ſui captum tradere & aſsignare, qui quidem adverſarius vel actor, infra quindecim dies (ſi interea cum eo convictus ipſe non concordaverit) poterit illum ſuis in carceribus detinere: nullum tamen detrimentum in corpore ſuo, ſub pœna homagij ejuſdem, ipſi inferre valet, ſed de pane & aqua interim ſibi providere debet. Qui ſi etiam interea temporis ſe de hujuſmodi captivitate eliberare non poſſet: tamen adverſarius ruſticum ipſum in ſervitutem adhuc religere non poterit: ſed accepta ab eo fidei cautione (quod quicquid laborando, aut mendicando, acquirere valebit, tertiam partem adverſario ſuo omni hebdomada, donec debitum ſuum ſuppleverit,

fideliter administrabit) liberum admittere tenetur. Qui si juramentum præstare, & onus hoc subire, insecp levare recusaret, vel forte accepta securitate adversarium suum defraudaret: tunc adversarius ipse rusticum illum (ubicunq; locorum poterit) rursus detinendi ac incarcerandi, & in suam servitutem redigendi, ad effectum usque restitutionis ejuscemodi homagij, aut damni vel debiti, plenariam habet facultatem: illecp supplere tenebitur invitus, quod noluit liber & manumissus.

ET idem est intelligendum etiam de causis, inter nobiles, prætextu debitorum, & damnorum motis & subortis: ut scilicet nobilis hæreditates, & res mobiles, ad satis faciendum, de debitis contractis, & damnis, per eum illatis non habere compertus, etiam in persona sua detineatur, & ad satis-
2.T.65. factionem per Iudicem, modo de rusticis immediatè prædeclarato compellantur: prout in secunda quoq; parte, seriè videlicet sententiarũ, paucis tetigi. De crescentia autem duplici debitorum, si quando reus terminum solutionis, per judicem præfixum, præterijsset (prout apud veteres observatum legimus) nostra hac tempestate non est quicquam judicandum.

don el boczatania. Hapenig meg nem akar eskúnni, és az terhet magara nem akarna fel vennie, vagy talam az ki szabadulvan, valamikeppen az ő pereſſet meg czalna, tehat az ő pereſſe az parasztot mindenút meg foghattya, meg tőmletzezheti, és rabba teheti, mind addeg az mig az Dijat, kárt, avagy adoſſagot ketelenſeg alat-is meg fizeti, kit szabadsagaban nem akart igazan meg fizetni.

UGYAN ezen tőrvent erts az Nemeſſekről is, kik szegenyek, és Dijokon, karon és adoſagban marattak, és ingo marhajok avagy őrőkſegek az eleg tetelre nem talaltatik, hoǵ meg szemelyeben-is meg foghaſſa, és az Biro az eleg tetelre kenzeritheſſe, mint sinten egy parasst semelt, kiről az előt-is az Decretumnak masodik reſzeben-is az ſententiaknak rendiben rővid beſzeddel ſollottunk. Az adoſſagnak penig nevekedeſſet, mint az ki ket annyin maradna, ha az napra kit az Biro hagyot, meg nem fizethetne (kivel jollehet az regiek çltenek) de ez mi időnkben, senki meg ne itillye.

PARASZT EMBEreknek ingo es ingatlan marhajok, fiai és leanyi kőzt, mikeppen oſtaſſek meg?

XXIX. TITUL'

TOVABBA ha paraſzt ember holta utan, fiai és hajadon leannyi maradnak: az attyok jovaival, őrőkſegivel egyenlőkeppen oſtoſnak, minden ingo bingoval. De ha az leany az ingo jokbol ki hazaſittatik, tehat ezt kel meg tekinteni, hoǵ azok az jok, vagy őſtől maratt jok, avagy attyai jovok. Hogy ha oſtől maratt jok, tehat az ki hazaſitas miat meg nem fogyatkozhatik. Mert az leant-is egyenlő réſz illeti belőle. Hogy ha kedig attyai jok volnanak, tehat az attya az ő tiſteſſeges ertekehez kepeſt, ki hazaſithattya belőle, melynek utanna azon jokbol reſze nem lehet: Sőt az attya meg halvan az fiura ſallanak: Ez is el halvan az attyafiaira, és vęrſerent valo rokonira halnak ezek az jok, azokra penig, kik azon főből volnanak, az kitől az meg holt semely ſarmazot. Ha penig az attya az ő reſzeről, teſtamentomot akarna tenni. Aztis meg mivelheti, de maga feleſege fogyatkozaſſan kúvúl. Mert az feleſegenek az marhaban

QUOMODO RES mobiles & immobiles Ruſticorum, inter ſe filios & filias dividantur?

TITULUS XXIX.

ITEM, ſi ruſticus filium ge- *Par. 1. Tit.*
nuerit, filiam quoq; nondum e- *17. 19.*
maritatam habens: tunc uterque in rebus paternis, tàm mobilibus, quam immobilibus, æquali jure ſuccedit. SI tamen de rebus mobilibus filia emaritata fuerit: tunc advertendum eſt, Num illæ res, aut avitæ, aut paternæ fuerint. Si avitæ: fraus nulla in emaritatione ſequi poteſt. Quoniam filia æqualem portionem ſortiri debet. Si autem res paternæ extiterint: tunc pater juxta condecentiam ſtatus & honoris ſui, poterit eam emaritare, & amplius portionem rebus de eiſdem non habebit: ſed mortuo Patre ad filium devolventur: & illo quoq; decedente, ad fratres & conſanguineos ſuos ab eodem ſtipite derivatos condeſcendent. VErum ſi Pater de ſua portione teſtamentum condere voluerit, Id quidem facere poterit: abſq; tamen fraude uxoris. Nam uxor, in rebus per maritum ſuum ſtante conjugio

conquiſitis, ſemper particeps & condiviſionalis efficietur. Ita quod viro inteſtato decedente, ad eam univerſa bona ſua, per ipſum, ut præfertur, conquiſita, devolventur. UBI vero pater, mortua prima uxore ſua, aliam duxerit conſortem: tunc filius, ex prima uxore natus, ſi cum patre ſuo in rebus mobilibus & immobilibus diviſus fuerit: ſecunda uxor ejus de portione filij pro ſe nullam portionem habere permittitur: & neq; fratres ſui, ex ipſa ſecunda uxore patris generati, ſeſe ad illam ingerere poſſunt: ſed de eiſdem filius ipſe, prout voluerit, liberam diſponendi habet facultatem.

ban és örökſegben, mellyet hazaſſagoknak idejen és eggyút elteköben kereſtenek, mindenkoron oſzlas ſzerent, reße vagyon eggyenlőkeppen. Ugy hogy ha az Ura teſtamentom nelkúl holt volna meg, minden kereſetjok, örökſegek rea maradna. Ahol penig az attya, az elſő feleſege meg halvan, mas feleſeget hoz maganak, tehat az elſő feleſegetől valo fiu ha az attyaval, az ingo és ingatlan marhabol meg oſtozot: az ő maſodik feleſege, ez fiunak reße ből, ſemmi reßt maganak nem vehet, és ſem az ő attyafiai, az kik az attyanak maſodik feleſegetől valok volnanak, ahoz magokat nem elegyithetik: hanem az fiu, az mint akarja, ſzabadon ugy adhattya.

QUALITER BONA Ruſtici inteſtati, in dominum terreſtrem devolvantur.

TITULUS XXX.

ITEM, ruſticus, unica & ſingularis perſona exiſtens, nullumq; poſt ſe hæredem & ſucceſſorem legitimum relinquens, ſuper rebus ſuis mobilibus liberè teſtari poteſt, hæreditates tamen, ſi avitæ fuerint, omnino in hominum terreſtrem

TESTAMENTUM nelkúl megh holt Paraßt embernek jova az főldes Urara mint ßallyon.

XXX. TITUL.

AZ Paraßt ember, egy rideg ßemely leven, kinek holta utan ſemmi örökſe, avagy törveny ßerint valo maradeka nem volna, az ő ingo marhajarol ßabadon Teſtamentomot tehet, az örökſeg penig, ha őßtől maratt leßen, egyenes-

ſen az

ſen az főldős Urara ßall. Ha penig az paraßt ember ő maga kereſte lejend, két reßre oßtaſſek, melynek eggyik reße az főldes Uranak, az maſik reße penig tellyeſſeggel annak jút, à kinek Teſtamentomban hadta. Ha penig Teſtamentum-tétel nelkúl hal meg, minden ingo marhaja, és ingatlan örökſegi, az főldes Urara ßallanak. Ki mindeneknek előtte tartozik azokbol az temeteſere és el takaraſara gondot viſelni: és annak utanna minden adoſsit meg elegiteni, és adoſſagat megh fizetni, melytől az mi meg marad, azt az utan maganak veheti. Hol penig az paraßt ember igaz örökőßt hagy utána, és az kicsin leend, és még tizenket eßtendőre nem ért, tehat az Attya nem czak az ő reßeről tehet Teſtamentomot, de még à kiſded örökősnek-is az tizenket eßtendőnek alatta, ha talamtan meg halna, mas örökőßt (kit akarna) hagyhat és allathat, ugy hogy, azonközben, ha az igaz örökősnek holta történnek, az utanna valaßtot és hagyatot örökőßre ßallyon à marhaja örökſegeßtől. Ha penig az igaz örökős az fellyúl meg mondot űdőt meg éri, vagy meg haladgya, ez fele örökőße tetel, ſemmive leßen, és az igaz örökősnek kel kezeben ſzolgaltatni minden jokat, mellyeknek

tartaſa

ſtrem devolvuntur. Si verò per ſemetipſum extiterint acquiſitæ, in duas dividentur partes, quarum una domino ipſi terreſtri: altera verò cui teſtamentaliter ligaverit, effectivè cedet. Si autem inteſtatus deceſſerit: omnia ipſius bona, tam mobilia quam etiam immobilia, ad dominum terreſtrem devolvuntur. Qui ante omnia de eiſdem bonis pro exequijs & ſepultura illius providere: cunctos deinde creditores ſuos contentos reddere, & debita ſua perſolvere teneatur: & reſiduum bonorum per ſe tandem tollere poteſt. Ubi tamen ruſticus hæredem poſt ſe reliquerit legitimum, & hæres parvulus fuerit, ac ætatem duodecim annorum non attigerit: tunc poterit pater, non ſolum de portione ſua teſtari: verumetiam hæredi parvulo infra ipſam duodecim annorum ætatem forſitan decedenti, hæredem alium (quem maluerit) ſubſtituere, Ita, ut ſi interim hæredem ipſum legitimum præmori contingat, ſubſtitutus hæres ſuccedat. Si tamen verus hæres ætatem poſtea prædictam attigerit vel tranſcenderit: ejuſcemodi ſubſtitutio extinguetur, & in hæredis poteſtatem bonorum omnium conſervatio

vatio pariter & dispensatio reponetur.

Verumtamen colonorum quemadmodum multiplex est conditio, ita & consuetudo juris, quæ juxta locorum veterem usum observanda censetur. Per hoc tamen non est intelligendum, ut hæreditas, per rusticum cuipiam legata vel vendita, jure perpetuo à domino terrestri alienare possit. Nam rusticus, præter laboris mercedem & præmium in terris domini sui, quantum ad perpetuitatem, nil juris habet: sed totius terræ proprietas ad dominum terrestrem spectat & pertinet. PER hujusmodi igitur legationem aut venditionem, colonus non nisi laboris sui mercedem & præmium condignam scilicet æstimationem terræ, prati, molendini, vel vineæ, cuipiam legare vel vendere potest: perpetuitate domino terrestri salva semper remanente. Qui dum voluerit terras, prata & molendina secundum æstimationem communem, Vineas verò juxta condignum earum valorem ad se recipiendi habet facultatem.

art. 2. T. 133

tartasa és el hagyasa-is ötet illeti.

Ugy vagyon hogy az Iobbagyoknak mikepen sok rendbeli allapattyok vagyon, azonkepen törvenyeknek sokasais sok fele, mellyet az helyeknek regtül fogvan valo sokasa szerint kel meg tartani. Ezt-is mind az altal nem ugy kel ertenünk, hogy az mely örökseget valamely parast ember valakinek el hadna, avagy el adna, effele örökseg az földes Uratul el idegenednek. Mert az parast embernek az ö munkaja jutalmanak felette az Ura földen semmi igassaga nincsen, hanem az földnek minden tulaydonsaga és örökössege az földes Urara nez, és ö hatalmaban vagyon. Azert effele Testamentom szerint valo el hagyas, avag áron valo el adas altala az Iobbagy csak az ö munkajanak jutalmat, tudni illik, melto bócsüet, az földeknek, réteknek, molnoknak, avagy szöllöknek, valakinek el adhattya: de az örökségnek tulaydonsaga az földös Uranak mindenkor éppen meg marad: mely földös Ura, mikor akarja, földeket, réteket, molnokat, köz bócsú szerint, az szöllöket penigh az ö melto arujok szerint, hozzaja veheti.

QUOD

HOGY

HOGY AZ PARastok magok kepekben, az Nemessekkel nem perelhetnek.

XXXI. TITUL'

TOVABBA, ezt-is essedbe vegyed, hogy az mezön lako parast emberek az ö idö szerint valo Uroknak annyera vadnak alajok vettetven, és hatalmokban, hogy ö magok szemellyek szerint, akarminemü dolgok felöl-is az Nemessekkel nem perelhetnek. Mikoron azert valamely Nemes ember mas Iobbagyat meltatlan meg vér, vagy megh sebesit, vagy valamikepen megh sért, avagy marhajaban hatalmasul meg karosit, és annak az parast Iobbagynak az földös Ura, ez illyen Nemes embert pörben fogja, és azt meg nyeri, tehat az az Nemes ember, az földös Ura ellen, kisseb hatalmon, mely szaz forintot tessen, és ennek felette az meg sebesültnek avagy meg veretet parast embernek Dijan, vagy az kár vallasnak meg fizetesen, az dolognak mi volta szerint, marad el.

AZ

QUOD RUSTICI PER semetipsos cum Nobilibus lites ingredi non possunt.

TITUL' XXXI.

ADVERtendum præterea est, quod quia Rustici dominis eorum temporalibus in tantum subjecti sunt, ut per semetipsos cum Nobilibus, ratione quorumcunq; negotiorum, lites protrahere non possunt. Dum igitur rusticus per Nobilem quempiam indebitè verberatus aut vulneratus, vel aliter læsus, sive etiam in rebus suis potentialiter damnificatus fuerit: & dominus suus terrestris, hujusmodi nobilem in causam conveniendo reum esse declaraverit, atq; convicerit: tùnc idem Nobilis adversus dominum terrestrem, in facto minoris potentiæ, centum florenos faciente, & insuper homagio ipsius vulnerati, aut verberati rustici, vel damnorum illatorum refusione & restitutione, juxta, videlicet, negotiorum qualitatem, condemnari debet.

QUALITER PUBLICI malefactores, per Comites parochiales, ac Nobiles privilegiatos puniri debeant.

TITULUS XXXII.

HOC quoque sciendum, quod omnes Nobiles, necnon oppida & villæ, qui vel quæ literas Regias, super malefactorum & pravorum hominum punitione ac exterminatione pro se non habent confectas, universos fures, prædones, & alios publicos malefactores, per eos in eorum medio deprehensos atq; detentos, manibus Comitum aut Vice-comitũ, & judicum nobilium illius Comitatus, ubi hujusmodi Nobiles resident, aut oppida vel villæ adjacent, sub pœna homagij malefactoris detenti, tradere & assignare tenentur puniendos. Nec ultra tres dies apud se illos tenere possunt. Nam si ultra triduum conservarent: per singulos dies in singulis tribus Marcis, gravis ponderis, pro qualibet persona detenta, contra Comites, Vice-comites ac Iudices Nobilium prænotatos (ob vendicationem jurisditionis eorum temerè per illos factam) merito convincentur.

AZ NYILVAN VALO gonoſ tevőket, mikepen bűn teſſek meg az Varmegye Iſpannyi, és az Nemeſſek kiknek privilegiomok vagyon rolla.

XXXII. TITUL.

NYILVAN valo gonoſ tevőket, mint orvokat, tolvajokat, és ez feleket, ſem Nemeſſek, ſem Varoſok, ſem Falubeliek, kiknek Privilegiomok, és erről valo ſzabad levelek ninczen, Dijoknak meg fizeteſenek alatta, megh nem ölhetnek, hanem az Iſpan, avagy Vice-Iſpan, vagy Szolgabiro kezeben tartoznak, ugyan azon bűnteteſnek alatta, adnia. Harmad napnal tovab magoknal fogva ſem tarthattyak. Mert ha harmad napnal tovab tartanak, minden nap az Biroſagban hagaſokert, harom harom nehez Gira birſaggal, tarttyak nallok mindenik foglyot, mely birſagot az Varmegye Iſpan és Vice-Iſpan és Szolga birak meltan meg vehetnek raytok.

Mind

Mind azon altal az gyilkoſſokat, Haz egetőket, és kik erőſak ſerent paraſnaſagot czelekeſnek, ha meg tapaztalhattyak az veteknek hellyen, vagy az Falu főlden, vagy hataran talallyak, kiknek privilegiomos levelek nincs-is rolla, meg foghattyak, és tőrvenynek follyaſa ſzerent megh bűntethetik. De el nem boczathattyak: Mert ha el boczattyak, azoknak mindeniknek az kiket el boczatananak, az Iſpanok, Vice-Iſpanok és Szolgabirak ellen Dijokon maradnanak. Azonkeppen az Nemeſſek, és egyebek kiknek Privilegiomok vagyon rolla, minden gonoz tevőket, kiket az ő hatarokbã meg fognak, meg bűntethetnek, és az ő erdemek ſerent meg ölhetnek: de ſoha el nem boczathattyak. Mert ha el boczattyak, azoknak Dijokat tartoznak meg fizetni.

BARMOK AL-tal lőt karokat mint kellyen meg venni?

XXXIII. TITUL.

Hogy

Homicidas tamen & incendiarios, ac in adulterio violenti deprehenſos, in loco delicti, ſive facie vel territorio illius oppidi, aut poſſeſsionis, ubi facinus hujuſmodi patratum fuerit, captos & detentos, etiam oppida, & villæ, ac Nobiles privilegia non habentes, obſervato juris ordine, juxta eorum demerita feriendi atq; puniendi habent authoritatem. Dimittendi tamen illos non habent facultatem. Nam ſic in homagijs ſingulorum, qui dimitterentur, adverſus Prælatos, Comites, ac Vice-comites & Iudices Nobilium condemnarentur. Pari modo Nobiles, & alij, ad hoc ſpecialiter privilegiati, omnes malefactores, per eos, & in territorio ipſorum deprehenſos atque captos, punire quidem, & ſecundum illorum demerita necare poſſunt: dimittere tamen nuſquam poſsunt. Aliter enim homagia ipſorum perſolvere tenentur.

QUOMODO DAMna, per pecudes & pecora illata, recuperari debeant.

TITUL. XXXIII.

ITEM, Si quis Nobilium aut ruſticorum, equos, boves, oves, porcos, alias pecudes vel pecora, de ſegetibus, aut pratis & fœnilibus, vel ſylvis glandinoſis prohibitis, propter illata damna impulerit vagiandos & taxandos: & dominus ejuſcemodi animaliũ contumacia ductus illa redimere noluerit: tunc damnificatus ipſe, non amplius, niſi per triduum apud ſe eadem animalia conſervare poterit: tranſactis autem tribus ipſis diebus, manibus ſui Comitis, vel Vice-comitis parochialis: abſente verò illo, ad manus unius Iudicis Nobilium (cujus ſcilicet proceſſui territorium illud damnificatum deſervire dinoſcitur) dare & aſsignare tenetur. Nam aliter poſt triduum ſingulis diebus, quibus animalia prænotata apud ſe reſervaverit: in ſingulis tribus Marcis, gravis ponderis, in duabus judiciarijs, in tertia verò partibus adverſarij manibus dandis, & devolvendis impellens, & vagiator ipſe gravabitur. Damna autem irrogata, ſecundum conſcientioſam limitationem, ac æſtimationem Judicis, & juratorum civium illius loci, in cujus territorio fuerint illata, compenſari debent.

Nam

HOGY ha valamely Nemes ember, avagy paraſt, lovakat, juhokat, diſznokat, avagy egyebfele barmokat az veteſrõl, avagy retekrõl, vagy makkos erdõkrõl, kik tilalmoſſok, az kár tetelert, valtſagra, az kárnak meg fizeteſeert be haittya: aſſele barmoknak az Ura penig, vakmerõſegre vetven magat, meg nem akarja valtania: tehat az kárvallot ember, harmad napnal tovab, az behaytot marhat nalla nem tarthattya: el mulvan az harmad nap, Iſpannyanak, avagy Vice-Iſpannyanak: ki ha hon nem volna, az Szolga bironak, kinek jaraſſa alat vagyon az hatar, az hol az kár lõt, tartozik kezeben ſzamlalni és adnia. Mert ha az kár-vallot ember ez fele meg nevezet marhat, harmad napnal tovab meg tart, minden napra harom nehez Giran marad erette, melynek ket reſze az Biroe, az harmada az peres fele. Az meg lõt kártetelt penig, az ott valo Biro, àhol az kár lõt, az õ lelki iſmereti ſerent megh bõczũllye és meg-is fizetteſſe.

Mert

Mert az birſaggal valo tilalom, tudni illik, hogy az veteſben, avagy retekben és erdõkben kárt ne tegyenek, czak az ot lako nepre nez. Az kũvũl valo emberek penig, nem az tilalomnak terhet és birſagat, tartoznak meg fizetni, hanem az meg bõczült kár-tetelt. Ahol penig valamely lakos, avagy paraſt ember orozva avagy nyilvan, hatalmas kezzel, mas ember erdejet vágja, avagy annak fait meg hanttya, és ott megh foghattyak, tehat minden marhajat az ki vele vagyon, el veſſti, és annak felette az hatalomert az õ maga Diján marad.

Nam prohibitio, cum ſpeciali & expreſſo onere facta, ne in ſegetibus, aut pratis, vel ſylvis, damna inferantur, ad colonos duntaxat ejus loci, in cujus territorio hujuſmodi ſegetes, ſylvæ vel prata adjacent, refertur. Extranei enim, non onus inhibitionis, ſed damni quantitatem ſolvere tenentur. Ubi autem colonus furtim, vel manifeſtè, manu violenta ſylvam ſucciderit, vel arbores ejus decorticaverit, & ibidem compræhendi poterit: omnia bona, ſua ſecum habita, amittet, & inſuper in homagio ſuo pro violentia convincetur.

EL ORZOT LOrol, kit az ſeregben, avagy az ſeregen kũvũl meg talalnak.

XXXIIII. TITUL'

HA valaki lovát el orozzak, vagy egyebkeppen az Uratol el veſztnek, és el idegenitnek, és az derek ſeregben meg talallyak, az kinel vagyon attol ſem el nem vehetik, ſem tõrveny felõle nem bolgaltathatik: hanem az lovat, elegedendõ emberek altal, kiket az Capitan avagy az Seregnek

DE EQUO FURTIM ſublato, & in exercitu, vel extra exercitum reperto.

TITUL' XXXIIII.

ITEM, in facto & cauſa alicujus equi, furtim vel aliter à ſuo domino atque poſſeſsore ablati & alienati, ac in exercitu generali quovis modo inſtaurando reperti, non debet neq; poterit actori judicium elargiri: ſed equus ipſe medio hominum fide dignorum, per Capitaneũ aut Ducem exercitus,

ad id eligendorum atq; deputandorum in ſuo vero valore debet æſtimari, & ſub fidejuſſoria cautione præ manibus illius, apud quem reperitur, ad condeſcenſionem uſq; exercitus relinquit & Capitaneus, aut Dux exercitus certum terminum præfigere debet, in quo poſt condeſcenſionem ejuſdem exercitus, coram aliquo Iudice ordinario, per eundē nominando, vel Agazonum Regalium magiſtro, utraq; pars comparere teneatur, judicium in hujuſmodi cauſa receptura. UBI autem in cauſa equi vel bovis, aut alterius animalis, furtim alienati, extra exercitum inventi, in cauſam attractus non poterit ſuper ejuſdem emptione evidens producere teſtimonium: ſemper actor tertio ſe ſibi ſimilibus ad ejus recuperationem ſuum debet reponere juramentum. VERUM, fur ille ſi dixerit, in foro libero & communi, vel alibi ſe emiſſe, & evictorem (quem nos expeditorem appellamus) non potuerit ſtatuere, neque hoſpitem vel alium quempiam, qui mercipotum, hoceſt victimam emptionis & venditionis, more ſolito benedixiſſet, producere: patibulo reus erit.

DE

nek Hadnagya arra valaſt, ára ſerent az mit ér, meg kel bőczúltetni, és kezeſſeg alat az hadnak le ſallaſaig ugyan annal kel hadni, az kinel talaltak volt: az Seregnek Capitannya penig, avagy Hadnagya bizonyos napot hagyon, mellyen az hadnak le ſallaſſa utan, valamely rendelt Biro előt, ki arra valaſtatik, avagy Kiraly Lováſ Meſtere előt, mind az ket fęl jelen legyen, és felőle tőrvenye leſen. Hoi penig valamely orzot Lovat, akar ökret, vagy egyeb labos marhat az Sereg kűvűl talalnak, ha az kinel meg lelik, annak megh veteleről nyilvan valo bizonyſagot nem allathat, az Fölperes mindenkor, annak meg nyereſere magahoz haſonlokkal, harmad magaval eskűſik. De ha ez az orv azt mondgya hogy ſabad varoſſon, avagy kőz hellyen, vagy hol vőtte, és ſavatoſſat nem adhattya, vagy gazdajat, vagy penig egyeb emberet elő nem hozhattya, (allathattya) mely az vetelkort az aldomasban, az ſokas ſerint, ivut volna, és ſerentſeltette volna: akaſto-fara meltonak itillyek.

AZ

AZ PEREKNEK kerdőre valo boczataſſarol, és az tranſmiſsio levelekről.

XXXV. TITUL'

VEGTere ezt-is tudnia kel, hogy minden pereket az Egyhazi Vicariuſſok ſekin, és az Varmegye ſzekin is, mellyek kezdetnek (az fele pertől el valvan, kit az Varmegye ſekin az Fölperesnek tulaydon ő maga ſemelyenek hűtire hagy és kőt az Alperes) Kiraly Udvaraban, tudni illik, ez Orſag rendelt Birak eleiben, nyilvabban valo meg hannyas veteſnek és vilagosb meg latogataſnak okaert, ſoktak el boczatani, az mint hogy el is kel boczatania. Az fele pereket penig, mellyek az főldős Urok előt az jobbagyoknak és paraſt embereknek dolgairol és czelekedetekről (az fellyűl megh mondot mod ſzerent) tamadandnak: akkor annak az peres fęlnek, ki az ott ki mondot tőrvenyel meg nem akarna elegedni, kereſſere és kevanſagara: Leg előſzer az Iſpanok és Vice-Iſpanok és ſolga birak eleiben: annak utanna netalam az mas fęl-is azon meg nem elegedven, az Kiraly Udvaraban kel el boczatani kerdőre: De az fel vivő és appellalo fęl mind az illyen,

DE CAUSARUM tranſmiſsionibus, & literis tranſmiſsionalibus.

TITUL' XXXV.

SCIENDUM poſtremo, quod univerſæ cauſæ, in ſedibus judiciarijs vicariorũ Eccleſiarum Cathedralium, ac omnium parochialium motæ (dempta cauſa, quæ in ſede Comitatuum ſacramento ſolius perſonæ actoris ſubmittitur) in curiam Regiam, Judicum ſcilicet ordinariorũ Regni in præſentiam, evidentioris & maturioris diſcuſsionis gratia, tranſmitti ſolent atq; debent. CAuſæ verò, quæ coram dominis terreſtribus, ſuper factis colonorum & ruſticorum (modo antelato) ſuſcitatæ fuerint: tunc ad inſtantiam & appellationem illius partis, quæ ſuper celebrato inibi judicio contentari noluerit: primùm in præſentiam Comitum, ac vice Comitum, & Judicum Nobilium: tandemq; altera forſitan partium ibi quoq; non contenta, in ipſam curiam Regiam ſunt tranſmittendæ: & pars appellans literas, tam ſuper hujuſmodi, quam etiam alijs quibusvis cauſis,

in ſedibus judiciarijs Comitatuum ventilatis, adjudicatorias & tranſmiſſionales, in ſede judiciaria, poſt ultimam & finalem adjudicationem primitus celebranda, ſi commodè fieri poterit: Aliter autem in ſede ſecundario celebranda excipere, & ad terminum, per Judicem ſibi præfigendum, cauſam illam in ipſam curiam Regiam deducere tenetur. Nam ſi id facere neglexerit, eadem cauſa in rem judicatam transibit, & in tertia ſede judiciaria, literæ adjudicatoriæ, juxta latam ſententiam parti victrici atq; triumphanti reddi, & executioni demandari debent. Et hoc, ſi negligentia ipſa, non ex parte Notarij vel judicum, ſed partis appellantis commiſſa dinoſcitur.

az illyen, mind penig egyeb perekről valo itilet leveleket és tranſmiſsiokat, az Varmegye ſekin, mely perek forgottanak az Varmegye elsö ſekin az utolſo törvennek meg latafanak utanna, jo modon ha lehet ki vegye: ha nem lehet penig, az maſodik ſeken-is ki vegye, és az hagyot napra, mellyet az Biro neki hag, azt az pert az Kiraly udvaraban tartozik vinni. Mert ha ezt el mulattya, az az pör az appellatio mellől el marad, és az elöbbi ki mondot ſententia marad helyen, és az harmadik ſzeken az ſententianak ki mondaſa ſerint az nyertes és győzödelmes félnek levelet kel rolla ki adni, és az ſerint igazat-is rolla tenni. De ugy marad el az appellatio mellől, ha annak ki vetele nem az Notarius mia, avagy az Birak mia, hanem az appellalo fęl mia haladott az harmadik ſekre.

FORMA IURAMENTI IUDÆORUM, contra Chriſtianos præſtandi.

TITULUS XXXVI.

ITEM, quanquam ex parte Iudæorum non ſit inſtituti mei quicquam annotare, cum Iudæi varia & diverſa habere dinoſcantur, ſuper eorum legibus privilegia, pleriſq; in locis ſaluti contraria: & aliâs perniciosum videatur de uſuris judicare: ex quo tamen ſæpenumero contingit, Iudæis contra Chriſtianos juramentum imponi & adjudicari, Formam igitur juramenti Iudæorum

dæorum in calce opuſculi hujus apponendam cenſui. Ubi ſciendum, quod Judæus juramentum præſtare volens, contra Solem verti, & nudipes ſtare debet, clamide vel pallio inditus, & pileum Judaicum in capite ſuo habens, volumenq; legis (quod tabulam Moyſis vocant) manu ſua tangat atq; teneat, & ſic dicat: Ego T. Judæus, juro per Deum vivum, per Deum Sanctum, per Deum Omnipotentem, qui fecit cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt, quod in hac cauſa: qua me hic Chriſtianus inculpat, innocens ſum, penitus & immunis. Et ſi reus ſum, terra me abſorbeat, quæ Dathan & Abyron abſorbuit. Et ſi reus ſum, paralyſis & lepra me invadat, quæ præcibus Heliſæi Naaman Syrum dimiſit, & Jezij puerum Hæliſei invaſit. Et ſi reus ſum, caducus morbus, fluxus ſanguinis, & gutta repentina me tangat, & mors ſubitanea me rapiat, diſpereamq; in corpore & anima, ac rebus meis, & in ſinum Abrahæ nunquam perveniam. Et ſi reus ſum, Lex Moyſi in monte Synai ſibi data me deleat, & omnis ſcriptura, quæ in quinque libris Moyſi ſcripta eſt, me confundat: Et ſi iſtud juramentum meum non eſt verum & juſtum, me deleat Adonai, & ſuæ Deitatis potentia,

AMEN.

FINIS PARTIS TERTIAE.

1.90
234.
232
28

CON-

CONCLUSIO.

NOS IGITUR, qui Regnum noſtrum Hungariæ præ-dictum, cætera etiam dominia noſtra, non minus legibus & ſtatutis, quam pace & armis, regere & gubernare cupimus, accepto hujuſmodi libello, ſupplicationibuſq; præfatorum Dominorum, Prælatorum ac Baronum, & Regni noſtri Nobilium exauditis, & clementer admiſsis: quia omnia capitula univerſoqsue titulos & articulos, in eodem libello contenta & conſcriptos, præſentibusq; literis noſtris privilegialibus de verbo ad verbum, ſine diminutione & augmento aliquali, inſertos, juſtos & honeſtos eſſe, ac conſuetudines approbatas: & jura prætacti Regni noſtri Hungariæ, partiumq; & Regnorum eidem incorporatorum atq; ſubjectorum, ritè tangere & concernere, imò mera verborum exceſsione illas & illa complecti agnovimus: Ideò eaſdem & eadem laudavimus, acceptavimus, ratificavimus, & approbavimus, atq; pro annotatis dominis Pæalatis & Baronibus univerſisq; Nobilibus & Proceribus antedicti Regni noſtri Hungariæ, Partiumq; ſibi (ut præfertur) ſubjectarum, eorumq; cunctis ſucceſſoribus & hæredibus, pro perpetuis legibus juribuſq; & conſuetudinibus valituras & valitura, de noſtræ Regiæ poteſtatis plenitudinè confirmavimus, Imò laudamus, acceptamus, approbamus, ratificamus, & confirmamus, promittentes illum in omnibus capitulis, clauſulis, titulisq; & articulis obſervare, & obſervari facere, præſentis noſtri patrocinio mediante. In cujus rei memoriam firmitatëq; perpetuam præſentes literas noſtras privilegiales appenſione ſecreti ſigilli noſtri (quo ut Rex Hungariæ utimur) communitas, duximus concedendas.

DATUM Budæ, in feſto beatæ Eliſabet viduæ, triceſimo ſcilicet tertio die, dietæ & conventionis generalis prænotatæ. Anno Domini, Milleſimo, quingenteſimo, decimo-quarto. Regnorum noſtrorum Hungariæ &c. Anno vigeſimo quinto: Bohemiæ verò quadrageſimo-quinto.

REVERENDISſimis, reverendiſq; in Chriſto patribus, dominis, THOMAE, tituli Sancti Martini in montibus, Sacro-ſanctæ Romanæ Eccleſiæ presbytero, Cardinali, ac Patriarchæ Conſtantinopolitano, & Sanctæ ſedis Apoſtolicæ de latere legato Strigonienſis: GREGORIO de Frangapanibus, Colocenſis ac Baczienſis Eccleſiarum, canonicè unitarum, Archiepiſcopis. Necnon illuſtriſsimo ac reverendiſsimo IPOLITO Eſten De Aragoniæ, Sanctæ ſimiliter Romanæ Eccſiæ diacono, Cardinali Agrien: IOANNE de Erdőd, electo Zagrabien: FRANCISCO de Warda Tranſſylvanien. FRANCISCO de Peren, electo Waradien. GEORGIO quinq; Eccleſien: Secretario Cancellario noſtro. PETRO Berizlo Weſprimien. Summo Theſaurario noſtro ac Regnorum noſtrorum, Dalmatiæ, Croatiæ & Sclavoniæ Bano. IOANNE Goſthon Iaurien. LADISLAO, Szalkano

Szalkano Wacien. FRANCISCO de Czahol Czanadien. STEPHANO de Podmanin, Nitrien. IOANNE Orßag de Gwth Sirimien: MICHAELE Keſerű, de Gibarth, Boſnen: electis. ET Briccio de Eger-vara Thininien. Eccleſiarű Epiſcopis, Eccleſias DEI feliciter Gubernantibus. ITEM, Spectabilibus & Magnificis, EMERICO de Peren prænotata, Comite perpetuo Comitatus Aba-uyvarien. Prædicti Regni noſtri Hungariæ Palatino & Iudice Cumanorum noſtrorum. Comite PETRO, Comite de Sancto Georgio, & de Bozin, Iudice curiæ noſtræ. IOANNE de Szapolia, Comite perpetuo terræ Scepuſien. Wayvoda noſtro Tranſſylvanien. ET Comiti Siculorum noſtrorum, ac Generali Capitaneo noſtro. Eodem IOANNE de Szapolia. ET BARNABA de BELA Szőrinin: Banis. STEPHANO de Bathor, Comite Themeſien. ET partium Regni noſtri inferiorum Capitaneo Generali. BLASIO de Raska Thavernicorum, MOYSE Bußlai, de Gergellaka, Ianitorum. IOANNE Dragffi de Belthőc, Dapiferorum. IOANNE Banffij de Lindua, Pincernarum, GEORGIO de Bathor prædicta, Agazonum. MICHAELE de Palotz, Cubiculariorum noſtrorum Regalium Magiſtris. ET IOANNE Bornemißßa, de Berzentze, Comite Poſonien. Alijſq; complurimis, Comitatus Regni noſtri tenentibus, & honores.

Ezek penig az Varmegyek, mind Magyar Orßagban, ſ. mind Erdelyben, kikről Vverbőtzi Iſtvan Itilő Meſter ſól, az ELŐL IARO BESZEDEBEN, mellyet az kegyes OLVASONAK irt volt. M. D. XIIII. Eztendőben.

1.	Poſon	11.	Verőcze	21.	Thurotz			
2.	Moſon	12.	Valko	22.	Lipto			
3.	Győri	13.	Szerem	23.	Scepes			
4.	Sopron	14.	Smiegh	24.	Saros			
5.	Vaſ-var	15.	Baranya	25.	Gőmőr			
6.	Varaſd	16.	Komarom	26.	Abauyvar			
7.	Kriſni	17.	Eßtergom	27.	Thorna			
8.	Zagrab	18.	Nitra	28.	Nograd			
9.	Szala	19.	Bars	29.	Pilis			
10.	Poſga	20.	Trintſen	30.	Peſt			

Vvarmegye. Vvarmegye. Vvarmegye. Szekeſ.

Vvarmegye.

31. Szekes-Fejervar
32. Baczi
33. Bodrog
34. Tholna
35. Beregh
36. Ugocza
37. Veſprim
38. Szolyom
39. Arva
40. Ung
41. Zemplin
42. Borſod
43. Kis Heves
44. Nagy Heves
45. Honth

Vvarmegye.

46. Szathmar
47. Szabolts
48. Kûlſô Zolnok
49. Torontal
50. Czanad
51. Tômôs
52. Beren
53. Bekes
54. Zôreny
55. Solth
56. Czongrad
57. Haronen
58. Maczo
59. Orbacz
60. Kraſſo
61. Kovin

Vvarmegye.

62. Ztebernek
63. Arad
64. Zarand
65. Bihor
66. Kôzep-Zolnok
67. Krazna
68. Maramoros
69. Colos
70. Doboka
71. Belſô Zolnok
72. Fejervar
73. Thorda
74. Kikellô
75. Hûnyadi

IN TRANSYLVANIA.

Sedes Siculicales Septem, & duæ Filiales.		Sedes Saxonicales Septem, & duæ Filiales.	
Maros Zęk	Gyirgyo	Medgyes Zek	
Udvarhely Zęk	Kazon	Segeſvar	
Czik		Kôhalom	
Szepſi		Nagy Schink	Uy egyhaz
Kizdi		Szeben	Zeredahel
Orbai		Szaſs-Sebes	
Aranyas Zęk.		Szaz-Varos.	

IN-

INDEX VERBORVM

LATINO UNGARICUS

In Decretum Tripartitum Iuris, Inclyti Regni HUNGARIÆ.

In quo Prologus habet Titulos. XVI.
Pars Prima, CXXXIV.
Pars Secunda, LXXXVI.
Pars Tertia verò, Tit. XXXVI.
P. Paſsim.

A.

Abactio. *Behaitas. Parte Tertia, Titulo tertio.*
Abbas, *Apat Ur. Par. 2. Tit: 40.*
Abnegatio, *Kitagadas. Par. 1. Tit: 29. 39.*
Abraſio, *Kivakaras. Par. 2. Tit. 17.*
Abrogatio, *Valtoztatas, Letetel. Par. 2. Tit. 2. 15. 16. 74. 86.*
Abſens, Abſentia, *Tavol letel.*
Abſolutio,
1. *Si actor cauſam proſequi negligat. Par. 2. Tit. 20. 86. Ha az felpöres nem akar pörelni.*
2. *Quando probatio actoris eſt inſufficiens, reus abſolvitur. Mikor az felpöres eleget nem bizonyitot. Par. 2. Tit. 32.*
Fel ſzabadulas, Fit
3. *Abſolvitur venditor ab onere expeditoriæ cautionis, ſi emptor debito tempore eundem non evocaverit. Meg ßabadúl az el ado az ßovatoſſagbol ha az vevö, jo idejen melleje nem ideßtette. Par. 1. Tit. 75.*
Abuſus, *Nem jo kereſet.*
Abutens, *Viſßa él. Par. 2. Tit: 12.*
Acceſſorium, *Iarúlat, közelites. Par. 2. Tit. 52.*
Accuſo, Accuſare, *Vadolni, Vadlani. Par. 1. Tit. 52. 53. & 124. 125.*
Acquiſitor, Acquiſitio, Acquiſita bona. *Kereſet joßag. Par. 1. Tit. 5. 21. 28. 43. 47. 51. 57. 73. Par. 2. Tit. 82.*
Actio, *Pör kezdes. Par. 2. Tit. 15. 20. 26. 72. 82. Par. 3. Tit. 19.*
Actor, *Felpöres. Prolog. Tit. 13. Par. 2. Tit. 26. 22. 32. 36. 52 57. 84. 85. 86.*
Actus minoris & majoris potentiæ, *Az Kiſſeb és nagyob hatalom dolga. Par. 2 Tit. 42. 67. Par. 3. Tit. 19. 27.*
Adeptio bonorum, *joßagnak nyereſſe: joßag talalas. Par 1. Tit. 13. 57.*
Adjurare, *Hit alat kenßeriteni.*
Adjuvare, *Meg ſegiteni. Par. 3. Tit. 24.*
Admonitio, *Intes, Kinalas, Meg imadas. Par. 1. Tit. 59. 60. Par. 2. Tit. 24.*
Adoptio, *Fiui ſogadas. Par. 1. Titul. 8. 63. 66.*

Adoptivus, *Fogadot fiu. Par. 1, Tit. 27. 49. 67. 120.*
Adversarius, *Ellenkező fel. Par. 2. Tit. 55.*
Advocatus. *Erettünk ßollo. Par. 2. Tit. 83.*
Adulterium, Adúlter, & Adultera, *Paraßnaßag. Par. 1. Tit. 19, 105. Par. 3. tit. 32.*
Aedilis, Vitricus Eccleſiæ, *Egyhazfi.*
Aequivalens, *haßonlo. Par. 1. Tit. 76.*
Aeſtimatio, *Böcz. Par. 1, Tit. 59, 60, 83. 133. 134. Par. 2. Tit. 61. Par. 3. Tit. 5, 26.*
Aetas, *üdö-ßám.*
Aetatis diſtinctio, *üdö ßámnak Külömbßege. Par. 1, Tit. 111. 115. 129. 132.*
Affirmatio, *meg vallas, Erößites. Par. 2. Tit. 82.*
Ager, *ßánto föld. Par. 1, Tit. 133. 134.*
Agger, *Töltes. Par. 1, Tit. 87.*
Agnati, *Attyankrol valo attyankfiai. Attyai nemzetről valo attyafiak. Par. 1. Tit. 116. 118. 121.*
Aggreſſor, *Ki maßra fegyveres kezzel megyen, rea rohan. Aggreſſus, Kire rea rohannak Par. 3, Tit. 21.*
Alienare, *el idegeniteni. Par. 1. Tit. 10. 43. 51. 58, 60, 69, 74. Par. 2. Tit. 51.*
Allodium, *Major haz. Par. 3. Tit. 14.*
Alluvio, *Viz moßas.*
Ambiguitas, Ambiguum, *Kętßeg Par. 1. Tit. 26. 29. 30.*
Amens, *Eßtelen, Par. 1. Tit. 55.*
Amiſsio, *El veßtes, Par. 1. Tit. 14. 16. 75. 121. Par. 2. Tit. 16. 24. 43.*
Amplificatio, *Többites. Par. 1. Tit. 109.*
Andreas Rex, *Andras Kiraly. Par. 1. Tit. 9. Par. 2 Tit. 14.*
Animal, *Lelkes allat. Par. 3. Tit. 33.*
Anniverſarium, vel, Annualis revolutio. *Egy eßtendönek elforgaſa. Par. 1. Tit. 37, 68, 66. 63. 65. Par. 2. Tit. 50.*
Appellatio, Appellans, *az ki kerdöre veßi törvenyet. Mely mindenik felnek czak egyßer engettetik. Par. 2, Tit. 2, Par. 3, tit: 3, 4, 6, 7, 10, 11, 25, 35, 36.*
Appellatio in Curiam Regiam non ſemper admittitur. *Az Kerdöt nem boczattyak mindenkor ö Fölſege Tablajara, Vgy mint:*
I. *Cauſæ criminales, Föben jaro dolgot Par. 3, Tit. 11.*
II. *Quando cauſa juramento ſolius actoris perſonæ ſubmittitur, Mikor az törveny az fel-pöreſnek hadgya, hogy egy ömaga ßemelyeben meg eßkudgyek. Par. 3. Tit. 35.*
III. *Cauſæ debiti liquidi, in quibus nec negatio, neq; ulla exceptio dari poteſt. Lex Conſ. Civ. tit. 10. ar. 6. Nyilvan valo adoßag dolgait, melyben ſem tagadas, ſem valami melto fogas nem lehetet.*
IV. *Cauſæ quarum meritum quantitatem fl. 20. non excedit. Ibidem. Mely pöreknek Kereſeti huz forintot meg nem halad.*
Aratrum, *Kiralyi Eke. Par. 1. Tit. 133.*
Arbiter, *Fogot Biro. Mely ſenkit nem büntethet meg, hanem ha köteſſek tartana: Az ſolpöreſnek ha nem tetzik az törveny: Biraja elöt uyonnan pörelhet: He penig az Alpöres az haza itilt joßagot meg nem ereßti, Kiſſeb hatalmon Vagyon erette.*
Arendare, *Böczben adni.*
Areſtatio, *Tartas. Par. 3. Tit. 3. Az Biro elößer jol meg laſſa, mi mellet tartatnak vele, hogy ortzajara ne terjen az tartoztatas.*
Arma, *Czimer. Par. 1. Tit. 6. 11. Alias, Fegyver. Par. 1. Tit. 14. 99.*
Arrha, *Szent Miklos penze. Item. Iegyrúha. Par. 1. Tit. 93.*
Articuli, *törvenybeli cikkelyek, Izek. Par. 1. Tit. 30. Par. 2. Tit. 74. 77.*
Artifices, *Müves emberek. Par. 3. Tit. 2. ßabad fegyvert czinalniok, hogy penig nem jol elnek vele, nem ö vetkek.*
Arx, *Var. Minden Varmegyeben, ßábad eggyet egygyet epiteni. Vlad. 7. ar. 57.*
Aſpirare, *Kevanni, Avitani. Par. 1. Tit. 114. 115. 119. 123.*
Aſſumptio Oneris, *felelni valami felöl. Par. 1. Tit. 59. Par. 2. Tit. 82.*
Atteſtatio, *Bizonyßag-tetel, és be vetel. Par. 2. Tit. 28. 29.*
Atrium, *Tornatz.*
Atteſtationes ſunt duplices, *Az bizonyßag-tetel ket fele.* Tempeſtivæ, *Idejenkoran valok. Quæ ad exmiſſionem Iudicum reportantur.* Intempeſtivæ, *Alkolmatlanok. Quæ aut:* *Ante exmißionem, ad compulſionem, coaptantur.* *Poſt exmißionem, præfixo termino elapſo, colliguntur.*
Egy Atteſtatio Levellel, annak igaz ideje ßerent, akar mennyi rendbeli dolgainak valo bizonyßagara, vallatathat.
Aucarius, *Lúdas. Par. 2, Tit. 30.*
Auctio, *Kotya-vetye.*
Auditus, *hallomas. Par. 2, Tit: 27.*
Aviſare, *Be mondani.*
Authoritas, *Meltoßag. Par. 1, Tit. 9, Par. 2, Tit. 13.*
Autenticus, *meltoßagos ßemely.*
Avitum bonum, *öß joßzag.*
Avus, *Iob-Atya.* Avia *Iob-Anya. Par. 1, Tit. 51. 56. 153. 40.*

B.

BAnus, *Ban. Par: 2, Tit: 65.*
Baro, *Szabad Ur, Tißtheli Ur. Par: 1, Tit. 94, 93, Par: 2, Tit: 40.*
Bellum cruciatum, *Kereßtes had. Par. 3, Tit: 25.*
Beneficia Eccleſiaſtica, *Papi Tißtek. Par. 1, Tit. 11.*
Birſagium, *Eßt Iudicij onus, ſeu mukta. Birſag, hagyoman, az törvenyben valo maratßag. Par. 1, Tit: 134. Par. 2, Tit. 56 69. 86.*
Bladum, *Gabona.*
Bona, *Vide poſſeßio, vel jura poſſeßionaria, Ioßzag. Bonæ fidei poſſeſſor, Io modgya val elö. Par. 1, Tit. 5, 10, 11. 13, 15. 16, 17. 18, 19, 20, 21, 24, 25. 27, 29, 30, 40, 43. 44. 47. 48. 49. 50. 54. 56. 57. 60. 65. 68. 69, 77. 81, & 116, Par. 2, Tit: 14, 51, Par: 3, Tit: 30.*
Brachium Regale. Manus militaris. Brachium ſæculare. *Fejedelem hatalma. Akkor kel ezzel elni, mikor az meg gyözetet feljgazat nem akar tenni, az ſententia ßerent. Poſ. 52. ar: 25.*
Brevis, Brevium. *Rövid octava. Eßt terminus judiciorum triginta diebus durantium.*

C.

CAlculator, *Számvetö. Calculatio actionis, az feleletnek forgataſa, és rea ßamlalaſa. Par. 2, Tit. 82.*
Calumnia, *Patvar. Par. 1, Tit: 134. Par. 2, Tit: 70. 25. 72. 34. 71.*
Cambuca ferrea, *Buzogany, Vas Bott. Par. 2. Tit: 74.*

Cancellarius, *az Fejedelemnek titkos Deakya.*
Cancellatio literarum, *Az levelekben valo rend vonas. Par. 2, tit: 17.*
Capecia, *Keve.*
Capitalia Iudicia, *Föben jaro dolgok.*
Capitalis sententiæ casus QUINQUE. *Fönek, joßagnak el veßtessenek öt okai. Par: 2. tit: 42. 55. 67. Par: 3. tit. 19.*
Capitaneus, *Orßág Kapitanya hadnagya.*
Capite minutus, *Feje joßzaga veßtet. Par: 1, tit: 121.*
Capitulum, Conventus, vel Capitulares personæ & Conventuales. *Captalan, Convent, Fejedelem embere, Birokepe Par 2. tit. 21. 22. 46. 47. 16. 74. 14.*
Captivatio, *Foktatas. Captivator, Foktato. Captus, Fogoly. Captivitas, Fokßag. Par: 1. tit: 14. 9. 56. 59. Par: 2. tit: 68. 69. Par: 3. tit: 28. 32.*
Carcer, *Tömletz.*
Carnifex, *Hoher. Prol. tit: 16.*
Castigatio malorum, *Az gonoßz tevök bunteteße. Par: 1. tit: 13. Par: 2. tit: 12. Par: 3. tit: 32.*
Castrum, *Var, Kaßtely. Par: 1. tit: 14. 133.*
Casus, *Essset, ügy. Prol. tit: 12. Par: 1 tit: 121. Par: 2. tit: 82. 42, 67. Par: 3. tit: 19.*
Catholica Fides, *Az Közönseges hit. Par: 1. tit: 11.*
Cavillatio, *agyaskodo visszalkodas, czalard kereßet. Par: 2. tit: 74. 83.*
Causa, à casu quo venit. *Essset, ügy, okk. Pörr. Prolog. tit: 13. Par: 1. tit: 125. 25. 45. 9. 60. 61. 71. Par: 2. tit: 20. 18. 71. 56. 42 67. 64. 52. 70. 86. 77. 75. 78. Par: 3. tit: 35. 19. 25. 10. 11. 12. 15. 17. 21. 23. 24. 33. 34 7. 6. 26. 27. 28. 30. 2.*
Causans, *Pör indito, Pöres, Prol: tit. 13. Par: 1. tit: 75.*
Cautio. *Io kötes, Szavatoßag. Par: 1. tit: 74. 89. Par: 2. tit: 18. Par: 3. tit: 28.*
Cœlebs, *Notelen, Hös.*
Census, *Ado. Sumptus ne superet censum: Az költseg meg ne haladgya az jövedelmet. Passim.*
Certificatio, *Hirre valo adas.*
Cessio, *Engedes. Par. 1, tit: 72.*
Chirographū, *vide Literæ reversionales.*
Circumferentia, *Az Köruletnek ki tetzese. Par: 2. tit. 17.*
Citatio. *Elo idezes, Idezet. Par: 2. tit. 20. 26.*
Cives & Civitates liberæ, *Varosbelick, Kolczos Varosban lakok, Polgarok: Es az szabad Keritet Kolczos varoßok. Prol. tit: 10. Par. 2. tit: 8. Par: 3. tit: 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 19. 14. 15. 17. 2.* ERdelyben *az szabad Keritet Varoßok ezek: Szeben, Brassó, Colosvvar, Medgyes, Beßztertze, Segesvar, Szasz Sebes és Fejervar. Szabad Kiralyi varoßoknak penig ezokkaert mondottak, miert hogy czak ö Felsegetöl az Fejedelemtöl halgatnak. Par: 3. tit: 8. 20.*
Clausula, *Dúgo, Kapcz: Megrekeßztes, Köszmondas. Item, Meg hatarozas.*
Clausulæ literarum observandæ. Az levelbeli meg hatarozaßt meg keltartani. Par: 1. tit. 85.
Clausularum insertio. Az meg hatarozo cikkellyeknek be iraßa. Par: 1. tit: 69.
Decedere sine hærede, ac deficere in semine. Par: 1, tit: 10, 17.
Defectus seminis talis vel talis, Par: 1, tit: 22.
Quo ad utrumq; sexum. Par: 1, tit: 17, 48.
In quorum pacifico dominio. Par: 1, tit: 36, 37.
Intra ambitū hujus Regni. Par: 2, tit: 65.
Ad eandem possess. de jure ab antiquo spect. & pertinere debent. Par: 1, tit: 76.
Cum

Cum cunctis utilitatibus & pertinentiis, ad eandem spectantur. Par: 1, tit: 76.
Clausula, Prævia ratione. Ibidem.
De cujus vel quorū noticia. Par: 2 tit: 16.
Litis pendentia, si quæ foret, Par: 2. tit 25
Cum nos, & Dicitur nobis. Par. 1, tit: 33, 34, 86.
Dicitur nobis, in literis metalibus inefficax Par: 1, tit: 86.
Non obstante lege, vel Decreto Regni, est derogatoria. Par: 2, tit: 11.
Non obstante annuali revolutione jam transacta. Par: 2, tit: 11.
Salvo jure alieno. Par: 2, tit: 9.
Assumptis, missis & destinatis, ratione commissionis: quid valeant in Evocationibus? Par: 2, tit: 82.
Præmissis sic ut præfertur stantibus, & se habentibus, Par: 1, tit: 26.
Et per eum. Par: 1, tit: 43.
Nullum jus. Nullum juris. Nil juris. Par: 1, tit: 69.
Latius: Coram latius declarandorum negotiorum.
Clausula Ludovici Regis confirmatoria. Par: 2, tit: 14.
Clenodia, *Hazi eßközök.* P.
Cognatio, *Annyarol valo Attyafiuság, Rokkonság.*
Impedit matrimonium ad quartum gradum inclusive. Par: 1, tit: 107. 116.
Cognitio, *Ismeret, Par: 1, tit: 129.*
Cognomen, *Vezetek nev. Mely mindenkor az Attyarol ne vezteti. Par: 2 tit: 82.*
Collaterales Personæ. *Oldalul valo attyafiaknak szemelyei: De sororibus: Oldolaslag. Par: 1, tit: 17, 20.*
Collegium artificum mechanicorum. *Cęh. Guylekezet. Par: 3, tit: 2.*
Colluso, compositum crimen, Prævaricatorum. *Czinalmany, Iazottatas.*
Coloni sive Iobagiones, *Vide Rustici. Az Rabbotas Iobbagyok dolgat lasd oda alab az szánto emberek közöt.*
Iobbagyat senki törveny nelkül meg nem ölheti: Oly sokßagra sem vetheti, kiben meg hallyon: Mert az Orßzag Directora rea keresheti, mint nyilvan valo gyilkoßt. Az meg holtnak gyermeki penig akar hova lakni szabadon el mehetnek.
Comes Parochialis, est persona secularis: *Az Varmegye Isspanya Kulsö Vitezlö Nemes Szemely. Par: 3. tit: 25.*
Comitatus, *Varmegye.*
Vide in Epistola Authoris Verböcii, & in fine operis, ultra 50, Par: 3, tit: 2, 6, 7.
Comitia, conventus, cögregatio, dieta. *Gyules. Generalis, Partialis. Passim.*
Commetaneus, *Hataros Szomßed. Par: 2, tit: 29, 32, Par: 1, tit: 86.*
Comminatio, *Meg fenyegetes. Par: 3, tit: 23. Incendium comminatus morte afficitur, Ki egetteßelfenyeget, erte meg hallyon. Ibidem.*
Commissio juridica Iudicum: *Az Biraknak törvenyhelj meg hagyaßok. Par: 1, tit: 86, Par: 2, tit: 82, 67.*
Committere, Committens, *Meg hadni Meg hagyo. Commißio, meg hagyas. Par: 2, tit: 82.*
Communis locus *Köz hely, Par: 1, tit. 40.*
Communis æstimatio, *Köz Böcz. Par: 1, tit: 133.*
Communis inquisitio, *Köz vallatas. Par: 2, tit: 27, 31, 32, 28.*
Comparitio. *Be allas. Par: 2, tit: 75.*
Compositio, *Meg alkuvas, Par: 1, tit: 62.*
Compromissum, *Fogadas, Kötes.*
Concambialis permutatio, *Czere, Drincz, Tokma, Par: 1. tit: 70, 71, 72.*
Concilium, *Meg bekeleßre valo gyulés, Synodus, Synat. Par: 1, tit: 11.*

Concordia, Concordare, *Eggyesseg, Eggyet erteni. Meg bekelleni.* Par: 1, Tit: 28, 16, 127, Par: 2, Tit: 57, 85.

Birsag nelkül meg lehet, minek elötte sententiat mondnak. Az utan meg nem lehet, mert immar ninczaz selpöres kezeben.

Az meg Alkuvas utan erkezhetik hit le tetelis: Mert mikor az vetkes diat meg igiri, és bizonyos summara köti magat. Annak utanna, ha nem lessen mivel fizetni is, de halalos büntetessel meg nem büntethetni, hanem hüti alat tartozik mindenet az böczüre elö adni, és aval fizet, az mie vagyon.

Concepti filii: *Meg sogantatot fiak.* Par: 2, Tit: 62.

Condemnatio, *Karhoztatas. Mikor az foldes Urat karhoztattyak: Az Decret. tartassa szerent,* Par: 3, Tit: 27. *Melto hogy az Iobbagyokat, az mivel vadolyak meg törvenyel, meg lassak, ha ök-is vetkessek, avagy nem.*

Condescensionum diversitas.

Condescensio prosecutionis causæ. *Az pört valakire sallitani.* Par: 2, Tit: 78, 72, 82. 83.

Condescensio bonorum est devolutio, *Valakire valo marha sallas.* Par. 1, Tit: 16, 49, 50, 56, Par: 3, Tit: 29.

Condescensio causæ. *Az pörnek le sallitassa,* Par: 2, Tit: 77, *Idem, Depositio vel Omissio. Az pörnek le tetele,* Par: 2, Tit: 82.

Condescensio bonorum capitaliter convictorum in filios. Par: 1, Tit: 15, Par: 2, Tit: 55.

Confirmatio, *Erösites,* Par: 1, Tit: 37, Par: 2, Tit: 77.

Conjunx, *vide* Uxor, *Feleseg,* Par: 1, Tit: 48.

Conjurator, *Ember mellet ki meg eskünsik,* Par: 1, Tit: 38, 36, 35, 34, Par: 2, Tit: 38.

Consanguinitas, *ver szerent valo rokonsag,* Par: 1, Tit: 14, 107, 106.

Consensus, *Egy akarattelem, egy akarat,* Par: 1, Tit: 58, 61, 72, 59, 60, 63, 65, 64, 35, 103, 49, Par: 2, Tit: 57, 83.

Conscientia, *Lelki ismeret,* Prolog. Tit: 16, 35, Par: 2, Tit: 27.

Conservare aliquem in dominio, *Valakit uraságában meg tartani, hadni birni,* Par: 1, Tit: 74, 75, 76.

Conspiratio, *Tamadas,* Par: 1, Tit: 52, 53.

Constitutio, *Vegezes, Szerzes,* Par: 2, Tit: 1, 2, 3, 5, Par: 3, Tit: 2.

Consuetudo, *Szokas, Meg regzet gyakorlas,* Prolog: Tit: 10, 11, 12, Par: 2, Tit: 6, 2, Par: 3, Tit: 1.

Contemptus, *Elhalgatas, Fule mellet valo el boczatas, meg utalas,* Par: 3, Tit: 26.

Contentio, *Haborgas,* Par: 1, Tit: 84.

Contingens, *Törtenetböl valo,* Par: 2, Tit: 82.

Contractus, *Alkuvas, Szerssödes, conventio,* Par: 1, Tit: 16, 49, 62, 66, Par: 2, Tit: 71.

Contradictio, *Ellene mondas,* Par: 1, Tit: 45, 57, 70. Par: 3, Tit: 14, 15.

Contradictor, *Ellene mondo,* Par: 1, Tit: 33.

Conventus, vide Capitulum.

Convictus sive Damnatus. *Az ki pörit el vesti, Meg gyözetet fel. Avagy meg sententiazot.* Par: 1, Tit: 59, 60, 25, 14, Par: 2, Tit: 57, 71, 12, 30, 55, 58. Par: 3, Tit: 28, 26.

Corollarium, *meg zörzes, meg alkutas.* Par: 1, Tit: 120, 59.

Corpus, corporalis res. *Test, Az testnek soreshe,* Par: 3, Tit: 16.

Corruptio.

Corruptio. *Meg sedites. Valakit arra ingerelni, hogy alnakul czelekedgyek.* Par. 1, Tit: 86, Par: 2, Tit: 74, 27.

Crimen notorium, *Szarvas vetek.*

Criminales causæ, *Szarvas vetek miat indult pörek,* Par: 1, Tit: 9, 14, Par: 3, Tit: 11, 27.

Creditor, *Meg hivö: Ki kölczen ad.* Par: 1, Tit: 82.

Crux, *Kereszt,* Par: 1, Tit: 11.

Culpa lata, *Tudva valo bün.* P.

Curator, *Gondvisselö,* Par: 1, Tit: 124.

Curia Regis, *Kiraly udvara, vagy Tablaja,* Par: 3, Tit: 7.

Cursor Regis, *Posta.*

D.

DALMATIA, *Tött Orszag:* Par: 3, Tit: 1.

Damnorum ratio, *Kaar Vallasok,* Par: 2, Tit: 49, 51, 61, 48, 68, 67, Par: 3, Tit: 33, 28.

Damnatus, *Meg sententiazot,* Par: 1, Tit: 15, Par: 2, Tit: 57, *Damnificatus, Kinek kart töttek,* Par: 2, Tit: 67, *Damnificata,* Par: 1, Tit: 74.

Datum literarum, *Az leveleknek kelesse,* Par: 2, Tit: 17.

Dativa tutela, *vide tutor, tutela,* Par: 1, Tit: 115.

Debitum, *Adossag,* Par: 1, Tit: 134, Par: 2, tit: 18, 68, 32, 45, 52. 33, Par: 3, tit: 28, 17. *Debitor, ados.*

Decanus, *Decan.* Par: 2, tit: 53.

Decretum, *Decretom, Vegezes, Paranczolat adas, rendeles, Irot törveny,* Prol: tit: 8, Par: 2, tit: 2, 3, 8, 6, Par: 3, tit: 2, *Vide, in voce, Statuta, Constitutiones & leges.*

Defectus seminis, *Magva sackadas: Kinek magzattya, avagy örökkesse nem marad,* Par: 1, tit: 22, 48, 82, 84, 29, 30, 10, 27.

Fit autem post legitimam ætatem. Antea enim non ipsi, qui legitimam nondum attigerant ætatem, sed eorum parentes deficiunt, cum in sexu virili tum in muliebri. Nam viri deficiunt in semine: Mulieres decedunt sine liberorum solatio.

Defectus literarum, *az leveleknek fogyatkozassa.* Par: 2, tit: 82.

Defectus, *Az környül allo dolgoknak fogyatkozassa. Elhaylas.* Par. 2. tit. 82.

Defensa, *Maga oltalma, Defensio, oltalom,* Par: 3, tit: 21, 22, 23.

Depositio causæ, *Az pörnek le tetele,* Par: 2, tit: 82, *vide Condescensio.*

Depositionis locus, *Fogk-hely.*

Depositum, *Le tött marha.*

Detentio, Detentus, *Meg tartoztatas. Meg tartoztatot.* Par: 1, tit: 59, 9, 14, Par: 2, tit: 43, 55, 67, 68, Par: 3, tit: 28.

Detractores, *Ragalmazok.*

Hi ad restitutionem famæ tenentur, profitendo se malè & injustè diffamasse. Detractorē audiens absq; resistentia, videtur cōsentire, & non minus peccat.

DEUS, AZ ISTEN. Par: 1, tit: 1, 3, 53, *Actor:* 5, *vers:* 29, par: 2, tit: 1, par: 3, tit: 1, 36.

Dieta, *Bizonyos napra rendelt, Orszag gyulese. Comitia, Idem.* par: 2, tit: 75.

Dignitatum tituli, *meltosagos tisteknek nevezeti,* par: 1, tit: 2, 94, par: 2, tit: 49. *Vide de his, Confirmationis Conclusionē.*

Director causarum, *par:* 2. tit: 39.

Dispensatio de tutela, *az tutorsag osztogatasa,* par: 1, tit: 116.

Dispositio. *Igazgatas. Disponere, Igazgatni, helyhezetni.* par: 1, tit: 5, 44, 57, 10, 13, 64, 43, par: 3, tit: 29.

Dispa-

Diſsipator, *Tekozlo. Par:* 1, *tit:* 42, 52, 53,
Divinus, *Szentſeges. Paſsim.*
Diviſio, Diviſor, Diviſus. *Oſztas, Oſzto, Meg oſztozot. Par:* 1, *tit:* 1, 46, 57, 52, 53, 47, 84, 45, 40, 43, 99, 102, 41, *Par:* 2, *tit:* 70, 72, 60, 67, 73, 82, 18, *Par:* 3, *tit:* 29, 26.
Divorcium, *Hazaſſoknak el valaſſa Par:* 1, *tit:* 105, 106.
Documentum literale & humanum. *Levelbeli és ſzo embereckkel valo bizonyſag. Par:* 1, *tit:* 47.
Dominus terreſtris, Patronus. *Földes Ur. Par:* 3, *tit:* 26, 31, 29, 30, *Par:* 1, *tit:* 115.
Dominium, Uraſag, *birodalom. Par:* 1, *tit:* 63, 66, 26, 49, 68, 116, 67, 36, 37, 87, 131. *Par:* 2, *tit:* 60, *Par:* 3, *tit:* 14.
Domus, *Haz. Par:* 1, *tit:* 98, 40, 41, *Par:* 2, *tit:* 67.
Donatio Regia, *Kiraly adomanja. Par:* 1, *tit:* 13, 4, 38, 39, 47, 50, 37, 43, 24, 22, *Par:* 2, *tit:* 32, 71.
Donatio nova, Uy *adomany, Par:* 1, *tit:* 36, 37, 24, *Par:* 2, *tit:* 77.
Donatarius, *Meg ajandekoſtatot. Par:* 1, *tit:* 16, 77, 44, 5.
Dos, *legy-ruha Dotalicium, legy-ruhahoz valo, Par:* 1, *tit:* 93, 94, 95, 96, 97, 101, 109, 134, 103, 104, 105, 67, *Par:* 2, *tit:* 24, 60, 18, *Par:* 3, *tit.* 3.
Duplex titulus, Color, Via. *Ket uton. Ket ſzin alat. Par.* 1, *tit.* 82. *Par.* 2. *tit.* 70, 71.
Duplum, Duplatio: *Ket annyera valo kötes, Par.* 2, *tit.* 86, *Par.* 3, *tit.* 28.
Duratio Literarum, *Az leveleknek idejek mikor tellyek el, Par.* 1, *tit.* 33.

E.

Ecclesia, *Szentegyhazi gyülekezet. Eccleſiaſtici, az Szentegyhazi gyülekezetnek prædicatori. Prol. tit.* 2, 9, *Par.* 1, *tit.* 2, 11, 12, 78, *Par.* 2, *tit.* 44. 51, 42, 52.
Eleemoſina, *Alamiſna. Par.* 1, *tit.* 84.
Emancipatio, *Felſzabaditas, Maganak valo valas. Par.* 1, *tit* 51, 56.
Emaritatio, *Ki hazaſitas. Vide Ruſticus.*
Emenda Linguæ, *Nyelv valtſag, nyelv-jobbitas. Par.* 1, *tit.* 25, 134, *Par.* 2, *tit.* 72.
Emenda Capitis, *Fö valtſag. Par.* 2, *tit.* 30, 43.
Emendatio ſeu Reformatio. *Az meg uyitas. Avagy job modgyara valo hozas. Par.* 2, *tit.* 12.
Emere, *Venni. Emptio, Vetel. Emptor, Vevö. Par.* 1, *tit.* 60, 7, 61, 75, *Par.* 3, *tit.* 14.
Enſis, *Fegyver. Par.* 1, *tit.* 3.
Equus, *Lo. Caballa, Katzola. Equi, equatiales. Par.* 1, *tit.* 99, 101, 133, *Par.* 3, *tit.* 34.
Equi gregales, *Menes.*
Erigens, *Feltamado. Par.* 1, *tit* 14.
Erogatio, *El költes. Par.* 1, *tit.* 101.
Error, *Vetek. Par* 2, *tit.* 12, 75, 82.
Eruitor, *Teſti ſzakadaſt tevö. Par.* 1, *tit.* 14. *Mutilatio, idem. Par.* 3, *tit.* 20.
Evaſio, *Elſzaladas, Par.* 2, *tit.* 56, *Par.* 3, *tit.* 26, 21,
Evadere, ibidem.
Evictio, *Terhe fel vetel, Oltalom. Magara valo fel vetel. Valakiert valo elö alas. Par.* 1, *tit.* 74, 75, 76.
Evictor. *Ki valami felöl felel, Es annak terhet magara veſsi, hogy elö al, és maſt benne meg oltalmaz: Szovatos, Par.* 1, *tit.* 74, 75, 76, *Par:* 2, *tit.* 18, *Par.* 3, *tit.* 34.
Evocatio, *Rea valo ſzollitas. Rea valo hivatal. Be idezes. Törvenybe valo hivas. Par.* 1, *tit.* 132, *Par.* 2, *tit.* 18, 25, 86.
Prima.

Prima. *Par:* 2. *Tit:* 25.
Secunda. *Ibid: Et Par:* 2. *tit:* 86.
Tertia. *Ibidem.*
Generalis Evocatio. *Par:* 2. *tit:* 34. 46.
Fit { Per Regium, Aut Palatinalem, Et Capitulares homines. *Par:* 2. *tit:* 19.
Requirit tria. { Perſonam, Tempus & Locum. *Par:* 2. *tit:* 26.
Evocantur, *Par:* 2. *tit:* 18. 26. 27. 24. 20. 75. 71. 46. 51. 34. 25. 57. 86. 82. 19. 23. *Par:* 3. *tit:* 19.
Examen cauſæ, *Az dologſelöl valo kerdezkedes, és ſzolás, Ertekezet, tractalas, Viſgalas.*
Examinatio, *Idem. Par:* 1. *tit:* 26. *Par:* 2. *tit:* 15. 27.
Excipiens & Exceptio. *Fogas. Ki vetel. Szükſeges maga oltalmaban valo czelekedet. Par:* 2. *tit:* 29. 71. 74. 36. *Par:* 3. *tit:* 20.
Excluſio, Excludi, Excludere. *Ki rekeſtes: ki vetes. Ki vetetni. Valakit ki rekeſteni, ki vetni. Par:* 1. *tit:* 98. 102. 68. *Par:* 2. *tit:* 75.
Excuſatio rationabilis. *Melto maga mentſeg. Par:* 1. *tit:* 122. *Par:* 2. *tit:* 30. 59.
Executio. *Az törvennek ki ſolgaltataſa. Igaz tetel.*
Executor. *Igaz tevö, és ki ſolgaltato. Par:* 1. *tit:* 45. 33 *Par:* 2. *tit:* 19 20. 21. 55. 56. 57. 43. 66. 65 77. 83. *Par:* 3. *tit:* 7.
Exhæredatio. *Az joſagbol valo ki tagadas, öröcketlenne valo tetel. Par:* 1. *tit:* 38 39. 42. 52. 71.
Exemptio. *Az ſolgalatbol valo ki vetel. Par:* 1. *tit:* 6. *Par:* 2. *tit:* 12.
Exemplum. *Pelda. Par:* 1. *tit:* 13. 46. *Par:* 2. *tit.* 82.
Exhibere, *elö adni. Hogy az masfelis tudgya, mit kereſnek rayta.* Exhibitat, *valamely levelre, Avagy* Apertat, *iratni, nem haſsnal: ha az hatvan Napig, aval pörben nem indúlt, ki ellen hoſsta. Par:* 1. *tit:* 33.
Exilium, *Számkivetes. Par:* 1. *tit.* 79.
Exitus, *Ki menetel. Par:* 1. *tit:* 27.
Exmiſsio, *Ki boczatas. Par:* 3 *tit:* 3.
Exordium, *Kezdet, Eredet. Par:* 1 *tit:* 3.
Expeditor, *El Keſsitö. Avagy ki máſt az joſsagnak biraſaban meg oltalmaz. Szovatos. Par:* 2. *tit:* 36.
Expeditoria cautio & literæ. Quietantiæ, vel Evictio. *Tovabra valo maga, avagy joſsaga oltalmara valo jo kötes, jo Level, Menedek. Irasbeli Szovatoſsag. Par:* 1. *tit:* 74, 37, 59, 77, 82, 6.
Expenſæ *Költſeg. Par:* 1. *tit:* 29, 81, 109. *Par:* 2. *tit:* 67.
Expiratio literarum. *Oly levelek, kiknek már erejek nincz.* Vide terminus. *Par:* 2. *tit:* 57. 59.
Expurgatio, *Meg tiſztitas. Par:* 2. *tit.* 34.
Externus, *Idegen. Kuvül valo. Hoſspes, idem. Par:* 1. *tit:* 14.
Extraneus, *Idegen orſsagbeli. Par:* 1. *tit.* 60. *Par:* 3. *tit:* 12 33.
Extirpatitium, *Irtvany. Par:* 1. *tit:* 134.
Extra Dominium, Uraſagan kuvül lenni. *Valamit nem birni. Par:* 1. *tit:* 82, 63. *Par:* 2. *tit:* 24. 74. 75.

F.

Facientes & conſentientes pari reatu detinentur. *Az gonoſz czelekedövel ki eggyet ért azont erdemli, mint az ki czelekedte. Par:* 2. *tit:* 83.

Falſi crimen & reatus. *Hamiſſaggal valo megh fertéztetes. Par. 1. Tit. 14. Item, meltatlan alnak czelekedet: ſzó, beſſed, és vallas-tetel. Par. 1. Tit. 25. 36. 38. 39. 58. 59. 60. 71. 110. Par. 2. Tit. 14. 17.* Vide plura in L.

Falx, *Sarlo. Par. 2 Tit. 78*

Fas lex divina eſt, *Melto dolog, Szabad. Par. 2. Tit. 6.*

Fassio eſt cujuſpiam oraculo vivæ vocis coram perſonis authenticis, diſpoſitio, *Az az, valaki Elö nyelvel valo vallas-tetele, arra rendelt bizonyos tiſztbeli ſzemelyek elöt, melyben az mindennemü jovait, hova rendelte legyen, és kinek hatta legyen el, meg jelenti. Par. 1 Tit. 57. 58. 110. 111. 60. 59. 61. 69. 91. 63 128. 65.*

Fassio vallas Par: 1. tit: 62. { Modo contractum ſignificat. *Neha vegezeſt teſſen. Par: 1. tit: 62:* Modo atteſtationem. *Neha bizonyſagot jegyez. Par: 3. tit: 13.*

Fassio fraudulenta, reclamatione invalidatur. Vide Literæ fulminatæ. *Az alatomban valo czalard vallas-tetel, ellen mondaſſal erötlenedik.*

Fides, *Hit, Par, 2. tit. 52. Par. 3. tit. 127. Par. 3. tit. 28.*

Fide-digni, *Meg hit emberek, Hüteles emberek, Par. 2. tit. 74.*

Fidelitas, *Huſeg, Par. 1. tit. 123.*

Fidefragus, alias perjurus, *Hite ſzeget, Hitetlen, Ludas, Par. 2. tit. 30.*

Fidejuſsio, *Kezeſſeg, Par. 1. tit. 52. Par. 3. tit. 34.*

Filia, *Embernek edes leanya, Par. 1. Tit. 17, 18, 19, 20. 21, 22, 29, 42, 50, 60. 67, 89, 90, 91, 101, 120.*

Filius, *Fiu, Par. 1. T. 17, 16, 106, 108, 60, 124, 52, 54, 53, 41, 51, 55. Par. 2. T 61, 62, 63, 64, 51.*

Finis, *Minden dolognak à vege, Cellya, Par. 1. tit. 27. Par. 2. tit 85.*

Fiſcus, *Az Fejedelem tár-hazahoz való jövedelem, Par. 1. tit. 15, 50.*

Bona Regalia, &c.

Fœmina, *Aſſſonyallat, Par. 1. tit. 27, 48, 17, 21, 28. 37, 60, 73, 111. P. 2. T 42.*

Fœnerator, *Az ki uſora nelkul penzt költſen nem ád: ha ád-is, az ſzalagot meg nem ereſti, Par. 1. Tit. 60. Par. 2. Tit: 24, 71.*

Fœnetum, *Reet, Par. 1. tit. 133.*

Fluvius, *Folyo viz, Par. 1. tit: 87.*

Forum, *Vaſar, Par. 2. tit. 10. Par. 3. Tit. 95, 134.*

Forum eccleſiaſticum, *Az ſzent ſzek, Par. 1. tit. 78 Par. 2. tit. 52.*

Forum Seculare, *Külömb külömb itilö, avagy törveny ſzek, Par: 2. tit. 52.*

Forum conſcientiæ, *Az lelki eſmeretnek itilö ſzeki, Par. 3. tit. 21, 22.*

Fornicatio, *Paraßnalkodas, par. 2. T. 62.*

Frater, *Attyamfi, Battyam, avagy öczem. Par: 1. tit. 39. Item, Par: 1. tit: 14, 42, 61, 43, 44, 58, 17, 63, 67. 66, 56. par: 2. tit. 34, 61.*

Alij autem fratrum, ſunt Carnales, *Oly attyafiak, kik egy attyatol és egy annyatol valok, par: 1 tit. 50, 67.*

Alij uterini, *Egy mehböl, de külön attyaktol valok, part. 1. tit. 43, 45, 50.*

Alij verò patrueles, & alij condiviſionales dicuntur, *Attyakrol valo, és egyeb egy oßlaſſon valo attyafiak, Par. 1. tit. 50, 47. par: 2. tit: 34.*

Fraus, *Czalardſag, par. 1 tit. 71, 86, 87. par: 2. tit. 83.*

Fructus, *Guymölcz, par. 1. tit. 62, 67, 70, 72, 81. par. 1. tit. 24, 71.*

Fugitivus, *Elfuto, Szökö, budoſe, par: 3. tit. 26.*

Fundamentum, *Fondamentom, P. 2. T. 85.*

Fundus, *Nemes üles, hely, avagy akar miczoda örökſeg helye, haz-hely, par: 1. T. 24*

Furioſus, *Nem tiſzta eſsu, Meg duhut, par: 1. tit: 55, 124.*

Fur, *Orr, Lopo, par: 3. tit: 34, 33. par: 1. Tit. 15.*

Futura contingentia ſunt ambigua, *Az következendö dolgok ketſegeſſek, par: 2. tit. 82.*

G

Gemma, *Gyöngy, Par: 1. Tit 110.*

Genealogia idem quod Generatio, *Nemzetſeg, Szuletes, Es annak meg bizonyitaſſa, par: 1. tit: 47, 36, 15. par: 2. tit. 35, 36, 84.*

Geyſa, Pater D. Stephani Regis, *Az Geyſa Kiraly, Sz. Iſtvan Kiralynak az Attya, par: 1. tit: 3.*

Gratia, *Kegyelem, Par: 1. tit: 59, 20, 16. 15. Par: 2. tit: 57.*

Guerra. *Haboru, par: 2. tit: 23.*

H

Haeres *örökkes, par: 1. tit. 4, 6, 17, 8, 23, 27. par: 3. tit: 30.*

Hæreditas, *örökſeg, par: 3. tit: 18, 16.*

Hæreticus, *Kulömbezö, avagy, ki mas ertelmen vagyon, par: 1. tit: 14.*

Homagium, *Ez ige ketkepen vettetik.*

Elößer feje és joßaga veßteſe alat valo huttel meg eröſitetet, hurſegert, az Fejedelemhez, par: 1. tit: 12. Mely hutnek le tetelere, mind az Pap Urak és Egyhazi ſzemelyek, ſzinten mint az töb Szabad, Zaßlos és Nagyſagos Urak is és Vitezlö Nemeſſek, kötelesſek. Ibidem.

Masodßor, ſo valtſagot, és az ember diat jedzi, par: 2. tit: 23. par: 3. tit: 5, 28.

Az Homagiumoknak külömbſeget, laſd. par: 1. tit: 2.

Az Erdelyi Nemeſſeknek, integrum homagiumja, az az, Egez, avagy Holt diok, teſſen flor. 66. Eleven diok penig, teſſen flor: 33. par: 3. tit: 3.

Az Szabad Varosbeliéknek Homagiumja, par: 3. tit: 9.

Az Kiſzoldieknek Homagiumja, teſſen flor: 40. par: 3. tit. 26.

Az Homagiumot egyedül czak az gyözedelmes felßokta fel venni. par: 3. tit: 26, Item. Par: 2, tit: 23, Par: 3, tit: 3, 21.

Homicidium, *Ember öldökles, Gyilkoſſag. Mely harom keppen eſik.*

I. *El vegezet ßanßandekbol: Ez miat ſoert ſö eßik. Gen: 9, verſ. 6, Par: 3, tit: 4.*

II. *Mikor ßukſeges keppen egyeb abban nem lehet, maga oltalmaert. Par: 3, tit: 21, 22.*

III. *Törtenetböl, mellyet valaki nem örömeſt czelekedet: E miat diat kel le tenni. Par: 2, tit: 82.*

Homicida, *Ember öldeklö, gyilkos. Par: 1, tit: 9, Par: 3, tit: 5, 21, 32.*

Ki tiſzti az, hogy az gyilkoſſagert, valakit meg kereſſen, és eretre pörellyen?

Az meg öltnek feleſege és gyermeki tiſzti: Kik ha ninczenek, az közelb valo attyafiak tiſzti. Ha azok is ninczenek, az ſogorok dolga. Ha mind ezek halaadatlan voltokbol törvenyel nem üldözik: az Biro tiſzti ſzerent tartozik azzal, azert hogy az közönſeges allapatnak ſzabados bekſeges voltat meg haborgatta, meg büntetnie. Par: 2. tit: 12, Par: 3, tit: 32.

Homo Regius, *Kiraly embere. Tiſztiröl, laſt meg, Par: 2, tit: 22, 19, 21, 36.*

Homo impossessionatus, *Szegeny legeny, Par: 1. tit: 29.*

Hungari, *Az Magyarok. Par: 1. tit: 3, 42.*

Hungaria in faucibus hostium posita. *Magyar Orßag az ellenßegnek torkaban vagyon helyheßtetven. Par: 1. tit: 15.* At, Pietas ad omnia utilis est. *Ahoz tartazo Orßagok. Par: 1. tit: 1. 13.*

I.

IGNOBILIS, *Nemtelen, Az Nemeßegen kivül valo köz ember. Par: 3. tit: 26.*

Az ollyan köz ßemelyek közzül, az Cancellarian és Conventben iro deakok leven, noha meg nem nemes ßemelyek, de meg tartatnak iraßok' in. Par: 2. tit: 20.

Az köz rendböl valo ßerßu, az ö Nemes feleßegetül ßuletet ßainak ès Annyai joßaginak tutora lehet. Par: 1. tit: 133.

Ignorantia, *Tudatlanßag. Valamit nem tudni, mint nem ö dolgat. Par: 1. tit: 69.*

Valamely helynek vegezeßet ßokkaßit és törvennyit nem tudni, nem vetek: De azt meg vetni, tudvan, annak vagyon büntetese. Par: 2. tit: 5.

Feleßegevel valo verßeget nem tudvan, igaz agybol ßuletet magzatokat nemzhetnek. Par: 1. tit: 108.

Illegitimorum filiorum conditio. *Az nem igaz agybol ßuletteteknek allapattyok. Par: 1. tit 6.*

Impedire, *Haboritani, Par: 1. tit: 9.*

Impetitor legitimus: *Törveny ßerent valo haborgato. Par: 1. tit: 75.*

Imperator & Papa judicant ex conscientia. *Az Czaßar és az Papa, lelkek ißmeretek ßerent itilnek. Prolog. tit: 16.*

Impetrans & Impetratio: *Az joßag meg keröje, és meg keres. Par: 1. tit: 25. 26. 43. 24.*

Impignoratio, *Elßalagoßitas. Par: 1. tit: 80. 82, 83, 81, 10. 60, 63, 103, 102, 27. Par: 2, tit: 18. 20, 24.*

In causam attractus, *az kit törvenyre hittak. Par: 2, tit: 32, 84.*

Incendiarius, *Gyutogato, Egetö, ha fö ember, Notaban eßik erette. Par: 1, tit: 14. Ha alavalo ember, az tuzben vetik, avagy feje eßik el erette. Par: 3, tit: 23.*

Inceßus, *attyafian valo erößak tetel, Avagy, fertelmes paraßnaßag. Par: 1. tit: 14.*

Incineratio *Ioã. Huß. Par: 1, tit: 11.*

Indebita, *Meltatlan kereßet. Mikor az Alpöres elsöbe alläßakort meg bizonyithattya, hogy az ßelpöres oknelkül haborgattya, meltatlan kereßetten marad el. Par: 2. tit: 20.*

Induciæ, *Harmadnapi ßabadßag. Frigy. Az meg bekeleßre valo üdo. Par: 1 tit: 60. Par: 2, tit: 55.*

Induciæ quindecim dierum, *Tizenötödnapi ßabadßag adatik az adoßnak, hogy az Creditorral meg alkudgyek. Par: 2, tit: 68, Par: 3, tit: 28.*

Infamiam allegans, *Gyalazatos hirt ki mas felöl mond. Par: 2, tit: 36.*

Infidelitatis Nota, *Hitetlenßegnek notaja. Par: 1, tit: 14, 13, Par: 2, tit: 75.*

Ingeßio, Ingerens, Ingerere. *Az ki valaki pöriben ál be, Avagy magat bele elegyiti, Be avatya. Sötugyan joßagot-is foglal. Par: 1, tit: 68, Par: 2, tit: 84, 85, 16, Item. Par: 1, tit: 31, 84.*

Inhibitio, *Meg tiltas. Ben tiltas. Par: 1. tit: 57, Par: 2, tit: 57, 58, 77, 84.*

Iujuria, *Boßßzußag. Par: 1, tit: 52. Az nyilvan valo boßßzußag haromkeppen ßokot lenni.*

I. *Czelekedettel. Mellyet Hatalomnak hinak. Par: 2, tit: 42, 67. Quinq; caßußnakis ßoktak eßt mondani. Es Major potentianak. Ibidem. Az Minor Potentiais, injuria. Ibidem. Par: 3, tit: 3.*

II. *Szoval: mikor az Ißten paranczolattya ellen, fele-barattyat meg ßollya, és hamis tanubizonyßagot teßen ellene. Ha emberet adhatnais, hogy maßlol hallotta, nem eleg az hozza. Nyilvan valo boßßzußaggal illetik az ßomßedokis egymáßt: mikor haboran laknak az ßomßedßaghan.*

III. *Iraßál: mikor valaki felöl ollyant ir, Kinek Ura nem lehet.*

Gyalazatos boßus ßó penig az mikor eggyik az maßiknak hazuttad mondgya, ha az ßęket rolla meg követneis. Es azon törvenye vagyon, mint egyeb ßęk töreßnek.

Inquißitio Communis, *Köz vallatas: Mert mind az ket ßęl vallani ki boczatatik. Abban igy kel eljarni.*

I. *Ha az ket fel napot mond, Io: ha nem, az Varmegye ßęki napyan veßik be az bizonyßagot.*

II. *Elößer meg esküttesse az tanukat. Par: 2, tit: 27, 21, 28.*

III. *Az Utrum olvaßaßsek elöttek.*

IV. *Nevcket, Idejeket, Hazajokot, meg nevezek: Mert ha hamißat mondnak, az utan meg sem talalhatnak öket. Az maßodik ki boczatas is meg engettetik: Ugy mint, mikor azt mondgyak hogy bekeßegre ment az dolog, Nevezze meg az ßek ßinin: Kik elot, és azokkal bizoniton.*

Az köz vallatas, Avagy Ißpan jaras regenten igy volt, hogy az Kiraly embere, kit moßt Ißpannak mondunk, falurol falura jart, tudakozvan az faluß-

aktol gonoß embert: Ha hol tudtak meg mondottak. Az falut tiß reßre oßtvantiß embernek Kelletet egy emberert meg eskunni. De moßt czak heten eskußnek, vagy mentßegere vagy Karhozattyara.

Inscriptio. *Szallagoßitas. Par: 1, tit: 13.*

Insinuatio, *Rövid hivattal. Maßod hivattal. Par: 1, tit: 68, 46, Par: 2, tit: 71, 20, 18.*

Instrumentum, *Szérßam, Eßköz. Az mivel az ember ßokkaig elni akar. Par: 1, tit: 42, Par: 2, tit: 34.*

Insula, *az viß közöt valo porond. Par: 1, tit: 133.*

Insurgere contra Regem: *az Kiraly ellen fel kelni. Par: 1, tit: 9.*

Interceptor, *Uton jarokat haborgato, Par: 1, tit: 14.*

Interemptor, *Vér onto. Par: 1, tit: 14.*

Interpres, *Tolmacz. Par: 1, tit: 11.*

Inteßatus, *Hal meg, ki teßamentomot tehetet volna, meg sem töt. Par: 1, tit: 64.*

Invaßor, *Az ki valakire megyen, tamad. Par: 2, tit: 42, 67, Par: 3, tit: 19.*

Invaßus. *Az kire rea tamadnak. Par: 3, tit. 21.*

Inventarium. *Az fel talalt joknak ßamado Regeßtoma. Par: 1, tit. 115.*

Iobagio, *Iobagy. Par: 3, tit. 25, 26.*

Az Iobagyok Ißennek tartoznak többet engedni, hogy nem mint az embereknek. Mikor velek bizonyitnak, igazan eskudgyenek, igazat mondgyanak, az mint az dolgot ö magaban tudgyak. Mert ha azt mondgyak, az mit nekik meg hattak, meg nyilik valaha az ßemek. Par: 2, tit. 33. Vide Rußticus. *Par. 2, tit. 86.*

Iocalia, *draga Kövek. Iubilia idem. Par. 2, tit. 110.*

Itefare, Iteratio. *Masod avagy egy nehany uttal-is azont kevanni, mondani. Par: 2, tit: 75.*
Iudex, *Biro. Prolog: tit:* 13, 14, 10, 12, 16, *Par:* 1, *tit:* 30, *Par:* 2, *tit:* 82, 22, 21, 52, 65, 16, *Par:* 3, *tit:* 8.
Iudicis authoritas, *az Bironak meltosaga. Par:* 2, *tit:* 75.
Iudicium, *Itilet, Torveny. Prol: tit:* 14. *Par:* 2, *tit:* 6, 51, 2, 34, 80, *Par:* 3, *tit:* 26, 34.
Iudicare, *Itilni, Torvent mondani, Ibid.*
Iudicium Novum, Uy *itilet. Par:* 2, *tit:* 77, 75, 18, 78, 83, *Par:* 3: *tit:* 6, 11, 27, 25, 26.
Hanyßor kerhetni és hoßhatni Uy itiletet?
Az felpores egyßer: à Alpöres azonkeppen egyßer. Par. 3, *T:* 11. *Egyebkent ki több uttal hoßni mereßli, pattvaron marad.*
Aßtis 15. *napnak alatta hozza, az itiletnek kimondaßa utan, és exhibealja, avagy præsentalya, és elö adgya az ßek ßinin: Es* 60. *napnak alatta prosequalya. Mert akar iratot legyen exhibitat rea akarne, annak utanna erötlen leßen.*
Ha vele causajat penig meg nem uyittya, cum pœna indebitæ le ßaal. Paßim.
Iuramentum. *Eskuves, Hit. Par:* 1, *tit:* 12, 32, 37, 38, 62, 85, 130, *Par:* 2, *tit:* 28, 32, 29, 40, 39, 33, 34, 11, 37, 38, 35, *Par:* 3, *tit:* 27, 3, 36.
Iurisditio. *Törveny ßolgaltataßra valo meltoßag. Prolog: tit:* 14, *Par:* 1, *tit:* 10, 60, 64, 65.
IUS, *Igaßag, Par:* 1, *tit:* 1, 28, 62, 31.
Ius Regium, *Kiraly Igaßaga. Par:* 1, *tit:* 31, 25, 26, 31, 82, 23.
Ius Poßeßsionarium, *Oly joßag, avagy örökßeg, kin hatalmunk, és mely birtokunkban vagyon. Par:* 1, *tit:* 24: 80.
Ius generale, *Közönßeges törveny. Par:* 2, *tit:* 1.
Ius patronatus Eccleßarum, *Az Egyhazoknak fö gond-viselöi, és fö földes Urai, az Fejedelmek. Par:* 1, *tit:* 11.
Ius fœmineum, *Az aßßonyi-allatnak igaßaga, Vide fœmina.*
Ius idem quod Iußicia, *az igaz annyi mint az igaßagh. Prol:* 1, 2, 3. *Titulo.*
Ius nullum reßervando, *ßemmi igaßagat maganak nem tartvan. Par:* 1, *tit:* 69.

L

LADISLAUS Rex Sanctus, *Laßlo ßzent Kiraly, Par:* 2, *tit:* 6.
Larva, *ál ortza. Hinc larvatæ perßonæ. Hazugál-ßemelyek Par.* 2, *tit:* 16, 17.
Latro, *grazda lator, avagy lappango Tolvay. Par:* 1, *tit:* 15, *Par:* 3, *tit:* 24.
Legatus, *Követ. Par:* 1, *tit:* 122.
Legitimare prolem: *igaz agyból ßületetnek tennie. Par:* 1, *tit:* 108. 106.
Legitimi impetitores, *Törvennyel jaro haborgatok. Par:* 1, *tit:* 75.
Legitimæ ætatis, *ki törveny ßerint valo idejet el érte. Par:* 1, *tit:* 111.
Levatio caußarum, *az pörnek elö vetele, fel vetele. Par:* 2, *tit:* 77. 85.
Levatio oneris birßagij, *Az birßagot fel venni. Par:* 2, *tit:* 83, 85.
Lex, *Törveny. Prol: tit:* 6. 13. *Par:* 2, *tit:* 2, 3, 5, 6.
Liberi, *Gyermekek, fiak, leanyok, unokak. Par:* 1, *tit:* 4, 17, 106, 108.
Libertas, *Szabadßag. Par:* 1, *tit:* 9, 2, 4, 11, 12, *Par:* 2, *tit:* 11, 58, 59, 68.
Linea generationis, *az nemzetenek agazattya. Genealogia. Par:* 1, *tit:* 42, 47, 67, 116.
Liquidatio, *Kaar latas. Par:* 3, *tit:* 37.
Lites continuæ, *ßuntelen valo pör. Par:* 1, *tit:* 70, 79, 27, 46, 68, 25, 14, *Par:* 2, *tit:* 77, 25, 71.

LITERAE, & Literalia inßrumenta, *Levelek és levelbeli eßközzek: Avagy, Erößeg. Par:* 1, *tit:* 42, 33, 31, 35, 128, 126, 127, *Par:* 2, *tit:* 34, 52, 59, 36, 15.
Literæ adjudicatoriæ, *oly level melyben valakinek, meg itilt igaßagat meg iryak, és annak ereyevel, ugyan annak kezehez is ßolgaltattyak, az meg itilt jokat, az kinek melto igaßagat az törveny meg tapaßtalta. Par:* 3, *tit:* 35.
Literæ Credentionales, Plenipotentiales, Commißionales. *Valakire bizot dologrol valo tellyes hatalom level.*
Literæ Conventionales, Compoßitionales *Valami alkuvaßrol valo level.*
Literæ falßæ, *hamis levelek. Par:* 2, *tit:* 14, 17.
Literæ fulminatæ, *alnakul, meg bontot, firkalt, vakart, és törßolt ketßeges levelek. Par:* 2, *tit:* 15, & 17.
Literæ Iudiciales. *Az Biro levele. Par:* 2, *tit:* 59, 57.
Literæ Inquißitoriæ, vel Compulßoriæ, ßeu Atteßatoriæ, *Vallato paranczolatok. Par:* 2, & 3, *tit:* 27.
Literæ laceratæ, *meg ßakadozot levelek. Par:* 2, *tit:* 17.
Literæ metales, *hatar jart levelek. Par:* 1, *tit:* 86.
Literæ pignoraticiæ veteres, quæ inutiles: *Az regi ßalagos levelek, mellyek legyenek erötlenek. Par:* 1, *tit:* 82.
Literæ præceptoriæ, Mandatum, *Paranczolat. Par:* 1, *tit:* 33.
Literæ relatoriæ, *Valaßlevel.*
Literæ repetitoriæ, *Iobagy Kerö level.*
Literæ Statutoriæ, *Iktato level. Par:* 1, *tit:* 33, 34.
Literæ tranßmißionales, tranßmißio, *Tablara boczato level. Oly level melyben meg irjak az Birak törvenyet, kik elöt à törveny löt, és azt az ßölsö ßekre, az ßejedelem Tablajara, avagy ßemelye eleibenis vißik.*
Literæ reverßionales, *Kötes Level. Chirographum, Syngraphum, Cautio, Manu propria ßcriptum. Oly keß iras, kinek ereyevel eggyik az maßiknak az övet meg teriti. Hinc dicitur, Chirographo convincere aliquem.*
Locus delicti, *az czelekedetnek és veteknek hellye. Par:* 1, *tit:* 9, *Par:* 3, *tit:* 32.
Locum patrandi mala habuiße, *helye volt, melyböl gonoßul czelekedet. Par:* 2, *tit:* 47.
Lucrum hæreditatis, *Az joßagnak örökke, eppüleße és nevekedeße. Par:* 1, *tit:* 59.
Ludas, *Tapaßtalt hazug. Par:* 2, *tit:* 30.

M

MAGISTRATUS, *Az kößegnek gondviselöi, Igazgatoi és Birai. Prol: tit:* 2.
Magnificus, *Nagyßagos Ur. Par:* 1, *tit:* 3.
Major pars, *Az nagyobbik reßz. Par:* 3, *Tit:* 2.
Malefactor, *gonoß tevö. Par:* 2, *tit:* 12, 20. *Par:* 3, *tit:* 32, 24, 20.
Maleficium, malefactum, *gonoß czelekedet. Ibidem.*
Malum minus inter duo mala eße eligendum. *Ket gonoß között az kißebbiket kel valaßtani. Par:* 3. *tit:* 21.
Mancer, *maga kurvajatul ßuletet ßatyu, Szab gyermek. Terræ filius. Idem. Vide Illegitimus.*
Manceps, arendator, *ki az Urtul vagy az kößegtul valamit bizonyos arron meg veßen, Hidat, Revet, Vámot.*
Mancipatio, *örökßegnek, és egyeb joßagnak*

ſzagnak eladaſa, maſnak engedeſe, el kötеſe.

Mancipium, *Rab.*

MANDATUM, propriè, Principis eſt commiſsio. *Az Fejedelem parancsolattya, Hagyaſa, és valakire valo bizaſa.*

Ez penig harom fele:

I. *Az melyben az Fejedelem parancsol, hogy az Törveny tevök és Birak Törvent és igazat tegyenek, valamely ſerelmes ſelnek.*

II. *Mikor az Fejedelem parancsol az Capitanyoknak és Orſag Tiſt-viſelöinek, hogy azt meg cselekedgyek.*

III. *Parancsol az rendelt Biraknak, melyben mindenkor ez Cikkely vagyon, (ha az dolog, ugy mond, ugy vagyon, az mint elonkben attak) tehat hogy meg cselekedgyek, Poſon. 63. ar: 78. 79.*

Ez harmadik parancsolatra penigh, melyben az igaſſag tevö Cikkely mindenkor ſzokot lenni, Törvent kel mondani. Kiert az kire hozzak melleje kel hini. Holott az Nemes Birak az Orſzagnak Törvenyere ſzoktak tekintenie, és vegezeſere. Par. 2. tit: 8. Az Varoſi Biraknak penig az Varoſnak Privilegiomara: Az mely dologrol penig Privilegiomok nem volna, az helynek reghi meg regzet ſokaſat kelkövetniek. Iuxta, Prol: tit: 10. Par: 3. tit: 20.

ITEM, Az Fejedelem paranczolattya az Törvenyben, meg is ket ſele: *Vgy mint,*

Törveny ſerent valo, Mely ſerent igazat-is teſsnek, ugy mint, uy itilet, és egyeb eſsele törvenybeli orvoſſagok, melyek igaz idejen koltek.

Igyenes paranczolat, mely bizonyos emberekre ſól: Melyben mindenkor bele irjak azt (hogy ha az dolog ugy vagyon) Ezt az Birak eleiben törvenyre tamaſztyak, hogy ha melto legyene az panaſs? Es ha meltatlannak talaltatik, hunteteſe vagyon.

Mandati Iudicis refutatio pœnalis, *Ki az Biro ellen ſól, meg huntetödik. Par. 3, tit. 26.*

Manus, *Kéz.*

I. *Az Fejedelem meltoſaganak mondatik. Matt. 6, ar: 23, Vlad. 1, ar: 60.*

II. *Az törvennek meltoſaganak Par. 1, tit. 60.*

III. *Valamely biro jaras ala vetetet, és elrendelt meltoſagnak. Par. 2. T. 55, 68.*

IV. *Az Földes Vr meltoſagaert: Es az ellenkezö ſelnek kezeert, vetetik, Par. 3. Tit. 26. 28.*

Manibus adverſarij tradi, *Az ellenkezö ſelnek kezeben adatni. Par. 2. Tit. 55, 68. Par. 3. Tit. 26, 28.*

Manus patris inijcere, *hatalmaſſul az attyara tamadni. Par. 1. Tit. 52.*

Manus judiciarias incidere, *Biro keſseben eſni. Part. 1. Tit. 59 60.*

Marca, *Gira*

Egy Gira arany az törvenyben teſsen, hetven ket forintot. Par. 2. Tit. 73.

Az Ezüſtnek Giraja-is két fele.

Eggyik az nehez Gira, kinek eggyike teſsen negy forintot. Par. 1. Tit. 93. 133. Maſik konnyu Gira, kinek eggyike czak egy forintot teſsen. Par. 2. Tit. 69. 86. Az Szekelyek Girajok teſsen öt ven Magyar penſst. Par. 3. Tit. 4.

Marca Homagialis, *Dian maraſsto Gira, Par. 2. Tit. 50, 70, 86, 83.*

Maritus ſuccedit quando, *Neha az ferjere maradnak azjok, Par. 1. tit. 48, 110, 29.*

Mas, Maſculus, *Ferfiu. Par: 1, tit: 111.*

Materia, *Az miböl valami leſzen. Par: 1, tit: 51.*

Maternum jus, *Annyai igaſſag. Par: 1, tit: 54.*

Matricidæ, *Kik az Anyokat meg ölik, notaban eſnek. Par: 1, tit: 14.*

Matrimonium, *Egy ferfiunak és egy aſsſonyiallatnak, törveny ſérent valo eggyüt eltek, Hazaſſag.*

Mi az oka hogy czak egy aſsſonyembert ſabad venni, és nem egyſserſ-mind egynehant?

Azert hogy az Nagy ISTEN nem akarta, hogy az emberi nemzet, ala és felbudoſek, mint az oktalan allat, hanem hogy az hazaſſagnak igaz rendit köveſſe, és öſs felſegenek ſoat fogadgya. Miert hogy menteſt kezdetben monda: Es ketten egy teſte leſsnek, nem mondgya, Harman, Negyen, avagy többen legyenek egy teſte. Par: 1, tit: 48.

Mint kel az hazaſokat egyben adni? *Egy hazi ſemelyek, és elegedendö bizonyſagok altal, magok ſabad akarattyokbol valo vallas-tetelek ſérent. col. lib: 2, cap: 15.*

Az titkon valo hazaſulaſok, miert vadnak tiltva?

I. *Mert czalardſag eshetnek miatta.*

II. *Mert ha titkon, hirtelen czelekednenek, meg banyan, eggyiket az maſik utan kezdenek keretni, maga gondolatlanul.*

III. *Mert ha ertekzes nelkül lennenek, gyakorta vgr ſerent valo Attyafiak közöt lenne, törveny ellen.*

El hagyhatnia feleſeget?

Ha valaki feleſege mellöl el ſökik, minden Iovai az feleſegere maradnak: Valameddeg penig Urat varni akarya, ſenki ne kenſseritheſſe, hogy addeg maſhoz menyen. S. Steph. lib: 2, cap: 28.

Az ki penig oknelkül és gonoſsul hadgya el feleſeget, az hazaſagban valo köteles voltat meg hagta és el mulatta, kiert meg valtak. Mert aval azt jelenti hogy maſſal valo eletre atta magat.

Ket attyafiu veheti ket Attyafiat? El veheti:

Mert az Sogorſag közöt ninczen veer ſerent valo attyafiuſag. Par: 1, tit: 48.

Hanyad iziglen nem ſabad az hazaſſag?

Az ſent ſeknek rendi maſodik és harmad izig valo hazaſſagot meg tiltot, söt az törveny ſem engedi meg. Innet vagyon ez, hogy az kik tudva ez ellen czelekeſsnek, gyermekinek ninczen ſemmi reſsek. Par: 1, tit: 106, 107, 47, 53, 54.

Meatus, *Viz follyas. Par: 1, tit: 87.*

Mendacium, *Hazugſag. Par: 2, tit: 30, 38.*

Pulchrè mentiri non eſt verum.

Bonum eſt aliquando mendacium, cum dicendi prodeſt, & audientes non lædit.

Menſura, *Mertek.* Menſura Regalis, alias, Ulna, *Kiraly merteke, Öle. Par: 1, tit: 133.*

Mercator, *Kereskedö avagy kalmar ember, Aros ember.*

Az kereskedö ember Regeſtomanak, mellyet azon oraban, mikor az marhat atta irt, mely ki tetzik, az elsö és utanna valo irasbol, hitele vagyon: Ezokaert mikor Regeſtoma mellet meg esküſzik, bevehetö. Mert az mit önön köztök vegeſstek azt irtak.

Mercipotus, *Aldomas. Arrha, Sz. Miklos penze. Par: 3, tit: 34.*

Meritum cauſæ, *az kereſetnek dereka, ſummaja. P.*

Meta, *Hegyes rakas, hant hatar, domb, czel. Par:* 1, *tit:* 85, 86, 84, 87, 134, *Par:* 2, *tit:* 85, 36.

Minæ, *Fenyegetes. Par:* 3, *tit:* 23, *Par:* 2, *tit:* 74.

Miniſtri, *Szolgak. Prol:* 16.

Miſerabilis, *ſſánatos, keſerületes: A ki vagy vak, vagy igen ſſegeny, arva, öſſvegy: azigyet maſnak el adhattya. Par.* 1, *tit:* 27.

Miſsio, *El küldes, boczatas. Par:* 2, *tit:* 82.

Mobile, *Indulo, ingo marha. Par:* 1, *tit:* 19, 99.

Mola, *Malom* **Molendinum**, *Idem.*
Az Malom ſſabad kiralyi haz, közenſeges. Az ki abban, avagy az Egyhazban és Korczoman verekedik, huſs ſorintal büntetödik, annak felette az ſerelmes felnekis kedvet kel kereſni. Par: 2. *tit:* 10, *Par:* 1, *tit:* 88.

Moneta, quod nos ſigni impreſsione vel authoris, vel pretii moneat. *Penz, Par:* 1, *tit:* 14, *Par:* 2, *tit:* 45.

Monile, *Köſſöntyü, Függö. Par:* 1, *tit:* 110.

Mortuum qui evocaverit, mulctatur, *Holt embert ki haborgat, meg buntetetik. Par:* 2, *tit.* 24, *Par:* 3, *tit.* 5.

Mucro, *Fegyver. Par:* 1, *tit:* 3.

Mulcta, *Birſag. Par:* 2, *tit:* 85.

Mulier, *Aſſſony ember, Par:* 2, *tit:* 24.
Az elsö Uratol egeſs, az maſodik Uratul feljegy ruhat varhat. par: 1, *tit:* 96.
Az mely Aſſſonyiallat paraznaul elt, ninczen iegyruhaja. Par: 1, *tit:* 105.

Mutelus, *Czonka. par:* 1, *tit.* 14, *par:* 2, *tit.* 3, 20.

Mutuum, *Kölczön par:* 2, *tit:* 32, *par:* 3, *t:* 17.

N

NAtus, nati, *Szülletem, Fiaim. par,* 2, *tit:* 62.

Negatio, *Tagadas. Par:* 2, *tit:* 32.

Negligentia, *El hennyeles.*
Mikor erdemel bünteteſt?
Mikor meg veti, és meg utalya azt, ki az gondviſſeleſt eleiben rendelte.

Negociator, *Kereskedö. Poſo.* 46, *ar.* 51.
Miczoda Kereskedes vagyon tiltva, az Magyar nemzet közöt?

I. **Uſura**, *az uſora. Par:* 3, *tit:* 28.

II. **Simonia**, *Iſten igéjének el adaſa, és vele valo kereskedes. Par:* 2, *tit:* 30.

III. **Furta**, *Az lopas, és orſag. Par:* 1, *tit:* 15. *Par:* 3, *tit.* 33, 34.

IV. **Lenocinia**, *Fertelmes bordely haz tartaſa, kerites és hitegetes. Par.* 1, *tit:* 19. 105. *Par:* 3, *tit:* 32. *Es mindennemü gonoſſſag. Paſsim.*

Nepos, **Unoka**. *Par.* 1. *tit:* 51.

Nil juris, *Semmi igaſſag. par:* 2, *tit:* 69.

Nobilis, *Nemes ember. par:* 1, *tit:* 4, 6, 9. 4, 10. *Ki nem müves ember münkaval, mely gyalazattyara vagyon, ſl.*
Item. *par:* 1, *tit:* 7, 8, 3, 2, *par:* 2, *tit:* 68, 23. 36, 32, 33, *Par:* 3, *tit:* 32, 20, 3, 4, 19, 27, 31.

Nobilitas, *Nemeſſeg. par:* 1, *tit:* 3, 4, 6, *par:* 2, *tit:* 36.

Non nobilitat armorum collatio, nec exaltant inſignia, ſed feudum regale. *Meg nem nemeſit az Cimernek adaſſa, ſem meg nem magaſtal az jel, hanem az Kiralynak, avagy az Patronuſnak adomanya, kinek birodalmaban lakunk. par:* 1. *tit:* 6.

Nomen, *Nev, kereſst nev. par:* 1, *tit:* 24, *par:* 2, *tit:* 82.
Cognomen, *vezetek nev.*
Az Adomany levelben, az attyafiak neveit, nem ſoktak mindenkor be irni, de az feleſegek nevet mindenkor. Mert az attyafiak az Nemeſſek közöt, az oſſtozaſnak elötte mind à haſsnot ſ-mind az kart, egyarant ſsenvedik. Par. 1, *T.* 43.
Az kiket penig meg meg nem nemeſſittettek, és az feleſege nevet, ha bele nem irtak, nemeſſeget nem nyernek, reſsek ſincz benne. Par: 1, *tit:* 48, 50, & 102, 24, 59. 27, 43, 60. *Item. Par:* 2, *tit:* 29. 35, 74, 34.

Nonæ, *Kilentzed, Par:* 2, *tit:* 8.

Non venientia, *Az törvenyre valo el nem jöves, üdö vetſeg. Par:* 2, *tit:* 58. 86. *Per non venit, &c.*

Nota, *Iegy:* **Nota infidelitatis**, *Hitetlenſegnek jele. Par:* 1, *tit:* 14, 16, 20. *par:* 2, *tit.* 57, 65.
Az kereſstyen Fejedelmek ſenkit ezzel nem karhoztatnak, hanem Törveny ſserint rakjak emberre, az gyüles alatt, avagy az tablan. Par: 2, *tit.* 75, 57, 65, 49. *par:* 1, *tit:* 14, 20, 16, 25.

Notarius, *Iro deak. Par.* 2, *tit:* 19. *Gondviſeletlenſegekert meg ſeddetnek. Par:* 3, *tit:* 35. *Prokatorkodniok ſem ſsabad. Sig:* 2, *art:* 3.
Nem is tartoznak azzal ſem az törveny tevök hogy mindenekröl meg emlekezven ſaraſsſsak elmejeket, hanem leveles az ſsek, ki ki iraſſa fel dolgat. Es abbol ki tetzik, hogy hogy ſorgat.

Novum judicium, **Uy itilet.** *Par:* 2, *tit:* 12, 78,

Nubere, *Ferhez menni. Par:* 1, *tit:* 29.

Nullum jus, **Nil juris**, *Semmi igaſſagh. Par:* 1, *tit:* 69.

Nundinæ, *Sokadalom. Hogy nyoltz napig az mezöben dolgozzanak, az kilentzediken az vaſarra mehеſſenek. Quaſi nono die, dietæ. Par:* 2, *tit:* 10.

O

OBiectio, idem quod Exprobratio. *Szemere valo vetes.*

Ha valaki az ſsek ſsinen gyalazatos hirt vet valakinek ſsemere: ottan meg kel bizonyitani, mert pöriben külömben elö nem mehet. Par: 2, *tit:* 36.
Ha penig az bizonyſag ellen, bizonyſagra keredzik valaki, tehat I. *mind az két félnek, az Törveny elött, jelen kel lenni, és az à fél, àki vallatni akar az tanuk ellen, meg neveze ki ellen vallatat.* II. *Nyilvan meg mondgya, mit akar vallatatni, orſagotte? gyilkoſſagote? Paraſsnaſagotte? Vagy azt hogy az elötis hamis tanunak talaltatot: Vagy hogy illegitimæ ætatis: Vagy hogy attyafiu. Mert külömben bizonyſagra, az harmadik ſseek napjaig, nem jo ki boczatani. Vide Purgatio.*

Obligatio, *El kötes. Prol: tit:* 15, *Par:* 1, *tit:* 27, 82, 58, 103, *Par:* 2, *tit:* 18.

Obſtaculum executionum. *Az Executionak meg allataſſa. Par:* 2, *tit:* 37, 73.

Occidere, **Interficere.** *Szabad az latrot meg ölni, ha külömben ember töle meg nem ſsabadulhat. Par:* 3, *tit:* 21.
Ki valakit loaval el tapottat ſ-meg öl: Vetkes, mert hatalmabā volt, hogy erösbnek és tudosbnak atta volna alaja lovat.

Occupatio, *El foglalas. Par:* 1, *T:* 67, 68, 85.

Occupator, *El foglalo. Par:* 2, *tit:* 61, 46, 42, *Par:* 1, *tit:* 68, 75, 134.

Octava, *Törveny ſsolgaltataſra valo gyüles, terminus. Matth:* 2, *art:* 5.

Octavæ violatio, *Octava haborgato. Par:* 2, *tit:* 20.
Ha eggyike az Itilö Meſtereknek jelen nem leſsen, el mulik az octava: de ha az Aſſeſſorok közzul jelen nincz, aval el nem halad: Ha penig az varosban beteg az Itilö Meſter, Iro deakya irhat, az Aſſeſſorok altal ugyan voxot és itiletet kernek töle.

Az Varmegyen azonkeppen, ha valamellyik Biro ot nem leſsen, el halad az Itilö ßęk, ha mind az ket Iſpan ott volnais. Egyeb igazgatas meg lehet. Hites Notarius nelkul ſem lehet Itilö ßęk.

Oculata, *Szemleles, Szem latomas. Szemmel valo meg latogatas. Par: 2, tit: 41.*

Odium, *Gyulölſeg.*

Officialis, *Tiſtviſelö, Tiſtarto. Par: 2, tit: 23, 27, 19, 48, 53, 51, Par: 3, tit: 26.*

Az Tiſtarto mikor Paraßt ember, és lappang az ßam adas elöt, mindenüt meg fokhattyak.

Ha Nemes Ember, és hazanal lakik, intſek Paranczolattal, hogy ßámot Adgyon, ha nem czelekeßzi, meg foktathattyak.

Onus, *Terhe, kezeſseg fel vętel. Part: 1, tit: 59.*

Onus, *Büntetes, Birſag, El maradas, Maratſag. Par: 2, tit: 86, 67, 69, 28, 80, 58, 59, 56, Par: 3, tit: 6, 33.*

Opinio, *Itilet. Par: 2, tit: 42.*

Oppidum, *Mezö varos. Par: 3, tit: 33.*

Origo, *Eredet. Par: 1, tit: 64, Par: 2, tit: 6.*

Originales & Originarii, *Az elsö joßag talalok, kitöl mi eredet. Par: 1, tit: 37, 73, Par: 2, tit: 15.*

Orphani, *Arvak. Par: 1, tit: 129, 131.*

P

Pactatio, *Meg alkuvas, Szegötſeg. Par. 2, tit. 12.*

Pactio, *Satzolas. Par. 1, tit. 59.*

Pagus, *Falu.* Oppida, *faluk és mezö varoſſok. Par. 3, tit. 33.*

Palatinus, *Nador Iſpan. P.*

Papa. *Par. 1, tit. 11.*

Par. *Az Leveleknek, söt akar mi iraſnak maſſa. Par. 1, tit. 42. Parban kelni.*

Cum par petitur, non eſt quidquam aliud loquendum.

Paraphernum, *Iegyruhan kivül valo ajandek. Par. 1, tit. 93, 100, 105, 67, Par. 2, tit. 24, 18. Mennyeközöi ajandek.*

Parens, Parentes, *Az Szuleink. Akar attyank, job attyank, akar annyank, job-annyank legyen.*

Parricida, *Az ki ßüleit meg öli. Par. 1, tit. 14, Par. 2, tit. 43.*

Pars, *Reß. Par. 3, tit. 2.*

Particula, *Reßetske. Par. 1, tit. 85.*

Paſcua, *Legeltetö mezö. Barom elö fœld.*

Pater, *Attya. Par. 1, tit. 53.*

Miert nem ßabad az Fiunak viſſa útni, ha az Apja veri?

Azert mert azhol ßabad az bantas, ot tilalmas az maga oltalom. Item. Par. 1, tit. 59, 60, 58, 64, Par. 2, tit. 57, 61.

Paterfamilias, *Czeledes ember.*

Patria poteſtas, *Attyai meltoſag. Par. 1, tit. 51, 55, 53, 56.*

Patrare, *nemzeni. Par. 2, tit. 67, 82.*

Patrare mala, *gonoßßagot czelekedni. Ibidem.*

Patrimonium, *Attyai jok. Par. 2. tit. 44.*

Patronus, *Oltalmazo, Földes Ur. Par. 1, tit. 112.*

Az Varoſſokban az Birak és tanaczs viſſelik az oltalmat, az Fejedelem utan.

Pauper, *ßegeny. Az regiek azt tartottak ßegennek, kinek 50. Forintig nem volt erteke. Moſt-is azoknak ugyan levelet adnak rolla. Poſo. 63, ar. 51.*

Azoknak pöreit az Fejedelem Udvaraban moſt-is minden okkvetetlen penteken és ſombaton elö veßik. Az Varmegyeken penig az ßeknek elsö Napyan. Ha gazdag ßegenyel pörel, és birſagban eßik, kulomb: Mert az irot törveny ßerent ßokot fizetni. Par. 2, tit. 68, & Par. 3, tit 28, Ha ninczen penze, teſtevel fizet, az az, ßolgal erette, mind addeg

addeg mig az birſag ki telik.

Peculium, *ſajat munkaval ßerßet joßag és örökſeg. Varoßi hellyen, Proprium acquiſitumnak mondgyak, ſajat kereſmennek. Akar maga ſaratſaga, munkaja, avagy hazaſaga utan talalta legyen-is.*

Ez penig Negyfele:

I. Peculium caſtrenſe. *Tabori örökſeg. Par. 1, tit. 5. Az mit Ember fegyverevel talal, vęre hullaſaval, hazajanak oltalmaert. Par. 1, tit. 18.*

II. Peculium quaſi caſtrenſe, *Oly örökſeg, kit az Fiu deaki tudomanya altal talal. Par. 1, tit. 5.*

III. Peculium profectitium. *Dolgainak elö meneſeböl ßerzet joßag, örökſeg, Haßon vetelböl valo gazdagulas. Par. 1, tit. 67.*

IIII. Peculium adventitium, *Máſtol maradot és ßallot joßag és örökſeg.*

Pecunia, *Penz. Par. 2, tit. 45.*

Pecunia uxoris, *Feleſege penze. Par. 1, tit. 110. Item. Par. 1. tit. 17. 19, 102, 21, Par. 2, tit. 76, 32, 45.*

Pecus, *Barom. Par. 2, tit. 82, Par. 3, tit. 33.*

Pedagium, *vam penz. Gvidagium, kéſerök fizeteſſe. P.*

Percutiens. *Ki meg akar verni. Par: 3, tit: 21.*

Pergula, *Follyoſo.*

Perjurus, *Hamis hütü. Ludas. Par: 2, tit: 30.*

Perjurii pœna, *az hamis hütinek büntetteſse. Par: 1, tit: 38, Par: 2, tit: 29, 30. Aucarius, Ibidem.*

Perſona. *Szemely. Prol: tit: 13, Par: 1, tit: 2, 65, 10, 64, 59, Par: 2, tit. 52, 77, 64, 45, 46, 48, 75, 67, 20, Par: 3, tit. 21. 8.*

Perſonalis præſentia, *Fejedelem ßemélye. Par: 3, tit: 8.*

Pertinentiæ, *Hozza valo. Par: 1, tit: 24, Par: 2, tit: 76, Par: 3, tit: 16.*

Per totum hodie, *Mind nap eſtig, Mattellyeſſeggel. Az Pöreſſek közöt forog ez ßo. Oly ereje vagyon penig: hogy ha az naprol el mulik, ſullyosban eſsik az birſag. Par: 2, tit: 86.*

Pignus, *zálag. Par: 2, tit: 20. Az zalagos joßagot ha ki eßtendeig kezehez nem veßi és az ßegenyſeget nem ßolgaltattya: Avagy magat bele nem iktattya, el marad az ßalagos Ioßag mellöl. Azs penig az igaz öröckeſſek ottan meghvalthattyak: Vagy az fejedelem: Avagy az kinek az fejedelem Adandgya. Par. 1, tit. 27, Par. 2, tit. 71.*

Bizonyos üdöre kötet joßagot meghvalthatnak, az igaz öröckeſſek, de nem az ki el köttette. Par. 1, tit. 102, 60, 69, 80, 81, 82, 83, Par: 2, tit: 24, 18, 20.

Piſcina, *Gyalmos tó. Par. 1. tit. 133.*

Piſetarius, *Penzverö Meſter.*

Plagiarius, *Martalotz.*

Plebs, Vulgus, *Köſseg, köz ember. Par. 1, tit. 3, 6, Par. 2, tit: 4.*

Pœna, *Buntetes. Par. 1, tit. 25, 38, 15, Par. 2, tit. 52, 51, 42, 55, 67, 28, 34, 36, 72, 57, 16, Par. 3, tit. 26, 19, 3.*

Haromkeppen bűntetődik egygyik az maſiknak vetkejert:

I. *Ha kinek az Attya penzbeli büntetesben eßik, az fia ſogyatkozaſara-is vagyon.*

II. *Rea ßallitaſal, mikor az attya valaki joßagat modnelkül el foglalta, és az fia meg nem ereßti, buntetesben eßik, noha nem ö vetközet. Par. 2, tit. 51.*

Azonkeppen az Iobbagyokert gyakorta az Urokat birſagolyak meg, Par. 3, tit. 26.

III. *Aval hogy valakinek el halgattak meltatlan czelekedetit, vele eggyet ertettek: es igy az vetkeſt az artatlannal eggyût buntetik meg, azert hogy vetſegeert am-azt meg nem ſöllitottak.*

Populus, *Egy Orſßag nepe.* **Plebs**, *az köſſeg. Par: 2, tit: 4. Par: 3, tit. 2.*

Portio, *Reß, Falka. Par: 1, tit. 21, 70, 62, 6, 17. Par: 2, tit. 60.*

Porcus, *Sertes marha, Diſßno. Regen ha ki makkos Erdejeben talalta, be hajtotta: ha ki nem valtottak, eggyet le üttetet benne: Ha maſid uttal, kettöt: Harmadſßor az Varmegye Iſpanhoz haytotta, és vele meg oſßtotta. Elöſßör azert, meg jedzettek az ſat mely alatt talaltak.*

Poſſeſsio, *Oly örökſeg kinek bizonyos gazdaja vagyon, Falu. Par: 1, tit: 23, 82, 24, 85, 29, 76. par. 2, tit. 71.*

Poſteritas, *Vtanunk következendök, Part: 1. Tit. 17.*

Poſthumus, *Attya halala utan ſßületet. Part: 1. tit: 16, 17. par: 2. tit: 62.*

Poſtlimini jus, *Az haza jövetelnek igaſſága. Az mint ſßoktak mondani: Az Tar gyermeknek meg nö meg à haja. Innet vagyon, hogy az budoſo gyermekek, és Rabſagban eſtek ellen, ſemmi üdö mulas nem ſog. Sem az vgr ellen. par: 1. t. 79.*

Potentia, *Hatalom.*

Az Hatalom ketſele.

Nagyob hatalom mi legyen, meg vagyon irva. Par: 2. tit: 42, 67.

Az kiſſeb hatalom, Par: 1. tit: 78. par: 2. tit: 67, 68, 61. par: 3, tit: 3, 19, 26.

Poteſtas, *Meltoſag, Par: 2. Tit: 3. par: 1. tit: 51, 55, 53, 16.*

Prædium, *Mayor haz, Szalas, Par: 1. Tit: 24. Moſt, Puſßta Telek.*

Prędialis, *Egy haz helyu Nemos ember P.*

Prædo, *Koborlo, Nyuzo foſßto: Ragadozo, Tolvay. Az illyent karoban kel. verni. Par: 1. Tit: 15. par: 2. tit. 12.*

Præfectio, *Elöb avagy fellyeb valo vitel: Mikor az Fejedelem az leanzot fiui aga teſßi, és igy allapattyat meg jobittya. Par: 1, tit: 17, 39, 50. Ha kinek annelkul is igaſſaga vagyon hozza, nem ſikſeg magat nagy zani. Item, Par: 1. tit. 7, 8, 17. Part: 2. tit: 50.*

Præfectus, *Tiſßttarto. Paſsim.*

Prægnantium conditio, *Az nehesßkes aſſßonyallatoknak allapattyok, par. 2. tit. 62.*

Præjudicium, *Valakinek karara, avagy nyilvan valo fogyatkozaſara inditot dolog, par: 1. tit. 38, 71, 58, 61, 82, 108, 110, 7. par: 2. tit. 2. 57. par: 3. tit. 7. 2.*

Prælatus, *Az Captalannak, avagy Conventnek elöttek jaroja, elei. par. 2. tit, 49, 50, 51, 44. par: 1. tit, 2.*

Præpoſitus, *Præpoſt. par: 2. tit: 40.*

Item, Præsbyteri & Scholares arma non gerant. Az Papok és Deakok fegyvert ne viſſellyenek, Vlad. 7. art. 60.

Praescriptio, *üdö mulas.* **Téporis cóplectio**, *az üdönek el teleſe. par: 1. t. 78, 79.*

Miert rendeltek ez üdö mulaſt?

Az vakmerö, reſt és tunnya pöreſekert: kik az törveny erejet süketſegre veßik, és az fülek mellet ereßtik el az sült galambot ßajokban varvan.

Hanykepen maradnak el igaſſagok mellöl, ez üdö mulaſſal?

Sok keppen, **Ugy mint:**

I. *Az elsö, egy ßem pillantasban el maraßtya dolgaban: azt, ki azon ßem pillantasban, mikor az törvent, ki mondgyak, kerdöre nem veßi ſullyos törvenyet: Mert az utan, egy ora mulvan el nem boczattyak. Az mint hogy az maga oltalma-is czak azon ßem pillantasban tasban ßabad. par: 3. t. 21. Az Nemes ember meg ſoktataſa-is, à veteknek hellyen kivül üdö mulva, meg nem engettetik, hanem ha ßuneti nē volna hoģ kergetik.*

II. *Hat oraiglan, el maraßtya dolgaban azt. Ki az törveny ſßek fel költeig, az meg mondot ſententiatol azt el nem tiltotta. Par: 2. tit. 59, 18.*

III. *Egy egeß napnak forgaſſa, melytizenket orat teßen: Azt, ki az ßokot napon az ſententiat ben nem tiltya. Poſ: 50. Art: 52.*

IV. *Harmad napi üdö mulas: Az kit fejen maraßtottak, és fogva-is vagyon, söt feyetis akaryak venni, hogy harmad napnak alatta pöreſſe vel meg nem alkut.*

Vagyon mas rendbeli harmadnapi üdömulas-is: ugy mint mikor valaki valamit veßen, ugy hogy ha nem tetzik, harmad napra viſßa adgya (ez Orßag törvenye-is) Akkor az vegezet idöt kel tekenteni, és abban meg tartani. Ha penig ſemmi üdöt nem vegeßtek, az harmadnapot kel meg tartani, mely alat az vöt marhat meg adgya és penzet viſßa kerje, mert az utan rayta marad. par: 2, tit. 55.

V. *Ötöd napi üdö mulas, leßen annakis dolgaban: Ki meg igirte, hogy emberet alattya az törveny elöt, bizonyos megh hagyot napon, és az utan ötöd nappal alattya, mely oßtan heaban valo.*

VI. *Hat napnak üdö mulaſſa vagyon, az terminus octavanak vegeben, mely hat nap alat à ben tiltas nē ſogh. poſ. 50. ar. 52.*

VII. *Nyoltzad napi üdö mulas, vegezeſböl valo, hogy addeg ne hia rea, mig alkuſßik vele avagy vele egyeb törvenybeli uttyat alattya meg. Poſ. 50, ar: 54.*

VIII. *Tized napi üdö mulas: Az Itilö Meſternel ki tized napnak allatta, ellene valo ſententiajat ben nem tiltya, és az tized napot el mulattya.*

IX. *Tizen negyed napi üdö mulas, engettetik az vice Iſpanoknak. Ez alat az varmegye maſt tartozot valaſtani.*

X. *Tizen ötöd napi üdö mulas: Mikor vagy valaki fogva vagyon: Avagy valaki marhajat adoſſagaert el böczultek, és tizenötöd napig vagy Biro keznel, vagy közkeznel vagyon, ha ki nem valtya eppen, öröcke az Creditornak marad. pa: 3, t: 28. Azert ha az 15. napra, az ſelpörös az törvenyre el nējö, az meg tartot és meg ſogot embert kezeſſegre ki adhatni.*

XI. *Harmintz napi üdö mulas, az Teſtamentarius Tutorok felöl, kik addeg Inventariomot tartoznak iratni.*

XII. *Hatvan napi üdö mulas: Leßen az Fejedelmek paranczolatiban, ha az alat meg nem adgyak, az utan erötlenek leßnek, par: 1. tit: 33.*

XIII. *Hat holnapi üdö mulas: Leßen azoknak dolgaban: Kiket valami örökſeggel meg kenaltak, meg imattak, és hat holnapnak alatta meg nem valtottak. Par: 1. tit: 60.*

Varoſi hellyen egy eſtendönek és egy napnak forgaſſa alat, leßen meg az üdö mulas. Par: 3. tit: 15.

XIV. *Egy Eztendönek forgaſſa alat valo üdö mulas forog azok közöt, kiknek Adomany és Iktatas altal adatot joßagok vagyon, és el halgattyak és veßteglik.*

XV. *Az Falubeliek közöt-is eztendöt és egy napot foglal be az üdö mulas, és üdö töltes. Par: 1. tit: 78. par. 3. tit: 14, 15.*

XVI. **Uſucapio rerum**, *Szokkaſſal és vele valo eleſſel magunknak valo tulaidonitas. Az az, ha valami el adot marhat, viſßa nem valtunk, oda marad. Az el orſßot, tolvailot marhatol meg valva.*

XVII. *Tizen ket eſtendöi üdö-mulas: mely alatt az nyavalyas ertetlen arvak ellen meg nem engettetik az udö mulas. Par. 1, tit. 78.*

XVIII. *Tizenhatod eſtendöi, mert addig halgat az arva. Par. 1, tit, 111.*

XIX. *Tizennyoltzad eſtendeiglen, egy ſem idegenitheti jo modgyaval joſſagat. Par: 1, tit. 111.*

XX. *Huſſon negy eſtendös-korahan, tellyes üdeju: Birhattya maga joſſagat, akar hova tegye. Ibidem.*

XXI. *Az harmintzket eſtendös üdö-mulas leſſen az Nemeſſeg Iovaiban, mellyet mas modnelkül bir, ha addig nem ellenzik. Par. 1, tit: 78.*

Az Injuriakat, és boſſſu-teteleket-is addig indithattyak meg az törvenyben: Az utan nem.

XXII. *Az mely dolgok egyeneſſen czak az ſent ſeket illetik, Negyven eſtendönek alatta meg indithattyak: Az utan halgaſſanak. Ibidem.*

XXIII. *Kiraly igaſſaga ſaz eſztendeig fen áll, és abban mulik. par. 1, tit. 78.*

Minemű úgyeket nem mulattat el az üdő?

Az zalag meg adaſt.

Az gonoſſagnak meg bünteteſet.

Az Orſag uttyat, Utzakat, *hatart, arkot és hidat: miert hogy közönſeges jok, ſenki el nem foglalhattya.*

Azonkeppen Attyafiak közöt, és az varosbelilek közöt, oly dologokban, mellyek az közönſeges varoſi allapatot illetik, és annak meg maradaſſat, az idömulaſnak ninczen hellye.

Sem az Rabſagban-eſſet emberek ellen nem fog. par. 1, tit: 56, 79, 46, 78.

Item paſſim. par. 1, tit. 23, 11, 82, 85. par. 3. tit. 14, 15.

Felben ſakaſthattyak mind az altal az üdö-mulaſt. Ha az dolgot ellenzik, tudomany tetellel, hogy nem engedik rea. Kit ha nem czelekeznek, hellye leſſen.

Præſumptio, *gyanoſſag. par. 1, tit. 121.*

Prævaricator, *Szinnel valo czelekedö. Oly Prokator ki az Pörben titkon az ellenkzö felel tarttya: Ket ſinü. Kiert dian vagyon.*

Primordia, *Kezdeti. par. 2, tit. 15.*

Princeps, *Fejedelem. Prol. tit. 6, Par. 1, tit. 3, 9, 10, 37, par. 2. tit. 77, 11, 3, 39, 76, 12, par. 3, tit 10.*

Prior Auranæ. *par. 2, tit. 54.*

PRIVILEGIUM, *Valamire valo ſabadſag, Privilegiom, Tulaidon igaſſag. par 2, tit 8, 12, 14, 7, 11, 9, 20, 10, 16, par. 3, tit. 20.*

Nyolczkeppen romol meg az Privilegium.

I. *Mikor az kinek az ſabadſagot attak, ellene czelekeſſik.*

II. *Mikor az ſukſegnek idejen, az ſabadſaggal nem el.*

III. *Ki notaban eſſik, el veſſti ſabadſagat.*

IV. *Mikor mas embernek nyilvan valo karara adgyak.*

V. *Mikor az ſabadſagot az törveny le ſallittya.*

VI. *Mikor az ſabadſagnak ellene mondnak.*

VII. *Az utolſori az elsöt meg erötleniti.*

VIII. *Mikor az Fejedelem bizonyos okokbol le tereti valakivel à ſabadſagot.*

Probare, *Bizonyitani. par. 2. tit. 32, Actori incumbit probatio.*

Proceſſus Iuris, *Törveny follyaſſa.*

Longus, *hoſſſu pörnek follyaſſa. par. 1, tit. 46, par. 2. tit. 86.*

Brevis, *Rövid follyas. Par: 2, tit: 18.*

Proceſſus extra formam juris factus eſt ipſo jure nullus.

Penes novum judicium reformatur. *Par: 2, tit: 12. Item, Par: 1, tit: 79, 68, 29, 82, 74, 46. Par: 2, tit: 66, 67. Par: 3, tit: 17, 18, 19.*

Proclamatio, *ſolitas: neven valo be hivas, abban az ſoba derekben, az hol az törveny tevök ülnek.*

Procurator, *Gondviſelö, Prokator. Par: 2, tit: 13 Par: 3, tit: 13.*

Bünteteſe vagyon, ha valaki hagyatlan Procuratornak talaltatik. De nem mindenkor.

I. *Mikor az Principalis jelen vagyon, ſabadon ſolhat, ha be nem vallotta is.*

II. *Az Iranſmiſſio mellet-is ſolhatnak ugy, ha többiteni nem akarjak: de tovab nem appellalhattyak.*

Az Procuratorok tiſti ez.

I. *Hogy büven addig otalmazzak valaki cauſajat, az meddig igaſſagot latnak benne: Es abban minden-fele vigyazok legyenek.*

II. *Hogy ſanſandekbol hamis levelekkel ne ellyenek: Hamis avagy rea fogadot tanut ne allaſſanak.*

III. *Ne legyenek ſavokban tetovazok, heyaban az udöt ſe mulaſſak, ſe ne viſſalkodgyanak. Mellyet ha az Birak latnak, velek el hagyattaſſak.*

Tartozik penig az Biro Prokatort adni: Mert nemellyek ſegenyſegek miatt, avagy az ellenkezö felnek hatalmas volta miatt, nem ſerezhetnenek Prokatort. Es ha az törveny valakit Prokatornak valaki melle vett: és oknelkul el hadgya, ſoha azon az ſeken nem Procuralhat.

Szukſeg annak okaert, hogy az Procurator conſtituaſſa, és be vallot legyen.

Az Procator levelnek-is onnet kelnek, azholſœ bizonnyos Reſidentiajok és lakaſſok vagyon az pöreſſeknek. par: 2, tit: 13.

Item. *Varoſi hellyen nem engettetik meg az varosbelieknek, hogy idegen Prokatort allaſſanak.*

Item. *Az varosbeli Procuratoroktul, az kivantatik hogy ſüntelen forogyak azokon az Napokon, mellyeken az Birak törvent mondani tartoznak, az ſek hazat, idejenkoran. Es hüvek, ſorgalmatoſſok, gondviſelök, és vigyazok legyenek. Az be adott iraſoknak maſſat, feleleteket, levelcket, igaz idejen be adgyak, és maſſat ki vegyek.*

Mert ha az pöreſſeknek valami karok eſendik miattok, ha az törveny mondgya, ſajattyokbol megh fizeſſek. De his vide, *Par: 1, tit: 111, 129. Par: 2, tit: 87, 75, 22, 79, 77, 80, 81, 13, 20. par: 3, tit: 6, 3.*

Proditio, *El arulas. Par: 1, tit: 38, 39, 44.*

Productio, *Elö hozas. Par: 1, tit: 29, 36, 37, 39, 34, 35. Par: 2, tit: 15, 36, 84, 34.*

Profeſsio, *Tanitas, Apoſtoli tanitas. Ibi: Par: 1, tit. 11.*

Profectio, *uton valo letel. Par: 1, tit: 14.*

Profugus, *ſökött. Par: 3, tit: 26.*

Prohibitio, *Tilalom. Par: 1, tit: 106. par: 2, tit: 20. 26. par: 3, tit: 33, 15.*

Proles, *Magzat. Par: 1, tit: 17, 108.*

Promiſſum, *Igiret, ſogadas.*

Az igiret ket fele.

Eggyik kit hittel erösitnek. par: 2, t. 30, 52.

Az maſik egy altallyaban valo igiret. Par: 3, tit: 26.

Pronunciatio, *Ki mondas, ki nevezes. Prolog: tit: 15. Par: 2, tit: 75.*

Az Biro mikor ki mondgya az törvent: az birſagot neven meg nevezze,

minn maradot legyen el valamely ſél, ha az pöreſſek meg nem neveſtek volnais.

Propinquior, *közelb, Az mely közelb valo vér. par:* 1, *tit:* 97.

Proprium, *Tulaidon, Sajat. Par:* 1, *tit:* 28, 29, *Par:* 2, *tit:* 71.

Ex multis propriis conſtat commune. *Az ſok tulaidonbol, leſſen meg az közenſeges.*

Prorogatio, *Halogatas, Halaſztas, vas levellel valo vontatas. Effele levelmeg erötlenedik, ha az, valakinek vagy ſzabad akkarattyabol, vagy az törvennek kénſzeriteſeböl fizet, avagy meg alkuſzik, az ki hoſzta. Laſd meg. Par:* 1, *tit:* 29. 129, *Par:* 2, *tit:* 50, 37.

Effele haladekrol valo vas levelet penig akar ki-is czak egy uttal hozhat. Ha penig viſſzontag oknelkül hozza, az törvenyben nyelv valtſagon marad erette. Nem-is hozhatni külön külön valo emberek ellen, külömb külömb valo eztendökben, hanem egy uttalegy eztendöre valot, az arva, avagy ki maga jovaert, mindenek ellen. Mert ſoha igazat nem tehetnenek az törveny tevök, ha ma Peter ellen, eztendö mulva Pál ellen, és harmad eſtendöre Ianos ellen-is kezdene valaki vas levelet hozni.

Prorogatio annualis, { Prælatis, à die electionis: / Pupillis, à die obitus patris, admittitur, *p.* 2, *t.* 50.

Proſcriptus dicitur Damnatus. *Karhoztatot. Sig.* 2, *ar:* 5.

Proteſtatio, *Tudomany-tetel. Par:* 3, *tit:* 15.

Protocolum, *Varos Könyve. Az gyülekezet, avagy varmegye könyve.* **Liber Regius**, *Kiraly Könyve, &c.*

Protonotarius, *Itilö Meſter.* **Magiſter, Protonotarius, Idem. Aſſeſſores ſedis judiciariæ regni**, *Aſſeſſorok: Az Nemes Orſzagtol rendeltetet itilö Birak. par:* 2, *tit:* 77.

Az Birak cauſat itillyenek és ne Procatorkodgyanak, Matth. 3, *art:* 14.

Proventus, *Jövedelem. Az proventus és Exactio nem egy: Mert az Proventus jövedelem: Az Exactio, kinſzeritesböl valo eröltetes, melyböl gyül az kereſet. Par.* 1, *tit:* 29.

Proverbium, *Köz beſzed, Pelda beſzed. Par.* 1, *tit:* 82. *Embernek csöcsemö ſzokot ſzova.*

Provocare, *Bayra hivas: Embernek vagy artalmara, vagy oltalmara valo ki hivas. Par:* 3, *tit:* 21.

Prudens quaſi Providens, *Eſzes és tovabra gondolo.*

Puber, *jol fel ſerdült iffiu, kinek bajuſza mohozot. Par:* 1, *tit:* 111.

Publicare, *Közönſegeſſen megh hirdetni. Par:* 1, *tit:* 29, 30.

Puella, *Leany, Leanyzo. Par:* 1, *tit:* 112, 119, 92, 29, 67, 92, 101, 113, 111, 91, 17, 90.

Puer, *Gyermek. Par:* 1, *tit:* 112, 111, 132. *par:* 2, *tit:* 23.

Puerperium, *Gyermek agy-beli. par:* 2, *tit:* 37.

Pupillus, *Oly arva kinek Attya nintſen. Par:* 1, *tit:* 124. **Orphanus**, *Kinek ſem Attya ſem Anya nintſen. Par:* 1, *tit.* 129, 131, 132, 130, 124, 126, 128.

Purgatio, *maga tiſztitaſa, dolga eligazitaſa. Hogy ha hitet vetnek nekie, ö maga megh esküven, az többi mellette kik meg eskünek, arra eskünek, hogy ök azt el hittek, hogy igaz legyen az mire esküt legyen amaz. Ha penig az meg hagyot napra hütit le nem teſzi, ſ. megh nem eskünik, el veſzti pörit.*

Q

QUARTA Puellaris, *Leanyi negyed, Par:* 1, *tit:* 97, 88, 89, 29.

Quartalicium, *Idem. Par.* 1, *tit:* 88. 17, 89, 6, 101, 29. 90. *par:* 2, *tit.* 24.

Quærela, *Panaſz, Akar ki panaſzara-is az Nemes embert megh nem tartoztathatni, hanem ha erdemli, és az véren ha tapaſztallyak. Par:* 1, *tit.* 9.

Quærulans, *Par:* 3, *tit:* 26.

Quæſtio, *kerdes. Par:* 2, *tit:* 71. *par:* 3, *tit:* 20.

Quinque caſus, *ött rendbeli nyavalya. Par.* 2, *tit:* 42, 55, 67, *par:* 3, *tit:* 19.

Quittantia, *Menedek level:* **Quietantiæ**, *Idem. Par:* 2, *tit.* 84.

R

RADIX, *Gyöker,. Par.* 1, *tit:* 28.

Raptus, *Ragadozas.*

Raſcianus, *Ratz. Par:* 1, *tit:* 25.

Ratio, *Okoſſag, Szam adas. Par:* 1, *tit:* 29. & 115. 132. *Par:* 2, *tit:* 59, 29.

Reatus, *vetekben valo leledzes. Par:* 2, *tit:* 55.

Recipere, *Beſogadni, viſſza veſzem. Par.* 1, *tit:* 61.

Reclamatio, *viſſza mondas, ellenzes. Par:* 1, *tit:* 62, 72, 85, 107. *par:* 2, *tit:* 17.

Recognitio, *Emlekezet, Regi dolognak elö ſzamlalaſa. Par:* 1, *tit:* 37.

Reconventio, *Item*, **Reconvenio**, *En-is Törvenyben idezem azt ki engem elö idezet. Ubi primo actoris & poſt rei cauſæ levatur.*

Rector populi, *Az köſſeg igazgatoja. Prolog: tit:* 2.

Rheda, *Kotſi, ſolyo kotſi. Paſſim.*

Redemptio, *Valtſagh. Par:* 1, *tit:* 15, 16, 27, 52, 82, 83, 103, 60. *par:* 2, *tit:* 42, 56, 63, 64, 55, 43.

Referre, *meg hozni.* **Relatio**, *valaſz.* **Relatoria**, *valaſz level.* **Reverſionales literæ. Idem.** *Par:* 1, *tit:* 86, *Par:* 2, *tit:* 74.

Reformatio, *meg uyitas, az elöbi jo formara valo hozas. Par:* 1, *tit:* 37, *Par:* 2, *tit:* 12.

Regale judicium, *Par:* 2, *tit:* 20.

Rejectat, *iratnak az pöreſſek az tranſmiſsiora, az itilö Meſterrel, kiknek pörek az terminusrol el halad, és el marad, az idönek rövid volta miat. Mely tranſmiſsiot az utan ugyan elö ſzoktak venni.*

Rekez, *Par:* 1, *tit,* 133.

Relicta, *vide* **Vidua.** *Par:* 1, *tit:* 98, 99.

Remiſsio bonorum occupatorum, *Az el foglalt joſzagnak megh ereſztese, viſſza boczataſa.*

Remiſsionales literæ, *az az, Mikor valaki, az törvent megh irattya levelben, hogy feleytſeghe ne mennyen. Minthogy minden itilö ſzeken meg fizetven az Notariuſnak, tartozik levelben irni az törvent, és annak minden voltakepen valo folyaſat. Arrol valo levelek, cedulak.*

Remotus, *meſzſzönnen valo. Par:* 2, *tit:* 67.

Renunctiatio, *el hagyas, ellene valo mondas, meg ereſztes. Meg vetes. Par:* 1, *tit:* 44, *par:* 2, *tit:* 12.

Reoccupatio, *viſſza foglalas.*

Repræhenſio, *megh ſzolitas, dorgalas, feddes.*

Repudium, *el hagyas, el valas. Vide Mátrimonium.*

Repulſio, *Fegyverrel valo ellenzes. Hatra üzes. Viſſza veres. Par:* 2, *tit:* 73, 74, 75, 76.

Res, *dolog, marha, joſzag, eſzköz. Prol: tit:* 2. *Par:* 1, *tit:* 24, 45, 82, 98. 99, 134, 100. *Par:* 2, *tit:* 45, 55, 82, 56. *par:* 3, *tit:* 35. 29.

Res cum onere vadit, *Az marha utanna viſzi az körülötte valo terhet.*

Reſponſio, Felelet. Par: 1, tit: 129, 130, 331. Par: 2, tit: 32.

Reſtitutio, Reſtituere, *meg adni, meg vetni, meg teriteni, meg fizetni.*
Ez amaz mondas ſerent ſokot meg lẽni.
Qui prior tempore, potior eſt jure.
Azockaert.

I. *Az le töt marhat kel meg adni, avagy ki tellyeſiteni.*

II. *Az jegy ruhat: Mert minden meg hivö Creditoroknal elöb valo annak azö igaſſaga.*

III. *Az el temeteſre valo költſeget teritik meg.*

IV. *Az kinek penzevel vöttek valamit, avagy epittetek.*

Reſuſcitare cauſam, Uyulan pört inditani. par: 2, tit: 21, 25, 57, par: 3, tit. 11.
Exſpirata & mortua cauſa, ſententia vivificatur: *Mikor lelket funakbele, meg elevenedik.*

Retinere, *meg kesleltetni, avagy meg tartani. Par. 1, tit. 51.*

Reviſio, Reviſionalis, *Idö latot level. Par. 1, tit 128.*
Az tutorok az Arvak dolgaiban, el nem jarhatnak, effele level nelkül p. 2, t. 41

Revocatio, vel Retractatio, *valamely vallaſnak, avagy Prokator feleletinek meg hivaſa, és erötleniteſe. Par: 2, tit. 79. Item, Par. 1, tit. 59. 62, 109, 110, 111, 128, 61. par. 2 tit. 12, 75, 77, 80, 81, 79. 17. par. 3, tit. 6, 11.*
Ket uttal nem engettetik à Procator hivas, mert ha ki arra megyen, tellyeſſegel kereſſeti meg ál, és örökke leſál.
Ha penig ſok volnais az Procator, csak egy bizonyos fizetteſel eri meg, az meg hivaſt. par. 2, tit. 74, 34, 46.
Akkor-is nem az Procator feleletit czaſſolya meg, hanem az feleletben eſſet vetſeget és feleitſeget, mellyet az pöreſſe hire nelkul elö ſamlalt, azt igazittya vele. par. 2, tit. 80.
Az-is harom ember altal leſen.

I. *Az Principalis altal, és igy egy uttal meg engedik.*

II. *Az Procurator altal, mely cauſa mellöl ottan el kel allani, miert hogy ömaga az dolgot ketſegeſſe tötte.*

III. *Az ki Prokatort nem állat és nem vall, hanem ö maga ſorgattya pörit, tehat maga ſovat maga diaval hihattya meg.*
Igy azert, hogy az terhet le teven, ha à ſęk ſinin menten elö nem ſamlallya-is az okait, hellyes. De ha az mellet ollyant nem mond, kit az elöt nem mondot, indebitan vagyon erette.

Reus, *Pörben fogot, avagy törvenyre idéſztetet ember. Prol. Tit. 13. Par. 2. tit 84. Par. 3. tit. 31, 36.*

Rex, *Kiraly.* Regia Majeſtas, Celſitas, Celſitudo, Excelſitas. *Kiraly avagy Fejedelmi Fölſeg. Par. 1. Tit. 3. 11, 13, 10. Par 2, tit. 6, 14, 20, 39, 3. Par. 3. (tit. 3.*

Ripa, *Márt, Part.*

Ritus, *Szokas, Mod, Törveny.*

Rixæ, *Vißßa vonaſſok, Hartzolaſok.*

Rus, *Mezö, Paraſt mayorſag.*

Ruralis, *Mezei. Par. 2. tit. 32.*

Ruſticus, *Kiſœldi, ßánto ember, Paraſt ember, Pór. par. 1. tit. 3, 7, 123. par. 2. tit. 27, 33, 32 par. 3. tit. 28, 33, 26, 29, 3, 27, 25, 34 25, 31, 30, 21.*

Ruſticitas, *Par. 3. Tit 25.*

S

SAcerdos, *Pap, Prol. tit. 2.* Sacerdotalis ordo liberat à ſervitute. *Az ki Papſagra adgya magat, azt jobbagyſagra nem vehetni.*
Ha joßagok vagyon, az Varmegye ßękin, kin, törvenyt kel allaniok, par. 1. tit. 12.
Az Papok jovai, mikoron valamellyiknek halala miat nemzete elfogy és magva ßakad, Kiralyra, ugy mint igaz és törveny ßerent valo örökeſre ßálnak. par. 1. Tit. 10.

Sacramentum, *Szentſeg, par. 3. T. 32, 35.*

Sagena, *Veſs, Varſa helye. par. 1. tit. 33.*

Salvus-conductus, *Az Fejedelem uti levele. par. 1. tit. 14. par. 2. tit. 75.*

Sanguis, *Vér.*
Elößer az embereknek verek hulaſat. Maſodßor, Ver ßerent valo nemzetſeget jelent: par: 1, tit: 47.

Saniores & Potiores in populo, *Vide part. 3. tit. 2.*

Satisfactio, *Elegtetel, par. 2. tit. 36, 43, 45, 67, 71, 86, 48.*

Scire, *Tudni, Prol. tit. 16, 12, 15. par. 2. Tit. 27.*

Sclavoniæ leges, *Tot Orßági törvenyek. Par 3, tit. 3.*

Scriba, *Iro Deak. par. 2, tit. 20.*

Scythia, *par. 1, tit. 3.*

Sedes judiciaria, *Törveny haz, Szękhaz, törveny ßęk. par. 3, tit. 26.*

Sedes judiciariæ Comitatuum, *Az Varmegye ßekin, Magyar Orßaghan ßas forintig. Erdelyben ötven forintig ittilhetnek. Paßim.*

Sedis judiciariæ violator, *Szękterö. par. 2, tit 69.*

Seges, *Vetemeny, Gabona. par: 3, tit. 33.*

Segregatio, *Külön valo valaßtas. par. 1, tit. 84.*

Semen, *Mag. par. 1, tit. 22.*

Seminis defectus, *Ollyan kinek magva ßakad. par. 1, tit. 22, 26, par: 2, tit: 62.*

Sententia, *Itilet, Törveny, Itilt dolog, ſententia. par. 1, tit: 16, 60, 68, 134, par. 2, tit: 42, 67. 84, 86, 36, 55. 67, 43, 60, 65, 56, 57, 88, 37, 63, 44, 83, 32, 73, 58, 59, 75. par: 3, tit: 26, 19, 20.*

Sequeſter, Sequeſtratio. *Köz kez-hez valo adas. par: 1, tit: 29, 76, 85, 99, 134.*
Manus Communes. *par: 1, tit: 125.*

Series, *Rend, Szer javas. par: 1, tit. 40.*

Servitus, *Szolgalat, köteleſſeg. par. 1, tit. 3, 9, 39, 84.*
Bene ſervientes, *az kemeket mondottak annak.*
Az mely nemes embert el maraßtnak, és nem fizethet, köteleſſeg alat meg kel rolla ßolgalni, par. 2 tit 68. par 3, t. 28.

Seſsio, alias Fundus Curiæ, *Nemes üles, haß-hely. par. 1, tit. 134.*

Sexus, *Mindennemü allat közöt valo külömbſeg, ugy mint, az Him és Nöſten közet. par. 1, tit. 20.*
Sexus virilis dignior, *az fiu meltoſagosb ßemely, az leanzonal par. 1, tit. 41, 17, 18, 20, 21, 37.*

Siculus, *Szekely. Par. 3, tit. 4.* Ugyan ot *irtak meg az törvenyeket-is.*

Sigillum, *Péczet. par. 1, tit. 14, par. 2, tit. 13, 58, 3, 17.*
Az Peczet ketfele.

I. Authenticum, *Mely csak az Fejedelmek, és az Orßag rendeltetet Birak, Captalanok és Conventek peczetek. Azonkeppen keritet kolczos varaſſokke, és mezö varoſokke, mellyet az Fejedelem engedet nekik.*

II. *Az nevezetes emberek pèczeti, kinek kinek ſajat pèczeti, mellyel ſemmi öröcke meg maradando levelet nem peczetelhetni. par. 2, tit. 13.*

Silentium, *Halgatas, Czendeſſeg. par. 3, tit. 11, par. 2, tit. 23.*

Similis, *Haſonlo. par. 1, tit. 74.*

Simulatio, *Tettetes. Paßim.*

Singularis, Unicus, *Eggyes. Az az, kinek ſohult ſemmi örökkeſe ninczen, hanem halalaval magva ſzakad, és nemzete elſogy. Par. 1, tit: 10, 59, 64.*
Soboles, *Magzat, Fiu és Leany. Par: 1, tit: 106.*
Societas, *Tarſaſag.*
Erröl meg tanit az Arithmetica, hogy kelleſſek vele elni. Az gonoſſagban valo tars penig ſzinten ugy lakol, mint az ki czelekſzi. Facientes enim & conſentientes eadem puniuntur pœna.
Sodomita, *Eretnek, Balvanyozo. Gen: 13, v. 13, Deut: 11, v. 16.*
Solutio, *Birſagnak meg fizeteſſe. Par: 2, tit: 69.*
Soror, *Nenem. Par: 1, tit: 39, 50, 17. hugom.*
Specificare, *Nevezeteskeppen meg nevezni, irni, ki ſejezni, Meg kereſtelni. Par: 2, tit: 26.*
Sponſa, *El adot leanzo, valaki jegyeſſe, matkaja. Par: 1, t: 100. Meny aſſzony. Idē.*
Statuere, *Törvenyre elö alatni. par: 3, t: 26.*
Statutio, *Iktatas. Par: 1, tit: 63, 32, 34, 30, 33, 66. Par: 2, tit: 21, 86, 11, 12, 71, Par: 3. tit: 26, 16.*
Statutum, *Rendeles, Vegezes. Prolog: tit: 8, 9. Par: 3. tit: 2.*
Stellionatus, *Szemfenyveſztes.*
Stigma, *Bellyeg. par: 2, tit: 16.*
Stipendium, *Hoo penz.*
Stipes, Stirps, *Az Nemzetſegnek eredeti. Par: 1. tit: 28.*
Strages, *Veſzedelem. Par: 2, tit: 74.*
Stratagema, *Hadi Okoſſag, Fortely, hadi tiſzteſſeges alnokſag.*
Strigæ, *Boſorkanyok.*
Stuprum, *Paraſznaſag. Par: 1, tit: 14, Par: 2, tit: 74.*
Subarare, *az fœldet ala ſzantani, nyilvan meg moſsditani. Innet mondatik,* Subaratio, *hazaſſag felöl valo vegezes, Allapattyanak meg uyulaſſa: Es jegy gyürö adas. Par: 1, tit: 93, 100.*
Subſcriptum, *Alaja valo iras.*
Subſcribo, *alaja irok, vele tartom.*
Az Birak és Secretariuſſok az ſententia level ala iryak magokat, nagyob bizonyſagnak okaert.
Az veg ſententia ala igy iryak, Coram me Magiſtro, &c.
Az halagato Prorogatoriak és egyeb közben mondot ſententiak ala penig, czak lectat irnak. Ezokkaert mert az pör közben költ levelek czak bizonyſagul lehetnek üdövel. De az Veg ſententiarol költ leveleknek annye meltoſagok vagyon, mint valamely Privilegiomnak.
Az tranſmiſſiok ala penig mind az varmegye Iſpani, ſmind penig az Nemes Birak és Notariuſok alaja iryanak. Poſ. 50, art: 62.
Subſidium, *Segitſeg. Mellyet az Orſzag gyülesben ſzoktak rendelni. Vvlad. 5, ar. 1.*
Subſtitutio tutoris, *hagyot tutor. Par: 1, tit: 56, 66, 8, 67. Par: 3, tit: 30.*
Succeſsio. *Valaki helyere valo következes. Maſnak hellyere ſzallani. Par: 1, tit: 29, 47, 50, 48, 15, 66, 67, 16, 49 56, 68, 110, 51, 69, 10, 64, 120, 17, 19, 27, Par: 2, tit: 71, 62.*
Sui juris eſſe, *Magaval ſzabad ember. Par: 1, tit: 56, 111, 112, 121.*
Summa, *Somma. Par: 1, tit: 60, 81, 73, 103. 61, Par: 2, tit: 76.*
Sumptus, *Költſeg. Par: 1, tit: 42.*
Sumptus ne ſuperet cenſum.
Supplementum, Additamentum, *Kitellyeſites.*
Supplicium, *Büntetes. Par: 1, tit: 15, 16, 103.*
Supplicatio, *Alazatos könyörges.*

Sup-

Supportans, *ki valaki helyen terhet viſel. Par: 1, tit: 42, par: 2, tit: 37.*
Az öreghik Battyok, tartozik az töb ötſei és hugai helyen az pört viſelni. Ez okaert hogyha azt valamikepen el veſztene-is, ezen attyafiai, azon pört iſmeglen meg indithaſſak. Sött bator Prokator levele ne legyen-is, ſorgathattya. Es ha, per non venit, *el maraſztyak-is, csak egy terhen marad erette, Az hatalomtul el valva, mert abban külön külön maradnak el.*
Suſpitio, *ketſeg. Par: 1, tit: 123, 124.*
Sylva, *Erdö, Czere, Haraſt.*
Ez-is ket fele.
Makkos erdö, és Erdölö erdö, tüzre avagy örökſegre kit hordnak. Par: 1, tit: 133, par: 3, tit: 33.
Symbolum, *Balitta, Iel.*

T

Tabellarius, *Levelhardozo poſta.*
Taberna, *haz, Szallas, korczoma, Kalmar-bolt, Kamora, Sator. Azoknak ſzabadſagat laſſad in V. Mola.*
Talio, *Haſonlatos büntetes. Szemet, ſzemert, Fogat, fogert. Haſonlo Boſſzu.*
Tartari, *Az Tatarok. Par: 2, tit: 6.*
Tartarus, *Bor ſeprö.*
Tavernicalis ſedes. *Tarnok ſzek. Par: 3. tit: 10.*
Taxa literarum, *Az levelek valtſaga, vide,* Prothonotarius.
Telonium, *Vam.*
Tempus, *üdö. Paſsim.*
Tempus tacendi & tempus loquendi.
Terminus, *Hatarazot nap. Par: 1, tit: 16. Par: 2, tit: 26, 82, 56, 59, 36.*
Terra, *Föld. Par: 1, tit: 24, 87.*
Terragium, *Föld valtſag,* penſio fundi.
Terreſtris dominius, *Földes Ur. Par: 3, tit: 26, 27, 33.*
Territorium, *varos, avagy, falu fœlde, Nyomas.*
Theſaurus, *Kencz. Oly penznek el tetele, kinek az Ura immar ninczen emlekezetben. De ha tudgyak, ki tötte legyen oda, és mikor, meg nem el reitet kencz. Ki kinczet talal, harmad reſzet maganak tarthattya, az kett reſze azt illeti, az ki hataran talalya.*
Teſtamentum, *Akaratunknak bizonyos rendeleſe, arrol, hogy halalunk utan, jovaink kikke legyenek. Par: 2, tit: 52.*
Annak penig ſzabad akkaratbolkel ſzármazni. par: 1, tit: 51, 100, 114, 109, 105, par: 3, tit: 30.
Teſtis, *Bizonyſag. Prolog: tit: 13, 15, par: 2, tit: 27, 28, 29, Par: 3, tit: 27, 12.*
Teſtimonium, *Bizonyſagtetel. Par: 1, tit: 39, 47, 126, Par: 2, tit: 27, 17, 29, 21, 36, 49, Par: 3, tit: 12.*
Teſtimonialis, *bizonyſag-tetel.*
Titulus, *Fellyül valo iras. Meltoſagos dicziret.* Ut *és mód, mely forman ember örökſeget birya. Mint hogy ſenki ket uton joſsagot nem birhat. par: 1, tit: 82, par: 2, tit: 70.*
Tortura, *Kinzas. Prol: tit: 10, 16, par: 3, t: 20.*
Az meg kinzas, ſenkit tiſzteſſege veſztette nem teſen. Quæſtio, Idem.
Az kinzaſra harom okbol mehet az törveny.
I. *Mikor az kereſet, ſörnyü és ſœben jaro dolog.*
II. *Mikor az alpereſre, nyilvan valo bizonyſagok vadnak, és mutato jelekböl, valo ſorr megyen reja.*
III. *Mikoron külömben vegere nem mehetnek az dolognak, az bizonyſagok nem letele miat.*

Az

Az kinzas penig kepeſt legyen, hogy ſemelyeben eppen maradgyon, megh ne csonkullyon, bénullyon bele az fogoly: Mert ha az vadlo ſavara kezdenek kerdezni és kenzani, azigaſſag mellöl ott az Birak el tavoznanak.

Transactio, *Meg ſzerzödes, alkuvas. Par: 1, tit: 62.*

Transire in rem judicatam, *arra megyen, mint ha törvennyel el ertek volna. Par: 2, tit: 56. Par. 3, tit: 35.*

Transmiſsio, *Vide Litera transmiſ:*

Transumtum, *Az leveleknek igiröl igire valo maſſa. Par: 1, tit: 42, Par: 2, tit: 11, 15.*

Tranſylvania, *Erdely Orſzag.*

Vera equidem Dia eſt Chriſti ſententia magni,
Diviſum Regnum ſeditione ruit.
Sic opulenta potens diris agitata procellis
Pannonia, heu miſera, ſeditione ruit. Par: 3, tit: 2, & 3.

Tributum, Contributio, Taxa, Cenſus. *Ado. Par: 2, tit: 9, 10.*

Telonium, vectigal. *Vam.*

Triceſima. *Harmintzad.*

Trium dierum ſpacium concordiæ cauſa admittitur. *Harmad napi ſzabadſag, az meg bekeleſnek okaert, meg engettetik. Par: 1, tit: 60.*

Triumphare, *Valamit meg nyerni, gyözedelmeſſen, nyerteſſen jarni. par: 2, t. 73.*

Turbatio, Turbator, *Haborgas, Haborgato, eſzveſztö.* Conturbatus, *haborito t és meg indult ſzivel lenni. Par: 1, tit: 14, Par: 2, tit: 31, 75, 76.*

TUTOR
Tutrix,
Tutela.
Az tutorſag haromfele. Par. 1. tit. 112.

I. Legitima, *Az Törveny ſzerint valo Tutorſag. p. 1. tit. 113. Melynek*
- *Nemellyike az ſüleinkre nez. Par: 1, tit: 51.*
- *Nemellyike Attyankfiait illeti, kik hogy haſznot venni akarnak, illik hogy terhet is viſſellyenek, vagy könnyen vagy nehezen. Par. 1. tit. 119.*

II. Teſtamentaria *Az Teſtamentomos tutorſag par: 1. tit: 114.*
- *Melyre, mihelt az meg holt ember valakit valaſtot: Az menten hozza foggyon, mert ha el mulattya, maga karaval czelekeſzi: Mert rayta követhetik az arvak kar-vallaſokat.*
- *Harmintz napnak alatta penig Inventariomot iraſſon, ha azt akarya, hogy jot mondgyanak utanna. Azokra-is penig gondot kel viſſelniek, kik az attyok halala utan ſületetnek. par: 2. tit: 62.*

III. Dativa, *Az adatot tutorſag. pa. 1. tit. 15. Mellyet ád*
- Az Fejedelem: *akkor mikor törveny ſzérent valo, avagy Teſtamentomos Tutor ninczen, valamely arvak körül.*
- Az Patronus, *Avagy az Földes Ur.*
- *Avagy az Varaſokban az Tanacz,* Istentöl *Adatot tiſzti ſzerent: Mely tartozik az Arvak fogyatkozaſſanak eleit venni. Es az arvaknak mind magok ſzemelyeknek-ſ-mind marhajok gond-viſelefere bizonyos meg hit embert rendelni.*

Az tutorſagnak ideje penig, akkor telik ki, mikor az Arvak tizen-negy eſztendöſſek. P. 1. tit: 111. Ezokaert az ſereny tutorok, az az idö el telven, meg intik az Arvakat, hogy Curatort kerjenek, és igy magokat panaſztol meg mentik. P: 1, tit: 124. Mellyet ha nem ezelekeſznek huſzon negy eztendöskorig, ha mi kárt vallanak az Arvak, az Tutorok fizeteſe. Az Arvakat-is ha azomban gondviſſeletlenül nevelik fel, ö nekik ter ortzajokra.

Curatort azert azonok adnak, kik Tutort. De azt kit az Arvak valaſztnak. Magoknak valok penig meg nem lehetnek. Varoſi hellyen azonkeppen, minek utanna meg halad tak az tizen-negy eztendöt, arra intetnek, hogy vagy az deakſagra adgyak magokat: Vagy udvarnal ſzolgallyanak: Avagy kereskedö embernel lakjanak: Avagy tiſztesſeges müre adgyak magokat, az mig az törveny ſzerent valo idejeket el erik.

Az Tutorſagrol olvaſd, par: 1, tit: 119, 125, 112, 115, 113, 91, 116, 114, 122, 117, 120, 121, 123, 124, 126.

Tutela inculpata: *Vetek nelkül valo maga oltalma. par: 3, tit: 21.*

V

Vacca, *Tehen, ünö. par: 1, tit: 33.*

Vadimonium, *Kezeſſeg.*

Vas, vadis. *Kezes. P.*

Vadari, *Fejet kötni.*

Vadare, *az vizen gazloban altal menni.*

Vadum, *Sekély, Labbolo hely, Rev. Par: 2, tit: 10.*

Vagiare, *Barmot be haitani. Par: 3, tit: 33.*

Vagiator, Cuſtos ſylvarum & pratorum. *Erdö-körülö, Sib, Mezö-paſtor. Erdö-paſtor, Czöz. Ibidem.*

Validitas, *Erös, Hathato.* Efficax. *par: 1. tit: 33.*

Vvayvodalis, *Fejedelem Embere. Par: 2, tit: 22.*

Vectigal, *Vaſar penz, Vam. par: 2, tit: 10.*

Venalia bona, *Aruban boczatot jok, el adók:* Proximis competunt, *az attyafiakat illeti. Par: 1, tit: 60.*

Venatio, *Vadaſas.*

Azert tilalmas az közrendnek, hogy ſzölöit és ſzanto fœldet puſztan ne hadgya, és meg akkor-is ne vadaſſzon, mikor iſtennek igijet kellene halgatnia.

Vendicare, *Maganak tulaidonitani. par: 1, tit: 27, 77.*

Venditio, *El-adas. par: 1, tit: 61, 59, 60. 27, 77.*

Venditor, *El-ado, Aros. Par: 1, tit: 27, 76, 66, 77, 61, 69.*

Venenum, *Mereg. par: 1, tit: 52.*

Veneficus, vel Venefica, *Kanta Iros, ördöngös, büvös bajos, boſzorkany.*

Ez illyeneket, az mezöt hogy meg mergeſitik, és hogy az ördöggel közlik dolgokat, és vegezeſt teſznek vele, tüzzel meg egetik.

Veneficium, *Veſztes.*

Verberatio, *meg Veres.*

Verberans *Az ki*
- *Az Kiraly Emberet, meg veri, Notaban eſik erette, par: 1, tit: 14, par: 2, tit: 2.*
- *Valamely Nemes Embert meg ver, ſejen marad erette. par: 3, tit: 21.*
- *Mas Iobbagyat meg veri, mi legyen az büntetefe. Par: 3, tit: 31, 19.*

Veſtigia, *Lab-nyom. Az el lopot marhanak laba nyomat, ki el teveſſti, avagy annak eſſet veſſti, ketſegeſſe teſſi magat.*
Veſtis, *Ruhazat. Par: 1, tit: 95, 99.*
Via, *Orſſag-Uttya. Annak oly ſſeleſnek kellennie, hogy ket egeſz vagaſu ſſeker bekevel el mehеſſen egy mas mellet.*
Véſſ, loca Sagenarum, *Varſa-hely. Par: 1, tit: 133.*
Halſogo Kürtö, Az kürtöre voltam.
Vicarius, *Hely-tarto. par: 2, tit: 52.*
Vice-Comes, vide Comes.
Vicinus, *ſſomſſed. par: 1, tit: 60, 70, par: 2, tit: 64, 74.*
Viduarum conditio, *Az özvegyeknek allapattyok. Par: 1, tit: 29, 98, 99, 67. Par: 3, tit: 29.*
Villa, *Falu. Par: 1, tit: 84. Par: 2, tit: 82.*
Villani, *Falu-beli, Iobbagyok. Par: 3, tit, 25.*
Villicus, *Falnagy. Gereb, Biro.*
Vinculum, *Kötes.*
Vindicta, Ultio, *Boſſſu-allas. Kezzel valo igaz vetel. par: 3, tit: 21, 22, 23.*
Vinea, *Szölö. par: 1, tit: 133.*
Violatio, *Eröſſak-tetel. Meg ſſertöztetes. Par: 1, tit: 105, 14.*
Violator & Violatio ſedis judiciariæ, *ſſek-töres. part: 1, tit: 134, part: 2, tit: 69, par: 3, tit: 3.*
Violentus, *Erös, hatalmas, par: 1, tit: 88.*
Violentis occupator infra anni revolutionem ejici poteſt. *Azt ki hatalmaſſul valaki örökſeget el foglallya, egy eztendö forgaſſa allat iſmeg hatalmaſſul ki vethetik. Part: 1, tit: 68, Par: 3, tit. 22.*
Virgo, *ſſuſſ Leany, Leanzo.*
Virtus, *Ioſſagos czelekedet. Erö. Part: 2, tit: 68.*
Vis, *Eröſſség, Erö, Sokkaſſag. Part: 1, tit: 68. part: 2, tit: 74, par: 3, tit: 22.*
Vis pro Violentia. *Hatalmaskodas. par: 1, tit: 68, par: 3, tit: 21, 22, 24.*
Viſitatio, *Meg latogatas. Matt 6, art: 12.*
Viſus optimus teſtis, *Az ki ſſémevel valamit lat, azlehet leg ſœb bizonyſag. par: 2, tit: 41.*
Vitium, *Vetek, Hiba.* Error *idem. par: 2. tit: 82.*
Vitricus, *Moſtoha Attya.*
Az Moſtoha gyermekinek, mind ſſemelyeknek, mind penig marhajoknak, örökſeginek gondviſſeleſehez ugy fogyon, mint egyeb tutor, és ugy oltalmazza.
Wlaudislaus Rex P. *Lengyel Laſſlo Kiraly. par: 2, tit: 14.*
Ulna, *Öl, Reff, Sing.*
Ulna regalis, *Par: 1, tit, 133.*
Ultimus, *utolſo.* Inde ultimum ſupplicium ſolam mortem dicimus.
Unicus, *vide ſingularis.*
Univerſitas, *Közönſeg.* Vide Collegium.
Vocare, *Hini, Nevezni.*
Voluntas, in caſu comminationis pro facto reputatur. *Az akaras az fenyegetesben, meglöt dolognak magyaraztatik: Nincz-is hellye hogy valaki aval mentſe magat, hogy vagy ſeleſege vagy mas akkarattyabol, modnelkul czelekedet legyen valamit.*
Votum, *Fogadas-tetel.*
Urbs, *Keritet kolczos Varos.*
Urbicus, *Varosbeli.*
Urbanus, *Varoſſi.*
Emberſeges, tiſſteſſeges beſſedü.
Urburæ, *Az Bannyak jövedelmi.*
Uſucapio, *Veſſet marha.*
Uſura, *Vele çles, Haſſon vetel. Nyereſſség. Biras. par: 1, tit: 81, par: 2, tit: 14.*
Uſus, *Vele valo çles, Haſſon vetel, par: 1, tit: 62, 72, 84, 86.*
Uſusfructus, *Mas Ioſſagat çlni, Bitang marha.*
Uterini, *Egy Annyatol ſſülettettek.* Carnales, *Egy teſt vérek, kik egy attyatol annyatol ſſülettettek.*
Vulnus, *Seb.*
Uxor, *Feleſeg, Hazas-tars. Gazda aſſſſony. Part: 1, tit: 29, 102, 106, 110, 14, 67, 48, 98, 54, 99, 134, 109, 93, 96, par: 3, tit: 29.*

Z

Zona canabæa cingi, *Kender mazzaggal övedzeni. Par: 2, tit: 30.*

FINIS INDICIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Jollebet nagy ſſorgalmatoſſſaggal igyekeztünk azon, hogy az Decretomnak ki nyomtataſſaban valami vetkek, es az bötükben valo fogyatkozaſſok ne eſſtenek volna, mind azon altal akaratunk ellen-is eſſet nehol vetek, mert ugyan mayd lehetetlen dologh tellyeſſegeſſen attul meg óni: hogy azert ſſenki az olvaſſasban meg ne botrankozzek, mi azokat ez könyvnek vegeben rendel meg jedzettünk. Kerjuk azert az kegyes olvaſſokat, hogy ki ki az bötübeli vetkeket maganak egy pennaval meg jegyezze, es minekünk arrol meg boczaſſſon.

In Prologo.

In Titulo 1. Prologi pagine 2. in comment. pro activum lege actuum.
Pag. 3. in textu, pro &, lege ut.
Ibidem in Com: lege quandam.
In titululo 2. ad marg. lege qui dicantur.
Ibidē, Pag. 2. in Com: lege intellectum.
Ibidem docet, pro doceret.
Ibi. tit. 2. pag. 4. bis lege hominem.
Ibi. pag. 5. lin. 10. pro tôrvenyek lege tôrveny.
Ibi. pro jus lege jure. Inferius lege, dominiorū.
Ibi. pag. 6. ad mar. lege contractus gentium.
In titulo 4. pag. 2. in com: lege torquē.
Ibidem, conſequuntur.
Ibi inferius, quæ dicatur.
In Titulo 5. lin: 4. lege ellenkezôket.
In titulo 6. pag. 4. in cōm. pro ſed, lege ſciliçet.
Ibidem pag. 5. pro Paulus, lege Pauli.
Ibidem pro ſervantur, lege ſtruantus.
In titulo 10. in comm. lege alioquin.
Ibidem, prohibitionem.
In titulo 11. Pag. 2. lege, kôvetik.
In titulo 12. pag. 2. pro porro, lege pono.
In titulo 13. ad finem com. lege perpendendum.
Ibi. Ferè ad finem lege, etiam ſi non ſit ſcelere conſcius. Ibi inferius lege, eleven.
In titulo 14. pag. 2. lege, competens.
Ibidem in Com. leges, partes, quas.
Ibi. pag. 3. in com. lege. allegationes.
Ibidem in textu lege, in ferenda.
In tit. 16. lege, duplici. Ibi: pag. 2. lege, mondo.
Ibidem, pag. 3. lege, contingat.
Ibidem, pag. 4. ubi: homicidam de ſe ipſo) adde: ſubjicere.
Ibidem inferius, lege valet, pro valeat.

In parte Prima.

Parte 1. Titulo 6. pag. 11. linea 28. Had el ezt az iget (ném) azonkeppen az maſodik lineaban, az (ne) el had.
Tit 9. pag. 15. lin. 13. noſtrum, lege noſtrorum. In margine lege, Generale.
Tit. 15. pag. 30. lin. 10. olvaſd, peres.
Tit. 16. pag. 31. lin. 12. lege, contemptum.
Ibi. in marg: lege, poſthumi.
Tit. 24, pag. 47. lin. 20. olvaſd, Véſzek.
Tit. 30. pag. 62. lege, nuptui dari.
Tit. 33. pag. 65. lin. 9. lege, Reambulatoriis
Tit. 45. facie 1. olvaſd, és oſztani akarnak.

Tit. 46. pag. 87. lin. 6. dele, az.
Tit. 48. pag. 91: lin. 23. lege, attyafiaknal-is.
Tit. 56. pag. 104. linea 25. olvaſd, hellyere.
Parte 1. Tit. 101. pag. 179, linea 25. olvaſd, mennyit az teſtamentom tenne, ki az Ura reſzere jutna. Ibi. lin. 28. lege, reſze.
Tit. 102. pag. 181. ælat, linea 4. olvaſd, oſztani.
Tit. 120. pag. 207. lin. 8. lege, virtute.
Tit, 122. pag. 210. lin. 8. lege, habent.
Tit. 133. pag. 228. lin, 5. à fine, lege, permiſſoria.

In parte Secunda.

Par. 2. Tit. 1. pag. 238. lin. 15. lege, annexis.
Tit. 6. pag. 246. lin. penultima, lege, Iudicum.
Tit. 15. lin. 2. pag. 296, lege, ſervantur.
Ibi: lin. 6. à fine, lege fiendum.
Ibidem, lin. 4. à fine, lege eos.
Tit. 19. pag. 304. lin. 19. lege, potentiariorum.
Tit. 21. pag. 309. à fine 2. lin. lege, vegyük.
Tit. 26. in Titulo, pag. 317. lege Hivatalban.
Ibidem, pag. 318. lin 5. lege, és azt ki ellen.
Ibidem lin. 9. lege hellyt.
Tit. 29. lin. 3. kik helyet, olvas, ki.
Tit. 31. facie 2. in linea 2. olvas, agyaskodo.
Tit. 32. pag. 331. lin. 5. pro olykart, lege olykort.
Ibi. lin. 10. pro kereſven, lege keredzven.
Tit. 33. pag: 335. lin. 2. pro hitit, lege hitet.
Tit. 34. lin. 6. pro habitatorũ, lege habitorum.
Ibidem, pagine 336. lin. 18: lege propoſuerit.
Ibidem, lin. 26. lege, nem hadgy el benne.
Ibi: lin. 2. à fine, lege, egy-nehannyon egy teſt vęr attyafiak.
Tit. 38. pag. 342. lin. 27. lege, az tõbbiert-is.
Tit. 52. pag. 362. lin. ultima, lege, Iudicum.
Tit. 57. pag. 172. lin. 26. lege, ellene-is.
Tit. 58. pag. 373. lin. 3. lege, az mas fęl pereſt.
Tit. 60. pag. 376. lin. 17. lege, per hominem.
Tit. 65. pag. 383. lin. 26. lege, ingerere.

In parte Tertia.

Parte 3. Tit. 3. pagine. 455. lin. 20. decorum, lege pecorum.
Tit. 8. pag. 463. lin. 6. à fine, lege, circumcinſta.
Tit. 11. pag. 466. lin. 15. lege, pôreit.
Ibidem, pag. 468. lin: 23. lege, illico.
Tit. 20. pag. 479. lin: 7. lege, feieken.
Tit. 21. pag. 480. lin: 14. lege, præſumitur.
Tit. 22. pag: 482. lin: 5. lege, contentionem.
Tit. 24. pag: 485. lin: 12. lege, poſsit.
Tit. 25. pag: 486. lin: 23. lege, fidei.

In Margine.

Pag. 389. lege, detentio.
Pag. 440. pro ingreſsio, lege, ingeſsio.
Pag. 445. lege, Penes literas.
Pag: 446. pro Si, lege, Sic.
Item ibidem, pro oſtendit, lege, obſtante.

In Indice, ubi Cancellarius. ibi lege, az Feiedelemnek.

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

CARMINA D. HIERONYMI BALBI,
Præpoſiti Poſonien: & Secretarij Regiæ Majeſtatis.

INclyta Quæ Scythicis gens prodijt Hungara terris,
Nil niſi ſanguinei Martis amabat opus.
Clara quidem bello, partiſq; decora triumphis,
Sed non pacificæ conſcia legis erat.
Non fora legitimis reſonabant ſparſa tabellis,
Nullaq; conſcripti regula juris erat.
Ius dubiè pendens incertæq; alea litis,
Sparſaq; clamoſo jurgia vana foro.
Inde (nefas) patrijs ejectus ſedibus hæres
Hæſit, & alterius ſuſtulit alter opes.
Inq; pari cauſa lata eſt ſententia diſpar,
Et modo qui victor, mox fuit ille reus.
At STEPHANUS veterum laudes egreſſus avorum,
Attulit optatam providus Author opem.
Qui nunc Pannoniæ perſcribit jura feroci,
Armaq; fulta ſacris legibus eſſe jubet.
Ille aperit Regni triplici decreta libello,
Et notat ambiguo jura tuenda foro:
Atq; docet mores, longo ſervavit ab ævo
Quos Scytha, Cæſareis legibus eſſe pares.
Et quæ vix poterant numeroſo codice claudi,
Sedulus in paucas digerit ipſe notas.
Actio certa patet, certa eſt præſcriptio rerum,
Et conteſtatæ formula litis adeſt.
Quiſq; ſuum noſcens, alieno limite cedet
Sponte, nec infirmus præda potentis erit.
Iusq; piumq; colent placida ſub lege quieti,
Sorte pari cauſas Crœſus & Irus agent.
Macte animi, qui tanta tuis dare commoda noſti
Gentibus, inſignis fama futura tua eſt.
Ut Cretæ Minoa colunt, Agriq; Phoroneum,
Legifer & Spartæ templa Lycurgus habet.
Utq; Solone ſuo dociles lætantur Athenæ,
Sic laudes referet Pannonis ora tuas.

Major

Major erit ſacris, qui mœnia legibus armat,
Quam qui belligeræ congerit artis opes.
Nam licet arma vacent, ſolidi ſtat gloria juris,
At ſine jure parum Martia bella juvant.

BENEDICTI BEKENII, AD Dominum ſuum Epigramma.

Hos proprius delectat amor, ſed gloria famæ
Hos juvat, at mentis non colit ille bona.
Tu ratus ô nimium, nimiumq; iterumq; beatum,
Cum patrijs ſtudeas moribus, atq; fide.
Lycurgus ſanxit leges, & commoda gentis
Inachiæ, & Siculos perdocet alma Ceres.
At tu firmatas multo diſcrimine leges
Congeris, & noſtros patria jura doces.

EJUSDEM IN ARDELIONEM, & Zoilum Epigramma.

Si tibi livor iners urit præcordia tantum,
Ut patrijs nolis conſuluiſſe bonis.
Vel te dura ſilex genuit, ſeu torva Megæra,
Vel ſi quid magnus ſævius orbis habet.
Si potis eſt jubeo liventem Zoile linguam
Comprime, vel ſi non, peſtis acerba voret.
Poſt cineresq; tuos, frondes quot in arbore cernis,
Plutonis pœnas tot tibi regna parent.

RMK II. 338
("A"-var.)
(3.péld.)

INDEX,
Seu
ENCHIRIDION
OMNIUM DECRETORUM,
& constitutionum Regni Hungariæ, ad Annum 1579. usq; : Per Causarum locos distinctum, memoriæ usibusq; fori maximè utile.

RMK II. 338.

Cum Gratia & Privilegio.

DEBRECINI,
Excudebat Paulus Rheda Lipsensis,
Anno Domini, M. DC. XI.

AD LECTOREM
SAMBUCUS.

QVIA NEMINEM SVIS VIGILIIS, AVT PRÆclaris conatibus, minus laude, quam vel vivi memoria inclusam tenent, vel posteritatis gratæ autoritas testatam explicabit, fraudandum censeo: ne pro apibus fuci, pro floribus spineta, sentesq; subeant: hujus promptuarij, seu Indicis, ad usus forenses expediti, per causarum locos præcipuos, & conjectiones ad memoriam comportati Autorem fuisse, Reverendiss: Nicol: Telegdinum, Quinqueecclesien: audio: Senatu regio, patrijs diu negotijs, multumq; exercitatum, subactumq; Præsulem: mox, incrementa hæc, & accessionem lectionibus, judicioq; Reverendiss: Mossovij Vacensis, &c. factam, qui viri nil fronte occultant, nil fictum, simulatumq; ferunt, orbeq; doctrinarum absoluto, his longè majora possunt. Vt verò etiam vulgò tererentur, paucis loco repositis commodiore, nonnullis frustra iteratis semotis, (cujus opellæ autoritatem donatum exemplar à Reverendiss: Zacharia mihi simul attulerat, paulò verò post Sereniss: Ernesti venia, cujus hanc editionem niti præsidio, septamq; scias, confirmavit) nostra factum cura vides. Quam tuis semper votis, cunctorumve usibus, adhuc præsto fuisse, inq; reliquum tempus, quod duntaxat vitæ suppetet, si recta mente acceperis, cum impendio & inter usurio, quasi ex judicato solven: citra reconventionem, forè paratissimam, omnino, velim, tibi persuadeas.

vale, Calend: Iunijs, 1581.

Viennæ.

M.N.MUZEUM KÖNYV-TARA

INDEX OMNIUM DECRETO-rum, & Constitutionum Regni Ungariæ, usq; ad Annum Domini, 1579.

DECRETUM S. STEPHANI REGIS.

DEcretum S. Stephani primi Regis Hungariæ, quod incipit: Quoniam ad Regales dignitates &c. *Lib.* 1. publicatum post obitum Sancti Emerici Ducis.

Liber secundus, eiusdem S. Stephani Regis Decreti, qui incipit: Regnante Divina clementia, &c. Anno Domini 1035. in Synodo Tolna promulgatus.

DECRETA S. LADISLAI REGIS.

DEcretum S. Ladislai Regis primum, quod incipit: Regnante Creatore & Salvatore, &c. Anni Domini 1029. decimo tertio Kal: Iunij, in Civitate Szabolcs editum & publicatum, & habet libros tres.

Secundus liber ejusdem Decreti, incipit: Temporibus piissimi Regis, &c.

Tertius liber Decreti S. Ladislai, incipit: Hoc decreverunt, &c.

DECRETA COLOMANI REGIS.

DEcretum Colomani Regis incipiens: Quoniam DEI gratia Seraphin, &c.

Liber secundus eiusdem Decreti incipit: Colomanus Dei gratia Rex Hungariæ. Hanc legem, &c. Anno Domini 1100. editus.

Canones, seu Capitula Synodalium Decretorum Laur. Archep. Strig. & decem suorum Episcoporum, tempore Colomani Regis edita.

DECRETUM ANDREÆ REGIS.

DEcretum Andreæ Regis Secundi, dicti Hierosolymitanij, Patris S. Elizabeth Viduæ. Quod incipit: In nomine S. Trinitatis & Individuæ unitatis, Andreas DEI gratia, &c. Anni 1222. In hujus Decreta jurant Reges cum coronantur, eo, quod præcipuas libertates Nobilium contineat. Confirmatum est per Ludovicum Regem, Anno 1351. Mariam Reginam Hungariæ, postea consortem Sigismundi Imperatoris, Filiam dicti Ludovici Regis, Anno Domini, 1384. A Matthia quoq; vero Rege, Anno Domini 1544. est confirmatum.

DECRETUM LUDOVICI REGIS.

DEcretum Ludovici Regis Hungariæ, quod Incipit: Tronus, & potentia Regalis dignitatis, in præmio, cujus primus articulus est: Quod si Prælati vel aliqui viri Ecclesiastici, &c. Anni Domini, 1351.

DECRETA SIGISMUNDI REGIS Ungariæ.

GRatia Sigiſmundi Regis infidelibus, poſt fugam ex arce Soklyoſs, facta, Anno Domini 1403.

Decretum primum eiuſdem Sigiſmundi Regis incipit: Quod quemadmodum nobis alijs. Anno Domini 1404.

Decretum ſecundum eiuſdem Sigiſmundi Regis, Sceptrigera Regalis dignitatis alitudo, incipit Anno Domini 1405.

Decretum tertium Sigiſmundi Regis, Anni præcedentis 1405. ſecundum, quod incipit: Inter cæteras animi noſtri ſollicitudines.

Decretum quartum eiuſdem Regis, quod incipit: Cum nos pridem una cum &c. Anni Domini 1411.

Item, oppoſitio, ſive impignoratio eiuſdem Sigiſmundi Imperatoris, tredecim Oppidorum, Comitatus Scepuſienſis, facta Regi Poloniæ Vladiſlao, Anno Domini 1412.

Decretum quintum, quod tamen alii quartum, Sigiſmundi Imperatoris & Regis vocant, & incipit: Quod nos cujus Regiæ celſitudinis, &c. Anni Domini 1435. Budæ, in Feſto D. Gregorii Papæ editum.

Decretum ſextum, quod alii quintum, alii majus Decretum Sigiſmundi, Imperatoris & Regis, vocant, Incipit: Inter cuncta quæ pro ſubjectorum ſalute, &c. Anni præſcripti, 1435.

Circumferuntur quædam propoſitiones I. R. Sigiſmundi Imperatoris & Regis ſine anno & die, factæ apud Regni proceres per nuncios in eiuſdem Imperatoris à Regno Hungariæ abſentia: Cum titulo, Decretum de modo exercituandi, &c. Cum tamen non eſſe Decretum illud legenti manifeſtè conſtat. Proinde nos inter Decreta eas aſcribere noluimus, ſed diſtributionum à procericus ſic fieri petitam Comitatuum & nominum, Spiritualium ac ſecularium perſonarum cauſa, Decreto noſtro adjecimus, cum interprætatione Tituli Regis, quæ in iiſdem propoſitionibus habetur.

Rama vocatur Boſina, Servia eſt Raſcia, Gallicia, id eſt major Vvalachia, Lodomeria, eſt Ruſcia. Comania vero dicitur terra Valachiæ, quæ inhabitabatur à Comanis nigris, quæ eſt ſita à fluvio Olth, inter Alpes & Danubium, jacens verſus Tartariam, quæ nunc inhabitatur à Valachis, & nuncupatur pars Tranſalpinæ & Moldaviæ.

DECRETA ALBERTI REGIS.

DEcretum Alberti Regis, Generi Sigiſmundi Imperatoris in Regem Hungariæ coronati, Anno Domini 1437. primo die Ianuarij, incipit: Quod excellentiſsimo Principe, Domino Sigiſmundo, &c. Anni Dñi: 1439.

Ladiſlaus Polonus S. Stephani corona in Alba Regali coronatus, Et ad Varnam Anno 1444 à Turca fuſus & interemptus, nullum edidit Decretum, quod ſervaretur. A factioſis quibuſdam introductus, contra Ladiſlaum Alberti Regis Poſthumum Filium.

DE-

DECRETUM LADISLAI REGIS, Pueri annorum decem & quatuor.

LAdiſlaus Rex, filius præfati Alberti Regis, nondum adoleverat, cum Decretum, quod incipit: Crebrarum, ac dudum invaleſcentium novitatum: Anno Domini 1454. Amiſſo anno præcedenti Conſtantinopoli, & jam ad obſidionem Nandoralb. properante Turca, edidit & ſervatur.

ARTICULI IOANNIS CORVINI Parentis Matthiæ Regis Hungariæ.

ARticuli ſpectabilis & Magnifici Domini Ioannis Corvini de hunyad, in Civitate Peſtienſi editi, Anno Domini 1445.

ARTICULI MICHAELIS Szilagii Gubernatoris.

DEcretum Michaëlis Zilagij de Horroſzegh, Gubernatoris Regni Ungariæ, Anno Domini, 1458. poſteaquam Matthias corvinus in Regem Ungariæ electus fuiſſet, & adhuc in captivitate Podebradij teneretur editũ.

SEQUUNTUR DECRETA SERENISſimi Principis, D. Matthiæ Regis Ungariæ.

DEecretum primum Matthiæ Regis ante coronationem Incipit: Quod cum his diebus in præſenti, &c. Anno Domini, 1462. editum. Scribunt aliqui concepta in clerum invidia, hoc Decretum non ſervari, quod ante Coronationem editum ſit, ſed perperàm.

Decretum ſecundum Matthiæ Regis, quod incipit: Articuli prænotati, hanc continent formam, poſt confirmationem Decretorũ Andreæ, & Ludovici Regum, tempore coronationis ſuæ editum. Anno Dñi, 1464.

Decretum tertium Matthiæ Regis. Quod cum nos occurrentibus variis undiq;, &c. Budæ, Anno Domini 1471. editum.

Conſtitutiones Dominorum Prælatorum, Baronum & Nobilium Regni in abſentia à Regno Sereniſsimi Principis D. D. Matthiæ Regis Ungariæ, Anno 1474. Budæ, Dominica ante feſtum S. Franciſci, ex mandato Regis editi. Et incipiunt, Nos Prælati: Quod cum nos his diebus de voluntate, &c.

Decretum quartum D. Matthiæ Regis, quod incipit: Redeuntibus jam pridem nobis: Budæ, Dominica Quaſimodo, Anno Domini 1475. editum. A quibuſdam citatur pro tertio Decreto ejuſdem Regis.

Articuli eodem tempore de officio Palatinatus pronunciati, in eligendo ad id officium Spectabili & Magnifico Domino Emerico de Zapolya. Quoniam præſens Dieta, incipit, & habet articulos duodecim.

Decretum quintum D. Matthiæ Regis, cujus primus articulus incipit: In primis, quod Domini Prælati, & cæteri Eccleſiaſtici decimas habentes, &c. Budæ. Anno Domini, 1481. editum. Hoc alij volunt eſſe quartum Decretum ejuſdem Regis.

Decretum sextum Matthiæ Regis Incipit: Decet Reges & Principes quo superna, &c. Budæ, Anno Domini, 1486. editum. Hoc alij quintum, alij majus Decretum D. Matthiæ Regis vocant.

Obitus Matthiæ Regis.

Duæ Epistolæ Friderici Imperatoris & Maximiliani Regis Romanorum ad Ungaros, 1490 datæ.

Conditiones quibus cum Vvladislaus Rex Ungariæ Regnum sibi delatum suscepit, conceptæ & emanatæ in possessione Farkasshida, Sabbatho ante Festum ad vincula S. Petri, Anno Domini 149°o.

Concordia inter Serenissimos Principes Fridericum Imperatorem, Maximilianum Romanorum, & Vvladislaum Ungariæ Bohemiæq; Reges, ac Inclytum Regnum Ungariæ, Posonij concluſa, Anno 1491. allegantur.

SEQUUNTUR DECRETA DOMINI Ladislai Regis Ungariæ.

DEcretum primum vel generale majus dictum, Vvladislai Regis Ungariæ, Anni Domini, 1492. hoc ita tribus modis allegatur. In quo continentur speciales quidam articuli Regni Sclavoniæ.

Decretum secundum D. Vvladislai Regis incipiens: Primo quoniam in articulo secundo Decreti. vocatur etiam Additiones ad Generale, vel ad majus Decretum Anni Domini, 1495.

Decretum tertium D. Vvladislai Regis, quod incipit: Glorioſissimus DEUS, cujus &c. Editum Budæ, 1498. vocatur etiam Decretum minus.

Decretum quartum D. Vvladislai Regis incipiens: Quod cum superioribus his diebus, Anni 159°o. ab aliquibus vocatur Additiones ad Decretum minus, vel ad Decretum, secundum.

Articuli in campo Rakos, in Dieta festi Beati Georgij Martyris. Quorum initium est: Item primo, ut Iudicia & Iudiciariæ deliberationes, &c. Anno Domini, 1507. constituti.

Decretum quintum D. Vvladislai Regis: Quod cum nos post assumptionem ad hujus Regni, incipit, Anno Dom. 1504. ab alijs quartum esse censetur, & allegatur.

Decretum sextum D. Vvladislai Regis, incipiens: Quod cum nos in animo nostro sæpe, &c. Est anni, 1514. post popularis insolentiæ sedationem editum. Alij volunt esse quintum & ultimum.

Decretum Tripartitum Stephani Vverbőczy à Rege confirmatum. lib: 3. Anno, 1514.

REGIMEN LUDOVICI REGIS.

ARticuli Ludovici Regis in Oppido Tolnensi, in festo Beati Iacobi Apostoli. Quorum initium est: Quoniam omne Regnum duobus instrumentis, &c. in Anno Domini, 1518 sanciti.

Alij Articuli Ludovici Regis in Dieta generali pro festo Beati Michaëlis Archangeli Anno Domini, 1518. præcedente in Báczh celebrata statuti, & conscripti, incipiunt: Quamquam hactenus, &c.

Articuli item Ludovici Regis in conventu generali in Báczh, Anno Domini, 1519. editi, quorum initium est. Præhabito DEI adjutorio, &c.

Articuli in Comitijs Budæ celebratis in festo B. Elizabeth, Anno Domini, 1521. editi, ejusdem Ludovici Regis Ungariæ.

Ludovici Regis Articuli Budæ in festo B. Georgij Martyris, Anno Domini, 1523. sanciti, & firmati.

Articuli Ludovici Regis in conventu generali pro festo Nativitatis glorioſissimæ Virginis Mariæ, Anno Domini, 1524. editi, & in Dieta similiter generali pro Dominica Iubilate in campo Rakos celebrata, reformati Anno, 1525. ipso Rege Ludovico ahhuc regnante.

Eodem Anno, 1525. in festo Nativitatis B. Ioan. Baptistæ in Oppido Hathwan, fuit celebratus conventus Regnicolarum, contra voluntatem & consensum Ludovici Regis, sicut constat ex literis ejusdem Regis ad omnes Comitatus datis, quæ incipiunt: Ludovicus, &c. Quamvis in Dieta proxime præterita, Ideo non servantur, &c. nec allegantur.

Item Articuli Anni D. 1526. Ludovici Regis ultimi, editi in Dieta Rakos, ubi Stephanus Werbőczy fuit proscriptus, & Palatinatu privatus.

DECRETA SERENISSIMI PRINCIPIS & D. D. Ferdinandi Regis, &c.

ARticuli sive constitutiones Dietæ Budensis, Anni Domini, : 1527.

Iuramentum quod idem Rex & Dominus noster clementiſsimus præstitit in coronatione.

Articuli Dietæ Budensis Anni, 1528.

Articuli Dietæ Posonienſis post amissam Budam Anni, 1542.

Articuli constitutionum Dietæ Posonienſis post solutam obsidionem Pesthienſem, pro festo omnium Sanctorum celebratæ. Eodem Anno 1542.

Articuli Dietæ Novizolienſis, in festo Beatæ Elizabeth viduæ, Anno Domini, 1543. celebratæ.

Responsio & confirmatio ejusdem Domini Regis, & non confirmantur omnes articuli, aliqui etiam saltem conditionaliter. Igitur constitutiones ad responsum erunt referendæ.

Articuli pro festo Purificationis B. Virginis Mariæ, in Anno D. 1545. Thyrnaviæ editi.

Limitatio articulorum præscriptorum per Majestatem suam Regiam in scriptis facta.

Articuli Posonienſis Dietæ, in festo conversionis S. Pauli celebratæ, Anni Domini, 1546.

Articuli in Thyrnavien: conventu, pro festo S. Catherinæ Virginis, & Marty: Anno, 1547. celebrato constituti.

Responsum Majestatis Regiæ ad eosdem articulos, quod conferri debet cum articulis.

Arti-

Articuli in Conventu Posonienſi, pro feſto Beati Lucæ Evangeliſtæ, Anno Domini, 1548. celebrato, Decreti.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1550.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1552.

Artiucli Sopronienſis Dietæ, Anni 1553.

Articuli Poſonienſis Conventus, Anni 1554.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1555.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1556.

Articuli Poſonienſis generalis congregationis, Anni 1557.

Articuli Poſonienſis Dietæ univerſalis, Anni 1559.

Articuli Poſonienſis Generalium Comitiorum, Anni 1563.

Quo Anno Sereniſsimus Princeps D. D. Maximilianus Rex Ungariæ coronatus eſt.

Obitus Divi Ferdinandi Imperatoris, incidit in Annum, Domini 1564. ipſo die feſti S. Iacobi.

CONSTITUTIONES AUGUSTISSIMI Imperatoris Maximiliani Secundi.

Conſtitutiones Divi Maximiliani Imperatoris in Dieta Poſonienſi, Anni Dñi. 1566 factæ, quo anno fuit ſuſcepta expeditio contra Turcam, & Caſtra ad Iaurinum poſita.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1567.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1569.

Locumtenens Paulus Bornemiſza Epiſcopus Tranſſyl:

Articuli Poſonienſis Dietæ primi, Anni 1572.

Articuli Poſonienſis Dietæ ſecundi, Anni ejuſdem 1572.

Coronatus eſt Auguſtiſsimus Romanorum Rex, in Regem Ungariæ D. D. Rudolphus Secundus, & aliquot Epiſcopi creati.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1573.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1574.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1575.

Obijt D. D. Maximilianus Imperator, 1576.

DECRETA SIVE CONSTITUTIONES Sereniſsimi Principis D. D. Rudolphi Electi Romanorum Imperatoris.

ARticuli Dietæ Poſonienſis, Anno 1578.

lorum.

A.

ABbas infulatus, jurat ut Prælatus, aut Baro pro decem nobilibus. part. 2. tit. 40.

tam pro ſe, quam pro alio, ita eſt judicatum in cauſa Benedicti Kezij, contra d. Czobor 30. die Martij, Anno 1578.

Abbatis infulati homagium marcæ centum. part. 2. tit. 40.

Abbates duo ſi contenderint in ſynodo epiſcopali, contentio eorum dijudicetur. Colom. art. 8.

Abbatias nemo teneat, qui infra annum habitum religionis non aſſumſerit. Vvlad. in minor art. 58. & in quinto art. 27.

Abbatia Bors monaſtra non eſt obligata ad Auſtriam. Poſon. 1550. art. 47.

Abbatias Rex ſecularibus auferat, & reddat religioſis ejus ordinis, Vvlad. in additione minor. art 32. in quinto art. 27.

Abſentes ſtudiorũ cauſa, & in peregrinationibus non gravantur ſententia (per nonvenientiam) una ſolùm vice. Vvlad. minor. art. 1.

Acceſſorium ſequitur forum cauſæ principalis. part. 2. tit. 52.

Accuſare poſſunt omnes ex pietate tutorem ſuſpectum, pupillus tamen non ante ætatem legitimam. part. 1. tit. 124.

De acquiſitis per ſe quocunq; modo, etiam per contractum fraternalis adoptionis, vel per ſui præfectionem in marem, quilibet diſponit invitis filijs. part. 1. tit. 57

Acquiſita per unum, aut alterum fratrem ante diviſionem, ſi non ſunt alienata per acquiſitorem, tempore diviſionis paternorum bonorum, intrant & illam diviſionem cum fratribus alijs. part. 1. tit. 44

Actor in cauſa dicitur accuſator, qui ad cauſam vocat in prologo. part 1. tit. 13.

Actor ſufficienter probans contra reum nõ plene probantem, jurat ad caput ejuſdem rei quinquageſimo ſe nobilibus. part. 2. tit. 32.

Actor pecuniam amiſſam, aut debitum, aut mutuum probatum, cujus tamen quantitas non conſtat; per juramenta levat, ita, quod nobilis unus ad quatuor, ruſticus autem ad unum tantum florenum jurat. ibidem.

Actor deficiens in juramentali depoſitione ſibi decreta, perdit acquiſitionem ſuam. part. 2. tit. 36.

Actore ſimul, & reo probante plenè, reus adhuc ſe purgabit cum conjuratoribus, quorum numerus varius eſt. part. 2. tit. 32.

Actore per omnia deficiente in probationibus, reus abſolvitur. par. 2 tit. 89.

Actore trinas literas inquiſitorias, vel binas vel unicas producente, & reo propoſita contra ſe negante, quid agendum Vide infra in dictione Iuramentum.

Actoris juramento, juxta regni conſuetudinem ſe ſubmittente reo, & illo juramentum non acceptante: reus tertio ſe nobilibus jurabit: Si vero caput ſuum, reus ſolius actoris juramento ſubijceret, & ne hoc quidem acceptabit, reus abſolvitur, ita tamen, ſi in primo reſponſionis termino hoc faciat. ibidem.

Actore nullas literas inquiſitorias producente, reus tertiusmet jurabit. ibidem.

Actore non probante in facto debiti, vel mutui, ſolus reus jurabit. ibidem

Actore principali cedente, vel ruente, ruit ingerens. par: 2. tit. 55.
Actus potentiarij, Vide infra potentia.
Admonêre debet fratres, aut filios, aut alios, qui fortè ei succederent deficienti, imò & vicinos venditor juris possessionarij, nec valet venditio ante eos externo facta. par. 1. tit. 60:
Admoniti non mentes, non possunt postea aliter recuperare alienata, quàm longo litis processu. ibidem
Admonitus ad levandam pecuniam, vel in alijs casibus proxime infra notatis, & nolens accipere id, ad cujus repetitionem monetur: evocatur (si habet) ex bonis hæreditarijs aut pignoratijs populosis non decuria nobilitari, nec personaliter, sub pœna homagij evocato solvenda: Si verò colonis carnerit, poterit etiam de curia seu domo residentiæ evocari. par: 2. tit: 24.
Admonitiones ad levandam pecuniam, & remitendam, jura pignoraticia, vel tollentia dotes, & res Paraphernales, juraq; quartalicia, & personaliter, & de domo habitationis possunt fieri. par: 2. tit: 24.
Adoptivus hæres redimit bona adoptanda oppignorata, vel obligata. par: 1. tit: 27.
Adoptivus frater non succedit nota infidelitatis condemnato, post gratiam. par: 1. tit: 49.
Adoptio fraternalis vim non habet naturalibus hæredibus existentibus. par. 1. tit: 66.
Adulteræ capitis pœna affectæ, si testata non fuerit, propinquiores succedunt in Paraphernalibus. par: 1. tit: 105.
Adulteræ peracta pœnitentia, reconciliantur maritis: S. Ladislai libro secundo, Cap: 20. Colom: art: 75. 71.
Adultera perdit dotem, & capite plectitur, servat Paraphernum, cui tamen, si primum vitium parcit maritus, dotem recuperat, & postea pro iterato delicto, per eundem maritum puniri non potest. par: 1. tit: 105.
Aestimatione communi redimuntur bona vendita, vel impignorata per eos, in quorum præjudicium, non præmissa admonitione, facta est impignoratio, vel venditio. par. 1. tit: 60
Aestimatio est bonorum mobilium competentis valoris taxatio, duplex, perennalis fit in juribus tantum possessionarijs, non in mobilibus, decies tantum valet, ut communis. Communi utimur frequentius, perennali vero, & in casibus tantum obligaminum, ac fassionibus, aut Decretis regni contentis. Et modus æstimationis communis. par: 1. tit: 133.
Aestimatione communi, una sessio populosa, ad unam marcam, florenos quatuor valentem, deserta ad duas, perennalis ad decies tantum æstimatur. ibidem.
Aestimationes usitate omnium bonorum mobilium, & immobilium, ad quam summam fiant. ibidem
In æstimatione bonorum patris, vel fratris citati ob occupationem lites, intermedio mortui, successor ejus convincitur, non in sententia capitali: item ad resusionem damnorum, & remissionem bonorum occupatorum condemnatur. par: 2. tit: 6.
Aestimatione perennali eiicere quis potest externum sessorem, nobilem, vel ignobilem, de vinea in suo territorio existentem. par: 1. tit: 133
Similiter & colonum, qui juxta articulorum contenta, legitimè ab eo discesit. Tyr: 47. art: 30. Poson: 56. art: 29. part: 2. tit: 3.

Ætas filiorum perfecta anni 24. filiarum 12. par: 1. tit: 3.
Aetatis legitimæ homines lites movere, & agere possunt. ibidem.
Aetatis anno 12. masculi procuratores, constituerè 16. super debitis, & pignoris titulo 18. super rebus mobilibus. 24. super juribus possessionarijs fassiones facere possunt. Paellæ 12. Anno procuratores constituunt. 14. de debitis, juribusq; pignoratijs, & rebus mobilibus fatentur. 26. super dotibus quartalicijs, & juribus possessionarijs disponunt. par: 1. tit: 3.
Affirmans se feciss contra se opposita, debet rationem dare, cur fecerit, alioquin statim succumbit. par: 2. tit. 82.
Aggressus aliquem gladio evaginato hostiliter, si occidatur, perit ejus homagium, & sangvis. par: 2. tit: 21.
Aggeres pro defensione terrarum suarum, aut pro molendinis potest quis in alterius terra, sine ejus in commodo tenere? sed per hoc non acquirit sibi jus in loco aggeris. par: 1. tit: 87.
Agnati sunt fratres per masculinum sexum descendentes & si sunt ætatis perfectæ, præferuntur cognatis in tutela. part: 1. tit: 116. 118.
Alienare potest pater portionem filij non divisi, si propria non sufficerent pro redemtione sui capitis, alias non potest bona avita ut infra in voce Avita. par: 1. tit: 59.
Alienigenæ creantur Vngari etiam per Principem. Poso: anno 1552. art:
Althamij recepti in Vngar: 78. an: 1536.
Altarium rectores loco Canonicorum non mittantur ad executionem pro Canonicis. Matthias major art: 12.
Altarium rectores de suis vineis decimas non solvant. Poson: 69. art: 78
Alb: Lasci fit Vngar: pos: an: 35.
Amentis vel furiosi filij semper maneant sub tutela. par: 1. tit: 55.
Amissores castrorum finitimorum, notam infidelitatis incurrunt. par: 1. tit: 14. *puniantur ijdem in exemplum aliorum.* Pos: 54. art: 17.
Anabaptistæ, & sacramentarij de omnium bonis pellendi, sub pœna gravissimæ indignationis regiæ. Poso: 48.
Annualis prorogatio Prælatis novis datur in causis suis, & pupillis, in litibus motis tempore patrum suorum. par. 2. tit: 50
Annualem revolutionem in bonis violenter occupatis faciens, & per hoc novam donationem impetrans, dicens quod in eorum pacifico dominio persliterit: mentitur & talis donatio non valet. par: 1. tit: 37.
Annua revolutio, sub qua statutio peragi debet, in bonis per adoptionẽ computatur, à morte adoptantus. par: 1. tit: 63. 65.
Annuam revolutionem in bonis occupatis perficiens, longo processu, non vi ejicitur.
Appellatur à judicio judicis nobilium, & jurati nobilis in causa migrationis colonj, ad Comitatus judicium, hinc ad sedem regiam. Tyr: 47. art: 30. & 56. art: *imò à comitatu ad sedem regiam non appellatur.* Poso: 56. art: 28.
Appellatur in qualibet causa ex Transylvania & Sclavonia in curiam regiam. par: 3 tit: 3.
Appellatur de comitatuum sede in curiam regiam, exceptis causis, in quibus reus solius actoris juramento se submittit. part: 3. tit: 35.
Appellatur ex comitatu in curiam regiam, causæ tamen exequutio remittitur ex curia, si causa habet in suo processu onus, aut Byrsagium alioquin poterit mitti ad exequu-

exequutionem ſtatim de curia regia.
par: 3. tit: 6. 7.

Appellans ſemel ex comitatu ad curiam regiam poſt remiſſionem, & judicium novum non appellat, altera pars appellat.
par: 3. tit: 6

Appellationes ex liberis civitatibus fiunt ad magiſtrum Tavernicorum, hinc ad perſonalis præſentiæ Locum tenentem; ſed non in criminalibus, niſi forte penitus innocentem vellet damnare, quo in caſu appellatur præcisè ad perſonam Regis. *par. 3. tit: 11.*

Appellatur de ſede Vicariorum Eccleſiarũ in curiam Regis. *Par: 3 tit: 11.*

Hoc intellige tantùm de tranſmiſſionibus ad vivendum, utrum concernat cauſa forum ſpirituale, aliter enim non eſt hoc verum, quia & conſuetudo præſcripta, & Decretum majus Vuladiſſlai, art: 45. habet, quod ex foro ſpirituali in curiam romanam provocatur, nec valet hoc decretum, vel ſtatutum, quod eſt contra jus canonicum, & diuturnam libertatem Eccleſiarum, qualia ſtatuta non valent, ut in prologo Tripartiti habetur. Et licet Tripartitum ſit lex poſterior, non derogat tamen legi priori, hoc eſt decreto Ladiſlai, quia non habet clauſulam derogatoriam, prout deberet in tali caſu.
par: 2. tit 2.

Appellans ex excomitatu ad curiam regiam, in duplo ejus Byrſagij convincitur ſi ſuccumbit, quod ei fuit in comitatu impoſitum. *Vulad: ma: art: 72.*

Appellationes à tabula regia (id eſt foro,) ad perſonam regis, interpoſitæ reviſioni, Iudicis tabulæ intereſſe poſſunt, ſed in ea vocem non habent. Vul: ad min: ar: 6

Appellatur à Iudice areſti, in cauſa debitorum in curiam. *Vul: ad min: art: 24.*

Appellans ex comitatu in ſecunda ſede, debet extrahere literas tranſmiſſionales, alias ſententia tranſit in rem judicatam.
par: 3. tit: 35.

Appellationibus plures, quàm antea Prælati, & Barones adhiberi debent.
Poſon: 75. articul: 4.

A R X.

Arx vide etiam in dictione caſtrum. 1.

Arcem in bonis proprijs cuilibet, & comitatui unam communem extruere, cum ſcitu regis, licitum eſt. *Vul: art: 22.*

Arces quæ habent proventus, non Regis, ſed dominorum earundem ſumptibus intertencantur. *Poſo: 63. art: 17.*

Arces pluribus communes, communibus ſumptibus interteneantur, ſecundum limitationem Capitanei regni, & Comitis, quantum quisq; eorum ſolvere debeat; ad intertentionem portionis nolentis contribuere, reliqui occupantes habent facultatem, & convertendi addeſenſionem loci. *Poſ: 63. art: 19.*

Arces habentes, & de proventibus nihil ad eas impendentes, Rex per Capitaneos cogat ad officium. *Pon: 63. art:*

Arces ad Auſtriam impignoratæ, redimantur per Regem, vel regnicolas eos, qui volunt redimere, & interim ferant onera cum regnicolis æqualiter earum Domini. *Poſ: 52. art: 34. Poſ: 67. art: 42*

Archiepiſcopus.

Archiepiſcopus Strigonienſis, & prior de Leuuöld, jurant, quando judicialiter eis juramenta decernuntur, non in ſuis perſonis ſed per ſuos officiales.
Poſ: 50. art: 64.

Archiepiſcopus Strigonienſis, gentes ſuas, ratione ſuorum colonorum, ſervet in Vyvvar. *Poſ: 56 art: 22.*

Archiepiſcopi Strigonienſis coloni ſunt liberi à telonijs perſolvendis.
Poſ: 57. art: 16.

Archiepiſcopus Strigonienſis faciat ſuum officium in Piſetario, tanquam contraſcriba intertenendo, ad vitandam exportationem auri, & argenti de regno.
Poſ: 57. art: 15.

Architectos ad munitionem locorum finitimorum, Mt. ſua mittat. *Anno 56. Art 14.*

ARESTUM. Areſtatio.

Areſtationes facere non licet in proprijs terris. *Sigis: maj: art: 19. 21. min: art 5. neq; in fratrum, vel dominorum ſuorum terris Vulad. maj: art: 90. 92. ſub pœna trium marcarum, & factum tale areſtum, Comes cogit areſtantem relaxare cum Byrſagio aliarum. Vul: maj: art: 19 Imo areſtans in proprijs bonis, convincitur in facto potentiæ.* *Sig: maj: art. 5.*

Areſtatio in loco communi debet fieri, & hoc ita ſi Iudex loci, aut villicus, ubi debitor habitat, requiſitus, per creditorem juſticiam adminiſtrare, aut ſententiam latam exequi non vult: quod poſtquàm per creditorem probatum eſt, Iudex areſti, ex parte areſtati, judicium, & ſatis factionem impendere tenetur.
Sigiſ: maj: art. 19. Vvlad: ma. art: 90.

Areſtari poterit debitor, qui debitum non negat, & maleficus in loco communi.
Matth: maj: arti: 32. Vvlad: maj: ar: 92.

Areſtatio debitoris non fatentis debitum hoc ordine fit. Creditor defert eum Comiti, Comes debitorem areſtat apud ſuum dominum, ut teneatur ad primum diem juris, ſub pœna decem marcarum in ſede judiciaria creditori reſponſurum eum ſtatuere. Quod ſi ſtatuerit, fueritq; ſtatutus convictus, de bonis convicti, creditori ſatisfaciat tàm pro capitali ſumma, quàm pro expenſis. Quod ſi non ſufficiant bona ejus, tradetur in manus creditoris etiam caput debitoris. Si dominus ad mandatum comitis, ne ad ſecundum quidem terminum ſtatuet debitorem: Comes de bonis domini ſatisfaciat creditori pro capitali ſumma, & expenſis. Si comes impeditus fuerit facere hac in parte officium ſuum, Regia Majeſtas 25. marcas à domino exiget, & nihilominus coget illum ſatisfacere creditori.
Mat: maj. art: 32.

Areſtari nobiles in perſona, vel rebus ipſorum non licet, nec colonos pro ipſis: alioquin areſtantes convincuntur in vivo homagio areſtati, & bonorum areſtatorum æſtimatione. *Vvl: maj. art. 91.*

Areſtantes cives civitatum liberarum in proprijs terris, incurrunt pœnam marcarum trium exigendarum, per magiſtrum Thauernicorum alium vè ſuum ſuperiorem. *Sig: maj. art. 21. Vvl: ma: art: 92.*

Areſti Iudex, ſi eſt loci judex, aut dominus den: 40. Si villicus dẽ. 12. habet pro ſalario. *Sig: ma. ar: 20. Vla. ma. ar: 92.*

Areſti Iudex dimittens, aut nolens areſtare debitorem, tenetur pro eo areſtari de toto intereſſe: niſi violenter eripiatur areſtatus. Sig: ma. ar: 20 Vlad ma: ar: 90

Areſti indebiti Iudex, & punitor, ſit Comes: ſi factum eſt in bonis Comitis, univerſitas nobilium ſit, & appellatur ab eorum judicio in curiam.
Vlad: ad maj: art. 24.

Areſtare Decimatores non poſſunt, niſi in facto decimarum, alioquin ſi arreſtaverint, decimas ejus anni, ob hujuſmodi areſtam dominus loci percipiet, & convertet ad uſum finitimorum locorum.
Vlad: 6. art: 30.

Arestari justi pro injustis non valeant, indebitè aliquem arestans, puniatur juxta regni decreta. Pos: 48. art: 61
Arestum per colonos ubi, quibus vè locis fieri posit. Mat. art: 2. Vlad. in art. 92.
Arestatio indebita contra formam Decreti, non debet fieri. Pos: anno 1548. art:

ARGENTUM;

Argenti marca ad Cameram regiam recipiatur pro flor: 6. minus uno orthone. Pos: in 45. art: 48.

ARMA.

Arma, vel victualia infidelibus subministrans notam incurrit. Par: 1. tit. 14. Vlami: art: 72. Pos: 46. ar: 53. Pos: 63. ar: 65
Armorum simplex collatio non nobilitat, nec probat nobilitatem. par: 1: tit: 6.
Armatus sedem judiciariam intrans, si rusticus est auferantur ei arma, & ipse in cippo per triduum jejunabit: Si nobilis, arma perdit, & unam marcam solvit Iudici. Mat. ma. art. 67. Vla: ma. art: 79.
Arma non ferant Presbyteri, non beneficiati & Scholares, alioquin capti traduntur Prælatis puniendi. Vlad: 6. art: 25.
Arma ferens bubulcus, primò castretur, secundò capite plectatur. Et rusticus ferens bombardã. dextra manu truncetur. Vlad: 6. art: 26.
Arma ad tabernam, & nundinas proficiscentes deponat, secus faciens privetur armis, & jejunet in cippe tres dies. Mat: maj: art. 68

ASSESSORES.

Assessores sedis judiciariæ Regiæ Majestatis quot olim fuerunt videre poteris. Vvl: ad ma: ar: 8. in min: ar: 2. Pos: 42. ar: 30.
& quod octo ex illis interesse consilio debeant. Vlad. min: art. 7.
Assessores nunc ad minimum debent esse quatuor, quibus Rex dare tenetur salarium: Et si quis eorum mortuus, in illius locum locumtenens alium eliget. Archiepiscopus quoq; Strigonien: duos assessores dare tenetur. Pos: 57. ar: 13.
Assidebunt in judicio unus Prælatus, & unus Baro, ad minimum judicibus ordinarijs, & assessoribus alijs. Po: 56. ar. 36
Assessores debent esse literati. Pos: 72. secun: art: 3
Attestationes. Vide communis inquisitio.
Aucarij. Vide infra L V D A S.

AUCUPIUM.

Aucupium & venatio prohibita rusticis. Vlad: 5. ar: 13.

AURUMETARGENTUM.

Aurum & argentum non cusum efferenti è regno, auferre, & ipsum capere potest quilibet licite. Vlad: ma. ar: 32. min: ar: 31. Po: 48. ar: 16. Po: 52. ar: 38. Sophr: 53. ar: 25. Pos: 54. ar: 16. Pos: 57. ar: 15.
Aurum & argentum ubicunq; repertum ad Regis Cameram vendatur: alijs vendens perdit metalla, pro faciendis tamen sciphis, cochlearibus, potest quilibet licitè pro se retinere. Sig: min: art: 14.
Aureus pro 110. den. accipiatur. Sig: min: art: 7.

AVITA.

Avita bona in successorum præjudicium nemo potest alienare, nisi in casu expresso in voce, alienare. part: 1. tit: 58.

B.

BAbcæ Bohemicæ tres p crucifero accipiantur. Pos: 48: ar: 47.
Barones

Barones duo interfint judicijs. Vvl: min. ar. Tres. Vvl: ad ma. ar. 8.
Vnus Posoniensis 59. ar: 36. & totidem Prælati.
Barones regni sunt isti: Palatinus, Iudex curiæ, regnorum Croatiæ, Dalmatiæ, Sclavoniæ Bani, Vvayvvoda Transylvanus, Zvverinensis, & Machoviensis Bani, Tavernicorum, Ianitorum, Pincernarum Dapiferorum Agazonum, regalium & reginalium magistri, Temesiensis & Posoniensis Comites. par: 1. tit: 49.
Baronum homagium marcæ centum, facientes flor: 400.
Baronum, & Prælatorum absentia non obstante, judicia in tabula procedant, sed appellationes non. Pos: 66. ar: 20
Baronis juramentum pro decem nobilibus acceptatur. par: 2. tit 4.
Baronum relictarum dos, flor: 400. par: 1. tit: 93.

BELLUM.

Bello occumbentium hæredes Rex tenetur remunerare. And. ar. 10.
Bello capta spolia Rex nemini auferat. Alber: ar 11.
Bellico judicio, vel per Bellicos Iudices possunt judicari violentiæ sub expeditione commissæ, si ibi vult requirere injuriam passus: licet tamen ei indigenas, milites etiam coram judicibus ordinarijs requirere, si vult, sed non externos. Pos: 48. ar, 17. Pos: 67. ar. 48.
Bello crutiato interemtorum hæreditas si filijs carent, ad uxores, & filias cedant. Vlad 6. ar: 28.
Bellici judices non possunt judicare jus possessionarum, & sententiæ per eos in tali casu latæ nullæ sunt. Pos: 67. ar. 48.
Bellicis in rebus adhiberi debere Consilium Vngaricum. Pos. 69. & 78. ar. 16
Beneficia Ecclesiastica, quæ à Laicis possidentur, vel à Rege inscripta sunt, recipiantur.
Item hæc & alia vacantia conferantur personis idoneis. Pos: 48. ar. 6. Pos. 50. ar. 18. Pos. 52. ar. 43. Sop. 53. ar. 11. Pos. 67. ar. 39
Beneficia Ecclesiastica Rex confert. Papa confirmat. par. 1. tit. 11.
Beneficia Ecclesiastica per secularem non occupentur. Alb. ar. 19
Beneficia Ecclesiastica externis non conferantur. And. ar. 11. Alb. ar. 3. Vla. ad ma. ar. 33. 34. 36. Pos. 52. ar. 43. Poso. 50. art. 18. Sop. 53. art. 11.
Beneficia Ecclesiastica liberè conferant patroni solis indigenis. Vla. ad ma. ar. 35.
Beneficia Ecclesiastica plura unus non teneat. Vlad. min. art. 56. ad mi. ar. 28. in sexto ar. 24. Alb. ar. 6. Pos. 48. ar. 4.
Beneficia Ecclesiastica in habitu laicali, nemo teneat. Vlad. min. ar. 59.
Beneficia Ecclesiastica dignis, & benè meritis conferantur. Vla. min. ar. 67.

BIRSAGIUM.

Birsagium trium marcarum exigat Comes ab eo, qui detinet colonum, legitimè transmigrare volentem, & permittat colonum cum omnibus bonis, ac recuperatis damnis discedere. Sig. ma. ar. 9
Birsagium trium marcarum exigat Comes à villa, lucrum cameræ quæ non solvit. Ibidem.
Birsagia à conjunctis infra quindenam non solventibus, per occupationem bonorum æquivalentium exigent comites parochiales. Matt. ma. ar. 55. Vla. ma. ar. 66.
Birsagia Comites, & judices nobilium æqualiter inter se distribuent. Sig. ma. art. 5.
Birsa-

Birſagiorum judicialium in ſolutionem acceptentur pecora, juxta æſtimationem. *part. 1. tit. 134.*

Birſagium qui ſtatim, cauſa finita, ante executionem, coram judice ſolvit, floreno uno marcam compenſat. *par. 1. tit. 86.*

Birſagium non ſolvens coram judice ante executionem ſententiæ judicem evocans ad ejus ſolutionem, pro una marca florenos duos dat. *par. 2. tit. 86.*

Birſagium quando per executionem ſententiæ exigitur, pro una marca floreni quatuor dantur. *Ibidem.*

Birſagia ſolum in tertia evocatione, ex ſimplici evocatione proceſſura duplantur. *Ibidem.*

Birſagium primæ ſententiæ per (non venit) marca. *Ibidem*

Birſagium non comparationis ad ſecundam evocationem, marcæ 3. & pro non ſolutione marcarum priorum, duplum. ibidē.

Birſagium in ſimplici poſſeſſionaria ſtatuitione, vel metali reambulatione, ſimplex exigitur. *Ibidem.*

Birſagium in brevibus cauſis, marcæ 3. Ib.

Birſagium actoris non comparentis in regio juditio, marcæ 6. *ibidē.*

Birſagiū pro quolibet colono ſtatui commiſſo, & non ſtatuto, marca una. *ibid.*

Birſagium ſolvi poteſt rebus mobilibus, juxta æſtimationem. *ibidem.*

De Birſagio judicis ordinarij ſtatim poſt ſententiam primæ parti vincenti, deinde ſibi à parte victa ſatisfieri curent. Sigiſ. ma. ar. 9. Mat. ma. ar. 55. Vla. ma: ar. 66.

BLASPHEMI.

Blaſphemi, qui maledictis per animam, vel ſecreta utuntur, primò publicè cædantur, ſecundò capitibus plectantur, qui eos audiunt & non deferunt eadem pœna puniantur. *Poſ. 63. ar. 52.*

BOMBARDAE.

Bombardarum vecturas faciant liberæ civitates, & neceſitatis tempore etiam coloni dominorum, ac nobilium, pro mercede tamen. *Poſ. 69.*

BONA.

Bonorum per ſe acquiſitorum liberam habet poteſtatem alienandi, vel aliter liberam diſponendi quilibet, ante diviſionem cū patre vel filio, vel fratribus factam. *par. 1. tit. 5.*

Quomodo autem hoc intelligendum ſit, videlicet, alienare realiter, non pro ſe, aut ſuis poſteris retinere. vide par. 1. tit. 43.

Bona ſine legitimo hærede decedente, ad Regem devolvuntur. *par. 1. tit. 10*

Bona, contra ſtatum publicum, & regiam dignitatem ſe erigentia, ad collationem Regis pertinent. *part. 1. titu. 13.*

Bona nota infidelitatis vel capitali ſententiâ damnati, & occiſi, non auferuntur, ſed relinquuntur heredibus, demptis his quæ dum captivatus eſt, penes ſe habuit. *Mat. ma. ar. 58. Ludo. 1. ar. 10.*

Bona latronum, furum & aliorum malefactorum qui capitis pœnam ſubeunt, non devolvuntur ad Regem: ſed ad heredes legitimos. *par. 1. tit. 15.*

Bona nota infidelitatis condemnatorū perpetuò amittuntur, neq; revertuntur ad hæredes. *par. 1. tit. 16.*

Bona conferat Rex indigenis benemeritis proprio motu, uſq; ad 100. colonos. Vltra 100. de conſilio Prælatorum, & Baronum Vlad. ma. ar. 9. ad ma. ar. 2. minor. ar. 26. quinto art. 10.

Bona

Bona ſæcularia eccleſiaſtici, nec eccleſiaſtica bona ſæculares pro ſe impetrant. *Vvlad: min: art: 55.*

Bona partim ſervitijs, partim pecunijs acquiſita, maſculinos tantum hæredes concernunt. *par: 1, tit: 21.*

Bona empta à fratre per fratrem, qui alioquin deficiente venditore, ſuccederet, non deſcendunt ad filias, ſed filios tantum emptoris. *part: 1, tit: 21.*

Bona ſervitijs acquiſita, fœmineum ſexum non ſequuntur. *part: 1, tit: 18.*

Bona, paternis, aut maternis pecunijs empta, ſexum utrumq; ſequuntur. *part: 1, tit: 17, 19.*

Bona infidelitatis nota damnatorum, aut ſine hærede decedentium, debent impetrari, aut donari non ſimpliciter, titulo juris regij, ſed per notam declarando, qualiter eam incurrerit, vel titulo defectus ſeminis talis, &c. licet poteſt addi etiam titulus regij juris. par: 1, t: 25.

Bona impetrans injuſtè juris regij, aut nota infidelitatis nomine, condemnatur in eorum æſtimatione perennali. *par: 1, tit: 29.*

BONA AVITICA.

Bona avitica æqualiter dividuntur inter fratres, domo excepta, quæ cedit majori. *part: 1, tit: 40.*

Bona per aliquem fratrem acquiſita, ante diviſionem paternorum, dividuntur inter omnes fratres cum paternis. *par: 1, tit: 43.*

Bona per ſe acquiſita poteſt quis retinere pro ſe, nec dividere cum fratribus, ſi paternis in totum renunciat. *Par: 1, tit: 44.*

Bonorum alienorum per Regem factæ donationes, vel inſcriptiones, jure examinentur. *Zolien: 12.*

Bona pluribus perſonis in conjunctis ſanguine donata, non deſcendunt inter eos reciprocè, ſed portio deficiens ad fiſcum devolvitur. *par: 1, tit: 47.*

De bonis acquiſitis per ſe, vel per contractum fraternalis adoptionis, ſive ſui præfectionem in marem conſequutis poteſt quilibet diſponere filiis invitis. *par: 1, tit: 57.*

Bona collata, vel inſcripta alteri, quacunq; ratione, ſine clauſula (nihil juris eſt) deficiente eo, cui collata, vel inſcripta ſunt, redeunt ad conferentem, & inſcribentem, vel ejus hæredes, cum clauſula eadem non redeunt, ſed devoluntur ad fiſcum. *par: 1, tit: 69.*

Bona eccleſiarum quibuſcunq;, & perquoſcunq; occupata, vel oppignorata, de facto reſtituantur, & creditores requirant ſuam pecuniam de manibus oppignorantium. Poſ: 67, art: 39, Poſ: 48, ar: 6.

Bona, & proventus eccleſiarum deſertarum convertantur ad concionatores, & ſcholarum intertentionem. *Poſ: 48, art: 10, Poſ: 50, art: 19.*

Bona eccleſiaſtica non perduntur per delicta eccleſiaſticarum perſonarum. *par: 2, tit: 44, 57.*

Bona Eccleſiarum quovis modo alienata, poſſunt requiri per eccleſiaſticos, & eorum Prælatos, ac ſuperiores. *Poſ: 57, art: 11, Poſ: 50, art: 20.*

Bona eccleſiarum inſcripta Rex eliberet. *Poſ: 50, art: 17, Poſ: 48, art: 6.*

Bona præcisè ad ſententionatum pertinentia, filiorum, fratrum, indiviſorum, omniumq; hæredum portionibus exciſis aſſignantur judici, & adverſæ parti. *par: 2, tit: 60.*

Bona occupata de manibus fideliorum regis his diſturbiorum temporibus, ſub

pœna notæ infidelitatis, usq; ad festum nativitatis restituantur, & restituere non curantibus, ea auferant Capitanei, & reddant legitimis Dominis, cognita tamen primo rei veritate de occupatione. Poson: 63, art: 44.

Bona occupans, & postea impetrans, vel impetrans quidem prius, sed contradictione non curata, se in illa immittens, perdit impetrata, & alia quæ habet. Pos: 63, art: 43.

Bona sua per vim occupata ab occupatore, vi ut posset quilibet reoccupare, statutum erat. Tirna: 45, art: 2.

Sed Rex hunc articulum non admisit, prout patet in ejus replicatione confirmatoria. art. 3.

Bonorum occupatores novos non patiantur in eis annum complere; sed ejiciant per Comites, vicècomites, Iudices nobilium, invocato etiam auxilio Capitaneorum; sub pœna ammissionis officiorum. Pos. 42. art: 5.

Bona aliorum occupata, quæ Rex habet in suis manibus restituat. Zol: 42, art: 3, Poson: 52, art: 19, Poson: 63, art: 42.

Bona, & proventus aliorum à rege cuipiam donata, vel inscripta, restituantur suis dominis (cognito de donationis invaliditate per Regem, & Prælatos, ac Barones.) 15. die, à die prolationis sententiæ super invaliditate. Zol: 42. art: 13.

Bona occupata tempore disturbiorum, post mortem Ludovici Regis debuerunt restitui, per eos, qui tunc ea tenuerunt dominis legitimis, circa Dominicam Palmarum Anni 1542. sub pœna notæ perpetuæ infidelitatis. Sic & decimæ, & ecclesiastica bona, simul cum castellis per occupatores in bonis occupatis denuò ædificatis. Zol: 42, art: 345.

Bona occupata, si quis occupatorum non restitueret: juxta tenorem articulorum Novizolensium Comites & vicecomites judicesq; nobilium comperta querelæ veritate, ad querelam, injuriam passi, Capitaneos generales requirant, aut saltem eorum alterum, qui tenebuntur; & cum Comitibus, qui bonis occupatis sunt viciniores contra occupatorem insurgere, occupata ab eo recuperare, & legitimo domino restituere, imò & universa bona tales violenti, tanquam infidelis, auferre. Quæ vendantur per auctionem, & ad regni necessitates eorum pretium exponatur. Zol: 42. art: 6.

Bona occupata post mortem Ludovici Regis, si non sunt restituta, juxta articulos Novizolienses, vel post restitutionem denuò sunt occupata, Comites comitatuum requisiti à vicecomitibus, & judicibus nobilium, sub pœna amissionis officiorum suorum legitimis dominis restituant.

Et si idem Comites restituere non valent, Capitaneos requirant, qui tenebuntur executionem facere constitutionum Novizolensium. Pos: 42, art: 1. 2. 3. 4. 5.

Bona occupata juxta prioris dictæ Novizolienſis constitutiones restituantur. Zol: 43, art: 52.

& violenti occupatores, etiam post restituta bona, requiri possunt juris ordine, ratione occupationis, & damnorum. ibidem. art: 3.

Bona occupata, & proventus utriusq; status, debebant per omnes, & in primis Capitaneos restitui suis dominis, usq; ad Dominicam Oculi, anni 1545. juxta constitutionem

stitutionem priorem Novizolen: reoccuperatorum bonorum restitutorum pœna in eodem conventu Novizolienſi, per Capitaneos, Comites, &c. puniendi. Tyr: 45, art: 1.

Bona post obitum Ludovici Regis occupata, & juxta priores constitutiones non remissa, Comites & vicecomites reddant, sub pœnis in iisdem constitutionibus contentis, & nihilominus violentiam passus in violentum, & receptis bonis agere posit, ratione violentiæ & damnorum, qui ad restitutionem hac via cogi non posset, cum Rex per comitatum certificatus tanquam condemnatum intra, & extra regnum in persona & bonis, absq; ulteriori processu puniat in integrum restituto per Capitaneos spoliato. Pos. 46, art: 26, Tyr: 47, art: 23, Pos: 48, art: 13.

Bonorum occupatorum restitutis in superioribus conventibus statuta extendere ad Transylvaniam, cum termino quindecim dierum, à proximo ejus provinciæ conventu, ubi exequutor constitutionum Vvayvvoda datis, & ad partes regni, quæ tunc redierant, ad Regiæ Mtis: obedientiam cum termino festi S. Georgii. Poson: 1552, art: 17.

Bonorum occupatorum, & juxta publicas constitutiones non remissorum, ratione motæ, eæ extra seriem continuè judicentur, & fiat in illis executio absq; inhibitione, & repulsione. Sopron: 53. art: 23.

Bona occupata, & Rex, & alii juxta constitutiones priores, remittant. Pos: 54, art: 14.

Bonorum occupatorum, & nondum restitutorum, domino legitimo mortuo, hæredes ipsius possessorem eorundem evocent, &, si compertum fuerit, quod ad ipsos jure pertineant, per judices eis restituantur, contradictione, inhibitione & repulsione non obstantibus. Zol: 42. art: 8.

Bonorum minoris momenti: (ut sylvarum, terrarum, montium, piscinarum, metarum &c.) occupatorum, restitutio fiat per Comites & vicecomites &c. rescita de occupationis veritate contradictione, & inhibitione non obstantibus; contra resistentiam restitutioni procedatur juxta articulos Novizolienses. Pos: 42, art: 5.

Bona ad se devoluta Rex occupet, & ordine antiquitatis observari solito. Pos: 50, art: 76.

Bona ad Austriam olim oppignorata, subsint in omnibus jurisdictioni regni, oneraq; cum aliis regnicolis communiter ferant eorum incolæ, & domini. Pos: 48, art: 59.

Redimantur vel per Regem, vel Hungaros aliquos de consensu Regis. Poson: 52, art: 34, Sopro: 53, art: 30, Poson: 56, art: 51.

Bona rebellium, qui occupata, juxta publicas constitutiones non restituunt, per auctionem vendantur, & postquam de pretio eorum damnificatis, per ipsos fuerit satisfactum; reliqua pars exponatur ad regni necessitates. Zol: 42, art: 6. Poson: 42, art. 8.

BRACHIUM REGALE.

Brachii regalis usitatam invocationem servent judices ecclesiastici. Et quomodo ejus executio fiat per Capitaneum, in Rakos. Art: Poson: anni 52, art: 24.

Breves evocationes abolet. Matth. anno 1464. art: 4.

C

C Alumniæ pœnam subit, qui universa literalia instrumenta ab aliquo requirit; & tamen postea aliquibus earum uti deprehenditur. Par: 2, tit: 34.

Calumnia committitur, si coram duobus judicibus, vel sub duplici colore eandem causam quis agit, si expeditum semel pro dote quarta debito, & pignore, vel ejus hæredes in jus vocat. Si semel terminatam simpliciter sine gratia novi judicij resuscitat. Par: 2, tit: 70.

Si novum judicium impetrat & non prosequitur. Vlad: 2, art: 11.

Calumniæ pœna amissio rei, quam quærebatur, & floreni 200. par: 2, tit: 10.

Calumnia non committitur adversus malæ fidei possessorem, nec potest is eam allegare. par: 2, tit: 17.

CAMERA.

Camera, vel director Regis, cum mandato suæ Mtis judices non inhibeant, ordinaria in aliqua causa à sententiæ pronunciatione. Poso: 66, art: 23.

CANCELLARIUS.

Cancellarius literas in publicis comitatuũ negotijs gratis expediat. Poson: 42, ar: 43.

Cancellarius non extra det literas contra leges. Zolien: 42, art: 30.

Candentis ferri, & aquie judicium coram tribus testibus fiat. S. Lad: lib: 1, cap: 28.

Non potest fieri nisi in Episcopatibus, & Præposituris, Posonij, & Nitriæ. Colom: art: 19.

CANONICI.

Canonici, non rectores altarium, vadant ad executionem in capitulis. Mat: maj: art: 43.

Capetiæ quatuordecim computent: per flor: 1. in Decimarum venditione. Mat: min: art: 5.

Capitali pœna affecti bona devoluntur ad hæredes par: 1. tit: 16, Mat: ma: art: 58, Ludo: 1, art: 10.

Capitali sententia condemnati, cum quo gratia facta est, bona rediment hæredes de manu judicis & adversarii. par: 1, tit: 16.

Capitalem sententiam incurrens cum adversario sive ante, sive post latam sententiam concordans non æget gratia. Ibidem.

Capitalem per sententiam, sive pro emenda capitis occupata bona, dum redimuntur, æstimantur particulatim omnia, hoc est, non sessiones tantum, sed etiam prata, agri, &c. demptis terris, & pratis, directè ad sessiones colonicales pertinentes. par: 1, tit: 134.

Capitalis sententia ferri solet ratione invasionis domorum, interemptionis, verberationis, & detentionis nobilium, item, occupationis jurium possessionariorum. par: 2, tit: 42.

Capitalis sententia contra fœminas non fertur, nisi in casibus istis, videlicet, maritos, parentes, vel liberos necaverint, vel necari fecerint. par: 2, tit: 43.

Capitalis sententia contra ecclesiasticos non fertur, sed loco ejus sententia capitis emendæ pronunciatur, exceptis casibus criminis læsæ Mtis, notæ infidelitatis, & voluntarii homicidii, in quibus fertur. par: 2, tit: 44.

Capitalis sententia inter fratres generationales non pronunciatur. par: 2, tit: 42.

Capitali sententia damnatus, perdit omnia bona mobilia, & immobilia, simul & caput: à judice potest capi, non ab adversario servatur. Captus per triduum pro concordia, postea occiditur, occisi bona pro hæredibus, absq; omni solutionis onere. Part: 2, tit: 55, Lud: 1, art: 9, Matth. ma. art. 58, Vlad. ma. art. 74.

Capitali sententia damnatus, quando evadit mortem, bona ejus non modò hæredes, sed vicini quoq; redimunt, in termino tempore exequutionis sententiæ assignato, de manu judicis, & partis. part. 2. tit. 56.

Capitali sententia damnato, gratia regia vitam reddit, & duas partes bonorum judiciariorum (si coram Palatino damnatus est, quia tunc illæ duæ partes sunt Palatini, vel cui is donavit:) tertia pars bonorum, & homagium debetur nihilominus actori. par. 2, tit. 57.

Capitali sententia damnatus, habet gratiam per integrum annum, si non concordat cum adversario, re incidit in priorem sententiam. ibidem.

Capitalis sententia debet executioni demandari infra annum. ibidem.

Capitali sententia gravatus, si incidit in manus judicis, gratia ei non suffragatur; potest tamen se redimere, & alienatione bonorum in præjudicium successorum fienda. ibidem.

Capitalis per non venientiam lata, inhiberi potest, nec ejus vigore, antequam literæ sententionales extra dentur, potest capi convictus. par. 2, tit. 58.

Capitali ex allegationibus, & responsione lata convictus, statim capitur. par. 2, tit. 58.

Capitali sententia feritur, bona in alium devoluta violenter occupans. part. 1, tit. 68.

Capitanei advertant, ne arma, vel cuprum Turcis deferant, nec ipsi donent, aut vendant. Pos. 63, art. 5.

Capitanei non jurati, jurent sub amissione officiorum. Poson. 63, art. 73.

Capitanei raptores, spoliatores, oppressores pauperum, inflagranti crimine deprehensos, comperta rei veritate, morte, vel alia condigna pœna afficiantur. Tyr. 45, art: 42.

Capitanei hungarici, & externi dependeant à Palatino. Pos. 55, art. 1.

Capitanei ultra citraq; Danubium sint Hungari, alioquin non possunt levare regnicolas, nec eis in expeditione imperare. Poso. 53, art. 6.

Capitanei tribus ex causis possunt facere executiones, contra violentos. Primò ex ultima sententia judicum ordinariorum, expletis omnibus judiciorum processibus lata: Secundò ex transgressione constitutionum Novizolensium: Tertiò ex aperta ablatione violenta decimarum oppressione, colonorumq; palam per quemcunq; fieret. Tyr: 47, art. 19.

Capitanei, sub amissione officiorum suorum, debent exequi sententias, prohibitis aliis judiciorum processibus, requisiti tamen per Regis, aut Locum-tenentis literas. Pos. 53, ar. 29. Pos. 67, art: 36.

Capitanei bona aliena in manibus habentes, (si comitatus testimonium dederit, illa bona violenter esse occupata) teneantur juramento se purgare, aut sub pœna amissionis officiorum restituere. Pos. 63, art. 73.

Capitanei ad incertos rumores, ac ob particulares hostium excursiones non levent nobiles. Poso. 66, art. 17.

Capitaneus Hungarus eligatur in partibus superioribus. Poso. 69, art. 32.

Capitanei villas nobilium non distribuant, juxta prohibitionẽ. An. 1563 pos 78, ar. 6.

Capitanei providcant, ut decimæ integrè solvantur. Zol 42, art. 27.

CAPITULARE TESTIMONIUM.

Capitulare teſtimonium antequam admittatur, præſtet juramentum, de agendo fideliter: Sig: art: 11. Matth. majo. art: 12.

Capitulare teſtimonium in exequutione falſitatem faciens, amittit beneficium, & perpetuò carceri tradatur. Vvlad. ma: art: 43.

Capitulare teſtimonium, ſalarium expenſæ ex d: 12. *in diem.* Sig ma: art: 16. Mat: ma: art: 12. min: 10. Poſ: 50. ar: 63. Poſon: 46. art: 38.

In equo proprio incedentes groſſi 2. *in equo partis. groſſos* 1. Lud: 1. art: 20.

Capitulare teſtimonium verbo turbans inhoneſto, in florenis 72. *verberibus, majori potentia, morte mulctans nota infidelitatis.* 1495. art. 9.

Capitulares perſonæ privatæ pro actibus potentionarijs à ſe patratis, ex his bonis capituli evocabuntur, ex quibus actus patraverunt. par: 2. tit: 46.

Capitularis una perſona ſi ſententionabitur, de ejus beneficij proventibus reliqui Canonici ſatisfacere teneantur. par: 2. tit: 47.

Capitularem, & regium homines falſam relationem feciſſe criminans, requirat eos; juramento tamen cauſa principalis per hoc non retardetur. par: 2. tit: 47.

Capitulare teſtimonium, & regium hominem turbans, notam incurrit. par: 1. tit: 14. Vvlad. 5. art. 5 Poſo: 42. art: 29. *Vbi additur, quod gratia regia ei non ſuffragatur.*

Capitulorum teſtimonia quales debent eſſe perſonæ. *Vide ſupra Canonici.*

Capitula falſas literas conſcientia, quomodo puniantur. par: 2. tit: 16.

Capitulorum, vel Conventuum propinquiorum teſtimonijs eſt utendum in exequutionibus. par: 2. tit. 21.

Capitula Boznenſe, Brodenſe, cruciferi de Alba ubiq; poſſunt exequi. par: 2. tit. 21. lud: 1. art: 21.

Capitulum quoq; Strigonienſe per totum regnum exequutionem facere valeat, & quas fecit ratæ ſint. Tyr: & Poſon: 56. art: 49.

Capitulum Agrienſe exequatur, etiam in Comitatibus Zemlienſi, Vuivar: Vngh, Beregh, Mara, Maroſis, Vgocha, Szolnok, Kraßna, & in his locis in quibus Vvaradienſe Capitulum procedebat. Poſon: 50. art: 63. Poſon: 57. art: 21.

Capitulum Scepuſienſe uſq; ad eliberationem Conventus de Leleſz, potuit procedere, ubi ibidem conventus ſolitus eſt exequutionem facere. Poſ: 57. art. 21.

Capitulum Vvaradienſe potuit exequutionem facere legitimam, etiam tempore fratris Georgij. Poſ: 48. art: 60.

Capitulum vel Conventus collectivè condemnatur in omnibus cauſis, præter crimen leſæ Majeſtatis, notæ infidelitatis, & homicidij deliberati. quia in his caſibus ſinguli delinquentes puniuntur. part: 2 tit: 46.

Capitulum, & Conventus paria literarum evocatoriarum non extradata, ſine literis præceptorialibus extra det. Poſon: 50. art: 58.

Capitulum Caſtri-ferrei transferatur cum ſigillo Saboriam. Poſo: 48: art: 22.

Capi poteſt Nobilis etiam per Ruſticum in certis caſibus. par: 1. tit. 14. *De quibus vide infra nobilis.*

Captivis non licet armis datis ſe à Turcis redimere. Poſon: 63. art: 65.

Captum maleſactorem ultra triduum non privilegiatus, apud ſe non poteſt detinere, ſed debet Comiti aſſignare. Part 3. tit: 32.

Captivatores judicum nota incurrunt. part: 1. tit: 14.

Caritativum ſubſidium ſemel tantum exigat Prælatus à Plebanis. Vvlad: 5. *ar.* 13.

Carolo & Erneſto Archiducibus in Vngaria res bellicæ concreditæ. Poſ: 78. *ar:* 16.

Caſſòvienſes Cives ne turbent viatores. Vvlad: 5. art: 10.

Caſus notam infidelitatis afferentes, Vide infra nota infidelitatis. Poſ: 78. *ar:* 22.

Caſtrorum traditores, expugnatores, interceptores, deſertores, nota infidelitatis ſeriuntur. par: 1. tit: 54. *Vvlad. ad ma:* art: 437. *mi:ar.* 42. *Poſ:* 56. *ar.* 56.

Caſtra, & Caſtella, ac fortilitia noviter extructa, deſtruantur per Capitaneos. Zol: 42. art: 4. Poſon. 46. art: 29. Tir: 47. art: 16.

Caſtrenſi judicio contra damnificantem militem indigenam (coram Capitaneo) vel in ſede regia ordinariè damnificatus contendere poteſt externũ militem generalis Capitaneus judicat. Poſ: 48. *ar:* 17.

Caſtrenſi judicio poſſeſſionario vis non judicatur. Poſon: 67. art: 48.

Caſtrum extruere, vide ſupra Arces.

Caſtra finitima committenda poſſeſſionatis, & militibus Officialibus, victualibusq;, & alijs neceſſitatibus per Regem providenda, quæ ſi proviſa perdat Officialis notam incurrit, Vlad: ma: art: 37.

Ex caſtris finitimis bombardas, & victualia efferens perdit bona, & caput. Vlad: ad ma: art: 39.

Et talia exportata, ſi ad quempiam domo, vel qualitercunq; pervenerint, is & bona perdit. Vlad: ad ma: art: 39.

Caſtra finitima duobus conferantur, quorum alter ſub pœna capitis, ſemper domi reſideat. Vlad: ad ma. art. 40.

Caſtra finitima viſitentur, & Rex de eorum ſtatu informetur. Vlad: min. art. 43.

Cathedraticus cenſus ab eccleſiis penitus deſolatis, non exigatur, ubi pauperes eccleſiæ ſunt, ibi per homines prælati, & vicècomitum moderetur. Vlad. ad min. art. 36. Poſ. 69. art. 40.

Cauſa quid ſit, à judicio, & juſtitia quid differat. Prolog. Tripar. tit. 13.

Cauſæ extraordinariæ. Perſonalis ammonitio, factum honoris, tutelares, fiſci de juribus poſſeſſionariis.

CAUSÆ EXTRA SERIALES.

Cauſæ diviſionales inter fratres condiviſionales, ſi admonitio fiat, per Protonotarium, alias non. par. 1, tit. 45.

Cauſæ tutelares.

Tranſgreſſio mandatorum, & non obſervatio eorundem.

Perſonalis ammonitio.

Cauſæ dotum, & rerum paraphernalium.

Cauſæ ratione bonorum ex regia donatione. Poſon. 1569.

Cauſæ in facto honoris.

Recuperatio bonorum ſtatutorum.

Occupationes factæ ſub diæta, vel tunc alia quæcunq; illata damna. par. 2. tit. 18.

Cauſæ evictionum.

Novi judicii. par. 2, tit. 18.

Concambii ſimulatè in fraudem fratrum facti.

Cauſæ ratione bonorum, in quibus ſtatutio præceſſit, ſed propter loci diſtantiam contradictio non fuit facta. poſ. 63. art.

CAUSÆ QUÆ IN BREVIbus brevium Locum-tenenti adjudicari solent.

Transmissionum.
Novarum violentiarum.
Bonorum occupationum. Tyr: 45.
Quinq; casuum. Poson: 46.
Violentarum occupationum. Poson: 48.
Inhibitione & repulsione non obstantibus. 52.
Violenta onera. 55.
Tributorum.
Teloniorum. 58, & 57.
Indebitarum exactionum. 59.
Tutelarum.
Dotum, paraphernalium.
Iurium pignoratiorum.
Interceptionum.
Occupationum castrorum, & aliorum actuum potentionariorum, à morte olim Ludovici Regis, & non ante. Et quod ista judicia durent per 40. dies. Poso: art: 63.
Causæ defectus seminis. Art: 66, art: 18.
Causarum processus tractantur in secunda parte, eadem parte. tit: 1.
Causa in facto Iuris possessionarii impignoratiorum, quartalitiorum, dotum, paraphernalium, debitorum, obligaminum, divisionum inter fratres, & novorum judiciorum, eo præcisè brevi tempore finiuntur, quo causæ per insinuationem motæ. par: 2, tit: 18.
Causæ antè, & post obitum Ludovici Regis motæ, indifferenter judicentur, demptis causis ratione bonorum, Iohannis regis. Poson: 63, art: 24.
Causæ per ammonitionem simplicem, aut evocationem, ac statutionem, & recuperationem bonorum, vel metalem reambulationem motæ, in quatuor terminis octavalibus finiri debent. par: 2. tit: 18.
Causæ spirituales in prima instantia non coram Papa, nec coram ejus nuncio tractandæ. Matt: ma. ar. 47, 48, min. ar. 11, Vlad. ma. ar. 41, neq; coram Archiepiscopis, sed coram ordinariis. Vlad. ad ma. art. 10.
Causæ prophanæ in foro ecclesiastico non tractentur, sub pœna amissionis officii, nec in foro sæculari ecclesiasticæ. Sig. ma. ar. 12, Vlad. mi. art. 60, 61, 62, Ad. mi. art. 30, mi. 50, art. 25.
Causæ ecclesiasticæ sunt istæ, matrimonii, testamentorum, dotum, rerum paraphernalium, jurium quartalitiorum, perjurii, verberationis, & spoliationis Clericorum, & mulierum, & aliæ, quæ prophanæ non sunt. Vlad. ma. ar. 46.
Sziglagy addit decimalibus. art. 8.
Item, circa ministeria & defectus factorum fidei, & hæresis, decimarum realium, & personalium, viduarum, & miserabilium personarum, quæ non sunt de jure possessionario.
Causæ usurarum, & quarum finis est correctio, & in quibus quis incidit excommunicationem. Mat. anni 1562.
Partus à mulieribus factæ necationis, raptus mulierum, maleficii, adulterii. Colo: art. 42, 45, 46.
Homicidii. Colo. art. 40.
Violatæ fidei, & omnium perjuriorum causa, quòd ad forum spirituale pertineant, habetur in art. Matt: tempore ejus coronationis editis. art. 15.
Et in decreto majori. Vlad. art 46.
Violatæ fidei causæ post mortem illius, qui eam præstiterat, non judicantur in sede spirituali. par. 2, tit. 52.
De causa aliqua ecclesiastici, & seculares judices si concordare non possunt, utris ipsorum competat ejus judicium. ibidem.
Regi servatur hujus dissensionis discussio ubicunq; fuerit tunc, cum suis consiliariis. Sigis: in Dec. anni 1405. art. 14.
Causæ factum juris possessionarij concernentes, & si testamentum, aut promissio intervenerit, item, ratione debitorum motæ, non judicantur in sede spirituali. par. 1, tit. 52.
Causis in spiritualibus non coràm Dominis conveniuntur rustici, sed coràm spiritualibus judicibus. par. 3, tit. 25.
Causæ, quas Locumtenens adjudicare potest, vide infra Locumtenens.
Causarum condescensio, Vide infra condescensio.
Causæ sub judiciis inchoatæ non discentur, sed illæ tantum, quæ diebus 15. antè primum octavarum diem motæ sunt per evocationem. Pos. 50. art. 51.
Causæ terminentur in quatuor octavis. Matt. ma. ar. 7. Vlad. ma. art. 52. *in tribus.* Ludo. 1. art: ultimo.
Causæ per evocationem, cum insinuatione motæ, super factis potentionarijs, damnorum illationibus, & aliis nocumentis, atq; injuriis, si literalium instrumentorum exhibitionem non requirunt, statim in primis, si requirunt, in duabus octavis finiantur. Math. ma: art: 7.
Causæ quinq; casuum extra omnes terminos judicentur. Vlad: mi: art: 8.
Causæ in castris judicandæ, vide supra castrensia judicia.
Causæ secundum seriem leventur, & secundum antiquitates. Poso. 50. art. 51.
Causa fisci & defectus seminis. Matt. ma. art. 29.
Cellarium nullum à decimarum solutione inter suos colonos extruat nobilis, nec pro se occupet. Mat. ma. art. 29.
Chyalloköz in insulam vini, & frumenti eductio, & inductio libera sit. Poson. 46. art. 48.
Chyalloköz insulæ inhabitatores labores gratuiti pro media parte convertuntur ad aggerum conservationem. Pos. 69. art. 19.
Chyalloköz insula subministret ligna ad socum pro arcibus Comaronienſi, & Laurienſi. Poson. 63. art. 22.

CITATIO.

Citationes non generales, sed cum declaratione dent judices ecclesiastici. Vlad. 5. art. 25.

CIVITATES LIberæ.

Civitates liberæ tenentur dominis, in quorum terris hæreditates habent, nonas solvere, & contra privilegia sua. par. 2. tit. 8.
Civitas quid sit? par. 3. tit. 8.
Civitatum liberarum, aliæ subsunt Magistro Tavernicorum, aliæ personali præsentiæ. ibidem.
Cives liberarum, & montanarum civitatum telonia non solvunt. Pos. 46. art. 52. Sopro. 53. art. 31. Poso. 50. art. 73.
Cives Szakolcenses prata, & terras Moravis non vendant. Pos. 48. art. 64.
Cives liberarum civitatum in solis homagijs æquiparantur nobilibus. par. 3. tit. 9.
Civitatibus servetur sua libertas. Vlad. mi: art: 40. Zol: 42. art: 25. Tyr: 45. art: 47. Tyr: 47. art: 18. Poson: 53 ar: 31. & 75. art: 16.
Ex Civitatibus liberis appellatur ad magistrum Tavernicorum, hinc ad personalem præsentiam. Par: 3, tit: 10. Sigis: mi: ar: 11.
A Civium sententijs, quæ ad sanguinem, vel mortem tendunt, non appellatur; nisi

penitùs innocentem vellent damnare, tunc enim ad solam Regis personam appellatur. par: 3. tit: 11.
Civium causæ, pro meliori discussione à Personali præsentia, ad primum judicem remissæ, jam hinc non ad Tavernicorum magistrum, sed rursus ad personalem præsentiam appellatur. par: 3. ti. 11.
Cives testimonium externum inter se ratione bonorum mobilium, vel immobilium, non acceptant, in alijs acceptant. par: 3. tit: 12.
Cives, ratione bonorum in suo territorio existentium, coràm judice, vel duobus juratis fatentur, aliàs fassio non valet. par: 3. tit: 13.
Cives apprehendunt, & ingrediuntur dominium bonorum emptorum coràm duobus juratis, ad id deputatis, & si tunc quispiam contradixerit, debet infra 15. dies reddere rationem contradictionis: Si verò tunc nullus contradictor apparuerit; pacificè quidem apprehendet emptor bonorum dominium, nihilominus quicunq; aliquid juris in eis se habere prætendit: poterit adhuc infra annum, & diem unum contradicere, & postea non potest. par: 3. tit: 1.
Cives deberent præscribere, & præscribi annis 12. sed uno anno & die præscribunt hoc tempore. par: 13. tit: 15.
Cives apprehensa re, vel hæreditate, apprehendunt & pertinentias. par: 3. tit: 17.
Cives purgantur proprio juramento in causis debitorum, actore deficiente in probatione. par: 3. tit. 17.
Cives, ratione hæreditatum in terris aliorum habitarum, proventus solvunt dominis terrestribus, & ratione earundem excessuumq; ibi patratorum coram eis respondere tenentur. parte 3. tit: 18. Vlad: mi. art: 38.
Civitates, vel cives privati, jura possessionaria habentes, ratione malorum ex illis patratorum, si major fuerit potentia, in curiam regiam, si minor, ad comitatũ evocantur. par: 3. ti: 19. Vlad: mi: ar: 38.
Cives privati jura possessionaria non habentes, coràm suo judice conveniuntur. par: 3. tit: 19. Vlad: mi: art: 38.
Cives in curia regia in facto jurium possessionariorum in flor: 200. auri, pro detentione, vulneratione, interemptione nobilium in sententia capitali condemnantur. ibidem.
Cives puniunt malefactores, sed nobiles extra locũ delicti non capiunt. par: 3. tit. 20.
Cives civitatum liberarum in causis spirituale forum non concernentibus, inter sese motis, ad judicem spiritualem non trahantur, sed coram suis judicibus conveniant. Vvla: ad m: ar: 30.
Civitas tota, vel nobilis contra eam evocatur in præsentiam personalis præsentiæ. Vvlad: mi: art: 38.
Civitas quando capitali sententia condemnatur, soli judex, & jurati perdunt bona, & plectuntur. ibidem.
Civium aliæ libertates (præter eas, quæ sunt in Tripartito expositæ) continentur in privilegijs eorum. ibidem.
Cives extra eorum privilegia, subsunt publicis regni legitimis.
Civitatibus nulla bona Rex conferat, collata propter adhæsionem adversæ parti restituantur prioribus Dominis per Comitem judicis nobilium, & universitatem comitatus. Pos: 42. ar: 35.
Civitates consensu superioris possunt facere statuta, non contraria legibus regni, quæ ipsos tamen ligant conditores. par: 3. tit. 2.
Civitatum possessiones non divellantur à corporibus comitatuum, in quibus sunt. Pos: 42. art: 37.
Civitates regiæ, infra in dictione regales, sub litera R.

CITATIO vide, & EVOcatio.

Citatio personalis fit per solum scribam curiæ regiæ, & in quibus casibus fiat. part: 2. tit: 20.

CLAUSULA.

Clausula, (nullum jus) hanc vim habet in fassionibus, quod ad fatentem ejus hæredem nunquam redibunt bona, de quibus fassio est facta, etiamsi deficiat is, cui facta erat fassio. Sine hac autem clausula redirent. par: 1. tit: 69.
Clausulæ (assumptis) &c. (missis) &c. ex commissione quid valeant, in evocationib. Vide infra in dictione: Evocatio.
Clausula (ex consensu, & voluntate) non ponatur in evocationibus. Mat. ma. art. 26. 27. Vlad: ma: art: 60.
Clausula (de manibus regijs) in donationibus non valeat. Matt: ma: art: ibidem.

CLERICI.

Clerici coràm suo Episcopo conveniantur. Colo: art: 5.
Clerico concubinaria auferatur mulier, ipse pœnitentiam agat. Colo: art: 79.
Clerici olim conjugati in Hungaria. S. Ladis: lib. 1. cap. 1. 2. 3. 4. Colo: ar: 52 71. 76. 77.
Clerici veste laicali non utantur. Col: art: 55.

COGNATIO.

Cognatio impedit matrimonium ad quartum gradum inclusivè. par: 1. tit: 107.
Collateraliter examinati testes, si mortui sunt, eorum fassio valet, & factum, super quo deposuerunt, confirmat. Si vivunt, debent denuo examinari. Sic est judicatum in causa familiæ Vvyffalussi, contra Nicolaum Petreöczi, ratione sylvæ Fekethe Erdö vocata, anno 1574 die 24. Decemb: Ita tamen si eo tempore, quo ad celebrandam communem inquisitionem partes dimittuntur, is qui fecit antè aliquos collaterales examinari, in judicio mortuorum fassionibus se usurum tempore reportationis protestatus fuerit, & qui illi sint, nominaverit, ac tempore inquisitionis, eosdem verè mortuos esse probaverit, prout fuit declaratum in causa Cristophori Banky. anno 1575. die 18. Martij in judicibus locum-tenentis.

COLONI.

Coloni regij coram suis judicibus primum, postea coràm magistro Tavernicorum conveniantur. Sig: min: art: 11.
Coloni, vide infra rustici, & ibidem de eorum transmigratione.
Comani, & Philisteij colonos nobilium non abducant. Vvlad: mi: ar: 47. more aliorum colonorum solvunt census, munera nonas, & serviunt. Vvlad: 6. art: 10.
Communis inquisitio, est dubietatis coràm judice ex partium responsionis emergentis, per testium examinationem, facta declaratio. par: 2. tit: 27.
Communis inquisitio fit mediantibus literis regalibus aut judicum ordinariorum, à nobilibus comitatus convocatis. Lud: 1. ar: 22.
Communis inquisitio semel tantum fit, nisi esset turbata, quia tunc repeteretur. par: 2. tit. 31.
Communem inquisitionem repulsione turbans, condemnatur in pœna potentiæ & amissione causæ. Matth: ma. ar. 19. Vvla: ma: ar: 57.
Communis inquisitio debet fieri in loco sedis judiciariæ comitatus, aut in causa occupationis, in facie terræ occupatæ. par: 2. tit. 27.

Communis inquisitio fit juramento præmisso à Nobilibus comprovincialibus. Ibid:
Aut meritò causæ id exigente, & judice mandante à Nobilibus & ignobilibus. Ibidem. & Mat: ma: art: 12.
Communi inquisitione considerantur hæ quinq; conditiones.
Primò libertas, ut testis liberè, non coactè fateatur. Secundo ætas, ut testis tantæ sit ætatis, ut rerum, quibus examinatur, memoriam habeat. Tertio modalitas, ut testis interrogetur, unde id habeat, quod fatetur, scitu ne, vel ex auditu. Si ex auditu, an ex ore ejus, qui patrator dicitur esse facinoris, vel alicujus alterius rei.
Quartò, condtio, an testis sit nobilis, vel ignobilis.
Quintò, ut testis juret de dicenda veritate. par: 2. tit. 27.
Communis inquisitio pro utraq; parte simul in eodem loco per idem testimonium capituli, & regium hominem eodem die potest fieri: Testes debent esse honesti, & bonæ famæ, ac verè nobiles, à Rege nobilitati, singuli jurare, & partibus remotis, singillatim examinari. Matth: ma. art: 16.
Communem post inquisitionem, si per eam querela est verificata non reo purgatio; sed actori juramentum decernendum, si opus fuerit, supplementum cum tot conjuratoribus, quot videbuntur esse necessarii, in facto damnorum, secundum eorum quantitatem, in quo casu si actor triumphabit, reus refundet damna, & solvet onus 25. marcarum parti, & judici æqualiter. Matth. ma. ar. 16.
Communi inquisitioni se subtrahens testis, mulctatur per vicecomitem marcis 16. par. 2. tit. 28.
Communis inquisitio semper juramentali depositione terminatur. par. 2. tit. 38.
Communi inquisitioni quando, & qualiter succedit juramentum, vide infra, juramentum.

COMES.

Comitis officium circa eliberanda bona per donatorem non obstante contradictione occupata. Vide in dictione, Bona.
Comites malè administrantes officium, & violenter, ad supplicationem comitatus, comperta rei veritate, per Regem priventur. Poson. 48. art. 62.
Comites Eckius, Nicolaus, Iulius à Salmis, & Scipio ab Arch. creati Hungari. Poson. 63. art. 75.
Comites jurent super officio eorum fideliter exequendo, sub amißione officiorum suorum. Sig. ma. art: 74. min. art. 4. quinto art: 2. pos. 52. art. 39. Tyr: 45. art. 50. Pos. 46. art. 40. pos. 48. art. 62. Sop. 23. art. 32. Zol. art. 53. pos. 42. art. 40.
Comites liberi possunt malefactorem ipsi castigare, nec tenentur judiciariam sedem statuere. Vvlad. ad ma. art. 20.
Comites, sine literis exmißionalibus, nullas possunt facere exequutiones. Vvlad. ad mai. art. 16. 17.
Comitem in executione turbans nobilis, notam incurrit. Servus vel dominus à domino sub pœna 25. marcarum traditur puniendus Comiti, & dominus se purgat quod non de sua voluntate turbaverit. Matt. ma. art. 69. Vvlad. ma: art. 75. ad ma. ar. 16.
Comitem Rex de consilio Prælatorum, & Baronum eligit, qui coram Rege jurat, vicecomitem Comes, & is jurat in comitatu. Mat. ma. art. 62.
Item, Comes vicecomitem, absq; comitatus consensu

consensu eligere non valet. 1504. art. 2.
Comites perpetui solius Regiæ Mtis judicio reservantur. Matt. ma. art. 24.
Comes in exequutione justitiæ negligens, perdit officium, & tenetur damnificato de damnis, & expensis. Vvla. ad ma: art: 11.
Comes debet esse de eodem comitatu. Matt. ma. ar. 62. Vvlad: min: ar. 44. Pos. 54. art: 18.
Comitum liberorum facultis latrones puniendi, & si eos dimiserint, pœna. Lad: 1595. art: 18.
Comes, etiam sine mandato speciali, judicet causas, judicatas exequatur, appellationem in curiam transmittat, sub pœna amißionis officij. Vvlad: mi: art. 71.
Comes, comperta rei veritate, raptores, spoliatores, & oppressores pauperum, in flagranti crimine deprehensos, morte, vel alia condigna pœna afficiat. Tyr: 45. art: 42.
Comites à convicto pro triumphante prius, postea pro se birsagia exigent: Vicecomites & nobilium judices in causarum, ex quibus birsagium habuerunt, aliqua executione, nullum habent salarium, ubi verò nullum birsagium perceperunt, florenum unum per diem habebunt. Poso: 46. art: 39.
Vicecomitum, & judicialium in executionibus turbatores, verberatores, aut interemptores notam incurrunt, & gratia eis non suffragatur. Poson: 42. art. 29.
Vicecomites & judices, nobilium in executionibus turbans, aut vituperans in pœnam repulsionis, vulnerans, vel captivans in pœnam majoris potentiæ, occidens infidelitatis incurrit. Tir: 47. art. 33.
Si talia officialis, vel colonus sine scitu domini sui patraverit, sub pœna homagii illius tenetur, dominus in comitatu præmisso modo puniendus inducetur, qui si fugisset, quod non cum suo scitu aufugerit, & non sua voluntate facinus peregerit; si etiam patrator diceret, se patrasse ex mandato domini, idem dominus tertio se nobilibus in comitatu purgabit. ibidem.
Comitatuum Sopronienſis, & Moſon. honores hungaris conferantur. Sop: 53. ar. 34.
Comitatus Pesthienſis, & Piliſtienſis, quia sunt propè Budam, Comites non habeant. Vvlad: ma: art: 100. ad ma: art. 27.
Comitatus quidam habent consuetudines privatas, quas pro legibus servant, & possunt facere pro se statuta, ex consensu superiorum, non contraria lege communi, quæ tamen non ligant aliorum Comitatuum nobiles. par: 3. tit: 2.
Comitatus Solth per Comitem comitatus Pesthienſis, Szolnok verò per Hevveſienſem judicentur. Poſ: 69. art: 52.
Comitatus causas dotum, & paraphernorum ultra 100. florenos non judicant. Part. 3 Tit. 7. ibidem.
Similiter de bonis impignoratis. Vvlad: Part. 3 Titul. 7. in quinto arti: 7.
Comitatus terrarum, pratorum, sylvarum, occupationes usq; ad 10. jugera judicat. Vvlad: 5. art: 8.
Comitatus potest judicare & castrorum, & aliorum bonorum occupationes, & fructus perceptos readjudicare levandos, cum juramentis, juxta regni consuetudinem, sententiamq; exinde latam, etiam requisitis, per literas sententionales, capitaneis exequutioni demandare; non tamen potest pœnam violentiæ ultra florenos 100. infligere, quæ duplicatur in curia, si in causa appellationis rursus

Arti. Sopron. 16 Art. 53 usq. ad mam 600 di facultas Iud. Com.

occupatores succumbant,& nihilominus actor poterit ad capitalem sententiam, post recuperationem talium bonorum, in sede regia, contra violentum agere. Poso: 63. art: 48.
Comitatibus licet tribus, vel quatuor diebus continuis judicare. Poso: 63. art: 51.
Comitatus honorem ecclesiæ non teneant. Vlad: mi: art: 57.
A comitatu aliquo abstractæ possessiones, ad eundem redeant. Vlad: ad ma: art: 25. Poson: 42. art: 37. & 46. art: 55
Comitatus honores in perpetuum non conferantur. Vlad: 5. art: 13.
Comitatus congregationi per Comitem promulgatæ, qui non interest, solvat marcas tres. Sig: ma: art: 9.
Comitatus quilibet suum habeat sigillum, sub quo literas expediat, quod servetur in arca, sub sigillis vicecomitis, & judicum nobilium, & penes illud addantur literis subscriptiones notarij, vicecomitis, & judicialium scribere scientium. Poson: 50. art: 62.
Comitatus si est is, qui aliàs solitus est percutere, vel occidere defensa contra eum concedetur. ibidem.
Comitatibus quibus desunt superni Comites, vicecomites plenariè officio eorum præfungantur. Poso: 78. art: 5.
Cometaneorum, & vicinorum duorum, vel trium testimonium plus valet, quam viginti comprovincialium. par: 2. tit: 29.
Concambialis permutatio licita, inventa est propter majorem incommoditatem concambientium. par: 1. tit: 70.
Concambio doloso alienata bona, in uno octuali termino, communi æstimatione, recuperantur. par: 1 tit: 71.
Concambio acquisititio utens, illud retractare non potest. ibidem.
Concambio bonorum, quando pecunia additur, filiæ habent partem in pecunia tanta, in ipsis verò bonis concambiatis non. par: 1. tit: 73.
Concilio generali observantur dirimenda omnia dubia in religione. Poso: 50. art: 16.
Concionatorum ab Episcopis constitutorum turbatores Rex puniat. Sop: 53. art: 9.
Concionatores illegitimos vicarij, & archidiaconi ipsorum puniant, vel de quorumcunq; bonis ejiciant. Et si quis dominorum terrestrium hoc facere eos prohiberet; ad primam requisitionem Regiæ Mtis compareat, & convictus ex merito puniatur. Poso: 48. art: 9.
Concordare licet, antequam judicem adeas. S. Lad: lib: 3. ar: 27.
Concordans convictus in judicio, judici in termino ad hoc assignante, solvat marcas 50. Alioquin judex ad valorem totidem marcarum occupabit de bonis ejus titulo pignoris. Lud: 1. ar: 10.
Concordans antè sententiam de judicio pacis, solvit judici tres marcas. Lud: 1. art: 23.
Concordare possunt partes, non requisito super hoc judice. Sig: ma: art: 7.
Concordandi in omnibus causis datur facultas sine onere, aut solutione birsagij judici debiti, ante exequutionem sententiæ. Mat: ma: ar: 6. Vlad: ma: ar: 68.
Sed post exequutionem solvuntur birsagia. Vlad: ad: ma: ar: 14.
Condescensio causarum lite pendente fit. par: 2. tit: 27.
Condescensio causarum duobus modis solet fieri. Primò per judicem, secundò per actorem, cum onere sex marcarum levis ponderis, in duabus Iudici, in tertia partibus

partibus reo solvendarum. par: 2. tit: 82.
Condescensio causarum per judicem fit, ob errorem in literis evocatorijs, animadversum, & à parte propositum. par: 2, tit: 82.
Condescensio causarum per actorem fit, dum actor suam actionem ex sui negligentia, aut vitio scriptoris malè formatam esse advertit, & semper ante discussionem causæ, sententiamq; diffinitivam, & post literalem productionem, fieri potest. Par: 2, tit. 28. Vlad: ma. art. 49.
Condescensio causæ, seu actionis indebitæ, in prima tamen instantia, cum onere fieri potest, sed facto processu, & attestatione, seu literarum exhibitione, non potest. Tyr: 47, 24.
Condescendere non potest actor illam causam, in qua repulsionis, aut sententiæ, (per non venientiam,) contra reum datæ, onus ad se recipit. par: 2, tit 83.
Condescendet causa ratione actus potentionarij, in cujus actione patratæ potentiæ tempus expressum non est. par: 2, tit. 82.
Confessionem propriam in judicio factam nemo potest retractare. Vlad: 5, art. 15.
Confirmatio privilegiorum non est de necessitate, sed de benè esse. par: 1, tit: 37.

CONIURATOR.

Conjuratorum nomina sunt perscribenda in literis relatorijs, in facto probatorijs genealogiarum, literalium instrumentorum, metalium reambulationum, & quando ad caput alicujus juratur, aliàs non; & tunc duabus de causis sunt perscribenda, videlicet, ut veris cum nobilibus, & juxta judicis commissionem juramentum depositum esse, comprobetur. par: 2. tit: 35.
Conjuratorem verè nobilem, & honestum ignobilem, perjurum, infamem dicens, homagium ejus solvit. par: 2. tit: 36.
Conjuratorem ignobilem, aut inhonestum habens, causam perdit. ibidem.
Conjurator unus in eadem causa plures purgare non potest. par: 2. tit. 38.
Conjurator rusticus an possit esse pro, vel contra nobilem, & de rusticorum conjuratoribus. Vide rusticus.

CONSCIENTIA.

Conscientia judicis duplex, ut privata, & judicis. Prol: tit. 16.
Ex conscientia non judicant judices inferiores, sed ex allegatis. Prolog: tit: 15.
Ex conscientia judicant Papa, & Imperator. Prol: tit: 16.

CONSANGUINEI.

Consanguinearum stupratores notam incurrunt. Vla: ad m: ar: 4.
Consanguineorum occisor, vulnerator, mutilator notam infidelitatis incurrit. Par: 1, tit: 4. Vla: ad ma: art. 4.
Consanguineis ignoranter inter se matrimonium contrahentibus, uxortam dotem, quam Paraphernum accipit à viro, & liberi eorum succedunt parentibus. par: 1, tit: 106.
Consanguineis scienter matrimonio junctis non succedunt liberi, etiam legitimati per Papam, sed fratres, aut fiscus, & mulier dotem non habet, sed tantum paraphernum. ibidem.
Consanguinei quod scienter contraxerint ex eo cognoscitur, si reclamantibus fratribus, &c. id fecerint, vel in gradu ita propinquo, quod ignorantia prætendi non possit. par: 1, tit. 107.
Consanguinitas usq; ad gradum quartum inclusivè, tam secundum canones, quam leges regni, connubia prohibet. ibidem.

CONSENSUS.

Consensus regij literæ, quæ habent insertam saßionem, cui præbetur consensus, valent sine literis saßionalibus, aliàs non. part. 1. tit. 35.

Consensus regius, aut fratrum condivisionalium nunquam requiritur in saßione, seu alienatione pro capite celebrando. par: 1. tit: 59.

Consensus regius quid sit, & quam virtutem habeat. par: 1. tit: 64.

Consensu regio indigent saßiones perennalis, aut impignorati supra communem æstimationem factæ, præsertim à personis defectui seminis appropinquantibus. par: 1. tit: 65.

Consensu regio non indigent saßiones inter fratres, qui utrinq; sibi succederent in juribus possessionarijs. par: 1. tit: 63. 65.

CONSILIARIUS.

Consiliarij Hungari, unus ecclesiasticus, alter secularis semper maneant in aula. pos: 69. art: 35.

Consiliarii Hungari consulantur à rege, quando de pace, vel induriis tractat cum Turca. Pos: 46. ar. Sop: 53. art.

Consiliarii octo ex nobilibus assumantur. Rakos, 1526. art: 31.

CONSUETUDO.

Consuetudo quid sit, undè dicitur, quomodo differat à jure, qualiter valeat, quæ sit rationabilis, & quod, quæ contra jus est, si non sit præscripta, non valet. Prolog: tit: 10.

Consuetudo in cujus contrarium non extat memoria, etiam contra ea valet, quæ sunt reservata Principi in signum summæ potestatis. Ibidem.

Consuetudinem tacitus consensus populi inducit. ibidem.

Consuetudo differt à lege, derogat legi, est legum interpres, imitatur legem. Prolog: tit: 11.

Consuetudo generalis subsequens legem, vincit legem generaliter, particulariter, vincitur à lege generaliter subsequente, à particulari particulariter. Prolog: tit. 12.

Consuetudine, & lege non decisus casus, si legi similior est, secundum legem, Si consuetudini, secundum consuetudinem debet decidi, attenta tamen rationabilitate, & æquitate. ibidem.

Consuetudo nostra judicandi ex Canonici, & Cæsarei juris fontibus ortum habet, & tribus utitur fundamentis, constitutionibus publicis privilegiis Regum iteratis, & uniformibus sententijs judicum. Par: 2. tit. 6.

Consuetudines abrogatæ, post abrogationem nihil valent, verum in præcedentibus abrogationem, servantur. par: 2. tit: 2.

Constitutio quælibet ad futura se extendit, non ad præterita. ibidem.

In constitutionibus partim approbatis, partim deletis. approbata servatur, deleta non. ibidem.

Constitutiones priores valent etiam posterioribus, aliis existentibus: si in his non fit mentio super illarum derogatione, quam contrarius usus populi non præjudicat. ibidem.

Constitutiones novæ servantur in judicijs. par: 2. tit. 2.

Constitutiones ut valeant Principis, & populi consensus in eis requiritur. par: 2. tit: 3.

Constitutiones & indigenas, & externos in regno versantes ligant, indigenas statim à tempore promulgationis, externos in ijs, qui ad processum juris pertinent post **unum mensem**. *In illis verò, quæ habent prohibitiones, aut statuta damnosa: (ut amissionem mertium, si fiat contra constitutiones, & similia:) post tres menses, à die promulgationis.* par: 2. tit: 5.

Continui equites tres sub pœna duplici à centum colonis per totum regnum interteneantur. Posn: 66. art: 15. Pos: 66. art: 29. 30. Pos: 63. art: 18. Pos: 69. art: 20.

Continui equites à colonis Turcis subditis pro 100. porcis unus & medius teneantur. Pos: 63. art: 52.

Continuos equites Archiepiscopus, & Capitulum Strigoniense, item Præpositus de Thuroczalant in Vyvar. Pos: 56. ar: 20.

CONTRACTUS.

Contractus, seu fraternalis adoptio, est alienæ personæ per quempiam legitimum hæredem non habentem, in bonorum suorum successione facta substitutio. par: 1. tit: 66.

De contractu plura in voce adoptio.

CONTRADICTIO.

Contradictio per cives in medium eorum quo modo fiat, vide in voce cives.

Contradictione non obstante, per donatorem occupata bona, qualiter recuperentur. Vide in voce bona.

Contradicentes statutioni, infra annum, de jure suo docere debent: & si prætendunt sua literalia documenta apud manus alienas esse: id antè completionem anni, medio anno Regi significent: qui coget tales per omnia remedia restituere privilegia. Mat. ma. art. 29. mi. ar. 9.

Conventus sigilla habentes, reformentur. Vlad: ma. ar. 44.

Conventus minores à literarum emanationibus cessent. Lud: 1, art. 3. Mat: ma. art. 61. Vlad: ma. ar. 11.

Conventus, de Saagh, in comitatu Gemerienſi posit exequi. Vlad. min: art. 11.

Conventus, fratres, Sacerdotes mittant ad exequutiones. Sig: ma. art. 10. Mat: ma. art. 12. Vlad: ma. art. 13.

Conventus Sacerdotes quinq; debet habere, ad minimum, alioquin non potest exequutionem facere. Pos: 52, art. 42.

In contribuendo dives pauperum juvet, & è converso. Pos: 78, art: 3.

Corona Regni conservetur in castro Vvissegrad per electos de medio Prælatorum & Baronum. Mat: ma. art. 2. Vlad. ma. art.

Tantum per Barones Vlad. ad min: art. 25. & eos duos. Vlad. ad min: art. 21.

Crimen læsæ Majestatis notam infidelitatis adfert. par. 1, tit: 14.

Christianitatis pecunia. Vide infra Decimatores.

Cuprum Turcis deferens, eo privatur, & capitali pœna afficitur. Pos. 63. art. 65.

Curatores dantur pupillis, legitimæ ætatis volentibus aut petentibus, non tutores. par. 1, tit. 124.

Cursores Regis detinens, decem, verberans 55. pensas solvat. S. Lad. lib. 3, cap. 28.

Curiæ quinq; mittunt equitum. Pos. 68, 12.

A cursore Regis dimissum æquum, qui invenit, per tres septimanas ad ecclesiam, vel mercatum monstrandos ducat. Postea si dominus ejus inventus non fuerit, tradat collectori Regis. S. La. li 3. ca 14.

D

DAMNA.

DAmna, & debita refundunt ecclesiastici pecuniarum solutione, vel æstimatione mobilium, juxta valorem: alioquin sui beneficij occupatione creditori fiet refusio. par: 2, tit: 45.

Damnorum recuperatio ex sententia, post responsiones lata, fit per juramentum. par: 2, tit. 61.

Damna, & debita non valentia solvere, rustici tradentur per dominos manibus partis adversæ: & ibi servabuntur per 15. dies, infra quos si non concordant, data cautione, quod quicquid laborando acquirere possunt, ejus tertiam partem, qualibet hebdomada, usq; ad plenam satisfactionem adversario administrabunt, dimitti debent. Quod si autem eandem cautionem vel non darent, vel datam non servarent, capti servi fiunt adversarij, usq; dum satisfecerint. par: 3, tit: 28.

Nobilis quoq; Nobili satisfacere non valens, idem judicium subibit. ibidem.

Damna per exercituantes illata quomodo rependatur, Vide in dictione: Exercituantes.

Damna illata per pecora, in loco damnorum non residentes, æstimatione refundunt. par: 3, tit. 33.

Damna tempore disturbiorum inferentes, si evocentur in primis octavis, sine ulteriori dilatione, ex parte eorum justicia administrabitur. Vvla: ma. ar. 16.

Damnatorum ad mortem, & supplicio affectorum bona devolvuntur ad hæredes; Sed si gratiam habuerint legitimi successores, bona eorum communi æstimatione rediment de manibus partis, & judicis. par: 1, tit. 15.

Dativa tutela, vide in dictione Tutor.

Debitorum, & damnorum solutio fit per æstimationem bonorum, & recipiuntur mobilia secundum verum rerum valorem. par: 1. tit. 134.

Debitorum causæ brevi termino finiuntur. par: 2, tit. 28.

& quod in causis debitorum civis proprio juramento se purgat. Par: 3, tit. 13.

Debita ab ignobilibus quomodo per arestationem exiguntur. vide supra arestatio.

Decisiones spontaneæ non fiant, juxta articulos annorum 69. & 74. Pos: 75, art: 12.

Decanus, aut Officialis capituli, vel conventus eadem utitur autoritate, in suo tamen officio, & judicat, ut capitulum, vel conventus. par: 2. tit. 53.

Decanus extra suum officium, sine literis, procuratorem non potest agere, in causis Capituli. ibidem.

DECIMA.

Decima debetur Deo, S. Steph: lib. art. 52. Col: art. 22. 27.

Decima abnegans, novem partes Episcopo solvat. S. Steph: lib. 2. art. 52. S. Lad: lib. 1. art. 40.

Decimam accipiant Episcopi de liberis. S. Lad: lib: 1. art. 30.

De pecoribus. art. 33.

Decimæ debentur ex tributis & vectigalibus. Col: art. 22.

Decimæ argento non redimantur, sed ut terra protulerit, vinum vel segetes solvantur. Andr: art: 19: Vlad: min: art: 49.

Decimæ solvantur de vinis, frugibus, agnelis, apibus. Mat: in ma. 1. art. 1.

Siligine, hordeo, avena, speltu. Vvlad: min: art: 51.

Decimæ integrè solvantur nullo cellario, vel horto excepto. Matt: ma: art: 46. Vvlad: ad ma: art: 41.

Decimæ ut reddantur integræ Ecclesiastici Capitanei providere debebunt. Zol: 42. art: 27.

Decimas suas invitus nemo arendare tenetur, sed potest, si vult, eas in specie percipere. Pos: 48. 56.

Decimas arendare volens, usq; ad festum D. Georgij non debet alteri, quam Domino terrestri arendare, idq; usitato pretio: si illud est certum constitutum, sin minus, prout cum eo convenire potest; contrarium faciens, perdit illius anni decimam, quam terrestris dominus, sine pretio pro se potest colligere. Pos: 48. art: 57, Pos: 46, ar: 57. Tyr. 47, ar: 36.

De arenda decimæ, si Ecclesiasticus cum Domino terrestri non potest concordare; colligat pro se, sed alteri non arendet. Pos: 48, ar. 57.

Decimas solvere tenetur Presbyteri, Abbates de eorum agricultura. Colo: art. 51. *contrarium in Decretis Zilagy.* art: 13, & 14.

Item in Dieta Pos: 69, art. 26, & 74, art.

Decimas non solvunt Nobiles de propriis terris. Colo: art. 25. Vvlad: ma. art. 48.

Solvunt de vinis in aliorum promontoriis habitis, ex quibus nonas, vel jus montanum solvunt, de terris quoq; à colonis ablatis, & pro se reservatis solvant. Poso: 63, art. 67, 68, 69.

Decimas non solvunt Rasciani, Rhuteni, Valachi. Mat: mi. art. 34. Vvlad: ad ma. ar: 49. Poson: 14, art. 4.

Decimas non solvunt judices propter laborem eorum circa decimandum. Mat: ma. art: 46. Vvla: ad ma. art 46.

Decimas solvere recusantibus ponatur interdictum ecclesiasticum. Vvla: ad maj. art. 41.

Decimas dare tenentur de suis portionibus messores rusticorum. Vvlad. min: ar: 52.

Decimæ exactionem impediens, in ejus duplo convincitur. Pos: 48, art. 57.

Decimæ si non exiguntur usq; ad festum S. Stephani Regis, licet colonis suas fruges, decimis in campo relictis, convehere. Poson: 69. art: 58.

Decima à nolentibus eam solvere, per Comites exigetur, cum birsagio marcarum trium: Si interdum Episcopi per mensem indurato animo esse sustinuerint. Sigis: ma: ar: 9. 6.

Decimarum privata autoritate ablatores intra, & extra regnum Rex in personis, & bonis directè punire potest. Pos: 46. art: 26.

In decimarum redemptione denarij 100. pro aureo, & capetiæ 14. pro floreno computentur. Ma: mi: ar: 5. Vvlad: ad ma: art: 45.

Decimæ & Nonæ exigantur de pecunijs, propter partium discordiam, in sacristia repositis, ad partem ejus, qui deponendi occasionem dedit. Sigis: ma: art: 15.

Decimas coloni convehere non tenentur, nisi in eis decimus manipulus per Decimatores reddatur; tunc enim tenentur ad locum, qui demonstratur eis, in territorio ejusdem possessionis, convehere. Pos: 48. art: 57.

Decimæ post festum S. Georgij possunt unicuiq; arendari. Pos: 46. art: 57.

Decimæ dominus potest eam alteri Ecclesiastico, quocunq; præcio, arendare. Sop: 53. art: 10.

Decimarum arendator emittatur ad comitatum dominis terrestribus, ut emant, si volunt, decimas bonorum suorum intimaturus. Tyr: 47. art: 36.

Decimæ episcopatus Iaurienſis, germanis inscriptæ, redimantur, & Episcopo reddantur. Tyr. 47. art. 22.

Decimæ de bonis arcis Hornſthayn restituantur Episcopo Iaurienſi. Pos. 55. art. 13. Pos. 56. ar. 51.

Decimæ pecuniis antea redemptæ, deinceps etiam pecuniis solvantur. Si quod tamen aliud jus in illis habet, Prælatus potest illud requirere. Pos. 63. art. 80.

Decimas non accipiant Ecclesiastici, ex eorum beneplacito, & liberalitate à nobilibus profugis; à quibus domini terrestres, in quorum bonis habitant, Nonas, & alios proventus à suis non percipiunt. Pos. 63. art: 79.

Decimarum restantiæ debent ultimo, post interpositum interdictum, per vicecomitem, cum byrsagio trium marcarum exigi. Sig. anno 1435. art. 13.

Plura de hoc in dictione nobilis.

Decimas, arcibus finitimis vicinas, Rex potest, pro earum usu arendare, relictis tamen dominis terrestribus; qui habent arces finitimas, suorum bonorum decimis. Pos. 69. ar. 26. Pos. 63. art. 66.

Decimas militares sub fuco usus locorum finitimorum, pro suo usu arendare non possunt. Pos. 69, art. 27.

Decimas injustè, contra constitutiones publicas exigens, aut exigi faciens, Capitaneus evocetur, & causa contra omnem seriem judicetur, convincaturq; pro violentia in 200. flor. pro damno autem in duplo decimæ, & executio fiat per Capitaneum, & regium homines; contradictione, inhibitione, & repulsione non obstante. Pos: 47. art. 22.

Indebitè tamen accusantes simili processu in pœna talionis convincantur. ibidem.

Decimarum trituratoribus reddatur merces, pro ut aliis trituratoribus. Pos. 74, art. 23.

Decimator, si injustè decimaverit, debebit in præsentia suæ Mtis citari, ubi convincitur in florenis 100. Vlad. 1504. ar. 23.

Decimarum de proprietate si contendant domini Prælati, Rex eorum judex esto. Pos. 74, art. 23.

Decimales causas solus Rex judicat in sua persona. Math. intellige si inter duos Prælatos de decimarum proprietate contentio sit, juxta articul. Pos. anni 74, art. 23.

Decimas suorum bonorum liberè possunt arendare, seu emere Nobiles, sedibus pulsi. Pos. 74. art. 23.

Decimator, si non credit colono, faciat eum jurare quantum habeat. S. Lad. lib. 1, cap. 40.

Decimator expensis sui domini secum habebit duos Nobiles, qui providebunt, ut justè solvantur decimæ. Mat. ma. ar. 47.

Decimator juramento rustici contentus sit, si non vult, habet facultatem examinandi acervum; si non credit rustico, deposito prius aureo, qui cedet rustico, si in acervo non plus, quam ille dixerat, inventum fuerit. Si verò plus, aureum Decimator recipiat, & tam abnegata auferat, quàm justam decimam exigat. S. Lad: lib: 1. cap: 20. Matt: ma: art: 44. Vlad: ad ma ar: 42.

Decimator apud Plebanum hospitetur, cui judex victum subministrabit.

Decimatores non exigant pecunias sigillorum à venditoribus, vel emptoribus vinorum. Vlad: ad mi ar. 64. ad ma: ar: 47.

Decimatores pullum non exigant. Vlad: ad min. art. 27.

Decimatores pro apum, & agnellorum redemptione, non plus, quàm singulos denarios exigant. Vlad. min: art. 54.

Decimatores à rusticis, qui decimas dant, non exigant christianitatis, & messoriales pecunias, qui decimas non solvunt: quia non habent unde solvant. Vlad. min: art. 52.

Decimatores pro debitis, aut alijs negotijs neminem arestare possunt, nisi occasione decimarum, nec judicia administrare ausint. Vla: 6, art: 30. Pos: 63, art. 66.

Decimatores propter injustas decimarum exactiones, ac interdictorias, excommunicationumq; fulminationes, in præsentiam Regiam evocandi. Vla: in 5, ar: 23.

Decimata animalia rustici non tenentur alere ultra festum Michaëlis. Mat: ma. art: 45. Vvla: ma. ar. 43. Imò per mensem tamen tenentur: Vla: min. art. 54.

Decimator Prælati malè decimans, referatur ad suum dominum, qui si non rectificabit ea, de quibus quærela est, recurrat ad comitatum, cujus judicio & Decimator, & quærulans contentus esse debebit. Et si justa quærela fuit proposita quærulanti damna, & expensas solvet Decimator: Si autem arendatorij fuit, decimator statim, sine alio medio, ad comitatum habebit recursus. Vvla: ad ma. art. 41.

Decimatorum regiorum turbatores pœnã incurrunt, in violentos regiorum proventuum turbatores statutam. Pos: 55, art. 16.

Decretorum quatuor genera, quædam totaliter revocata, & à tempore revocationis in posterum viribus carent: ita tamen, quod causæ secundum ea prius inchoatæ, eodem processu terminantur. Quædam ex parte revocata, & ex parte approbata; in quibus revocata non servantur, approbata servantur. Quædam sunt, de quibus per posteriora, licet diversa, non fit mentio, & hæc servantur, si usus non est in contrarium receptus, quædam noviter introducta hæc servantur. par: 2. tit: 2.

Decretum cum clausula derogatoria tollit privilegium. par: 2. tit: 8.

Decretum Hungariæ reformetur per juris-peritos, & roborantia producatur in sequenti diæta. Pos: 44. art: 18. Pos: 50. art: 10.

Decretum reformatum per delectos ad hoc ex singulis comitatibus, capitulis, civitatibus, & per judices ordinarios, aut eorum vices gerentes prothonotariosq; revideatur, & revisum.

Regi exhibeatur, demumq; in diæta approbandum producatur. Sop: 53. art: 17. Pos: 63. art: 30.

De Decretis vide plura in vocibus statuta, & constitutiones, ac leges.

Deditiones spontaneæ non fiant juxta articulos annorum 69. & 47. Pos: 75. art: 17.

Defectus seminis causæ processus talis est: Si non constat an jus regium, vel fratres generationales, vel sexum fœmineum bona concernant, sequestrantur ad manus nobilis, ad hoc per comprovinciales electi? qui ea tenebit usq; ad decisionem hujus dubij, expensasq; moderatas de illis accipiet, & rationem reddet, & fiet publicatio in sede regia, ut qui in eisdem bonis aliquod jus se habere putat, illud

infra annum producat. quod qui fecerit, per Iudicem curiæ bona ei statuentur; alioquin juri regio relinquentur; ita tamen, quod licebit etiam in posterum de manibus Regis, vel donatarij requirere. *parte 1. tit: 29. Sig: ma: art: 23. Vlad: ma: art: 63. Matt: ma: art: 29. min: art: 9.*

Defectu seminis masculini constante, si dubitatur, an bona concernant sexum fœmineum, filia usq; ad decisionem hujus dubij manet in bonis: Si compertum fuerit, quod non concernant usq; ad tempus emaritationis, manet adhuc in domo paterna, & possidet quartam partem bonorum. Emaritata accipit à Rege, vel alio, cujus bona erunt, quartam suam, in pecunia, & discedit. Si tamen consentientibus legitimis successoribus nupserit, inpossessionato, retinet quartam in bonis. Defectus seminis publicatio in facie bonorum, non in curia regia debet fieri; & fit per statutionem donatarij coràm vicinis, & commetaneis; & si qui statutioni contradixerint, aut postea se in causam ingerere voluerint, infra annum, sive celebrentur Octavæ, sive non: coràm judice curiæ debent producere suum jus, alioquin donatario relinquentur bona illa. *par: 1. tit: 30. Matt: ma: art: 29. min: art: 9.*

Defensa intelligitur in eodem actu, post actum dicitur vindicta. *ibidem.*

Defensa bonorum immobilium per circulum anni fieri potest, etiam cum violenta ejectione occupatoris. par: 3, tit: 22.

Defensa inculpatæ tutelæ est, quando aggressorem, sine periculo rerum, & personæ tuæ evadere non potes, nisi eum vulneres, aut occidas. *ibidem.*

Defensa licita contra comminantem, aliàs percutere, vel occidere solitum. *par: 3 tit. 23.*

Denarij minores quomodo computentur. *an: 1492. art: 99.*

Depositionum loca quæ sint, Rex jure decernat. *Vlad: min: art: 33.*

Et maneant eadem, quæ antiquitus fuerunt. *Sop: 53. art: 32.*

Depositionum loca recensentur in Poso: *69. art: 17.*

Depositio causarum, Vide condescensio supra.

Deprædationes prohibentur. *Sig: ma: art: 14.*

Detentores eorum, qui à Turcis ad nos refugiunt, notam infidelitatis subeunt. *part: 1. tit: 14.*

Dicæ sub prætextu si quis à colonis suis plus exegerit, in pœna dupli per vicecomitem, pro fisco regio exigendi, convictus sit. *Pos: 50. art. 27.*

Dicam solvant Molitores, & libertini. *Zol. art: 24.*

Dicæ in exactione pro impendenda cura vicecomitibus singulis floreni 4. Notarijs unus, vel duo solvantur. Pos. 50. art: 31. Poson. 67. art: 10.

Dicatores non dicent villicos, & servientes, seu nobiles in suis villis residentes. *Lud: art: 4.*

Dicatores regios ad sua bona non admittens, privatur per Regem ijsdem bonis. *Pos: 47. art: 7.*

Dicatores qui turbant, vel ad dicam se intromittunt per occupationem bonorum, & personarum detentionem, à Rege puniantur. *Pos: 48. art: 23.*

Dicator quilibet, usq; ad numerum trium, vel quatuor equorum, habet ad quemlibet equum pro stipendio menstruo tempore connumerationis florenos tres, postea tempore exactionis florenos 4. *Tyr: 47. art: 11.*

Dicatores, qui fraudem fecisse comperti fuerint, puniantur, etiam per detentionem personarum, non obstante libertate nobilitari. *Pos: 48. art: 27.*

Dicatores pro schedis quietantiæ nihil exigant à colonis. *Pos: 67. art: 11.*

Dicatores falsò aliquem deferentes, de Dicæ turbatione pœnam talionis, eam videlicet, qua puniretur accusatus, si succumberet, subeant. *Pos: 67. ar: 9.*

Dicator sit nobilis, bona habens in eodem comitatu. *Pos: 67. art: 7.*

Dicam unus comitatus Regi offerre non potest, sub pœna perjurij inhumanitatis, & amissione bonorum. Vvla: anni 1505. art: 1. idem in dictionibus contributio, & taxa.

Dicator in quolibet comitatu addatur nobilis juratus, cui domini terrestres ex proprijs bursis de salario provideant. *Pos: 63. art: 5.*

Dicatori adjunctus juratus nobilis habeat regestum, quod in prima sede comitatus revisum, & sigillatum, ad Cameram regiam mittatur. *Pos: 67. art: 7.*

A Dica eximẽtur habitatores inter fluvium Kolapim, post relationem Vicebani, & Dicatoris. *Pos: 781. 26.*

Diæta singulis annis celebretur. *Vvlad: art: 21. tertio anno ad festum Georgij. Vvlad: min: art: 1. Vvla. ad ma. art. 28.*

A dietæ primos quatuor dies non venientes, ne expectentur, & teneantur statuta per alios servare. *Vvlad: ma: art: ultimo.*

Dietæ terminus per Regem, ante mensem, significetur regnicolis, in qua proponat Rex, Consiliarij de propositis sine strepitu tractent, magister Ianitorum contendentibus silentium imponat. *Vvlad: ad: ma: art. 28.*

Ad dietam omnes nobiles, & prælati, & non tantum electi, vocentur. *Vvlad: ad: ma: art: 29.*

Dieta in quindecim diebus finiatur, pœna ad primum diem non venientis, & per quindecim dies non perseverantis. Prælati, & Barones florenos 800. nobiles florenos 400. indivisorum fratrum unus veniat. Excusantur infirmi. Officiales Regis, & dominorum castra finitima tenentes, peregrini, valdè pauperes, nobiles unius sessionis, decem unum mittant. Comes corruptus facultatem dans domi manendi, punitur in florenis 400. *Vvlad: min: art: 1.*

Dietæ interesse volentes qui occidunt, notantur. *part: 1. tit: 14.*

Item invasores bonorum, vel domorum, aut qualitercunq; violentias in illos exercentes, & quidem tales causæ extra seriem judicantur. *Pos: 67. art. 46.*

Dignitates duas nemo teneat præter Palatinum, Banum, & Curiales, Comites Regis, & Reginæ. And. art. 25, Alb. art. 6. *Vlad. min. art. 70.*

Director regius exeat de judicio, dum causæ Regis tractantur. *Alb. art. 25.*

Director, bona juris regij titulo requirens, damnatur in æstimatione, si non probat ad jus regium pertinere. *Alb: art. 22.*

Director, vel Camera Regis cum mandato suæ Majestatis non prohibeat judices ordinarios, in ulla causa sententiam proferre. *Pos. 66. art. 23.*

Disponere quilibet potest ante divisionem cum patre, vel fratribus, &c. de acquisitis per se, non tamen pro se, aut hæredibus suis retinendo, sed à se realiter alienando,

nando. part: 1. tit: 5. part: 1. tit: 43.
Disponere qui potest liberè, etiam contra voluntatem successoris de bonis, sive per fraternalem adoptionem, sive per præfectionem in marem, sive alio modo acquisitis. parte 1. tit: 57.
Divisio tripartita juris regni. par: 1. tit: 1.
Divisio bonorum aviticorum æqualis debet esse inter fratres. par: 1. tit: 4.
Divisionum inter fratres fiendarum causæ brevi termino deciduntur, sicut per insinuationem motæ. par: 2. tit: 18.
Divisioni subjiciuntur inter fratres bona, per aliquem eorum, ante paternorum divisionem acquisita. par: 1. tit: 43.
Divisio inter fratres carnales, & patrueles non litis processu fit, sed per præceptorias literas Regis ad Comitatum, vel unum prothonotarium. par: 1. tit: 45.
Divisio iterata potest fieri, ex rationabilibus causis, processu juris in uno termino octavali. part: 3. tit: 45.
Divisio majorum tempore peracta, potest per posteros longo litis processu iterari, ex certa causa. part: 1. tit: 46.
Divisorum, vel condivisionalium fratrum aliquo etiam post quartum gradum deficientiam, portio ejus ex divisione accepta devoluitur ad fratrem, vel fratres superstites. par: 1. tit: 47.
Post divisionem per aliquem fratrem acquisita eo deficiente, non ad fratres, sed ad fiscum devolvuntur. part: 1. tit. 47.
Ad divisionem aviticorum bonorum filium pater compellere potest, si filius in patrem manus violentas injicit, vel cùm gravi injuria afficit, aut criminaliter accusavit, in causa, quæ non est crimen læsæ Majestatis, vel in necem ejus, veneno, aliave re insidiatus est, vel cum alio invito patre versatur, bona paterna consumendo, vel si patrem captum, dum potuit, non liberavit, noluitq; pro eo fidejubere. part: 1. tit: 52.
Econtra filius patrem, si dilapidator est bonorum sine necessitate, si per injuriam bona desolare permittit, si filium sine causa malè tractat, si vetat perfectæ ætatis filium matrimonium contrahere, si cogit filium ad peccandum. part: 1. tit: 53.
Divisio inter fratrem, & filium, sine causis prædictis si fiat, dividuntur non solùm avitica, sed acquisita etiam. ibidem.
Divisionem, à patre vivente, factam, de bonis acquisitis, filij inter sese, etiam eo mortuo, ratam habere debent. part: 1. tit: 57.
Divisio bonorum mobilium defuncti inter uxorem, filios, & filias non emaritatas, & fratres indivisos ita fit, equos curriferos, & vestem potiorem uxor accipit, arma militaria filij, vel his non existentibus, fratres, reliqua æqualiter inter omnes personas prædictas dividuntur. part: 1. tit: 99.
Divisio bonorum pignoratitiorum fit inter uxorem, filios, & filias, defuncti: sicut rerum mobilium. part: 1. tit: 102.
Domorum Nobilium invasores notam incurrunt, vide infra nota.
Domus paterna minori filio, sub his conditionibus cedit, ut alia domus communibus sumptibus in communi loco majori ædificetur, additis & terris, & alijs pertinentijs, de communi in tanta quantitate, sicut sunt ad domum paternam. Sed si id fieri non posset, terræ domus paternæ dividantur. part: 1. tit. 41.
Si verò domus ita præciosa est, ut ex communibus proventibus majoribus, vel majori, similis ædificari non posset; æstimatur, & portiones majorum minor solvet, si sit ætatis adultæ; alioquin dividetur domus, & in domo utrumq; sexum concernenti, filia minor ante filium majorem, non habet prærogativam. part. 1. tit. 41.
Dominus terrestris. Vide terrestris, item rusticus.
Dominum habens bonorum, de quibus ei fassio fit, vel de manu fatentis ea apprehendens, potest se in ea statuere, etiam post annum. part. 1. tit. 63.
Dominium bonorum patris deficientis, supervivens, vigore contractus, vel adoptionis, statim apprehendit. part. 1. titul. 66.
Dominium bonorum duplex, reale, quod actu quis habet, & successorium, quod ex successione legitima expectatur. par. 1. tit. 67.
Dominium successorium ex sanguine, vel adoptione habens, in bonis fratris sexum fœmineum non concernentibus, eo mortuo sine hærede, statim illud realiter apprehendit, uxorem eius nutrit, & elocat, dotemq;, & paraphernum ei reddit, nutrit filias quoq; & elocat. part. 1. tit. 67.
Domorum regalium libertas in civitatibus. *Vide infra libertas.*
Domus nobilium per exercituantes non turbetur. Mat. ma. art. 64.
Neq; Clericorum. *Idem in art: articulo ultimo.*
Domus prælatorum, Baronum, nobilium in civitatibus regalibus, habitæ sunt liberæ, inquilini saltem eorum taxantur. Vlad. ma. art. 105.
Ex donatione regia habent omnes sua bona. part. 1. tit. 13.
Donatarius occupans bona, in quibus sa-

cta est contradictio, privata autem, secundò monitus per Comitem, si ea non remittitur, capitur; auferuntur ab eo bona, & cogitur eorum communem æstimationem solvere per Comitem, auxilio comitatus, aut si potens est, per Regem. Mat. ma. art. 25. 30. Vlad. ma: art. 59. ad. ma. art. 11.
Donationes cum clausula, (de manibus Regis, &c.) non valet. Mat.
Donatio duplex; pura, quæ ob servitia mixta, quæ partim ob servitia, partim ob summam pecuniæ fit. par. 1. tit. 13.
Donationes bonorum per notam, aut defectum seminis, ad Regem devolutorum, ita debent formari; ut non simpliciter juris regij titulo, sed expressè scribantur per notam, vel defectum seminis talis, &c. licet potest addi jus quoq; regium, si quod aliter etiam in eis bona haberetur. par. 1. tit. 24.
Donationes bonorum per seminis defectum ad coronam devolutorum, si fiat satis est ponere clausulam (per defectum seminis) si bona illa tamen masculinum sexum concernebant. Si verò utrumq;, poni solet expressè per defectum seminis utriusq; sexus. par. 1. tit. 22.
Donationes regiæ infra annum firmari debent statutione. par. 1. tit. 32.
Donatio nova per fraudem impetratur à quibusdam, qui concernentia bona utrumq; sexum concernere literas, quæ hoc declararent, occultant, aut laceravit, & per novam donationem sibi, & suis hæredibus, exclusis fœminis, impetrant. Quidam præsertim defectui masculini sexus propinqui idem faciunt, in præjudicium fratrum generationalium eos prætermittentes, & uxores, ac filias suas literis donationalibus inscribi faciens-

bi facientes. part: 1. tit: 36.
Donatio nova est prioris, legitimè iterata, roboratio, duplex, una respectu jurisdictionis Principis, & hæc non est necessaria, nisi fortè sentias te bona illa possidere sub aliquo tali titulo, ut non sis benè firmatus in eis contra jurisdictionem coronæ, valet simpliciter, sive cum jure regio facta, contra Principis jurisdictionem. Si falsa est expositio, de pacifico dominio præhabito, non valet, & impetrans, ut falsarius, punitur, licet annualem revolutionem in eis peregisset, absoluta potentia, & occupatione illegitima pro se usurpatis. altera est respectu fratrum generationalium, & sexus fœminei, & hæc ad ostendendum, quod bona non concernant sexum fœmineum, efficax non est. part: 1. tit: 37.
Donationes per Ferdinandum ritè, & legitimè factæ, similiter & per Iohannem, quarum vigore donatarius appræhendit dominium bonorum, donatariæ relinquuntur salvæ, & vigorosæ, exceptis his, quæ propter adhæsionem utrilibet parti factæ sunt. Pos: 52. art: 21.
Donationes Iohannis Regis, per quas dominium donatorum, donatarius nondum appræhendit, ritè tamen & legitimè factæ, ac statutiore firmatæ, non obstantibus donationibus Ferdinandi; super iisdem bonis factis, vigorosæ sunt in comitatibus Bihorienſi, Orodienſi, Czhongradienſi, Czhanadienſi, Szarand, Bekes, Torontalienſi, Temesienſi, Zolnok exteriore, Zerinenſi, in reliquis verò comitatibus è converso servantur donationes Ferdinandi. Pos: 52. art: 22.
Donationes post obitum Iohannis Regis, per quemcunq; alium factæ, præter regem Ferdinandum, quæ non sunt per eundem confirmatæ, cassantur. Pos: 52. art: 34.
Donationes propter adhæsionem parti adversæ, id est, filio Iohannis Regis, ita valent, ut statutioni sit contra dictum per aliquos fideles, causa ex tali contradictione procedat, & sententia exinde lata, executioni demandetur; qui tamen non curata fidelis alicujus contradictione, bona penes donationem occupavit, per Capitaneos expellatur, bonisq; contradictori restitutis extra dominum jus ex donatione prosequatur. pos: 63. art: 47.
Donationes gratiæ Maximiliani in patris absentia factæ, ritè, & legitimè ratificantur. Pos: 63. art: 72.
Donationi semel per ipsum factæ, Princeps non potest nec per se, nec per alium refragari. part: 1. tit: 31.
Donationi inserta clausula, (& per eum tantum) valet, ac si diceres, medio ejus etiam alteri. par: 1. tit: 43.
Donationalibus literis non inserens fratrum, quos bona concernunt, nomina, est proditor fraterni sanguinis. part: 1 tit: 38. 39.
Donatarius, qui est in possessione bonorum per adhæsionem, factione filij Iohannis Regis sibi donatorum (si adhæsio ita est notoria, ut etiam tempore hujus constitutionis in fidelitate persliterit adhærens) non expellatur: sed qui in iisdem bonis jus habere prætendit, extra dominium illud requirat. par: 1 tit: 77.
Donator quispiam contrà donatarium per se agere non potest. part: 1. tit: 77.
Dos, seu dotalitium est, quod datur uxori de bonis mariti pro ejus defloratione. part: 1. tit: 93.
Dos relictæ Baronis, in regno, & partibus ei subjectis floreni 400. Relictæ Magnatis, vel nobilis, aut militis 50. colonos vel ultra habentes in Hungaria flor: 200. in Sclavonia 100. in Transylvania 66. inferioris nobilis juxta bonorum quantitatem. ibidem par: 3. tit: 3.
Dos mortuæ uxoris requiritur per propinquiorem ejus. ibidem.
Dos partim pecunijs, partim rebus venalibus solvitur; quæ tamen bonæ esse, non destructæ vestes, aut clauda animalia, sed qui in foro vendi possunt. par: 1, tit. 95. part: 3, tit. 3.
Dotem integram à primo viro, à secundo mediam, à tertio quartam partem, & sic deinceps, accipit Mulier. par: 1, tit. 56.
Dos & quartalicium simul potest quæri de bonis ejusdem, respectu diversarum personarum. par: 1, tit. 97.
Dotum & Dotalitiorum solutio equis equalitatibus fieri poterit. par: 1, tit: 101.
Dotem uxor marito relaxat, & certis causis in articulo mortis etiam his cessantibus, & alias, quando non metu mariti facit. par: 1, tit: 109.
Dotum solutio quando fit, æstimantur saltem curiæ nobilitares, & sessiones tam populosæ, quam desertæ, simulq; prædia, agri, prata, &c. non æstimantur. par: 1, tit: 134.
Dotum, quartalitiorum, paraphernalium causæ brevi termino deciduntur, ut causæ per insinuationem motæ. par: 2, tit: 18.
Dotem, & Paraphernum, vel quartalitium tollere de domo sua admonetur mulier, & si tollere neglexerit, evocatur non de domo, sed de bonis, nisi fortè nulla haberet. Nam in casu, quo bona aliqua habet de domo evocans, aut personaliter in homagio eius convincitur, & perdit dotem, paraphernum, aut quartalitium juris conventa, quæ admonita levare noluit. part. 2. tit: 24.
Dotem recipit mulier etiam de bonis pignoratitijs mariti, de ejus manibus, qui bona possidet titulo pignoris. part: 1. tit. 103.
Dotis nomine uxori data pecunia, de bonis pignoratitijs tempore redemptionis eorum recuperatur, cum capitali summa. ibidem.
Dos uxoris non perditur, perditis bonis mariti propter scelus aliquod. par. 1. tit. 104.
Dotem perdit adultera, & capite plectitur. par: 1. tit: 105.
Dotum causæ continuæ adjudicentur. Pos: 52. art: 28.
Dotes uxorum qualitercunq; decedentium, & juridicè interminendarum, integrè manent successoribus. And: art: 12. Mat: ma: art. 3. Vlad. ma. art. 64.
Duelli dimicatio aboletur. Mat: ma: art: 21. Vlad: ma. ar. 37.
Duplici titulo pignoris, scilicet, & perpetuitatis aliqua bona possideri non possunt. part. 1. tit. 82.
Duplici sub colore agens, calumniæ pœna afficitur. par. 2. tit. 70.

E

Ecclesijs donare permittitur cuilibet; S. Steph: lib. 2. Col. 5. S. Lad. lib. 1. cap. 23.
Ecclesias obsedit ionem desolatas, Parochiani restaurant, Rex addit calices, & vestimenta. S. Lad: lib: 1. cap: 7.
Ecclesias vetustate desolatas, Episcopus reparat. S. Lad: lib: 1. cap: 8.
Ecclesias immunitas ne quis ex ea extrahatur. S. Lad: lib: 1 cap: 4. 5. 17. Col: ar: 69.
Ecclesias, aut imagines destruens, diripiens, prophanas, spolians, comperta rei veritate, puniatur jure mediante per Regem. Pos: 53. art: 9.

Ecclesiam effringens, evocatur cum insinuatione, & ex parte ejus mediante, communi insinuatione fiat justitia. Mat: ma: art: 26.

Si nobilis est, perdit bona, si ignobilis, comburitur. Matt: ma: art: 63.

Ecclesiam nullus ex Magnatibus sibi vendicet: Col. art. 5. 7. 8. Sig. ma. art. 27.

Ecclesiarum bona, & proventus non occupentur. Col art. 1. Sig. ma. art. 27. Mat. ma. art. 40.

Ecclesiarum bona, & proventus occupati, sub nota infidelitatis pœna remittantur. Zolien. 42. art. 3.

Ecclesiarum bona non perduntur, per delicta personarum. par. 2. tit. 41. 51.

Ecclesiastica bona ab Ecclesijs divulsa, possunt Episcopi perquirere. Poson. 50. art. 20.

Ecclesiarum, & ecclesiasticorum bonorum libertas à contributionibus, & exactionibus pro Rege. Col. art. 50. And. art. 3. 20. Lud. 1. art. 11. Alb. art. 16. 17. Vlad. ma. art. 28. 101.

Ecclesiarum proventus apud quoscunq; existentes, restituantur, inscripti per Regem eliberentur. Pos. 50. art. 17.

Ecclesiarum, contra diuturnam libertatem, statutum non valet. Prologo.

Ecclesiastici pro se, aut ecclesijs suis non possunt emere, aut titulo pignoris accipere bona secularia: è converso, nec seculares ecclesiastica. Vlad. min. art. 55.

Ecclesiastici cum tribus inquisitorijs literis, possessiones acquirere non possunt. Lud. art. 19.

Ecclesiastica bona, vel beneficia, supra in vocibus bona, & beneficia, Ecclesiasticæ personæ digniores sunt secularioribus. part. 1. tit. 2.

Ecclesiastici cum nobilibus eadem gaudent libertate. Ibidem.

Ecclesiastici, gentes suas ratione decimarum, quas adhuc habent, interteneant, vel in suis, vel in alijs arcibus finitimis. pos. 55. art: 5. tyr. 46. art. 17.

Ecclesiastici jurant Regi ad homagium fidelitatis: & ratione jurium possessionarium, vel negotiorum ex illis emergentium, conveniuntur coràm Iudicibus regni. par. 1. tit. 12.

Ecclesiastici sententiam capitalem non subeunt. par. 1. tit. 42.

In tribus tamen casibus, videlicet, læsæ Majestatis, notæ infidelitatis, & deliberati homicidij subeat. par. 2. tit. 44.

Ecclesiastici contra sæculares, & è converso, æquali pœne subjacent, emendæ, scilicet capitis, loco capitalis sententiæ, & damnorum resusioni. par. 2. tit. 44. Alb. art. 34. Mat. in art. 73. Vlad. ma. art. 76. Lud. 1. art. 1.

Ecclesiastici damna, à se illata, & debita, pecunijs resundunt, aut rebus mobilibus, juxta verum valorem; si non possunt, aut nolunt, occupantur bona Ecclesiæ, donec de proventibus eorum satisfiat. par. 2. tit. 45.

Ecclesiasticis servetur in omnibus eorum libertas, specialiter in visitationibus liberè procedere, & in plebanorum vitia inquirere, & ea punire possint. Pos: 57. art. 10.

Ecclesiastici judices non judicant jure possessionario, nec ratione testamenti: nec ratione promissionis intervenientes; item nec causas debitorum, & violatæ fidei post mortem eius qui fide præstiterat. par. 2. tit. 52.

Ecclesiasticus judex, nolens ad mandatum ordinarij Iudicis causam transmittere in curiam ad videndum, utrum Ecclesiasticum,

siasticum, vel seculare forum concernant, perdit beneficium. Vvla. ma. art. 46.

Ecclesiasticus judex aliquem in facto juris possessionarij coram se citans, & scienter in causa procedens, in æstimatione sui convincitur. Vlad. min. ar. 62.

Ecclesiastici judices in causis prophanis neminem compellent coràm se respondere; alioquin, etiam si quis ignorantia ductus, vel metu excommunicationis respondeat; nullius sit momenti, & propter excommunicationem, homagium excommunicati persolvant. Vla: mi: ar. 61.

Ecclesiastici judices inter cives etiam de causis prophanis non judicant; sed tantum de spiritualibus. Vvlad: min: art: 30.

Ecclesiastici, pendente aliqua causa ipsorum in curia regia, occasione ejusdem causæ, nec interdictum, nec excommunicationem pronuncient contra suos adversarios. Lud: 1. art: 1.

De ecclesiastico foro tripartitum non disserit, sed relinquit hanc tractationem his, quorum interest. par: 1. tit: 78.

Ecclesiastica judicia juxta Canones, per censuras ecclesiasticas, etiam brachio regali invocato, celebrentur; cessant tamen tempore bellorum. Pos: 52. art: 25. Pos: 56. art: 45. Pos: 57. art: 9.

Ecclesiasticæ causæ. vide supra causæ.

Ecclesiasticæ personæ insurgere debent secundum art: anni 1552. & aliæ constitutiones successu temporis de eodem limitatæ serventur. Pos. 78, 1, 12.

Educilatio vinorum in locis, ubi vineæ nullæ sunt, liberæ colonis ad festum nativitatis Domini, postea, per totum annum pertinet ad dominos; qui educillent vera mensura; non tamen distribuant inter colonos. Vbi autem vineæ habentur, coloni à festo Michaëlis ad festum Georgij, & deinceps domini, modo suprascripto educillent. Pos: 50. art: 36.

Emancipatio filiorum fit bonorum divisione, filiarum emaritatione. parte 1. titulo 51.

Emenda capitis Prælatorum, & Baronum floren: 400. nobilium 200. rusticorum 40. Vvlad: ad: ma: art: 22.

Emendæ capitis sententia damnatus nec capitur, nec punitur in persona. part: 2, tit: 43.

Emendæ capitis sententia damnati bona omnia occupantur, sicut capitali sententiæ subjacentis; ex quibus summa homagij ejus solvitur parti adversæ; reliqua dividuntur inter judicem, & partem possidentem, ad tempus redemptionis. parte 2, tit: 43.

Emenda linguæ imponitur ob falsam querimoniam Regi, vel judicibus porrectam; vel inhonesta verba contra honestum prolata; ejus pœna floreni centum: Sed causa principalis, propter eâm non amittitur. part: 2. tit: 72.

Emere ante filios, vel fratres condivisionales, aut etiam vicinos non ammonitos, externus non potest jura possessionaria. par: 1. tit: 60.

Emi non posse lites, ita intelligendum; quòd emptor eas non suo venditoris nomine prosequitur, & solum vivente venditore. part: 1. tit: 27.

Emptor (à quo frater venditoris recipit bona, per communem æstimationem) si majori summa emerat, quàm æstimatio esset valitura; reliquam partem summæ recuperat, ex alijs juribus possessionarijs, si habet; sin minus, rebus mobilibus venditoris, si nihil habet venditor, ferat emptor damnum suum.

Emptor bonorum litigiosorum venditoris nomine litigat pro eis, quo ante decisionem causæ extincto, non procedit ultra in causa. part: 1. tit: 27.
Episcopi synodos celebrent, ad quas, si quis non dimitteret suum plebanum, puniatur per Regem. Pos: 59. art: 39.
Equites continuos qui non servaverint, pœna articul: 1550. & 1567. annorum, puniantur, nempè, quod Vicecomes bona talium occupet, & duplum ejus quod neglexerunt, percipiat. Pos: 78, art: 9.
Equites continuos tam domini, quàm nobiles servent, sub pœna statuta 1567. & 1569. & 74. distributio eorundem pertinet ad Capitaneos, & Vicecomites. Pos: 75, art: 10. *cum scitu Archiducis Ernesti, aut Imperatoris.* Pos: 78. art: 10. *quorum causa Capitaneus à Camera regestum portarum accipiat.* ibidem.
Equi, equitiales Mariti, sive stante conjugio, sive ante acquisiti, infra numerum quinquagenarium, dividuntur æqualiter cum uxore: si sunt 50. vel plures, testari poterit de eis maritus, nisi sint aviti; quia tunc ad hæredes devolvuntur, cum aliis bonis, dempta propria ejus portione, de qua etiam in hoc casu testatur. part: 1. tit. 101.
Equus furtim ablatus, & in exercitu repertus, non tunc, sed post condescensionem expeditionis, jure repetitur, in alio autem loco, si invenitur, statim per jaramentum tertiò se, recuperat eum is, ad quem pertinet, & apud quem inventus fuerit; si venditorem, vel aliud documentum emptionis non ostendet, suspenditur. Idem de bove, & alia re furata intellige. par: 3. tit. 34.
Equites non faciant excursionem, & depradationem. Pos: 78. art. 13.
Equitibus continuis singulo trimestri ad stationes salarium domini mittant, ne milites exeant. Pos: 78. art. 8.
Pro equitibus continuis, ultra danubiani servent pedites. eodem.
Errores à Protonotariis in literis evocatoriis, vel sententionalibus commissi, per eosdem, postquam animadversi fuerint, corrigantur, in judicio contradictorio: idem intelligatur de literis capitulorum & comitatuum. Pos: 66. art. 22.
Erigens se contra Regem, & statutum publicum, notam incurrit. par: 1. tit: 14.
Erutores oculorum nota infidelitatis feriuntur. ibidem.
Victor non contra violentos, sed contra legitimos impetitores tuéri tenetur; alioquin tantundem occupabitur de bonis eius, & omnes conditiones in evictionalibus literis posita, servari debent. par: 1. tit: 74. 75.
Victor non tenetur conservare in particula terræ, à possessione per metalem reambulationem avulsa; nisi hoc facere specialiter promisisset. ibidem.
Evincere aliquis non potens in bonis datis, reddatur æquivolens, aut alias contentet. par: 1 tit: 47.
Victor, qui donavit, aut vendidit bona, nunquam potest agere per se contra eum, cui donavit, aut vendidit. par: 1. tit: 77.
Evictionem ad præassumptam, si aliquis evocatus est, talis evocatio in uno termino finiri solet. par: 2 tit: 18.
Evocatio seu exordium causæ est multiplex, simplex, peremptorialis, vel insinuationis, ammonitoria, introductorialis, reambulatoria. par: 2. tit: 18.
Evocationes fiunt per regium, aut Palatinalem, &

nalem, & capitulares homines. par. 2. tit. 19.
Evocantur evocandi ex suis juribus possessionarijs, aut pignoratitijs, ex officiolatibus autem, ratione actuum solummodo potentiariorum, ex ijsdem officijs patratorum. ibidem.
Evocatio personalis per scribam regium fit ob verberationem, vulnerationem, aut dehonestationem existentem in octavis, aut brevibus judicijs, ratione bonorum pignoratorum, si actor potest de facto producere literas pignoratitias. part: 2. tit. 20.
Evocans mortuum, aut illegitimæ ætatis puerum, in evocati homagio convincitur. par. 2. tit 23. part. 1. tit. 132.
Evocatur nolens assumere pecuniam, & remittere pignus, vel levare dotem, quartam, paraphernum, non personaliter, nec de sua curia, sed de jure possessionario, aut pignoratitijs, si habet, sin minus, etiam de Curia. part: 2. tit: 24.
Evocati in casibus proximè denotatis, si non comparent ad terminum assignatum contra actores, si non vicini, sed fratres fuerint, in æstimatione bonorum condemnantur, & bona restituuntur actoribus, sine omni pecuniaria solutione. ibidem.
Evocatio cum clausula, (litis pendentia) si quæ foret inter eos, fit ad calumniam vitandam. part: 2. tit: 25.
Evocationes in factis potentiæ, cum insinuatione fiant. Mat: art: 5. Mat: art: 7. Vlad: ad: min: art: 12.
Evocatio tria requirit, annotandi in se personas, tempus facti, locum, seu comitatum. part: 2. tit: 26.
In Evocationibus, ratione actuum potentiariorum clausula assumptis secum personalem, denotat interessentiam Missio, & destinatio in casibus contingentibus, præsupponit mittentem domi fuisse: In casibus autem deliberatis, etiam ad peregrè constitutum referri potest; quia fortè discedens mandavit, ut eant, & talia perpetrent. Iussio autem, & commissio etiam ad absentem pertinet: tamen hîc quoq; perpendendum est, an contingens sit, vel deliberatus casus, sicut in missione. Hæc observare debet, qui vult ostendere evocationem malè esse formatam, & per hoc causam condescendere. par: 2. tit. 82.
Evocatio secunda appellatur, quando per (non venit:) condemnatus ad solutionem birsagij, & pro sequutionem causæ evocatur. par: 2. tit: 86.
Excommunicationis, aut interdicti sententiam in nobiles Episcopi non ferant, sine scitum Regis, occasione litium ipsis cum illis habitarum. Lud: in art: 1. Mat: ma: art: 31.
Excusatio rationabilis in judicialibus, vel sententionalibus literis posita, est, quando principalis, vel procurator ejus de domo se movet, iturus ad octavas, ac in itinere vel in gravem incidit ægritudinem, vel aquarum exundatione detinetur, aut equus ipsius, cujus in locum alium emere ob paupertatem non potest, infirmatur, vel à latronibus aut hostibus intercipitur. Hæc enim si probari possunt, excusant á birsagij solutione. par: 2. tit: 59.
Exemptiones à jurisdictione judicum inferiorum, ut solius Regis judicatui subsint, alioqui locum non habent, exceptis Comitibus perpetuis. Mat: ma: art: 24. Vlad: ma: art: 15.
Exemptiones regum perpetuæ à dica solvendæ.

venda, maneant in suspenso hoc disturbiorum tempore. Pos: 66. art: 8. Pos: 67. art: 13.

Exemptiones in locis desertis, aut combustas domus ædificantes, & conserventur, & novæ concedantur. Pos: 66. art: 8.

Expeditionis particularis, & generalis modus servetur secundum art. annorum 53. 56. 57. 67. & præcipuæ ad art: 53. Pos: 78. art: 11.

Exequutiones judiciales electi, & jurati nobiles faciant in quolibet comitatu, & non alij. Mat: ma: ar: 10.

Executiones sententiæ notæ infidelitatis in curia regia latæ, ratione bonorum in partibus regno subjectis, remittitur ad Iudicem loci illius, ubi sunt bona. par: 2 tit: 65.

In executione notæ proceditur, ut in capitali sententia. par: 2 tit: 65.

Executiones sub juramento referantur per capitularem, & regium homines; & hoc in relatorijs specificetur, alioquin non valeat exequutio in posterum peragenda. Pos: 59, art: 48.

Executionem vicecomitum, aut Iudicum nobilium faciens, ubi nullum birsagium accipit, debet habere pro salario in singulos dies, flor: 1. ubi verò birsagium nullum salarium tollit. Pos: 46. ar: 39.

EXERCITUANDI MODUS ex novissimis regni constitutionibus.

Ad generalem expeditionem, ratione centum colonorum, juxta connumerationem dicæ, domini terrestris suis sumptibus decem equites (huc tamen computatis equitibus continuis) benè armatos, & sumptibus colonorum; decem pedites pixidiarios ducant, ibi duraturos usq; ad finem expeditionis, sub pœna notæ infidelitatis: ita tamen, quod coloni Turcis subditi, ad mediam partem teneantur. Pos: 56. art: 21. Tyr: 45. art: 3.

Omnes domini Prælati, Barones, nobiles, & alij possessionati, penes personam Regis, aut ejus filij, ad generalem expeditionem personaliter prodeant, & ad finem usq; ibi permaneant, sub pœna notæ infidelitatis. Tyr: 45. ar: 3. Pos: 56. ar: 22. Zol: 42. art: 32. Pos: 42. ar: 21. Zol: 43. art: 11. Pos: 52, art: 10.

Si quis decem portas populosas non habuerit, is cum altero nobile conferat, & componat, ut dænarius numerus compleatur, & unus eques pro eo sistatur. Tyr: 45. art: 4.

Nobiles unius sessionis, singuli in equis, aut si eos non habent, pedites ad bellum eant. Zol: 42. art: 34.

Nobiles unius sessionis, ex singulis tribus integris curijs, unum equitem benè instructum mittant. Pos: 56. art: 22.

Viduæ unius sessionis domi maneant, quæ ad bellum idoneos filios non habent, & Deum orent pro salute publica. Tyr: 45. art: 17.

Nobiles unius sessionis ex quinq; curijs unum equitem dare tenentur. Sop: 53; art: 5. Pos: 42. art: 26, & soli personaliter ire non tenentur. Pos: 67. art: 32.

Eorum, qui expeditioni non intersunt, vel ratione colonorum suorum milites non ducunt; bona conferat Rex ijs, qui fideliter in expeditione servierint. Tyr: 45. art: 5.

Alienum servum, tempore lustrationis, pro suo statuens, una cum eo, à quo illum mutuò concessum habuit, cognita superinde veritate, capite plectatur. Tyr: 45 art: 6.

Servus fugitivus, in castris repertus domino reddatur, si ibi non fuerit repertus, sub termino à Capitaneo impetrando; dominus pro eo alium conducat, & desertor ille ubicunq; post expeditionem inventus fuerit, capite plectatur.

Qui requisitus, fugitivum restituere nollet, solvat ejus homagium. Tyr. 45. art. 7. Pos: 52. art: 10. ar: 13.

Ægrotantem servum in castris ostendat dominus Capitaneo, ne fortè ægrotare dixerit, quem non habet. Tyr: 45. art: 8.

Nobilis alicujus stipendio militans, vel ab aliquo domino in fortalitys loco officiali, vel castellani, vel pro decore penes uxorem domi relictus; pro sua persona unum equitem, & equites, ac pedites, ratione colonorum suorum, in medio comitatus habeat. Tyr: 45. art: 9. Zol: 42, ar: 48. Pos: 42, ar: 23.

Ad custodiam castrorum Magnatum, Castellanus unus, Provisor unus, pro Magistro curiæ, vel ad alias necessitates, similter unus ex nobilibus domi maneant, non plures. Pos: 42. ar: 4.

Pueri, senes, imbecilles, viduæ, fœmine omnes, tanquam bello inhabiles, ratione colonorum, ut alij, & ratione personarum suarum, singulos equites mittant. Tyr: 45. art. 10. Zol. 42. ar. 46. Pos. 42. art. 21.

In varijs comitatibus bona habens, ratione omnium illorum milites suos secum habeat in comitatu, in quo residet; tempore tamen lustrationis specificè demonstret, vicecomiti cujuslibet comitatus, quos ratione bonorum ibi existentium ducit. Tyr: 45. art. 11.

Qualescunq; regios proventus pignoris titulo, vel aliter in manibus habens, ratione singulorum centum florenorum, equites quinq; ducat. Tyr: 45. art. 12.

Ecclesiastici decimas habentes, supra equites & pedites, quos ratione colonorum suorum dare tenentur, debebunt etiam ratione decimarum à singulis decimis florenos centum valentibus, quinq; equites mittere. Tyr. 45. art. 13, Pos. 42. art. 27. Zol 43 art. 12.

Mitigatur hæc constitutio, & numerus quinq; equitum à centum florenis, ad duos equites reducitur. Pos: 52. art: 3.

Nobiles per Turcas omnibus bonis privati, nihilominus in personis suis tenentur ire in expeditionem. Tyr. 45. art. 14.

Ex fratribus indivisis, in eadem domo habitantibus, unus tantum ad expeditionem proficisci tenetur. Tyr: 45. art. 15. Zol. 42. art. 47.

In singulis comitatibus vicecomes, si idoneus fuerit, alioquin alius idoneus Capitaneus eligatur; qui ad expeditionem pertinentium negotiorum curam gerat. Tyr: 45. art: 15.

Capitulares, & aliæ ecclesiasticæ personæ beneficiatæ, ultra eos, quos ratione decimarum, & bonorum tenent; etiam ratione capitum suorum singulos equites mittant. Tyr: 45. art. 18. Zol. 42 art. 31.

Debent tamen plures proventus habentes simplicioribus auxilio esse. ibidem.

Mitigatur hoc, addita particula, (pro facultate eorum) Zol. 43. art. 12.

Hæc constitutio postremò mitigatur hoc modo, ut pro aliis capitularibus unus ad prædicandum aptior, aliorum sumptibus vadat, reliqui domi maneant. pos. 52. ar. 3.

Plebani, & rectores Altarium, villani decem, tenent unum equitem, in cujus intertentio-

tertentione, qui plures habet proventus, plus conferat. Tyr. 45. art: 19.
Tollitur hæc constitutio. Pos: 52. art: 3.
Civitates liberæ, & montanæ in generali expeditione de colonis more aliorum in alijs arbitrio Regis onera subeant. Tyr: 45, art: 20.
Plebani liberarum, & montanarum civitatum, item oppidorum Berekßaz, Szölös, Saros-pathak, & aliorum potiorum locorum, vel patroni, qui hujusmodi plebanatus possident, ratione proventuum, ex singulis centum florenis teneant duos equites, sub amissione beneficiorum, ac juris patronatus. Tyr: 45. art: 21.
Lustrationis tempore, quilibet specificet numerum gentium ratione bonorum suorum, in singulis comitatibus habitorum, fiatq; regestum, & ejus copia detur Capitaneis, sub sigillis Magistrorum lustrationum, dominis quoq;, si voluerint. Tyr: 45. art: 22.
In excubijs peragendis nobiles non plus aliis onerentur; sed æqualiter eorum habeatur cum regijs & dominorum militibus ratio. Tyr: 45, art; 23.
Victualia ex omnibus comitatibus convehantur ad castra, & eorum vectores nec triceſimam, nec tributum solvant; qui aliquid exgerit ab eis, perdat jus tributi. Direptor hujusmodi victualium in itinere, vel in castris, capite plectatur. Tyr: 45. art: 24.
Victualia quanta ex singulis juxta colonorum numerum danda sint. Vicecomes cum duobus nobilibus ad id eligendis, domi manentibus limitet, qui pro suis nihilominus personis equitem mittant, & qui sic limitata non vexerit ad castra tantorum victualium præcio mulctetur. Tyr: 45. ar: 25. Pos: 42. ar: 25.
Domini, & nobiles ipsimet propria victualia in castra perduci faciant: sed de colonorum eorundem victualibus Vicecomes, & electi nobiles, præmisso modo, limitationem faciant. tit: 45. art. 26.
Equus in exercitu amissus, à quocunq; inventus restituatur suo domino sub amissione capitis. Tyr: 45. art. 27.
In progressu exercitus, nemo alicui damna inferat; contrarium facientes, puniantur per capitaneos. Zol: 43. ar. 22.
Ad domos nobilium, & Ecclesiasticorum nemo ipsis invitis condescendat. Zol: 43. art. 23.
Milites particulares extra exercitum vagantes, & damna inferentes, victualiaq; sine precio auferentes, capiantur per rusticos, & Capitaneis, aut illis longè distantibus, Comitibus, vel vicecomitibus tradantur, qui damnificatis ex parte eorum satisfacere debent. Zol: 43. art. 24.
Servus ad annum conductus, etiam expleto anno, expeditione, vel si in arce servit, obsidione, aut obsidionis metu durante, à domino discedere non possunt. Pos: 52. art. 13.
Equitum menstruum stipendium flor. 3. den: 20. peditum flor. 2. Ad annum conductis equitibus, quam diu sunt in expeditione, bini flor. dentur in mensem. Pos: 52. ar. 14. Zol 42. ar. 24.
Quando in aliquo oppido, vel pago milites condescendunt, antequàm hinc discedant, Capitaneus, convocatis rusticis, resciat, si quid damni ipsis illatum est, & de facto curet eos contentari. Pos: 52. art. 15.
Ad particularem expeditionem penes Palatinum, vel Capitaneum (quando aliqua hostilitas de improviso emergeret, qua

qua vel arcem obsideri, vel justi exercitus specie partem aliquam regni infestari contingeret) personaliter insurgant domini, & nobiles viciniores; nobilesq; unius sessionis, de quinq; curijs, unum equitem mittant. Pos: 56. art: 23.
Ad exequutiones quoq; juxta constitutiones Novizolienſis, omnes domini viciniores, & nobiles, cum gentibus suis, & qui idonei sunt, etiam personaliter debent insurgere penes Capitaneum supremum. Tyr: 45. art: 28.
In casu obsidionis alicujus arcis, vel, si Turci munitionem novam in nostram pernitiem erigere vellent, vel rebelles essent reprimendi, aut de eorum manibus portalicium aliquod auferendi viritim, etiam cum colonis penes Capitaneum insurgendum est. Zol: 43. art. 22. sub pœna generalis decreti. Pos: 46. art: 18.
Per vicecomites debet hæc occupatio fieri. Pos: 55. art: 4.
Ad particularem expeditionem de mandato capitanei de viginti quinq; colonis, unus eques, & unus pedes mittatur. Sop: 53. art: 4.
Ad particularem expeditionem non insurgentis, bona per Capitaneum occupentur, ac occupata tam diu teneantur, donec duplum ejus, quod præstari debuisset, exigatur. Tyr: 47. art: 18.
Nobiles unius sessionis ex singulis quinq; curijs, unum equitem mittere, ac ipsi quoq; in personis ire, vel loco personarum suarum, singulos equites expedire tenentur penes Capitaneum. Sop: 53. art: 5.
Vicecomites ad particularem expeditionem personaliter ire nõ tenentur, propter alia negotia domi ipsis incũbentia So. 53 ar: 6.
Expensas per comitatum, in via præsertim ad Regem mittendo factas, pro rata sua parte, quilibet tollerare debet. Mat: ma: ar: 66.
Externorum inductores ad turbandum regnum, notam incurrunt. part: 1. tit: 14.
Externi mercatores, ultra consueta dispositionum loca, mercatum non eant. Alb: art: 7. Vlad: ma: art: 85.
Externis beneficia, & honores qualescunq; non conferantur. And: art: 11. Alb: art: 3. Vlad: ad ma: art: 33. 34. 36. ad min: 32. in quinto art: 10.
Nec proventus regij eis arendari possunt. Alb: art: 4.
Nec possessiones eis conferri. Alb: art: 14. Vlad: ma: art: 9. ad: ma: art: 5.
Neq; jura possessionaria eis vendantur. Mat: ma: art: 35.
Nec officia, & loca finitima eis conferãtur. Vlad: ma: art: 8. pos: 46. ar: 16. pos: 52. ar: 31.
Externi per Regem in Hungaros creari debent tempore Dietæ, de regnicolarum consilio, & consensu; si verò extra regnum, Rex aliquos de regno benè meritos creat, id facere debet consiliariorum suorum Hungarorum ex consilio. Et tales novi Hungari jurare tenentur tempore creationis suæ; quod regni legibus in omnibus parebunt, libertatibusq; ejusdem regni pro virili sua respondebunt, nec contra eas aliquid facient, à regno nihil alienabunt, sed alienata etiã omni studio recuperabunt. Pos: 50. ar: 77.
Equites in pascuis non gratuito, & præda vivant, sed rerum precium solvant, ut ad omnium statuum, & ordinum bona vadant, cognatorum equos non deducant, si fecerint, equos amittant per Capitaneos, pars cedat denunciatori, pars fundi domino. Pos: 78. art: 15.
Item juxta articulos. anni 1566. art: 19.
Ernesto Archiduci in Vngaria Rex bellicarum

carum data potestas, & quod is in consilium ejus rei sibi Vngaros quoq; adhibeat. Pos: 78. 1. 16.

F

Falsas literas, aut monetas, aut sigillum falsum conficiens, seu evidenter illis utens, notam infidelitatis incurrit. par: 1 tit: 14.

Vvlad: ad: ma: art: 28. ad: ma: art: 4.

Falsas literas conficiens Capitulum. Vide supra Capitulum.

Falsa privilegia per Gabrielem literatum fabricata. par: 2. tit: 14.

Falsæ literæ cognoscuntur ex consideratione, & calculatione annorum, datarum, ex sigilli impressione, ex nominum, & cognominum rasura, & si fatens in literis scriptus, probabit se alio loco fuisse cum fassionem celebrasse dicitur. part: 2. tit: 12.

Fassionem patris, vel fratris retractare non valet, qui bonis per illam acquisitis, vel commutatis, sine juridica reclamatione usus est. Item fassiones, quæ portione litigiosorum bonorum recepta, per modum concordiæ fiunt, non retractantur. part: 1. tit: 62.

Fassio inter fratres, prætextu jurium possessionariorum, in quibus mutuo sibi succedunt, non indiget consensu regio, nec statutione. part: 1, tit: 63. 65.

Fassiones inter externos, sive perennales, sive pignoris titulo supra 50. florenos celebratæ, statutione legitima infra annum fienda indigent. part: 1. tit: 63.

Fassio, quæ consensum regium requirit, statutione debet roborari, post consensum impetratum. ibidem.

Fassiones inter sese adoptantes ad futuram mutuam successionem, post alterutrius defectum, & consensus regius superinde secutus, statutione firmatur, uno deficiente, non prius; nisi jus regium contineret ipse consensus, quia tunc infra annum ab impetrato tali jure regio, legitimam debet fatiri statutionem. parte 1. titulo 63.

Fassionem propriam in judicio factam, nemo potest revocare. Vvlad: in quinto art. 15.

Fassiones perennales, aut impignoratitiæ, supra communem æstimationem à personis defectui seminis appropinquantibus factæ, consensu regio indiget. parte 1. titulo 65.

Fassio in comitatu in sede judiciaria coram Vicecomite; & judice: nobilium usq; ad florenos 100. fieri potest coram vicecomite, extra sedem judiciariam, usq; ad florenos duodecim.

Coram judicibus nobilium extra sedem, ad florenos quatuor.

Fraternalis adoptio locum non habet, legitimis hæredibus existentibus. parte 1. titulo 66.

Frater naturalis, vel adoptivus habens jus successorium in bonis fratris, eo mortuo sine hæredibus, reale dominium eorum bonorum appræhendit, sine statutione. part. 1. tit. 67.

Fassiones cum clausula (nullum jus, &c.) hanc vim habent; quod etiam deficiente eo, cui fassio fit, bona, de quibus fassus est, ad fatentem non revertuntur, sed ad fiscum descendunt. Sine hac clausula revertuntur in casu defectus illius. part. 1. tit. 69.

Fassiones inter maritum, & uxorem, de bonis per se acquisitis, valent jure perpetuo, titulo pignoris, etiam de bonis aviticis, quando maritus res proprias uxori exposuit ad bonorum redemptionem, emptionem, aut meliorationem, seu domus reparationem, ac pro his impignorat, non aliter. part: 1. tit: 110.

Fassiones inconsultas, à se infra ætatem factas, pupilli revocare possunt, ante expletum tempus perfectæ ætatis. part: 1. tit: 128.

Fassiones post obitum Regis Ludovici, in præjudicium hæredum, de bonis possessionarijs coactè, vel aliter illegitimè factæ, nullius sint vigoris Pos: 42. art: 42.

Fassiones coactæ per quoscunq; ratione bonorum propter adhæsionem donatorum, vel aliter sub his disturbys violenter occupatorum; pro eliberatione partis bonorum, de reliqua parte factæ nullæ sunt. Pos: 52. art: 18.

Fassiones post obitum Ioannis Regis, coram capitulis, vel alijs personis authenticis legitimè factæ, in vigore permaneant. Pos: 52. art: 34.

Fassio in civitatibus liberis fit coràm judice, aut duobus juratis; alioquin non valet ratione bonorum in territorio ipsorum existentium. par: 3 tit: 13.

Festo die laboranti auferantur jumenta, cum quibus laborat, & vestes.
S. Steph: lib: 2. cap: 7. S. Lad: lib: 1. cap: 12.

Festo die ecclesiam non visitans, vapulet.
S. Steph: lib: 2. cap: 8. S. Lad: lib: 1. cap. 11.

Festa non colens, si liber est, tribus diebus pœniteat. Si servus, septem plagis mulctetur. Colo: art: 30.

Festo die vendens, perdit precium rei venditæ. Colo: art: 80.

Fœminæ non succedunt in bonis fratrum, seu collateralium, pecunijs emptis: sed in ijs tantum, quæ maternis, aut paternis pecunijs comparata sunt. part: 1. tit: 17.

Fœminis simpliciter præfectis in masculos, sine hac clausula (quo ad utrumq; sexum) succedunt tantum filij, non filiæ, & filiæ quartalitio contentantur. ibid.

Fœminæ non succedunt in bonis partim servitijs, partim pro pecunijs collatis; sed accipiunt portionem ex summa, quæ data est in pretium talium bonorum. parte 1. tit: 21.

Fœminas bona à Rege donata non concernunt, ratione pecuniæ datæ contradictoribus, tempore statutionis eorum, pro faciliori adoptione, &c. part: 1 tit: 28.

Fœmineum jus non concernere aliqua bona, non probant literæ novæ donationis, nec divisionales, nec expeditoriæ, super quartarum solutione; sed originales, super acquisitione bonorum, aut his non existentibus, juramentum quinquagesimo se. part: 1. tit: 37.

Fœmineum sexum non concernunt bona simul marito, & uxori donata, post eorum mortem, nisi expressè ponatur in literis, quo deficiente masculino sexu, ad filias devolvantur. part: 1 tit: 48.

Fœminei sexus fratres portionem, vel quartalitium de bonis patruis, vel Avitis, à fratribus masculini sexus in terminis judiciorum requirere possunt. Pos: 45. art: 32.

Fœminæ consanguineæ in bonis utrumq; sexum concernentibus, ut masculi, in alijs, ut vicini, ante alios tamen vicinos præferuntur, externis in bonorum emptione. parte 1. tit: 60.

Fœminæ non succedunt in bonis concambiatis, ratione pecuniæ additæ, sed habent portionem de summa pecuniæ talis. parte 1. tit: 73.

Fœminas an concernant aliqua bona, si quæritur, semper ad originales literas,

quibus sunt acquisita, recurrendum est. part. 1. tit. 73.
Fœminæ procuratores constituere anno ætatis 12. *de debitis & juribus pignoratitijs, rebusq; mobilibus* 14. *super quartalitijs dotibus, ac juribus possessionariis* 16. *fateri possunt.* par: 1. tit. 111.
Filij nati antè condemnationem, etiam per gratiam subsequutam, non recuperant successionem in bonis patris nota infidelitatis damnati, post condemnationem nati succedunt patri. pa: 1. ti: 16.
Filij nati antè condemnationem, & fratres nota infidelitatis affecti, recuperare possunt successionem in bonis illius per gratiam restituti mutuo contractum, perq; sassiones novas de successione regio consensu formatas. ibidem.
Filij, vel fratres capitis pœna affecti succedunt. ibidem.
Filij, vel fratres capitali sententia damnati, & per gratiam restituti rediment eis bona. ibidem.
Filij vocantur propriè hæredes, filiæ impropriè; & tamen ratione bonorum sexum fœmineum concernentium. part: 1. tit: 17.
Filius minor filiæ majori præfertur in domus paternæ adeptione. part: 1. tit: 41.
Filius patrem ad divisionem bonorum aviticorum, in quibus casibus potest compellere. *Vide supra divisio.*
Filius consensu patris, qui uxorem duxit, potest patrem ad communium bonorum divisionem cogere. part: 1. tit: 54.
Filij furiosi nunquam emancipantur. Part: 1. tit: 55.
Filijs legitimæ ætatis invitis, pater tutorem in testamento constituere non potest; volentibus, aut petentibus, datur curator. part: 1. tit: 124.
Filij ob delicta patrum mortuorum, capitali, vel emendæ capitis sententiæ, quantum ad pœnam, non subjacent; sed in æstimatione tantum paternorum bonorum convincuntur. part. 2. tit. 51.
Filij à parentibus malè occupata bona detinentes, non puniuntur, nec contra, & non perdunt suas portiones in bonis delinquentis. part. 2. tit. 60.
Filij nati, concepti, posthumi, omnes legitimè succedunt in bonis paternis, & possunt redimere bona parentum sententiatorum, redemptibilia, qui sunt concepti, vel nati ante sententiam. part. 2. tit: 62.
Filij nati post sententiam redimere possunt, & ipsi bona patris sententiati; sed portiones ex illis non accipiunt. par. 2. tit. 63.
Filij cum patre simul sententiati, per gratiam regiam rediment jura possessionaria, similiter fratres. part. 2. tit. 64.
Filiæ posteritates dicuntur, & succedunt in bonis sive paternis, sive maternis pecunijs emptis: item in bonis pro homagio, alterutrius parentis obligatis. Item in bonis pro quarta puellari, absq; legitimorum successorum præjudicio perpetuo obligatis: item in quibus fœminæ sine fratrum præjudicio in successores legitimos præficiuntur. part. 1. tit. 17.
Filiæ non succedunt in bonis servitijs acquisitis, quæ exercitijs militaribus acquiruntur, & filiæ militare non possunt. part: 1. tit: 18.
Filiæ succedunt in bonis emptitijs, quia pecuniæ inter res mobiles computantur, & in mobilibus filiæ æquali jure succedunt cum filijs. part: 1. tit. 19.
Filiæ recuperant successionem in bonis utrumq; sexum concernentibus, per gratiam patri, earum nota condemnato factam. part: 1. tit: 20.
Filiæ non succedunt in bonis, quæ pater earum emit à fratre, cui in eisdem bonis jure sanguinis successisset deficienti. part: 1. tit: 21.
Filiæ licet supersint, nihilominus rectè dicitur semen defecisse, in bonis non utramq; sexum concernentibus. part. 1. tit: 22.
Filiæ, absque masculis hæredibus decedentium, si remanserint in bonis paternis, de quibus dubitatur an pertineant ad jus fœmineum vel non: expelli de eis non possunt, ante decisionem ejus dubij. Vide supra de defectu seminis. pa. 1. t 29.
Filiæ in capillis à patre defuncto re manente, deputatur cum domo paterna, quarta pars bonorum, usq;, ad tempus emaritationis; quæ ubi fuerit emaritata, si impossessionato, & hoc fratrum consensu, relinquitur ei jure perpetuo quarta pars jurium possessionariorum. part. 1. tit: 29. *Sig: ma: art:* 25. *Mat: ma: art:* 29.
Filiæ possunt à fratre majore, transumptum literarum jus fœmineum concernentiũ, coràm judice petere. part: 1. tit: 42.
Filiæ duorum fratrum divisorum seorsum in mares præfectæ, non succedunt invicem. part: 1. tit: 50.
Filiam capillis, sine prole mascula defunctæ, nutritur, & elocatur à fratre in bonis succedente. part: 1. tit: 67.
Filiabus solvitur quartalitium pecunijs æstimatis, scilicet, bonis prius communi æstimatione, & quo quælibet earum potest, separatim suam partem petere. part: 1. tit: 89.
Filia una si recipit quartalicium, potest adhuc alia jura contendere, ac experiri, an bona illa sequantur jus fœmineum. part: 1. tit: 90.
Filiæ minorum fratrum tutrices esse non possunt, & in capillis constitutæ fassiones sibiipsis, vel fratribus, aut successoribus præjudicantes, facere non possunt. part: 1. tit. 91.
Filiabus, quæ acceperunt partem in bonis paternis, cedunt accepta pro earum emaritatione. parte 1. tit. 101.
Finitimorum locorum gratuita munitio per colonos fiat diebus sex. Pos. 66. art. 14.
Duodecim diebus. Pos. 67. art. 14. Pos. 69. ar. 17. Pos. 74. art. 5.
Fiscales ecclesiarum perpetuò aboleantur. Vlad. ad. min. art. 31.
Florenus in Hungaria dicitur unus aureus, vel den. 100. *quo utantur omnes in emptionibus, & venditionibus, sub amissione rerum venditarum, vel emptarum.* Sig: min: art: 7.
Fluvius alio deflectens à priori alveo, nihilominus proventus piscationis, vectigalia, vada, molendina reddit ei, in cujus territorio prius fluebat. part: 1. tit: 87.
Fodinæ auri, argenti, salium, si in bonis aliquorum inventæ fuerint; Rex ea bona non simpliciter, sed pro æquivalentibus sibi usurpare potest. Vlad: ma. art.
Forma hebdomadalia, ac mundinæ generales possunt concedi in loco ad unum miliare, vel minus distante à veteribus; sed non in eodem die, aut tempore cum prioribus. part 2. tit. 10.
Fratrum occisores, vulneratores, mutilatores, nota infidelitatis feriũtur. pa. 1. ti 14.
Frater major, non soror servat literalia instrumenta, eidem incumbit bonorum indivisorum defensio. part: 1. tit: 42.
Fratres indivisi, vel aliqui eorum, quæ acquirunt ante divisionem paternorum bonorum, tempore divisionis partiuntur inter se. part: 1. tit: 43.
Frater in totũ renuncians bonis paternis, potest,

potest, qui acquisivit, pro se retinere, nec dividere cum fratribus. ibidem.
Fratres divisi in bonis post divisionem alterutri vel singulis donatis non succedunt mutuo, nisi in literis donationalibus utriusq; nomen fuerit insertum. part: 1. tit: 50.
Frater in præjudicium fratrum a vita bona alienare non potest. par: 1, tit. 58.
Frater indivisus suam portionem à fratre venditam in primis octavis, absq; omni solutione, recuperat; portionem verò venditoris fratris communi æstimatione. part. 1, tit. 61.
Fratribus indivisis non omnibus, sed majori imponitur juramentum in facto literarum. par: 2, tit: 34.
Fratre, qui ob majoris potentiæ factum evocatus fuerat, ante finem litis mortuo; successor ejus non damnatur in alio onere, quàm æstimatione bonorum defuncti, violenter per eum occupatorum restitutione, ac damnorum refusione. part: 2, tit: 61.
Fraterni sanguinis proditio est, si impetrat, quibus bona communia cum fratribus pro se solo, & pœna ejusdem criminis est, ut talis impetrator convictus, perdat bona, quæ ad proditum devolventur & insuper tradatur eidem prodito, in persona quoq; serviturus, & ad mortem; Eadem pœna afficitur mulier in præjudicium aliarum, si in marem præfici curans, & qui aliquem suæ generationis hominem negat esse de sua genealogia. par: 1, tit: 38, 39.
Fraterni sanguinis proditio non committitur in novorum bonorum acquisitione, sed in exhæredationis dolo. par: 1, tit: 44.
Pro funeribus interfecti marcam non exigant Archidiaconi. Lud: 1. art: 2.
Imò nihil exigant. Alb: art. 36.
Furiosi & amentes filij nunquam emancipantur, & à patre mortuo, inter fratres mentis compotes, majoris subsunt potestati. part: 1, tit: 55.
Furiosorum tutores, in casu necessario possunt eorum onus assummere, ac de bonis disponere, non tamen alienare. par: 1, tit: 124.
Fures debet capere Comes in bonis quorumcunq;. Vlad: ma: art. 82.
Fures & latrones capiantur, ab his, in quorum bonis sunt, & præsententur Comiti. Vlad: ad. ma: art: 19. Vide infra malefactores.
Furum, qui capitali pœna afficiuntur, bona in legitimos successores de manu judicis, & partis adversæ, communi æstimatione redimuntur. pap: 1, tit. 15.
Furtivam rem in exercitu, vel extra repertam, quomodo quis recuperare debeat. Vide supra, equus.
Furtivam rem scienter emens, punitur ut fur. S. Lad: lib. 2. cap. 7.
Furtum committentes suspendantur. S. Steph: lib. 2. cap, 40, 41. S. Lad: lib. 2, cap. 12.

G

Genealogiæ in probatione, & juramentali depositione deficiens, cadit à bonis, propter quæ agebatur. part: 2. tit: 36.
Genealogia potest probari omnibus literis legitimè emanatis, & ad quorumcunque expositionem, seu sassionem, confectis, etiam procuratoribus ante memoriam hominum datis. Ita fuit judicatum in facto divisionis bonorum Lucæ Balogh, contra Christophorum Zavvarij, in facto arcis Kövvesd, pro familia Soos, contra hæredes Casparis Seredij. Item anno 1574. 14. Decembris in causa Balthasaris Pogan, contra uxorem Andreæ Pernesznj.
Gratia non indiget capitali sententia gravatus, si concordavit cum adversario. par: 1, tit: 16.
Gratia data capitali sententia damnato, durat anno uno, infra cujus revolutionem si non concordat cum adversarijs, reincidit in sententiam. par: 2, tit. 57.
Gratia novi judicij, vide infra novum judicium.
Gratuiti labores, vide finitimorum locorum supra F.
Gratuitos labores Capitanei ad proprios usus non convertant. Pos: 75, art: 9.
Gratuitorum laborun singularis distributio ex voluntate Majestatis Cæs: Nittriæ, Komiathij, Súran, duo comitatus Trench: & Nittra, bona autem Episcopatus Nittrienses, relinquuntur ad arcis fortificationem. Pos: 78, art. 28.
Qui operas relictas ad munitionem arcis suæ, non curat præstari; is precium earum tenetur persolvere ad alia confinia impendendum. eodem, art: 29.
Coloni autem tempore messis, & vindemiæ non compellantur ad labores. eod. art: 33.
Gratuitos labores Capitanei in proprios usus non convertant, aut si 12. dies transgredientur in transgressores Majestas sua animadvertat. Pos: 78, art: 34.
Grossorum alter 4. den. alter duplum valet. Pos: 57. art. 14.
Comitatus remotiores habent liberum præstare labores, vel pecuniam, & qui labores præstare volent, non cogantur ad solutionem. Pos: 78, art. 35.

H

Haydones arma ne portent, contra facientes primo castrentur, secundo, capite plectantur. Vvla: 6, art. 26.
Haydones bonæ famæ & conditionis, honestè teneantur. Vvlad: 6, art. 27.
Infinitimis tantum arcibus, certoq; numero, & stipendio conducti ad continendos præsertim rusticos, Turcis subditos inobedientes; si tamen emissi miseram plebem molestaverint, statim à capitaneis puniantur. Pos: 63. art. 23.
Haydonum equitum excursiones, & depræda tiones non debere fieri secundum art: anni 1563. Pos: 75. art: 13.
Leon: ab Harrach cum filio fit Vngarus. Pos: 63. art: 75.
Hæredes propriè, & impropriè dicti, vide filij.
Hæres qualiter condemnetur, pro delicto majore evocati. Vide filij.
Hæresum extirpandorum, ac restituendæ, & conservandæ antiquæ religionis, fideiq; & doctrinæ catholicæ ecclesiæ is modus observari debet. Episcopi constituantur docti, qui doceant verbis & exemplo, vicarios, aliosq; ministros sibi subditos faciant exercere suum officium, emittant Archidiaconos, & alios concionatores ad docendam plebem, & constituendos tales Parochos, qui doceant, & ministrent, juxta ritum veteris ecclesiæ, Item, scholas instituant, in quibus futuri concionatores erudientur ad sacerdotium, ad beneficia ecclesiastica non promoveantur, nisi vitæ & doctrinæ probatæ. Episcopi resideant, & quæ residere ob publica reipub: munera non possunt, teneant vicarios sufficientes. Pos: 48. art. 4. Pos. 52. art. 8. Pos. 54. art: 8. Pos. 6. art: 31.
Hæreticos in arcibus finitimis tenentes, Capitanei regij amissione officiorum puniantur. Pos. 63. art 32.

Hæretici publici notæ infidelitatis subsunt. par: 1, tit: 14. *Vlad. ad ma. art:* 4.
Homagiorum diversitas pro dignitatis diversitate Prælatorum & Baronum centum Nobilium 50. marcæ. par: 1, tit: 2.
Homagium ejus solvet, qui puerum illegitimæ ætatis, aut mortuum evocat. part: 2, tit. 23.
Homagium dupliciter accipitur: primò pro fidelitate soli Principi servanda: Secundò pro capitis damnati redemptione. part: 3. tit: 5.
Homicidium de accusetis, cui incumbit, Comiti, vel Vicecomiti, qui ad primam sedem, si habet promulgatam, sin minus ad eam, quam statim ob hanc càusam promulgare debet, citari faciat homicidam, cogatq; usq; ad finem litis, personaliter comparere, & convictum, sine spe gratiæ Regiæ, puniat; si non intercesserit ei concordia cum actore. Procedatur autem in tali causa, absq; omni longiori processu, & prorogationibus solitis. Pos: 63, art. 38.
Homicidam non comparentem personaliter, proscribat comitatus tanquam convictum, & proscriptum, fugientemq; recipiens, nec ad requisitionem Comitis vel vicecomitis in manus tradens; puniatur eadem pœna, quam homicida deberet subire, per Comitem, vel vicecomitem, vel Capitaneum requisitum cum literis proscriptionalibus. Pos: 63, art: 38, 39.
Homicidæ rustici, seu ignobilis servitoris, judex suus dominus, qui si eum dimiserit, solvat ejus homagium, & nihilominus homicida ubicunq; repertus fuerit, puniatur. Pos: 63. art: 40.
Homicida appellationis, & novi judicij (sine tamen gratia) remedijs ita uti potest; ut interim maneat in vinculis, dum hujusmodi causa finita fuerit, Pos: 63, art: 41.
Homicidarum ad finitimas arces confugientium, ex parte Capitanei eorundem locorum judicium, & justitiam administrent. Pos: 63. art: 41.
Homicidia deliberata qui patrarunt, Rex eis gratiam non faciat, Pos: 63, art. 61.
Homicida allegans defensam, debet probare quod sit impetitus. par: 2, tit: 21.
Homicidas, incendiarios, in adulterio deprehensos quemlibet etiam non privilegiatus, punit. par: 3, tit: 32.
Homo regius exequutionem faciat in eo saltem comitatu, in quo habet bona. part: 1, tit. 22. *Lud:* 1, art. 2. *Mat: ma. art.* 10, 12.
Homo regius, & procurator in eadem causa esse non potest, sub pœna homagij. part. 2, tit. 22.
Homo regius exequutionem subire nolens, in birsagio trium marcarum per Comitem oneratur. Sig: ma. art: 13.
Homo regius de exequutione rediens juret in capitulo. Sig: ma. art. 12.
Hominem regium in exequutione turbans, notam incurrit. part: 1, tit. 14. *Vvla: in* 5, art: 5.
Hospites: vide supra externi.
Hungarorum consilio utatur Rex, in negotijs Hungaricis, & in judicijs, seu pace cum Turca componenda. Pos: 46, art. 5, Sop. 53, art. 3, Pos: 69. art. 35.

I.

Iaurienſis Episcopatus bona, & decimæ inscripta redimantur. Pos. 48, art: 6.
Ignobiles recipiuntur in testes, ratione occupationis bonorum. Pos. 42, art. 5.
Imagines in ecclesijs destruentes, compertæ rei veritate, Rex juridice puniat. Pos: 53, art. 9.
Imperator bonorum per defectum seminis, si habet jus regium in donatione, poterit illud prosequi, licet succubuit in causa; quantum ad defectum seminis; verum si denuo ratione juris Regij succubuerit, convincitur in bonorum æstimatione. par: 1, tit. 25.
Impetrari per defectum seminis non possunt bona, pro quibus lis mota quidem fuit per mortuum, sed non ea obtinuerat. par: 1, tit: 27.
Impetiores legitimi sunt causantes, non violenti occupatores. part. 1, tit. 75.
Impignorata bona, nolens remittere recepta sua pecunia; perdit pecuniam, & bona gratis remittere cogitur. Mat. ma. art. 28, *Vvla. ma. art.* 65.
In causam attracti varias conditiones circa juramenta, vel alios legitimos processus, vide in vocibus actor, reus.
Incendiarij publici notam infidelitatis incurrunt. par. 1, tit. 14.
Indebitæ actionis pœna: floreni 100. *Tyr.* 47, art. 24.
Infidelis Regiæ Majestatis ad castra, vel fortalitia quorumpiam non acceptentur, sub eadem pœna, quam ipsi infideles merentur. Sig. ma. art. ult. min. ar. 9. Mat. ma. art. 50, *Vvla. ma. ar.* 84.
Infidelibus arma, vel victualia vendens. vide supra arma.
Ingerere se potest in causam quilibet cognoscens jura possessionaria, pro quibus agitur ad se quoq; vel pignoris, vel perpetuitatis titulo pertinere; cum refusione expensarum, ab actore factarum ad suam partem cedentium; antè sententiam tamen definitivam. par. 1, tit. 84.
Contra ingerentem reus non tenetur statim literas producere qualescunq;, seorsim ab actore Principali; sed ad hoc datur ei per judicem unus terminus. ibidem.
Ingerens statim debet probare genealogiam, si negetur, alioquin causa cadit. ibidem.
Ingerere se non potest agens de proprietate in causam, ratione impignorationis motam. ibidem.
Ingerens non potest ultra procedere, si actor principalis concordavit, vel corruit antè sententiam, vel commissionem productionis literalis contra ingerentes, post verò procedit. par. 2, tit. 85.
Ingerens se in causam cum jure regio, procedit prout juris est, & si simul actor, & reus succumbent, jus regium statim locum habebit. par: 1, tit. 31.
Inhibitio per novum judicium facta, non suffragatur his, qui in Octavis comparuisse visi sunt. Vvla. in art: 1507. *æditis.*
Imò non datur comparentibus in alia aliqua causa. Pos: 50, art. 55.
Inhibitione, contradictione, & repulsione non obstante, fit restitutio bonorum, post Ludovici mortem occupatorum, juxta articulos. Zol: 42, art: 7, *vide supra bona.*
Inhibitio communis inquisitionis & juramentalis depositionis, antè octavum diem termini ad hoc præfixi debet fieri. Pos: 50, art. 5. etiam in comitatibus. Pos: 69, art:
Inhibitionem malè impetrans, in emenda linguæ convincitur. Pos: 50, ar: 55.
Inhibitio à convicto per non venientiam semper, dum voluerit, vel poterit, fieri permittitur. par: 2, tit 72. *Vvla: ad ma. art.* 49.
Inquilini pro suis facultatibus serviant dominis terrestribus. Pos: 48. art: 34.
Inquisitiones simplices per quēcunq; capitula, & eun-

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

la, & conventus possunt fieri.
part. 2, tit: 21.
Inquisitio communis. Vide communis.
Inscripta, & impignorata Hungaris Moravia, Silesia, &c. Vvla. ma. art: 4. min: 23, 24, quinto, 20, 21.
Insinuationes in literis evocatorijs, loco trinoforensis proclamationis sunt institutæ. Vvla: ad ma. art. 7.
Indictum ratione Decimarum non solutarum Nobilibus non imponatur. Mat: in art. 2.
Nec in Parochos propter delicta plebanorum. Vvla: min. art: 69.
Interpretes Hungaros duos Rex tenebit in aula. Pos: 69, art. 36.
Ioannis Regis bona possident qui eorum dominium apprehendit, penes donationem utriuslibet Regis. Pos: 52, art: 23.
Ioannis Regis bonorum occasione motæ lites sileant.
Iobagiones, vide infra rustici.
Iudex & judicium quid sit. Prolog: tit. 13.
Iudicium ut sit actus justitiæ, quæ requirit. Prolog: tit. 14.
Iudices Nobilium ex præcipuis Nobilibus comitatus eligantur, communi consensu ejusdem comitatus. Sig. ma: art. 3.
Et electi cogantur suscipere officium sub pœna 25. marcarum: ita tamen, quod secundo eligi non possunt inviti, ante annum quintum. Sig: ma: art. 4.
Iudices in sua exequutione impedientes, notam incurrit verberandi. Mat: ma. art: 69.
Iudices jurati esse debent, & forma juramenti eorum. Sig. ma: art. 74, Vvla. ma: art: 33. min. art: 4, in quinto ar: 2. Zol: art. 45.
Iudices ordinarios verberantes notam incurrunt. Ma. in ar: 17. Vvla: ad ma: ar. 4.
Iudices Ecclesiastici, & seculares, si de aliqua causa non concordant, utris ipsorum ejus competat judicium, Regi ubicunq; is fuerit cum suis Consiliarijs, discutienda reservatur hæc controversia. Sig: anni 1405. art. 14.
Iudices injustè diffamantes, pœnam talionis subeunt. Mat: ma. in art: 57. Vvlad: ma: art. 70.
Iudex curiæ judicat de jure regio, & defectu seminis. par: 1, tit: 30.
Iudiciariam domum præter judices, nemo intret, non vocatus, aut armatus. Mat: ma: art. 70, Vvlad: ma. art: 42.
Iudicare in hospitijs, aut privatis locis, prohibentur Iudices. Mat: ma. art. 23. Vvlad: maj: art. 69.
Iudiciorum termini, vide infra Octavæ.
Iudiciorum nostrorum ritus originem, ex Canonici, Cæsareiq; juris fontibus habet; tribus nititur fundamentis, constitutionibus publicis, Principum privilegijs, Iudicum sententijs iteratis vicibus eodem modo latis. par: 2, tit. 6.
Iudex in negotio dicæ falsè jurans, puniatur per dominum terrestrem Pos: 42, art: 10.
Iudex & Procurator in eadem causa, sub pœna homagij, nemo esse potest. par: 2, tit: 22.
Iudex Nobilium nullam possessionem celare, sed ad omnes debet ducere dicatorem. Pos: 46, art: 10.
Iudæorum Iuramentum. par: 3, tit: 36.
Iudicia Iohannis Regis in suo vigore relinquantur fratris Georgij, servatis juris processibus facta, per novum judicium suscitentur, non obstante eo, si coram eodem fratre Georgio habuit pars novum judicium. Pos: 52, art: 24.
In nota infidelitatis non tertiusmet jurat purgando

purgando se Reus, sed vigesimus quintusmet, ita judicatum in sede, & jam receptum. Ex decreto Andræ Zazij Pers: Præs: Locumt: part: 2. tit: 32.
Iuramenta post communem inquisitionem ab actore vel reo, vario modo sunt deponenda, juxta varietatem inquisitionis, vel actionis præhabitæ. Iurabit actor ad caput rei quinquagesimo se, quando ipse in iquisitione intentum suum plenè probavit, reo deficiente in probatione, vel parum probante; si utraq; pars sufficienter probavit, reo juramentum purgationis decernitur, quando trinæ literæ inquisitoriæ sunt productæ quinquagesimo, quando binæ vigesimo quinto, si unæ duodecimo se nobilibus, si rei probatio firmior est, post ternas vigesimo quinto, post binas duodecimo, post unas inquisitorias, sexto se idem reus purgabitur, si altera pars nihil penitus probavit, vel inquisitionem non celebravit, statim succubuit. Quod si actor trinas inquisitorias produxerit, & reus simpliciter negaverit; quinquagesimo se nobilibus jurabit, & insuper in facto occupationis bonorum occupata recuperabit. Si reus negans communi inquisitione se purgare voluerit, & actor inquisitionem non acceptaverit; reus contra ternas vigesimo quinto, contra binas duodecimo, contra senas sexto se purgabit. In minoribus causis, ubi actor nullas inquisitorias producit, reus tertio se jurat; in facto debiti nullo probabili documento per actorem producto, solus reus jurat; debitum probatum, cujus quantitas non constat, juramentis recuperatur. part: 2. tit: 32.
Iuramentum actoris ad caput, juxta regni consuetudinem in prima instantia se submittens reus, si illud actor non acceptaverit, tertiò se jurabit reus. part: 2. tit: 32.
Iuramentum solius actoris se submittens, reus actore illud non acceptante, absolvitur. ibidem. Et ab eo non datur appellatio. part: 3. tit: 35.
Iuramento unius nobilis quatuor rustici unus florenus recuperatur, ex debito mutuo, aut amissa pecunia. parte 2. titulo 32.
Iuramentum nobilis ejusdem est efficaciæ, ac valet tam penes nobilem, quàm penes rusticum. part: 2. tit: 33.
Iuramentum rustici penes Nobilem, contra Nobilem non admittitur, penes Nobilem contra ignobilem recipitur; penes ignobilem quoq; contra nobilem ratione debitorum vel aliorum similium negotiorum valet. ibidem.
Iuramenta duo, unum in Hungaria, alterum in alio regno, in eodem termino, cui adjudicata, unum deponat, & mox à judice alterius juramenti personaliter alium terminum impetret; mediantibus literis, in quo hoc etiam deponat, admonita prius adversa parte. Vvla: ad min: art: 17.
Iuramentum assessorum, & omnium judicum. Sig: anno 435. art: 1.
Iuramenta ratione literarum occultatarũ, aut apud manus alienas existentium sic imponentur; si unicas, vel binas inquisitoriis actor produxerit; reus quinquagesimo, si nullas, sed simpliciter, affirmaverit literas esse apud reum, vigesimo quinto se Nobilibus expurgabitur; alioquin declarabitur evictor actoris contra omnes impetitores. part: 2. tit. 34.
Iuramentum, decedente causante, tempore medio condescendit in filiam, vel fra-

trem successorem, scilicet legitimum. part: 2. tit: 37.
Iurare in eadem causa unus conjurator penes plures non potest. part. 2. tit. 38.
Iuramenta Prælati, Abbatis, Præpositi infulati, Baronis pro decem nobilibus acceptantur, & jurant prædicti ecclesiastici in ecclesia sua ad conscientiæ puritatem. part. 2. tit. 40.
Iuramentum ante ætatem legitimam pupillo decretum, prorogatur ad legitimam. part. 1. tit. 130.
Iuramenta, rusticus, contra nobiles, vel ignobiles quando, quomodo, imponantur. infra rusticus.
Iuramento domini absolvitur rusticus litis consors. ibidem.
Iurans falsè bona non concernere jus fœmineum, pœnæ perjurij & proditioni fraterni sanguinis est obnoxius. part. 1. tit. 38.
Iuris regij nomine impetrans bona alterius fide bona possidentis, condemnatur in perennali talium bonorum æstimatione. part. 1. tit. 25.
Iurium regni tripartita divisio. par. 1. tit. 1.
Iurisdictio quid? Prolog: tit: 14.
Ius patronatus in aliquo beneficio ecclesiastico se habere prætendens, illud producunt coram Rege. Sop. 53. art. 11. Pos. 69. art. 23.
Ius regium in juribus possessionarijs malæ fidei possessorum, centum annis proscribitur. part. 1. tit. 23.
Ius regium est jurisdictio sacræ Coronæ in bonis per malæ fidei possessorem usurpatis latens. part. 1. tit. 24.
Iura possessionaria externus ante filios vel condivisionales non emit. part. 1. tit. 60.
Ius possessionarium significat castra, castella, civitates, villas, terras, sylvas, prædia, & similia. ibidem.
Ius patronatus ecclesiarum penes Regem. part: 1. tit: 111.
Ius fœmineum. vide supra fœminæ.
Ius civile duplex, jus publicum, solus Imperator condit, privatum regio, vel provincia, vel civitas jus mancipale. Prolog. tit. 8.
Iustitia quid sit, & quottuplex. Prolog. titulo 1.
Interceptores castrorum nota infidelitatis puniuntur. part. 1. tit. 14.
Interceptores judicum ordinariorum, aut eorum vicesgerentes notam infidelitatis subeunt. ibidem.
Iudæi & Anabaptistæ duplum, quàm alij, contribuant. Pos. an. 78. art. 3. sub finem.

K

Kapornak, & Zala-uyvar cessantibus, capitulum Castriferrei, vel Posonienſe eorum vices in executione ferat. Pos. 75. art. 17.

L.

Lapidea, aut sumptuosa domus paterna æstimabitur, & minor filius alios contentabit, pro eorum portionibus, solutione pecuniaria. part. 1. tit. 41.
Larvatæ personæ in literis, qui se eos mentiuntur, qui non sunt, & sic aliorum nomine fatentur aliquid, & pœna ad earum fassiones scienter literas conficientes, eadem, quæ falsariorum fuerit nota infidelitatis. par. 2 tit. 16. 17.
Lascanus Martinus sit Vng. Pos. 42. art. 52.
Latronum convictorum, & capitis affectorum bona ad posteritates devolvuntur. part. 1. tit. 15.
De latronib. vide plura infra malefactores.
Leges humanæ valent, si non discrepent à divinis, secus non. Prol. tit. 6.

Leges ad commodum reipub. debent fieri. ibidem.
Leges ambiguas is, qui condit interpretatur. ibidem.
Leges non judicantur, sed secundum eas debet judicari. ibidem.
Lex subsequens, consuetudo præcedens, & contra, vide consuetudo.
Leges novæ servantur in judicijs. parte 2. tit: 2.
Leges à populo constitutæ Regis confirmatione accedente, valent. ibidem.
Legibus regni subsunt Rex, & omnes tàm indigenæ, quam externi, qui versantur in regno. part: 2. tit: 5.
Leges nostræ unde habent originem, vide, judiciorum, &c.
Legitimus impetitor quis. vide impetitor.
Legitima proles nascitur ex matrimonio inter consanguineos ignoranter contracto, scienter non. part. 1. tit. 108.
Libertas omnium regnicolarum observetur. Pos. 48. art. 52. Pos. 52. art. 30. Pos. 54. art. 10. Pos. 56. art. 47.
Libertas ecclesiarum, & ecclesiasticorum, vide in dictione ecclesiastici.
Libertas eorum, qui solius Regis judicatui servantur (demptis perpetuis Comitibus) abolita. Mat: ma: ar: 24. Vlad: ma: ar: 15.
Libertini dicam solvant. Zol. art: 24.
Exemptis tamen illis, qui penes dominos suos exercituare solent. Pos: 67 art: 14.
Liberi dicuntur filij, filiæ, nepotes. part: 1. tit: 17.
Libri erronei non imprimantur. Pos: 53. art: 26.
Linguæ emenda, vide supra emenda.
Lis mota, & non prosequuta, præscribitur triginta duorum annorum spacio; sed denuò moveri potest. part: 1. tit: 19.
Lites nec emi posse nec vendi, vide supra emere.
Litigantium ad judicia proficiscentium occisores notam incurrunt. par: 1. tit: 14.
Literarum redemptio in Capitulis sic debet fieri. Pro qualibet evocatoria, prima, secunda, tertia, (pro quibus unica nunc habetur precium trium postulans) den: 24. proclamatoria den. 100. procuratoria den: 24. protestatoriæ & aliæ similes patentes den: 24. clausæ 12. inquisitoriæ den. 24. pro requisitis literis custodi den: 100. Capitulo si patentes & breves sunt den: 24. si prolixæ, & privilegiales den: 100. pro transumptis brevibus den: 24. prolixis aut privilegialibus den: 100. pro statutorijs cum contradictione den: 24. privilegialibus verò pro quatuor sessionibus, & infra den: 100 supra quatuor usq; 10. pro qualibet sessione den: 34. ultra decem usq; 20. den: 24 supra 20. usq; ad centum den: 12. ultra centum pro qualibet sessione, den: 8. De metalibus cum contradictione den: 24. Pro metalibus & sententia judicum, vel concordia partiũ den: 400. Si ob partium in demonstrationibus, metarum discordiam causa ad curiam duceretur den: 200 pro communi inquisitione den: 100. Pro revisione possessionariæ occupationis den: 100. in occupatione bonorum per capitalem sententiam condemnati capitulum habebit decimam partem occupatorum, & pro literis den: 100. pro æstimationis possessionarijs den: 100. in divisionibus possessionarijs de singulis possessionibus divitis den: 100. Pro expeditoria juramentali simplici den: 24. continente nomina juratorum den: 100. De pecunia coràm capitulo deposita, quæ propter discordiam partiũ ibi deposita, & conservata est, decimam & nonam te-

nonam testimonijs capitularibus expensæ in diem den: 12. *Sig: ma: art:* 15. *Alber: art:* 29. *Mat: ma: ar:* 76. 77. *Vlad: ma: art:* 95. *Ad: ma: art:* 26.

Literarum redemptio in minori Cancellaria. Pro literis prorogatorijs communibus, judicialibus q; den: 12.

Pro secunda evocatoria, & juramentali tertio vel sexto se den: 24. *Vigesimo quinto, vel quinquagesimo se, & communi inquisitione den:* 100. *De juramentali super caput den:* 200. *De prima instrumentali exhibitione. Item secunda & tertia cum gravamine assumpta den:* 24. *De purgatoria respondente cum tribus Marcis, & prorogatoria patentè den:* 24. *De alijs literis generalibus, ut prohibitorijs, & similibus den:* 24. *De prohibitorijs facie ad faciem den:* 100.

De sententionalibus conservatori sigilli floren: 10. *Scriptori den:* 200.

De statutorijs, & reambulatorijs simplicibus den: 24.

De adjudicatorijs obtentionis possessionum, seu aliarum rerum, juxta quantitatem possessionis reambulatæ & obtentæ, solvatur. Sig: ma: art: 17. *Mat: ma: art:* 78. 79. *Vlad: ma: art:* 98.

Ex Cancellaria majori juxta antiquam consuetudinem, à donationibus autem juxta valorem rerum donatarum solvatur. Sig: ma: art: 18. *Vlad: ma: art:* 99. *Ludo:* 1. *art:* 7.

Literarum redemptio fiat tam in capitulis, quàm Cancellarijs, juxta veterem consuetudinem. Pos: 48. *art:* 37. *Pos:* 48. *art:* 63.

Literæ in negotijs Hungaricis, ex Cancellaria Hungarica expediantur, & serventur ubiq; in regno, tam ab Hungaris, quàm externis officialibus. Pos: 46. *art:* 16. *Pos:* 56. 52. *art:* 30. *Pos:* 54. *art:* 10. *Pos:* 67. *art:* 47.

Literas expeditorias se habere in prima instantia allegans, proximè sequentem Octavam ad producendum habebit; si hoc allegaverit tempore finalis conclusionis causæ, statim exhibere tenetur, nec alius ei ad hoc terminus dabitur. Vlad: ma: art: 92.

Literæ sententionales in curia regia non extradentur, nisi prius in sede, coràm cæteris Prothonotarijs, perlectæ fuerint. Vlad: ad min: art: 10.

Et quæ propter ejus temporis disturbia exequi non potuissent, maneant in suo vigore. Zol: 42. *art:* 28.

Literæ super impignoratione castrorum ab hostibus captorum, eisdem postea à Rege coactè facta, cassantur. Vlad: ad: min: art: 16.

Literarum falsarum cognitio quomodo fit. Vide falsæ.

Literarum fidei publicæ, seu salvi conductus violatores, notam infidelitatis incurrunt. part: 1 *tit:* 14.

Literas contra ingerentem cum jure regio non statim tenetur producere principalis, sed in termino ad hoc assignando. part: 1. *tit:* 31.

Literarum transumpta in foro contentioso facta, valent, alia non. part: 2. *tit:* 15.

Literæ Capitulorum, vel Conventuum; cum clausula (de cujus, vel quorum notitia:) cassatæ sunt. part: 2. *tit:* 16.

Literæ ad fassionem larvalium personarum confictæ, non valent. part: 2 *tit:* 16.

Literas falsas conficiens judex ordinarius, Capituli sententia feritur, ac sigilli, & honoris, perpetuaq; bonorum amissione mulctatur. part: 2. *tit:* 16.

Literas

Literas falsas conficiens Capitulum, perdit sigillum, sigillationi earum interessentibus in facicbus, & frontibus cum sigillo stigma inuritur, beneficia auferuntur. part: 2, *tit.* 16.

Literarum error quomodo emendetur. vide supra, Error.

Literarum, vel literalium instrumentorum amissio non nocet juribus illius, qui per testes probat contenta earundem literarum; modò sint testes, quibus constat manifesta veritas. Tyr: 45, *art.* 34.

Literarum occultatarum, vel apud alienas manus existentium ratione; qualiter juramenta decernantur, aut imponantur. vide supra, juramentum.

Literæ statutoriæ cum clausula (cum nos:) efficaces sunt ad exequendum, infra annum cum clausula (dicitur nobis:) infra sexaginta dies. par: 1, *tit.* 33.

Literæ statutoriæ, cum (dicitur nobis:) per se, sine donatione in judicio, efficaces non sunt, cum clausula (cum nos:) valent. par: 1, *tit* 34.

Literæ, quæ habent expressè positum terminum octavalem, ad quem evocatio fieri debet; exequi poterunt octavo die, ante festum, in cujus octava celebrabuntur illa judicia. par: 1, *tit:* 33.

Literæ evocatoriæ pro actibus potentiarum sexaginta dies habent ad exequendum. ibidem.

Literæ consensus regij, continentes tenore verborum fassionis illius, cui præbetur, consensus valent sine literis fassionalibus, aliter non. par: 1, *tit.* 35.

Literas originales super juribus possessionarijs in fi atrum, vel fœminarum præjudicium occultantes, proditoris fraterni sanguinis pœnæ subjaceant. pa: 1 *ti:* 38.

Literarum, tangentium factum bonorum, etiam jus fœmineum concernentium, par debet dari filiæ petenti. par: 1, *tit:* 42.

Literæ pignoratitiæ, quæ excedunt annos præscriptionis, non valent ad bonorum pignoris titulo possessionem acquirendam; nisi probet acquirens, se fuisse ex eorum bonorum possessione expulsum. par: 1, *tit.* 82.

Literæ donationales Matthiæ Regis antè annum 64. *emanatæ, & omnes Ladislai immediatè ipsius antecessoris, per eundem Matthiam, à die S. Georgij ejusdem anni infra revolutionem annuam non confirmatæ, non valent Mat: ma. ar.* 1, 21.

Literæ revisionales ad hoc valent, quod earum vigore tutor causas pupilli agit, & defendit. Concordat etiam sine damno pupilli, præterea fassiones in ætate pupillari in consideratè à se factas, ante tempus perfectæ ætatis, ipse pupillus revocat. par. 1, *tit:* 126, 127, 128.

Literæ juridicæ expediantur per Cancellarium, absq; speciali mandato, & sine consilio suæ Majestatis. Pos: 42, *art.* 44.

Literalia instrumenta apud se habens, vel occultans, si evocatur, talis evocatio in uno termino finitur. par: 2, *tit.* 18.

Literalium instrumentorum ratione imposita in juramentali depositione deficiente reo, actor habebit bona; ad quæ literalia instrumenta pertinebant. par: 2, *tit:* 36.

Literalia instrumenta frater major conservat. par. 2, *tit.* 42.

Loca permutationum, ac depositionum antiquam serventur. Vla: ma. art: 103.

Locumtenens habeat authoritatem ab antiquo haberi solitam, sed non conferat ultra 32, *colonos, nec se intromittat in collatione bonorum ad arces pertinentium. Pos.* 67, *art:* 34.

Locumtenentiæ judicia durent dies 40.
Poſ: 63, art. 25.
Locumtenens debet eſſe juratus de fideliter adminiſtrando officio ſuo. Poſ: 63, ar. 73.
Locumtenentis Prothonotarius in octavis, etiam jura poſſeſſionaria judicat. Po:74.
Locumtenens regius in judicijs locumtenentis judicat cauſas infra ſcriptas, tranſmiſſionum quinq; caſuum novarum violentiarum, occupationis bonorum, noviter factæ in art. anni 1545. uſq; ad 55. an: Teloniorum, & tributorum indebitæ exactionis, tutelares, dotum, Paraphernorum, jurium pignoratitiorum, 1555, anni ad uſq; 59. occupationis, & interceptionis caſtrorum 1563. art: defectus ſeminis. 1576. ar. 19.
Locumtenens in appellationibus alios ſubſtituere poteſt. Poſ: 75, ar: 4.
Et plures adhibere. eodem.
Lucrum Cameræ Carolus inſtituit, & ſunt tres groſſi, den: 6, valen: à porta.
Lud. 1, art. 4.
Lucrum Cameræ de villa, in qua debito tempore ſolutum non eſt, cum literis birſagialibus per trium marcarum birſagium exigit Comes. Sig: ma. art: 9, 5.
Ludas vocatur perjurus, amittit perpetuo omnia bona mobilia, & immobilia, infamis redditur, varia veſte, zona canabea utitur, nudis pedibus, & capite incedit: agere contra neminem poteſt, reſpondere debet omnibus, & hæc reſpectu coronæ patitur. Reſpectu adverſarij in homagio, & emenda capitis convincitur. part. 2, tit: 30.
Luſtratio militum continui, & particularis expeditionis fiat ſemel in anno, in feſto S. Georgij, juxta art: anni 1553. præſente ſupremo Capitaneo.
Poſ. 78, art: 14.

M.

Magiſtratum lædens, & Sacerdotes, tanquam pro publico crimine, ab omnibus accuſari poteſt. Prologi tit: 1.
Mala-teſta Frid: in Vngarum, an: 50, ar: 77.
Maleſactores clamantes nemo juvet: ſed inſontes implorantes omnibus licet.
par: 3, tit. 24.
Malæ fidei poſſeſſor calumniam allegare non poteſt, licet contra eum duplici colore agatur. par: 2, tit. 71.
Maleſactores à Capitaneis, liberis Comitibus, & comitatibus, & alijs, qui habent privilegia eos puniendi, capi, & puniri poſſunt, capti verò dimitti non, ſub pœna homagij ipſorum.
par: 3, tit. 32, Poſo: 48, art: 44.
Maleſactores à non privilegiatis capti, ultra triduum conſervandi non ſunt, ſed tradendi Comiti. par: 3, tit. 32.
Maleſactores ſuſpecti inquirantur ſingulis quartalibus anni, in bonis omnium perjuratos Nobiles. Poſ. 48, art. 46.
Maleſactores captivos ſponte dimittens, Comiti homagia illorum, & damnificatos per illos damnum reſtituere cogitur.
Mat: ma. art. 41, Vvla: ma: art. 80, Sig: ma. art. 9, 4.
Si Comes, aut vicecomes fuerit, præterea in amiſſione honoris convincitur.
Vvla: ad ma. art. 125.
Maleſactores de bonis omnium Comes extirpet. Mat. ma. art: 1, 51.
Maleſactores in ſuis bonis nemo teneat, multò minus defendat; ſi enim defenderet, & Comiti capere non permiſerit, nec ad ſedem judiciariam comitatus pro infligenda pœna, adduxerit: homagium ejus ſolvet, & bona, in quibus tenebat, ad fiſcum jure perpetuo devolventur. Mat: ma. art: 51. Vvla: ma. ar. 19.

Maleſactores,

Maleſactores quitenuiſſe compertiſuerint, vel eis latrocinandi occaſionem tribuiſſe; brevi proceſſu per Regem, vel locumtenentem, eadem pœna puniantur, quâ meriti fuiſſent latrones. Poſ. 57, art: 23.
Maleſactores, qui Nobiles, & miſeram plebem opprimunt, non ad privatam alicujus ſed ad publicam comitatus querelam, Rex intra, & extra Regnum, ſine juridico proceſſu puniat. Po. 46, ar. 26.
Maleſactores, qui apud ſe tenent, & partem prædæ ab eis capiunt; ad publicam quærelam eos faciat Rex, expugnatis eorum arcibus, interimi. Poſ: 48, ar: 45.
Malefici, & venefici tradantur in manus læſorum ab ipſis, aut parentum eorum. S. Stephani, lib: 2, capite 32.
Mandatorum regiorum triplex genus; primum, quo mandatur Iudicibus, & juſtitiarijs, ut faciant pertinentia ad eorum officium in cauſarum proceſſibus; ſi non obediunt evocati, perdunt officia quæ habent, & fiunt inhabiles ad alia, præterea in ſingulis ducentis flor: convincuntur. Secundum, quo Rex præcipit aliquid ſuis Capitaneis, & officialibus ſi non obediunt, ſua Majeſtas puniat eos. Tertium, quod datur ad expoſitionem querelantium, cum clauſula (rebus ſic ſtantibus, &c.) contra non obedientes huic generi, procedat querulans juris ordine. Poſ: 63, art: 86, 87, 88.
Mardurinarum ſolutio à Colomano Rege ſtatuta. And: art. 22.
Et ſolvuntur in Sclavonia. Alb: art. 5.
Maritus uxori, & contra, poteſt facere faſſionem de his bonis, de quibus etiam exteris licitè fateretur, ut ſunt per ſe acquiſita. par: 1, tit. 110.
Maritus uxori, & cõtra impignorare poteſt, jura poſſeſſionaria evidẽti de cauſa; veluti pro rebus ejus mobilib. ad meliorationẽ, vel redemptionẽ eorundem, aut aliorum jurium poſſeſſionariorum expoſitis. ibid.
Vide plura infra in voce, uxor.
Majoris potentiæ caſus verberatio, vulneratio, detentio, interemptio, invaſio domus Nobilium, & occupatio bonorum. Mat. ma: art. 18, Vvla: ma. art. 58, min: art: 8, And: min. art. 8.
Majoris potentiæ cauſa quomodo procedatur, vide. par: 2, tit. 67.
Majoris potentiæ actus extra omnes octavas judicentur. Vvlad: min. art. 8, ad min: art: 12.
Maſculo hærede carens, ſi decedit, & dubitatur de ejus bonis, an ad jus regium, fœmineumve, vel aliquos fratres generationales pertineant; ſequeſtrantur talia bona ad manus communes, uſq; ad deciſionem talis dubij. par: 1, tit: 29.
Maſculi ætatis anno 12. procuratorem conſtituere poſſunt, 16. de debitis, & juribus pignoratitijs, 18. de rebus, 24. de juribus poſſeſſionarijs fateri. par: 1, tit: III.
Matricidæ nota infidelitatis feriuntur. parte 1, tit: 14.
Maternis in bonis ſuccedit filius, nec ea cum patre dividit. par: 1, tit. 54.
Matrimonium in facie eccleſiæ contrahatur. Col: art. ultimo.
Ex matrimonio inter conſanguineos, ignoranter contracto, ſuſcepti liberi ſuccedunt parentibus, ſed ſi ſcienter contraxerant, non ſuccedunt. par: 1, tit. 106.
Maximiliani II. donationes, & omnes gratiæ ritè, & legitimè, ante ſui in Regem electionem, in abſentia patris factæ, ratificantur. Poſ: 63, art: 72.
Menſura vini, & Tritici, aliarumq; omnium rerum, item pondera eadem Budenſia ſimiliter habeantur in toto regno,

& qui alia mensura seu pondere utitur; perdat rem mensuratam, vel ponderatam. Sig: min: art: 6. Vlad: 5. art: 17.

Mensura seu ulna regia. part: 1. tit: 138.

Messoralia pecunia, vide supra, Decimatores.

Metas regni consilijs regnicolarum conservet Rex. Alb: art. 12.

Metæ regni ex parte Austriæ, teneantur ita, ut sunt à Matthia rectificatæ. Vlad: ma: art: 25.

Metæ inter Pandorff, & Gatha rectificentur. Pos: 56. art: 55.

Metæ regni rectificentur inter Austriam, Poloniam, Moraviam, Silesiam, per Commissarios addunt articuli. Vlad: ma: art: 25. min: art: 28. quinto art: 22. Pos: 42. art: 51. Pos: 46. art: 59. Tyr: 47. art: 38. Pos: 50. art: 40. Pos: 52. art: 35. Pos: 54. art. 12. Pos. 57. art. 18. Pos. 69 art 39. Pos: 74. art. 28.

Metarum distinctiones, & lites ratione earum, unde ortum habuerunt. part: 1. tit. 84.

Metalium literarum sub inclusione fundatæ possessiones, earundem literarum vigore non auferuntur. part. 1. tit. 85.

Metarum redificatio, non obstante præscriptione Metali: peragitur literis metalibus. part. 1. tit. 85.

Metalibus literis, præscriptione non obstante, recuperantur terræ à principali membro abstractæ. part. 1. tit. 85.

Metales literæ ad relationem regij, & capitularis hominum confectæ, cum clausula (dicitur nobis) falsæ sunt, si post reambulationem in eis donatam, actor reperiatur nunquam possedisse metas ibi denotatas. part. 1. tit. 86.

Metales literæ ex juridica commissione, item ex reambulatione ex consensu partium, item per modum fassionis, & concordiæ, similiter ex consueta reambulatione regij, & capitularis hominis, coràm vicinis, & cometaneis confectæ, valent. part. 1. tit. 87.

Metalis reambulationis causæ ad quintum decimum diem judicentur; sicut causæ ex articulis Novizolienſibus judicari solitæ. Pos. 42. art. 6.

Metarum in reambulationibus æstimantur terræ in litæ remanentes in eum finem; ut si alicui parti super illis per judices juramentum sit imponendum, sciatur, cum quot nobilibus jurare debeat, cum tot, quot marcas valebunt tales terræ. part. 1. tit. 134.

Metarum prætextu cui juramentum imponitur, si succubuerit, in juramenti depositione terræ illæ cedent adversæ parti. part. 2. tit. 36.

Milites indigenæ pro violentijs sub expeditione commissis: possunt vel coràm Capitaneis, vel coràm judicibus ordinarijs requiri, externi tantum coràm Capitaneis. Pos. 48. art. 17.

Milites prædatores licet cuilibet de suis bonis ejicere. Pos. 42 art. 56.

Militibus in confinibus non licet inter se partiri, & possidere aliena bona. Sop. 53. art. 7.

Milites ad bona dominorum, & nobilium ne descendant. Zol. 42. art. 23.

Milites continuè interteneantur per totum regnum, tres equites à centum colonis. Pos. 66. art. 15.

Militum à stationibus discessus, punitur in art. anni 1552. Pos. 75. art. 14.

Mineræ si inveniuntur in possessionibus aliquorum, potest Rex tales possessiones per alias æquivalentes pro se mutare: si non vult, relinquet antiquis dominis, & urburas

& urburas solitas ex illis percipiet. Lud: 1. art: 13. Mat: ma: art: 32.

Contrà, non potest Rex, invitis dominis, tales possessiones auferre: sed debet esse contentus medietate urburarum; altera medietate domino terrestri relicta. Sig: min: art: 13. Vlad: ma: art: 30.

Ministri judicis scienter falsam sententiam exequentes, peccant. Prolog: tit: 16.

Minoris potentiæ actus (ut sunt illatio damnorum, &c.) pœna ultra damnorum refusionem florenorum 100. quorum dimidia pars judici, altera dimidia victori cedit. Vlad: ma: ar. 55. & part. 2 tit. 67.

Minoris potentiæ onus qui solvere non potest, capitur, & in quindecim diebus à Iudice detentus, datur actori, servituruus eidem, usque ad satisfactionem. part: 2. tit: 68.

Minoris potentiæ onus in Transylvania flor. 50. si patrator est vicecomes, vel judex nobilium, duplum. part. 3. tit. 3.

Molendina in Danubio, Savo, Dravo, Tybisco, Vago, & Nittra existentia, quæ hyeme, per glaciem impediuntur, item, in quibus domini molitores tenent, quæ tempore æstus deficiunt, libera sint à Dica. Pos. 67. art. 12.

Pro molendino potest quis aggeres tenere in terra aliena. part: 1. tit. 87.

Molitores dicam solvant. Zol: 42. art. 24.

qui scilicet habent domos in medio alienorum colonorum, si verò non habent, à solo molendino non solvant Pos. 67. art. 12.

Monetæ falsæ cusor notam infidelitatis incurrit. part. 1. tit. 14. Tyr. 47. art. 25.

nec ei gratia fiat sine regnicolarum consensu. Pos 48. art. 47.

Moneta novæ formæ cudatur, cum insignibus veteris monetæ. Pos. 50. art. 48. Pos. 52. art. 47.

Moneta Cremnicensis nova, & antiqua ubiq; accipiatur. Pos. 48. art. 47. Pos. 50. art. 49. Pos. 54. art. 21.

Moneta Hungarica cudatur, juxta priorem linguam. Tyr. 47. art. 25.

Moneta Polonica in regno non recipiatur. Pos. 48 art. 19.

Imò auferatur liberè introducentibus, cujus dimidium fisco cedat, dimidium ablatori. Pos. 74. art. 19.

Moneta externa in regnum non introducatur. Alb. ar. 9. Vlad ma ar. 31. Sexto ar. 31.

Montis græciæ libertas servetur. Pos. 48. art. 52.

Mortuum evocans, in homagio evocati condemnatur. part. 2. tit. 32.

Mucronis sanguine tincti circumferentia antiqua consuetudo. part. 1. tit. 3.

Mulier, vide supra, fœmina.

Mulieres nobiles extra locum capitularem possunt procuratorem constituere coràm duabus personis capitularibus. Vlad. ma. art. 97.

Mutilationes membrorum, præter Banos, ac confinia tenentes, nullus judicum facere præsumat; contrarium facientes, in facto potentiæ convincantur Sig min ar. 3.

Munitio locorum finitimorum. vide, finitimorum sub litera F.

N

Negociatores tam Hungari, quàm externi, solutis triceſimis, & vectigalibus liberè ubiq; negotientur. Tyr. 47. art. 3.

Nepotes ex tuo filio non emancipato nati, sub tua sunt potestate. part. 1 tit. 51.

Nobilium libertatis author S. Stephanus. And. in proëmio.

Nobiles creantur pro honorum, seu jurium possessionariorum donatione. par. 1 tit 4.

Nobiles creantur, etiam absq; possessionaria collatione,

collatione, per exceptionem, & segregationem, à servitute rusticitatis, & aggregationem in cœtum nobilium. part. 1. tit. 6.

Nobili matre, pater ignobili natus, non est nobilis, nisi mater fuerit præfacta in marem. part: 1. tit: 7.

Nobiles fiunt etiam per adoptionem, cum consensu regio, factam, & statutione bonorum legitimè subsequuta confirmata. part. 1. tit. 8.

Nobilibus, & eorum familijs non servetur interdictum, propter non solutionem decimarum à rusticis; nisi ipsi sint causa notoria hujusmodi non solutionis. Mat. ma. art. 2.

Nobiles decimas solvere non tenentur ex propriis terris nec tributa. Col. art. 25. Vvlad: ma. art. 48. Vvlad. min. art. 35. nec tricesimas. part. 1. tit. 9. Andr. art. 3.

Nobiles eximuntur à contributionibus. Col. art. 50. An. art. 3. 20. Lud. 1. art. 11. Alb. art. 16. 17. Vvlad. ma. art. 28. 101.

Nobilium certi, & jurati pro faciendis exequtionibus, in quolibet comitatu eligantur. Matt. ma. art. 10.

Revocatur hoc per Vvlad. ma. art. 51.

Nobilium libertas. part. 1. tit. 9.

Nobilis non convictus, ad simplicem querelam detineri non potest: nisi in homicidio deliberato, villarum combustione, furto, latrocinio, ac violento adulterio, in loco delicti comprehensus. par. 1. tit. 9. & in sententia capitali convictus. Alb. art. 24.

& si alicui domino serviens, ejus negotia malè gesserit. Mat. ma. art. 36.

Nobiles à principe quocunq; non possunt impediri in bonis, vel personis, nisi citati, & via juris convicti. part. 1. tit. 9. And: art. 2.

Nobiles etiam castra habentes, qui Barones non sunt; omnes in medium comitatus solvant, & numerentur in omnibus. Pos. 56. art. 50.

Nobiles unius sessionis ad rusticitatem per disturbia redacti, restituantur eorum libertatibus. Pos. 48. art. 54. Pos. 52. art. 41.

Nobiles sunt immunes à decimarum, tributorum, vecligalium, tricesimarum, & similium solutione. part. 1. tit. 9. And. art. 3.

Nobiles profugi, hoc est, qui amissis bonis, ad loca tutiora confugerunt, nec taxam regiam, nec decimas solvant ex eorum culturis. Pos. 46. art. 43. Tyr. 47. art. 37.

Nobiles, qui ob metum Turcarum domi habitare non possunt, in civitatibus liberis, & montanis, hospitia habere, & domos emere possunt sine tamen præjudicio libertatis civitatum. Pos. 52. ar. 46.

Idq; quatenus cum bona civium voluntate fieri poterit, & ferant onera civilia, emantq; juxta civitatum consuetudines; liceat eis & vina inferre ad usum proprium, non ad educillationem. Pos. 63. art. 60.

Nobiles unius sessionis solvunt decreto statuum Regi subsidium. Pos. 48. art. 23.

Nobiles profugi in civitatibus habitantes non sunt subjecti jurisdictioni judicum; nisi in causis ratione illorum locorum, & nisi sponte sua se subjecerint; nec officialibus aliorum locorum, in quibus habitant; sed debent requiri coram judicibus ordinarijs. Pos. 46. art. 43.

Nec solvant decimas ea occasione, sed ferant onera civilia. Pos. 69. art. 27.

Nobiles profugi, qui non solvunt nonas, & alia dominis terrestribus, ij non solvunt etiam Decimas. Pos. 63. art. 79.

Nobilium

Nobilium omnium eadem libertas. Lud: 1. art: 11.

Per nobiles, quando de libertate agitur, intelliguntur Prælati, Barones, Magnates, & omnes regni proceres. par: 1. tit. 9.

Contra nobilem in communi inquisitione, rarò admittuntur testes rustici, & non, nisi ambabus partibus consentientibus. part. 2. tit. 27.

Nobilis unus suo juramento florenos 4. ex debito, vel damno, vel mutuo, vel amissa pecunia recuperat. part. 2. tit. 32.

Nobilis juramentum valet & penes nobilem, & penes ignobilem. part: 2. tit. 33.

Nobilem statui mandans, convincitur in ejus homagio. part: 2. tit: 23.

Nobilem appellans ignobilis, solvit ejus homagium. part: 2. tit. 36.

Nobilis convictus in onere majoris potentiæ, si non habet, unde satisfaciat, capitur. part: 2. tit: 68.

Nobilem extra locum delicti cives capere non possunt. part: 3. tit: 20.

Nobilium, & miseræ plebis oppressores, non ad privatam, sed ad publicam Comitatus querelam intra & extra regnum, sine juridico processu, Rex puniat. Pos: 46. art: 26.

Nobilem absq; causa occidentes cives, capitali sententia feriuntur. par: 3. tit. 68.

Nobiles sine stipendio extra regnum cum Rege non militant, & exceptis Officialibus, & stipendiarijs Regis, in solo regno, non extra, cum Rege, contra hostem, ire tenentur. And: art: 7.

Nobiles privilegiati punire, non dimittere possunt malefactorem. part: 3. tit: 32.

Nobilis sine filio decedentis, bonorum quartam accipit filia, de tribus disponit liberè, si intestatus moritur, propinqui succedunt, aut his non existentibus, Rex. And: art: 4.

Revocatur hoc in confirmatione ejusdem Decreti Andreæ per Ludovicum primum facta in conclusione.

Nobilitatis origo, & quod Rex solus nobilitat. part: 1. tit. 3.

eiq; soli subsint. part: 1. tit: 4.

Nobilitas acquiritur disciplina militari, alijsq; animi, & corporis dotib. par. 1. ti. 4.

Nobilitas probatur literis donationalibus, aut expeditorijs super quartarum solutione. part: 1. tit: 6.

Nomina testium duabus ex causis solent conscribi in literis relatorijs, communis inquisitionis. I. ut sciatur, an sint vicini, vel comprovinciales: II. Vt cognitis eorum nominibus, possint contra ipsos exceptiones formari. part: 2. tit. 29.

Nonæ exigi mandantur de vino, & frugibus. Lud: 1: art: 6. Vvlad: ma: art: 47. 104. min: art: 41. non akones ad: min. art. 24. in sexto art. 23.

Nonæ post decimarum solutionem exigantur. Lud. 1. art. 6. Vvlad. ma. art. 47. contra Nonæ prius, postea decima exigatur. Vvlad. ad. ma. art. 48. Ad. min. ar. 26.

Nonas solvere tenentur dominis terrestribus, in quorum terris hæreditates habent cives liberarum civitatum; & si quæ in contrarium habentur privilegia, ea sunt cassata. par: 2. tit. 8.

Nonæ, & decimæ exiguntur de pecunijs, propter discordiam partium in Capitulorum, & Conventuum sacristijs depositis, de parte ejus, qui causam dedit tales pecunias deponendi. Sig. ma. art. 15. Vvlad. ma. art. 95.

NOTAM INFIDELITATIS incurrunt.

1. Crimen læsæ Majestatis admittens.

2. Erigen

2. *Erigentes se evidenter adversus statum publicum, & Regem.*
3. *Falsarij, literarum, sigillorum, monetarum, & his falsis evidenter utentes.*
4. *Parentum, fratrum, sororum, consanguineorum, uxorum, maritorum, occisores, vulneratores.*
5. *Incestum committentes.*
6. *Incendiarij publici.*
7. *Inductores exterorum ad turbandum regni statum.*
8. *Violatores salvi conductus.*
9. *Traditores, expugnatores, interceptores fortalitiorum.*
10. *Interemptores captivatorum, verberatorum, judicum, eorum vicesgerentium.*
11. *Occisores ad dietam, & judicia, vel sedem comitatus proficiscentium.*
12. *Occisores, vulneratores, verberatores hominum regiorum, capitularium, & conventualium, adduntur & Vicecomitum, ac judicum nobilium, nec eis gratia regia suffragari potest.* *Pos. 42. art. 29.*
13. *Hæresi damnatæ adherentes.*
14. *Mutilatores membrorum, oculorum erutores, præter Banos, Vvayvodas, & confinia tenetes.*
15. *Amissores castrorum finitimorum.*
16. *Administratores armorum, & victualium infidelibus.*
17. *Turbatorum attentores, spoliatores eorum, qui à Turcis ad nos confugiunt.*
18. *Secundariam repulsionem facientes.* *part: 1, tit. 14 par: 2, tit. 75. Vvla. ad ma. art 4, in quinto.*
19. *Non restituentes bona occupata. Supra in dictione bona.*
20. *Rege mortuo arma sumentes, vel pacem turbantes.* *Vvla: ma. art: 10.*

Nota infidelitatis absq; Prælatorum, & Baronum consilio, Rex neminem feriat. *Mat. in art. 3, Vvla. ma. art. 13. Ad ma. art. 4.*

Nota infidelitatis damnati, Officialis castrum, quod ante notam à Domino suo sibi creditum est contra Regem, & Regnum defendens, notâ non incurrit, sed damna solum per ipsum facta, refundit, qui post notæ sententiam, tale officium suscepit, incurrit. *Vvla. min. art. 46.*

Notæ, & Capitalis sententiæ differentia. *par. 1, tit: 6.*

Nota infidelitatis damnatus, amittit perpetuitatem bonorum, quæ per gratiam, si restituitur, non ante, sed post sententiam natos filios respicit, qui soli succedunt Patri post gratiam. *ibidem.*

Nota infidelitatis condemnati bona, ante gratiam alicui collata per gratiam non recuperantur. *ibidem.*

Nota infidelitatis condemnatus, habens bona utrumq; sexum concernentia; eadem bona per gratiam rursus ad utrumq; sexum recuperat. *par: 2, tit: 20.*

Per notam propter adhæsionem alterutri parti inter Ferdinandum, & Ioannem Regem aliis donata, restituantur suis antiquis dominis. *Zol. 42, ar 3. Pos: 42, art: 35.*

Per notam infidelitatis impetrans bona alicujus, & contra eum non probans; quod notam incurrerit, convincitur in perennali æstimatione eorundem bonorum. *par: 2, tit: 25.*

Notam infidelitatis incurrentibus 40. dierum salvum conductum det Rex ad se purgandum, defendendum, ad supplicandum. *Vvlad: min. art. 27.*

Nota infidelitatis condemnato post factam gratiam, nec filij ante sententiam nati, nec filij adoptivi succedunt. par 1, tit: 49.

Nota infidelitatis damnati, bona omnia ad Regem, non ad partem devolvuntur adversam: dempto casu secundariæ repulsionis, quia tunc adversarius accipit tertiam partem part: 2, tit. 57, Vvlad: 50, art. 4.

Nota infidelitatis in curia Regia damnatus, amittit bona non Hungarica tantum, sed etiam ei subjectus existentia. *par: 2. tit. 65.*

Nota infidelitatis tribus modis fertur, in publica dieta per Regem, & regnicolas, pro secundaria repulsione, & per judices ex allegatis, & responsis. *part. 2, tit. 75.*

Nota infidelitatis in dieta damnatus, nec salvo conductu, nec contradictione, nec repulsione potest se juvare, aut exequutionem sententiæ impedire. *par: 2, tit. 75.*

Nota infidelitatis ex allegationibus, & responsionibus, aut per non venientiam à judicibus damnatus, potest uti repulsione, novo judicio & procuratoris revocatione. *ibidem.*

Notam infidelitatis incurrit, qui violentias in illos, qui comitijs interfunt, aut in eorum bonis patrat. *Pos: 67, art. 46.*

Novorum judiciorum causæ brevi termino deciduntur, sicut etiam causæ dotum, &c. *parte 2, tit: 18.*

Imò in primis, & unis octavis, ante omnes alias causas. *Vvla. ma. art. 50, parte 2, tit: 77.*

Novum judicium legitimè impetratur, & penes illud novæ responsiones, & allegationes fieri possunt. *parte 2, tit. 77.*

Novum judicium cum gratia, non impedit latæ sententiæ exequutionem. *ibidem.*

Novi judicij dandi plena potestas penes Regem. *par. 1, tit. 17.*

Novum judicium impetrans, & non persequens, in calumnia convincitur. *Vvlad: 5. art. 11.*

Novum judicium in causa non succumbens, non potest impetrare vivente eo, qui succumbit: post mortem, potest is, in quem prosequutio est devoluta. *part. 1. tit: 78.*

Post novi judicij discussionem, in causa semel remissa ex curia regia, non appellat secundo, qui prius appellaverat, alia pars appellare potest. *par. 3. tit. 6.*

(Nullum jus, nullamúe juris proprietatem sibi reservando) hæc clausula hanc vim habet, in sassionibus, quod deficiente eo, cui sassio est facta, ad satentem, vel ejus hæredes non redeunt bona, de quibus est sassus, sed ad fiscum devolvuntur. sine hac autem clausula, redirent. *part. 1. tit. 69.*

Nundinæ novæ in parva distantia à veteribus possunt concedi, sed non eodem die. *part. 2. tit. 10.*

O

Obligaminum causæ brevi termino finiuntur. *part. 2 tit. 18.*

Occidens aggressorem cum gladio evaginato hostiliter, non punitur. par. 3 ti. 21.

Occupator aliorum bonorum violentus, potest expelli infra annum violenter. *part. 1. tit. 68.*

postea non, nisi juris ordine, & convincitur in capitali. *part. 2 tit 42.*

Occupans violenter bona in alium devoluta, & jurè convictus, capitali sententia feritur. *ibidem.*

Occupatio, & occupator bonorum, vide supra bona.

Octavæ quadraginta dies juridicos durant, demptis festis diebus. pos. 63. art. 24.

Oculata reviſio eſt violenti occupatoris in dominio occupatorum exiſtentium viſibilis oſtenſio: fitq; convocatis nobilibus, commetaneis & comprovincialibus eorum teſtificatione, ac oculata demonſtratione, coram regio, & capitulari hominibus, qua per acta, atteſtatio eorundem vicinorum, & comprovincialium celebratur, in ſede comitatus, vel in facie. parte 2. tit. 41.

Oculatæ reviſioni intereſſentes examinantur eo modo, qui ſervatur in communi inquiſitione. ibidem.

Oculata reviſio majoris efficaciæ, quàm ſola communis inquiſitio, quia poſt oculatam reviſionem, juramentum non decernitur, ſi ſufficienter probatum eſt, ſin minus, defertur reo. parte 2. tit: 41.

Officiales Prælatorum, Baronum & Nobilium in juramentorum depoſitione nobilibus æquiparantur. parte 2. tit: 27.

Officiales Eccleſiaſticorũ, ratione actuum potentiariorum ibi patratorũ, evocantur ex officijs ſuis, & ſi convincuntur, ſatisfactio quoq; illinc fit adverſario, & judici, ex parte eorum, ipſi autem per dominos, quorum non acceſſit commiſſio, ad illa patranda detineri poſſunt, uſq; ad ſatisfactionem. parte 2 tit. 48.

Officiales regij, aut quorumcunq; cum potentia ſuorum dominorum, actus potentiarios, vel quæcunq; mala ſi perpetraverint, domini ſeipſos juramento purgabunt, & oſtendent eſſe innocentes, & ſatisfacient de ſuis proprijs bonis damnificatis: ipſi verò ab officialibus exigent, etiam per occupationes bonorum, & perſonarum detentiones pro eis in ſatisfactione expoſita, non obſtante nobilitatis libertate. Sig: ma: art.

Officiales regij. infra regij.

Officiales Capitulorum & Conventuum, in medio colonorum judicum, eadem efficacia, & authoritate faciunt, ut ipſæ etiam capitula & conventus. parte 2. tit: 53.

Onera judiciaria quomodo ſolvantur, vide ſupra in voce, birſagium.

Onus minoris potentiæ flor: 100. qui æqualiter dividuntur inter judicem & actorem. parte 2. tit: 67.

Onus filiorum, aut fratrum aſſumere, eſt fidejuſſionem quandam ſuper obſervatione paternæ, vel fraternæ faſſionis emptori bonorum aliquorum facere. parte 1 tit: 59.

Onus tripliciter aſſumitur. Primò ſimpliciter, id eſt, abſq; cauſa rationabili, gulosè, aut injuriosè, & ſic non valet, ſed ſimpliciter rejicitur in judicio. Secundò rationabiliter, id eſt, ex cauſa rationabili pro redemptione, vel melioratione bonorum, ſeu reparatione domus, &c. Hæc aſſumptio ſi non continet nomina eorum expreſsè, quorum onus aſſumitur, invalida eſt: ſi continet, valet, & vivo aſſumente, filius vel frater non aliter poterit eam revocare, quam cum homagio, & communi æſtimatione eorundem bonorum. Tertiò, pro redemptione capitis ſui, ex hoſtium captivitate, aut pro ſuæ perſonæ qualicunq; eliberatione à ſententia capitali, & talis aſſumptio nunquam revocatur. ibidem.

Onus prohibitionis ſylvæ, aut pratorũ, &c. conſtitutum, aut communitate aliqua contra eos, qui in eis damna inferrent, pertinet ad eos, qui illic habitant tantum, externi per æſtimationem damni ſatisfaciunt. parte 3. tit: 33.

Oppignorata, ſeu quovis titulo obligata bona, bona, ſine hærede decedente, redimit Rex, vel Imperator. parte 1. tit: 27.

Ordinarij judices, Palatinus, judex curiæ, Secretarius, Cancellarius, aut ſuus Locumtenens, ſigillum judiciale portans. Mat: 1486. art: 77.

P.

Palatinum Rex cum conſilio regni eligit, is in electione Regis primam habet. Regis in ætate tenera conſtituti tutor eſt, durantequè Principis pupillari ætate, ei obedire debent omnes; interim Rex eſt è Rege non exiſtente. Eſt etiam in generali expeditione ſupremus Capitaneus, ſeditiones regnicolarum ſedare debet, & in his fontes punire. Regè, & regno diſſidentibus, mediator eſſe debet ad pacem conſtituendam. Regis ignari, aut ſimplicis defectum ſupplet in reſpondendo oratoribus. Si Rex alicujus bona illicitè confert, debet apud eum intercedere pro termino ad diſcutiendum, donationis conditionem aſſignando. Iudicat omnes cauſas, & de oneribus judiciorum coram eò emerſis, Rex non debet diſponere: Regis abſentis vicem gerit. Eſt judex Comanorum, à quibus accipit 3000. aureos annuatim, Dalmatiam judicat, in qua habet certas Inſulas. Mat: *in ſpeciali Decreto.* Vvlad: ma: art: 33. And: art: 8. Alb: art: 1. Poſ: 55. art: 1.

Palatinus omnes quidem judicat, ſed ſententiam capitalem, aut amiſſionis poſſeſſionum, ſine conſcientia Regis, contra nobiles non pronunciat. And: art: 8.

Palatinale judicium aboletur. Mat: ma. art. 1, Vvla. ma: art. 35.

Palatinus in expeditione judiciaria poteſt cauſas violentiarum, ſub ipſa expeditione commiſſarum, videre. Poſ: 55, art. 2.

Papa non legitimat illegitimos liberos ad ſucceſſionem in bonis paternis. par. 1, tit: 11.

Papa non confert, ſed confirmat collatos epiſcopatus in Regno Hungariæ. parte 1, tit: 11.

PARAPHERNUM.

Paraphernum integrum, hoc eſt, omnes res tempore deſponſationis, aut nuptiarum, à quocunq; donatas, cum dote accipit uxor, marito mortuo, nec eas ſubjicit diviſioni; in quibus ſuccedunt ei liberi ipſius, aut his non exiſtentibus, propinquiores. parte 1, tit: 100.

Paraphernum quid ſit, habes in proximo, &c. & parte 1, tit. 63, 105.

Paraphernum non perdit uxor adultera. ibidem.

Paraphernorum cauſæ brevi termino finiuntur. parte 2, tit: 18.

Extra ſeriem judicantur. Vvla: ad mi. ar. 15.

Paraphernum, & dotem, ſeu quartam, quomodo monetur tollere mulier, & ſi non vult, quomodo proceditur contra eam. vide ſupra dotem.

Paria literarum in judicio exhibitarum ſemel tantum peti poſſunt. Poſ: 50, art. 58.

Parricidia notam infidelitatis incurrit. parte 1, tit: 14.

PASCUA.

In paſcuis equi militum maneant, uſq; ad ultimum diem Maji, & non in fœnetis, quæ ſalcari ſolent, ſuoſq; tantum, non amicorum equos ibi milites paſcant. Poſ. 66, art. 19.

In locis ſecuris miſerã plebem non vexent, ad ſuſtentandum ſe gratis non cogant: aliter facientes per capita puniantur, ſi illi

si illi negligant florenis 1000 & refusione damnorum per Majestatem suam Cæsaream mulctentur. ibidem.

Vt ad omnium statuum bona accedant, cognatorum equos secum non ducant, alioquin equos amittant, quorum pars denunciatori, & altera pars domino fundi per Capitaneum assignetur.
Pos: 78, art. 15.

Patre Nobili, Matre ignobili natus Nobilis est, non contra. par: 1, tit. 7.

Paterna potestas in filios est hæc; quod, quàm diu filij sunt in paterna potestate, bona paterna alienare, aut super ijs contrahere non possunt, invitis parentibus. Quod patres filios possunt pro excelsibus castigare, & etiam incarcerare: quod, in casu necessitatis filiorum, onera patres assumunt, & bona alienant, quod patribus invitis filios nemo potest apud se retinere. quod Patres possunt pro se filios obsides dare. quod filij de rebus mobilibus patrum arestari non possunt, ultra quàm Patres volunt. Omnes autem filij, aut filiæ, ante emancipationem, imò & nepotes ex filio non emancipato nati, subsunt potestati paternæ. par: 1, tit. 51.

Pater filium, in quibus casibus potest ad aviticorum bonorum divisionem compellere, vide supra divisio.

Pater acquirit filio, & contra. pa: 1, tit. 53.

Paterna potestas tollitur patre mortuo, & nota infidelitatis, aut capitali sententiæ damnato ab hostibus, aut capto. par. 1, tit: 56.

Pater avitica bona, in præjudicium successorum, non potest alienare.
parte 1, tit: 58.
Nisi pro capitis sui ab hostibus, vel à capitali sententia liberatione. par: 1, tit 59.

Patre evocato, ob factum majoris potentiæ, & mortuo, ante finem litis, hæres ejus non condemnatur pro ejus delicto in pœna capitis: sed æstimatione bonorum defuncti, occupatorumq; per eum restitutione, damnorũ & refusione. par: 2, tit. 61.

Patre simul cum omnibus filijs sententionato non redemptio bonorum per eos, de Principis gratia, fieri poterit, etiam de vicinorum manu, si jam alij ad se redimissent. par: 2, tit. 64.

PAUPERIBUS.

Pauperibus vicecomites in documentum pauperitatis eorum literas testimoniales dare debent, sub fide, & fidelitate.
Pos: 63, art. 61.

Pauperibus judicetur primo die in comitatu. ibidem.

Pauperum causæ judicentur in curia feria sexta, & Sabbatho. Pos. 50, art: 53.

Peregrinationis, & studiorum causa absentes, semel non graventur propter absentiam nec feratur in eos sententia (per non venientiam.) Vvla: ad min art: 1.

Perjurus nunquam amplius potest esse testis. Colo: art. 24, 66.

Personæ requisitæ in judicio, Iudex, actor, reus, testes. Prolog: tit: 13.

Personalis præsentiæ Regiæ quis sit. Mat: Vvla: anni 1492, art. 42.

Personalis præsentiæ Regiæ Locumtenens semper Budæ maneat, & judicet.
Vvla: ma. art. 6, art: 20.

Pertinentia omnia illa dicuntur, quæ ad civitatem, oppidum, villam, arcem pertinent, hoc est, omnia bona immobilia.
par: 1, tit. 24.

Personalis citatio. Vide supra evocatio.

Perjurij pœna gravissima. vide supra Iudas

Perjurium duplex. I. quando sub juramento alicui quispiam promittens, non servat promissum; pro hoc non punitur pœna Aucariorum, ob infirmitatem, vel alia impedimenta legitima, qui præstare non potuit, quod promiserat: præstare tamen tenetur imposterum. II. Mendaciũ sub juramento in periclitationem jurium alicujus malitiosè commissum, pro hoc pœna Iudas semper decernitur.
par. 2. tit. 30.

Persona singularis, hærede carens sententiata, per gratiam redimit bona sua.
part. 2 tit. 64.

Pignora, vel vadia propria authoritate nemo capiat, contrarium faciens, in facto potentiæ convincatur. Sig: min. art. 2.

Pignoris titulo bona obligari non possunt in præjudicium hæredum vel fisci supra communem æstimationem. part. 1. tit 60.

Pignoratio bonorum, ex parte impignoratorum est juris proprij necessitate cogente, temporalis ad utendum alteri concessio: ex parte autem creditoris, est juris alieni, cum fructuum perceptione, & capitalis summæ repetitione, damnabilis ad tempus detentio. par. 1. tit 80. 81.

Pignoratis in bonis præscriptio non fit respectu dantis, seu impignorantis, sed fit respectu recipientis. par. 1. tit. 82.

Pignorare non possunt jure possessionario ultra communem æstimationem, & ipse pignorans non, nisi tota summa; hæredes autem ejus communi æstimatione deposita, recuperant pignorata. par. 1. tit. 83.

Pignoraticiæ juris possessionariæ causæ brevi termino finiuntur. part. 2. tit. 18.

Pignoraticia jure tenens, & coràm judice personaliter repertus; personali citatione citatus ad tollendam suam pecuniam, & remittenda bona pignorata, respondere intra triduum tenetur, si literarum pignoraticiarum paria actor coram judice producere poterit. pa: 2, ti. 20.

Pignoraticia jura redimere volens, personaliter, vel de domo admonet tenentem ea, ad tollendam pecuniam suam, & si non tollit, evocatur non personaliter, nec de domo, sed de bonis, si habet. Si non habet, etiam de domo, aut personaliter & perdita pecunia, cogitur bona gratis remittere.. par: 2, tit. 24.

Pyrrhus ab arcu Vng: Pos. 59, art. 53.

PISETARIVS Archiepiscopus Strigoniensis interfit, & videat quantum auri & argenti singulis septimanis inferatur ad Cameram, propter evitandam exportatione è Regno. Pos 57, art. 15.

Plebanis sua libertas servetur, eorum bona patroni post mortem sive tectentur, sive non, non auferant, nec Prælati extantibus cognatis. Pos. 57, art. 10.

Plebani non cogantur ab Episcopis confirmationes petere. Vvla: min art: 66. in 5, art: 28.
Semel tantum petatur ab eis charitativum subsidium, nec ultra taxentur.
Vvla: 5, art: 13, min. art. 69.

Plebanis suas decimarum decimas, vel sedecimas reddant arendatarij.
Pos. 57, art: 12.

Ad Poloniam oppignorata oppida liceat Hungaris redimere. Pos. 67, art: 50.
Pos: 63, art: 59.

Polonica moneta in Regno non recipiatur.
Pos: 48, art. 47.
Imo auferatur inducentibus, & ejus dimidium habeat ablator, dimidium fiscus. Pos: 74, art: 19.
Eandem amittat, si de ea quæstum exercuerit. Pos: 78, art: 19.
Aut redigatur ad suum valorem eodem. ibidem.

Polonicum Regnum oblatum Maximili: Anno 1575.

PONTES.

Pontes nullos, vel malos tenentes, primo in centum, secundo in ducentis florenis, tertio in redemptibili amissione villæ, in qua telonium habent convincantur. Pos. 66, art: 12.

Poppel Ladislaus Vng: Pos. 72, art: 10.

Populus vocantur Prælati, Barones, Nobiles, plebs, ignobiles. par: 2, tit. 4.

Portiones fratrum à fratre indiviso, vel filiorum à patre venditæ, vel impignoratæ, communi æstimatione recuperantur. parte 1, tit: 61.

Posteritates dicuntur omnes legitimi parentum successores. parte 1, tit: 17.

Possessio duplicem habet significationem, primo significat dominium, & usum alicujus rei, secundo villam seu pagum. par: 1, tit. 24.

Possessionarium jus comprehendit omnia bona immobilia. ibidem.

Possessiones sub inclusionibus aliquarum literarum metalium existentium, virtute earum literarum à possessore non auferuntur. parte 1, tit: 58.

Potentiæ novæ patrator coram Rege repertus, respondere tenetur. Alb: art. 27.

Potentiæ majoris pœna capitalis sententia. par. 2, tit: 67.

Potentiæ majoris actus, sunt hi, invasio domorum Nobilium, occupatio bonorum, detentio, verberatio, vulneratio, interemptio Nobilium. Mat: ma. art. 18. Vvla: ma. art. 58. & min: art. 8, ad min: art: 8.

Potentiæ majoris actus extra omnes terminos judicentur. Vvla: min. art. 8, ad min: art. 12.

In tribus octavis terminentur. Mat: ma. art. 7, idem art: 18.

Potentiæ minoris actus sunt, illatio damnorum injuriam, & similia, onus vel pœna floreni 100. inter judicem & actorem dividendi, ac damnorum, expensarum (ut Decretum Ladislai habet:) refusio. Vvla: ma. art. 55. par: 2, tit. 67.

Potentiæ minoris onus solvere non volens, capitur, non obstante libertate nobilitari, & quindecim diebus à judice tentus, datur actori, cui serviet donec satisfaciat. parte 2, tit: 68.

Potentiarios actus sibi objectos, qui affirmat se commisisse, rationem debet dare cur commiserit; alioquin succumbet, negans dicere potest, se tum in eo loco non fuisse. parte 2, titu: 82.

Potentiariorum actuum ratione evocationes. vide supra evocatio.

Pœnæ in debitæ actionis partes judici tertia actori cedit. Tyr: 47. art: 24.

Pœnæ actus minoris potentiæ, media judici, dimidia actori.

Prædatores milites licet cuilibet de bonis suis ejicere. Pos: 42, art. 56.

Prædicatores duo ex singulis monasterij ad castra mittantur. Zol. 42, art. 45.

Prædiales Ecclesiarum, taxam Regiam non solvant. Poso. 67, art. 14.

Prælatorum homagium marcæ 100. pa. 1, tit. 2.

Prælatus cum capitulo suo vel conventu simul condemnatur pro patratis ex bonis eorum communibus: ex diversis autem separatis. parte 2, tit: 49.

Prælatus cum capitulo suo, vel conventu indivisus, suo juramento expurgat etiam Capitulũ vel conventum, divisus non. ib.

Prælati novi annuam prorogationem habent in suis causis, ratione jurium possessionariorum, & productionis literalium instrumentorum, in alijs non. parte 2, titulo 50.

Prælati ob delicta prædecessorum suorum non evocatorum, cum eandem tenerent prælaturam, non puniuntur; excepta causa violentæ occupationis bonorum, si & successores ea detinent. par: 2, tit. 51.

Prælati pro delictis suis non perdunt bona Ecclesiarium suarum, sed patrimonia tantum, & emendæ capitis subjacent. par. 2, tit. 44, & 51.

Prælatorum & Baronum absentia non obstante, judicia in tabula, procedant, appellationes non. Poso. 66, art. 20.

Præpositi insulati juramentum æquiparatur juramento decem nobilium. parte 2, tit. 40.

Præsbyter non beneficiatus, arma ferens, captus tradatur Prælato. Vvla. 6, ar: 25.

De Præsbyteris, vide in voce, clerici.

Præscribitur jus Regium annis centum. par: 1, tit. 23, 78.

Præscriptio allegatur ratione bonorum possessionariorum, & impignoraticiorum, item actuum potentionariorum. parte 1, tit. 78.

Præscriptio est termini ad juridicam tum retentionem, tum re acquisitionem bonorum, de jure statutis temporibus completio, in bonis regalibus annis centum, bonis Ecclesiarum 40. nobilium 32. civium olim 12. nunc civium, & villanorum unius anni, & diei curriculis completur in actibus quoq; potentionarijs annis 32. parte 1. tit: 78.

Præscriptio non fit contra filium, ex pietate patrem in exilium secutum, quam diu ibi est. parte 1. tit: 79.

Præscriptio non currit post mortem Ludovici per annos quindecim, menses sex, disturbiorum temporibus. Zol: 42 art: 20.

Præscriptio interrumpitur prohibitione. parte 1. tit: 79.

Præscribitur lis mota, & non continuata, annorum triginta duorum spacio, potevit tamen reincipi. ibidem.

Præscriptio non procedit contra captum ab hostibus. parte 1. tit: 56. 79.

Præscriptio non fit in bonis impignoraticijs respectu impignorantis, nisi forte post impignorationem denuo, jure perpetuo impignorans, eadem bona eidem obligaverit. parte 1. tit: 78. 82.

Præscriptio non fit in motis rectificandis. parte 1. tit. 78, 84, 12, 85.

Principes nec nocentibus debent parcere, nec innocentes damnare. Prolog: tit: 6.

Principi non servanti eorum privilegia, nobiles impune possunt rebellare. parte 1. tit. 9.

Princeps habet plenariam potestatem nobilitandi, & possessiones conferendi. parte 1. tit: 3. 10.

De principe vide plura infra, Rex.

Prior auranæ, occasione castitatis, & quod non in majori onere, quam ipsi ecclesiastici in facto majoris potentiæ condemnatur. Prælatus in alijs, Baronibus æquiparatur. parte 2. tit: 54.

Privilegium est lex privata, & singularis, quæ ad unum, vel paucos pertinet: aut, est Principis beneficium, contra jus commune indultum, & est duplex, generale & speciale. parte 2. tit: 7.

Privilegium generale perpetuum est, speciale extinguitur cum personis. ibidem.

Privilegium tollitur per decretum, habens mentionem ejus derogatoriam expresse. parte 2. tit: 8.

Privilegia liberarum civitatum de non solutione nonarum in terris aliorum, abrogata sunt. ibidem.

Privilegium illud valet, quod datum est ex ordina-

ordinaria Principis poteſtate, & non præjudicat alijs. parte 2, tit: 9.
Privilegium juribus aliorum duobus modis præjudicat, ratione temporis, & loci. parte 2, tit: 10.
Privilegium non ordinarium Regis poteſtate & contra decreta, ac communes libertates regni collatum, non valet. parte 2, tit: 11.
Privilegium perdit, qui ipſe etiam facit contra illud, qui non utitur eo debito tempore, qui incurrit crimen læſæ Majeſtatis, & notam infidelitatis. Item invalidum eſt Privilegium in damnum enorme alterius datum. Item, contra quod judicatum eſt, eſſe invalidum. Item invalidatur per expreſſam renunciationem. Item per poſterius derogatur eidem perſonæ collatum. Item per revocationem Principis, ex cauſis rationabilibus. par: 2, tit. 12.
Privilegia quorum Regum ſerventur, vel non ſerventur. parte 2, tit: 14.
Privilegia cum clauſula, (de cujus vel quorum notitia &c.) ſublata ſunt. parte 2, tit: 16.
Privilegia falſa conficientium Capitulariorum, vel judicum Regni ordinaria pœna. vide ſupra Capitulares, & judices.
Privilegijs perditis, ſuccedit probatio per Nobiles. Mat: ma. art. 75.
Probatio expulſionis de bonis pignoraticijs non recipitur, ultra annum ſexageſimum. par: 1, tit: 82.
Proclamato congregatio aboletur. Mat: ma. art. 3, Vvla: ma: art. 36.
Procuratoriæ literæ in foro ſpirituali ſingulis annis renoventur. Poſ: 78, art: 18.
Procuratores debent eſſe jurati. Poſ: 67, art: 35.
Relaxatur hoc eis. Poſ. 74, art.
Procuratores conſtituere poſſunt Nobiles fœminæ, extra loca capitularia, coram duobus capitularibus. Vvla: ma: art: 97.
Procuratores poſſunt conſtitui in ſede comitatus in cauſis ibidem agitandis. Poſ: 63, art: 52.
Procuratores poſſunt ad totum tempus abſentiæ conſtituere, qui diu abeſſe debent. Vvla: in 5, art: 14.
Procuratores non ſedeant cum Vicarijs in judicio. Vvla: ad min: art. 33.
Procurator & Iudex, vel homo Regius in eadem cauſa qui fuerit, homagium ſolvit Part: par: 2, tit. 22.
Procuratorum inanes, & fruſtraneas cavillationes, judices, ſecundum ſuam conſcientiam, amputent. Poſ: 63, art: 49.
Procurator unus 14, tantum perſonarum cauſas aſſumat. Mat: ma. art. 21.
Procuratoris revocatio lite pendente fit. par: 2, tit: 77.
Etiam poſt communem inquiſitionem. Poſ: 50, art. 56.
Procuratores externi ne tolerentur in ſedibus Eccleſiaſticis, neq; in civitatibus, ubi ſunt judices ſpirituales. Poſ: 69, art: 38.
Procuratoris revocatio quid ſit, & quod fit coram judice, aut ejus homine ad hoc dato. par: 2, tit. 79.
Procratoris revocatio in longis cauſis fit ante ſententiam, in brevibus etiam poſt. Vvla: ad min: art: 14. parte 2, tit. 80.
Procuratoris revocatio errorem præſupponit. ibidem.
Procuratoris revocatio eodem die, quo ſententia lata eſt, ſine onere, elapſo eo, ſub üſdem Octavis aut brevibus judicijs: (poſtrema die excepta) cum minoris ſex marcarum onere, in alio verò termino cum 50, marcis homagialibus fit. Vvla: ad

Vvlad: ad min: art: 14. parte 2. tit. 81.
Procuratoris faſsio obligans aliquem ad 50. marcas gravis ponderis, quolibet titulo revocatur ſine gratia. ibidem.
Procuratoris revocatio in brevibus cauſis, poſt ultimam ſententiam expiratis Octavis, vel termino brevium judiciorum per gratiam Principis vigore novi judicij fit. ibidem.
Procurator revocatur in comitatu florenis tribus antè, & poſt ſententiam duplicatur hoc onus, poſt remiſsionem cauſæ ex curia ſi ibi approbata eſt ſententia comitatus. parte 3, tit: 6.
Proditio fraterni ſanguinis, & ejus pœna, vide ſupra: fraterni ſanguinis.
Proficiſcentium ad dietam, ſeu judicia, occiſores nota infidelitatis feriuntur. parte 1, tit: 14.
Prohibitio perſonalis, ratione indebitæ, & potentionariæ detentionis jurium poſſeſſionarium, vim evocatoriam, cum inſinuatione habet. parte 2, tit: 20.
Prohibitio trina in proceſſu cauſarum, nulla facta reſponſione, non admittitur; ſed prohiberi poteſt ex reſponſione facta deliberatio ter, ſine onere, quarto autem cum onere; eodem tamen die quo deliberatio fit. Et ante ſex ultimos Octavæ dies, tunc enim nulla poteſt fieri prohibitio. Poſon. 50, art: 52.
Proprietas non auſertur ab hæredibus per bonorum obligationem. parte 1, tit: 27.
Proles, filij & filiæ, excluſis poſthumis, dicuntur. parte 1. tit: 17.
Prorogatio annualis pupillorum, & novorum Prælatorum. parte 2. tit: 50.
Prorogationes in cauſis ex conſtitutionibus Novizolienſibus ad judicandum non ſervantur. Poſ: 42. art: 33. Poſ. 45. ar: 31.
Prorogationes à Rege conceſſe, ſuffragantur his tantum, qui aut in confinibus caſtra tenent, & ſpecialiter in Regno Boſsne, aut ſunt in bello, aut verſantur in legationibus Regis & regni extra patriam: qui verò ſub his titulis falsò ſibi acquirunt prorogationes, in linguæ emenda convincuntur. Mat: in art. 6, 7, Ma: 8, 9, Vvla: ma. 71, ad ma. 13.
Prorogationes quando dantur fratribus indiviſis pluribus, ſi aliqui eorum ſunt in bello, & major domi, non obſervatur: ſi autem diviſis pro parte abſentium, ex cauſis proximè expoſitis, obſervantur. Alb: 3. 33. Mat: in art: 8 ma: art: 9. Vvlad: in ma: art. 71.
Proventuum regiorum occupatores, & turbatores, intra & extra regnum ſine proceſſu juridico, Rex puniat. Poſ: 46. art: 26.
Pruk Civitati Auſtriæ permittitur emptio ab hæredibus Iacobi Stompa, curiæ Nobilitaris in poſſeſsione Nyulas, & prædij Nandorff, in comitatu Moſsvienſi, cum hac conditione; ut cum regnicolis eorum onera ferant, & juribus regni ſtent. Poſ: 56. art: 54.
Publicam ad querelam violentos oppreſſores nobilium, & plebis, ſine juridico proceſſu, intra & extra regnum Rex puniat. Poſ: 46. art: 26.
Publicarum conſtitutionum violatores tàm intra quàm extra regnum punit Rex. Poſ: 46 art: 26.
Puellæ ſub tutela ſunt, antè quàm nupſerint. parte 1. tit: 112.
Puerum illegitimæ ætatis citans, in homagio evocati, contemnatur. parte 2. titulo 23.
Puellæ in capillis exiſtentes faſsiones facere non poſſunt, nec admittuntur ad tu-

telam fratrum minoris ætatis:
parte 1. tit: 91.
Puellæ in capillis à patribus decedentibus remanentes, quomodo maneant in domo paterna, & qualiter emaritentur.
Vide supra filiæ, & defectus seminis.
Pupilli ubi ad legitimam ætatem pervenerint, possunt accusare tutores suspectos.
parte 1. tit: 124.
Pupilli legitimæ ætatis procuratores constituere, & fassiones facere, non nisi consensu & scitu tutorum possunt.
par: 1. tit. 126.
Pupilli possunt, vigore revisionalium, revocare fassiones, infra ætatem perfectam, à se inconsultè factas.
parte 1. tit: 128.
Pupilli infra legitimam ætatem non tenentur cuiquam contra se agenti respondere; præter quàm in causis tempore patrum motis. parte 1 tit: 126.
Pupillis juramentum adjudicatum differtur ad ætatem legitimam. par: 1, tit. 130.
Pupilli illegitimæ ætatis tenentur respondere ob contradictionem eorum nomine factam evocati. parte 1, tit: 131.
Pupillorum illegitimæ ætatis evocatores, eorum homagijs condemnantur.
parte 1. tit: 132.
Pupilli etiam legitimæ ætatis, à morte suorum patrum, in causis ratione juris possessionarij, & productionis literarum motis, habeant annuam prorogationem.
parte 2. tit: 50.
Purgatio civium in causis debitorum proprio tantum juramento fit. par: 3. tit: 17.

Q

Quartalicium est jus possessionarium puellis, & mulieribus, de bonis paternis redemptibili lege, deputatum.
parte 1. tit: 88.
Quartalitium non habent puellæ in bonis fratris collateralis pecunijs emptis.
par: 1 tit. 17.
Quarta puellaris filiæ ex fratrum consensu impossessionatu nuptæ, in bonis redditur, alias in pecunijs. par: 1. tit. 29.
Quarta puellaris non rebus Venalibus, sed paratis pecuniis solvitur, & semel tantum, sive una sit puella, sive plures.
parte 1. tit: 89.
Quartalicium una filiarum recipiente, licet alteri experiri jure, an bona illa sequantur jus fœmineum. parte 1, tit: 90.
Quarta puellaris qualiter æstimetur.
vide æstimatio
Quarta, & dos de eisdem bonis, respectu diversarum personarum, simul quæri potest. parte 1, tit: 97.
Quartalitiorum, & dotum solutio, equis equatialibus potest fieri, ne hæreditates alienentur. parte 1, tit: 101.
Quartalicium tollere quomodo sit monenda fœmina, & si non tollit, qualiter procedendum est contra eam. vide supra fœmina.
De quarta puellari, vide plura in verbis filia & fœmina.
Querelam ad simplicem Rex neminem impediat. And. art: 2, Mat: in art. 16. Mat. art. 49. Vvla: ma. art. 11, 12.

R.

Rectores populi lædens, tanquam pro publico crimine accusatur ab omnibus. Prolog: tit. 1.
Religionis in negotio Episcopi per se vicarios, & Archidiaconos, alios q; sacerdotes per suas diœceses officium suum faciant, & liberè exerceant. Pos: 50, art: 13. Pos: 48, art. 4.
Religionis in negotium seculares, etiam hi, qui plus alijs possunt, nullo modo se intromittant; verum semota omni disputatione, Episcopis, & ab eis missis obediant, & de rebus controversis expectent concilij de terminationem. Pos: 50, art. 16.
Religionis in negotio (præsertim quando Archidiaconi, & Vicarij Prælatorum idiotas, & non legitimos concionatores prohibere, aut de bonis aliquorum ejicere volunt:) domini terrestres non solum non impediant; sed etiam adjuvent ecclesiasticos, contrarium facientes, ad primam monitionem Regiæ Majestatis, vel locum-tenentis comparere teneantur, & puniantur. Pos: 48. art: 8.
Religiosi reformentur per Episcopos. S. Ladis: lib: 1. art. 21. Mat: ma: art: 13, 14.
Repulsio in sede judiciaria regiæ Majestatis valet florenis 72. in comitatu valet florenis 36. parte 2. tit. 73.
Repulsio est partis in causa triumphantis, per alteram partem in causa succumbentem, ab exequutione latæ per judicem sententiæ violenta quædam propulsio. parte 2. tit: 37.
Repulsionis pœna florenis 72. si autem secundò fiat, notam infert repellenti. Mat: ma: art: 19. Vvlad. ma: art: 57. in quinto art: 4. parte 2. tit: 75. & 52.
Repulsione turbans communem inquisitionem, vel oculatam revisionem, in facto minoris potentiæ, & amissione causæ condemnatur. Mat: ma: art: 19. Vvla: ad ma: art. 57.
Repulsionem sine gentibus, ostensione evaginati gladij, facere oportet, & actor contra repulsionem in possessione obtenta, se locans, & è converso reus, cum gentibus ab ingressu talis possessionis actorem repellens; in ejusmodi amissione jure convincitur. Vvlad. ad min: art: 18.
Repulsio agitur ostensione qualiscunq; teli, vel instrumenti ad lædendum apti. parte 2, tit. 74.
In repulsione, vicini, & cometanei necessario requirantur, eorumq; ut nomina sunt testes esse factam repulsionem, nec Regium, & capitularem hominem id falsò retulisse. Vvlad: ad min: art. 18. & parte 2. tit: 74.
Repulsionem facit etiam is, qui in causa nõ succumbit, & quidem sine onere, si triumphans vigore sententiæ vult se statuere in aliquam possessionem, quam non in causa succumbens, sed alius habet præmanibus; & id ferè solet evenire, quando pro aliqua arce litigatur. Sed ex pertinentijs illius, aliqua pars diu ad alias manus legitimo aliquo titulo, pervenerat, & nunc obtenta arce, etiam illam partem restituere nititur victor. Item si hæreditatem, & proprietatem alicujus juris possessionarij quispiam pro se obtinuit, quod titulo pignoris apud aliquem in causa non succumbentem habetur; tunc enim si triumphans simpliciter, absq; solutione pecuniæ, occupare nititur, jus, hujusmodi possessorem repellere potest. parte 2. tit: 72.
Repulsio, inhibitio, contradictio non admittitur in causis bonorum occupatorum, vigore novarum constitutionum motis. Pos: 52. art: 27. Zol: 42. art: 7. Pos: 42. art: 5.
Restantiæ ab anno 59. usq; annum 67. in possessionibus, quæ per Tartaros, aut alios hostes, seu Regis exercitum desolatæ non sunt, solvantur. Pos: 67. art: 16.

Retractatio, seu revocatio fassionis. vide supra fassio.
Revisio oculata, vide supra oculata. Qui celebretur, cujus sit virtutis. pa: 2, tit. 41.
Revisio metarũ fit inter Vngariam & Austriam, & ibi & Vngaria nominati. Pos: 74, item Pos: 75, art. 6, item 68, art: 19.
Reus qui dicatur. Prolog: tit. 13.
Reus succumbens in juramentali depositione, sibi ratione occultatarum literarum imposita, efficitur evictor actoris in bonis, quæ concernebant illæ literæ: prætextu verò metarum, si deficit, terras litigiosas actor habebit. parte 2, tit: 36.
Reus quandocunq; deficit in juramentali depositione, actor triumphat. ibidem.
Rei, seu in causam attracti quasdam conditiones, vide in voce actor.
Rex succedit in bonis Nobilium, sine hærede decedentium. parte 1, tit: 10.
Rex succedit Prælatis, & Ecclesiasticis in suis beneficijs, quantum ad collationem tantum. ibidem.
Rex bonorum ad se devolutorum possessionem adeat, modo, & ordine divorum Regum, tempore observato. Pos: 50, ar: 76.
Rex confert ecclesiastica beneficia in hoc regno. parte 1, tit. 11.
Rex, quomodo vult, disponit de bonis in semine deficiente. parte 1, tit: 13.
Rex, & populus simul condunt leges. parte 2, tit. 3,
Rex legibus subjectus, quas condidit. parte 2, tit. 5.
Rex neq; capitalem pœnam in judicio incurrit, neq; emendam capitis, nec in amissione bonorum condemnatur, nec juramentum per se, sed per Directorem deponit, nec literas producit, licet omnibus coram Palatino respondere teneatur, & resundit damna per suos officiales, & Iobagiones facta. parte 2, tit: 39.
Rex dat exercitum solutum in Hungaria, qui sufficiat non solum ad reliquias Regni defendendas, sed etiam ad reprimendos rebelles. Pos: 46, art. 20, & 43, ar: 8.
Rex habet plenariam potestatem nobilitandi, & possessiones conferendi. parte 1, tit. 3, & 10.
Rex extra, & intra Regnum sine processu juris punire potest publicarum constitutionum violatores, proventuum, regiorum, contributionum, subsidiorumq; direptores, Ecclesiarum Dei, & decimarum privata authoritate ablatores, nobilium, & miseræ plebis oppressores, homicidas, & id genus alios malefactores publicos, de quibus est publica querela. Pos: 45. art: 26. Vlad: ma: art: 67.
Rex Hungaros habeat consiliarios, & omnes officiales. Vide supra externi.
Rex successor, sine hæredibus morientium. Col: art: 17, 18. Zol: art. 8, par: 1, tit. 10.
Rex aliena bona, si quæ habet in manibus, restituat his ad quos pertinent. Zol: 42, art: 8, Pos: 54, art: 14.
Rex, vel filius in Hungaria maneat. Pos: 52, art. 33.
Rex perpetuo non potest alienari regalia jura etiam cum consilio. Alb: art: 14.
Regis equi non pascantur in pratis nobilium absq; eorum consensu. And: art. 20.
Regis ministri in synodo judicentur. Col: art. 7, 9.
Regis Tricesimatores, & alij officiales tam Hungari, quam externi pareant legibus regni, in literis Cancellaria Hungarica datis, nec se referant ad Camerarios Germanos, sed subsint Cameræ Hunga: Po. 52, ar: 10, Po: 56, art. 47. Po: 55, art: 16.
Reges quorum Privilegia servantur. parte 2, tit: 14.

Rege mortuo, arma sumens, vel turbans pacem, notam incurrit. Vvla: ma. ar. 10.
Regales census reddere nolentes, cogantur per Comitem, sub pœna trium marcarum. Sig. ma. art 9, Vvla: ma. art. 26.
Regales proventus sunt isti, Tricesimæ, Lucrum Cameræ, Montana, urburæ, monetarum cussio, salium fodinæ, marduinæ, quinquagesimæ, vigesimæ. Alb: ar: 45, Vvla: ma. art. 26, in 6, art. 4.
Regales civitates Buda, Pesth, Cassovia, Posonium, Tyrnavia, Barthfa, Eperjes, Sopronium, quæ vocantur liberæ. Item vetus Buda, Strigonium, Alba regia, Leuconia, Szakolcza, Cibinum, Szegedinum. Item Comani, & Philistei omnes sunt Regis. Item Vvyssegrad, cum duabus insulis, Chepel, & Ros. Item Semnicia, Cremnicia, Bistricia, Zolium, rivulus dominarum, cum alijs civitatibus montanis, Castrum Hvvrth, cum quinq; civitatibus, Castra Munkacsh, Dyosgyör, in Transylvania Saxones Regij, Kolosvvar, &c. Vvla: in 6, art: 4.
Regales ad proventus nemo se intromittat. Zol: 42 art: 43.
Regalium jurium donationes non confirmentur. Mat: in art: 21.
Regalia jura, qualitercunq; alienata, remittantur. Vvlad: 6. art: 1, 2, 3.
Regius homo, tempore reversionis ab exequutione juret, & qui falsè processerit, in facto perjurij, amissione capitis, & omnium bonorum convincatur. Sig: ma: articulo 12.
Regius homo in literis notatus, exequi nolens, tres marcas solvat Comiti, Sig: ma: art: 13.
Regius homo debet esse de eodem Comitatu, in quo fit exequutio. Lud: 1. art: 21.
Regius homo, & procurator in eadem causa in homagio damnatur. parte 2. tit: 22.
Regia ulna. parte 1. tit: 133.
Regium nomen per donatarium litibus, ratione donatæ rei motis non immisceatur. Lud: 1. art: 14. Vvlad: ma: art: 61.
Regium, vel palatinalem, & Capitularem hominem criminans, falsam relationem fecisse; poterit eos jure convincere, per hoc tamen causa principalis non retardatur. parte 2, tit: 74.
Romam nemo litigaturus adeat, in prima instantia. Mat: ma. art. 47, 48, Vvla: ma. art. 45, min. art. 63.
Rudolphus Austriacus postulatur in Regem. Pos. 72, art: 2.
Coronatur 73, die 25, Sept: Pos. 73, art. 1.
Rudolphi Imperatoris prima Dieta, anno 1578. Poso:
Rueber Ioan: creatus Vng: Pos. anni: 72, art: 10.
Rustici raro admittuntur in testes contra nobiles, & non, nisi partibus consentientibus. parte 2, tit: 27.
Rustici juramentum penes Nobilem, contra Nobilem non valet, penes Nobilem contra ignobilem, vel penes ignobilem contra Nobilem, ratione debitorum, & similium negotiorum valet. par: 2, tit. 33.
Rusticus actor, ad unum conjuratorẽ tres, ad unum florenum jurant in Transylvania. parte 3, tit. 3.
Rustico æqualiter succedunt filij, & filiæ in capillis existentes emaritatæ cum honestate, de avitis tantum accipiunt portionem, de acquisitis non. parte 3, tit: 29.
Rustici testati uxor partem accipit de bonis illius, stante conjugio de acquisitis; intestati succedit in omnibus simul acquisitis. ibidem.
Rustici uxor secunda, & filij ex ea nati non accipiunt partem de portione filij, ex

proxima uxore procreati; si is cum patre fuerit divisus. *ibidem.*

Rusticus hæredibus carens, testatur de mobilibus, & de medietate immobilium, medietas ad dominum devolvitur; si verò intestatus decesserit; dominum habebit in omnibus successorem, qui providebit ei de sepultura, & solvet ejus debita. *parte 3, tit: 30.*

Rustici variæ sunt conditionis, & perdiderunt libertatem tempore belli crucigerorum. *parte 3, tit. 25, Vvla. 6, art: 67.*

Rustici in prima instantia conveniunt coram solis dominis terrestribus, qui si justitiam administrare voluerint, citantur ad Comitem, præter quam in causis spiritualibus. par. 3, tit. 25, Sig. mi. ar. 10.

Rusticorum ex parte, dominus terrestris coram uno, vel duobus judicibus Nobilium judicium facit. *parte 3, tit. 25.*

Rusticorum ex parte non ad simplicem quærelam aliquorum, sed veridicè, hoc est, per evocationem requisiti, tenentur justitiam facere domini terrestres. *parte 3, tit. 26.*

Rusticos statuere citatus dominus terrestris, ita ut & ipse cum illis compareat, si nec ipse comparet, nec rustici, dominus in tribus rusticorum, singuli in una marca mulctantur, & præterea in causa principali succumbunt; ita, ut si ad curiam Regiam fuit facta citatio, in facto majoris potentiæ dominus, & statuti perdunt bona, & caput, in facto minoris potentiæ sive in curia, sive in Comitatu dominus in centum florenis, statui comissi singuli in suis homagijs condemnantur, & eam in majori potentia, supra centum florenos comitatus nõ gravet. ibi.

Rusticus ad primitias, & nuptias subsidium tollerabile præstat. *Pos. 48, art. 36.*

Rusticorum ex parte judicium facere promittens dominus, in facie possessionis, ubi illi residunt, judicat in terminо per judicem ordinarium assignato, & si terminum primum neglexerit, pro singulis statui commissis, in tribus marcis, pro duabus judici, & pro tertia parte adversario persolvendis condemnantur, si secundum (in casu majoris potentiæ) statui jussi, omnia bona mobilia, & immobilia, & caput perdunt, ita quod bona inter partem, & judicem distribuuntur, modo præmisso. *ibidem.*

Rusticorum ex parte quando dominus terrestris justitiam impendit, si fuerint in capitali condemnati, ipse duas bonorum partes, tanquam Iudex accipit, tertiam adversæ parti, una cum capite convicti, dare tenebitur, sub pœna homagij condemnati. *ibidem.*

Rusticus condemnatus nullas res habens, quomodo rependit damna, aut debita. *Vide supra damna.*

Rusticus hæredi minori potest testamentaliter alium hæredem substituere, & valet substitutio, si hæres ante duodecimum annum ætatis decedit, aliter non. *parte 3, tit. 30.*

Rusticus non habet perpetuitatem in suis hæreditatibus, sed dominus. *ibidem.*

Rusticus cum Nobili per se litigare non potest. *ibidem tit. 31.*

Rusticus inventus succidere, vel decorticare sylvam alienam, perdit res, quas secum habet, & in homagio convincitur. *parte 3. tit. 33.*

Rusticis juramenta sic imponuntur, quando coloni statui commissi, ad judicium domini terrestris remittuntur, & actor Nobilis in judicio domini trinas literas inquisitorias producit: si simpliciter negant,

gant, rei actionem singulis quadragesimo. Si binas inquisitorias, exhibeat vigesimo. Si unas decimo sè, sin similibus, purgatio adjudicatur. Si verò & actor, & reus sunt ignobiles, servatur loci consuetudo, si post inquisitorias ab actore exhibitas in causa attracti actionem negantes vicinorum testimonio, aut alio probabili documento se innocentes ostendere voluerint. Et actor id acceptare nolens, simpliciter juxta inquisitorem voluerit justitiam administrari: media pars juramenti defalcatur reis, & hoc in civilibus, nam in criminalibus, quando ad caput malefactoris juratur, criminis qualitas ponderatur. par. 3. ti. 22.

Rustici regales, seu cives, coram suo judice in prima in secunda instantia Magistro Tavernicorum conveniuntur. *Sig: min. art: 11.*

Rusticis libertas transmigrandi de loco in locum intra tamen, & non extra Regnum, reddita est, anno 1556. in qua hic ordo servari debet, ad requisitionem domini vel Nobilis, ad cujus bona rusticus transmigrare vult; Iudex Nobilium & juratus Nobilis illius comitatus, in quo tunc idem rusticus residet, ad faciem loci de quo discedere cogitat, accedat, coram quibus terragium 2. den: judici ejusdem loci deponens, significet de suo discessu, quo facto, Iudex Nobilium præfigat decimum quintum diem & sub hoc termino deliberet rusticus, an omnino discedere velit aut remanere. Si perstiterit in voluntate discedendi, infra prædictum 15, dierum terminum priori domino, colonisq;, & servitoribus ejus, si quid debet, vel si quid contra eos deliquit, satisfaciat, domum quoq; suam, si desolavit, ædificet. Alioquin ipso 15. die

Renovatur repetitio seu Transsumptio gratiæ Colonorũ Art. 28. Ferd. 2. Anno 1622 Aut. Sopron. 1 die Maji.

judicialium, & juratis ex parte ejus de prædictis, de omnibus quoq; maleficijs, de quibus fortè accusaretur satisfactionem plenam impendent, atq; sic Rusticum cum omnibus bonis ad locum, quo ire vult, migrare permittent. Si qua partium judicis Nobilium, & juratis judicio contenta esse non vult; potest ad sedem comitatus appellare, sed hinc ultra non. Rerum deliberatione comitatus debent esse partes contentæ, si rusticum dominus prior in libertate tenuit antè transmigrationem, debet antequam transmigret, omnia solvere domino quæ occasione libertatis non solvit, contributiones quoq; Regias, & in medium Comitatus usq; ad sequentem connumerationem debita solvere debebit. *Pos: 56, art. 28.*

Rusticus migrans, domum suam emptam, vel per ipsum ædificatam, cum suis pertinentijs, usq; ad diem transmigrationis, potest vendere, vel in eam alium rusticum collocare; si usq; transmigrationem id non facit, relinquitur domus domino terrestri, vineas, terras, prata, non ad sessionem pertinentia, sed extirpantia, aut aliter empta, vel hæreditaria, etiam post migrationem poterit possidere: proventus tamen domino terrestri priori, ratione earum persolvat, si tamen volet, poterit dominus terrestris per æstimationem hæc à colono ad se recipere. *Pos: 56, art. 29.*

Rusticum legitime migrare volentem temere retinens, pro primo termino, per Iudices Nobilium assignato in florenis 100, pro secundo 200, pro tertio in amissione possessionis, vel loci, unde non permisit migrare, convincitur, si tamen amissa bona poterunt ij redimere, quorũ interest. *Pos: 56, art. 30.*

Rusti-

Ruſticus præmiſſus in tranſmigratione obſervandis, non obſervatis alio diſcedens, perdit omnia bona mobilia, & immobilia, quæ in dominum devolvuntur, & nihilominus repetitur medio judiciam nobilium, & jurati; qui ſi per eum, ad cujus bona diſceſſit, non reſtituitur, in tribus terminis, per eoſdem judices Nobilium & juratum aſſignandis, incurrit pœnas in proximo articulo denotatas.
Poſ: 56, art. 31.
Ruſtici quoq; regij poſſunt, obſervatis obſervandis, migrare eodem modo, ut aliorum coloni. *ibidem.*
Ruſtici qui ante hanc de tranſmigratione conſtitutionem migrarunt, vel redire ad priore locum, prout libet, ſi tamen priori domino damnum intulerunt, modernus dominus, ex parte eorum debet coram uno judice Nobilium, & jurato judicium facere. *Poſo: 56, art: 42.*
Ruſtici ex Hungaria in Auſtriam, & Moraviam, & contra fugientes, reſtituantur prioribus dominis. *Poſ: 72, art. 29.*
Ruſtici ab una porta, tempus trium dierum gratuitas operas debebunt præſtare ad arces finitimas. *Poſo: 57, art. 6.*
Poſtea ſex dierum. *Poſ: 63, art. 20, deinde dierum 12,* *Poſ: 67, art. 12, & 69, art: 17, & 74, art. 5.*
Ruſtici ad labores gratuitos non cogantur tempore meſſis, & vindemiæ.
Poſon: 57, art: 6.
Ruſticos ad labores mittere nolens, dominus dum requiritur, trium marcarum byrſagio mulctetur, per Comitem, aut vicecomitem toties, quoties. Po: 63, ar 20.
Ruſticorum ad labores in expeditione, & in exactione byrſagij, à non mittentibus negligens Vicecomes amittit officium, & convincitur in florenis 50. Po. 63, ar. 20.
Ruſticorum domini, aut alij quicunq; ſeſe opponentes Vicecomitibus in expeditione colonorum, ad labores, aut exactiones byrſagij, à non mittentibus, incurrunt pœnam in turbatores exequutionum ſtatutas. *ibidem.*
Ruſticos cogere ad labores, aut à non mittentibus byrſagium exigere ſi nõ valeret Vicecomes, Comitis auxilium, ſi neq; ille, Capitanei requirant, & is teneatur illum adjuvare. *ibidem.*
Ruſticorum à locis finitimis longius diſtantium labores poſſunt redimi pecunijs; quibus alij laboratores loco eorum conducantur. Si autem Vicecomes, aut Capitaneus, ad cujus manus talis pecunia datur, partem ejus aliquam pro ſe reſervaſſe compertus fuerit, primo quintuplum, ſecundò duplum furatæ pecuniæ reddere cogatur, tertiò ut fur capitis pœnam ſubeat. *ibidem, art: 22.*
Ruſticorum labores, aliò, quam ſtatum eſt, convertens Capitaneus, convincitur in mille florenis pro media parte fiſco, & pro alia medietate ei, cujus coloni fuerint de ſuo ſtipendio, vel per occupationem bonorum de facto exigendis. Po: 67, ar. 27.
Ruſtici in Csaloköz habitantes, mediam partem laborum ad aggerum Danubij reparationem impendant. Poſ: 69, ar. 20.
Ruſticis liceat labores præſtare, vel redimere 10. nummis pro uno die, vecturam unius currus cum equis duobus den: 40. cum duobus bobus den: 20, & ſic conſequenter. *Poſ: 54, art. 7.*
Ruſtici Archiepiſcopi Strigonienſis, & ejus Capituli laborent ad Vyvvar.
Poſ: 59, art. 25,
Ruſtici prohibentur venari, & aucapium exercere. *Vvla: 5, art. 18.*
Ruſticos ſuos malè tractans, & ſpolians, privetur dignitate, cum reſuſione ablatorum. *And. art: 13.*
Ruſtica de progenie ortus, ad Epiſcopatum promoveri non poteſt. *Vvla. in 6, art. 11.*
Ruſticus unus ſuo juramento floren. 1, ex debito vel damno, vel mutuo, vel amiſſa pecunia, recuperat. *parte 2, tit. 32.*
Ruteni regij in Oroz falu commorantes, decimas non ſolvant. *Vvla: ad mi. art. 26.*
Solvant tamen de prædijs, ſeu terris, quas vel emunt, vel aliter pro ſe uſurpant; ſi prius de illis decimæ ſunt ſolutæ.
Ruteni, & Raſciani, ac Valachi omnes liberi à decimis, vide ſupra Decimæ.

S

Sacerdotes, & ſacras res lædens, tanquam pro crimine publico, accuſatur ab omnibus. *Prolog: tit. 1.*
Salvi conductus violatores nota infidelitatis feriuntur. *par: 1, tit. 14, Mat: in art. 25, Vvla: ad ma. art. 4.*
Sales extranei in Regnum non introducantur, ubi autem reperti fuerint, auferantur per dominum loci, vel poſſeſſionis; ſi autem is non abſtulerit, Comes talem ejus poſſeſſionem pro Rege occupet. *Sig: min. art. 8, Alb. art. 9, Mat: in art: 9, Vvla. ma. art: Sclavo: art: 5.*
Salium novæ Cameræ aboleantur.
Vvla: min: art. 37.
Salium Cameræ reſtaurentur, & Rex poſſit in quorumcunq; bonis loca pro filialibus Cameris eligere. *Poſo: 48, art. 27.*
Salibus Polonicis uti licet Comitatibus Turocz, Arvva, Lyptho, item maritimis Sclavi uti poſſunt. *Poſo: 48, art: 25.*
Sanguinis conjunctio ſola efficit mutuam ſucceſſionem. *parte 1, tit. 47.*
Scholares arma non deferant.
Vvla. 6, art. 25.
Sclavi fugitivi, qui redire volunt, remittantur ab his, in quorum bonis ſunt, ſub pœna, in articulis migrationis colonorum contenta. *Poſo: 50, art. 72.*
Sclavoniæ leges. *parte 3, tit 3.*
Sæculares judices remittunt cauſas de foro ſpirituali, ad ſe tranſmiſſas, ſi cognoverint eas eſſe fori ſpiritualis. *Vvl. ma. ar. 46.*
Sæculares etiam hi, qui plus cæteris poſſe videntur, ſint ſubditi, & obedientes Epiſcopis, & ab eis miſſis in omnibus, quæ ad religionem, vel cultum Dei ſpectant, ſemota cotentione, & diſputatione; neq; contra eorum doctrinam, quamvis ratione ſeſe efferant; ſed ſi quid in diſputationem vocari poſſe videretur; id concilio reſervetur dirimendum interim inſiſtatur veteribus inſtitutis eccleſiæ.
Poſ: 48, art. 4 & 50, art. 16, So: 53, ar. 9.
Sedem judiciariam violans, condemnatur, in marcis 25. *Sig: ma. art. 9, 3, Matth: ma: art. 60, Vvla. art. 67.*
Semen deficit, ſi maſculi non ſuperſunt, etiam filiabus ſuperſtitibus ſecus eſt in bonis utrumq; ſexum concernentibus.
parte 1, tit. 21.
Seminis defectus, vide ſupra, defectus.
Semine maſculino carentis bona, qui ad ſe devoluta eſſe dicit, debet jura ſua producere, infra anni revolutionem.
parte 2, tit: 29.
Sententias latas, & ferendas Rex authoritate, & brachio ſuo regali exequi faciat; nec patiatur perturbari executionem judiciorum. *Poſon. 48, art. 31.*
Sententias quando poſſint exequi Capitanei, vide ſupra Capitanei.
Sententia eſt judicis definitio cauſæ, & controverſiæ finem imponens, condemnationemq;, vel abſolutionem continens.
parte 2, tit. 42.

differt ab opinione, tanquam certa à dubia. ibidem.
quintuplex: capitalis, emenda capitis, notæ simplex calumnia. ibidem.
Sententia capitalis, in casibus majoris potentiæ, & contra seculares masculinas personas, cum solis secularibus litem habentes fertur. ibidem.
Sententia emendæ capitis, hoc differt à capitali quod persona condemnata nec capitur, nec supplicio afficitur, sed redimitur homagio; bona tamen omnia, ut in capitali, redemptibiliter occupantur. ib.
Sententia capitalis in quibusdam casibus, etiam contra fœminas, fertur; si videlicet parentes, maritos, liberos occiderint, vel occidi fecerint. parte 2, tit: 43.
Sententia capitalis fertur contra ecclesiasticos in tribus casibus, crimine læsæ Majestatis, nota infidelitatis, deliberato homicidio. parte 2, tit: 44.
Sententiæ capitalis executio talis est.
Condemnati bona occupantur, per sententiam ipse capitur, sed ab actore non detinetur, verum judici assignatur puniendus, judex triduo eum tenebit, sub quo, si concordare non potest, occiditur, occiso eo, bona redduntur hæredibus.
par: 2, tit. 55, Lud: art. 9, Mat: ma. art. 58, Vvla: ma. art. 74.
Sententiati de bonis, antè omnia, portio filiorum, & filiarum (si utrumq; sexum concernant, & fratrum in divisorum) exciditur & tunc præcisè sola convicti portio assignatur judici, & adversario. parte 1, tit. 60.
Sententiæ antè decimum diem pronunciationis earum non extradentur per Prothonotarios. Poson: 45, art: 35.
Sententia inhiberi potest, quo die lata est. *Lud: ad min. art. 14, Pos: 1550. art. 50.*
Sententiæ inter Austriacos, & Hungaros diffinitæ pronuncientur. Pos: 55, art: 14.
Per sententiam in curia Regia latam, bona intra ambitum solius Regni Hungariæ, non autem in partibus ei subjectis existentibus, amittuntur, excipitur nota infidelitatis, per quam perduntur omnia. parte 2, tit: 65.
Sententiæ, quæ non potuerunt exequi propter disturbia, maneant in suo vigore. Zol. 42, art. 28.
Sententiæ simplices sunt, quæ feruntur extra quinq; casus, in causis quæ ultra 100. florenos, & damnorum resusionem non se extendunt. parte 2, tit: 67.
Series servetur in causis levandis. Poson: 50, art. 51.
Servitor fugiens, non completo tempore sui servitij, redditur domino, à quo fugit. *S. Steph. lib: 2, cap. 21, S. Lad: lib. 3, cap: 2, 21, Mat: ma: art. 37.*
Servitores occupatorum bonorum alienorum, si restitutioni sese opponunt, & bonorum confiscatione, & in personis ubiq; puniantur. Zolien: 42, art: 6.
Servitores, violatores publicarum constitutionum, cum dominis deprehensi, bona perdunt, & in personis puniuntur. Pos: 46, art. 22.
Sexus fœmineus, non habet portionem in bonis servitijs acquisitis. parte 1, tit: 18.
nec in bonis fratrum pecunijs emptis. parte 1, tit: 17.
Sexus fœmineus per gratiam patri nota condemnato factam, restituitur ad successionem bonorum utrumq; sexum concernentium. parte 1, tit: 20.
Sexus fœmineus non habet portionem in bonis, quæ partim pro servitijs partim pro pecunijs sunt colota; sed tantum recipit partem ex suma data pro illis bonis. par. 1, tit: 21. *Sexum*

sexum fœmineum non concernere aliqua bona probatur solis literis originalibus, super acquisitione eorundem bonorum confectis vel illis, non extantibus, juramento quinquagesimo se. parte 1, tit: 37.
Siculorum Transylvanorum leges. parte 3, tit. 4.
Sigillum falsum qui sculpit, aut eo utitur nota feritur. parte 1, tit. 14, *Vvla: ad ma. art. 14.*
Sigillum est notariorum signum, auro vel argento, vel ceræ impressum, corroborans omne factum, duplex, autenticum, & non autenticum. parte 2, tit: 13.
Sigillum autenticum dicitur, quasi authoritatem habens; cui credi debeat, estq; Principum, judicum ordinariorum, capitulorum, & conventuum, ac civium in factis coram eis vertentibus. ibidem.
Sigillum non authenticum est cujuscunq; suum privatum, sub quo Prælati, Prior Auranæ, Comites liberi & perpetui, Rasciæ Despotus possunt constituere procuratores, alij non. ibidem.
Sigilla authentica habentes, & procuratores constituere, & omnes fassiones possunt celebrare sub illis. ibidem.
Sigilla Capitulorum, & Conventuum desertorum ubiq; perquirat Rex: & apud se, vel suum Locumtenentem retineat. Poson: 50, art. 6.
Sigillum proprium habeat quilibet Comitatus quod servetur in arca sub sigillis Vicecomitum, & judicum Nobilium; sub quo literæ sententionales extradatæ debent habere subscriptiones Vicecomitis & judicum nobilium qui scribere sciunt ac Notarij. Poso: 50, art. 62.
Sylvæ circa vias per 200. cubitorum spacium resecentur. Poso. 48, art. 45.
Sylvæ omnium debent esse liberæ, ad finitimorum locorum munitionem; quæ proprias, & sufficientes sylvas non habent. Poso: 63, art. 22.
Spoliatores ad nos à Turcis profugientium notam incurrunt. parte 1, tit: 14.
Spolium in bello captum Rex non auferat. *vide supra bellum.*
Sponsa decedente ante carnalem copulam, res pro honore nuptiarum, aut tempore subarationis ei datas, non recuperat sponsus; post copulam, si decedat sine testamento, retineat eas sponsus. parte 1, tit: 100.
Statutum est jus quoddam regni commune vim legis habens. prolog: tit: 8.
Statutum non valet contra jus Canonicum, si sit contra libertatem ecclesiarum, aut animæ salutem: non tollit, sed interpretatur jus divinum, & naturale. prolog: tit: 9.
Statuta pro se condere civitas, vel populus potest cum superioris consensu (modò non sint contrariæ legibus Regni:) quæ solos ligant conditores. parte 3, tit: 2.
Statutione firmari debet infra annum omnis donatio. parte 1, tit: 32.
Statutorum cum clausula (cum nos) annum, cum dicitur nobilis, sexaginta dies habent ad exequendum. parte 1, tit: 33.
Penes statutorios (cum dicitur) debet produci donatio, penes cum nos, non. parte 1, tit: 34.
Statutione legitima, quæ fassiones indigant. *vide supra fassiones.*
Statutione annua indiget contractus de mutua successione, uno contrahentium decedente. parte 1, tit: 66.
Statutioni cum jure regio contradicens, debet infra annum de suo jure decedere. *Mat: ma. art. 29. min: art. 9.*
Statutiones, quæ ob turbulenta tempora peragi

peragi non potuerunt, usq; ad conventum Zolienſem, hinc per annum præmiſſæ ſunt peragi. Zoli: 42, art. 23.

Statutiones bonorum, ad quorum facies ob metum & pericula, à Turcis imminentia accedere non poſſunt, in locis tutis, vicinioribus præſentibus (ſi habentur) vicecomite, & judicibus nobilium aliiſq; vicinis fiant. Et qui aliter, facta ſtatutione, ſe in dominium bonorum aliquorum intromiſerint, jure conventus, & convictus; in perennali eorundem æſtimatione convincitur. Poſ: 63, art. 45.

Statutioni qui contra dicere non potuit, quia ob magnam reſidentiæ diſtantiam, vel aliam cauſam, ad ejus ſcitum provenire nequivit; evocet impetratorem, & ſi conſtituerit ipſum ante ſtatutionem fuiſſe in bonorum dominio, reſtituantur eidem, Impetratorq; extra dominium ea requirat: Si autem compertum fuerit, ipſum, vel ejus ſervitorem ita prope fuiſſe, ut potuerit eis de ſtatutione conſtare; tum impetratore in bonis permanente, actor jus extra dominium proſequantur. Poſ: 63, art. 46.

Statutioni contradicens, ſi de recenti bonorum poſſeſſione ſe ingeſſerat, ſi infra annum non probat jus ſuum, ſive celebrentur Octavæ, ſive non eiſciatur, & ſolvat fructus perceptos, ſi autem illa bona etiam prius poſſedit, jure requiratur. Mat: ma. art: 30.

Stigarum pœna, primo ad eccleſiam ductæ jejunent, ſecundo deprehenſæ jejunent: poſt jejunium, clave eccleſiæ ignita in pectore, in fronte, inter ſcapulas per modum crucis urantur. Tertiò tradantur judici ſeculari. S. Steph: lib. 2, cap. 31. S. Ladiſ. lib. 1, cap: 57.

Studiorum cauſa, & in peregrinationibus abſentes non gravantur ſententia per non venientiam, ob unicam non comparitionem. Vvla: ad min: art. 1.

Stupratores conſanguineorum, notam ſubeunt. parte 1, tit. 14.

Succeſſio mutua non ſit inter filias duorum fratrum, poſt diviſionem, ſeorſim in mares præfectarum. parte 1, tit: 56.

Succeſſio mutua non ſit inter fratres diviſos in bonis poſt diviſionem per alterutram acquiſitis, niſi ſit in donatione utriuſq; nomen inſertum. ibidem.

Non ſuccedunt invicem ſanguine non juncti, licet ſint eis aliqua bona ſimul donata. parte 1, tit: 47.

Succeſſorium jus ex ſanguine, vel adoptione alicujus in bonis quis habens poſſeſſore mortuo ſine filijs, apprehendit ſtatim ille reale dominium bonorum, abſq; ſtatutione, nutrit filiam, & uxorem mortui, ac educat. parte 1, tit: 100.

Synodos celebrent Epiſcopi, ad quas ſub pœna regi arbitraria, omnes regnicolæ tenentur plebanos mittere. Poſ: 59, ar. 39.

T.

TAbernam intrans arma non ferat, alioquin auferantur ei: & ipſe tres dies jejunet in cippo. Mat: ma. art 68.

Talerorum cuſio permittitur ad tempus. Sop: 53, art. 25. Poſ: 55, art. 8, & 54, art. 16, tollatur tanquam damnoſa. Poſon: 56, art: 33.

Taxa Regi pari voto totius regni offeratur in dieta generali, non à ſingulis comitatibus, ſub pœna perjurij. Vvla: anno 1504. art: 1, & amiſsione bonorum.

Telonium, vide infra tributum.

Vectigal tamen, ſeu vada nova fluviorum ad diſtantiam unius miliaris à veteribus concedantur. parte 2, tit. 10.

Tempus filiorū. Vide Actas. Terragi-

Terragium pro ſepultura interfecti non petatur. S. Steph. lib: 1, cap: 11, Lud. 1, art. 2; Alb. art. ult: Mat: ma. art. 65. Vvla. ma: art. 29, Ad ma: art: 6.

Terrarum, pratorum, ac ſylvarum occupationes, uſq; ad decem jugera comitatus judicat. Vvla: in 5, art: 8.

Terreſtris dominus, quomodo impendere debeat judicium ex parte ruſticorum ſuorum, vide ſupra ruſticus. Quomodo ſe habeat erga ruſticos ſuos, vide. ibidem.

Terreſtri domino in cauſa qui citatus fuit, & juſſus colonos ſtatuere, poſt inquiſitionem jurando abſolvuntur, & coloni ſi ipſe ſuccumbat, ſuccumbunt illi quoq;. parte 3, tit: 27.

Terminorum completiones, Prothonotarij per ſeneſtram alta voce pronuncient. Vvlad: ad min. art: 11.

Teſtamenta ſive condant ſtatus ſpiritualis, ſive non patroni bona, & res eorum poſt mortem non occupent, nec pro ſe accipiant. Poſo: 57, art. 10.

Teſtamentariæ cauſæ judicantur à judice ſpirituali. Vvla: ma. art: 46.

Teſtis, plura de teſtibus ſupra in Verbo communis inquiſitio.

Teſtes qui dicantur. Prolog: tit. 13.

Teſtes eſſe non poſſunt ſervi contra dominos. S. Steph. lib. 2, cap. 19.

Teſtis eſſe debet talis, qui ſit confeſſus Sacerdoti ſua peccata. Colo. art: 23, 24.

Teſtis ſemel falſus inventus nunquam amplius admittitur. Colom: art: 24.

Teſti falſo genæ adurantur cruciatim. Colo: art. 66.

Teſtium nomina, & qui vicini, vel Cõmetanei, vel comprovinciales ſint, debent ſcribi in literis relatorijs. par: 2, tit. 29.

Teſtes in communi inquiſitione liberè debent fateri, non coactè, ætatem talem habere, ut recordentur verum geſtarũ, de quibus ſatentur, modum patratæ rei, & an ſcitu, vel auditu rem noverint exponere.

Item Nobiles, non ruſtici eſſe debent contra Nobilem, & jurare de veritate dicenda. parte 2, tit: 27.

Teſtis vocatus ad teſtificandum, venire nolens per Vicecomitem mulctatur marcis 16. parte 2, tit: 28.

Teſtimonio vivorum poteſt probare poſſeſſorium citra annos LX. Mat: ma. art. 27.

Traditores caſtrorum notæ infidelitatis ſubjiciuntur. parte 1, tit: 14.

Tranſmigratio colonorum ſeu ruſticorum. Vide ſupra ruſtici.

Tramſumpta literarum, coram judicibus in judicio contradictorio vel tempore diviſionis inter fratres, vel cum agitur de conſervatione earundem literarum, valent. parte 2, tit: 15.

Tranſylvanorum quædam leges peculiares. parte 3, tit: 3.

Tributum ſolvere tenetur, qui prius ſolvebat, non obſtante privilegio, recens ei dato. parte 2, tit: 9.

Tributum novum à veteri diſtare debet unum miliare. parte 2, tit: 10.

Tributa mercatorum divitum duplicantur. Colom: art: 29.

Tributa ſuperflua moderentur, & ad rationem præſentis monetæ reducantur. Sig: ma. art. 28, 29. Mat: ma. art: 38. Vvla: ma. art. 88, min: art. ulti: ad min: art. 37.

Tributa in pontibus, & navigijs tantum exigantur, ſicca etiam in bonis Regis tollantur. Lud: 1, art: 8, Poſ: 46, art: 51. Poſ: 48, art. 49, & 50, art. 67, & 52, art. 36, Sop: 53, art. 29, Poſ: 55, art. 15, & 56, art. 46, & 57, art. 17.

Tributa etiam à Rege per ſupplicationem indebitam impetrata, tollantur.
Poſo: 48, *art*: 49.
Tributa ſicca Vicecomites, & judices Nobilium conſpiciant, & cum hactenus manſerint, inquirant; de quibus Regem per literas informent, tuncq; Rex quæ tollenda erunt, tolli faciat per dominos eorum; qui ſi juſſi non tollerent, exigant ab ipſis Comites pro ſe floren. 100. *& nihilominus telonium deponant, alioquin ijdem Comites tenebuntur ad fiſcum Regium ſolvere florenos* 200.
Poſo: 50, *art*. 67.
Tributa ſicca per Vicecomites, in quorumcunq; bonis etiam ſi antiqua ſint, non tamen nituntur bono fundamento, tollantur; ſi quis tolli non paſſus fuerit; perdit poſſeſſionem, in qua illud habeatur.
Poſo: 56, *art*. 46.
Tributa nimia exigentes, ad requiſitionem Comitis, vel Vicecomitis tenentur ſua privilegia oſtendere, & Comiti primò in centum, ſecundò in ducentos florenos, tertiò in redemptibili amiſſione villæ convincantur, ſic & malos pontes tenentes. *Poſon*: 66, *art*. 12.
Tributorum ad loca Nobiles, & Eccleſiaſtici divertere non cogantur. *Lud*: 1, *art*: 15,17, *Zilag*: *art* 9, *Vvla*: *ma*. *art*. 86.
Tributa ſolvere non tenentur Nobiles, & Eccleſiaſtici de rebus ad uſum ipſorum circumferendis; & qui ab ipſis exigit, teneatur eum dominus ſuus ad dupli ſolutionem cogere, alioquin ipſe per Comitem cogatur birſagium, 2, marcarum pendere, eidem Comiti & læſo.
Vvlad: *min*: *art*. 35, *Zilag*: *art*. 9.
Imò tributarius exigens tributum à Nobili, vel Eccleſiaſtico, ad requiſitionem læſi capiatur, à ſuo domino, & tradatur Comiti cogendus ad ſatisfactionem. Si autem dominus idem facere nolet, aut non poſſet, in 100. *florenis ordinis jure convincitur, partim judici, partim parti ſolvendis.* *Vvla*: *ad min*: *art*. 39.
Et ſi fuerit in curiam Regiam ad 32, *diem citatus, ſtatim ex parte ejus judicium fiat.* *Vvlad*: *min*. *art*. 26.
Tributum in una, eademq; poſſeſſione in pluribus locis non exigatur.
Mat. *min*. *art*. 14.
Tributarij vias in aliorum territorio non obſervent. *ibidem.*
Tributarij ob non ſolutum tributum neminem impediant, extra metas poſſeſſionis, in qua exigitur tributum. *Mat*: *in art*. 14, *Vvla*. *ma*: *art*. 88.
Sub pœna amiſſionis tributi. Vvla. mi. ar. 36.
Sub pœna ſtatuta in nimia telonia exigentes. *Poſon*. 66, *art*. 13.
Tributa non ſolvant ruſtici nuptiatores.
Mat: *ma*. *art*. 39, *Vvla*. *ma*: *art*. 87.
Tributum non majus, ſed tantum ſolvant artifices, quantum alij viatores.
Mat: *ma*. *art*. 39, *Vvlad*. *ma*. *art*. 87.
Tributum non exigatur ab his, qui vehunt triticum ad molam. *Vvla*: *ma*. *art*. 87.
Tributum non exigatur à vehentibus aliquid domino ipſorum. *Vvla*: *ma*. *art*. 88.
Tributum non ſolvunt victualia ad exercitum vehentis, & qui ab eis exegerit, perdit tributum. *Poſo*: 45, *art*. 24.
Tributarij vias falſas noviter ad invenire non præſumant. *ibidem.*
Tributarius pontem, & navim benè reformet; alioquin ſi propter malam conſervationem cuipiam damnum acciderit, ſolvat. *ibidem.*
A Tributis ſolutio exemptio facta ante collationem tributi, valet, poſt non: Et ſolæ octo liberæ civitates ſimpliciter, non habito reſpectu ad hanc conſtitutionem, habentur exemptæ. *Vvla*: *ad min*. *ar*. 38.
Triceſimarum inſcriptio his, quibus dignè ſunt inſcripta, ſervetur. *Poſ*. 48. *ar*. 28.
Triceſimæ exigantur in locis conſuetis, & more alias conſueto. *Vvla*. *ma*. *art*. 27, *in art*. *Sclavon*: *art*. 7, *min*: *art*. 29.
Triceſimæ in novis locis erectæ, tollantur.
Zolien. 42, *art*. 46; *Poſ*: 46, *ar*. 54.
Triceſima ab uno bove exigatur florenus unus & medius. *Poſ*: 48. *art*. 48.
Triceſimarũ loca vide. Vvla. *mi*. *art*. 29, 34. *ad min*: *art*: 23.
Triceſimarum loca, quæ periculo ab hoſtibus non ſunt expoſita, ne mutentur.
Sop: 33, *art*: 20.
Triceſimo de minutis rebus infra valorem unius floreni non exigantur. *Vvla*: *ma*. *art*. 27, *art*. *Sclavo*. *art*. 7, *min*: *art*. 29.
Sopron: 53, *art*. 20.
Triceſimæ, & alij proventus regij eliberentur, & Cameræ applicentur.
Poſo: 46, *art*. 5.
Triceſimæ de his tamen rebus exigantur, quæ de regno educuntur. *Vvla*: *mi*. *ar*. 29.
Triceſimæ non exigantur de rebus ad forũ intra regno deferendis, neq; de animalibus ad macellum ducendis. *Vvlad*. *ad ma*. *art*. 31. *min*: *art*: 29. *Sop*. 53. *art*. 20.
Poſ: 57. *art*: 16.
Triceſimæ non exigantur à Præsbyteris, Monachis & Nobilibus dè rebus ad uſum eorum afferendis. *Zol*: 42. *art*. 56. *Poſ*. 50. *Art*. 66. *Poſ*: 48 *art*: 55
De allodiaturis quoq; ſuis extra regnum ducendis. *Poſ*: 47. *art*: 23. *Item*, 69. *art*: 16. *Item*, 74. *art*: 24.
Triceſimæ per fratrem Georgium inſtitutæ, tollantur. *Poſ*: 48. *art*: 54.
Triceſimas nemo ſibi uſurpet, neq; ad eas ſe intromittat. *Zol*: 42. *art*: 43. 44.
Triceſimas defraudans ſub hoc colore, quod pro ſuo uſu res deferat, puniatur.
Poſ: 57. *art*: 16.
Triceſimatores, & alii regiorum proventuum adminſtratores Hungari ſint, non externi. *Vvlad*: *min*. *art*: 30.
Sop: 53. *art*: 20.
Triceſimatoris abſq; ſigillo nemo extra regnum eat. *Colo*: *art*: 65.
Triceſimator non à ſingulis bobus den: 3. *ſed ab uno negociatore, quotquot habuerit boves, tantum den*: 2, *pro ſcheda exigant. Ab ſalibus autem Polonicis, præter veram triceſimam nihil.*
Poſ: 67, *art*. 45.
Triceſimæ à Nobilibus non exigantur.
Poſon: 75, *art*. 7.
Trino forenſis proclamatio qualiter olim fiebat. *Alb*: *art*. 30. *aboletur*, *Mat*: *ma*. *art*. 20, *Vvlad*: *ma*. *art*. 38.
Turcis ſubditi coloni dimidiam partem dicæ ſolvant. *Poſon*. 67, *arti*: 3.
Tutelam gerere puellæ non poſſunt.
parte 3, *tit*. 91.
Tutela eſt poteſtas tuendi eum, qui ob imperfectam ætatem ſe defendere nequit. Triplex: *legitima, teſtamentaria, dativa.* *parte* 1, *tit*: 112.
Tutela legitima eſt parentum, & fratrum defenſio. *parte* 1, *tit*: 113.
Tutela à Patre ignobili, qui ſecundam uxorem duxit, & eſt dilapidator, tranſit ad alium, alias in bonis liberorum maternis eſt tutor. *ibidem.*
Tutela ſequitur bonorum ſucceſſionem. ibi.
Tutelam gerere poteſt Mater, etiam ad ſecunda vota tranſiens, in bonis, quæ ipſa habuit à mariti bonis ſeparata. ibid.
Tutelam gerit frater major. *ibidem.*
Tutelam etiam nepotum, filio mortuo, gerit Pater Nobilis. *ibidem.*

Sopron / 622. Art 48.

Tutela testamentaria est, quæ committitur à patre in testamento, si fratrem non habet, si habet, isq; ad sua bona diripienda aspirat, onetur. parte 1, tit. 114.

Tutela dativa à Principe committitur, cessante legitima, & testamentaria, talibus, qui ad bona pupillorum non aspirant, nec timetur quod essent bona alienaturi quiq; in eodem Comitatu habitant, ubi pupilli habent residentiam. parte 1, tit: 115.

Tutela eo ordine defertur, quo bonorum successio. parte 1, tit: 116.

Tutela ad fratres spectat, deficiente testamentaria. ibidem.

In tutela agnati præferuntur cognatis. ibi.

Tutela debetur cognatis, agnatis non existentibus, si bona concernunt utrumq; sexum, alias non; sed à Principe constituuntur dativi. ibidem.

Tutela filij penes fratrem manet. pa. 1, ti: 113.

Tutelam in bonis utrumq; sexum concernentibus agnato minore existente, cognatus gerit, usq; dum ille 24. ætatis annum attingat, non ultra. pa. 1, tit. 117.

Tutela aliquando committitur etiam infra ætatem perfectam, constituto agnato. ibi.

Tutela testamentaria destruit legitimam, quando illi, qui legitimi esse deberent, ad bona testatoris adspirant, vel novæ divisionis, vel alio titulo, vel jam lites ratione eorum suscitant. Et contra, legitima destruit testamentariam, commissam infami, vel notæ infidelitatis subjecto, vel si pater filias, filiis non existentibus, in præjudicium agnatorum cognatis committeret tuendas. parte. 1. tit. 119.

Tutelam exercent adoptivi legitimis non existentibus, tanquam agnati ante cognatos. par. 1. tit, 119.

Ad Tutelam in quatuor casibus non admittuntur fratres:
Primò, quam diu subjacent sententiæ capitali.
Secundò, si villam aliquam, in qua cum ipsis pupilli mutuum jus successoriũ habeant, amiserunt, quia tunc sunt suspecti de dilapidatione.
Tertiò, si alieno juri se subjecerunt, & per hoc non sunt liberi.
Quartò, si notam aut ex perjurio, vel aliter incurrerunt. parte 1. tit. 121.

Tutrix est filii mater, mortuo patre, priusquam transeat ad secundas nuptias. parte 1. tit. 113.

Tutor filii in maternis bonis pater, etiam si sit ignobilis. ibidem.

Tutores coram testimoniis fide dignis, inventarium debent facere, de bonis & proventibus ad eorum manus pervenientibus, & suo tempore rationem dare, maleq; dispensata resundere. ibidem.

Tutores testamentarii ritè constituti legitimis, & dativis præferuntur. parte 1. tit. 120.

Tutores possunt se excusare ab onere tutelæ pluribus modis. parte 1. tit. 122.

Tutores fideles debent esse, alioquin removentur ab officio, duplum solvunt malè expositorum, aut alienatorum, & si in personas pupillorũ fuerint infideles, aut causas eorũ infideliter gessisse comperientur, infamia notabuntur. p. 1. tit. 123.

Tutores redduntur suspecti, si propria bona stultè consument, si pupillis necessaria non subministrant: Si sine causa pupillos malè tractant: Si sunt malorum morũ, & pupillos malis moribus imbuunt: Si fuerint inimici parentis pupilli, aut hujus etiam hostes: Si timetur, ne ad bona pupillorum aspirent. par: 1, tit. 123.

Tuto-

Tutores suspectos omnes possunt accusare vel ex pietate sola. parte 1, tit: 124.

Tutores non accusant pupilli illegitimæ ætatis, possunt autem ex consilio proximorum accusare statim, ubi attigerint ætatem legitimam. parte 1, tit: 124.

Tutores non possunt dari invitis filijs legitimæ ætatis, petentibus dantur curatores. ibidem.

Tutores furiosorum, & amentium possunt assumere onus eorum, & disponere ex necessitate de eorum bonis, non tamen alienare. ibidem.

Tutores etiam extra terminos judiciorum, accusantur de suspitione, & tutelæ; accusato statim interdicitur per Regem, bonaq; ad decisionem causæ ad manus communes dantur. parte 1, tit: 125.

Tutore de suspitione accusato, & ante finem causæ mortuo, suspitionis pœna extinguitur; hæredes tamen, ejus de malè dispensatis rationem dare, & satisfacere coguntur. ibidem.

Tutor convictus de suspitione, simpliciter amovetur a tutela, & alius per Regem datur. ibidem.

Tutores vigore literarum revisionalium, procedunt in omnibus causis pupillorum ad tempus ætatis legitimæ. par: 1, tit. 126.

Tutoribus inscijs, pupilli imperfectæ ætatis nec procuratores constituere, nec fassiones facere possunt. ibidem.

Tutores virtute revisionalium, etiam concordandi cum adversarijs habent authoritatem in causis pupillorum, sine tamen eorum incommodo. parte 1, tit: 127.

V.

VADIARE.

VAdimonium est sponsio quædam sistendi comparendiq; in judicio, ad diem præfixum per se, vel per advocatos.

Vada falsa in præjudicium privilegiatorum tenens, perdit possessionem, in qua tenet. Vvla. ma: art: 89.

Vagum animal apud se retinens solvet 15. pensas. Colom: art. 35.

Vvayvodæ in partibus regni inferioribus cessent, quorum bonis invenientur, pro quolibet solvant floren: 400. Si verò nec sic quidem fuerint sublati, tenentes eos perdant bona in quibus habent. Vvla. 6, art: 17.

Varasdiensium judiciorum abolitio. Mat: ma. art. 53.

Vecturam victualium ad confinia status pollicentur secundum articulos annorum 45 & 63. & quod præcium eorum præsenti pecunia persolvatur; & salvus conductus vehentibus assignetur propter hostem. Poson: 78, art. 7.

Vendens arma, vel victualia infidelibus notam incurrit. Vvla. min: art. 72.

Vendere volens jura possessionaria, debet admonere filias, vel fratres, vel vicinos: illis non existentibus, ante quos alij emere non possunt, hoc excepto, si venditio fiat pro capitis redemptione. parte, 1, tit. 60.

Venditor vel donator contra eum, cui vendit, aut donavit, pro venditis, seu donatis agere non potest. parte 1, tit: 77.

Vicarij ecclesiastici causas in curiam Regiam, ad mandatum judicis ordinarij non transmittentes, perdunt beneficia. Vvla: ma. art. 46.

Vicarij non externi, sed Vngari, id est indigenæ sint. Vvla: ad ma. art. 36, ad min. art. 32.

Vicecomites, & judices nobilium in causarum ex quibus byrsagium aliquod habuerunt executione, nullum habent salarium;

rium: ubi verò nullum birſagium perceperunt florenum unum per diem habebunt. Poſo: 46, art: 39.

Vicecomitum, & judicum Nobilium in executionibus turbatores, verberatores, aut interemptores notam incurrunt, & gratia ejus non ſuffragatur. Poſo: 42, art. 29.

Vicecomites, & judicum nobilium miniſtros in exequutionibus turbans, aut vituperans, in pœnam repulſionis, vulnerans, vel captivans in pœnam majoris potentiæ, occidens notam infidelitatis incidit. Tyrn: 47, art: 33.

Si talia Officialis vel colonus, ſine ſcitu domini ſui patraverit, ſub pœna homagij illius tenetur, dominus in comitatum, præmiſſo modo, puniendum inducere; qui ſi fugiſſet, quod non cum ſuo ſcitu aufugerit, & non ſua voluntate facinus peregerit, ſi etiam patrator diceret, ſe patraſſe ex mandato domini ſui, idem dominus tertiuſmet duobus, ſcilicet, Nobilibus in comitatu ſe purgabit. Tyrn: 47, art. 33.

Vicecomes occupat bona nolentis continuum intertenere, & tam diu tenet, donec duplum neglecti percipiat. Po: 78. ar. 9.

Vicecomes non per ſolum Comitem, ſed, ſecundum decreta, conſenſu totius Comitatus, eligatur. Poſo: 48, l. 65.

Vicinis, & Cometaneis præſentes fiant ſtatutiones, reambulationes, & reviſiones, ac eorum nomina notentur in literis capitularibus. Sig. ma. art. 14.

Vicini, & Cometanei bona ſententionati poſſunt redimere. parte 2, tit: 63.

Vicinorum, & Cometaneorum teſtimonium plus valet ſaltem vel trium, quam aliorum viginti. parte 2, tit: 29.

Vicini præferuntur aliis in bonorum emptione hoc modo: quòd non communi æſtimatione, ut fratres ſed perennali æſtimatione, aut tota ſumma depoſita, ad ſe recipere valent. parte 1, tit. 60.

Victualium, & eorum prætij limitatio in caſtris per Capitaneum Vngarum, & Vicecomitem, vicinorum Comitatuum fieri debet. Sop: 53, art. 9, Poſ. 63, ar: 12.

De victualium limitatione, vide ſupra in dictione, exercituandi modus.

Victualia ad loca finitima convecta, nec vi, nec ad futuram ſolutionem milites auferant. Poſon: 63, art: 9.

Vidua, vide paulò infra uxor.

Villam, vide ſupra ruſtici.

Villas nobilium inter ſe non dividant Capitanei, & miſeram plebem non expilent, juxta articulos anni 63. Poſo. 78, art. 6.

Vina colonorum etiam prætio non auferant domini terreſtres ipſis colonis invitis. Poſo: 50, art. 36.

E Vinea ut terreſtris dominus ejiciat. parte 1, tit: 133.

Vinorum educillatio, vide ſupra educillatio.

Violatores Eccleſiarum, ſupra Eccleſiarum.

Violatores publicarum conſtitutionum, direptores regiorum proventuum, & decimarum Nobilium, & plebis oppreſſores, quæ è publica quærela intra, & extra regnum, ſine proceſſu juris, Rex puniat. Poſ: 46, art: 26.

Violatio ſedis judiciariæ, vel Regiæ, vel comitatuum punitur florenis centum: & violator è ſede Regia non emittitur, antequam deponat. parte 2, tit: 69.

Violentiæ, & potentiæ omnes inter duos Reges in ſuſpenſo relinquuntur. Zolien: 42, art: 25.

Violentiæ à ſubditis unius Regis, contra, ſubditos alterius, uſq; ad obitum Ioannis Regis patratæ, penitus ſunt ſopitæ: quæ verò inter ſubditos utriuſlibet ejuſdem, tamen ſunt patratæ, de his jure agi poteſt. Poſon: 52, art. 20.

Violentus occupator alienorum bonorum infra annum ejicitur violenter; poſtea juris ordine convictus, capitalem ſententiam ſubit. par: 1, tit. 68, & pa: 2, tit. 42. Sig: ma. art. 9, 3.

Violenter ſe ingerens in bona, ad alium devoluta, & jure conventus, capitali ſententia damnatur. parte 1, tit: 68.

Violentias patrans in bonis proficiſcens ad dietam incurrit notam infidelitatis. Poſo: 67, art. 46.

Viſſegradienſis civitatis libertas ſublata. Vvla. ma: art. 102, min: art. 39.

Vlna Regia. parte 1, tit: 113.

Vrburæ, id eſt, proventus regales, vel regales proventus, ſupra in litera R.

Vrburæ jus regale. Lud: anno 1351. art: 53.

Vide quoq; in dictione mineræ argentum in Cameram accipitur marca 1, flo: 6, den: 50. extradatur marca 1, floren. 7. den: 50. id eſt, nunc urbura floren: 1.

Vſucapio, eſt pecus vagabundum.

Vxor ſuccedit marito deficiente, & contra in bonis utriq; donatis, vel emptis, ſi literæ ſuperinde confectæ, habeant nomen utriuſq;. parte 1, tit: 48.

Vxor ſine filijs decedentibus nutritur, & ſi nubere vult, redditis dote, & paraphernalibus elocatur à ſucceſſore in bonis. parte 1, tit: 67. Sig: ma. art. 24.

Vxor vidua ſuccedit marito inteſtato, & ſine liberis decedenti in omnibus mobilibus. parte 1, tit: 98.

Vxor de curia mariti non excluditur ante ſecunda vota, niſi ſit caſtrum, & illud unicum quia tunc alia curia ei aſſignatur, excluditur juris ordine de bonis juxta æſtimationem ſuperantibus ejus dotem, per legitimos ſucceſſores. parte 1, tit: 98.

Vxor ad ſecunda vota tranſiens dote accepta, cedit de bonis mariti. ibidem.

Vxor fugiens à viro reddatur ei totics quoties. Colom. art: 74.

Vxor relicta de bonis mobilibus mariti inter filios & filias, non emancipatos, & fratres indiviſos ſuperſtites, accipit unam partem, cum veſte meliori, & equis curriſeris. parte 1, tit: 99.

Vxor non ſuccedit marito in juribus poſſeſſionarijs durante conjugio emptis: niſi ſit ejus nomen in literis ſaſſionalibus poſitum; ſuccedit in quibuſlibet pignoratitijs, antea, vel in conjugio adeptis, aut in eorum prætio, ſi redimantur ſimul, & equè cum hæredibus. parte 1, tit: 102.

Vxor vidua non tranſiens ad ſecunda vota, vita durante, manet in curia, & bonis mariti dotem ſuam non ſuperantibus. ibidem, & tit. 134.

Vxor conſanguinei ſui facta per ignorantiam ſeparataq; accipit dotem, & paraphernum ſcienter ei nupta, paraphernum tantum accipit. parte 1, tit. 106.

Vxor dotem relaxare poteſt marito ex certis cauſis tempore mortis, & alias motu ceſſante, etiam cauſis non exiſtentibus. parte 1, tit: 109.

Vxor marito, & è contra poteſt facere ſaſſionem de bonis, de quibus poſſet externo. parte 1, tit: 110.

Vxor marito, & è contra jura poſſeſſionaria non ſimpliciter, ſed ex cauſa evidenti poteſt impignorare. parte 1, tit: 110.

Vxor defuncti abſq; hærede, manet in bonis ma-

nis mariti, donec sciatur an concernat jus fœmineum, si hoc non compertum fuerit accepta dote cedit. parte 1, tit: 29.

Vxorati olim fuerunt sacerdotes in Vngaria. S. Ladis: lib. capit. 12, & 34, Colom. arti. 52, 71, 76, 77.

Vxores nobilium, viventibus maritis ratione sive majoris, sive minoris potentiæ, non evocantur; sed soli mariti. Verum si ex bonis fuerit potentia patrata, quæ solas uxores concernunt: tunc uxores cum maritis, etiam si bi ignobiles fuerint, evocantur uxores quoq; relictæ. Tutrices liberorum pupillorum in pupillari ætate constitutorum, evocantur ratione potentiæ tunc patratæ; semper tamen per procuratorem comparent non personaliter. Vlad: ad min: art: 13.

FINIS.

Præsentium Exhibitorem Kasparum Plener oppidanum Magistratus in Condition eo morantem sine Loco alias per Dei Gratiam Salubri ab omni Contagione atq; infectione prorsus mundi uberiori experientia gratiâ Dantum proficiscentem gratenus in Susceptæ peregrinationis & præticationis tanyrd ab omni Suspicione immunem Securum quog & Liberum præsent ad D Constituti Dñi officiales Cujuscunq; sint honoris Dignitatis, et Eminentiæ potentibus per Locorum exhibend Regnatus officios peregrinantes

Formula Literar Excelso Consilio Regio in Regno alicujus Studios ad Academias præficisci volentis transmittendar

Egregius Sep: Nag Helvenicæ Confessionis adiectus ex oppido Cottui huic Biharien: ingremiatus Orimgdus Studior Suor Continuandorum Caussa ad exteras provincias proficisci volens, inquisitu recomendatorias Excelso Regio Locorum renentiali Consilio pro eodem Submittendar Corobid dum humillimè inprimis ad normam graviosq; in similibus ejusdem Excelsi Consilii Regii Locorenentialis

pro od ab Egregio Paulo pro parte
Perillus Dñi Joannis in defalcation
restantiæ ductiburis manus meas
perreperim rhinarum tractibus pro Compa
randis verbo subij Lingl ut & mur
in simul suos bonos & velognosco
Lg Vola 22 Junii

Honorable
Dispositionis jam prioribus Annis intimatæ
Processualem Judicium Rerum sine Investigat
onis substantiæ & Subsistentiæ Ejusdem ita, ac
facultatum, ac qualitatis personæ Suo modo
exmittendo qualem fecerit Idem exmissus Jud.
lium Coram Nobis Super præmissis relatione
eandem præhabito Excelso Consilio Regio
Locumtenentiali reverenter Submittimus: In reli
quo Favoribus; & gratiis Comendati perseve
ramus Datum

Pascuales pro Mechanicis

Præsentium Exhibitor Providus Fr. Joseph
apud Hyatem R. Hispanicum T. Lodalem egens
ulteriori officiali sui exercendi gratia in
Liberam Regiam Civitatem T. aut ubivis

non maneret ulterioribus Passualibus pro
videndus, ad alia quoq; Loca proficisci intendit.
Qua propter omnes illi quibus Passuum
Custodia, & passualium inquisitio Cenere
tur, Officiose requirunturque quatenus præ
memoratum Fr. ubiq; Locorum Libere ire morari
atq; redire permittant, & suos permett

1

Ex Libris Sebastiani Segizzi
Praepositi [illegible]
1818

Observationes de Bonis Impignoraticijs.

Notandum est circa Impignorationes: Quod Si quis habeat literas veteres ultra 100 annos super aliquibus bonis quod ad eum spectant jure perennali, bona tamen sunt in manibus alienis, vult volens movere actionem pro bonis illis sunt timiens tamen ne objiciatur ei Praescriptio, formal actionem, quod illa bona sunt apud eum jure pignoris, admonetq; illum ad levandâ summam, ille vero respondet se non teneri ad respondendum, quia contra eum nihil potest produci quod si fuissent data in pignus: Actor nihilominus instanter, ut quia ad eum spectant bona, teneatur docere Reus ad ostendendum, quo jure teneat, hoc casu quia lite vâ impignoratitia vel Emptivâ solent apud illum esse, qui bona habet, tenetur ille Reus docere, quo jure teneat. Et siquidem deducent de pignore recipiet sua pecunias et remittet bona. Si produxerint jura perennalia tunc Actor condemnatur bona Inhabilitâ Actionis i.e. L.100. Si omnino nihil producet, reddet bona. Et hoc observatur omnibus ex praemissis, ut ne bona pereant à familiâ.

Et si quis habeat literas Impignoraticias quod sua bona olim fuerunt impignorata alicui, quia ea non tenet sed sunt in manibus tertij. tunc ille tertius etiam ad solas tales literas impignoraticias tenetur producere, jura sua quibus tenet ut supra part 2 Tit. 24 pag. 314.

Anno 1560 Feria 3. post. Natt. Beatiss. Virg. Mariae de hoc alr debb. e. Nempe si jura Impignoratitia quarat et si per literas habet jure perennali illa apud ipsum ee tunc causa simpliciter condescendet. Si tamen idem Actor in probatione sua Actionis contrarium sibi exhibuerit literas puta non jure Impignoraticias, sed perennali jure, et illa bona à se vendita esse tunc idem Actor m Emenda condemnatur.

Item. Si quispiam Actor Reum ad levandâ pecuniâ et remittendâ bona illa citaverit et probare nequiverit ea bona ab ipso vel à Majoribus suis impignorata esse, quin potius Reus affirmaverit ea ipsum jure hereditario concedere ea in Sedibus Parochialib. literis Privilegiales produci non solent, ideò causa condescendi debet et in Curiâ Regia si Actor voluerit quarenda est ratio Calumnia expensa.

Ille cui sunt bona impignorata infra annu debet apprehendere ea vi per manus vel p Statut. Legitimam, alioqui amittit jus pignorat, et idcirco ille, qui habet literas sibi facti pignoris, id est infra annu non fuisset in possessione et eiectum non se prohibet nihil obtinebit, alioquin daretur locus falsis literis, qua falsent confici.

Si qua Mulier de jure suo Quartalitio et non generatr de jure proprietate portionis dederit Expeditorias, nihilominꝰ tamen ipsa vel etiam ejus filia de proprietate agere non prohibebitur, tamen restituta postea pecunia pro Quartalitio jam sibi adjudicabit habere ratam suam portionem, nā si generales dederit Expeditorias, etiam p errorem vicerunt salumniam.

Si quando pontur in Libris Impignoraticijs tanta summa (ut dixit) levata, extunc hujusmodi summa solvenda et juxta communem æstimationem; Si autem fuerit specificatum in eysdē Libris Impo. Summa tanta Coram nobis levata, extunc p residuitate capitalis Summa, ultra illā summam ad quam videlicet valor jurꝭ possessionarij vendit, juxta communem æstimationem se extendere videbitur, transmittitur ad reliqua bona Vendita titulo pignoris occupanda juxta ipsā communem æstimationem. Si aut p nonnullam partiū Admonitio facta fuerit, tunc p longiorem Libri positum, Meliorationē tamen et ædificia si qua interim per Emptorē facta fuissent juxta eor æstimationē solvendū saltem in biennali Vendition.

Sta etiam filiæ, si forte Emptor, qui extra premissam Monitionem bona emisset consanguineæ evocent, tunc si probaverint bona se competere jure Divisionali, per æstimationem communem ea recipient: Si vero saltem jure Quartalitij, tunc deponent et ipsa summā Capitalem, tamen Actio non condescendat etiam si fuerit fundata, tanquam sibi competente Divisionalr, quia utiq; jure confirmit eis competunt.

Observatio. de Impig. bonis. Si quis Nobilium in Sedibꝰ judiciarijs solutū bona impignorata ab aliquo per legitimā citationis et Admonitionis modum acquere habet, debet Actor de facto comprobare, quod Reus et Incatꝰ bona sua pignoris titulo habet et tenet apud se, et sic bona pro se in illa sede jure recuperabit: Alias Reus et Incatꝰ tenetr in ea sede suas literas quascunq; Impignoraticias producere. Secus ē in Sede Regia: Nam ibi teneturꝰ producere, quo titulo bona illa habet.

Item Notandum: Quod si quis Nobilium bona Avita vel Paterna vel etiam Materna impignoraverit, filij vel Fratres, quos successio concernit ea bona communi æstimatione redimere poterunt, non obstante ea summa quantumcunq; bona illa Impignorata sunt: Verumtamen si Impignorans ipse se Editorem in suis Libris fassus fuerit, Emptꝰ de alijs bonis Impignorantis si habuerit damna et expensas recuperare poterit, alias si ō habuerit Damnū tolerare cogitur. Vide post 2. Tit. 61.

Notandum: Si verò ille Impignorans, qui impignoravit talia bona præfixerit certum tempus, infra quod redimi ō possit: Istam præfixionem temporis saltem ille, qui sicut servare tenetur; Filij aut vel Frēs in quod redemptio competit tale tempus observare non tenentur, sed semper liberam redimendi habent facultatem.

Item: Si quis habet literas Impignoraticias, quod sua bona olim fuerunt impignorata alicui qui jam ea ō tenet, sed sunt in manibus tertij, tunc ille etiam tertius ad solas tales literas pignoraticias teneaꝰ producere jura sua quibus limit

Notandum. Quod omnia bona et jura possessionalia ultra communem æstimationē vendita Regio consensu indigent. alias factio superinde facta viribus destituta manebit prout prima pars hujus dicit.

Nagy Mihaly Diaria Lab. sol. generalis Statuak egyöll
Farul mellyet T. Kir. Ur Hamara adni nem fogia

De Divisione.

Divisio bonor inter Fratres et Sorores de lege et consuetudine Regni o
soldem in bonis Materns vel Empticijs ac aliis jus famineum aequè ac Mascu-
linū apertè concernentibus, videlicet quibus fratres generationes faminei sexus
Reale ac pacificū dominium hērē dinoscuntur et ubi id ꝓ trēs Generatis
eosdem faminei sexus lēgitimè poterit comprobari ꝓ Comitē vel Vicecomitēs
Parochialis fieri debēt; Neq; aut trēs Generationes masculini sexus contra
Sorores suas vel sexum faminum in sedibus Comitatuum Parochialium jura
sua ꝓsequi, vel aliter jura sua jus faminum minimè concernere verē
ficare tenentur.

Anno 1570 die 5 Febris In Causa Kisfaludi Deliberatū fuit:
Quod si quando p Magistrum Protho-Notarium fit Divisio, et in Causam
Attractus tempore Quinquaria Evictionis usus fuerit Repulsione tunc
in eadem Attractus ad producendum sua jura non datur ulterior ter-
minus, deposito onere Repulsionis mox producere tenetur, alioquin bo-
na dividuntur. Nec non Patrueles et Matrueles etiam.

In illis duntaxat bonis quæ per ipsos trēs Patrueles pacificè et
indevisè ꝓsidentur, ista demū divisio eodem modo procedit inter Sorores
si manifestè constat bona hujusmodi utrumq; sexum concernere, alio-
quin si non constiterit manifestè tunc hæredes masculini non tenentur
in Sede Cottus jura sua contra Sorores producere: Sed Sorores ipsæ
debebunt si possint ibi suam assertionem verificare, alioquin causam
suam sequentur in Curia Regia in Judicijs Generalib. Dispositio
in. Pet. Regni non subjacet authoritati Sedis Cottium, sed solū Sedi Cu-
riæ Regiæ.

De divisione facienda nota. Quod si aliquis feminei sexus hõo mediãt
bus Preceptorijs Regiatis vel etiam alicujus Judicis Ordinarij aliqua bo-
na vel portiones à sexu masculino vel in sede Regia vel Palatio alicu-
jus Comitis acquirere habebit: Semper feminei sexus hõo vel literis vel
aliquo notabili documento debebit comprobare, quod talia bona concernãt
femineum sexum aequè veluti masculinum, et õ tenetur masculini sexus hõo
contra sexum femineum aliquas brãs eduere, in sede tamen Regia te-
netur.

Si verò rursum feminei sexus hõo per hosti brãs divisionales iterũ
à sexu femineo bona et portiones acquirit, et constabit in illis bonis alium se-
xum femineum esse et rei alienationem facere; Meritõ psona acquirens
penes alium sexum condescendere poterit et Vicecomes in talibus acquirẽ
dorum habebit facultatem.

Nota. Quod quandocunq; duo frẽs in eor aliquibus bonis divisionem
inter se fecissent ac successu temporis alter duor frũm portionem suam per
hostes ut puta Turcas Tartaros, aut alios extraneae nationis hominũs a-
mitteret. Utrum potest amittens bona sua, aliam et secundariam divi-
sionem cum suo frẽ semel diviso in bonis et portionibus apud hẽm pacificè
remanss, facere et reddere, ad petitionem sui Fratris?

Dicendum quod potest: Quoniam quidõ malitia vel alia dilapidione
portionem suam amisit sed Naturalis hostis eam à se alienavit et ad bona
ac portiones sui frẽs qua etiam jure Successionis in eum devolvuntur re-
dire cogitur et ratam portionem de portionibus alterius divisi habere
potest et habet facultatem redemsi tanquam ad bonum tacitum

casu, quando videlicet Filius ob causas in Text. part 1 Tit 53 Expres-
sas coegerit Patrem ad Divisionem Bonorũ Avitor, tunc si iste Filius habet
bona acquisita propriis servitijs et industria, ratione Patritiae potis tenetur
ei dare portionem etiam de talibus bonis per se acquisitis: Nam si contra Frẽs
suos dilapidatores non potest retinere, multo magis contra Patrem non poterit
retinere, nisi se esserit portioni sua ex bonis Avitis provenien.

Notandum: Quod quandocunq; plures fratres fuerint indivisi, tunc
in facto aliquorũ fundorum hereditariorum sufficit vocare fratrem natu majorem:
In facto verò Potentiario vocari possunt, lege Regni regnãte.

De Inhibitione. B

De Inhibitione generali Decretum continet, quod si quispiam Incastus Literas Inhibitionis post sententiam per non Venientē factam et emanatam expediverit et cum illis Suis Inhibitionalibus ab Executione Actorem inhibuerit et infra quindecimā Diem eorum Relator exequere non curaverit: Ex adverso de Actore facto Incastus easdē Literas Relationis cum mandato Regio post quindenor Dies exaperit et jam Inhibitionem factus Actor in facto calumniæ condicitur: Item si Cabum ad Conventū tales Literas extradare minimè curaverit, ad instantem petitionem ipsius Actoris unde etiam Literas Protestatoris pro se superinde postulasset: Quod aliquando Judex Literas Relatoris certis petitionibus sibi extradari postulasset, sed ex aliqua ratione extradari & potuerit tunc alia fiat quatrio, prout patet in Cāa Francisci Zeiny et Joannis Romaklosi.

De Repulsione.

Nota, quod post factam Repulsionem, non est de necessitate Evocationem facere in quacumq; causa, quoniam facta Repulsione Evocatio semper censebitur, et etiam non fiat Evocatio: Tamen ubi ipsa Evocatio fuerit non nocebit

Aliter deliberatú ⁊t Anno 1611 Eperjesini in Octavis B. Georg. Mart. In Causa bonor Szirany nempe Familiæ Balgai ⁊c contra familiã Budi:

Deliberatum fuit per Dnos Judices Tabulæ Regiæ: Quod etiamsi tempore Repulsionis factæ ipsi J: per Exequtor Curiæ Adjudicatoriã sententiam et ad rem Veritatem rationem Repulsionis non fuissent Evocati, tamen stat Repulsio, et ipsi J: tenentur deposito onere Repulsionis rationem dare, quia deliberatio ipsor J: appellata est in præsentiam Dnor Palatini et reliquor Judicum ordinariorum: Ubi cum Dnus Matthias Andreas ⁊t Protonotarius Dnor Judicii in sede Judiciaria Deliberationem Tabulæ Regiæ repertasset: Tunc eorundem Dnor Judicum deliberatio emendata est, eo, quod ipsor J Evocare tempore factæ Repulsionis, et quia Exequtor eos ipsos ⁊t non Evocarunt: Ideo illa Repulsio pro nihilo reputatur et sic causa denuò ad Inhibitionem recurrit ⁊t regreditur ad Inhibitionem

Deliberatio in Causa Michaelis Vartay contra Bonaventuram de Kis-Kallo.

Nota, quod quandocunq; in aliqua cãa per non Venient. sententiam ad Exequtionem committetur et exinde bina Repulsio committitur. Prima.n. Sententia Repulsio ex hoc evidenter cognoscitur, quod bona per sententiam occupata adhuc repetiunq; apud manus existunt.

Secundaria Repulsio cum aliqua sequitur: Fit illa aliquando Sciente et Volente conbicto et hinc exinde sequitur Nota Infidelitatis: Fit aliquando etiam Nesciente et non Volente Conbicto per aliquem hominem vel Jobbagionem ejusdem conbicti, ipso qd Conbicto absente et in longinquis locis constituto. Cum aut Judex Repulsio non ex voluntate et scitu sed neq; ex permissu facta sit Notam inferre non potest, nec potest Judex cum sua conscia mente superinde Infamem Notam Infidelitatis pronunciare: Sed ipse conbictus poterit admittere ad caput, quod ipsam Repulsionem ipso nescio nec volente fecerint. Actor aut si ad caput acceptabit ipso incautti contra ipsum fi cattum jurabit quinquagesimo se Nobilibus meræ Nobilitatis titulo fungentibus, et antequam deponat Actor cum suis Conjuratoribus juramentum, poterit fi cattus Privilegia singulorum Nobilium in lucem petere, unde qlibet Conjurator talium cognoscitur an mera Nobilis titulo fungatur nec ne. Verum ubi Actor caput ipsius fi catti minimè acceptare voluerit: Idem fi cattus purgabit se juramento viginti quinq; se Nobilibus. In hoc autem cognoscitur fi cato se eam clariam fecisse Repulsionem, si tempore Executionis sententiæ idem Conbictus vel præsens vel in propinquo in illis bonis vel circa illa bona per Relationem Regii et Testimonij hominis declarabitur, alias Judex debet providere contrum ne contra innocentem sententiam Notæ Infi. pronunciet. Quamsi sententia ipsa ex Propositionibus et responsionibus foret emanata. In hac quoq; parte breviata Repulsio nescientis et non volentis conbicto facta Notam Infidelitis minime adferre, eo magis per Non Verentiam tanquam Decr. inserta.

Posset

Posset n. contingi quod aliquis perverse conscientia bono et Actor conduxerit et corrumperit aliquem Scribam vel Jobbagionem ejusdem Conbicti pecuniis vel aliquo dono, ut cum, et antequam cum suis Vicinis literata Sententia ad bona ipsius conbicti ad Executionem cum Regio et Testimonio alicujus Capituli vel Conventu hominis proficisceretur ne sciente et non volente conbicto Dño suo dicitur, aliunde erumpere et evaginato gladio clariam faceret Repulsionem tanquam ex re composita, et per hoc alios ita Innocentes Nota Infidelitis condemnaretur, quod periculosissimum est etiam Judici non advertere.

Item: Si vis in aliqua Executione Repulsionem faceret et in suis Relatorijs Vicini et Commetanei inscripti non fuerint, omnes Repulsonibus in tali casu condescendet, nec ad reformationem remittetur post productionem scilicet literar Repulsionalium potissimum ubi sine Protestatione litera hujusmodi Relatoria Repulsionis in sedem exhibentur et producantur.

Item de clara Repulsione Notam inferentem: Quemadmodum Petrus Kerkenyesdi in persona Michaelis Petheödj allegavit Conventum de Zelesd non eo modo et ordine justo proscripsisse Executionem Repulsionis ut series et res gesta foret et extitisset et probant cum Vicinis et Commetaneis, qua allegatio admissa est ad comprobationem. Et ad hujusmodi Communis Inquisitionis Executionem tenen. Hominem Regium personalis præsentia Regiattatis de sede Regia testimonium Capituli Agriens. expedire habebit, quod si male et contra conscientiam mala rescriptio Conventus ac Regij testimonij ejusdem Conventus de Zelesd hominum falsa Relatio comperiet, Regius Nobilis Georgius Cherez et testimonium Conventus hominis specialiter maxima incubit poena Excommunicationis alterius constituere et referit rationem patietur.

Nota. Quod quicung bona aliqua ab alio acquirit Nobilium Exe-
quutionem alicuius Sententiæ fecerit ac cum ipsis literis Donatiuis
da alicuius bona venerit, qui in cda illa de qua sentia fonat non egit
poterit quidem facere Repulsionem et eximere se ab ordine Repulsionis,
tamen statim et de facto in sede producere debet testes, quorum me-
dio comprobare debebit bona illa ad se pertinere et non ad illu, qui cum
sententia conflictus fuerat, alias condemnatur et sententia remittitur ad itera-
tam Exequtionem.

~~Curiæ~~ petit Jane pariter Admonitione
currentari, & si admodum necessum
fuerit & Cautela Solita, de Super Testimo
nialy edi curari.

Formula Testimonialium.

Ingrascripti, ~~Recognoscunt~~ memoria
Significantes quibus expedit Universis: quod
Intuitu Justi illius Terræ in Territorio Dij
Hustaj ita vulgo nuncupati, Possessionis Kölöt
pariter Eprali adviciuato, & quidem à par-
te Septemtrionali, penes alveum Atód pedic
longitudine sua protendæ, per defunctum Co-
dam Dnum primum Stephanum, dein post
decessum ejusdem Fratrem Suum Arnalem Sor-
bán vidua vocitatum à potiori edtirpatæ,
& exusu juvenibus prati adaptatæ, antedu
os ab hinc Annos tum à parte Eprali
varadiensi, tum verò S. Nicolai Nationali
quod jus in Extensionem sumptum, poste-
quam cum partibus ab utrinque Semet, eatenus
ex fundamento capacitare volentibus die &
Anno inframscriptis ad finem loci edivisse
mus

edivissemus, eotum gravamen videbatur primum
S. Militia, certa sub Inquisitione, cum coreum
su Testamentaria Dispositionis Sorbaj and
Wum quempiam generalem devenisse ac ei
eo Subito Fuga se allegasse, quia nihil omi
nus ei in Contrarium à parte Cyprathi eundem
minus controvertente, tum, verò Inquisitionibus
tum verò Cessionalibus & Denominatis domini
Sorbai facti erga Censum Continuo et
absq omni gradatione prò Anno 1735 Cyprathi
Scriptum Wum habuisse, adeòq illud recti
jurisq Cyprathi esse sufficienter comproba
tum existisset, coram Nobis, quem admo
dum gestum fuit, ita D. Silvia à Pterey
sinel examinata recepit, et in domi su
um Cyprathi, quâ Dnum Sum redire
cit, super quâ Petens Mandatum
Festimonialis Varadini 17a Maij 1738.

Stephanus Badaj Adjunctus
Joannes Jachonit Juratus
Ex Relatione - -

Bohemia

Cassatus.

Præsentium Ex Libitores D. T. Titt. ex T. Loco
signanter D. veluti loco Sano, Salubri, nec ullâ
prorsùs Contagione infecto ad partes T. illinc
verò T. profecturi, iter Cumpresenti Loco circà
Universos & Singulos cujuscunq Status ordinis,
gradus Conditi. dignitatis Militaris atquè
& Politici, potissimum verò ijs, quibus Aqua
& Terra beatorum Passuum concredita fu
erit, vigilatò, Significandum duxi, quate
nus Pomerio Sabo Itinerantes, absquè
quovis impedimento & detentione ire,
& redire permittere, ac perhos, quorum
interest permitti facere velint, negvè
interrumpant. Datum T. die T. Anno T.

Hedera Terrestris, seu Veronica Mas in deserti
Contra Sanguinis jecinorem, ita ut in munda alla
Corporum duritia, tandem in sua Herbæ Tec
Cum Zacharo Summitur Mane, & Vespere, Cyathis
et pecus Sorabicum

Isten minden jóllal áldgya meg Kéke
Kisoda, mi viget, és minémü Judria Com,
misstor extradált légyen én reám, és mel,
lém adjingálandó Eskütt Uramra, mind
azon Judria Commissionak, mind penig kéz
obligatoria Levelének valóságos másá
ból bövebben meg fogja értetni kérek,
mint hogy penig emlétet Creditor Uramnak
edjsany rendbéli insinuatiojára edig
elegtem tett B. Ára nézve kiványa
magarak de Dietamine árbor 31, i 659.
et aliar Patria Legum, bár ubi necc,
sum fuérit citandarum a mint edig, ugy
mint excorpentálni el mulatott, edig,
leg kellebb ment az ára, és magára
Ladgatta orlra, ni Conser mittate árhi
17. Mart. R. D. 6. Kéke Készült akar
melyiknek az Részágából, executione
mediante

mediante, yrrà cum alleonijs elegetté
tetnj. Kendelrem az okaert kétszer diem
cum subsequenti Mens. T. Dick Anni Cur
Instrascripti. T. és ezen Nemes T. Vat
megyéki Lyó. T. Vandak. T. Falud. Tex
minnsül. Isten egészségében megtar
ván Gsenghis, Lóci & Tsino Esztendt
Uramnal együtt consideálotte, és vagy
Comparéal K. T. vagy sem az dologh
el jároke. Kiről Kedején Certificál
ván kétszer. Maradok. Datum T. Die
T. Anno T.

hhh.

Jd 2Martja.

Juicantia Super Rhenonsibus Flore
mj 70, quod in Sorgem Sallarii Rosni prio
angaria anni Millesimi 767 inscriptus Lejan
mus á Pri ac Gross Dnō Paulo Szukovics D.
Comitatus Castr. Domestico Percepturo Lgnaud
Varad olasi Die 4 Jul. 1766

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

Szomoru, s Árva állapotombéli Hálá
Beszulettel valo Szolgalatomat ajánlom
az Elvbe.

AZ minden hato Ur Istennek meg Fogha
tatlan rendeléséből, Nehai Bagosi Bagosi
Jeremiás Kedves Férjem, s Gyermek Fiának
Döbe, Aprilisnek 6dik Napjan harmincz
hat Esztendőig tartó, Majd meg magára hagya
lan Házasságot Boldogságos türéssel s Gyer-
mekeim Virágzo életinek hajnalin hatá-
ra Esztendejében Sok ajtatos Imádságok
után Déli orán két Óra tájban a Szent
világot a Dicsőséges halál elével meg vált
totta, s Lelkét Teremtőjének a Fenn vette
visza Atya; Nekem el Felejthetetlen Hese
gessegemre, Fiaimhoz hideg Testemenek el Te-
metések, rendelten Nagy Enyingi Tisztelendő Pap

Páter Franciscanusok Templomában [illegible] Vöröl
nolnapnak, ugy mint Májusnak Első Napjára
végéli Nyolcad órára. Ezt midőn Őkegyel-
nak Szomorodot Szivel Tiszteségesen jelentse-
gyed Szerfelmind utólsó tiszteségedtételen
ga meg alazatot alazatosan kérem gy
Lelkét ajtatosságában, magamat pedig le-
Neveletlen Szét. arravagyokaimmal Szivem
Szeretetében ajánlom meg Szomorodot.
Szolgája arvay Fallai Ersebet.

Bizodalmas Nagy Jó Aszonyom!
Szomorusagal tellyes holtain boesátott
gáspor Levelit Draga Nagy Jó Aszonyom
nalo Nagy Bevesülettel, és tisztelettel vet-
tem, Szomorú Szivel ertettem Halá Tet-
te

Tetes Ezetes, és Vitezlö Bagoni Bagoni Je-
rencz Urnak Kedves Férjinek Virágzo életnek
esztendeiben e Sárnyék világból boldog
Ki mulását, valóban Nagy Szomoruságot
okoszot minyajunknak tülünk Sörbe
való el valása, de Isten eö Szent Fe Jeye
ái Ki meg Szomoritott bennünket, meg fe-
vigasztalni Nagy do aszonyommal edgut
minyajunkat, ái minkis igaz Szivembul ki-
vanom, és az meg holtnak a Sörök elet
ben boldog Nyugadalmot, kidég Tetemeinek
el takaritasára, utolso tisztesegineb meg
tételire rendelt napon, Mellyre Bizes in
vitatóval Melto Sztatott az Aszony enge-
metis meg tsztelni, el Kerülhetetlen dolga
im miat, meg Nem jelenhetven, kerek alazto
san arrol való engedelmet, és a meg Fizetet ki

Szerencsés Vigasztalást Kívánvan, gratu-
jában ajánlott alkalmatossan Maradok
Nag jó Asszonyomnak, a Asszonnak. Alaz-
tos Szolgája

Admodum Rdo Dno Josepho
Jür Superiorio Dignissimo Hoc
Vice Archi Diacono, parochiali
Petervasariensi, & Filialium
eidem adhuc Curam parocho Zelan
tissimo fratri Dno & Affini
hxg Colendmo

Petervására

Pestino

Hadame
Hadame Donvariere de Buday
nee de Nag avec plus respectu
ptent

Mihaly falva

+ +

Amorenec

Szomorú és szerencsétlen állapotombéli nagy becsü-
lettel való szolgálatomat ajánlom T. T.

Isten minden szomorú változásoktúl oltal-
maszsza Kgmedet kívánom. Első szülemte
engedetlenségének miat az bünnek szolgáva
léven az Halál az mindenekben szabadosan
uralkodó Imrének azzal oly kemény és meg
változhatatlan Decretuma szabot azlegy
emeri Nemzetre, hogy vatali egyezés az
Világra születetik annak az Halálos meg
kellyen kóstólnia az Vely bünes és szaba-
dos Végezését Imrének ő K. Felsegiretek
el nem kerülhetvén azen T. T. Hozzam Nem
zetes T. T. Jövön itteneteket. vetem jó jel
dáju és minden versenyes nélkül való
takarásanak penig T. Testvéremtől, Isten
kegyelme által kegyesen, és Isten parancso-
latya szerént folyotta volna akkoron
az

az elmúlt T. Esztendőnek T. Sz. T. Havának T. napjának T. oraj közöt T. betegsége miatt tán, melly idő alat minden nap gyakortan Szokot kegyelmessége szerint mind utolsó ora, jos büsgő könyörgéssej, és szemes Szándékodássi által Készülvén utolsó végire az Szomorú Szalál által ki Szolitattván tek, keit Teremtő Szerminek az kitúl vala Szép rendessen megs adá, Szalálával nékem megmarpadot T. S. gyermekeimnek Szelig való el Lelejedettben keserüséget Szagyván. Már pedig T. megs Lidegült tette. Szeremej tülem egy ebet nem kivánván az kiszteletel el takaritásánál, jö Uraym T. Kedves Ostrámsiay jö kgmed tetesésetül, annak végben vitelét rendeltem az utostan folyó T. Esztendőnek T. Havának T. napjan nate reggeli nyolcz orajára L. Szomszédi, Hogy azért jövendő T. utolsó el takaritása tek jelen létével megs tisztelhessék nagy becsulettel kérem T. Uramot kegmedet jö Szomszédival együtt

edgyütt az megs irt napra, orára, és helyre magsokat megs alazni, sirnét övezött T. Testét, ugyan T. Temetöben kisirni méltóztassék, Melly kereszteni Szivatyát T. magok megs alázasát Szerzemekimel edgyütt ergedgye Isten örömetesebb álapotokban Szolgalhassan megs Maradván.

Nagy Jó Akarój

Urnek.

Megs Komorodott T. nagy becsulettel való Szolgaja T.

Ubi. S.

Nagyd Szolgaja Uramnak Ur.

Megs Komorodott T. nagy becsulettel való Szolgaja

Wzarmutku a wtrnosty Postawenu nagsso
wszeregsu Slusstu Wasim Milostgam mogsi
mi Pani Prateli Zazdrgem.

Dabi Wasse Milosti Panbocs Wsemocsnéi do
wssetkeho Zarmutku Zachowati a Zawa
rowati raczil Zcseho serca winssugem.

Welika a vkrutna, nagprzessego oca nasseho
Hodnota Za re Boshyentstwy gesso Potuta
Od Boha otce Wsechmocsnéiho gest vstanowe
na totisto Smrt Prekrutna Ktera nassi
Vkis Kopcinaś Zegse tak Panuge, ze Zad
mi kedos kolwek se narodi nemoge gn vgn
Vkonim gnym obem obist, a gegsto Hnem Hey
Sbit, takowesto ortgel a wrdatu od Boha otce
Spravedliwego wssekemu Lidskemu Potomstwu
Spoid gtu Sententin y mug mili v. J. ngekd. J.
Sskr. otce drozeni. v. J. C. Pan J. ngakowim
Swym obem Sententin Hrasitele a Gtworite
le swego nemosely obegsti, kteri wssecka
wem J. gmnu Dwatcze Manzelstwa gsi
nstrgsil a wsecke Prikazani Bozkeho wy

Ku

Mely Ki gondolsaro rdawerent, e Dolugbam, Ze ons
sudom dnyom mal, ss Lelkem sprzetiwil, ellenkezo
neus nendob, Semspedg a Zokebul a mbu tanult
Mestrsegem Lesent Prayss Zralmi Sogob, d new
Salgarob. Bron engem ng Segelgem

Ez 1814.
Ez a' Könyv
Dragotsnicz Ilkhálynak tulajdona.

Borostyán koszorúkkal élkedő Dűjő
homlokaitol' el szőtt drága hamvai
nak gyászos vidékén szemlélvén á
Halandóságtúl el törülhetetlen bő
ülkel hallatlan vitézségtek örök
emlékezetéül emeltetett márvány oszlo
paikon Vroda tetteiteket! é' kard fi
könyekkel áztatván el enyészett Gy
ztyeitol' bemohosodon hantyaikat édes
Hazájokért föl áldozott forrón burgo
pirot vérettsekért! é' azokkal ime e
zeket irám oszlopaikon el számlálá
vilá Vrodálta vitézségtek le irta alá

"

I't hiv Hazafiak' örök jeldájára

Ursula Szinlini nata

Ursula szentömiklósi vidor Szinlini Protobibl.

1510
1611
= 199.

Editio sub Mathia Rege secundo

Carolus Mayerenburg Princ. Comes Lauriacensis
Comes in Schaumburg etc.

Egr. Maior Bulhaupt Leutenant

Mondá Szegeny Legyek Katalan lassa nem fér
Mert á szentencia kárhozatra mindnyájunkat
Egyig büntetun fáz. Vigy Ab. Szent Istvánis
Vitám Decemvir Jacobus